רטנר

# אהבת ציון וירושלים

## על הירושלמי

ספר

# אהבת ציון וירושלים

כולל

שנויי נוסחאות וגירסאות

# מתלמוד ירושלמי

הנמצאים בספרי הראשונים, בדפוסים ישנים ופראגמענטין כתבי יד

עם הערות ותקונים

ממני


בער ראטנער

נין ונכד להגאון בעל פנים מאירות ז״ל.


## מסכתות: פאה, דמאי, מעשר שני, ערלה ובכורים.

כרך י״ב.


ווילנא—תרע״ז.

בדפוס ש. פ. גארבער

# אהבת ציון וירושלים

## מסכת פאה.

**פ"א** ה"א אלו דברים וכו'. בדברים רבא פ"א כך שנו רבותינו אלו וכו'.

**פ"א** ה"א במשנה וגמ"ח. בבבלי קדושין (ל"ט ע"ב) וגמ"ח והכנסת אורחים (ב' מלות ליתא). ובמדרש משלי פכ"ז תמן תנינן וכו' ובקור חולים ועיון תפלה והשכמת בית המדרש (לפנינו ליתא כ"ז וע"ש בהערות רש"ב ז"ל). ובילקוט המכירי משלי שם כבוד אב ואם אהבת (הבאת) שלום וכו'. ובילקוט שמעוני תהילים ר' תשכ"ב וגמ"ח ובקור חולים וכו'. ובמדרש זוטא לשה"ש (צד 18) כבוד אב ואם וכו' והצדקה וכו'.

**פ"א** ה"א במשנה שאדם אוכל. במנהיג (ג' ע"א ד"ב) שאדם עושה אותם אוכל. ועי' שבת קכ"ז ע"א ובדקדוקי סופרים שם.

**פ"א** ה"א ור' אימי. בר"ש ור' אמי. וכן בר' קושטנטינא.

**פ"א** ה"א לא תנינן תרומה. בס' ידא"ם הנדפס מכ"תי (קי"מ) בירושלמי הקשה ולחשוב נמי תרומה ומתרץ לה.. ועי' בתוס' חגיגה ו' ע"ב ד"ה שאין.

**פ"א** ה"א מפני המחלוקת. כעין זה לקמן בפאה פ"ד ה"ד ר"ח בשם ר"י במחלוקת. ובשבועות פ"ז ה"ו ר"ח אמר במחלוקת. וכן הוא בכמה מקומות למאות. ויש בירושלמי עוד לשון: עוד היא במחלוקת. (סנהדרין פ"ט ה"א ובכ"מ) ובפי' הר"ש מפני המחלוקת כלומר שיש הרומות חלוקות זו מזו וכו' ואין מחלוקת זה לשון פלוגתא דתנאי ודכוותה בב"מ וכו' מחלוקת בששנים אדוקין וכו'. ובתוס' חגיגה ו' ע"ב ד"ה שאין ומשני תמתר מפני המחלוקת לשון פלוגתא דומיא דמחלוקת בששניהן אדוקין וכו' עכ"ל. ובהגהת הב"ח מגיה: ואין מחלוקת זה לשון פלוגתא וכו'. ובס' כריתות סי' נ"ג לשון מחלוקת לשון חלוקה כמו ההיא דב"מ מחלוקת בששניהם אדוקים וכו' וכן בירושלמי בריש פיאה וליתני תרומה ומשני מפני המחלוקת רוצה לומר מפני שיש כמה חלוקים בתרומה עכ"ל ומ"ש התוס' ובכריתות הנ"ל נובע מפי' הר"ש הנ"ל. וכן מ"ש ברדב"ז ה' בכורים פ"ה א' ותרצו בירושלמי מפני המחלוקת כלומר שיש תרומות חלוקות וכו' ג"כ נובע מהנ"ל.

**פ"א** ה"א א"ר יוסי אדם עושה כל וכו'. ברמב"ם ה' בכורים פ"ב הי"ז לעשות כל שדהו בכורים עושה. וברדב"ז שם ירושלמי דריש פאה אמר רבי יוסי הרוצה לעשות (ב' מלות ליתא) כל שדהו בכורים עושה וכו'. ובפי' הר"ש כאן ליתא כ"ז מלות מן א"ר יוסי וכו'.

**פ"א** ה"א הרי אין אדם עושה כל שדהו פאה. בתוספתא פאה פ"א העושה כל שדהו פאה אינו פאה. אבל בבבלי נדרים ו' ע"ב מובא ברייתא אחרת שלא נמצאת לפנינו בזה"ל מכלל דכי אמר שדה כולה תיהוי פאה הויא פאה אין והתניא מנין שאם רוצה לעשות כל שדהו פאה עושה ת"ל פאת שדך וע"ש ברש"י ור"ן ובתוס' ד"ה פי.

**פ"א** ה"א עד שלא קצר שיבולת. ברא"ש נדרים ו' ע"ב בירושלמי משני לה דגרסינן בירושלמי בפ"ק דפאה עד שלא קצר וכו'. ובר"ש (ד' ראשון) קצירת שבולת ראשונה (הראשונה) וכו' לא נתחייבה כל (ליתא) שדהו. וכו'.

**פ"א** ה"א בקש לעשות כל כריו תרומה. בר"ש טבול יום פ"ד משנה ז' כדמפרש בירושלמי בריש מס' פאה דאין יכול לעשות כל גורנו תרומה דבעינן ראשית ששיריה ניכרים. ובשטה מקובצת בב"מ מ"ו ע"א דאכתי תיקשי לך מתרומה דחטה אחת פוטרת הכרי וכו' ואין לומר דחטה אחת לאו דוקא וכו' ועוד דאמרי בירושלמי דפאה גבי אלו דברים שאין להם שיעור ופריך ליחשיב נמי תרומה ומשני נהי דאין לה שיעור למטה וכו' ואי בעי שוה פרוטה א"כ יש לה שיעור למטה וכו'. ולפנינו בירושלמי ליתא התירוץ שהביא הש"מ הנ"ל. ועי' בתוס' נדרים ו' ע"ב ד"ה מכלל.

**פ"א** ה"א קצר חצייה ומכר חציה ומכר וכו'. ברפוסי אמשטרדם וזיטאמיר לנכון הגי' מתוספתא פאה פ"א קצר חצייה ומכר מה שקצר קצר חצייה והקדיש מה שקצר נותן וכו'.

**פ"א** ה"א חורה פיאה לעמרין. וכן הוא לקמן בפ"ב ה"ז ובפ"ד ה"א. אבל בבבלי בבא קמא צ"ד ע"א דתניא (תוספתא פאה פ"א) מצות פאה להפריש מן הקמה לא הפריש מן הקמה מפריש מן העומרים וכו' משום ר' ישמעאל אמרו אף מפריש מן העיסה ונותן לו (י' מלות אחרונות ליתא בירושלמי ובתוספתא הנ"ל). ובריטב"א רה"ש ד' ע"ב וכדתנן לא הפריש פאה מן הקמה מפריש מן העומרים לא הפריש מן העומרים מפריש מן הכרי וכ"ה בלשון דתנן בבבלי סנהדרין פ"ח ע"א מכות ט"ז ע"ב ותמורה ו' ע"ב ואולי היה כ"ז במשנה בפיאה ולפנינו חסר. וברמב"ם (מ"ע פ"א ה"ב) ואפילו טחן הקמח ולשו ואפאו פת (ב' מלות אחרונות ליתא בהנ"ל ועי' ברדב"ז).

**פ"א** ה"א מה פאת קמה וכו'. בר' קושטנטינא מה פאת קמה לא חזרה פאה (קמה) לקצירת וכו' אף פאת עמרים (עומרין) לא חזרה (תחזור) לקצירת וכו'.

**פ"א** ה"א והן חד מן ששים וכו'. וכ"ה בר"ש בשם הירושלמי. ושם בר"ש למ"ד יש לה שיעור למטה אם נתן פחות מששים וכו'. ובתוס' חגיגה ז' ע"ב ד"ה שאין ופליגא אמוראי בירושלמי וכו' ומשני אם פיחת מששים וכו' ועי' בהגהת הב"ח שם. ובהגהת הגר"א הגיה בר"ש: בפחות מששים. והגהתו נובע מהתוס' חגיגה הנ"ל ובפי' הרא"ש, (בס' פי שנים) ל"ג המלות חד מן ששים וכו' ועי"ש. ובבאור מהרי"ט אלגאזי לה' בכורות להרמב"ן פ"ח סי' פ' דאמרי' בירושלמי וכו' והן חד מששים וכו' מן דמר אין לו שיעור מלמטה (לא מלמעלן ולא מלמטן) וכו' ע"ש.

**פ"א** ה"א הפיאה והבכורים וכו'. בר"ש הנ"ל מאן דמר הפאה והבכורים והראיון (כן בד' וויניציא, אבל בד"א וזיטאמיר ליתא המילות: והבכורים והראיון) אין להם שיעור. ועי' בתוס' חגיגה הנ"ל ובמשנה למלך פ"א מה' מתנות עניים הט"ו.

**פ"א** ה"א רוק של יבמה וכו'. בכ"מ (מ"ע פ"א הט"ו) ליתא זה.

**פ"א** ה"א דם צפור של מצורע. בפי' הרא"ש בירושלמי בעי וכו' דם בהן של מצורע. וברדב"ז (מ"ע פ"א הט"ו) ובכמ' פריך אמאי לא חשיב אפר פרה וכו'. ול"ג דם צפור של מצורע. ועי' סוטה ט"ז ע"ב.

**פ"א** ה"א לא אתינן מתני'. בפי' הר"ש א"ר יוסי (ג' מלות ליתא) לא מיתני' במתני' וכו'. ובתוס' חגיגה ז' ע"א ד"ה והבכורים מביאים הירושלמי וגורסים א"ר יוסי לא אייתינן במתני' וכו'. ובכת"י ר"ש סיריליו אמר לון ר' יוסי.

יוסי. ועי' בפיהמ"ש להרמב"ם כאן שמביא הירושלמי ובכסף משנה הנ"ל.

**פ"א** ה"א מתני' בראיית קרבן אבל בראיית פנים יש לה שיעור. בראש כאן: והגירסא הפוכה בירושלמי בטעות סופר עכ"ל. וכוונתו שצ"ל מתני' בראיית פנים אבל בראיית קרבן יש לה שיעור. ובבבלי חגיגה ז' ע"א מחלוקת בזה. ובתוס' חגיגה שם ד"ה ר' יוחנן והכי איתא בירושלמי במס' פאה מתני' בראייה אבל בקרבן יש לו שיעור. ובהגהת הב"ח שם הגיה בהתוס' דנ"ל מתני' בראיית פנים אבל בראיית קרבן יש לו שיעור. ובירושלמי ד' אמשטרדם ווינאמיר הגי' כאן: מתני' בראית פנים אבל בראייה קרבן יש לה שיעור. וכן הגי' בכת"י ר"ש סיריליו. ורואה אני שיר מאוחרת שלשה בהכת"י שממנם נדפסו ירושלמי בדפוסי אמשטרדם ווינאמיר. וגם הרש"ם הגיה כן מדעתו.

**פ"א** ה"א תנא ר' יסא קומי דר' יוחנן וכו' א"ל ויש כן זו. בד' זיטאמיר הנא ר' יוסי וכו' א"ל ויש כעין זו. ובד' קושט' ויש כאן זו. וכבר הראיתי באהבת ציון וירושלים לשבת (צד 32) שגי' דפוס ווינציא עיקרית ושמרגלא בפומיה דר' יוחנן להשיב לר' יסא ויש כן זו.

**פ"א** ה"א כערשה מן השרץ. בהוספתא שבועות פ"א שרץ תחילת ברייתן כעדשה. ועי' באהבת ציון וירושלים לשקלים צד 140 שורה 34.

**פ"א** ה"א וקשיה וכו' חכמים הן שנתנו. בד' קושט' וקשיא מן דו סמך לה לדבר תורה הוא אמר חכמים אמרו מעה כסף ושתי כסף. ובשדה יהושע ובספרי ירושלמי (דו"ו) יש כאן ט"ס וכו' וכן כתבתיהו כאן עכ"ל מזה נראה שהגיה בגוף הירושלמי.

**פ"א** ה"א דר' יוחנן אמר. בכת"י רש"ס דר' יוחנן דו אמר. ובתמים דעים להראב"ד סי' רמ"ד אמר ר' יוסי בר בזן ר' אושעיה בדעתיה (ג' מלות ליתא) ור' יוחנן בדעתיה.

**פ"א** ה"א כל השיעורין הל"מ דו אמר מעה כסף וכו' דבר הורה. בתוס' קדושין י"ז ע"א ד"ה ונילף למ"ד וכו' דעולת ראיה שתי כסף דבר תורה אמרו בירושלמי פ"ק דמס' פאה דרוי הלכה למשה מסיני. ובריטב"א שם בירושלמי דפאה פרישו דהלכתא גמירי לה שאין לה שיעור. וזה שלא בדיוק.

**פ"א** ה"א ויהא יודע מאי זה שיעור אכל. בתמים דעים הנ"ל הוי דו אמר ראיה כל שהוא חכמים הם שאמרו מעה כסף שתי כסף. י"ג מלות אלו ליתא לפנינו. אבל כ"ה בד' קושטנטינא. ועי' בחגיגה שם.

**פ"א** ה"א דאמר ר' לא בשם ר' אמי אתפלגון חזקיה ור"י. בדפוס זיטאמיר חסרות המלות: בשם ר' אמי. ובתוס' חגיגה ח' ע"א ד"ה טופלין וכן מצינו בירושלמי אמר ר' איל"א (לא) בשם ר"א איתפלגן חזקיה ור"י חזקיה אמר אדם חולק חובתו לשתי בהמות וכו'.

**פ"א** ה"א ר"ש בן לקיש בשם חזקיה. כעין זה בערלה פ"א ה"ה.

**פ"א** ה"א אדם טופל בהמות לבהמה. בפי' רבינו חננאל חגיגה ח' ע"ב פי' טופלין בהמה של חגיגה עם בהמות אחרות של מעות מעשר שני או של נדרים ונדבות ומפורש בתלמוד ארץ ישראל שזה שטופל הוא ממעשר שני וכו' עכ"ל. ולפנינו בירושלמי כאן ליתא זה.

**פ"א** ה"א ואין אדם טופל מעות למעה. בכת"י ר"ש סיריליו ובדפוס זיטאמיר וקושט' מוסיף: ור' יוחנן אמר אדם טופל מעות למעות ואין אדם טופל בהמות לבהמה. וכ"ה בשנויים קלים בחגיגה פ"א ה"ב.

פ"א

**פ"א** ה"א היו לפניו עשר בהמות וכו'. בתוס' חגיגה ח' ע"ב ד"ה תחור מובא כ"ז בשנויים קלים.

**פ"א** ה"א אמר דא ומה וכו'. בר"א: מאן אמר דא ומאן אמר דא.

**פ"א** ה"א אתא שמעון בר ווה בשם ר"י. בתוס' הנ"ל אמר רב שמן בר אבא בשם ר"י. ובכ"י ר"ש סירליו אתא ר' שמעון בר ווא כש"ר יוחנן ואמר.

**פ"א** ה"א הרא דהימר בגופו וכו'. בסמ"ג ה' אבלות ומפרש בירושלמי בחסד שמגופו כגון תקוני המת והכלה (ד' מ"ות אחרונות מהסמ"ג בעצמו) אבל בממונו יש שיעור וכו'. ובתוס' חגיגה ז' ד"ה גמ"ח ובילקוט משלי ר' תתקל"ב מובא כל זה.

**פ"א** ה"א דמר רשב"ל בשם ר' יהודה בן חנינה. בר' זיטאמיר בשם ר' יוסי בן חנינה. ובכפתור ופרח פ"ד (צד 96) ובפי' ר"י בן מלכי צדק (בפאה פ"א מ"א) ובילקוט משלי הנ"ל בשם ר' יהודה בן חנינא. אבל באו"ז ח"א בהקדמה סי' ב"ה ושם ח"א ה' צדקה סי' י"ג בשם ר' יוסי בן חנינה. ועי' באצוי"ר לכלאים צד 32.

**פ"א** ה"א מהונך ומראשית כל תבואתך כמראשית וכו'. ובכתובות פ"ד ה"ח כבד את ה' מהונך כמראשית כל תבואתך. ובמרדכי ב"ק סי' קצ"ב ובירושלמי מפיק מעשר מעות מכבד ה' מהונך ומראשית כל תבואתך וכו'. וכ"ה בהגהת מרדכי ב"ב (ריווא, סי' הרנ"ב) ועי' בשו"ת חוות יאיר בהשמטות ד' רע"א ע"א. ובברכי יוסף (יו"ד, סי' רמ"ט אות ה').

**פ"א** ה"א חומש מנכסיו למצות. בפי' מהר"י בן מ"צ הנ"ל ובאו"ז בהקדמה סי' כ"ה מנכסיו למצוות. ובר' זיטאמיר כאן: מנכסיו למצוה. ובכת"י רש"ס שיהא אדם מפריש עד חומש מנכסיו למצות עד היכן. ובטור יו"ד (סי' רמ"ט) חומש נכסיו מצוה מן המובחר וכו'. ובב"י שם מהירושלמי דריש פיאה נראה שהוא מצוה וכו'.

**פ"א** ה"א ר"נ בן איניניא. בכתובות פ"ד ה"ח ר"ג בר אניא. ובכפו"פ הנ"ל ר"נ בן איניא. ובילקוט הנ"ל בר אוניא. ובאו"ז ח"א סי' י"ג ר"ג בר אינונא. וברא"ש פאה פ"א בר אינוניא. ובירושלמי יבמות פ"ח ה"ה אמר ר' איניא לא אמר ר'. לעזר וכו'. ובגיטין פ"א ה"ו ר' אינייא בשם ר' יוחנן ובלבד בשמר ובבבלי פסחים מ"ז ע"א א"ר איניא בשם ר' ינאי וכו'. והגרי"ב הגיה שם א"ר אייבו. ולפי הנ"ל הגהתו ללא צורך. ועי' בר"ס חולין קכ"ב ע"ב אות ק'.

**פ"א** ה"א מפסיד כולא. בר' אמשט' מפסיד כולה. ובכ"י הנ"ל מפסיד כולו.

**פ"א** ה"א בתחילה לקרן וכו'. בסמ"ג עשין קס"ב ואמרינן בירושלמי שנה ראשונה לקרן מכאן ואילך בכל שנה ושנה חומש לריוח וכו'. ובתוס' כתובות נ' ע"א ד"ה אל מפורש בירושלמי וכו'. ובטור יו"ד (קמ"ט) וקאמר בירושלמי וכו'. ובשיורי כנה"ג (יו"ד רמ"ט) אמר המאסף מתוך דברי הרב מפורש שלא היה גורס בירושלמי כגי' הבעל הטורים ור' ירוחם שלפי גי' הרב הטורים אף מן הקרן צריך לתן חומש ואלו הרב כהב שמן הקרן יפריש אחד מי' ולא יכולתי להלום הירושלמי וכו'.

**פ"א** ה"א מכאן ואילך לשכר. באו"ז הנ"ל ולבסוף לשכר. ועי' בסמ"ג הנ"ל.

**פ"א** ה"א רב הונא אמר למצות עד שליש. בבבלי ב"ק ט' סע"א א"ר זירא א"ר הונא במצוה עד שליש. ובילקוט הנ"ל רב הונא אמר למצות מהו לכל המצות עד שליש או למצוה אחת עד שליש סברין למימר וכו'. ועי' אצוי"ר לכלאים צד 54.

**פ"א** ה"א רב חביבא בשם רבנין דתמן מהו שליש לדמים. בילקוט עה"ת (ר' רמ"ה) ובשלי תתקל"ב (שאלוניקי רפ"א) ר' חנינא בשם רבנן דתמן וכו'. ובב"ק הנ"ל אילימא שליש ביתו וכו' במערבא אמרי משמיה דר' זירא עד שליש

שליש משלו וכו'. ולפנינו בירושלמי ליתא זה. והמעיין בבבלי שם יראה שמסדר הבבלי לא ראה מה שנאמר בירושלמי כאן.

**פ"א** ה"א שליש לדמים. בערוך ערך הדר א' ובריש גמרא דפאה ירושלמי מהו שליש לדמים היאך עבירא לקח מצוה אחת וראה אחרת נאה היסנה וכו'. וגי' הערוך משונה קצת משלפנינו.

**פ"א** ה"א תני ר' ישמעאל זה וכו'. בבבלי שבת קל"ג ע"ב לא נזכר בשם ר' ישמעאל. והכונה למכילתא בשלח.

**פ"א** ה"א מעשה בר' ישבב. מובא בילקוט שמעוני עה"ת ר' תמ"ו בשנוים. ובסדר הדורות (צד 245) ר' ישבב הסופר (ליתא) וכו'. ועי' בבלי כתובות נ' ע"א ובבה"ג (ד"ב, 595). ובסדר הדורות שם: ר' ישבב בשם ר' לוי לא מצאתי זכרו. אולם באבודרהם (ד' פ"א ד' זאלקאווע) רב הונא ורבי ישבב ור"י דסכנין בשם ר' לוי וכו'. והיה לפניו כן בויקרא רבה פ"ל.

**פ"א** ה"א שלח לו רבן גמליאל. בכתובות הנ"ל ולא הניחו חבירו ומנו ר' עקיבא. ולפי' גי' הבבבלי אין צריכין לקושית הירושלמי ור"ג לא קודם לאושא היה. ובהוספתא אהלות פט"ז מעשה בר' ישבב וכו' כשבא אצל ר' עקיבא א"ל כל מה שינעת לריק יגעת. ובסדר הדורות (צד 90) בירושלמי פאה רפ"ק וכו' ושלח לו ר"ג הזקן (ליתא) וכו' ועי' בס' חסידים (ד"ב, צד 403) ובס' ברכי יוסף (יו"ד סי' רמ"ט).

**פ"א** ה"א ור"ג לא קודם לאושא היה. כעין זה בירושלמי פסחים פ"א ה"ו ר"ח סגן הכהנים לא לקודם לאושא היו. (ע"ד ר"ח סגן הכהנים ראה אצוי"ר לשקלים צד 25). ובספרי ברכה פ' שמ"ד הלכו להם אצל ר"ג לאושא וכו'.

**פ"א** ה"א נותנין נפשן עליו וכו'. בדרשת הרמב"ן לרה"ש: כל דבר שב"ד נותנין לבם עליו לסוף עולה בידם כמו שנ' למשה בסיני.

**פ"א** ה"א שאין אתם יגיעין בו. ב"ר פ"א, ומדרש תנאים (205) ועי' באצוי"ר שבת 22.

**פ"א** ה"א ר' תנחומא בשם רב הונא. בבכורים פ"א ה"ז ר"ת ר"ה וכו'. ובסה"ד לא זכרו מכאן ומשם.

**פ"א** ה"א אשר צוה אותו משה. בילקוט שמעוני הנ"ל בשנויים.

**פ"א** ה"א ר' חונה בשם רבי. בילקוט שמעוני מלאכי (תקפ"ח שאלוניקי רפ"א) ר' יהודה אומר. ונראה שהמלה רבי, ר"ה: ר' יהודה. ובילקוט משלי ר' תתקל"ה ר' הונא אומר.

**פ"א** ה"א אפילו דברים ששמע וכו'. בילקוט שמעוני משלי הנ"ל אלו (וכ"ה בכת"י רומי ולפנינו אפילו) דברים ששמע מרבו וכו' אלו (אפילו) דברים שלא שמע מרבו וכו' אמר ר"א מכים (ליתא) אם נתת וכו' משמרך מן המזיקן (הפיסין) וכו'. ועי' במתנות כהונה בב"ר הנ"ל.

**פ"א** ה"א כמה שנאמר למשה מסיני. במגן אבות להרשב"ץ (פ"א א') ואפילו מה שתלמיד והיק עתיד לומר לפני רבו כולם ניתנו הל"מ וכן הוא במס' פאה ירושלמית וכן בראשון מחגיגה (ה"ח) וכן הוא בשני (צ"ל פ"ד) דמגילה. ועי' לקמן בפרק ב' ה"ו.

**פ"א** ה"א ורבנן אמרי וכו'. בב"ר פ"א ר' אבהו אמר.

**פ"א** ה"א ר' דוסא אמר. בסה"ד לא זכרו. ועי' באצוי"ר לסוכה 134.

**פ"א** ה"א מכיסך צדקה וכו'. בערוך ערך צדק א' ענין צדקה בפ"ק דפאה ירושלמי

ירושלמי וכו. ובב"ר פ"א אות י"ד א"ר אבריטוס (ר' אבא) אם נתת מכיסך צדקה וכו'. וע"ש במ"כ שנוסחתו בירושלמי משונה.

פ"א ה"א מן הפיסין וכו'. עי' באצוו"ר לשביעית צד 47 שורה 12.

פ"א ה"א הארנוניות. בשו"ת רשב"ש סי' תי"ב זו ארנונא ופירש"י וכו' זה עשורי התבואה ובהמה משנה לשנה וזה הפי' נראה נכון לאחרונים ז"ל והביא לו ראיה מהירושלמי במס' פאה וכו'.

פ"א ה"א מנבז המלך. הוספתא פאה. ובבלי ב"ב י"א ובילקוט ישעיה ר' תצ"ה בשנויים. ובערוך ערך מלבז (בירושלמי) מולבז המלך בל' מונבז תנא בנ'. ואני הוכחתי במק"א (ונדפס) שהמלך האחרון מצאצאי אגריפס בבית שני היו שמו מונבז.

פ"א ה"א ולא מית אלא שלא ימות מיתה לע"ל. בדפוסי אמשטרדם וויטאמיר אלא שלא ימות לעולם הבא. ובאורו שמקשה עה"כ צדקה תציל ממות והלא מת? אלא שלא ימות לע"ל. ובירושלמי כתובות פרק ד' ה"ח (ברו"ו) מה חומש בכל שנה נר"ש בהילכתה קדמייתא דפיאה ולא מית אלא שלא ימות לעתיד לבוא. ונראה שהמעתיק הירושלמי שם העיר שקצר ההלכה שם מהמאמר שכתוב לעיל מה חומש בכל שנה? עד המאמר ולא מית וכו'.

פ"א ה"א צדקה וגמ"ח שוקלת וכו'. הוספתא סוף פאה. ועי' בבלי סוכה מ"ט ע"ב ובילקוט שמעוני תהלים ר' תתנ"ט בשם ירושלמי דפיאה אמ"ר יצחק בר מריון בשם ריש לקיש החסד היא מעולם ועד עולם אבל הצדקה עד שלושה דורות שנאמר וצדקתו לבני בנים (כ"ב מלות חסרות לפנינו בכל ההוצאות ובמדרש תהלים מזמור ק"ג אות ט"ו הוא בשם ר' יוחנן בשם ר' לוי) צדקה וכו' צדקה נוהגת בעשירים (לעניים) וגמלות חסדים נוהגת בין בעניים בין בעשירים (לעניים ולעשירים) וכו' ר' יונתן בן אריה (ר' יוחנן בר מריא, וגירסתינו קצת תמוה כי לא מצאתי דוגמתו במקום אחר שר' יוחנן בר מריא יאמר בשם ר' יוחנן. ועי' בבלי וירושלמי סוף יבמות יוחנן בן יונתן אריה וכו') בשם ר' יוחנן וכו'. ובכפתור ופרח (פרק מ"ד) עוד בירושלמי גמ"ח נוהג בחיים ומתים בעניים ובעשירים וכו'. ובמגן אבות להרשב"ץ (פ"א נ') ובמדרש קהלת שהצדקה היא לעניים וכו'. ועי' במנורת המאור סי' רכ"א. היוחסין וסדר הדורות (210) מביאים בשם הירושלמי ר' יונתן בר הילא. ולא ציינו המקור. ואולי כוונו לגי' הילקוט הנ"ל וצ"ל ר' יונתן בר אריה.

פ"א ה"א שגמ"ח חביבה יותר מן הצדקה ות"ת. לפני המלה ות"ת צריכה להיות נקודה מפסקת כי זה קאי על מ"ש במשנה ות"ת כנגד כולן. ובשו"ת מהרשד"ם (יו"ד סי' ק') כתב שחייבין בכבוד העוסק במצוה גמ"ח יותר מת"ת ויש סמך ממ"ש בירושלמי פ"ק דפאה וכו' שגמ"ח חביבה יותר מן הצדקה ות"ת. ושגה בזה שהמלה ות"ת מוסבת למטה והיא פסקא דמתניתין. וגם הרש"ב ז"ל בהערותיו למדרש תהלים שם הביא הירושלמי כמו שהביא הרשד"ם.

פ"א ה"א שאלו את ר' יהושע. וכ"ה בתוספתא ע"ז פ"א. אבל במנחות צ"ט ע"ב שאל ב"ד וכו' את ר' ישמעאל וכו'. ובפי' רבינו חננאל בע"ז כ"ב ע"א בתוספתא שאלו לר' יהושע וכו'. ובספר זכרו תורת משה (ח"ב ד' א') שאלו לריב"ל וכו'. ובפי' הרע"ב באבות ספ"ה כששאלו את ר' יהושע וכו'. ונראה שגרס כן גם במנחות הנ"ל. והגרי"ב הגיה שם כששאלו את ר' ישמעאל. וזה ללא צורך.

פ"א ה"א מהו שילמד אדם את בנו יונית. וכ"ה בירושלמי סוטה פ"ט הט"ז.

אבל

אבל בתוספתא הנ"ל ספר יוני. ובמנחות הנ"ל חכמת יונית. וכ"ה בשם הירושלמי באו"ז בהקדמה סי' י"ם ובשוח"ם ובילקוט המכירי תהלים מזמור א' ובאגודה אבל בר"ש פאה כאן בד' ראשון יונית ובד' המאוחרים חכמת יונית ושם בר"ש: ואי הוה גרסינן חכמת יונית וכו' הוה ניחא וכו'. ועי' בפי' מהר"י בן מ"צ בפאה כאן.

פ"א ה"א והתני ר' ישמעאל וכ"ה בקדושין פ"א ה"ז וסוטה פ"מ הט"ו ובר"ש הנ"ל והא תני ר' שמעון. ועי' במבוא שלי להסרע"ר (צד 11) ע"ד החלופים בין ר' ישמעאל לר' שמעון.

פ"א ה"א ובחרה בחיים וכו'. בכפו"פ (פמ"ד) ירושלמי מס' פאה ובחרת וכו'. ובילקוט קהלת פסוק בכל עת יהיו מגדיך לבנים בני רבי בשם עדה קדושה אמרו קנה לך דברי אומנות עם תכ' ובילקוט תהלים (ר' הרי"ד שאלוניקי רפ"א) א"ל לא ילמד אדם את בנו אפילו על אומנות שלא יבטל מד"ת א"ל ובחרת בחיים. והלשון צריך תיקון.

פ"א ה"א יבא עלי. בשו"ת המבי"ט ח"ב סי' קי"ב ומצאתי כעין לשון זה בירושלמי בלשון הקדש במס' סוטה וכו' יבא עלי אם נתכוונתי לכך שרוצה לומר יבא רעה ח"ו אם נתכוונתי לכך וכן שם בנדה פ' כל היד אר"ח ייתי עלי וכו' שהוא לשון קבלת קללה ח"ו אם יהיה כך וכו' ע"ש ובאצוי"ר לכלאים צד 79.

פ"א ה"א יבא עלי אם שמעתיה מר"י. צ"ל אם לא שמעתיה מר"י. וכ"ה במ"ע פמ"ה עי' מ"ש באצוי"ר לשבת פ"ו ה"א צד 70 .

פ"א ה"א לכו ושאלו את דמה ב"נ. בבלי קדושין ל"א ע"א ודברים רבה פ"א סי' ט"ו ובמדרש הגדול (פ' יתרו) דומא בר נתינה פטרבולי היה וכו'. ועוד במדרשים בשנויים. ובערוך ערך פטר ד' ירושלמי בריש פאה לכו שאלו את דמה ב"נ דמה ב"נ ראש פטרבולי היה פעם אחת היתה מטפחתו אמו (אמו מסטרת) לפני כל בולי (בפני כלבולי) שלו וכו' ע"ש ובילקוט בקונדרס אחרון (325).

פ"א ה"א ראש פטרבולי היה. עי' במעריך ערך פטר.

פ"א ה"א אבדה ישפה של בנימין וכ"ה בקדושין פ"א ה"ז. ובתרגום יונתן ירושלמי שמות כ"ח כ'. אבל לא כן דעת יוסף הכהן בקדמוניות 3. 7. 5. ובתוס' ע"ז כ"ד ע"א ד"ה ואבני וכן משמע בירושלמי דפאה דמייתי האי עובדא דדמא ב"נ גבי פעם אחת אבדה ישפה מבנימין וכו'. ובתוס' ר"א לע"ז שם ואע"ג דבירושלמי דמס' פאה קאמר על ההוא מעשה פ"א אבדה ישפה לא מסתבר דמכח זה פריך דא"כ ה"ל לפרש בהדיא דאותו מעשה לאו באבני שהם הוה וכו'. ובילקוט שמעוני בקונטרס אחרון מובא כל המאמר בשנוים קלים. ועי' בדברים רבא הנ"ל.

פ"א ה"א ואית דמרין ריגליה דאבוה וכו'. בתוס' קדושין ל"א ע"א ד"ה והיה בירושלמי יש שהיו רגליו פשוטות על התיבה ולכך לא שיברה עכ"ל.

פ"א ה"א מייתון ליה בפסיקוליה אחרייא. בד' וימאמיר בסיפקולא אחרייא. ובירושלמי קדושין פ"א ה"ז כד פסקו לה לאחרייא ולא קביל. ובב"י בטור יו"ד סי' ר"ע ובירושלמי מסיים וכו' נחת לגביהן אמר לא וכו' בעו מיתן ליה כדפסקו ליה לאחרייא וכו' ע"ש ובילקוט איוב ר' התקכ"ב.

פ"א ה"א אסקוניה לאלף. בבבלי קדושין ל"א ע"א בקשו ממנו חכמים אבנים לאפוד בששים ריבוא שכר ורב כהנא מתני בשמונים ריבוא וכו'.

פ"א ה"א אמר ר' שבתי. בסה"ד ירושלמי פאה. וכיון לכאן.

פ"א ה"א לתוך חצרה בשבת. בקדושין הנ"ל בשבת ונפסק קורדייקין שלה

(נ' מלות ליתא) וכו'. וכל המאמר מובא בתוס' קדושין ל"א ע"ב ד"ה ר' טרפון ובקונדרס אחרון בילקוט הנ"ל ועי' בר"ן קדושין פ"א סי' תרי"ג ובכ"מ ה' ממרים פ"ו ה"ר. ובב"י (בטור יו"ד ר"מ) והר"ן כתב וכו' ראע"ג דלא אפשיטא בגמרא דילן ילפינן לה מדגרסינן בירושלמי אמו של ר"ט וכו' ונפלה קורדייקין שלה פי' מנעל שלה וכו' ע"ש. ובתוס' הנ"ל אבדה פזמקי דידה בחצירה וכו'.

פ"א ה"א עושה כן אלף אלפים. בר"ן הנ"ל עושה כן אלפיים וכו'.

פ"א ה"א אמו של ר' ישמעאל וכו'. מובא בב"י (בטור יו"ד ר"מ) בשנוים ובספר הולדות אדם וחוה (נתיב א' ח"ד) אם היה לוסר ורוצה אביו או אמו כשיצא מבית המדרש לשמשו או לשתות מימי רחיצת רגליו בשביל אהבה וכו' ויש לאב ולאם נחת רוח בזה יניח להם לעשות וזה נקרא כבודם מאחר שרצונם בזה כך פשוט בירושלמי עכ"ל. ובר"ן קדושין סי' תרי"א וטיהו אם היה אביו מקפיד בדבר הרבה יקבל מדגרסינן בירושלמי דפ"ק דפאה (ולא הזכיר מירושלמי קרושין במקומו) אמו של ר' ישמעאל באהה וכו' הוא כבורה וסכאן אתה למד כן אף לאביו. ובדרשות עה"ת לר"י אבן שועיב (אחרי מות ד' נ' ע"ג) ובירושלמי כתבו שהאב חייב לכבד בנו חכם ולקום מפניו דאמרו שם אימיה דר' נחוניא (ר' ישמעאל) קבלה עליה בי מדרשא פי' נהרעמה עליו דלא מוקיר לה ר' נחוניא ברה אמרו לה בסאי אטרה להו דלא שביק לי דאסחי רגלוי. אמרו לו כבודו של אדם וכו' ועי' בשו"ת חיים שאל ח"ב סי' ס"ג.

פ"א ה"א ואגיבוניה אביו. בד' אמשט' ואגיבוניה אבין.

פ"א ה"א אמר ר' אבון פטור אני מכבוד אב ואם. בב"ר פ' נ"ח אות ב' יום שמת ר' אבון נולד ר' אבין בריה ועי' במדרש קהלת פסוק וזרח השמש. ובבבלי סנהדרין ע"ו ע"א תני אבוה ד"ר אבין. ובבבלי קדושין ל"א ע"ב אמר ר' יוחנן אשרי מי שלא חמאן, ר' יוחנן כי עברתו אמו מת אביו וכו' וכן אביי.

פ"א ה"א סבא סבא אכול ואריש וכו'. בקדושין הנ"ל סבא וכו' דכלבייא אכלין ומדשין. ובערוך ערך דש א' (פיורו רל"ז) ובראש פאה ירושלמי סבא וכו' וכלביא (דכלביא) אכלין ומדשין. ובתוס' קדושין ל"א ע"א ד"ה ומורדו ובגמרת ירושלמי גרסינן מעשה וכו' מאכיל לאביו פסיונו (פטימין) וכו' אמר לו סבא מאי איכפת לך עד דמחון ואכול (ו' מלות ליתא) כלומר לעוס ואכול כעין כלבים דמדשין ואוכלים וכו'. ועי' שם ע"ב ברש"י יבגמרה ירושלמי גרים וכו'. ובב"י בטור יו"ד סי' ר"מ בשנוי נוסח וכבר העירותי באצוי"ר לברכות צד 117 שלהב"י היו העתקות שונות מהירושלמי. ומלבד שהשמש בירושלמי ד' וויניציא היו לו ירושלמי כת"י. ומפורש זה בב"י בטור יו"ד סי' רי"ז בירושלמי (נדרים פרק הנודר מן המבושל ה"ח) הנודר מן היין אסור ביין מבושל חמרא מבשלא קרו ליה כך הוא גי' הרא"ש וכך מצאתי בירושלמי כתיבת יד ולאפוקי מנוסחת הדפוס (ד' וויניציא) שכתוב בה מותר ביין מבושל וכו' וגרסינן תו בירושלמי (שם הי"ג) מ"ט דר"י וכו' הנודר מן היין מותר בקונדימון כך הוא הגי' בספרי הדפוס ובספר כתיבת יד וכו' עכ"ל. ובדברינו אלו נוכל למלאות למ"ש באצוי"ר לביצה (צד 119) בדבר גי' הראבי"ה שעל יין מבושל מברכין שנ"ב ע"ש.

פ"א ה"א כורנו לריחיים. בקדושין הנ"ל כודנו ברחיים ובע"ז פ"א ה"ז כורנו לרחיים. ובערוך ערך כדן א' בריש פאה ירושלמי כודנו לאביו ברחיים ויורש ג"ע וכו' ע"ש. ובתוס' קדושין הנ"ל ושוב מעשה באחד שהיה טוחן ברחיים ואב זקן

(ליתא)

(ליתא) היה לו ואתא ציוו (צמות) לטוחנין פי' מצוות המלך בשביל אביו וכו' ועי' בס' חסידים (ד"ב, צד 236).

**פ"א** ה"א ששלשתן שותפין בו. כלאים פ"ח ה"ה.

**פ"א** ה"א אי זהו מורא וכו'. תו"כ קדושים פ"א סי' י' ובבלי קדושין ל"א ע"ב וברמב"ם ה' ממרים פ"ו ה"ג וברדב"ז שם ובפסיקתא י' הדברות הנ"ל.

**פ"א** ה"א מן דמאן הונא בר חייא אמר משל זקן ואית דבעי מימר משלו. בפסיקתא (י' הדברות) דמאן הונא בר חייא אמר משל זקן ורבנן אמרין משלו. ובבבלי קדושין ל"ב ע"א מחלוקת בזה רב יהודה ורב נתן בר אושעיא. ובסמ"ג עשין קי"ב ואם אין לאב הכל יהיה משל הבן כדמוכח בירושלמי דפאה. ובחי' מהרי"ט בקדושין ל' ע"א וכן משמע בירושלמי דבעי ומן דמאן פי' משל מי ומייתי מההיא דכבד את ה' מהונך וכו'.

**פ"א** ה"א אחד האיש ואחד האשה וכו'. בתו"כ רי"ש קדושים תוספתא פאה פ"א וקדושין פ"א ובבלי שם ל' ע"ב ובפסיקתא י' הדברות הנ"ל וע"ש.

**פ"א** ה"א מילתיה דר"ח בר ווא אמר. בקדושין הנ"ל חונה בר חייה אמר (ד' מלות ליתא) מילהיה דר"ח בר בא פלינא דאמר ר' חייה בר בא (ו' מלות ליתא).

**פ"א** ה"א תנא ר' יודן בן דורתי. בקדושין הנ"ל ר' יודן בר ברתיה דרשב"י. ובפסיקתא (י' הדברות) ר' יהודה בר דורתי בעא קומי ר"ח בר אבא (עי' לעיל) הדא דאמר רשב"י וכו'. ובבבלי פסחים (ע' ע"ב) יהודה בן דורתי. עי' דקדוקי סופרים שם.

**פ"א** ה"א גדול הוא כיבוד או"א שהעדיפו הקב"ה יותר מכבודו. מובא בר"ש ובפי' ר"י בן מ"צ בפאה פ"א מ"א וע"ש. אבל בילקוט שמעוני משלי ר' תתקל"ב בשם ירושלמי דפאה אמר רשב"י גדול כבוד אב ואם שהשוה הכתוב כבודן לכבודו ומוראו למוראו וקללתן לברכהו וכן בדק כפני ששלשתן שותפין (כ"ב מלות ליתא לפנינו בשם רשב"י ועי' לעיל) בעון (מילתיה) דר"ח וכו'. ובילקוט שמעוני עה"ת ר' רצ"ו מובא הירושלמי כגי' הדפוס. ובבבלי סנהדרין נ' ע"א שכן הוקש כבודן לכבוד המקום ועי' במכילתא יתרו.

**פ"א** ה"א ממי את מכברו משיחננך. בתוס' קדושין ל"א ע"א ד"ה כבד בירושלמי דריש מהונך כמו מחונך משמע וכו' כבד את ה' מהונך דמשמע ממה שחננך וכו'. וע"ש בגליון ובמנורת המאור סי' קס"ב.

**פ"א** ה"א ואפילו את מסבב על הפתחים וכ"ה במדרש לעולם (ב"ה ח"ג צד 115) ובמדרש גדול ונדולה (שם צד 124) ובילקוט עה"ת ר' רצ"ח ובאגודה ובר"ש ובר"י בן מ"צ הנ"ל. ובראשית חכמה בסופו אפי' אתה מחזר על הפתחים ובר"ש הנ"ל פי' לא שיסבב את הפתחים להן לאביו אלא שאם יתן לאביו מה שבידו יהא צריך לחזור על הפתחים בשביל עצמו וכו'. ובר"ש קדושין פ"א סי' נ' והא דקא אמרינן ואפילו הוא מחזר על הפתחים לא שיכבדהו משלו ויחזור הוא על הפתחים וכו' ובס' מישרים נתיב ל"ב ח"א ובירושלמי כתב כי אפילו הבן מחזיר וכו'. ובריטב"א קדושין שם והביאו ראיה לדבריהם מדגרסינן בירושלמי תני רשב"י הבן מחזר על הפתחים חייב לזון את אבותיו וכו' ועי' בטור יו"ד סי' ר"מ ובב"י ובב"ח שם. ולפי הנ"מ היתה כאן הגי' משונה וז"ל בה' ממרים פ"ו ה"א כן איתא בתלמודא דידן וכו' אבל בירושלמי דפאה ארשב"י וכו' שאפילו אין לך כלום אתה צריך לטחון ברחיים בשבילו (ולא נזכר שמחויב לסבב על הפתחים) ע"כ בירושלמי עכ"ל. וזהו מסמ"ג עשין קי"ב. ובתוס' קדושין ל"ב ע"א ד"ה אורו

נ"כ לא נרסו המלות: ואפילו את מסבב על הפתחים. **אבל בתוס' קרושין ל"א ע"א** כ"ה כבר איתא. ועי' ברא"ש קרושין פ"א סי' נ'. ובשו"ת חות יאיר סי' קפ"ו. ובדרשות עה"ת לר"י אבן שועיב (אחרי מות ד' נ' ע"ג) בירושלמי גדול מה שנאמר בכבוד אב ואם ממה שנאמר בהקב"ה וכו' ובאב ואם כתיב כבד את אביך ואת אמך אעפ"י שאין לך השכיר עצמך וכבדם וזנם. ובס' חרדים פ"ה סי' א' אמרו בירושלמי דחייב הבן להשכיר עצמו בפועל וכו'.

**פ"א** ה"א כדי שיהו עושין אותן באמונה. דברים רבא תצא פ"ו בשנוים. ובמגן אבות להרשב"ץ (פ"ב א') ואמרו בפסיקתא וכן בירושלמי דפאה וכו' כדי שיהיו ישראל עושין אותם משלם. ובראשית חכמה (פרק המצות שער א') וגרסי' וכו' אמר ר' אבא (אחא) וכו' ע"ש.

**פ"א** ה"א אמר ר' בא כ"ב השוה וכו'. במדרש שמואל פ"ז תני ר"ש ב"י שתי מצות גלה הקב"ה וכו'. וע"ש בהערות ר"ש בובער ז"ל ובמדרש תהלים מזמור ט' אות כ"א. ובילקוט עה"ת ר' רצ"ח ובמחזור ויטרי (צד 493).

**פ"א** ה"א תני ר"ש ב"י. במדרש הנ"ל ר"א בר כהנא בשם רשב"י.

**פ"א** ה"א אמר ר' לוי והוא דרבה מנה. בתנחומא (עקב) ר"ל אומר גדולה מזאת אמרו.

**פ"א** ה"א עין שהלעיגה וכו'. בערוך ערך עין בפ"ק דפאה ירושלמי עין תלעג על כיבוד אב וכו' ע"ש וכן מובא הירושלמי בילקוט המכירי משלי ל' י"ז. ובמגן אבות להרשב"ץ הנ"ל בשנויים גרולים ובילקוט עה"ת ר' רצ"ח.

**פ"א** ה"א ר' יונתן ור' ינאי וכו'. כעין זה בבבלי כתובות ס"ט ע"ב ר' חנינא ור' יהונתן וכו'. ובשו"ת מהר"ם בר"ב (הוצאת בלאך ז"ל צד 164) הגי' ר' חייא ור' יונתן. ובתוס' קרושין ל"ב ע"א ד"ה אורו מובא הירושלמי וגרסו ר' יונתן ור' יאשיה. ומובא נ"כ בילקוט המכירי משלי כ"א, כ' ובילקוט שמעוני עה"ת הנ"ל וע"ש. ובפסיקתא רבתי (עשרת הדברות) ר' ינאי ור' יונתן היו מטיילים באנטרי (ב' מלות ליתא) אתא חד סב (בר נש) וכו'.

**פ"א** ה"א מיכו הוה. בר' אמשט' מיכו הוא.

**פ"א** ה"א איזיל צור כנישתא וכו'. ברפוס' אמשטרדם ושאמיר איזיל צעק בי כנישתא עלוי וכו'. וכ"ה בשם הירושלמי בתוס' קרושין ל"ב ע"א ד"ה אורו ובירושלמי ד' קושטאנט. איזיל לצור וכו'. ובשדה יהושע אלך לכנישתא דצור שהוא מקום חכמים וגדולים וכו'. ובילקוט שמעוני עה"ת ר' רצ"ז ואמרית ליה בצור כנישתא עלוי וכו'. ובזית רענן שם פי' ביער צור בבית הכנסת וכו'. **אבל** בילקוט ד' שאלוניקי צור כנישתא וכו'. ובכפתור ופרח פס"ד (צד 94) ובילקוט המכירי משלי (כ"א, כ"א) ובפסיקתא רבתי (עשרת הדברות) הגי' איזיל צור כנישתא. ובשו"ת הרשב"א חלק ד' סי' נ"ז (שאלוניקי תקס"ח) ומכל מקום ראוי הוא הבן לבוזהו ולתפוס עליו התפלה בבית הכנסת לזון את האב משלו דגרסינן בירושלמי ר' ינאי ור' יהונתן וכו' ואמרית ליה זיל צור כנישתא עילויה ובזיתיה וכו' אלמא אפילו למאן דאמר אין כופין סוגרין עליו בית הכנסת ומבזין אותו וכו'. ובספר חסידים (סי' התתתקי"ב, דפוס ברלין) ר' ינאי וכו' איזיל צור כנישתא עילויה ובזיתיה וכו' מכאן שאדם יכול לסגור בית הכנסת לעסוק שיתנו צדקה לעניים ולבייש את מי שאינו רוצה להת. ובכפו"פ הנ"ל כתב הרשב"א ז"ל ומסתברא שאם הבן אמיד שכופין אותו וכו'. וכיון לתשובת הרשב"א הנ"ל.

**פ"א** ה"א ולמה לא כפיתיניה וכו'. בחולין ק"י ע"ב אייתוה לההוא גברא דלא

הוה

הוה מוקר אבוה ואמיה כפתוה אמר להו שבקותי דתניא כל מצות עשה וכו׳. ועי׳ש בתוס׳ ד״ה כל. ובגליון שם. ולא זכרו מירושלמי דילן. וברא״ש (קדושין פ״א סי׳ נ׳) וכן הביא רבינו חננאל ז״ל ראיה (שכופין) מן הירושלמי מעובדא דר׳ יונתן שכפה את הבן לזון את האב וכו׳. ובתוס׳ הרא״ש (שם ל״ב ע״א) ועוד הביא ראיה מן הירושלמי מעובדא דר׳ יוחנן (יונתן) שכופין את הבן לזון את האב ונראה דאין ראיה כשם וכו׳.

**פ״א** ה״א א״ל וכופין ליה א״ל ואדיין את ליז. כעין זה בירושלמי גיטין פ״ם ה״י בעון קומי ר״א וכופין א״ל ואדיין את (בד׳ אחרונים: אית) ליי וכו׳.

**פ״א** ה״א וכופין ליה. בילקום שמעוני עה״ת הנ״ל [מסיים: א״ל אין כופין את הבן לזון את האב. אבל לפנינו בירושלמי ליתא זה ואדרבא להפך מסיק להלכה שכופין את הבן לזון את האב. וכ״ה להלכה ברמב״ם ה׳ ממרים פ״ו-ה״ג. ועי׳ בהג״ם וברדב״ז ובכ״ם שם.

**פ״א** ה״א חזר ביה ר׳ יונתן וכו׳. בפסיקתא רבתי הנ״ל חזר ביה ר״י וכו׳ עד דלא חזר ביה כהונא בר חייא מן דחזר ביה מרבנן (י״א מלות ליתא).

**פ״א** ה״א אתא ר״י בר אחא וכו׳. בנדרים פ״ט ה״א אם באומר הגייתי על אבא הדא היא דמר ר״י ב״א ר״ש ב״נ בשם ר״י כופין את הבן שיזון את האב וכו׳.

**פ״א** ה״א אמר ר׳ יוסי בי ר׳ בון הלואי וכו׳. מובא מרבינו חננאל בפי׳ לקדושין הנ״ל. (עי׳ ברא״ש הנ״ל) ובשו״ת מהר״ם בר״ב (הוצאת בלאך סי׳ תשנ״ה.) וכן מובא בכפו״פ הנ״ל. והמגיה העיר שם שלפנינו ליתא המלות: בר בון. ולא זכר מכאן.

**פ״א** ה״א ר״ש בר ר״י הוה נסיב שיבשתיה. בירושלמי ע״ז פ״ג ה״א ובבלי כתובות י״ז ובב״ר פ׳ נ״ט ובילקוט המכירי משלי כ״א כ״א בשנויים. ובחי׳ הרמב״ן והרשב״א בכתובות י״ז ע״א והא מלתא מפרק ממאי דאיתא בב״ר ר״ש בר יצחק וכו׳ ואיתא נמי בירושלמי דפאה פ״נ (צ״ל פ״א) עכ״ל.

**פ״א** ה״א דקמת ליה שבישתיה. ובירושלמי סומה פ״ט הט״ז ר׳ ירמיה שיבשב ולבש עטרה של זית שמע שמואל ואמר וכו׳. ועי׳ איכה רבה פ״ה פסוק נפלה עטרת ראשינו ובמתנות כהונה שם ובב״ר הנ״ל. לעוזי מעתיק: רקמת ליה שבשתיה.

**פ״א** ה״א בקשהו במקומך ורדפיהו במקום אחר. דא״ז פרק השלום ובמגן אבות להרשב״ץ, (פ״א י״ב) ובירושלמי דפאה אמרו וכן בילמדנו בפ׳ חקת בקשהו ממקומך ורדוף אחריו במקום אחר.

**פ״א** ה״א נאמר רדיפה רדיפה. בפי׳ ר״י בן מ״ץ כאן: א״ר מכיומי (מכיומא) נאמר כאן רדיפה ונאמר בנמ״ח רדיפה מה רדיפה שנא׳ להלן כבוד בעוה״ז וחיים בעוה״ב אף כאן כן (נ׳ מלות ליתא ואיתא בירושלמי עם יפה מראה)

**פ״א** ה״א ר׳ הנחומא וכו׳. ברי״ש: ר׳ הנחומא א״ר אליעזר (ב׳ מלות ליתא).

**פ״א** ה״א ר׳ אבא אבוי דר׳ אבא בר מרי. בשו״ת מהר״ם בר״ב (הוצאת בלאך) תתפ״ג) בירושלמי וכו׳ ורבא ורב מרי בשם ר׳ אחא וכו׳. ובר״ש (ד׳ ראשון) ר׳ בא אבוי דר׳ בא מרי וכו׳. ובסדר הדורות (צד 15) ונ״ל שצ״ל אבא אבוי דר׳ אבא מרי וכו׳.

**פ״א** ה״א אפילו לדבר אחד מן התורה. מלת אפילו ליתא בר״ש ד׳ ראשון.

**פ״א** ה״א חפצים אלו אבנים טובות וכו׳. בערוך ערך חפץ ירושלמי בפ״ק דפיאה חפצים אלו אבנים טובות ומרגליות חפציך אלו מצות ומ״ט (אלו דברי תורה) שנאמר כי באלה חפצתי עכ״ל. ועי׳ במתנות כהונה בב״ר פ׳ ל״ה והכי

איתא

איתא בהדיא בירושלמי במס' פאה וכו' ובמורה נבוכים ח"ג נ"ד, ובמגן אבות להרשב"ץ (פ"ד א') ואמרו בירושלמי דפאה וכו' ושם בירושלמי הוביחו כי חפצי האל הם המצות וכו'. ובמנהיג (צד 10 ד"ב) ובפ"ק דמו"ק וכו' הא חפצי שמים ישוו בה שמבטלים ת"ת לעשות מצות ואיתא בירושלמי דריש מס' פאה עכ"ל.

פ"א ה"א ארטבן שלח לר' הקדוש. בשאלתות סי' קמ"ה ובבה"ג ה' מזוזה (ד. ברלין צד 233) מובא זה בשנויים גדולים ובהוספות. ובילקוט שמעוני עה"ת ר' תתמ"ד ארטבאן וכו'. ובילקוט משלי ר' תתקל"ד ויהושע ר' ל"א ובב"ר פ' ל"ה ארטבן וכו' ובילקוט זכריה הקע"מ (שאלתיקי) וקרבן מלך פרסי וכו'. ובמגן אבות להרשב"ץ (פ"ד א') ואמרו עוד בירושלמי ארטבן וכו'.

פ"א ה"א לרבינו הקדוש. וכ"ה בכל המקומות הנ"ל. אולם בב"ר ובילקוט יהושע הנ"ל ליתא מלת הקדוש. ולפי"ז המעשה היה עם רב ולא עם רבי. ובס' זכרון תורת משה (ח"ב ד' מ' ע"ב) ארטבן שלח לרבי וכו'. ובמאור עינים פנ"ב בהערה: מצאנו ארטבן עמיהו של ר' בירו' דפאה וכו'.

פ"א ה"א אטימימין. גילקוט (בר' הישנים) אטמיטין. ובמעריך בפ"ק דפאה וכו' מרגלית (מרגלי) מבא אטימימון פי' שאין לה ערך כי מימי בלשון יוני ערך והאלף שבראש התיבה מהפך פירושה וכו'.

פ"א ה"א שלח ליה חד מזוזה. במנהגי מהרי"ל (ה' מזוזה) אמר לי מהר"י סג"ל וכו' שאל מאתו אם רשאי למכור מזוזה לגוי כי ההגמון מעירו בקשו למכור לו אחת ורוצה לקבוע אותה וכו' והשיב לו בתשובה מכמה ראיות שאסור למכור להם עכ"ל. ולא זכרו מירושלמי דילן שמפורש להיפך. שוב ראיתי בבאר שבע בשו"ת (ע"ד ע"ב) נשאלתי גוי שבקש שיתנו לו מזוזה וכו' וזהו תשובתי לכאורה נראה שמותר וכו' דגרסינן בירושלמי ארטבן וכו' ע"ש.

פ"א ה"א ארבעה דברים שהן נפרעין וכו'. מכאן המקור למ"ש הרמב"ם בה' דעות פ"ז ה"ג אמרו חכמים שלש עבירות וכו'. ובפיהמ"ש להרמב"ם באבות פ"ג ולשון ההוספתא (פאה פ"א) על ג' דברים נפרעין וכו' ובתוספתא שלפנינו אלו הדברים נפרעין וכו'. ובסמ"ג לאוין ט' ואמרינן בירושלמי דפאה ובהוספתא דפאה על שלש עבירות נפרעין וכו'. וכן מובא בילקוט בקונדרס אחרון (בשרידי ירושלמי 825). ובסמ"ק סי' קכ"ד ואמרינן בירושלמי שלש עבירות אדם אוכל פירותיהן בעוה"ז והקרן קיימת לו לעוה"ב וכו' וע"ש שנויים.

פ"א ה"א שהנפש נכרתה ועונה עמה. בילקוט בק"א הנ"ל שנפטרה בכרתה ועונה עמה לעוה"ב. וכן תרגם הירושלמי (במדבר ט"ו ל"א) ליום דינא רבא. ובמגן אבות להרשב"ץ (ג', י"א) בירושלמי וכו' מלמד שהנפש נכרתת ועונה עמה וכו'. וע"ש (ב', י"ד) ובספרי אמר אמר ראב"י בדבר זה זייפתי וכו' הכרת בעוה"ז תכרת בעוה"ב וכו'.

פ"א ה"א חשודין הן על אבר מן החי. מובא בויק"ר פ' כ"ו ובילקוט המכירי תהלים מזמור ק"ה פסוק י"ט וע"ש בהערות.

פ"א ה"א ונוהגין בהן כעבדים. בכ"ר פ' פ"ד וקורין להם עבדים. ובמתנות כהונה שם: בירושלמי בפ"ק דמס' פאה ונוהגים בהם כעבדים.

פ"א ה"א הא דובי מתגריא לך. בב"ר הנ"ל שאני מגרה בך את הדוב.

פ"א ה"א ר' יסא בשם ר' יוחנן זה שהוא אומר וכו'. מובא בילקוט המכירי תהילים מזמור נ' פסוק מ"ב זרעים ירושלמי וכו'. וע"ש בהערות רש"ב ז"ל.

פ"א

**פ״א** ה״א פן יטרף ואין מציל. לבנינו בתהילים נ׳ כ״ב פן אטרף וגו׳. אבל בכת״י: פן יטרף.

**פ״א** ה״א אמר ר׳ לא תני ר׳ ישמעאל וכו׳. כעין זה לקמן בפאה פ״ו ה״ו תני ר״א ב״נ קומי ר׳ לא ד״ר ישמעאל אם גאל וגו׳. ובסנהדרין פ״א ה״ד אמר ר׳ הילא תני ר׳ ישמעאל כן אשר יעשה וכו׳. במבוא הירושלמי (צד ק״ב) מעתיק ממע״ש פ״ה ותשנה בפאה פ״ז הנ״ל תני ר׳ אייבו בר נגרי קומי ר׳ לא כ״ר ישמעאל, ובכל הדפוסים הגי׳ דר׳ ישמעאל.

**פ״א** ה״א אמר ר׳ חנינה בוא וראה וכו׳. בויק״ר פ״ט בשם בר קפרא וע״ש.

**פ״א** ה״א מותר לומר לשון הרע וכו׳. דא״ז פרק השלום. ובסמ״ג לווין י׳ ובהנהת מימוני ה׳ דעות פרק ז׳ ה״נ ובילקוט שמעוני מלכים א׳ ר׳ קמ״ו מובא הירושלמי בשנוים קטנים ועי׳ בס׳ חסידים (ד״ב סי׳ צ״א). ובעין מאמר חז״ל כאן מספר הערודאט (3.72) בשם דריוש היסטאספעס.

**פ״א** ה״א בעון קומי ר׳ יוחנן. בס׳ זכרון הורת משה (ח״ב ט׳ ע״א) בעא ר׳ סימון קומי ר״י.

**פ״א** ה״א בולווטיה דציפורין. בתענית פ״ד ה״ח בולווטי ירושלם יושבים, ובאורו שרי ויועצי העיר. ונמצא אצל פליניוס הצעיר (ספר י׳ מכתב ס״ח) בולווטי העיר. ועי׳ באצוייר מגילה צד 93 ופסחים צד 55.

**פ״א** ה״א זה דואג ואחיתופל. מובא בערוך לשון א׳.

**פ״א** ה״א אבל דורו של אחאב וכו׳. ויק״ר פ׳ כ״ו ובסמ״ג לווין ט׳ ובירושלמי דפיאה שבימי אחאב וכו׳. וע״ש ובסמ״ק הנ״ל.

**פ״א** ה״א שהיו המים קשים לו להביא יותר מן הלחם. וכ״ה בויק״ר פכ״ו וע״ש במ״כ. ובס׳ הרקסה (צד 179) כאשר אמרו רבותינו ז״ל למה הזכיר המים מפני שהיתה מציאותו קשה בימים הם כלחם עכ״ל ועי׳ בדרשות מהר״י אבן שועיב הנ״ל.

**פ״א** ה״א שהוא הורג שלשה. בערכין ט״ו ע״ב במערבא אמרי לשון תליתאי קטיל תליתאי. ובויק״ר פכ״ו ולמה קורא שלישי שהוא הורג שלשה וכו׳. ובספר המוסר (צד 25) אמרו חכמים ז״ל שלשה וכו׳ ועוד אמרו והמקבלו יותר מן האומרו וכו׳ (זה ליתא לפנינו) ובדרשות מהר״י אבן שועיב ד׳ ס״ה ע״ב ואמרו שהמקבל חמור מכולם וכו׳. וע״י במדרש תהלים מזמור י״ב. וכעין מאמר חז״ל כאן מצינו בספרו של הערודאט (ספר. 7,10) בשם ארטאבאן אחיו של דריוש.

**פ״א** ה״א ובימי שאול וכו׳. ויקרא רבא פכ״ו וע״ש.

**פ״א** ה״א על שלא הניח לשאול להתפיים. בבבלי סנהדרין כ׳ ע״א אמר רב יהודה אמר רב מפני מה נענש אבנר מפני שהיה לו למחות בשאול ולא מיחה וכו׳. ובפי׳ רבינו חננאל שם ובפרושו פירשו בירושלמי במס׳ סוטה פרק א׳ עכ״ל. ותירוש שלא הביא מפאה כאן. ובערוך ערך בר ז׳ מובא נ״כ הירושלמי בשינויים ובגירסא אחרת.

**פ״א** ה״א גולגלוי דחדין בסירה הוערת. בערוך ערך גלגל ח׳ מה את בעי מן גלגלי דדין בסירה הועדת פי׳ ציצית עכ״ל. ובמתנות כהונה (בויק״ר פ׳ כ״ו) ובריש חקת גרס מה אתה בעי מן גליטא דידך ופ״ם הוא דבירושלמי דמס׳ פאה גרס מן גלינלוי עכ״ל ובבמד״ר פי״ט במ״כ: ה״נ בירושלמי וכו׳ א״ל אבנר מה את בעי מן גליסוי דידך וכו׳ ובמעריך (גלגל) ובירושלמי וכו׳ גלגוי וכו׳.

פ״א

פ"א ה"א בסירה הוערת. בבבלי סנהדרין מ"ט ע"א אמר ר' אבא בר כהנא בור וסירה גרמו לו לאבנר שיהרג וכו'. ובפי' רבינו חננאל שם בור וסירה וכו' מפורש בתלמוד א"י בסוטה פ"א (חידוש שלא זכר הר"ח ספאה כאן) שרצה שאול (כצ"ל) להשיב את דוד מפני שאמר בעת שלקח הצפחת והחנית היה יכול להורגני וביון שלא הרגני צדיק הוא אין לרודפו וא"ל אבנר לא כי וכו' א"ל כנף מעילך בסירה הוערת כלומר נסבך בקוצים ונחתך וכו' ע"ש ובערוך ערך בר (פורז רל"ז) ליתא מלת הוערת ובערוך השלם לקאהוט איתא. ועי' במעריך ערך בר.

פ"א ה"א אומר כאן והורג ברומי. ביפה מראה אומר כאן והורג בארם וכו'.

פ"א ה"א עבירה יש לה קרן וכו'. תוספתא פ"א ב"ר פל"ג אות א וע"ש ובאדר"נ פרק מ'.

פ"א ה"א מחשבה רעה וכו'. במדרש תהילים מזמור ל' ר' נחמיה אמר (ג' מלות ליתא) וכו'.

פ"א ה"א אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו. בילקוט המכירי ישעיה (צר 28) מוסף: ויקשב ה' וישמע (מלאכי ג' מ"ו). ובמגן אבות להרשב"ץ (פ"ג ב') ובירושלמי דסמ' פאה מאי ולחושבי שמו (זה סוף הפסוק הנ"ל) אפי' חשב לעשות מצוה ולא עשאה כגון שנטרפה לו שעה ולא יכול לעשותה מעלה עליו הכתוב כאלו עשאה. ולפנינו אינו מבואר יפה. ועי' בתשב"ץ ח"ג סי' רפ"ח ומה ששאלתם אם נאנס ולא השלים מצותו וכו'.

פ"א ה"א אבל בגוים חילופין וכו'. בבבלי קדושין הנ"ל ליתא זה. ובערוך ערך חשב א' (פיורו, רל"ו) אבל בגוים חילופים ובערוך השלם הילוגיה. ועי"ש בתוס' קדושין ל"א ע"ב ד"ה מחשבה ובילקוט המכירי עובדיה (צר 14). ובחי' הרשב"ץ על רה"ש (ד' י"ט ע"ד).

פ"א ה"א מחשבה רעה הקב"ה מצרפה מקטל מחמס אחיך יעקב. לפנינו עובדיה א' מ"ו המלת מקטל מוסבת לפסוק מ"ו ואח"כ מתחיל פסוק אחר מחמס וגו'. ומירושלמי כאן נראה כי המלה מקטל מוסבת להמלה מחמס. וכ"ה באיזה כתבי יד (עי' קימעל). אבל בתוס' קדושין הנ"ל ליתא המלה מקטל ושם הגי' מחמס וגו' ולא מצינו שעשה עשו ליעקב שום רעה (שחשב עליו להורגו וכו') אלא מחשבהו הרעה וכו'. ועי' בילקוט שמעוני תהלים ר' תשי"ג ובילקוט המכירי הנ"ל ובחי' הרשב"ץ הנ"ל. ובחי' מהר"י מטראני לקדושין ל"ט ע"א ובירושלמי מצאתיה בלשון הזה שנאמר מקטל מחמס וכו' ע"ש.

פ"א ה"א מחשבה רעה וכו'. בילקוט שמעוני תהלים ר' תשי"ג בשם ירושלמי דפאה א"ר הונא (ג' מלות ליתא) אמר דוד אם אין וגו' חשב לעשות מצוה וכו' תדע לך שכן הוא שהרי דוד חשב לבנות ב"ה וכו'. ד"א מזמור שיר וכו'. וכ"ז ליתא לפנינו. ועי' מדרש תהלים מזמור ל' אות ד'.

פ"א ה"א ובתוהא על הראשונות. באמונות ודעות לרס"ג (מאמר ה' פ"א) וארז"ל בבאור זה בתוהה על הראשונות. ועי' בבלי קדושין מ' ע"ב.

פ"א ה"א הרי שהיה אדם וכו'. תוספתא קדושין פ"א בשם ר' שמעון ובאו"ז ח"א סי' תס"ח מובא הירושלמי בשנויים קלים. ועי' בבית המדרש (חדר ששי) צר 67.

פ"א ה"א אר"י ולא עוד וכו'. בראשית חכמה שער התשובה פ"א (ד' קי"ז) בשנויים. ובחי' הרשב"ץ על רה"ש (ד' י"ט ע"ד) ואמרינן עלה בפיאה וכו' אר"י

וכו

וכו' נחשבות (נחשבין) עליו וכו' ע״ש ובספר ערוגת הבושם סר' יהודה הגויר נחשבו כל הבגירות סור וקציעות ואהל (ביוצר לשבת שובה) וכו' ודרשו רבותינו בירושלמי דפיאה אמר הקב״ה אם עשיהם תשובה כל עונות שעשיתם הרי הן לפני כסור ואהלות כל בגדות ישראל מתכפרים וכו'.

**פ״א** ה״א אבל הפורק עול וכו'. בחי' הרשב״ץ על רה״ש הנ״ל אבל הפורק (הפורק) עול ומיפר ברית וכו' שיש בידו כל (ליתא) מעשים טובים וכו'.

**פ״א** ה״א ע״ז וגילוי עריות. בחי' הרשב״ץ הנ״ל מוסיף: ושפיכות דמים וכו'.

**פ״א** ה״א ליתן לו שכרו משלם לע״ל. בס' חסידים מס' מנ״ם (ר״ב סי' ל') כדי שיהא לו שכר משלם על צדקותיו לעתיד לבוא. דבר זה נאמר בתלמודינו ובתלמוד א״י ואנו מזכירין כאן מה שאמר בתלמוד א״י לפי שתפסו בו דרך קצרה וכו'. ובמגן אבות להרשב״ץ (פ״ב מ״ו) ומוטב שיתמרקו ביסורין בעולם הזה כדי שישאר שכרם שלם בעולם הבא וכן אמרו בירושלמי של מס' פאה ובראשון מקרושין וכו'. ובחי' הרשב״ץ על רה״ש (ד' כ' ע״א) גרסינן בירושלמי וכו' רובה זכיות ומעוט עונות (עבירות) וכו' ליתן לו שכרן שלם בעה״ב.

**פ״א** ה״א נותנים לו שכר מצוות קלות. בקהלת רבה פ״ח פסוק וטוב לא יהיה אשריהן וכו' לרשעים שמגיע אליהם כמעשה הצדיקים. וע״ש במתנות כהונה.

**פ״א** ה״א אם באותו שעשה תשובה וכו'. בפי' המשניות להרמב״ם לאבות (פ״ג משנה י״א) ושם אמר בכל הדברים וכו' במה אנן קיימין אם כשעשה תשובה אין לך דבר שעומד בפני בעל תשובה אלא כשלא עשה תשובה ומת בייסורין וכו'. ובפי' רבינו יונה שם והני מילי בשלא עשה תשובה וכו' והכי מוקי לה בגמרא במס' פאה. ובאו״ז ח״א סי' תמ״ח מובא בשנויים קלים. ובספר המוסר (צד 96) כדאמר בירושלמי במה אנן קיימין וכו' כשלא עשה תשובה ומת בייסורין כלומר אין כח ביסורין לכפר וכו'. ובס' מגן אבות להרשב״ץ (פ״ג י״א) ושם אמרו מה אנן קיימין וכו'.

**פ״א** ה״א האומר אין תחיית מתים. במשנה א' בפ' חלק אין תחיית המתים מן התורה וע״ש בפירש״י, ובדקדוקי סופרים העיר שם שברי״ף ליתא המלות: מן התורה.

**פ״א** ה״א והלוחש על המכה. בתוספתא סנהדרין פי״ב הלוחש וכו' ורוקק (ליתא) וכו'. ובירושלמי סנהדרין שם ה״א רב אמר ברוקק. ובבבלי שם ק״א ע״א בשם ר' יוחנן.

**פ״א** ה״א את השם באותיותיו. במשנה הנ״ל בדו״ו באותותיו. ובירושלמי מגילה פ״א הי״א כל האותות הכפולים וכו'.

**פ״א** ה״א המפר ברית. בתורת האדם להרמב״ן (שער הגמול) והמפר ברית בשר.

**פ״א** ה״א יש תורה ואיני סובלה. בד' ויטאמיר ואיני סופנה. וכ״ה בדו״ו בסנהדרין פ״י ה״א. ובפי' המשנה להרמב״ם באבות (פ״ג משנה ה') פורק עול תורה שאמר אין (יש) תורה מן השמים ואיני סובלה. אבל בס' המוסר (שם) שאומר תורה מן השמים ואיני סובלה.

**פ״א** ה״א כגון יהויקים מלך יהודה וחביריו. רמב״ם ה' תשובה פ״ג הי״א ובפי' המשניות להרמב״ם הנ״ל והוא מפורש כן בגמרת פאה אמרו המגלה פנים בתורה העובר על ד״ת בפרהסיא כיהויקים בן יאשיהו. ובמגן אבות להרשב״ץ (ד' מ״ו) ובירושלמי של מס' פאה וכו' וזה לשונם שם המגלה פנים בתורה עובר על ד״ת בפרהסיא כיהויקים בן יאשיהו וחביריו וכו'. וכ״ה במאירי שם (ד'

קי״א

ק"א ע"ב ד' שאלוניקי). ועי' ירושלמי עירובין פ"ז ה"א משומד בגילוי פנים הרי דזא כגוי לכל דבר.

**פ"א** ה"א רובו זכיות יורש ג"ע. וכ"ה בסנהדרין הנ"ל אבל בקרושין הנ"ל הדא דא"ת אמר בעוה"ז אבל לעולם הבא רובו זכיות יורש ג"ע וכו'. ובכתב תמים לר"מ תקו (אוצר נחמד ג' צד 89) וכן בירושלמי דקדושין אבל לעה"ב רבו זכויותיו יורש ג"ע רבו עונותיו (עבירות) וכו'.

**פ"א** ה"א רובו עבירות יורש גיהנם. בסנהדרין פ"י ה"א מוסיף: היה מעויין וכו'. וכ"ה בד' זיטאמיר כאן. וביפה מראה הוא מעוויין. ובקדושין פ"א ה"י היה מחציין וכו' ובילקוט המכירי מיכה (צד 61) היה מעויין וכו'. ושם (צד 59) בשם כדרש תהלים כף מאזנים מעויין היא וכו'. ועי' במדרש תהלים מזמור ל' אות ד'

**פ"א** ה"א אמר ריב"ח נושא עון אין כתיב כאן. בערכין ח' ע"ב ר"א אמר כובש ר"י בר חנינא אמר נושא וכו'. ובילקוט עה"ת ר' ת' נושא עונות אין כתיב כאן אלא נושא עון חוטף שטר אחד וכו'. וכ"ה בילקוט מיכה כ' הקנ"ט (בילקוט ד' שאלוניקי מציין ירושלמי דפאה פ"א על המאמר בינונים רב חסד וכו' ולפנינו ליתא) ובכת"י רומי בירושלמי כאן.

**פ"א** ה"א דר' אלעזר אומר ורב חסד מטה כלפי חסד. בבבלי רה"ש י"ז ע"א בה"א ורב חסד מטה כלפי חסד. ועי' בתוספתא סנהדרין פי"א ובאמונות ודעות לרס"ג מאמר ה' פ"ז ובחי' הרשב"א על רה"ש (כפ"ב) דאמרינן בפאה ירושלמי אמר ר"א ולך ה' חסד ומשמע שלכף זכות הוא עושה מדת החסד פי' אתה תשלם לאיש כמעשהו ואין לית וכו' דעתיה כר' (דר') אלעזר דאמר זכו' משמע שבכף זכות הוא עושה מדת חסד להוסיף וכו'.

**פ"א** ה"א וסיגין סייגה והרעין תריעה. בירושלמי סנהדרין פ' חלק ה"א שבועות פ"א ה"ט וקדושין פ"א ה"י וסינין פייגה ותרעין תריעה, וכיני סייגין סיינה ותרעין תריעה אלא כיני (ז' מלות ליתא) ר"י בשם רשב"י וכו'. ובתנחומא (וישב, י"ר הוצאת רש"ב ז"ל) משל ההדיוט אומר גודרין את הגדור וכו'. ועי' בילקוט שמעוני משלי ר' תתקל"ו. ובהקדמה למנחת שי וכן בירושלמי בוף פ"ק דפאה סיינין סיינא ותרעין תרעה.

**פ"א** ה"א אין מטרחת עלוי מיפסק הוא. במגן אבות להרשב"ץ (פ"ב י"ב) יבן אמרו בירושלמי בראשון מפאה ובראשון מקדושין אין מטרחת עליה מפסיק וכו'.

**פ"א** ה"א הק' אין. צ"ל הקב"ה אין. ועי' ראש דוד לרחיד"א (קס"א ע"ב).

**פ"א** ה"א נעשה שוכחן מ"ט נושא עון כתיב. בילקוט הנ"ל מ"ט נושא עון נשא כתיב (ב' מלות ליתא) וכו'. ועי' בזית רענן שם ובמדרש תהלים מזמור ל"ב אות ב' וע"ש בהערות רש"ב ז"ל ובפסיקתא דר"כ (סליחות סי' ט"ז) נושא עון נושא עיין.

**פ"א** ה"ב במשנה אין פוחתין לפאה מששים. בבכורים פ"ג ה"א תני ר' ישמעאל הבכורים וכו'. פיאה אחד מששים וכו'.

**פ"א** ה"ב במשנה ולפי העניים ולפי הענוה. וכ"ה לקמן בפסקא דמתניתין בה"ב. ובמתניתא דב"מ ולפי רוב העניים. ובד' קושטנטינא ולפי רוב העניים ולפי רוב הענוה. ובסמ"ג לווין רפ"ד וברדב"ז (מ"ע פ"א המ"ו) ולפי רוב העניים ולפי רוב הענבה (הענוה) פי' ולפי רוב העניים ולפי ברכת הזרע כי גרנרי

גרגרי תבואה וענבים הכל נקרא ענבה עכ"ל. וכס' יראים החדש (קי"ט) לפי רוב העניים וע"ש. ובאגודה כגי' הסמ"ג הנ"ל.

**פ"א** ה"ב אין אומרים לו וכו'. בר"ש כאן מפרש המאמר. ובמשנה למלך (מ"ע פ"א הט"ו) גרסינן בירושלמי תני אין אומרים וכו' ולא ידעתי למה השמיטו רבינו עכ"ל. ואולי מחמת שמקרה כזה אין חזיונו נפרץ.

**פ"א** ה"ב שדהו מרובה. עי' בר"ש כאן. וברמב"ם (מ"ע פ"א הט"ו) וברדב"ז שם: ירושלמי וכו' ר"ש דריש שני הדברים (דברים) לקולו (לקלו) של בעה"ב וכו'. וקיי"ל כתנא דמתניתין וכו'. הלכך עניים מרובים וענוה וכו'.

**פ"א** ה"ג במשנה נותנין פאה וכו'. תו"כ קדושים פ"א בשנויים וע"ש במסרת התלמוד. ובמתניתא דב"מ נותנין פאה מתחלת השדה ובאמצעה (ומאמצעה) וכו' אם שייר קלה (קלח) אחד וכו'. וברדב"ז (מ"ע פ"ב הי"ב) נותנין וכו' ומאמצעיתה ובכ"מ: ומאמצעיתו. ובמזרחי (ויקרא י"ט ח') ומה ששנינו במס' פאה נותנין פאה בתחלת השדה ובאמצעה.

**פ"א** ה"ג במשנה רש"א ובלבד שיתן בסוף. בסמ"ג לווין רפ"ד ובמזרחי הנ"ל שיתן לבסוף. ובחזקוני (קדושים) ר' שמעון אומר נתן בין בתחילה בין באמצע בין בסוף יצא והרי זו פאה וכו'. וכנראה שכן גרם בהמשנה הראב"ד בפי' לתו"כ הנ"ל.

**פ"א** ה"ג במשנה נותן אלא משום הבקר. בערוך (בקר) נותן משום הבקר.

**פ"א** ה"ג יש לו כמה לקצור. ברדב"ז (מ"ע פ"ב הי"ג) יש לו מה (כמה) לקצור. ובכפתור ופרח (פרק נ"ב) ובירושלמי גרסינן נתן פאה בין בתחילה בין באמצע יצא וכו' יש לך כמה לקצור. ובפי' מהר"י בן מ"צ: ובקצרכם את קציר ארצכם לא תכלה פאת שדך (ז' מלות ליתא) וכו' אפי' יש לו כמה לקצור וכו'. ובר"ש (ד' ראשון) אפי' יש לו כמה לקצר. ובד' המאוחרים אפי' יש לו קמה לקצור. וכן הוא בפי' הרא"ש.

**פ"א** ה"ג מעות הקדש מתחללין לא בתלוש וכו'. במעילה י"ח ע"ב ובתלוש מן הקרקע.

**פ"א** ה"ג ראשונה מהו וכו'. בר"ש (ד' ראשון) פי' ראשונה מהו בעי היא ר' יוסי (ר' יסא) בשם ר"י וכו' ע"ש. ובתוי"ט כאן בירושלמי ראשונה מהו וכו' ותימר כשיור (כשיעור) כל שדהו וכו'.

**פ"א** ה"ג אלא כשיעור המשתייר. ברמב"ם (מתנות עניים פ"ב הי"ב) וצריך שיניח בסוף השדה כשיעור הפיאה הראויה וכו'. ובכסף משנה שם ומפרש בירושלמי דכשיעור דאמר ר"ש לא כשיעור כל שדהו קאמר אלא כשעור המשתייר ואפילו את"ל דר"ש פליג את"ק, פסק כר"ש משום דהירושלמי מפרש מילתיה אלמא סבר דהלכתה כוותיה עכ"ל. ועי' בר"ש וברע"ב כאן. ובפי' מהר"י בן מ"צ: ומאחר וכו' לאו מכל השדה שכבר נתן אלא מאותו שנשתייר יתן וכו'.

**פ"א** ה"ג לעולם הוא מוסיף והולך. עי' בפי' מהר"י בן מ"צ כאן.

**פ"א** ה"ד במשנה כלל אמרו. בערוך (לוף) כלל גדול אמרו. וט"ס הוא.

**פ"א** ה"ד במשנה וגידוליו מן הארץ. בבבלי ברכות ט' ע"ב והא על דבר שאין גדולו מן הארץ קתני תני על דבר שאינו יונק מן הארץ.

**פ"א** ה"ד תולש מנין ת"ל לקצור. לקמן בפרק ג' ה"ג הני לקט קצירך ולא לקט קיטוף. ובתוספתא פאה פ"ב רי"א אין לקט אלא נושר בשעת הקצירה לכך שנאמר ולקט קצירך וגו' וברמב"ם (מ"ע פ"א ה"א) אחר הקוצר ואחר התולש וכו' ועי' בכ"מ. ומ"ש אחר הקוצר וכו' וירושלמי פ"ק רפאה.

**פ"א** ה"ד קוצר מניין וכו'. בדפוסי אמשטרדם וקושטנטינא עוקר מנין וכו'.
והמקור

והמקור בתו"כ קדושים פ"א סי' ז' ועי"ש בפי' הראב"ד שהביא גי' אחרת. ובחולין קל"ז ע"א מודה ר' יוסי וכו' דתניא ר' יוסי אומר (ג' מלות ליתא ועי' בר"ס שם) קציר אין לי אלא קציר עוקר מנין וכו'. ובסמ"ג לווין (ד' רפ"ב) רפ"ד ותניא בת"כ אין לי אלא הקוצר (קוצר) ת"ל קצירכם (קצירך) וכו' ועי' ברדב"ז ה' מ"ע פ"א ה"א. בתו"כ אין לי אלא קוצר תולש וכו'.

**פ"א** ה"ד אין לי אלא הבואה וכו'. תו"כ הנ"ל. ומובא בר"ש ובפי' מהר"י בן מ"צ כאן. ובסמ"ג הנ"ל אין לי אלא תבואה קטנית מנין ת"ל ארצכם (בארצכם) ועי' בתוי"ט ובמלאכת שלמה כאן. שהאריכו בזה הרבה.

**פ"א** ה"ד אילנות מניין. רמב"ם (מ"ע פ"א ה"ב) ועי' בכ"מ.

**פ"א** ה"ד תני זורעין וכו'. בתוספתא כלאים פ"א (הוצאת (צ"מ) זורעין זרעוני אילן כאחת הזורע חרצנים עם החיטין (ב' מלות ליתא) הרי זה לוקה ארבעים. וע"ש גי' כת"י אחר. וברמב"ם (כלאים פ"א ה"ו) ומותר לזרוע זרעים וזרע אילן כאחד וכו'. ובכ"מ ומותר וכו' ואיתיה בהדיא בירושלמי פ"ק דפאה וכו' וצ"ל דהא דשרי לזרוע זרע וזרע אילן ביחד דוקא בשאר אילנות חוץ מן הגפן. דגרסינן בירושלמי זורעין זרעים וזרעי אילן כאחד (כאחת) וכו' ונראה דדייק מדלא כתיב וכו' עכ"ל. ועי' בכלאים פ"ח ה"א. ובתשב"ץ ח"ג סי' שי"ד אבל באילנות לא נזכרה הרחקה ואפילו לערב זרעוני אילן ולזורעם כאחד מותר כדאיתא בתוספתא דכלאים עכ"ל. וחידוש שלא זכר הירושלמי.

**פ"א** ה"ד תמן אמרין וכו, זרעי אילן קרוין זרעים. בד' זיטאמיר וקושטאנטינא וכה את אמר זרעי אילן אינן (ליתא) קרויין זרעים. ובכלאים פ"ח ה"א (בדו"ו) ר' (לפנינו במ"ס: אמר) יודן קפידקיא בעא קומי ר"י תמן את אמר אין זרע אילן קרוין זרעים והכא את אמר זרעי אילן קרוין זרעים וכו'.

**פ"א** ה"ד תמן מיעט הכתוב וכו'. בד' קושטנט' א"ל הכא מעט הכתוב את שאין דרך בני אדם לקרותם זרעים התם רבה הכתוב על כל זרע זרוע אשר יזרע.

**פ"א** ה"ד כי תבצר כרמך. בילקוט בק"א כי תבצור כרמך לא תעולל (ב' מלות ליתא) וכו' אמר ר' יודן (ר' יונה) וכו' כי תחבוט זיתך לא תפאר (ב' מלות ליתא) וכו'. מה (זית מה) זית וכרם וכו'.

**פ"א** ה"ד אר"י לא תקיפו וגו'. בחולין קל"א ע"א דכתיב כי תחבוט זיתך וגו' ותנא דבי ר' ישמעאל שלא תטול תפארתו ממנו. ובפירש"י שם ע"ב כלומר לא תטול כל פארו וכו' שלא תטול פאה. ובירושלמי לא נזכר מתנא דר"י.

**פ"א** ה"ד ת"ל קצירך אפילו כציר אורז וכו'. בבה"ג (ר"ב, 637) וכל מיני דבני קצירה נינהו כגון חטים וכו' ואורז ודוחן וכו' מיחייבי בפיאה. וע"ש בהערות.

**פ"א** ה"ד פטור מן הפרט חייבין בפיאה. בד' אמשטרדם וקושט' חייב בפאה ובילקוט בקונדרס אחרון (בשרידי ירושלמי 326) מובא כל המאמר בשנויים.

**פ"א** ה"ד יצא זית ולימד על כל האילנות. בתוס' שבת ס"ח ע"א ד"ה ואילו ואומר ר"ת דמדאורייתא לא מיחייב בפאה אלא בדגן ותירוש ויצהר דסתם קציר דכתיב גבי פאה הוא דגן וכו'. וכאן בירושלמי מפורש שזה מדאורייתא.

**פ"א** ה"ד וכשם שיצא זית ולימד וכו' האילנות פרט. זה ליתא בד' קושט' וכן הנכון.

**פ"א** ה"ד ודבר שהוא שוה בשניהן. בדפוסי אמשטר' וקושט' וילקוט הנ"ל ודבר שאינו שוה בשניהן אינו מלמד. וכצ"ל. ובפתח עינים להר' חיד"א בחולין קל"א ע"א מפורש בירושלמי וכו' ומשני אר"א דבר שהוא שוה בשניהם מלמד דבר שאינו שוה בשניהם אינו מלמד ופי' הרב מהר"ש סירילון בפירושו לירושלמי

כ"י

כ"י וז"ל אבל פרט אינו שוה בשניהם דגבי כרם שייך פרט שנופל פרט א' מהאשכול וכו' ע"ש.

**פ"א** ה"ד ע"ד דרבנן דאינון אמרין הרי הוא בבללו וכו'. בגליון העירו שחולק על הי"ג מדות, ועי' בנזיר פ"ו ה"ב דר' ישמעאל אמר כלל ופרט הכל בכלל וכדברה (בד' זיט' ובד רבה) מן דר' ישמעאל אמר אפילו כלל ופרט הכל בכלל וכו'. ובתרומות פי"א ה"א ודרובה מדר' ישמעאל דוא אמר אפילו כלל ופרט וחזר וכלל הכל בכלל ועי' סוטה פ"ט ה"ה. ואתייה דר' יונה כר"י וכו'.

**פ"א** ה"ד כרם שהוא חייב בפיאה. בד' אמשטרדם וקושט' כרם שהוא חייב בפרט (בפיאה) וכו' נאמר (ואמר ובד' קראטאשין בט"ס: ואם וע"ש בגליון) אף בפועל כך . ובד' אמשטרדם ואומר אף וכו'

**פ"א** ה"ד יאות אמר ריב"י מ"ט דרבנן. לפנינו בתוספתא פאה פ"א (בהוצאת צ"מ שורה 28) לא נזכרו רבנן החולקים על ר' יוסי ברבי יהודה. ובפי' מהר"י בן מ"צ (פ"א ה') תנא דידן תני דתמרים חייבין בפאה ריב"י תני דפטורין מן הפאה ואומר טעם וכו'. ממתין לאחרון שבהן.

**פ"א** ה"ר קולקוס לירק ולמעשרות וכו'. המאמר כאן משובש. ובנדרים פ"ז ה"א הגי' ר"י ב"ח וריב"ל תריהון אמרין קולקס כירק למעשרות ולשביעית ולפיאה ולכלאים, (ולבכורים, וזה תמוה דהלא אין מביאין בכורים אלא משבעת המינין בלבד ?) ולנדרים צריכה. ובערוך ערך לוף (בכל הדפוסים הראשונים) בפאה בפ' כלל גדול (צ"ל בפאה על המשנה כלל אמרו וכו') אמרו בפאה ירושלמי קולקס לירק למעשרות לשביעית לפיאה עכ"ל. ובס' מים חיים לפר"ח ובירושלמי פ"ק דפאה קולקס לפיאה צריכה פי' מיבעיא ליה על מין ירק שנקרא קולקס וכו' אי מיחייב בפיאה או לא ולא פשיט מידי אלא דצריכא תלמוד עכ"ל וגירסתו משונה.

**פ"א** ה"ה במשנה ובאילן האוג וכו'. תו"כ קדושים פ"א. ובפי' הראב"ד שם ואני תמיה על כמה מיני פירות שלא נמנו כאן התפוחים וכו' ע"ש. וביראים הנדפס מכת"י סי' קי"ט מובא המשנה וליתא שם האוג. ועי' בתוי"ט בדמאי פ"א משנה א' ד"ה וביהודה האוג. וברדב"ז (מ"ע פ"א ה"ב) ליתא והאגוזים ועי' בתוס' מנחות פ"ו ע"א ד"ה שלשה. ובתוס' קדושין ג' ע"א ד"ה מה כיון דאיכא אילנות טובא שאין חייבין בפיאה כגון האוג והחרובים השנויים במס' פאה וכו'. וזה להיפך ממשנתינו שחייבים בפאה. ועי' בתוס' שבת ד' ס"ח ע"א ד"ה ואלו.

**פ"א** ה"ה ר' יוסי ר' יעקב ב"ז בשם ר' אבהו ר' נחמיה בר עוקבן וכו'. בסדר הדורות (צד 282) ר' נחמיה בר עוקבן ור' יוסי ור' יעקב בר זבדי ירושלמי עכ"ל. וכיון לירושלמי דילן. אך לא העתיק הירושלמי בדיוק. וכן מ"ש בסה"ד שם ר' נחמיה בן מר עוקבן בריה דרב יוסף ירושלשי ר"פ חרש, הנה באו"ז ח"א סי' השע"ה מביא הירושלמי דיבמות וגורס ר' נחמיה בשם רב יוסף. ושם להלן ושוב מצאתי בספר שהובא מספרד כן ר' נחמיה בר עוקבא בשם ר' יוסי וכו'. וכ"ה בס' התרומה סי' קל"א ובראי"ש ובתוס' הרא"ש שם ובמרדכי גיטין סי' תי"ב ור' נחמיה ורב יוסף. ובתוס' יבמות קי"ג ע"ב ד"ה יצתה הגי' ר' נחמיה בשם ר' יהודה. מהנ"ל נראה שבספרד היו כת"י מהירושלמי.

**פ"א** ה"ה מה שאין כן בתרומה. יש כי שהגיה משא"כ בבכורים.

**פ"א** ה"ה ולמה נקראו שמן בכורים. בפי' מהר"י בן מ"צ בפאה א' משנה א' גרסינן בירושלמי דפרקין ולמה נקראו בכורין שהן בכורין לכל שקודמין לתרומה ולמעשר (ג' מלות אחרונות מהריב"ם בעצמו).

**פ"א** ה"ה וכל הקורם את חבירו, חבירו מתחייב בו. ברמאי פ"ה ה"א שכל ה קודם את חבירו חבירו מתחייב בו.

**פ"א** ה"ה דב"ש אומרים הבקר וכו' בר"ש: ובירושלמי אמרינן מתני' דב"ש היא דב"ש אמרי הפקר לעניים הפקר וכו' ע"ש. ובררב"ז (מתנות עניים פ"ב הי"א) ואמרינן בירושלמי דהך סיפא ב"ש היא אבל ב"ה אומרים דהפקר פטור מן המעשרות אפילו הפקירו אחר מירוח. ובמשנה למלך (מ"ע פ"א הט"ו) וראיתי בירושלמי וכו' עלה דמתני' דלעולם נותן משום פאה וכו' דקאמר מתני' ב"ש היא וכו'.

**פ"א** ה"ה ואתיא דר"ע בחנויות. בספרי ראה (ק"ו) ובבבלי ב"מ פ"ח ע"א בשנוים. ובר"ש: אמרי' בירושלמי אתיא דר"ע כחנויות (בחנויות) בני חנון דתניא (דתנא) למה חרבו חנות בני חנון ג' שנים (כן ברו"ו אבל בר' קושטנטינא ליתא ב' מלות אחרונות) עד שלא חרב הבית שהיו מוציאין פירותיהן מכלל המעשרות דהוה דרשין עשר תעשר את כל תבואת זרעך (ד' מלות ליתא בדו"ו ואיתא בד' קושט') פרט ללוקח וכו'. ובררב"ז (ה' מעשר פ"ו ה"ג) בירושלמי ואתיא דר"ע כחנויות וכו'. ובמלאכת שלמה: ועוד גרסינן בירושלמי ואתיא דר"ע דמחייב במעשרות הזורע אחר מרוח מדרבנן כחנויות בני חנן שהם לא חשו לדברי חכמים ונחרבו וכו'. ובלקח טוב (ראה) ומנין לרבות שאר כל הפירות וגו' להביא את המוכר שהוא חייב במעשר וכו' וע"ש בהערות.

**פ"א** ה"ה בני חנון. בד' קושט' בית חנון. ובספרי הנ"ל בני חנן. ובבבלי הנ"ל בני הינו. ובכת"י בגמ' שם בני חנן. עי' דקדוקי סופרים שם. ובר"ש בפאה כאן (בד' ראשון) בני חנון.

**פ"א** ה"ה קנס קנסו וכו'. ברמב"ם ה' מעשר פ"ו הט"ו וע"ש בררב"ז ובכ"מ. ובבאור מהר"י קורקוס שם ובירושלמי וכו' קופצין לגתות ולערמות (ולגרנות) וכו'. ובר"ש (ד' ראשון) מפרש בירושלמי אר"י קנסו כהן (להן) וכו'.

**פ"א** ה"ה אולית לדרומא ושמעית ר' חנן אבוי דר"ש וכו' שבת אחת. בחולין קל"ב ע"ב אמר ריב"ל זקני דרום אמרו כהן טבח שתים ושלש שבתות (שבת אחת). והנה ר' חנן אבוי דר"ש הוא אחד מזקני דרום שנזכרו בחולין הנ"ל.

**פ"א** ה"ה בשם ר"ש בן לוי. בדפוסי קושט' וויט' בשם ריב"ל כמו שהוא בבבלי הנ"ל. ובירושלמי חולין (ע"ג) בשם ר' יוחנן, ור"י לא היה בדרום.

**פ"א** ה"ה ר' יודן מדמי. בר"ש: ר' יודן מדמי לה להדא דר' יוחנן משום (ליתא) קנס קנסו בהן. ובר"ש (ד' ראשון) משום קנס קנסו כהן (בהן).

**פ"א** ה"ה לא נחלקו ר' ור' יהודה הנשיא וכו'. וכן לקמן במס' זו פ"ב ה"ה בפלוגתא דרבי ור"י הנשיא. ור"ש גראסבערג הודיעני שבכת"י של ר"ש סירליו המונח באקספארד הגי' ברבי ור"י הנשיא. ופי' רש"ס ברבי שם חכם. ואח"ז ראיתי בשדה יהושע שהגיה ג"כ ברבי. ובשו"ת ר' בצלאל אשכנזי סי' ט"ו ועוד גרסינן בסוף פ"א ממס' פאה תני לא נחלקו ברבי ור' יהודה הנשיא וכו' פי' ברבי חכם אחד גדול בדורו וכו'. ונראה שר' בצלאל סמך בזה על כת"י רש"ס הנ"ל. ובעיני נראה שהגי' ברבי היא הגהת רש"ס מלבו. ולא שמצא כן בכת"י והגיה זה מחמת שמצינו דוגמתו שם העצם בגמ' בבלי כן. אולם הגי' ההיא בבבלי ג"כ מסופקת וא"א לסמוך עליה ובודאי ברבי שם התואר הוא. עי' חולין נ"ב ע"ב הוא דאמר כי האי תנא דתניא ברבי אומר וכו'. וע"ש בפירש"י ובגליון. אבל באיזה כתבי יד בגמרא שם הגירסא דתניא רבי אומר עי' ד"ס שם. ובחולין י"א ע"ב ומכות ה' ע"ב תני ברבי אומר לא הרגו וכו'. וע"ש בפירש"י. אבל

בפי'

בפי׳ רבינו חננאל במכות שם הגי׳ תני רבי אומר. ובאור זרוע ח״ג (סנהדרין, סי׳ ל״ב) הגי׳ בדידי אומר. ובילקוט שמעוני עה״ת (ר׳ תתקכ״ג שאלוניקי רפ״א) מובא הגמ׳ הנ״ל וגורס הני ר׳ אליעזר הקפר אומר. והיא גי׳ נפלאה. ובבבלי ע״ז מ״ג ע״א ר׳ אלעזר הקפר ברבי וכ״ה בכ״מ. ובמגן אבות להרשב״ץ (ג׳, ח׳) ובפרק בן זומא יש במשנה ר׳ אליעזר הקפר ברבי (ליתא). ובעיקר הגי׳ בירושלמי כאן רבי ור׳ יהודה הנשיא שנתקשו בה הרבה מהמפרשים, פליאה בעיני איך לא התעוררו שמצינו בירושלמי בהרבה מקומות המלה רבי, כתובה בלא נקודות מלמעלה, ובאמת חסר שם הנקודות מלמעלה. והמלה ר״ת: ר׳ יוסי או שם אחר המתחיל באות י׳. וכן כאן המלה רבי ר״ת: ר׳ יוסי, ואולי ר׳ יוסי בר׳ יהודה שמצינו תמיד ביחד עם רבי שהוא ר׳ יהודה הנשיא ואפשר יותר קרוב שהיא ר״ת: ר׳ יוחנן. ומצינו דוגמתו בירושלמי בבא מציעא פ״ד ה״ג מחלוקת ר׳ יוחנן ור׳ יהודה הנשיא. ובמשנה למלך פ״ז מה׳ מתנות עניים הט״ו כתוב וז״ל תו בעי התם (בירושלמי) לוקח מהו שיזכה בפאה שהיא מתרת אומרים בפלוגתא דר״י ור׳ יהודה הנשיא עכ״ל. מזה נראה בברור שהמלה ורבי ר״ת וכן היתה מנוקדת לפני בעל משנה למלך.

**פ״א** ה״ה במעשר עני שהוא טובל. בד׳ אמשטרדם מעשר עני טובל.

**פ״א** ה״ה מצוי הוא ללוות. ברמב״ם (מ״ע פ״ו הט״ז) ואפילו לוה הדמים וכו׳.

**פ״א** ה״ו במשנה משום פאה. בר״ש (מע״ש פ״ג ו׳) נותן פיאה ופטור וכו׳.

**פ״א** ה״ו במשנה עד שימרח. במעשות פ״ה ה״א תמן תנינן לעולם וכו׳. ובמהניתא דב״מ ובמשנה שבמשניות כוסיף. ונותן משם הבקר ופטור מן המעשרות עד שימרח (ח׳ מלות ליתא) וכ״ה בר״ש ובפי׳ ר״י בן מ״צ ובאגודה וברדב״ז ה׳ מעשר פ״ג ה״כ ובמ״ע שם פ״ב הי״א ובתרומות פ״ב הי״א. ובקהלת יעקב לר״י אלגאזי סי׳ קי״ד דמשנה שלמה שנינו וכו׳ ונותן, משום הפקר וכו׳. ועי׳ בהגהת הרש״ש בב״מ פ״ח ע״א ד״ה תבואת.

**פ״א** ה״ו במשנה ונוטל מן הגורן וכו׳ ומאכיל וכו׳. במעשרות פ״ה ה״א דתנינן תמן נוטל מן הגורן וזורע ופטור מן המעשרות עד שימרח דברי ר״ע. וליתא הבבא: ומאכיל וכו׳. ובמשנה שבמשניות: ומאכיל לבהמה וכו׳ ונוטל מן הגורן וכו׳. וברדב״ז ה׳ מעשר הנ״ל: מאכיל לבהמה וכו׳ עד שימרח ונוטל מן הגורן וזורע ופטור מן המעשרות עד שימרח (ט׳ מלות ליתא) דברי ר״ע. וכ״ה באגודה. ועי׳ ברדב״ז ובכ״מ ה׳ מעשר פ״ו ה״ג ובכפו״פ פל״ג (תק״ז). ובסמ״ג עשין קל״ה ותנן מאכיל לבהמה וכו׳ עד שיתמרח (שימרח) בכרי (ליתא) וכ״ה בתוס׳ ע״ז מ״א ע״ב ד״ה ומכניסה וברש״י שם. ובחי׳ מהר״י מטראני בקדושין (ד׳ פ״ב ע״ב) ותנן בפרקא קמא דפאה לעולם וכו׳ ונוטל ונותן (ליתא) משום הפקר וכו׳.

**פ״א** ה״ו במשנה והמעשרות שלהן. בכ״מ (מעשר פ״א ה״ד) המעשרות שלהן, ובכפו״פ (פל״ד) כהן ולוי שלקחו מן (את) הגורן המעשרות שלהם עד שימרחו כלומר כל זמן שלא נכנסו לגורן וכו׳.

**פ״א** ה״ז במשנה המקדיש ופודה. בתוס׳ מנחות ס״ז ע״ב ד״ה כדי המקדיש והפודה. ובחי׳ הרשב״א בביצה י״ג ע״א והקשו הם ז״ל מדתנן במס׳ מעשרות (ליתא) הקדיש תבואתו ומרחה פטורה מן המעשרות וכו׳.

**פ״ב** ה״א במשנה ואילו מפסיקין, במתניתא דב״מ אלו מפסיקין. ובערוך (שחת, דפוס ראשון) באילו מפסיקין פר׳ ב׳ דפיאה.

**פ״ב** ה״א במשנה מפסיקין לפיאה. בפי׳ ר״ג בב״ב נ״ה ע״א כדתנן אלו (כני׳

המתניתא

המתניתא דב"מ הנ"ר) מפסיקין לפאה ולשדות (ליתא) דצריך להניח שתי פיאות וכו'.

פ"ב ה"א במשנה ודרך היחיד ודרך הרבים. עי' בבלי ב"ק ס"א ע"א וב"ב נ"ה ע"ב וכד"ם שם. ובתוס' בב"ק שם ד"ה אלו בטס' פאה גרס בסדר המשנה דרך היחיד ואח"כ דרך הרבים וכו'. ועי' בס' יראים הנדפס מחדש סי' קי"ט:

פ"ב ה"א במשנה ושביל היחיד ושביל הרבים הקבוע. במתניתא דב"מ ושביל הרבים ושביל היחיד הקבוע וכ"ה בערוך (שביל) ועי' לקמן בפרק זה בהלכה א' ובתוס' ב"ק הנ"ל. ובתוס' בב"ב הנ"ל ד"ה דרך ובש"מ שם.

פ"ב ה"א במשנה וזרע. במתניתא דב"מ וזרע אחר (ליתא). וכ"ה במנחות ע"א ע"ב.

פ"ב ה"א במשנה וחכ"א וכו'. ביראים הנדפס מחדש (קי"ט) וחכ"א לעולם (ליתא) וכו' ע"ש. וברש"י מנחות (ע"א ע"ב) ד"ה וחכ"א.

פ"ב ה"א שנאמר שדך וכו'. מובא ברמב"ם (מ"ע פ"ג א') ועי' ברדב"ז ובכ"מ שם. ובבה"ג (ד"ב צד 638) והיכא דאיכא מיני זרעים דלא מפסקי וכו' מ"ט דשדה אחד מיקרו פאת שדך אמר רחמנא וכו' והיכי דאמי הפסקה כדתנן ואלו מפסיקין וכו'. ומקורו מכאן.

פ"ב ה"א ואינו מחובר וכו'. בכת"י ר"ש סירליו ואינו מחוור דאין תימר מחוור הוא וכו' הא גדר מחוור אף הוא אינו מחוור וכו' הדא אמרה שאינו מחוור ואין תימר אינו (ליתא) מחוור וכו'. ועי' בשדה יהושע.

פ"ב ה"א אפי' שער כותש לא מפסיק. חסר המלה לא בד' זיטאמיר ועי"ז שגו המפרשים. שוב ראיתי שגם בד"א חסרה המלה: לא.

פ"ב ה"א הפריש פיאה וכו', לא קדשה. בפי' ר"ש משאנץ בתו"כ (קדושים פ"א) ובירושלמי נאמר אפילו אם הניח אינה קדושה לפיאה. ועי' בר"ש כאן. ובפי' מהר"י קורקוס על הרמב"ם (מ"ע פ"ג ה"א) מפריש (הפריש) וכו' פי' ואינה פטורה מן המעשר.

פ"ב ה"א ר' זעירא בעא קומי ר"י נתכוון לזכות מן המיצר. בירושלמי קדושין פ"א ה"ה ר"ז בעא קומי ר"י נתכוון לקנות מן המיצר. ובב"ב פ"ג ה"א נתכוון לקנות המיצר.

פ"ב ה"א ושרע מינה. בברכות פ"ג ה"א ר' זירא שרע בציבורא. ועי' באצו"ר שם צד 73. וזה הלשון מצוי הוא אצל ר"ז.

פ"ב ה"א לא צירכה ולא קידשה משום פיאה אילא קדשה. בד' אמשטרדם לא צורכה דלא קדשה וכו'. ובד' קושטנטינא לא צריכה אי קדשה משום פיאה אי לא קדשה.

פ"ב ה"א ריב"ח אמר הצובית מפסיקין, וכ"ה בד' קושטנטינא. אבל בר"א חצובית. ובבבלי ב"ב נ"ו ע"א משמיה דר' אסי בר חנינא חצובא מפסיקין בנכסי הגר מאי חצובא וכו'. ושם נ"ה ע"א כי אתא רבין א"ר יוחנן אפילו לפאה וכו'. ובבבלי ע"ז י"ד ע"ב חצב קשבא וכו' וע"ש בפירש"י ובתוס' שם ד"ה חצב. ובירושלמי שם ה"ה חצר.

פ"ב ה"א אתא ר' חנינא בשם רב חסדא בהן תיחם יהושע. ובב"ב הנ"ל אמר רב יהודה אמר רב שבו תיחם יהושע לישראל את הארץ. ועי' בדקדוקי סופרים שם. ובפתיחה לר"ש סירליו ר"ח סתם אינו אביו דר"י בר חנינא אלא תלמידו דרב חסדא הוא הכי משמע בריש אלו מפסיקין וכו'.

פ"ב ה"א שלולית כל שהיא מושכת וכו'. בבבלי ב"ק ס"א ע"א מחלוקת אמוראי בזה. והירושלמי מובא ברמב"ם (מ"ע פ"ג ה"ב) ועי' ברדב"ז ובכ"מ שם.

שם. ובתוס׳ מנחות ע״א ע״ב ד״ה הנחל ובתוס׳ רידב״א בב״ק שם ובסמ״ג לווין רפ״ד. ובר״ש משאנץ בפי׳ לתו״כ (קדושים פ״א). אבל בפי׳ למשניות כאן לא זכר הירושלמי.

**פ״ב** ה״א אע״פ שאינו מושך נתבוון. המלה נתכוון ליתא בספרי הראשונים הנ״ל וכן ליתא בד׳ אמשטרדם וקושטאנט׳ ווזיטאמיר וכן הנכון. ובס׳ מים חיים להפר״ח והכי מוכח בירושלמי דאיתא התם נחל אע״פ שאינו מושך כלל.

**פ״ב** ה״א אנא מימר לך. בד׳ קישטנטינא אתא למימר לך. וכ״ה בר״ש כאן ובתוס׳ מנחות הנ״ל ובתוס׳ ב״ק ס״א ע״א ד״ה אלו ובב״ב נ״ה ע״ב ד״ה דרך. ובתוס׳ רידב״א בב״ק שם פי׳ בירושלמי מאחר ששנו שאפילו דרך היחיד מפסיק למה הוצרכו לומר דרך הרבים, אלא לומר שצריך להיות דרך היחיד קבוע בימות החמה ובימות הגשמים כדרך הרבים עכ״ל ולפנינו אינו מבואר. ועי׳ בכ״מ במתנות עניים פ״ג ה״ג. ובירושלמי מכיון דתנינן וכו׳.

**פ״ב** ה״א אינו מפסיק לאילן אלא גדר. בתוס׳ מנחות הנ״ל פירוש דקתני בתר הך בבא הכל מפסיק לזרעים ואינו מפסיק לאילן אלא גדר; ועי׳ תוס׳ ב״ק וב״ב הנ״ל.

**פ״ב** ה״א מכיוון דתנינן שביל היחיד שביל הרבים מה צורכא. בפי׳ הר״ש ור״י בן מ״צ ובתוס׳ ב״ק ובבבא בתרא הנ״ל הגי׳ כמו שהוא לפנינו. אבל בתוס׳ מנחות הנ״ל והדר פריך (בירושלמי) מכיון דתנינן שביל הרבים ושביל היחיד מה צורכא ונראה דגרסינן איפכא דזו אינה קושיא דהא אצטריך לאשמועינן דאפילו שביל היחיד מפסיק אבל איפכא פריך שפיר דכיון דתנא שביל היחיד שביל הרבים מה צריכא וכו׳ ע״ש ובשטה מקובצת שם. ובחי׳ הרמב״ן בב״ב נ״ה ע״ב הוו עלה בני מערבא במס׳ פאה וכו׳ וקשיא להו מכי תנא ליה שביל הרבים שביל היחיד ל״ל וניחו להו להוציא את הקבוע וכו׳ ותמה הוא דהא אי לא תנא שביל היחיד מנא ידעינן ונראה כי הגי׳ בהפך מכיון דתנא שביל היחיד וכו׳ ע״ש. ומזה נראה כי כת״י שונים היה להם מהירו׳.

**פ״ב** ה״א להוציא את הקבוע וכו׳. בפי׳ מהר״י בן מ״צ: ואקשינן וכיון דתני שביל היחיד שביל הרבים הקבוע בימות החמה ובימות השמים (ה׳ מלות אחרונות ליתא וקאי על משנתינו) ל״ל; ותירץ לאפוקי דקבוע בימות החמה ואינו קבוע בימות הגשמים פי׳ בקיץ וחורף עכ״ל. ועי׳ בערוך ערך קבע א׳.

**פ״ב** ה״א בור וכו׳ בג׳ תלמים של פתיח. לפלא שהלא בתוספתא פאה פ״א מפורש: אלו מפסיקין לפיאה וכו׳ הבור וכו׳ ושלשה תלמים של פתיח וכו׳;

**פ״ב** ה״א ר״א וכו׳ בשלשה תלמים של פתיח. כל זה מובא ברמ״בם פ״ג ממתנות עניים ה״ד. ובהשגות הראב״ד שם באמת אין הגירסא מתנהגת כדבריו. אמרו בירושלמי רב אמר וכו׳ זרע (וזרע) אחר כל שהוא (בד״וו אפילו כל שהוא, אבל בד׳ קושט׳ כגי׳ הראב״ד) ר״א וכו׳ של פתיח ופליגי (מה ופליג) וכו׳ בחמישים ושתים (בחמישים על שתים) וכי מעיינת ביה שפיר וכו׳. ובבאור מהר״י קורקוס שם מובא השגת הראב״ד הנ״ל בשינוים וז״ל ובהשגות א״א וכו׳ בירושלמי וכו׳ ר״א בור וניר בית רובע (ב׳ מלות ליתא) זרע אחר כשלשה (כשלשה, וברמב״ם שם: כשלשה) תלמים של פתיח וכו׳ ומ״מ הגי׳ בירושלמי שלנו כך היא רב אמר וכו׳ ע״ש וברדב״ז ובכ״מ ובר״ש ובפי׳ ר״י בן מ״צ כאן. ועי׳ בירושלמי כלאים פ״ב ה״ו עד שלשה תלמין של פתית וכו׳

**פ״ב** ה״א אכלה נוביי וכו׳. תוספתא פאה פ״א. וברמב״ם (מ״ע פ״ג ה״ה)

ועי׳

ועי׳ ברדב״ז ובבאור מהר״י קורקוס ובכסף משנה שם שהביאו הירושלמי דילן

פ״ב ה״א או בהמה פטורה. בד׳ קושטנטינא ליתא מלת פטורה. וכן הנכון. וכן ליתא בתוספתא פאה פ״א ובמנחות ע״א ע״ב. ומובאה כאן בשגרת לשנא מהמשנה ז׳ פ״ב דפיאה.

פ״ב ה״א עד שלא הביא שליש. ברמב״ם (מ״ע פ״ב ה״ז) ובכ״מ שם ירושלמי פ״ג וצ״ל פאה פ״ב. וברדב״ז שם והכי איתא בירושלמי פ״ב שאם לא הביאה שליש לא שמה קצירה. ועי׳ במשנה מנחות ע״א ע״א ובתו״כ אמור פ״י ובתוספתא מנחות ספ״י.

פ״ב ה״ב אשכחת תני אמת וכו׳. תו״כ קדושים פ״ב.

פ״ב ה״ב מן מה דאמר ר״י. בכ״מ הנ״ל מה (מן מה) דאמר ר״י בעומד מצד זה (מצד אחד) וכו׳. מכאן ומכאן (מיכן ומיכן) וכו׳.

פ״ב ה״ב אשכח תני ופליג היה וכו׳. בכסף משנה. ה׳ מ״ע פ״ג ה״ב ובירושלמי וכו׳ אשכחת תני ופליגי (ופליג) דתניא (ליתא) היה וכו׳ וע״ש שמפרש המאמר. ובבאור מהר״י קורקוס שם: ומצאו תוספתא שאין נראה כן ממנה והיא ההוספתא שהזכרתי וכו׳.

פ״ב ה״ב מצד אחד אינו מפסיק. וכ״ה ברדב״ז ובכ״מ שם אבל בבאור מהר״י קורקוס הנ״ל ואם לאו אינו מפסיק.

פ״ב ה״ב חייא ב״א בשם רשב״ל. בר״ש דאמר ריש לקיש בירושלמי וכו׳. ובד׳ קושטנטינא חייא בר אבא היה שם סלע וכו׳. וקצר בשם רשב״ל כדרך בעל שרה יהושע לקצר בשמות האמוראים.

פ״ב ה״ב אם עיקר הוא וכו׳. ברא״ש ובפי׳ הרע״ב בפאה פ״ב ג׳ מפרש בגמ׳ בירושלמי דהכל לאתויי סלע שהיה עובר וכו׳. ולפנינו אינו מבואר זה. ועי׳ בר״ש ובבאור מהר״י קורקוס וברדב״ז (במ״ע פ״ג ה״ז) בשם הירושלמי אם עוקר אדם (הוא) את המחרישה מצד זה וניתנה בצד אחר (ונותנו לצד זה) מפסיק. אבל בכ״מ שם כגי׳ הדפוס.

פ״ב ה״ב פחות מיכן נותן וכו׳. זה ליתא בתוספתא פאה פ״א.

פ״ב ה״ב מצד זה ונותנה בצד זה. בר״י קורקוס וברדב״ז: מצד זה ונותן בצד אחר. וע״ש בכסף משנה.

פ״ב ה״ב אלא בגין סופה וכו׳. ברדב״ז (מ״ע פ״ג ה״ז) מובא כל המאמר בשנוים ומסיים; אלא בגין סיפא שאם היו ראשי מדרגות מעורבין שהוא נותן פאה (ליתא) אחת (מאחר) על הכל וכו׳ ושמא גרסא אחרת היתה לו בירושלמי וכו׳ עכ״ל. ועי׳ בכ״מ שם.

פ״ב ה״ג במשנה ואם היה שער כותש. ע׳ אצוי״ר כלאים צד 38.

פ״ב ה״ג מה כותש ועולה במכתש וכו׳. בפיהמ״ש להרמב״ם (ד׳ ראשון) זאמרו בתלמוד בעלי במכתשת וכו׳ ולפנינו במסקנא כותש ע״ג גדר. ובר״ש כלאים פ״ה ג׳ ובירושלמי גרים בגמרא דמתני׳ דפיאה כמה כותש בעלי (בד׳ ראשון: בעל במכתש) במכתש או כותש ע״ג גדר מן מה דתנינן שער כותש אין הגדר כותש וכו׳ ומיבעיא ליה כאיזה מהד מהני לישני דפרשינן האי כותש אי בגדר קאמר שהעפר תיחוח למעלה בעלי כותש במכתשת וכו׳ או כותש ע״ג הגדר וכו׳. ובפי׳ מהר״י במ״צ שם וגרסינן עלה בגמ׳ מה כותש ועולה במכתש (כגי׳ שלפנינו) כלומר שכל הגדר דומה למכתש וכו׳ ואי קשיא לך נירסא דירושלמי דפיאה; גירסא משבשתא היא והגי׳ המדוקדקת מה כותש

בעלי

בעלי בסכתש פי׳ כשם שהמכתש לעולם חסר והעלי כותש, כן הנופות מיעטו הגדר וכו׳ ע״ש ובראש שם ובירושלמי וכו׳ במה כותש בעלי במכתש וכו׳.

**פ״ב** ה״נ והן שיהו כתוך עשרה טפחים. בתו״כ קדושים פ״ב מפורש, אלא גדר שהוא גבוה עשרה טפחים.

**פ״ב** ה״ד לארבעה רוחות העיר. מלה אחרונה ליתא בד׳ קושטנטינא.

**פ״ב** ה״ד היו שם שלשה אילנות. בר״ש כאן וברדב״ז (מ״ע פ״ג הכ״א) היו שם שלשים אילנות וכו׳. ובפי׳ מהר״י בן מ״צ בשם הירושלמי היו שם אלנות הראשונים רואין את האמצעים והאמצעים רואין את הראשונים שבאותו הצד (ב׳ מלות ליתא) ואין החצונים (הראשונים) רואין זא״ז מפריש מן הראשונים על האמצעים וכו׳ ואינו מפריש מן החצונים (הראשים) על החצונים (הראשים) מ״ט לפי שאין רואין זא״ז (ח׳ מלות מריב״ם בעצמו) עכ״ל ובפי׳ הראב״ד לתו״כ (קדושים פ״ב) נראה מגמרא דב״מ. דלחומרא הוא שאם היו שני חרובין זה בצד זה הראשון רואה את האמצעי (והאמצעים וכו׳ ל״נ) וכו׳ והכי מפרש לה התם ולא ידענא מה טעמא עכ״ל. ובפי׳ (לתו״כ קדושים פ״ב) מר״ו הצרפתי ובירושלמי אמרי׳ וכו׳ ואין הקצוות (הראשונים) רואים וכו׳.

**פ״ב** ה״ה מפריש מן הראשים וכו׳. בר״ש (ד׳ ראשון) מפריש מן הראשונים (הראשים) על האמצעיים ומן האמצעיים על הראשונים (הראשים) ואינו מפריש מן הראשונים (מן הראשים על הראשים).

**פ״ב** ה״ה חצי אינגדו וחצי שמותית וכו׳. בד׳ קושט׳ חצי אנורי וחצי שחמתית וכו׳. וכ״ה בשם הירושלמי בר״ש ובפי׳ ר״י בן מ״צ כאן. ועי׳ בתוי״ט שזכר הירושלמי. ובבכורים פ״א ה״נ שמן אגורי ובמ״ש שם.

**פ״ב** ה״ו במשנה בשורע ר״ש וכו׳. בבה״ג (ד׳ ברלין צד 639) מעשה שורע ר״ש איש המצפה לפני ר״ג ב׳ מיני חיטים (ג׳ מלות ליתא) וכו׳. וביוחסין (ד׳ לונדון 78) שמעון איש המצפה בזמן הבית לפני ר״ג הזקן (ליהא) בפ״ב דפאה וכו׳. וכ״ה ביוחסין ד׳ קראקא (שמא) ד׳ ס״ז ע״ב.

**פ״ב** ה״ו במשנה אמר נחום. וכ״ה בבה״ג הנ״ל ובפי׳ הרא״ש בנזיר נ״ו ע״ב. אבל בסמ״ג לווין רפ״ד ושאלו את נחום וכו׳. ובתוס׳ נזיר הנ״ל ד״ה שקיבל ושאלו לנחום הלכה (ליתא). ובד׳ קושט׳ בירושלמי כגי׳ הסמ״ג. ובפתיחה לאבות מהמאירי (שאלוניקי) נחום אלבלר (הליבלר). ובתנחומא הישן (במדבר כ״ד) אמר ר׳ הנחום. וכ״ה בילקוט עה״ת ר׳ תרצה. ובאצוי״ר בביצה צד 46 שורה 35 העירותי כדוגמא זו שבמ״ש בביצה פ״ה ה״ב ר׳ נחום כתוב בשו״ת הרשב״א ר׳ תנחום. ושמות אלו קרובים זה לזה.

**פ״ב** ה״ו במשנה מקובל אני מר׳ מיישא. בתנחומא הנ״ל ובילקוט המכירי (משלי כ״ב כ״ב) מקובל אני מר׳ מיאשא שקיבל מן הזקנים וכו׳. וע״ש בהערות רש״ב ז״ל. ובראש ס׳ תנין (פאריז תרכ״ו) ור׳ יודא כסרו לר׳ מיאשא ור׳ מיאשא מסרו לר׳ נחום הלבלר ור׳ נחום הלבלר מסרו לר׳. ודברים תמוהים הם

**פ״ב** ה״ו במשנה שקיבל מאבא. בתנחומא הישן הנ״ל וצריך אדם כשהוא שומע דבר לומר איתו בשם אומרו אפילו משלישי של הלכה ששנו רבותינו וכו׳ מקובל אני מר׳ מיאשא שקבל מן הזקנים הל״מ וכו׳. וכ״ה בתנחומא החדש הנ״ל. ולא נרס בהמשנה שקבל מאבא שקבל מן הזוגות, ולפי נוסחתינו ראוי להיות אפילו מחמישי של הלכה וכנראה שבגי׳ התנחומא כן היתה הגי׳ גם בבבלי נזיר הנ״ל. ובסמ״ג לווין הנ״ל (ד׳ רפ״ב) מקובל אני מר׳ מיישא שקבל מאביו (מאבא)

(מאבא). ובפי' הרא"ש בנזיר הנ"ל מרי יאשיה שקבל מאביו. ובפי' רש"י בנזיר ל"ג שקיבל מאביו. ובס' יראים הנדפס מחדש (קי"ט) אמר נחום הלבלר הל"מ בזורע שדהו וכו'.

פ"ב ה"ו במשנה שני מיני חיטים. בפי' הרא"ש הנ"ל ארבע מיני היטין.

פ"ב ה"ו אם באת הלכה ת"י וכו'. בפי' ר"י בן מ"צ כאן: גרסינן בירושלמי ר"ז בשם ר"י אם באת הלכה על ידך וכו' אל תפליגנה בדבר (לדבר) אחר שהרי כמה הלכות נאמרו למשה בסיני וכו'.

פ"ב ה"ו אלא ביני. בילקוט שמעוני הושע (תקכ"ה) אלא בעיני וכו'.

פ"ב ה"ו אפילו כן כמו לא זר נחשבו. בר"א: אפילו כן לא כמו זר נחשבו. ובילקוט הנ"ל אפילו כן כמו זר נחשבו. ובתוס' גיטין ס' ע"ב ד"ה אתמוהי במדרש אמרינן כמו זר נחשבו שנוים כתבו את התורה ואם היה נכתב הכל לישראל וכו' ע"ש.

פ"ב ה"ו ר' חגיי בשם רשב"נ. בילקוט הנ"ל ר' חגי בר' שמלאי וכו'.

פ"ב ה"ו ר' יהושע בן לוי וכו' תלמוד ואגדה וכו' נאמר למשה בסיני. ידוע שריב"ל גנה האגדות וכאן מפורש ששבח האגדות. ועי' בבלי מגילה י"ט ע"א.

פ"ב ה"ו ר"ז בשם שמואל. בתשב"ץ קטן (תקל"א) א"ר חגי אר"ז בשם ר' (ליתא) שמואל.

פ"ב ה"ו אין למדין לא מן ההלכות. מובא זה בשנוים קלים בפי' רבינו חננאל חגיגה י' ע"ב ובערוך ערך תלמוד ובתוס' הוריות ב' ע"ב ד"ה הכי וברשב"ם ב"ב קל"ל ע"ב ובאור זרוע ח"ג סי' קי"ד ובשו"ת רדב"ז סי' תרמ"ז ובשו"ת בנימין זאב סי' קל"א. ובס' כללי שמואל ווינציא (בישע"ע ד' י"א) מביא הרשב"ם ב"ב הנ"ל וגורס אין למדין מן הכללות (ההלכות, ועי' בבלי עירובין כ"ז ע"א) וכו'.

פ"ב ה"ו ולא מן התוספות. בתשב"ץ הנ"ל ליתא. ועי' באצוו"ר ל' חגיגה פ"א ה"י.

פ"ב ה"ו אלא מן התלמוד. ברשב"ם הנ"ל ובתוי"ט ברכות פ"ה מ"ד ובשו"ת ר"ב אשכנזי סי' ט"ו (ד' מ"ט) אלא מן הגמרא. ובערוך הנ"ל (פיזרו רל"ז) לא מהלכות (בערוך השלם: לא מן הלכות) וכו' פי' לאו דסמכא הוא וכו' ע"ש.

פ"ב ה"ו תני ר' חלפתא בן שאול. בחגיגה ספ"א והא תנא ר"ח ב"ש.

פ"ב ה"ו מן ההורייה. בד' קושט' מן ההוראה. וכ"ה בפי' ר"ח בחגיגה י' ע"ב, ובס' הכריתות ח"ד סי' י"ד בירושלמי ר' חגי (חנניה) בשם ר' (ליתא) שמואל אין לומדין מן ההוריה.

פ"ב ה"ו ברם בההוא סבר עבד. בחגיגה הנ"ל בהוא דסביר עביד. ובס' כריתות הנ"ל אמר ליה (ליתא) ר' מנא הדא דתימא (דתימר) בההיא דלא סבר ברם דההוא סבר וכו'.

פ"ב ה"ו א"ל בין סבר בין לא סבר בהוא דפליגא. בחגיגה הנ"ל א"ל בי דסבר בין דלא סבר בהוא דפליג ברם וכו' בין סבר בין לא סבר עבד (ליתא ובד' קושטנטינא בפאה כאן: א"ל רב הונא (ב' מלות ליתא) בין סבר בין לא סבר בההוא דפליגא ברם בההוא דלא פליגא בין סבר בין לא סבר. ובפי' רבינו חננאל בחגיגה הנ"ל בההוא דאיכא מאן (ב' מלות ליתא) דפליג אבל בהאי דלא פליג עביד. וגירסתו משונה משלפנינו. ועי' בס' כריתות הנ"ל. ובתשובת הרשב"א ח"א סי' שליה בשאלה דקיי"ל אין למדין הלכה לא מפי משנה ולא מפי ברייתא וכו' וקרוב אני לומר דלא אמרו אין למדין אלא במקום

שאמרו

שאמרו הלכה כנגד הכלל האמור בגמרא כגון שאמרו הלכה כפלוני היחיד במקום רבים וכו׳ וסיוע מצאתי לדברי בירושלמי בפ׳ קמא (ב׳) דפיאה דגרסינן התם ר׳ חנינא (חנניה) בשם שמואל אין למדין וכו׳ בין סבר בין לא סבר בהוא דפליג ברם בהוא דלא פליג בין סבר בין לא סבר עבד ע״כ בירושלמי ונראה לי פירושו כמו שאמרתי עכ״ל.

**פ״ב** ה״ז במשנה קירסמוה נמלים. הר״ש גראסבערג הודיעני שבכת״י של ר״ש שיריליו באקספארד הגי׳ קרוסה נמלים אכלה חגב. אולם בכל ההוצאות בהמשנה ליתא המלות: אכלה חגב. אבל כ״ה בתוספתא פאה פ״א. ולעיל במס׳ זו בפ״ב הי״א אכלה גוביי. וכ״ה בתו״כ קדושים פ״א ובמנחות ע״א ע״ב.

**פ״ב** ה״ז במשנה בהמה פטורה. בסמ״ג לווין רפ״ד פטורין פי׳ שאין כאן ובקצריכם עכ״ל.

**פ״ב** ה״ז במשנה שחובת הקציר בקמה. בד׳ קושט׳ ובמשנה שבמשניות שחובת הפיאה בקמה, ולקמן בפרק ג׳ ה״ו (בד׳ וויניציא) שחובת קציר בקמה וכו׳ משום שחובה קציר בקמה וכו׳. וברמב״ם (פ״ב ממ״ע ה״ד) שחיבת הפיאה בקמה.

**פ״ב** ה״ז במשנה נותן פאה ממה שקצר. ברמב״ם הנ״ל נותן פאה כשיעור מה שקצר. וע״ש ברדב״ז וכסף משנה.

**פ״ב** ה״ז מתניתא בשקצרוה לעצמן. מובא בפי׳ ר״ש ור״י בן מ״צ וברמב״ם (מ״ע פ״ב ה״ד) שדה שקצרו נכרים לעצמן. ובפי׳ הראב״ד לספרא קדושים פ״א מפרשת בפיאה ירושלמי מתני׳ בשקצרוה וכו׳. ובאו״ז ח״א סי׳ רל״ה נראה בעיני המחבר וכו׳ לפסוק מכאן דגלגול גוים אינו פוטר בעיסת ישראל וכבר היה מסופק ר״א ממיץ זצ״ל וכו׳ ומורי הרב ר׳ שמחה היה משיב עליו ספיקתו וכו׳ ועי׳ בשו״ת מהר״ם בר״ב סי׳ קצ״ט (הוצאת רנ״ר ז״ל). ואמרינן בירושלמי כשקצרוה (בשקצרוה) לעצמן אבל אם (ליתא) קצרוה לישראל חייבת. ושם סי׳ תשי״ס מר׳ שמחה עד״ז והאו״ז משיב: מצאתי תשובה לדבריו דקציר גויים פוטר מן הפאה כמו גלגול גוים מן החלה ותנן קצרוה וכו׳. ובאגורה (פאה סי׳ ב׳) פי׳ ר״י קצרו כותיים לעצמם ולא פועלי כותים. ולא זכר הירושלמי. ובתשובת הרא״ש כלל ב׳ סימן ב׳ שמעתי שר׳ שמחה הביא ראיה מן הירושלמי וכו׳ ומפרש בגמרא ירושלמי בד״א בשקצרוהו לעצמן אבל קצרוה לישראל ר״ל בפאה חייבת. וכיון למ״ש האו״ז הנ״ל בשם ר׳ שמחה. ומכאן נראה שהרא״ש לא היה לו האו״ז. וידוע שהתשובות חבר הרא״ש בבחרותו.

**פ״ב** ה״ז שאין בקיאין בלקט. בד׳ קושטנטינא שאין בקיאין בלקט שכחה ופיאה. וכ״ה בשם הירושלמי בר״ש וברא״ש ובפי׳ ר״י בן מ״צ. וברמב״ם (מ״ע פ״ב ה״ו) שאינן בקיאין בלקט ופאה. אבל בהמקור בתוספתא פאה פ״ג (הוצאת צ״מ) שאין בקיאין בלקט. ובפי׳ הראב״ד הנ״ל וכן תני (תני כן:) וכו׳ שאין בקיאין בלקט. ובתשובת הרא״ש הנ״ל ותניא אין שוכרין פיעלים גוים מפני שאין בקיאין בלקט שכחה ופיאה וכו׳ ע״ש ובאו״ז הנ״ל ותניא וכו׳.

**פ״ב** ה״ז בשקצרוה לאבדה. בפי׳ ר״ש משאנץ בתו״כ קדושים פ״א ובגמרא דפאה קאמר כשקצרוה לאבדה אבל קצרוה לגוזלה (שלא לאבדה. ועי׳ להלן) הואיל והם ישראל חובת קציר בקמה וכו׳, ועי׳ בר״ש כאן. וברא״ש ועל לסטים מפרש בירושלמי מתני׳ בשקצרוהו וכו׳.

**פ״ב** ה״ז א״ר הושעיא בר שימי. בד׳ קושט׳ א״ר אושעיא. וכ״ה

במשנה

במשנה למלך (מ"ע פ"ב ה"ד). אבל בר"ש כאן: אמר ר' הושעיא ברבי.

פ"ב ה"ז ואין קרקע נגזל. בד"א ואין קרקע נגזלת ובערלה פ"א ה"ב וכלאים פ"ז ה"ה וי"ש קרקע נגזל. ובר"ש (כלאים פ"ז משנה ו') מובא הירושלמי מערלה וכלאים והגי' ואין קרקע נגזלת. ועי' אצוי"ר לכלאים צד 54.

פ"ב ה"ז מפריש מן הקציר על הקמה· בד' אמשטרדם מן הקמה על הקמה.

פ"ב ה"ז כילה את שדהו וכו'. עי' בר"ש ובפי' ר"י בן מ"צ.

פ"ב ה"ז הלוקח מותר בלקט שכחה ופיאה יאות. המאמר קשה להבין. ועי' משנה למלך (מ"ע פ"ו הט"ו) גרסינן בירושלמי פ"ב דפיאה אמתניתין דקצרו לסטים דאם קצר חציה ומכר חציה שהלוקח נותן פאה לכל דאין המוכר זוכה בפיאה שהיא מתרת עומרים אבל אם מכר מה שקצר הלוקח זוכה בפאה עכ"ל

פ"ב ה"ז קציר ארציכם וכו'. מובא ברמב"ם (מ"ע פ"א הי"ד). הרי הכתוב אומר ובקוצרכם את קציר ארצכם וכו'. וע"ש ברדב"ז. ובכ"מ שם: ירושלמי פ"ג (צ"ל פ"ב) דפאה.

פ"ג ה"א במשנה שבין הזיתים. באגודה שבין שני זיתים.

פ"ג ה"א אנן תנינן של בין הזיתים. צ"ל שבין הזיתים. ובפי' ר"י בן מ"צ ובר"ש: אין תנינן שבין הזיתים תני דבי (דבית) רבי שבין האילנות ומסיק דתרווייהו צריכי דאי ממתני' הוה אמינא זית דחייב בפיאה מפסיק לב"ש וכו' ובר"ש: ובירושלמי איכא תנא דתני שבין האילנות (אילנות) ותרווייהו צריכין אילנות צריכי לב"ש וכו' ע"ש.

פ"ג ה"א מה נן קיימין וכו'. וכ"ה בד' קושטנטינא. וכ"ה בר"ש ובראי"ש כאן ובהשגות הראב"ד (ה' מ"ע פ"ג ה"ט). אבל ברדב"ז (ה' מ"ע פ"ג ה"ט) אבל רבינו (הרמב"ם) לא היה גורס כך וכך היא גירסתו ומה אנן קיימין אי במרווחין אף ב"ה (ב"ש וכו') מודו שנותן פאה מכל אחד ואחד ואי ברצופין אף ב"ש (ב"ה וכו') מורו שנותן מאחד על הכל וכו' גם ממה שכתב בפירושי המשנה נראה שכך היתה גרסתו וכו'. ובבאור מהר"י קורקוס שם: וגרסת ספרינו אינה כדברי הר"א (הראב"ד) דה"ג מה אנן קיימין אי במרווחים אף ב"ש וכו' ע"ש.

פ"ג ה"א כי נן קיימין בנטועין מטע עשר וכו'. וכ"ה בד' קושטנטינא. אבל בד"א וויטאמיר בנטועין מטע עשר לבית סאה ב"ש עובדין להון כרצופין (כמרווחין) וב"ה עובדין להון כמרווחין (כרצופין). ובגי' ד' וויניציא כ"ה בפי' ר"י בן מ"צ בפאה כאן וברמב"ם (מ"ע פ"ג ה"ט). וכגי' ד' אמשט' כ"ה בהשגות הראב"ד הנ"ל.

פ"ג ה"א מ"ט דב"ש וכו'. ברדב"ז הנ"ל ומן הירושלמי נראה כגרסתו של רבינו דגרסינן התם מ"ט דב"ש שאין דרך בני אדם להיות מכניסין זרעים בין האילנות כלומר ומשום הכי עבדי להו ב"ש כמרווחין והיינו כגרסת רבינו.

פ"ג ה"א מסתברא ב"ש יודון לר"י. בר"ש: ובריש פירקין רוצה לומר בירושלמי דב"ש דאמרי לעיל דזתים מפסיקין בתבואה אתיא כר' יוסי, ומסיק ב"ש מודו לר' יוסי שאין דרך בני אדם להיות מכנים בצל בין הירק, ר' יוסי לא מודה לב"ש שכן דרך בני אדם וכו'.

פ"ג ה"א כמן דהוא אילן. בד' קושטנטינא מוסיף: היו שנים. ובכת"י של ר"ש שיריליו היו שנים צריכה. ועי' בשדה יהושע.

פ"ג ה"ב במשנה המנמר את שדהו. במנחות ע"א ע"ב המנמר שדה שייר בו וכו'. ובשטה מקובצת מגיה שם: המנמר מקצת שדהו. ובערוך

ערך נמר המנמר שדהו וכו׳ פי׳ הזורע שדהו מינין הרבה, וי״א קוצר מקום ומניח מקום כמו עור הנמר שיש בו גוונים הרבה.

פ״ג ה״ב במשנה בזורע שבת או חרדל בשלשה מקימות. במתניתא דב״מ לשלשה מקומות. ובבבלי נזיר נ״ו ע״ב ונדה נ״א ע״א בב׳ אי ג׳ מקומות. וכ״ה בתוס׳ נזיר שם ד״ה שקיבל ובפי׳ הרא״ש שם. ובר׳ קושטנטינא בירושלמי פאה (פ״ב ה״א) בזורע שבת או חרדל בשני מקומות או בשלשה מקומות אבל ברויו בשלשה מקומות. ובבה״ג (ד׳ ברלין צד 638) ליתא כלל המלות בשלשה מקומות.

פ״ג ה״ב במשנה מכל א׳ ואחד. בבבלי נזיר נ״ו ע״ב אמר נחום הלבלר בך מקובלני וכו׳ בזורע שבת וכו׳. ועי״ש ברש״י ותוס׳ ולעיל פרק ב׳ משנה ו׳.

פ״ג ה״ב כהדין נימרה וכו׳ נמרידה קריי לה. ובר׳ קושטנטינא: כהדין נמרא וכו׳ נמרא קרי לה. ובשדה יהושע נמררא כתוב וכו׳. ובערוך ערך נמר ירושלמי כהדין נימרה. ובר״ש ובפי׳ מהר״י בן מ״צ הזבלין עולין תחילה נמררה קריי לה כלומר מקומות המזובלין יותר בשדה, שם התבואה ממהרת לעלות וכו׳.

פ״ג ה״ב עד כרון כשהיה יבש וכו׳. ברמב״ם (מ״ע פ״ג הי״ב) במה דברים אמורים כשהיה יבש מכאן ויבש מכאן ולח באמצע אבל לח מכאן ומכאן ויבש באמצע מניח מן היבש בפני עצמו וכו׳. ועי׳ בפיהמ״ש להרמב״ם כאן. ובהשגות הראב״ד שם ערבובי דברים יש כאן ולא הסכים להלכה כי בעיא היא בגמרא (כוונתו לירושלמי דילן) ולא איפשיטא וכו׳. ובבאיר מהר״י קורקוס שם; ובירושלמי ה״ג לה עד כרון כשהיה יבש מכאן ומכאן ולא (ולח) באמצע וכו׳ ולכך סובר רבינו (הרמב״ם) דה״פ עד כרון כאלו אמר בר״א כשהיה יבש מכאן ומכאן וכו׳ ואפשר שהוא גורס לא בהדיא וכו׳ ע״ש.

פ״ג ה״ב ר׳ בא ר׳ חייא בשם ר׳ יוחנן. בהשגות הראב״ד שם ומה שאמרו בגמרא ר׳ חייא (ר׳ בא ר״ח) בשם ר״י אתיא דר״מ בשיטת ר״ע (רבו) וכו׳ מילתא אחריתי היא אם יטול מן הלח על היבש וכו׳. וברדב״ז שם בירושלמי עד כרון וכו׳ הציו לח וחציו יבש וכו׳ זו היא הצעת הירושלמי והראב״ד ז״ל סובר שהיא בעיא ואפשר אליבא דר״ע ולא נפשטה וכו׳ ולא ידדתי לסוף דעתו שהרי לשון עד כרון הוי כמו בד״א וא״כ אין זה לשון בעיא ומשנתינו בשהיה יבש מכאן ויבש מכאן ולח באמצע וכו׳ הרי לך כי סוגיית הירושלמי פשטה כדברי רבינו וכו׳. ובכ״מ שם שם בירושלמי עד כדון וכו׳ ר׳ בא בר חויא (ר׳ בר ר׳ חייא) וכו׳.

פ״ג ה״ב כן ר׳ מאיר אומר לח ויבש וכו׳. במנחות ע״א ע״ב-ר׳ מאיר בשיטת ר״ש אמרה וכו׳ כי אתא רבין אמ״ר יוחנן מחייב היה ר״ע אף במנמר לאוצר סבר לה כוותיה וכו׳ ע״ש. והתלמודים חולקים בזה.

פ״ג ה״ב אמרי חברייא קומי ר׳ יוסי וכו׳. בכ״מ (מ״ע פ״ג הי״ב) ודע דבירושלמי מסיים בה הכי אמרי חברייא קומי ר׳ יוסא (יוסי) ולמה לי כר״ע אפילו כרבנן דתנינן (דתנינן תמן, והמלה תמן תמוה דהלא משנתינו היא בפרקין, וכן ליתא המלה תמן בד׳ קושטנטינא) המחליק בצלים לחים (ליתא, אבל איתא במשנה ב׳) לשוק ומקיים יבשים לגורן נותן פאה לאלו לעצמן ולאל לעצמן (ו׳ מלות אחרינו ליתא ואיתא במשנה) א״ר יוסא (יוסי) שמעינן שוק גורן וכו׳ וכתב הר׳ שלמה שיבילי״ו (נראה שטים ושצ״ל סירילי״ו ולקמן

בפרק

בפרק זה בכסף משנה הי"ז והר' שלמה אישבילי ז"ל גורס וכו') ז"ל בפירושו לירושלמי עד כדון שהיה יבש מכאן וכו' ע"ש.

פ"ג ה"ב אר"י שמענן וכו' לח ויבש שני מינין. בתוי"ט: והיינו דבירושלמי מחלק הכי אמר ר' ייסא (יוסי) שמעינן שיק וגורן שני מינים לח ויבש שני מינים לא (ליתא) ופי' בכ"מ מהך מתניתין שמעינן דשוק וגורן שני מינים אבל לח ויבש שיהא שני מינים לרבנן לא שמעינן וכו' ומ"ש התוי"ט שני מינים לא זה ליתא בהירושלמי רק שהכסף משנה (פ"ג הי"ב מה' מ"ע) מפרש כן הירושלמי בשם הר"ש שירילייו.

פ"ג ה"ב כיני שבת בג' מקומות וכו'. לעיל בפרק ב' ה"א כיני מתניתא שבת בג' מקומות וכו'. ונראה שכיוונו להגי' השונות שהבאנו לעיל בהמשנה ולזה אמרו שיש לפרש שבת בג' מקומות וכו'

פ"ג ה"ב ר' יסא בשם ר' יוחנן וכו'. בר"א ליתא המלות; ר' יסא בשם והירושלמי מובא בפי' המשניות להרמב"ם ובר"ש ובפי' ר"י בן מ"צ בשנוים קלים. ומזה נראה שגם בד' אמשטרדם קצרו בשמות האמוראים.

פ"ג ה"ב ע"ד דשמואל מפריש מכל קלח וקלח וכו' דר' יוחנן מפריש מכל ערוגה. במשנה לעיל בדו"ו ובמתניתא דב"מ נותן פאה מכל אחד ואחד. אבל בד' אמשט' מכל אחת ואחת. וזה תלוי בפלוגתא דשמואל ודר' יוחנן כאן. ועי' בתוי"ט. ובתוס' הדשים שמשיג לחנם על התוי"ט.

פ"ג ה"ג במשנה המחליק בצילים. באגודה המחלק בצילים לחים למוכרן (ליתא) לשוק. ובר"ש: המחליק וכו' אלו (לאלו) לעצמן.

פ"ג ה"ג במשנה המירל וכו'. בפיהמ"ש להרמב"ם וכרם המדל כרם מדול דל וכו' וברדב"ז (מ"ע פ"ב ה"ו) וכן בכרם המדל וכו'. וכ"ה במתניתא דב"מ.

פ"ג ה"ג במשנה וכן באפונים. ברמב"ם מ"ע פ"ג הי"ג או פולים (ב' מלות ליתא) וכו'. ובפיהמ"ש להרמב"ם ואפונין (באפונים).

פ"ג ה"ג במשנה והמחליק מאחת יד. בפי' מהר"י קורקוס (מ"ע פ"ב ה"ו ובכ"מ (מתנות עניים פ"ג הכ"ג) מאחר יד. ולקמן פ"ד משנה ז' אחר היד וכו'. ובמתניתא דב"מ והמחליק מאחת נותן וכו'. וברמב"ם (מ"ע פ"ב ה"ו) ואם היה בוצר לשוק מרוח אחת. ואולי גרם הרמב"ם בהמשנה כגי' המתניתא דב"מ אף כי בפירושו להמשנה גורס כגי' הדפוס שלפנינו. ובערוך (מדל) המחליק באחת יד פי' בענין אחד וכו' פ"א באחת יד בפעם אחת.

פ"ג ה"ג תני המירוג חייב וכו'. בתוספתא פאה פ"א המארג חייב בתחילתו וכו'.

פ"ג ה"ג דתנינן המחליק בצילין. במשנתינו בצילין לחין. וכן בחגיגה פ"א ה"ח.

פ"ג ה"ג תני לקט קצירך ולא לקט קיטוף. תו"כ קדושים פ"ב וע"ש בראב"ד.

פ"ג ה"ג אפילו כ"ש פטור מן הפאה. ברמב"ם (מ"ע פ"ב ה"ו) וכן כל הקוטף מלילות וכו' אפי' קטף כן כל שדהו פטור מן הלקט ומן השכחה (ד' מלות ליתא בירושלמי) ומן הפאה. ועי' תמורה ו' ע"א ובירושלמי מעשרות פ"א. ובמשנה למלך (מ"ע פ"ד הכ"ז) דהראב"ד הוא גרים במימרא בשיבלים חייב וניחא מאי דקאמר המלקט שבלים לעיסתו אפילו כ"ש חייב ואתי כ"ש כפשוטו דאף שהוא דבר מועט חייב וכו' עכ"ל. ואית דגרסי אפילו כל שדהו וכו'.

פ"ג ה"ג ר' אלעזר אמר. בכ"מ ובמשנה למלך הנ"ל ר' אליעזר.

פ"ג ה"ג היו לו חמש גפנים והוא בוערן. וכן בד' קושטנטינא. אבל

בתוספתא

בתוספתא פאה פ"א היו לו ארבעה וחמשה גפנים ובוצרן ומכניסן לתוך ביתו וכ"ה בירושלמי ד' זיטאמיר . ובד' אמשטרדם.

פ"ג ה"נ פטור מן הפרט ומן הערלה ומן הרבעי . בתוספתא הנ"ל פטור מן הפרט ומן השכחה ומן הפיאה . ובאיזה כתבי יד מהתוספתא ליתא ומן השכחה ומן הפיאה . וברמב"ם (מ"ע פ"ד ה' כ"ז) מי שהיו לו חמש גפנים ובצרם לתוך ביתו אם לאכול ענבים פטור מן הפרט ומן השכחה ומן הרבעי. ובהשגות הראב"ד שם : ומן הפאה . וזה נובע מהגי' בתוספתא הנ"ל . אבל לפני הרמב"ם לא היה זה בהתוספתא . ומ"ש בירושלמי כאן : ומן הערלה , מזה לא זכרו הרמב"ם והראב"ד. אולם כבר היה זה בהירושלמי לפני הכסף משנה (מ"ע פ"ד הכ"ז) · והגי' תמוה הלא ערלה אסורה אפילו כל שהוא ? שוב ראיתי ברדב"ז (מ"ע פ"ד הכ"ז) שכ' והא דקתני מן הערלה אינה הלכה עכ"ל.

פ"ג ה"ג כאן וכאן בגמורות. בכת"י רומי ליתא זה.

פ"ג ה"ג תמן כשבקש וכו'. בר"א כאן כשבקש . ועי' במשנה למלך שם . ובבאור מהרי"י קורקוס שם כשבקש לשתותן (לעשותן) יין .

פ"ג ה"ג יין עושה. מלה אחרינה ליתא בד' קושטנטינא .

פ"ג ה"ג לשתותן יין והוא ששייר. ברמב"ם (מ"ע פ"ד הכ"ז) ואם בצרן לעשות יין חייב בכל אלא אם כן שייר מקצתן . ובהשגות הראב"ד לא כן הסוגיא אלא חיב בכל אע"פ ששייר. ובכסף משנה שם ומחלוקתן תלוי בפירוש הירושלמי וכו' לכך נראה דגרסינן שאם בקש לשתותן יין חייב אלא אם כן שייר וכו' ונראה שזאת היתה גירסת רבינו וכו' . ועי' במשנה למלך שם.

פ"ג ה"ג תני א"ר יודה בד"א. תוספתא פאה פ"א בשם ר' יהודה. ובר"ש (ד' ראשון) תני ר' חייא ובד' המאוחרים תני ר' יהודה. וברדב"ז (מ"ע פ"ב ה"ו) ואמרינן עלה בירושלמי תני ר' חייא (ר"י) בד"א במדל לשוק וכו' ופי' מדל לבית וכו'. אבל ברדב"ז (מ"ע פ"ד הכ"ז) תניא אר"י וכו'. וכן בכ"מ (מ"ע פ"ג הכ"ג) . ובמלאכת שלמה כאן בשם ר"ש שיריליו תני ר' חייא . ועי' בפי ר"י בן מ"צ כאן . והגי' תני ר' חייא יותר נוח .

פ"ג ה"ג בשעיבה ע"מ להדל וכו' . ברמב"ם (מ"ע פ"ג הכ"ג) אבל אם הידל למכור בשוק אינו נותן פאה לזה שהידל , הידל להביא בביתו וכו' . ועי' ברדב"ז ובכ"מ שם . ובר"ש ד' ראשון ליתא כל זה .

פ"ג ה"ד במשנה מכל אחד ואחד . ברדב"ז (מ"ע פ"ב ה"ב) מכל אחת ואחת וחכ"א מאחת (מאחד) וכו'. ובאגודה ר"י אומר נותן (ליתא) וכו' וכ"ה בשאלתות סי' צ"ח . ובמשנה שבמשניות כגי' הרדב"ז .

פ"ג ה"ד ר"א פורגרה ושמואל אמר צומחתה. ובד' קושט' צומחתא ובר"ש: פרגדא ושמואל אמר צומחתא. ובפי' ר"י בן מ"צ רבא (רב) אמר פרגדא וכו' צמחתא וכו' . ובמעשרות פ"א ה"ו (בדו"ו) פודגרה.

פ"ג ה"ד ר' יעקב בר בון בשם ר' חנינא. זה לא נזכר בסה"ד (237). ובירושלמי יבמות פ"י ה"ז ר' יעקב בי ר' בון בשם ר' יוסי בן חנינה והן שעמדו וכו' . ובנדרים פ"ג ה"ג ר' יעקב בר אבון בשם ר"ש בר נחמן .

פ"ג ה"ד הוי לית טעמא דלא וכו'. בד' קושטנטינא הוי לית טעמא אלא וכו' ובר"ש (ד' ראשון) אע"פ שאינן מתקיימין (מתקיימות) לו מרובה (במרובה) מתקיימין לו (ליתא) במועט (בממועט) הוי אומר (ליתא) לית טעמא אלא משום מוכנסן (מכניסו) לקיום וכו'.

פ"ג

פ"ג ה"ד קצר חצי שדה וכו'. זה מ"ס כאן וצ"ל לקמן אחרי הלכה ד' בראש ה"ה.

פ"ג ה"ה במשנה שנים שלקחו. בד' קושט' שחלקו. וכ"ה בסמ"ג לוין רפ"ד.

פ"ג ה"ה חצי שדה בשותפות. בד' קושט' תניא קצרו חצי השדה בשותפות וחלקו וכו'. וכ"ה בד' אמשטרדם. וברמב"ם (מ"ע פ"ג הט"ז) השותפין שקצרו חצי השדה ואח"כ חלקו זה שלקח הקציר אינו מפריש כלום וכו'. וע"ש ברדב"ז וכ"מ שוכרו ירושלמי דילן. ועי' בבאור מהר"י קורקוס שם.

פ"ג ה"ה חזרו וחלקו וכו'. בד' קושט' חזרו ונשתתפו וקצרו חצי השדה בשותפות מפריש (אינו מפריש) מחלקו שבסוף על חבירו שבסוף וכו'. ובד"א חזרו ונשתתפו וקצרו מפריש משלו שבסוף על חבירו שבסוף וכו'. וברמב"ם הנ"ל חזרו ונשתתפו וקצרו החצי האחר בשותפות כל אחד מהן מפריש מחלקו שבקמה על חלק חבירו שבקמה אבל לא על החצי שנקצר. ווהו כגי' ד' קושט' ואמשט' הנ"ל. ובודאי היה להרמב"ם הכת"י מהירושלמי שבמנו נדפס בד"ק ואמשט' הנ"ל. וז"ל הרדב"ז שם: חזרו ונשתתפו וכו' בירושלמי חזרו (לפנינו בט"ס: חזרו וחלקי) ונשתתפו וקצרו חצי שדה בשותפות וחלקו אינו מפריש משלו שבסוף על של חבירו שבסוף וכו' זה הלשון דוא הנמצא בספרים שלנו (ד' וויניציא) ונראה דטעות סופר הוא וכצ"ל מפריש משלו שבסוף על של חבירו שבסוף וכו'. ובבאור מהר"י קורקוס שם: ונראה שהגי' הנכונה בירושלמי היא כך קצר חצי השדה וכו' חזרו ונשתתפו וכו' מפריש שבסוף וכו' ובירושלמי שלנו יש בו טעיות וכו' עכ"ל. ובכסף משנה שם בירושלמי וכו' חזרו וחלקו ונשתתפו וקצרו חצי שדה בשותפות וחלקו אינו מפריש שבסוף וכו' פי' אותו שלקח הקציר אינו מפריש וכו' ע"ש. והנה הרדב"ז והר"י קורקוס הגיהו בהירושלמי מלבם כפי שנמצא באמת בכתבי יד קושט' ואמשטרדם. והכסף משנה דחק את עצמו עפ"י הירושלמי ד' וויניציא. ועכשיו ראיתי שבכת"י רומי (בשרידי ירושלמי צד 355) הגי' כמו שהוא בדפוסי קושט' ואמשטרדם הנ"ל. ומזה נראה שד' וויניצא משובש.

פ"ג ה"ה ולא הספיק וכו' עד שקצר כולה. בכת"י רומי עד שקנה כולה.

פ"ג ה"ה חצייה הביאה שליש וכו'. ברמב"ם (מ"ע פ"ג הי"ז) שדה שהגיע חציה עד שליש וחציה לא הגיע וכו'. וברדב"ז שם בירושלמי אמר ריב"ל וכו' מפריש מן הראשון על האמצעיים כלומר על אותו החצי שהביאה, שליש בתחילה ומן האמצעיים על הראשון כלומר הואיל ובאו בשוה וכו'. ובכ"מ שם ירושלמי וכו' מפריש מן הא' (הראשון) על האמצעיים ומן האמצעים על הא' (הראשון) ואינו מפריש מן הא' על הא' (מן הראשון על הראשון) ולשון זה נראה שאין לו הבנה והר"י קורקוס גורס בכל הני א' ראשון ופירש אבל לא מן הראשון כו' והר' שלמה אישבילי (צ"ל שיריליו) ז"ל גורס כגי' דידן וכו'. ובבאור מהר"י קורקוס שם בירושלמי וכו' מפריש מן הראשון וכו'.

פ"ג ה"ה ואינו מפריש מן הראשון וכו'. ברמב"ם הנ"ל ומן האמצעיים על הראשון וכו'. וברדב"ז שם זה לא נזכר בירושלמי בספרים שלנו ויש ללמור אותו דאמרינן בסיפא אבל לא מן הראשון על הראשון (הראשין) וכו' ע"ש.

פ"ג ה"ו במשנה אם שייר שדהו. ברדב"ז ובכ"מ (מ"ע פ"ג הי"ח) אם שייר בעל השדה וכו'. שבכל מקום שאמר ר"י אימתי וכו' ועי' מבוא לס"ע שלי צד 18.

פ"ג ה"ו ואפילו לא התחיל. בד' קושט' ליתא מלת אפילו.

פ"ג ה"ו לקח גז צאנו וכו'. ספרי שופטים קס"ו חולין קל"ה ע"א וע"ש.

פ"ג ה"ו שנייא היא תמן וכו'. בד' קושט' כמה דתימר תמן בין שהתחיל וכו'.

פ"ג

**פ"ג** ה"ז במשנה בית רובע. בערוך (בית רובע, ד' ראשון) ר"א אומר בקרקע (קירקע) בית רובע וכו' זה פי' ר' דניאל זצ"ל פי' בית רבע בית רבע הקב מצאנו בתוספות כלאים רבע הקב עשר אמות ומחצה על עשר אמות ומחצה.

**פ"ג** ה"ז במשנה בעושה סאתים. עי' ספרי תצא (רפ"ב).

**פ"ג** ה"ז במשנה ר' יהושע בן בתירה. וכ"ה במתניתא דב"מ ובילקוט המכירי תהלים מזמור קכ"ט ה'. אבל במשנה שבמשניות ר' יהודה בן בתירה ובפתיחה לאבות מהמאירי ר' יאושע בן בתירא. והעיר שם המגיה לא מצינו בגיר' במס' פאה כ"א ר' יהושע סתם ור' יאודה ב"ב נזכ' שם וכו' ע"כ צ"ל במקום ר' יאושע ב"ב ר' יאודה ב"ב וכו' ע"ש. וגם הסה"ר (185) לא זכר מזה.

**פ"ג** ה"ז מה שדה שנ' להלן שתים. בר' קושט' מה שדה שנא' להלן סאתים אף שדה הנאמר כאן סאתים. ובערוך (בית רובע) פי' דיליף שדך משדך וכו' בעושה ב' סאתים דיליף שדה שדה מושכחת וכו'. ומקורו מכאן.

**פ"ג** ה"ז ו' על ו' מערוגה. משנה שבת פ"ט.

**פ"ג** ה"ז מה קצירה וכו'. מובא בילקוט המכירי הנ"ל בשנוים קלים.

**פ"ג** ה"ח במשנה קרקע כ"ש וכו'. בבבלי ב"ב (קמ"ט ע"א) קרקע כ"ש חייב (חייבת) בפיאה וכו' ולכהוב עליו (עליה) פרוזבל ולקנות עמו (עמה) וכו'. וכ"ה ברדב"ז (מ"ע פ"ב ה"ג). ועי' הגי' במשנה שבמשניות כאן.

**פ"ג** ה"ח במשנה ובבכורים. בבבלי ב"ב כ"ז ע"א ובבכורים ובוידוי. עי' דקדוקי סופרים שם. וברשב"ם שם ובוידוי לא גרסינן וכו'. וכוין לנוסחא הנ"ל. ועי' לקמן בגמ' בהלכה זו. ובתשובות הגאונים (זכרון לראשונים צד 140) ותניא רע"א וכו' ובוידוי מעשר וכו'. ועי' ברשב"ם ב"ב ק"נ ע"א ד"ה ובווידוי.

**פ"ג** ה"ח ר' אימי בשם רשב"ל. בכפתור ופרח (פנ"ב) רבי משם ריש לקיש.

**פ"ג** ה"ח הגע עצמך שהיה שם שיבולת אחת וכו'. בר"ש (ד' ראשון) ר' חנינא (ר' חנניה) בשם ר"פ תפתר שהיה שם שיבולת (קלה) וכו ה' שבולים. ושם להלן: לפי"ז דחק בחנם ירושלמי לוקמה בשבולת ובה ה' שבולים וכו' וכ"ה ברדב"ז (מ"ע פ"ב ה"ג) ועי' בפי' ר"י בן מ"צ כאן ובכפו"פ הנ"ל. ובתוס' קדושין כ"ו ע"א ד"ה קרקע ומשני הפתר שהיה שם קנה א' ובו חמשה שבולות. ובתוס נדרים ו' ע"ב ד"ה כי בירושלמי וכו' אי עד שלא קצר אין כאן חיוב אי שקצר אין כאן פאה וכו' ע"ש. ובחי' הרמב"ן ב"ב כ"ז ע"ב ובירושלמי במס' פאה תפתר כגון שעלו חמש שבלים בקנה אחד פירות וכו'. ובסמ"ג לווין רפ"ד ומקשה בירושלמי והלא צריך בקוצרך שיקצור לעצמו שום דבר וכו' (הסמ"ג מעצמו מבאר הקושיא בירושלמי ולא שמפו־ש כן בירושלמי) ומתרץ תפתר כגון שעלו חמש שבולת בקנה אחד שיקצור הארבעה ויניח החמישי פאה. ועי ברמב"ם ובכ"מ פ"ב ממ"ע הי"א. ובמ' מנחה בלולה ק"כ ע"ב וזה יכול להיות בשבע שבלים עולות בקנה אחד. ולהמחבר הזה היו כתבי יד מירושלמי.

**פ"ג** ה"ח וליהנן אמר קמה כ"ש הייבת בפאה. בר' קושט' ולתנן אמרין וכו'. ובירושלמי קדושין פ"א ה"ה גר שמת וכו' המחזיק בקמה חייב בלקט שכחה ופיאה וכו'. ועי' בר"ש בפ"א דפאה ובשטה מקובצת בב"ק צ"ד ע"א.

**פ"ג** ה"ח הני והריאיון ר"י בשם ר"י. בר' קושט תני והראיון מי שאין לו קרקע וכו'. ובר"ש: תני והראיון ר"י בשם ר"י מי שאין לו קרקע וכו' פטור מן הוידוי (חסר כאן בר"ש שלשים מלות שיש בירושלמי אחרי מלת הוידוי) ר"י בשם ריב"ל וכו'. ובבבלי פסחים ח' ע"ב דא"ר אמי כל אדם שיש לו קרקע

עולה

עולה לרגל ושאין לו קרקע אין עולה לרגל. וכאן בירושלמי נזכר זה בשם בריותא. ומר' אמי לא נזכר כלל.

פ"ג ה"ח ר' מנא בעי וכו'. בחי' הרטב"ן בב"ב כ"ז ע"ב ושמעתי דבירושלמי במס' פאה גרסינן ר' מנא בעי ולמה לינן (לננן)' אמרין מי שאין לו קרקע פטור מן הוידוי דכתיב ואת (לפנינו בירושלמי במ"ס: ומן) האדמה וגו'. ובילקוט בק"א ר' מנא בעי ואמר (ליתא) מי שאין לו קרקע פטור מן הוידוי וכו'.

פ"ג ה"ח פטור מן הוידוי. בתוס' ב"ב כ"ז ע"א ד"ה ובוידוי ומיהו ע"כ אין וידוי בלא קרקע דהני עלה בירושלמי אף בוידוי ומכל מקום לא גרסינן ליה (פי' בגוף המשנה כמ"ש לעיל) מדתני עלה בירושלמי מכלל דבמשנה ליתיה. ובתוס' קדושין כ"ו ע"א ד"ב ובוידוי משום דבירושלטי פריך אהא מלתא גופא אמאי לא תני ובוידוי אלא משמע דל"ג ליה וכו'. וברש"א בקדושין שם דבריהם (של בעלי התוס') תמוהים וכו' וגם מה שכתבו דבירושלטי פריך וכו' אמאי לא תני ובוידוי וכו' ליתא התם הכי וכו' ראיכא פלוגתא בהא בירושלמי וצ"ע בכל זה דבירושלמי שלפנינו וכו'. וגי' המרשא"ה בהירושלמי היתה משונה משלפנינו.

פ"ג ה"ח ר' יוסי בי ר' בון בשם ר"י וכו'. בחי' הרמב"ן בב"ב הנ"ל ר"י בר ר"ב בשם ר"י אמר מן (ליתא) שָמעה' (שמועתא) כן מי שאין לו קרקע פטור מן הוידוי פי' שאינו התודה על מעשרו לפי שאין יכול לומר ואת האדמה אשר נתת לנו. ובסמ"ג עשין קל"ח גרסינן בירושלמי דפאה ר"י ב'ב בשם ר' יוחנן אמר (אמר שמועתא כן) מי שאין לו קרקע פטור מן הוידוי. ובילקוט שמעוני עה"ת ר' התקל"ט ר' יוחנן אמר משמועתא מי שאין לו קרקע פטור מן הוידוי שאין יכול לומר (ג' מלות ליתא) ואת האדמה וכו'. ובילקוט בקונדרס אחרון (שרידי ירושלמי 325) מובא המאמר בשנויים.

פ"ג ה"ח אמר שמועתה כן. כעין זה בתרומות פ"י ה"ב ר"י בי ר' בו אמר אילין שמועתא הכא וכו'. ובערלה פ"ב ה"ד ר"י בי ר' בון אמר אילין שמועתא הדא וכו'. ובע"ז פ"ה ה"ג ר"י בי ר' בון אמר שמועתה כן. ועי' מ"ש באצוי"ר לתרומות הנ"ל, ועי' בתוי"ט ובתוס' חרשים כאן.

פ"ג ה"ח מעשה באחד וכו'. כל המאמר מובא בשנויים במדרש חזית פ"ז סי' א' וע"ש במ"כ שזכר ירושלמי דילן. ובילקוט עה"ת ר' ת"ד ובילקוט מלכים ר' רכ"ב ובקונדרס אחרון (שרידי ירושלמי 326) ובתשב"ץ ח"א סי' ג'. ובעקידה (פ' וילך ד' רס"ט) ובמדרש וכו' מעשה באחד וכו' ע"ש.

פ"ג ה"ח תרין אחין באשקלון. בילקוט עה"ת הנ"ל ד' שאלוניקי תרין אחין באשקול. והעיר אשקלון אף כי מראשיהה היהה נחשבת לפלשתים. אולם אח"כ כבשוה ונחשבת לא"י. וכן חושב שטראבא (759) את אשקלון לעיר בא"י. ועי' שביעית פ"ו ה"א. וברדב"ז (ה' תרומות פ"א ה"ט) צ"ל דהרי אשקלון הוו חד בדרום וחד בארץ פלשתים וכו'. וכ"ה בר"ן ריש גיטין ועי' פליניוס 2 ,13 .5 .

פ"ג ה"ח שלחון לו מקמן. במערך (מקם) מקום המשפט נקרא בערבי מקאמא וכו'. בירושלמי דפאה שלחו לו מקמן. ועי' לעווי ערך מקמא.

פ"ג ה"ח ולא שביק להון. במ"כ הנ"ל ולא שבק יתהון וכו'.

פ"ג ה"ח ר' יוסי בשם חזקיה וכו'. בבבלי ב"ק י"ב ע"א סנהני מילי אמר חזקיה וכו'. ובסה"ד (154) ר' חנניה ור' בון בר כהנא ור' זירא בשם חזקיה ירושלמי קדושין פ"א. וזה שלא כנוסחתינו שם וכאן.

פ"ג ה"ח מעשה במרוני אחד. בקדושין פ"א ה"ה וב"ב פ"ט ה"ט מעשה במרוני

במרוני אחד. ובתוספתא ב"ב פ"י מעשה במרוני אחד. ובפי' ר"ג בב"ב קנ"ו ע"ב מאותו מקום היה ששמו מדון ובר"ן קדושין (סי' תר"ג) מעשה בעירוני אחד וכו'.

**פ"ג** ה"ח א"ל לא ר"א שנייא היא ש"מ וכו'. בקדושין הנ"ל א"ל לא כר' ליעזר הוא שנייא הוא ש"מ דר' ליעזר, הוא ש"מ דרבנן א"ל ש"מ דר"ל כבריא דרבנין (ח' מלות ליתא) ובב"ב הנ"ל א"ל ולא ר' אליעזר היא שנייא היא ש"מ דר"ל כבריא דרבנן א"ל ש"מ דר"א כבריא דרבנן. אבל בבבלי ב"ב קנ"ו ע"ב אמרו לו משם ראיה, מרוני בריא היה. וע"ש.

**פ"ג** ה"ח קרקע כל שהוא מהו טב. חמש מיות אלו חסרות כאן בד' זיטאמיר. ובכפתור ופרח (פרק נ"ב) ירושלמי וכו' תמן תנינן וכו' חייב בפיאה ובבכורים (בד' זיטאמיר חסר המלה האחרונה) וכו' תפתר שנשתייר (שהיה) שם מקום שבולת אחת ומרגליות טמונה בה (בו). ועי' בפירש"י גיטין ה' סע"ב ד"ה שייר.

**פ"ג** ה"ט במשנה הכותב נכסיו ש"מ וכו'. משנתינו נשנה גם במשנה ב"ב (קמ"ז ע"ב). ובאגודה שכיב מרע שכתב כל נכסיו ושייר וכו'.

**פ"ג** ה"ט במשנה שלא כתב לה. באגודה שלא כתב לה כלום.

**פ"ג** ה"ט במשנה כ"ש אבדה כתובתה. במתניתא דב"מ איבדה כתובתה. ובירושלמי גיטין פ"ה ה"ב איבדה כתובתה. ושם כתובות פי"ב ה"ה איבד כתובתה. וברמב"ם (זכיה ומתנה פ"ו ה"ט) הכותב נכסיו לבניו בין זכרים בין נקבות וכו' אבדה כתובתה. ובפיהמ"ש להרמב"ם כאן: וראיה ע"ז מה שאמרו אבדה כתובתה ולא אמר איבדה וכו' ועי' במגיד משנה ברמב"ם ובאגודה הנ"ל.

**פ"ג** ה"ט איזה הוא ש"מ וכו'. מובא הירושלמי בעיטור (מאמר שביעי כתיבת גיטין) ושם ה' מתנת שכ"מ (צד 124) ובאור זרוע ח"ג ב"ב סי' ר"ה ובשו"ת מהר"ם בר"ב (הוצאת מק"נ צד 166) ובאגודה ועי' בר"ש ופי' ר"י בן מ"צ באן וברמב"ם ה' אבל פי"ד ה"ה ובכ"מ שם ובלא"ש גיטין פ"ז הט"ו ובב"ב פ"ט הי"ח ובשלטי הגבורים בגיטין סי' תתקכ"ב ובמגיד ה' גירושין פ"ב הי"ב. ובנמוקי יוסף בב"ב (סי' הת"ק) גרסינן בירושלמי איזהו מסוכן כל שקפץ וכו' כלומר שנפל למשכב פתאום וכו'.

**פ"ג** ה"ט ר' חונא ר' פנחס ר' חזקיה סלקון מבקרה לר' יוסי. בירושלמי קדושין פ"א ה"י ר' הונא ור' פנחס ור' חזקיה סליקין מישאול בשלמיה דר' יוסף למילף מיניה וכו' ע"ש ובסנהדרין פ"ג ה"י ר' הונא ר' פנחס ר' חזקיה חוקוק (בשו"ת הרשב"א מובא בשו"ת מהר"י בן לב (ח"ב סי' ח') מובא הירושלמי וליתא מלה: חוקוק וכיון לשו"ת הרשב"א ה"ד סי' ר' ושם הגי' ר"ה ור"פ ור' חזקיה סלקון לחד חוקוק (ג' מלות אחרונות ליתא בהירושלמי בכל ההוצאות) ולא עלון וכו' ועי' במבוא הירושלמי) לא עלון בפירקא בההוא יומא וכו' ובבבא מציעא פ"ד ה"א ר' חונא ר' פינחס ר' חזקיה סלקון גבי ר' יוסי לגרפה וכו'. ובתורת האדם להרמב"ן (ד' ה' ע"ב ד' וויניציא) ר' חוניה (חונא) ור' (ר') פנחס ור' (ר') חזקיה סלקון מבקר' לר' יונה (לר' יוסי) וכו'. המלות לחד חוקוק לא הובאו בשום מקום.

**פ"ג** ה"ט כי בעיתון וכו' כעין זה בבכורים פ"ג ה"ג בי בעיתה מבטלה דאורייתה. ובירושלמי גיטין פ"ו סה"ה כי בעיתון וכו'. ובהורת האדם להרמב"ן הנ"ל בפאה ירושלמי וכו' א"ל בעיתון מקיימה מתניתא פירוש בתמיה לומר שהחברים כקרובין ונכנסין אצלו מיד עב"ל. ובטור יו"ד של"ה והקרובין נכנסין מיד לבקרו והרחוקין אחר ג' ימים והחברים כקרובים. ובב"י שם וט"ש והחברים כקרובים בפאה ירושלמי וכו' אמר לון בעיתון מקיימה מתניתין פי' בתמיה

לומר

לומר שהחברים כקרובין ונכנסין אצלו טיר עכ"ל. וזה מהרמב"ן הנ"ל. ובחדושי הגהות בטור הנ"ל לא ידעתי הכוונה בזה לפרש הירושלמי בלשון בתמיה דשם בירושלמי הכי איתא כי בעיתון מיקיימה מתניתא שייר קרקע .וכו' ופי' הרא"ש (ברא"ש ליתא, ונראה שצ"ל הרא"פ) כי בעיתון וכו' אם תרצו לקיים משנתינו לידע פירושה הכי הוא שייר קרקע וכו' עכ"ל. ולא ראה הרמב"ן הנ"ל.

פ"ג ה"ט שייר קרקע וכו' ואפילו לא הבריא. בד' אמשטרדם וויטאמיר: אפילו הבריא. וכ"ה בפי' ר"י בן מ"צ ובר"ש כאן.

פ"ג ה"ט לא שייר וכו' והוא שהבריא. בירושלמי ב"ב פ"ט ה"ח הגי' להפך ורא דת מר לא שייר קרקע כ"ש אין מתנתו מתנה באותו שלא הבריא אבל אם הבריא וכו'. ובבבלי ב"ב קמ"ח ע"ב עמד חוזר בכולן וכו'.

פ"ג ה"ט ר' בא ר"ה בשם רב עשו וכו. בב"ב הנ"ל הדא היא דמר ר' יוחנן בשם ר' ינאי עשאו דברי ש"מ כבריא שכתב ונתן וכו'. ובכתובות פי"א הי"א ה"א דאמר ר' אבא בר רב הונא עשו וכו'. ובגיטין ספ"ק כדאמר ר' בא בר רב הונא בשם רב עשו וכו'. ועי' בבלי ב"ב קנ"א ע"א. ובספר השטרות לר"י הברצלוני (צד 102) ירושלמי ר' יוחנן בשם ר' ינאי עשו דברי ש"מ כבריא שכתב ונתן וכו'. וכן מובא בעיטור ה' מתנת שכ"מ (צד 122)

פ"ג ה"ט ובמסיים ובאמר וכו'. בכתובות הנ"ל ובמסיים ואומר תנו שדה פלוני לפלוני. ובעיטור הנ"ל ובדמסיים (ובמסיים) ובאומר תנו שדה לפלוני.

פ"ג ה"ט אמר תנו חצי שדה פלוני וכו'. בכתובות הנ"ל אמר תנו שדה פלוני לפלוני כמי שסיים או עד שיאמר חציה בצפון וחציה בדרום. וברמב"ם (זכיה ומתנה פ"ג ה"ה) אבל אם אמר לו חלק כך וכך בשדה פלונית הואיל וסיים השדה אע"פ שלא סיים החלק נוטל אותו חלק וכו'. ועי' בהשגות הראב"ד שם. ושטת הרמב"ם כפי גי' הירושלמי כתובות הנ"ל.

פ"ג ה"ט ר' בינא בשם ר' ירמיה שייר מטלטלין לא עשה כלום וכו', בב"ב פ"ט ה"ח ר' ירמיה בשם רב שייר מטלטלין לא עשה כלום אלא הניח לו מעות ולקח קרקע כמי ששייר לו קרקע (י' מלות ליתא).

פ"ג ה"ט תנא ר"י בר פזי דבר דליא ולא ידעין מה. כעין זה בבלאים פ"ח סה"ד. ובמתנות כהונה בב"ר פכ"ג ועוד מצאתי בירושלמי תני אר"י בן פזי דבר דלא משמע שהוא שם יחוס משפחה וכו'. ושם בפ' ע"ו במ"כ: ברדלא שתי תיבות הן בר דלא וכו' גם יכול להיות שנקרא כן ע"ש מקומו כדאיתא בירושלמי אנשי ברדלא וכו'. ועי' במבוא הירושלמי צד ע'.

פ"ג ה"ט רב אמר וכו' רב אבא בר חונא ור' יוחנן. בבבלי ב"ב קנ"ב ע"ב מחלוקת רב ושמואל ומדעת רב אבא בר הונא ור' יוחנן אין זכר. וע"ש.

פ"ג ה"ט ע"ד דרב אין יכול לוכל בתרומה. בד' אמשטרדם ע"ד דרב יכול לוכל בתרומה ע"ד דרב בר הונא ור' (בדו"ו בט"ס: אמר) יוחנן אין (ליתא) יכול הוא לוכל בתרומה. וכצ"ל. ובס' קהלת יעקב לר"י אלגאזי סי' נ"ט כמו שמתבאר בירושלמי דפאה תנא כתב וכו' היה רבו ראשון (הראשון) וב' כהן והשלישי (השלישי) ישראל ע"ד דרב דאמר דאינו יכול לחזור בו (ה' מלות ליתא) יכול (כגי' ד' אמשט' הנ"ל) לאכול בתרומה ע"ד דר"י אינו יכול לאכול בתרומה הכל מורים (מודין) וכו' ע"ש.

פ"ג ה"ט בריא שכתב דייתיקי וכו'. בתוספתא ב"ב פ"ח (הוצאת צ"מ) בריא שכתב דייתיקי, שב"מ שכתב נכסיו במתנה אעפ"י שזיכה לאחר מתנה, לא עשה כלום

כלום וכו'. וחידוש שלא נזכר כאן ממ"ש בירושלמי ב"ב פ"ח ה"ח ר' אבא בר חנה ר' יוחנן וריש לקיש תריהון אמרין כל שאילו יבריא ויחזור בדייתיקתו חוזר אף במתנתו.

פ"ג ה"ט אי זהו דייתיקי וכו'. תוספתא ב"ב פ"ח וע"ש. ובשטה מקובצת בב"מ י"ט ע"א, כתב הרב ר"י הלוי אבן מיגש בתשובה וכו' וששאלתם על מה שאמרה הברייתא וכו' דייתיקי דא תהא למיקם וכו' תשובה שאלתכם זו מורה שאתם חשבתם שמה שאמרה הברייתא דייתיקי דא תהא וכו' מתנה כל שכתוב וכו' שהוא פי' דייתיקי ומתנות האמורים במשנה ואין הענין כן אבל הברייתא היא הלכה בפני עצמה ואין כוונתה לפרש המשנה וכו' ע"ש בחי' הרמב"ן בב"ב (קל"ה ע"ב) ומצאתי בתוספות (הנ"ל) שהיא שנויה כך הכותב דיתקי וכו' אי זהו דיתיקי דא תהא לעמוד ולהיות וכו'. ועי' בתשובות חכמי צרפת ולותיר סי' מ"ט.

פ"ג ה"ט מקולי כתובה שנו. ראה בהג"מ (ה' אישות פ"י ה"ז אות ד').

פ"ג ה"י במשנה נכסיו לעבדו. בראב"ן סי' פ"ד הכותב כל (ליתא) נכסיו.

פ"ג ה"י במשנה חוץ מא' מריבוא שבהן. במתניתא דב"מ חוץ מא' מריבו שבהם. ובתוספתא פאה פ"א מאחד ברבוא שבהם. ובתוספתא ב"ב פ"ט חוץ מאחד מרבוא בהם. ועי' בר"ש ובפי' ר"י בן מ"צ כאן. ובערוך (ערך רב, ד"ר) דתנן רפ"ג דפאה חוץ מאחד מריבוא שבהן פי' אחד מריבוא לאו כל כך דוקא וכו' יש ששונין חוץ מאחד מרובו ופי' חוץ מדבר אחד שהוא הרב עכ"ל. ובחי' הרשב"א בגיטין ח' ע"א ועוד דגרסינן בתוספתא דב"ב. רש"א אם אמר כל נכסי וכו' ע"ש. וביד רמה בב"ב שם.

פ"ג ה"י ר"י בשם ר' לעזר שייר מטלטלין לא עשה כלום. בבבלי ב"ב ק"נ ע"א ואמר רב דימי בר יוסף אמר ר' אלעזר עשו מטלטלין שיור אצל עבד ולא עשו מטלטלין וכו'. ובתוס' ב"ב קמ"ט ע"ב ד"ה שייר ובגמרת א"י רפ"ג דפאה ור' יוסי בשם ר' אלעזר שייר מטלטלין ולא עשה כלום אני אומר גופו של עבר (כ' מלות ליתא) שייר וכו' ושם פי' רבינו חננאל דמתחילה סובר ת"ק וכו' וכן פי' בגמרת א"י לשון רבינו חננאל. וההוספתא (פאה פ"ג וב"ב פ"י) נראה דבשיבוש מיתניא וכו' וסמי תוספתא מקמי ירושלמי וכו'. וע"ש בגליון. ולפנינו בירושלמי כאן ובגיטין, פ"א ה"א ליתא למה שהביא הר"ח. ועי' בתוס' גיטין ט' ע"א ד"ה לעולם.ובאמת אין כאן מחלוקת רק נירסאות שונות בהתוספתא.

פ"ג ה"י וכשבא מעשה לפני ר' יוסי וכו'. תוספתא פאה פ"א וב"ב פ"י ובבלי גיטין ט' ע"א. ובילקוט המכירי משלי כ"ד כ"ז כשנאמרו דברים לפני ר"י קרא עליו מקרא זה שפתים ישק וגו' ובירושלמי דורעים כן.

פ"ד ה"א במשנה רש"א אף בחילקי אגוזים. במדרש חזית פ"ז פסיק אל גנת דתנגן רש"א אף בחלקי אגוזים. ובמתניתא דב"מ אף בחלקי אגוזים. ובערוך ערך חלק (פיזרו רל"ז) רש"א אף בחליקי אגוזים וכו' פי' אחר (נוסח אחר) אף בחילוק אגוזים. ועי' בתוי"ט מה שהביא בשם הרמב"ם.

פ"ד ה"א במשנה ואחד אומר לבוז. בשו"ת מהר"י מטראני ח"א סי' פ"ט ותניא בת"כ תעזוב הנח לפניהם והם יבזבזו אפי' צ"ט אומרים לחלק ואחד אומר לבוז וכו'. ועי' בתוי"ט ובמפרשים שם.

פ"ד ה"א במשנה ובדלית ובדקל וכו'. ביראים הנדפס מחדש (קכ"ב) יכול אפילו בדלת ובדקל פי' שהורכבו התבואה והגפן על הדקל ת"ל אותם מיעט. וע"ש בהערות ובמלאכת שלמה.

פ"ד

**פ"ד** ה"א מיכן שהפיאה וכו'. בילקוט בקונדרס אחרון (ש"י, 326) בשנויים קטנים. ועי' בר"ש ובפי' ר"י בן מ"צ כאן.

**פ"ד** ה"א מה קציר מיוחד וכו', עי' רמב"ם (מ"ע פ"ב הט"ו). ובבאור מהר"י קורקוס שם וההפרש שיש בין במחובר לבהלוש דריש לה בירושלמי ובספרי (ובספרא) פ' קדושים מדכתיב וכו' מה קציר קטן מושל בהם וכו'.

**פ"ד** ה"א שאינן של סכנה. בפי' מהר"י קורקוס הנ"ל ואמרו שם (בירושלמי) דדוקא אלו לפי שיש סכנה בעלייתם וכו'. ובילקוט הנ"ל אחר שריבה הכתוב ומיעט (מיעט) מרבה אני וכו'.

**פ"ד** ה"א קורא שם פיאה למעלן וכו'. ברמב"ם (מ"ע פ"ב הט"ז) בעל הבית מוריד אותה וכו'. וברדב"ז שם ומסיק בירושלמי דאפילו קורא לה שם פאה בראש האילן ההוצאה על בעל הבית להורידה להם וכו'. ועי' בר"ש כאן ובפי' מהר"י בן מ"צ: אין תימר למעלן הוצאה של עניים להוריד הפירות למטן אין תימר למטן הוצאה של בעל דבית, הדר אמרי אפילו למעלה הטריח על בעה"ב שההא הוצאה שלו מפני סכנה. ולפנינו אינו מבואר יפה.

**פ"ד** ה"א תני בשם ר' אימי וכו'. בד' אמשטרדם תני בשם ר' מאיר. במלאכת שלמה כאן: ירושלמי תני בשם ר"מ כל האילנות סכנה ורבנן אמרין אין סכנה אלא הדלית והדקל בלבד, הדלית מפני חלישותה והדקל מפני גובהו (ו' מלות אחרונות ליתא לפנינו).

**פ"ד** ה"א בחמשה חליקי אגוזים. בתו"כ קדושים פרק ג' פ"א חלוקים אגוזים כדלית ובדקל. ובפי' הר"ש משאנץ שם ובגמרא מעשה ומתו (שמתו) חמשה אחין בחמשה חלוקי (חליקי) אגוזים. ובפי' מהר"י בן מ"צ כאן: דאר' חנינה (חנניה) בשם ר"ל מעשה שמהו ד' (חמשה) אחין בה' חליקי אגוזים.

**פ"ד** ה"א התנו ביניהן אפילו כן וכו'. בד' קושט אפילו ק' וכו'. ובר"ש: התנו ביניהן אפילו כן אין שומעין לו בעל הבית מחלק (יחלק) בידו וכו' ר"ש ב"א בעי וכו'. וע"ש שמפרש המאמר.

**פ"ד** ה"ב במשנה נטל מקצת הפיאה. בבבלי ב"מ י' ע"א אמר אביי מותיב ר"ח בר יוסף פיאה אמר רבא מותיב ר"י בר אידי נזיקין, אמר אביי מותיב רחב"י פיאה נטל מקצת פיאה וכו'. וביון אביי למס' פיאה כאן, ומדוע לא אמר אביי מותיב ר"ח ב"י זרעים כמו שאמר רבא מותיב ר"י בר אידי נזיקין? והראשונים בהביאם ממס' בסדר זרעים קראו תמיד על שם הסדר. עי' אצוי"ר בשביעית צד 117 שורה 5.

**פ"ד** ה"ב במשנה אין לו בה כלום. ברמב"ם (מ"ע פ"ב הי"ח) ליתא זה וע"ש.

**פ"ד** ה"ב במשנה ופירס טליתו עליה מעבירין אותו ממנה. בד' קושט' ופירש טליתו עליה מעבירין אותו הימנה. וכ"ה בכ"מ (ה' מ"ע פ"ב הי"ח). ובתוס' קדושין נ"ט ע"א ד"ה עני ובשו"ת מהר"ם בר"ב סי' תנ"א (הוצאת רנ"ר ז"ל). וברדב"ז ח"ב סי' רכ"ו ובשו"ת מהר"י קולין סי' קל"ב. ושם סי' קפ"ז שנינו במס' פאה נפל לו על הפיאה או פרש וכו' מכאן מדקדק רבינו יעקב וכו'.

**פ"ד** ה"ב במשנה וכן בלקט. ברדב"ז הנ"ל ליתא ועי' ברמב"ם (מ"ע פ"ב הי"ח).

**פ"ד** ה"ב תני בשם ר"מ וכו'. תוספתא פאה פ"א וע"ש. ובר"ש: ובתוספתא ובירושלמי תנו בשם ר"מ קונסין אותו (בו) וכו'. ובפי' מהר"י בן מ"צ תניא רמ"א קונסין אותו ונוטלין הימנו הכל נמצא מה שביקש לא נתנו לו ושלו נוטלין מידו וכו'. ובתוס' רי"ד בקדושין נ"ט ע"א ובירושלמי ובתוספתא תני בשם ר"מ וכו'. וברדב"ז (מ"ע פ"ב הי"ח) ובירושלמי ומוציאין ממנו מקצת הפיאה (ב' מלות

ליתא

ליתא) וכו'. ובתשובות מהרש"ל סי' ל"ו ותני עלה בירושלמי וכו' ומוציאין ממנו את התלוש ואת המחובר פי' אפילו מה שלקט כבר וכו' וע"ש ובתשובות רדב"ז הנ"ל, ובשו"ת חיים שאל להרחיד"א ז"ל ח"ב סי' מ' אות ב' שהאריך בזה.

**פ"ד** ה"ב ר"ש בן לקיש בשם אבא כהן בר דליא. כעין זה בב"ב פ"ח ה"ח ריש לקיש בשם אבא בר דלייה. וכאו"ז ח"ג (ב"ב, סי' ע"ז) מובא זה בנ' ר"ש ב"ל אמר בשם אבא כהן בר רבא.

**פ"ד** ה"ב אדם זכה לחבירו במציאה. ביפה מראה אדם זכה במציאה וכו'. ובירושלמי גיטין פ"ח ה"ג אם (צ"ל אדם) זכה במציאה בתוך ארבע אמות (ג' מלות ליתא). ובב"מ פ"א ה"ד אדם זכה במציאה בתוך ד' אמות שלו. ואיזה מהראשונים גרסו כאן כמו שהוא לפנינו. בילקוט דה"א ר' אלף פ' מובא הירושלמי בזה"ל: אדם זוכה לחבירו במציאה. ובהגהת מרדכי בב"מ סי' תמ"ב ובירושלמי איתא במס' פאה ר"ל וכו' אדם זוכה לחבירו במציאה וכו'. אבל בריטב"א ובשטה מקובצת ב"מ י' ע"א והכי משמע בירושלמי בגיטין דגרסינן התם ר"ל וכו' אדם זוכה במציאה בתוך ד' אמות. והגי' ההיא נראית לאמת שהלא מפורש לקמן בפרק זה ה"ו ריש לקיש אמר אין אדם זוכה לחבירו במציאה ואיך אפשר לגרוס כאן בשם ר"ל אדם זכה לחבירו במציאה. ובוודאי המחלוקת כאן אם אדם זוכה בד"א שלו. וראיתי אח"כ בס' קהלת יעקב לר"י אלגאזי סי' קי"ט שכ' ואולם לע"ד אי לאו דמסתפינא וכו' וצריך לגרוס ה"ל וכו' אדם זוכה במציאה בתוך ד' אמותיו וכו'.

**פ"ד** ה"ב ר' יונה אמר רב הושעיא. בילקוט הנ"ל רב הונא אמר ר"ה.

**פ"ד** ה"ב אם בתוך ארבע אמות עשיר הוא. וכ"ה בגיטין הנ"ל אם בתוך ארבע אמות עשיר הוא ואם חוץ לארבע אמות יש (וייש) אדם מקדיש וכו'. אבל בב"מ הנ"ל והיכי אם בנתונין בתוך ידו עשיר הוא, אי בשאינן נתונין לתוך ידו יש אדם מקדיש דבר שאינו שלו, הוי אומר בנתונין בתוך ד"א שלו. ובהגהת מרדכי הנ"ל אי בתוך ארבע אמות עשיר הוה אי חוץ לד' זכה (ליתא) מקדיש דבר שאינו ברשות. ועי' בילקוט הנ"ל.

**פ"ד** ה"ב וקיימנוה במקדיש וכו'. בגיטין הנ"ל קיימנוה במקדיש. ובילקוט הנ"ל וקיימניה במקדש ראשון. ובהגהת מרדכי הנ"ל וקיימינן במקדיש ראשון כולו (ליתא) ראשון שהיה מגביה ראשון שיהא זוכה לצורך הקדש וכו'.

**פ"ד** ה"ב א' ר' אבין. בילקוט הנ"ל (שאלוניקי רפ"א) אמר ר' אשיין. ובד' אחרונים א"ר וכו' בעינויי (בעינוי) שהיה וכו'.

**פ"ד** ה"ב התיב ר"י בר אידי בשם רשב"ל. בגיטין הנ"ל התיב ר"י ב"א קומי ר"ל.

**פ"ד** ה"ב שנים שהיו מתכתשין על העומר. סב"מ פ"א ה"ד שנים שהיו מתכתשין בעומר. ובר"ש: בירושלמי מייתי הא דתני ר"ח שנים שהיו מתכסין (מתכתשין) על העומר ובא עני אחר וכו'.

**פ"ד** ה"ב בשלא אמר יזכו לי ד"א. בר"ש הנ"ל וההם (בירושלמי) משני כולהו (קושיות) בשלא אמר יזכו לי ארבע אמות. וכפי' ר"י בן מ"צ גרסינן בש"א אמר יזכו לי ארבע אמות שלי.

**פ"ד** ה"ב אמר ר' יסא. בר"א חסרות ג' מלות אלו. ובריטב"א ב"מ י' ע"א ור' יוסי בשם ר' יוחנן וכו'. ובשט"מ שם: אבל בירושלמי פליגי בה ר' יוחנן ור"ל דר"י אמר לגיטין ומציאה אמרו ולא למתנה ור"ל אמר דה"ה למתנה וכו'.

**פ"ד** ה"ב זוכה דר"י וזוכה דר"ל. בריטב"א הנ"ל תבא דר"י תבא

דר"ל. ובאור המלה תבא עי' בערוך ערך תב ה' וערך הוב שפי' קשיא לעווי מעתיק כנוסח הדפוס. ועי' מ"ש באצוי"ר לערלה פ"א סה"ד והוב

פ"ד ה"ב רובה דר' יוחנן מה אם מציאה. וכ"ה בגיטין הנ"ל, ובב"מ פ"א ה"ד נתקצרה הסוגיא וליתא כ"ז. ובריטב"א הנ"ל תבא דריש לקיש (ר' יוחנן, וגי' הריטב"א יותר נוח) מה אם מציאה שאינו זוכה בה מדעת אחר הרי הוא זוכה בהוך ד' אמות, מתנה שהוא זוכה בהוך ד' אמות לא כל שכן וכו' משמע דלכ"ע אם במציאה אמר דכ"ש במתנה. ובשטה מקובצת הנ"ל אמרינן בירושלמי חיליה (רובה) דר"ל (כגי' הנ"ל) ומה אם מציאה שאינו זוכה מדעת אחרים קנה, מתנה שהוא זוכה בה מדעת אחרים לא כ"ש.

פ"ד ה"ב רובה דר"ש בן לקיש מה אם מתנה שאינו זוכה וכו'. בגיטין הנ"ל אם מתנה שאם (צ"ל שאינו) זכה וכו'. ובשטה מקובצת בב"מ הנ"ל רובה דר' יוחנן (בט"ס: דר"ש בן לקיש) מה אם מתנה שהוא זוכה בה מדעת אחר, אינו זוכה בה בהוך ארבע אמות, מציאה לא כ"ש וכו' זו סוגית ירושלמית והיא שנויה עוד בפ"ז (צ"ל בפ"ד) דפאה משובשת בנוסחאות ולפי דקדוקה כתבתיה עכ"ל בשם הרמב"ן.

פ"ד ה"ב מה אם מתנה וכו' זוכה בה מדעת אחר. ברא"ש ב"מ (פ"א סי' כ"ח) ולכל הדבר קונין לו ד' אמות במציאה ובמתנה וכו' והכי איתא בירושלמי דגיטין. ובנמוקי יוסף בב"מ (סי' רנ"ב) והא דאמרינן דד' אמות של אדם קונות לו משמע מן הירושלמי דמס' גיטין דלאו במילי דהפקר בלחוד הוא כגון במציאה ובנכסי הגר אלא אפילו במכר ובמתנה נמי דגרסינן התם מה אם מציאה שאינו זוכה בה מדעת אחר הרי זוכה בתוך ד"א מתנה שהוא זוכה בה מדעת אחר לא כ"ש.

פ"ד ה"ב מעתה אפי' קרוב ללוה זכה הלוה. בחי' הרשב"א בגיטין (ע"ת ע"ב) זכה המלוה. ועי' ברמב"ן שם.

פ"ד ה"ג במשנה שלש אובעיות וכו'. בערוך (אבע, פיזרו רל"ז) שלש אבעיות. וכו' פי' אבעיות עהים ויש אומר איבעיות חיפושות (בערוך השלם: חפישות) וכו' ע"ש.

פ"ד ה"ג במשנה ואין עוקרין אותה בקרדומות. באגודה ואין חוטבין אוהה בקרדוטות. ואפשר שבעל אגודה באר כן מדעתו לפרש המשנה.

פ"ד ה"ג במשנה בית נמר. עי' אצוי"ר לווטא צד 91 שורה 25.

פ"ד ה"ג במשנה מלקיטין על החבל. לקמן בפסקא דמתניתין בה"ג מלקיטין אותה (ליתא) עם (על) החבל. ובערוך (נמר א' פיזרו רל"ז) של בית נמר מלקטין אוהו על החבל.

פ"ד ה"ג אמר ר"ב דתימר. בד' קושט' כמה (ליתא) דהימר. וכ"ה בערוך ערך אבע כמה דאת אמר וכ"ה בפי' מהר"י בן מ"צ ובר"ש. ובאגורה בירושלמי מפרש לשון נבעה מצפוניו ועי' ברש"י ישעיה א', ח'.

פ"ד ה"ג בשחר מפני המניקות וכו'. מובא ברמב"ם (מ"ע פ"ב הי"ז). ועי' ברדב"ז ובכ"מ שמביאים הירושלמי. ובפי' מהר"י בן מ"צ גרסינן בירושלמי מפני המניקות כלומר בשעה שישינין וולדותיהן הן פנויות ובאות ונוטלות פאה וכו'. ועי' בכפו"פ פרק נ"ב.

פ"ד ה"ג לפחות אינו פוחת. בפי' מהר"י בן מ"צ: לא אמרו אלא שלא יוסיפו כלומר חשו לטורח בעל הבית אבל אם רוצה לפחות פוחת (אינו פוחת).

פ"ד ה"ג של בית נמר וכו'. בפי' מהר"י בן מ"צ היו מלקטין (מלקיטין) על החבל פי' היו מודדין חבל של ק' אמה וכן אחרת וכן אחרת והיו קושרין

ראש

ראש החבל בצד הקמה עד שכלה החבל היו קוצרין ומניהין פאה אחת לכל חבל וזה פי' מכל אומן ואומן מכל שורה. ובערוך (הנ"ל פירוּ רל"ז) פי' שם איש. (קאהוט ז"ל מגיה בירושלמי) היו מלקטין עם החבל, חבלים להם וחבל אחד לעניים וכו'. ובערוך השלם הגי' היו מלקטין על החבל צ"מ חבלים להם וחבל אחד לעניים וכו'.

**פ"ד** ה"ג תני בשם ר"ש מפני וכו'. תוספתא פאה פ"א הו"כ קדושים פ"א ובבלי שבת כ"ג ע"א בשנויים. ובפי' ר"ש משאנץ שם ובירושלמי דפאה קתני בשם ר"ש בן יוחאי (ב' מלות ליתא) משום ה' דברים אמרו להניח פאה בסוף זחד מינייהו מפני הרמאין וחד שלא ידחה את העניים היינו אפילו שאינו רוצה להונותן אלא לדחותן עכ"ל. ולפנינו אינו מבואר יפה ועי' בפי' הראב"ד בתו"כ שם.

**פ"ד** ה"ג את השעה קנויה. בר"א ובתו"כ הנ"ל השעה פנויה, ובתוספתא הנ"ל שלא יראה שעה שאין אדם יאמר לעני קרובו בא וטול וכו'. ועי' או"ז ה' צדקה סי' כ"ו ובהג' מרדכי ב"ב (ד' ריווא) סי' תרנ"ב.

**פ"ד** ה"ג מפני הרמאים כיצד וכו'. בד' קושטנטינא ליתא זה.

**פ"ד** ה"ג ומשום שאמרה הורה לא הכלה פאת שדך. בתוספתא פאה פ"א ליתא זה ובבבלי שבת כ"ג ע"ב ומשום בל תכלה אמו כולהו לאו משום בל תכלה נינהו אמר רבא מפני הרמאין. ולפנינו בירושלמי כאן מפורש בגוף הברייתא המעם מפני הרמאים. אמנם כנ"ל ליתא זה בדפוס קושטנטינא.

**פ"ד** ה"ד במשנה פטור מן הלקט ומן השכחה. תו"כ קדושים פ"א. וע"ש בפי' הראב"ד ור"ש משאנץ. ובשו"ת הרשב"א ח"א סי' תס"א פטור מלקט שכחה ופאה ר' יהודה מחייב בשכחה שאין השכחה (שכחה) אלא בשעת העמור.

**פ"ד** ה"ד במשנה ואח"כ נתגייר וכו'. בכפתור ופרח פרק נ"ב נראה שלא גרס לזה בהמשנה. שכתב שם מרעהו שאם קצרו ואח"כ נתגייר פטור וכו'.

**פ"ד** ה"ד ר' יוסי בשם רב ר"ח ר"י בשם שמואל. ובר"ש (ד' ראשון) ירושלמי יאות אמר ר' זירא (ר' יורה) מ"מ דרבנן ר' יוסי בשם ר' יודא וכו'. אבל בפי' מהר"י בן מ"צ א"ר יוסי א"ר חזקיה אמר רב יהודה אמר שמואל. ובד' אמשטרדם ר' אמי בשם ר' חזקיה וכו'. ובד' קושטנט' ר' יוסי בשם שמואל. ורלג המר"ל על כל האמוראים האמצעיים.

**פ"ד** ה"ד עומר בשדה ושכחת קמה. בד' קושט' ושכחת עומר בשדה זו שכחת קמה. ובר"ש ובפי' מהר"י בן מ"צ ושכחת עומר בשדה זו שכחת קמה את שיש לו וכו' שכחת עמרים (עמרין) פי' דדרשינן בספרי וכו'. ובשו"ת הרשב"א הנ"ל כדפרש בירושלמי טעמא דרבנן דכתיב ושכחת קמה ושכחת עומר (ושכחת עומר בשדה ושכחת קמה) את שיש לו וכו' שכחת עומר (עומרין) את שאין לו וכו' שכחת עומר (עומרין) וכו' ע"ש שמבאר המאמר. ובשו"ת הרא"ש כלל ב' סי' י"ד כדמפרש בירושלמי טעמא דרבנן וכו'.

**פ"ד** ה"ד ר' חזקיה בשם ר"י במחלוקת. בתו"כ קדושים פ"א סי' י"א ובתוספתא פאה פ"ב (שורה ל"ב בהוצאת צוקערמאנדעל) מחלוקת בזה. וע"ז אמר רב ירמיה במחלוקת ועי' חולין קל"ה ע"ב.

**פ"ד** ה"ה במשנה עמרים ופדה עמרים חייב. ברדב"ז (מ"ע פ"ב ה"ח) עומרים ופדה עומרים חייב כלומר חייב בשכחה. ובס' קהלת יעקב לר"י אלגאזי סי' קי"ד ל"ג בבא זו בהמשנה.

**פ"ד** ה"ה במשנה ומשבאו לעונת מעשרות ופדאן פטורין. במשנה שבמשניות וכן

וכן בד' אמשטרדם בירושלמי כאן ובמתניתא דב"מ הגי' ופדאן חייבין. וכ"ה במשנה בחלה פ"ג מ"ג. ועי' ברמב"ם ה' מעשר פ"ג הלכה כ"ה ובכ"מ שם. ובמלאכת שלמה לר' שלמה עדני משבאו לעונת המעשרות ופדאן חייבים כצ"ל גם בבבא זו וכו'. ונראה גם מזה שגם לפניו היה הירושלמי ד' וויניציא כמו שהוכחתי ככר באצוי"ר לברכות צד 35. ועי' באצוי"ר לחלה צד 136. ובבאור מהרי"ט אלגזי לה' חלה להרמב"ן סי' י"ב.

**פ"ד** ה"ה ולמה תניתה תרין זימנין. ע"ש מ"ש הרי"ט אלגאזי הנ"ל ובאצוי"ר לחלה שם. ובמרכבת המשנה ח"א ה' תרומות פ"א הי"ב וראיתי להרע"ב שמפרש מתני' דפאה בדרך רבינו לענין מירוח וכו'. ותמה עליו ההוי"ט ואישתמטתיה דבירושלמי גרסינן ולמה תניניתה תרי זימני וכו' ע"ש.

**פ"ד** ה"ה וריב"ל בשם בר פדיה. בסה"ד (312) ריב"ל בשמו (ר' פדיה) פאה פ"ד ה"ה. ובכמה מקומות נמצאו חלופים בזה.

**פ"ד** ה"ה ואיתפלגון שדה. בד' קושט' דאיתפלגון וכו'. ועי' במרכבת המשנה הנ"ל.

**פ"ד** ה"ה, ולקחה ממנו ישראל רע"א פטור וחכ"א בתוספת חייב. בערלה פ"א ה"א ובחלה פ"ג ה"ג רע"א התוספת פטור וכו'. ובחולין קל"ו ע"א משהביאה שליש ר"ע מחייב בתוספת והכמים פוטרין וכו'. ועי' באצוי"ר למעשרות צד 125.

**פ"ד** ה"ה תיפתר כר"ע במירות. בחלה הנ"ל או כר"ע במחלוקת וכו'.

**פ"ד** ה"ו במשנה ר' לעזר אומר. בד' קושט' ר' אליעזר אומר וכ"ה באו"ז ה' צדקה סי' י"ז וברדב"ז ובכ"מ (מ"ע פ"ב הי"ט) ועי' בבבלי ב"מ ט' ע"ב וגיטין י"א ע"א ובתוס' רה"י ר' ע"ב ד"ה לקט.

**פ"ד** ה"ו ריב"ל אמר בבעל הבית עשיר וכו' מאחר שהוא ראוי וכו'. בבבלי ב"מ (ט' ע"ב) אמר עולא אמר ריב"ל מחלוקת מעשיר לעני וכו' ובפי' מהר"י בן מ"צ גרסינן אר"י ב"ל לא נחלקו אלא בבעה"ב עשיר דר' אליעזר סבר תרי מגו וכו'. ובריטב"א בב"מ ט' ע"ב ומירו בירושלמי דמס' פאה פירש מגו דזכי לנפשיה, מתוך שהוא במתנות עניים לעצמו, זוכה בפאה זו לאחרים וכו'. וזה אינו מפורש בירושלמי רק מבאר מ"ש מאחר שהוא ראוי ליטול זכה.

**פ"ד** ה"ו ר' זעירא ר' לעזר לחבירו. בד' קושט' אר"א לחביריו. ובד' אמשטרדם אמר ר' זעירא ר"א ור"י וריב"ל שלשתן וכו' ובנדה פ"ג ה"ח ר' זעירא מחוי לחברייא. ועי' באצו"ר כלאים צד 37 על מ"ש ר"ז מחוי לחביריו.

**פ"ד** ה"ו אמר ר' יוחנן בשאינן טפולין וכו'. בבבלי ב"מ י"ב ע"ב דאמר ר"ח בר אבא אמר ר' יוחנן לא גדול גדול ממש ולא קטן קטן ממש אלא גדול וסמוך על שלחן אביו זהו קטן. קטן ואינו סמיך על שלחן אביו זהו גדול.

**פ"ד** ה"ו תני השוכר את הפועל. בירושלמי ב"מ פ"א ה"ז תני ר' הושעיה (ב' מלות ליתא) השוכר וכו' מציאתו (מציאה) לבעל הבית. ובבבלי בבא מציעא י' ע"א לא זכרו הברייתא ההיא. וע"ש.

**פ"ד** ה"ו מ"ד הראוי ליטול כ"ש ליתן וכו'. וכ"ה במע"ש פ"ה ה"ז וגם בד' קושטנטינא מאן דאמר הראוי ליטול כ"ש ליתן, מאן דאמר הראוי ליתן הא ליטול לא. ובשדה יהושע מ"ד הראוי לתן כ"ש הראוי לטול ומ"ד הראוי לטול הא לתן לא.

**פ"ד** ה"ו התקבל וכו' אם רצה להחזיר לא יחזיר. בד' קושטנטינא התקבל וכו' אם רצה להחזיר יחזיר (לא יחזיר) האשה שאמרה התקבל לי גיטי אם רצה להחזיר לא יחזיר. (י' מלות ליתא ואיתא במשנה א' פ"ו דגיטין)

ובמע"ש

ובמע״ש פ״ת ה״ו אם רצה להחזיר יחזיר, וכ״ה הגי׳ במשנה ירושלמית בניטין הנ״ל. ובבבלי במשנה שם אם רצה לחזור יחזור. ובתוס׳ ריד״א שם אם רצה להחזיר יחזיר וכו׳ ורצה להחזיר ולבטל השליחות יכול לבטל עכ״ל.

פ״ד ה״ו פליגא על מ״ד הראוי ליתן זכה דתנינן תמן עישור וכו׳. בד׳ אמשטרדם וקושטנטינא והא מתני׳ פליגא על מ״ד הראוי ליטול (ליתן) זכה דתנינן תמן וכו׳. וכצ״ל.

פ״ד ה״ו עישור אחד וכו׳. בר״ש מע״ש (פ״ה מ״ט) עישור אחר שאני וכו׳.

פ״ד ה״ו ואפילו תימא משהעשיר. בבבלי נדרים ני ע״א איעתר ר״ע.

פ״ד ה״ו ר״י ר׳ חזקיה. בר״ש פאה פ״ד ט׳ ר׳ חזקיה ר׳ ירמיה בשם ר׳ יוחנן. ובפי׳ מהר״י בן מ״צ גרסינן בירושלמי א״ר ירמיה בשם ר׳ יוחנן. ובשו״ת ר״ב אשכנזי (ד׳ ע״ב) כגי׳ הדפוס.

פ״ד ה״ו ברם כמ״ד יש קנין לגוי וכו׳. בסמ״ג עשין קל״ג אמנם בירושלמי דדמאי (פ״ה ה״ח) נחלקו אמוראי אליבא דר׳ יוחנן ואליבא דרבנן אם יש קנין לגוי או אין קנין.

פ״ד ה״ו לפיטרו מן המעשרות עליה ר״א שאל. בשו״ת רב״א הנ״ל ברם כמ״ד אין קנין וכו׳ אפילו הבקירו חייב (ג׳ מלות אחרונות ליתא).

פ״ד ה״ו אף קדמייתא על וכו׳. המלה קדמייתא אין לה מובן. ובשו״ת רב״א הנ״ל ליתא.

פ״ד ה״ו כמ״ד יש קנין וכו׳. בשו״ת ר״ב אשכנזי סי׳ א׳ ברם כמ״ד יש קנין לנכרי בא״י לפוטרו וכו׳ קל הקלו וכו׳ (ג׳ מלות ליתא) עליה ר״א וכו׳ ובמרכבת המשנה ח״א ה׳ תרומות פ״א ה״י ובירושלמי וכו׳ ר״י בשם ר״י כמ״ד יש קנין וכו׳ ע״ש.

פ״ד ה״ו עליה ר״א שאל. בר״ש הנ״ל ומסיק בירושלמי דר״א אבוהו שאל בין לר׳ ירמיה בשם ר׳ יוחנן בין לר׳ יוסי בשם ר׳ יוחנן.

פ״ד ה״ז במשנה הנושר בשעת הקצירה. בס׳ יראים הנדפס מחדש (ק״ב) הנישר בשעת קצירה פי׳ לא בשעה קיטוף אם הולך בשדהו וקיטף מלילות ונושר מידו אין זה לקט וכו׳.

פ״ד ה״ז במשנה הכהו קוץ. בתי״ב קדושים פ״ב מוסיף: עקצתו עקרב נבעת נפל מידו על הארץ וכו׳. ובסמ״ג לווין (רפ״ה) כדתניא בת״כ וכו׳ מכאן אמרו וכו׳ ע״ש וביראים הנ״ל. וברדב״ז (מ״ע פ״ד ה״ב).

פ״ד ה״ז תני לקט קצירך וכו׳. ברמב״ם (מ״ע פ״ד ה״ב) מובא זה. וברדב״ז שם בירושלמי תני לקט קצירך לא הקיצר ביד (כל הקוצר בידו) ורבייתה פי״ט כרמך ולא הפרט ביד (הפירט בידו) ולעיל שם ה״א ואמרי׳ בירושלמי ולא הקוצר בזד, וברא״ש: בירושלמי דריש ליה מדכתיב לקט קצירך אין לקט אלא מחמת קציר וכו׳.

פ״ד ה״ז ואפילו לאחר המגל. ברדב״ז (מ״ע פ״ד א׳) ואפילו אחר המגל. ועי׳ בשו״ת הרדב״ז ללשונית הרמב״ם (ח״ב סי׳ צ״ב) מה שהקשה מהירושלמי על פסק הרמב״ם

פ״ד ה״ח במשנה חוררי וכו׳. באו״ז ה׳ צדקה י״ח תנן חורי הנמלים וכו׳ הרי הן (זה) של בעה״ב, שלאחר (ושל אחר) הקוצרים וכו׳.

פ״ד ה״ח ר״י בשם רבי שמואל העליונים. באו״ז ח״א סי׳ י״ח להמפרש בירושלמי ר״י בשם שמואל (וכ״ה בר״ש ובפי׳ מהר״י בן מ״צ בפאה פ״ד י״א ולפנינו בט״ס: רבי שמואל) העליונים וכו׳ והתחתונים (בד׳ זיטאמיר: ותחתונים)

לבעה״ב בירוקים שכשהתבואה יבשה ומתלבנת קוצרים אותה עכ״ל.

פ״ד ה״ח לעניים בלבנים וכו׳. בערוך ערך חר א׳ (פיזרו רל״ו) פי׳ לבנים הן המבושלים (בערוך השלם: מבושלים) ואיכא למימר בשעת קצירה נפלו, ירוקין שאינן מבושלים דוודאי מקודם לכן נפלו וכו׳. ועי׳ בר״ש כאן.

פ״ד ה״ח לבעל הבית בירוקין. ברמב״ם (מ״ע פ״ד ה״ט) ואע״פ שנמצא שחור (בירוקים) אין אומרים הרי זה משנה העברה שספק הלקט לקט, ובכס׳ משנה שם: שם בירושלמי.

פ״ד ה״ח שא״א לגורן באו״ז ובר״ש הנ״ל מפרש בירושלמי טעמא דר׳ מאיר משום דאי אפשר לגורן בלא ירקין וכו׳ ע״ש.

פ״ד ה״ח אמר ר׳ יהודה דר״י ב״ח וכו׳. בד׳ אמשטרדם אמר ר׳ יוחנן ובחולין קל״ד ע״א א״ל (ר׳ יוחנן לר״ל) אל תקניטני שבלשון יחיד אני שונה אותה דתניא ר׳ יהודה בן אגרא (חגרא ובירושלמי מגילה פ״א הי״א חגרא אחוי וכו׳ ובמנחות כ״ט סע״ב אגרא וכו׳) אומר משום ר׳ מאיר ספק לקט לקט ספק שכחה שכחה ספק פאה פאה (ו׳ מלות ליתא) וכו׳ כי אתא רבין, אמר קמה אקמה רמי ליה (ריש לקיש לר׳ יוחנן). ולפנינו בירושלמי כאן הקשו מקמה דנמלים אקמה דגר. ובתשובות ר״י אבן מיגש סי׳ ז׳ והא דאמרי׳ בפ׳ הזרוע כי אתא רבין אמר קמה אקמה וכו׳ מכמה הוה קשי לן ולא קמינן על פירושה משום דלא אשכחן משנה ולא ברייתא דאיכא למשמע מינה לענין קמה שספקא לקולא כי היכא דלירמי עלה האי מתניתין דחורי הנמלים שבתוך הקמה דקתני שספק לקט לקט ובימי רבינו הרב ז״ל לבתר אסתתמא לן טובא. ולא אתברר לן האי פירושא מיהו לבתר כמה שני אתחזי לן דאיכא לפרושי הכא וכו׳.

פ״ד ה״ח ר״ש בן לקיש אמר דברי הכל היא וכו׳. אבל בחולין הנ״ל רמי ליה ר״ש בן לקיש לר׳ יוחנן תנן ספק פטור וכו׳ אמר לו (ר״ש בן לקיש) אל תשנה אותה אלא בלשון בן תדל והא טעמא קאמר וכו׳. ועי׳ במלאכת שלמה מר׳ שלמה עדני בפי׳ כאן.

פ״ד ה״ח ר׳ מאיר משיב את ר״י בן חגרא. בתוספתא נדה פ״י מחלוקת ר׳ מאיר ור״י בן אגרא.

פ״ד ה״ח ומנין שספק לקט לקט. עי׳ ספרי תצא (רפ״ג). ומובא בילקוט בקונדרס אחרון (ש״י, 326) ובנמוקי יוסף בב״ב (סי׳ תתקי״ו) דאע״ג דאמרינן ספק לקט וכו׳ ואפילו הוה ליה כספק ליכא למיחש דהא פרישו לה בירושלמי דוקא במתנות עניים ומקראי ילפי לה.

פ״ד ה״ח ר״ש ב״נ בשם ר׳ יונתן עני וכו׳. בחולין קל״ד ע״א דאמר ר״ש בן לקיש מאי דכתיב עני ורש הצדיקו וכו׳. ועי׳ בערוך חר א׳. ובאו״ז הנ״ל ירושלמי וכו׳ ר״ש בר נחמני (נחמן) משום (בשם) ר׳ יונתן עני ורש (לפנינו בט״ס: ועשיר) הצדיקו במתנותיו. ובהגהת מרדכי בב״ב סי׳ תרנ״ט ובירושלמי וכו׳ ר״ש בר נחמני בשם ר׳ יוחנן (יונתן) וכו׳. ובב״י (בטו״ר יו״ד רנ״ט) בשם הגהות מרדכי ובירושלמי אמרינן מנין שספק לקט וכו׳ במתנותיו יש לי ללמוד מכאן דה״ה ספק צדקה וכו׳ ע״ש ובשיורי ברכה (יו״ד סי׳ רנ״ח).

פ״ד ה״ח ר״ש בן לקיש בשם ב״ק וכו׳. עי׳ בחולין הנ״ל. ובאו״ז הנ״ל ר׳ שמעון בן לוי (לקיש) בשם ב״ק וכו׳ אי (אין) אתה מטהו וכו׳. ועי׳ בילקוט המכירי תהלים מזמור פ״ב אות ט״ז ובבבלי סנהדרין ל״ו ע״ב משפט אביונך אי אתה מטה וכו׳. ומצינו אמורא בשם ר שמעון בן לוי, עי׳ סה״ד.

פ״ד

**פ"ד** ה"ח **אמר** ר' יוחנן וכה זכה הוא מה **ששנה** לנו ר"י. בר"ש: ומה היא מה **ששנה** לנו רבי וכו'. ובאו"ז הנ"ל אר' יוחנן מה **היא ששנה** לנו רשב"ל **תעזוב** וכו'. וברדב"ז (מ"ע פ"ד ה"ט) אר"י ומה **היא ששנה** לנו רבי וכו'. ובילקוט **שמעוני** הנ"ל כגי' הדפוס.

**פ"ד** ה"ח תעזוב הנח לפניהן משלך. תו"כ **קדושים פ"א פ"ג** סי' ז' ובפי' הראב"ד **שם** מפרש בירושלמי הנח לפניהם משלך נראה לי מדכתיב **תעזוב** יתירה אחד כאן ואחד בפרשת אמור.

**פ"ד** ה"ח אמר ר' לא כתיב וכו'. בפי' מהר"י בן מ"צ א"ר אילא וזהו מפורש בספרי תצא (רפ"ג).

**פ"ה** ה"ה במשנה הרי הוא. בשקלים פ"א ה"ב הרי הן של עניים.

**פ"ה** ה"א במשנה אומדין אותה. בפי' מהר"י בן מ"צ עומדין (אומרין) פי' אומרין בדתנינן התם כיצד מעברין וכו' אלמא עי"ן עם אל"ף משתמשין במקום אחד.

**פ"ה** ה"א במשנה לעניים נפלה. בד' קושט' בכדי נפילה. ובמשנה ה' פ"ט בב"מ בירושלמי כדי ניפלה. ובערוך (ערך פל) בפ"ה דפאה ובפ' המקבל שדה כדי נפילה. ועי"ש בהערות בעל ערוך השלם ז"ל. ובב"מ (מ"ע פ"ד ה"ה) בכדי נפילה.

**פ"ה** ה"א הכא את אמר וכו'. בר"ש ובפי' מהר"י בן מ"צ מובא זה. ובכסף משנה (מ"ע פ"ד ה"ה) בירושלמי מקשה מ"ש דהכא תנן אומדין אותה כמה לקט היה ראויה לעשות וגבי גדיש שלא לוקט תחתיו (ברישא דמתניתין) תנן כל הנוגע בארץ הרי הוא של עניים ומשני קנס קנסי בו בגדיש וכו'.

**פ"ה** ה"א קנס קנסו וכו'. בבאור מהר"י קורקוס (מ"ע פ"ד ה"ו) ובירושלמי וכו' קנס קנסו מפני שעבר (ב' מלות ליתא) והגדיש (שגדש) וכו'. ובבאור מהרי"ט אלגאזי לה' בכורות להרמב"ן סי' מ"ב מובא הירושלמי בשנויים. וברא"ש ור"י מוקי לה אפילו בבע"ה (שני מלות ליתא) ופטור ממעשר וכו'.

**פ"ה** ה"א אפילו כריכות. בד' קושט' ליתא זה. וכן ליתא בפי' מהר"י בן מ"צ וברא"ש: כרובת.

**פ"ה** ה"א דב"ש היא דבש"א וכו'. בד' אמשטרדם דבש"א הפקר לעניים הפקר וכב"ה עניים מעשרים ואוכלים. (ה' מלות ליתא) ובפי' הרא"פ ועניים צריכין לעשרן תהילה וכו'. אבל נראה שט"ס קטן שם וצ"ל עניים ועשירים אוכלים כמו שמפורש לקמן בפ"ו משנה א' וב"ה אומרים אינו הפקר עד שיובקר אף לעשירים. ועי' בר"ש כאן. ובהגהת הגר"א שם נ"ב ברם כב"ה עניים ועשירים אוכלים. והגהתו נובעת מ"ד' אמשטרדם הנ"ל. ובבאור מהרי"ט אלגאזי לה' בכורות להרמב"ן סי' מ"א ואמרי עוד רב אמי (אימי) וכו' הפקר לעניים הפקר וריב"א עניים מעשרים ואוכלים וכו'

**פ"ה** ה"א א"ל ר' יסא שמענו וכו'. בד' אמשטרדם א"ל ר' יוסי וכו'. ובמלאכת שלמה מר"ש עדני בפי' כאן: ובירושלמי מוקי לה ריש לקיש כב"ש דאמרי הפקר לעניים הפקר ור' יוחנן (בכל ההוצאות ר' יוסא או ר' יוסי) מוקי לה כב"ה ופטור ממעשר משום דהפקר ב"ד הפקר וכו'.

**פ"ה** ה"א שהוא פטור ממעשרות. בד' אמשטרדם שהוא פטור ממעשרות ד"ה משום קנס (ד' מלות ליתא) שהפקר וכו'. וכנוסחת דו"ו כ"ה בר"ש ובפי' מהר"י בן מ"צ. ובהגהת הגר"א שם נ"ב לדברי הכל. וגם זה נובע מד' אמשטרדם הנ"ל. ובבאור מהרי"ט אלגאזי הנ"ל כנוסחת ד' אמשט' הנ"ל.

פ"ה

פ"ה ה"א ר' יונתן בריה דר' יצחק ב"א. בר"ש: ר' יוחנן בריה וכו'. ובנדה ספ"ב יצחק בר יונתן.

פ"ה ה"א היא שביעית וכו'. בשטה מקובצת בנדרים נ"ג ע"א בשם הרשב"א אבל בירושלמי משמע שאינו אסור אלא בירקות הגנה בלבד כשאר שני שבוע דגרסי' התם משהתיר רבי להביא ירק מחו"ל לארץ היא שביעית היא שאר שני שבוע.

פ"ה ה"א של בית ר"ג עברוה במוצ"ש מראמר ר' אבין וכו'. בד' אמשטרדם עברוה במוצאי שביעית מיד (ליתא) אמר ר' אבין אין מן הדא וכו'. וכצ"ל. ועי' באצוי"ר לשקלים צד 4.

פ"ה ה"א וויי דא אמר דא. בד' אמשטרדם והדא אמרת דא (פי' במשנתינו) גדיש שלא לוקט תחתיו. וכצ"ל.

פ"ה ה"א ר"ז ר' אבהו בשם ר"י ארבעה קבין לכור. בבבלי ב"מ ק"ה ע"ב וכמה כדי נפילה ר' אמי אמר ר' יוחנן ארבעה סאין לכור. ובהגהת הגר"א הגיה ארבעה קבין לכור. וזה נובע מהירושלמי כאן.

פ"ה ה"א ר"ז בעא קומי ר' אבהו ארבעה קבין לכור או לבית כור א"ל לבית כור. בבבלי ב"מ שם דכי את רבין א"ר אבהו אר"א ואמרי לה א"ר יוחנן ארבעה קבין לכור זרע.

פ"ה ה"א א"ר אבהו בנופל לה כדי לזורעה. בירושלמי ב"מ פ"ט ה"ה אמר ר' אבהו כדי ניפלה כדי הזרע הנופל בה ועי' לעיל. ובערוך ערך פל הי (פיזרו רל"ז) ירושלמי אר' אבהו בנופל לה כדי לזורעה ובההיא אמר הכן (וכא הוא אמר הכן) וכו' פי' אחר כדי הנפל (בערוך השלם: כדי נפילה) דהמקבל וכו' כדי נפילה דפיאה שיעור לקט וכו' נותן ה' (בערוך השלם: ד') וכו' ע"ש.

פ"ה ה"ב במשנה שיבולת שבקציר. בספרי תצא (רפ"ג) מכאן אמר ר' ישמעאל (ד' מלות ליתא) שבולת של קציר וכו' ספק בעל הבית המוציא וכו'. (כל זה ליתא במשנה והלשון שם מגומגם ונראה בעיני שכך צ"ל בספרי שם: ספק של עניים שהמוציא מחבירו עליו הראיה) ובמשנה ד' פ"ב דעדיות שלשה דברים אמר ר' ישמעאל לפני חכמים בכרם ביבנה וכו' על שבולת וכו'.

פ"ה ה"ב במשנה מעשר שבולת. בראש וברדב"ז (מ"ע פ"ד ה"י) מעשר שבולת אחת (ליתא) וכ"ה במתניתא דב"מ ובאו"ז ה' צדקה י"ז ובשרידי ירושלמי ובשו"ת מהרלב"ח (קי"ב).

פ"ה ה"ב במשנה דבר שלא בא ברשותו. באו"ז הנ"ל דבר שלא בא לעולם ברשותו.

פ"ה ה"ב במשנה בכל. לקמן בה"ב מובא המשנה וליתא מלת בכל. אבל בש"י איתא.

פ"ה ה"ב אר"י כהדא דתנינן וכו'. בראב"ד בעדיות פ"ב משנה ד' ובגמרא דפאה דבני מערבא וכו' דגרסינן התם איזו וכו' שבולת שבקציר (של קציר, ובמשנה שבקציר) וכו' ע"ש. ובר"ש ובפי' מהר"י בן מ"צ שבולת שבקציר (כגי' הנ"ל) וראשה מגיע עד הקמה (לקמה) אמר ר"י שיהא (והוא שיהא) וכו'.

פ"ה ה"ב והוא שתהא יכולה להיקצר. בפי' מהר"י בן מ"צ והוא שיהא וכו'.

פ"ה ה"ב היו שתים הפנימית יכולה להיקצר עם הקמה החיצונה ואין החיצונה וכו'. בד' אמשטרדם היו שתים הפנימית יכולה להקצר עם הקמה (החיצונה) וכו'. ובד' קושט' היו שתים הפנימית יכולה להקצר עם הקמה והחיצונה (ואין החיצונה) יכולה להקצר עם הפנימית ואינה יכולה להקצר עם הקמה, הפנימית (ו' מלות ליתא) ניצולת ומצלת. ובשרידי ירושלמי (37) היו שתים הפנימית וכו' והחיצונה (שם חסר המלה: יכולה) להקצר עם הפנימית

אין

אין החיצונה וכו׳. כמו שהוא בר׳ קושט׳ הנ״ל. וברמב״ם (מ״ע פ״ד ה״ד) היו שתי שבולות זו בצד זו, הפנימית יכולה להקצר עם הקמה, והחיצונה יכולה להקצר עם הפנימית ואינה יכולה להקצר עם הקמה, הפנימית נצלת ומצלת את החיצונה וכו׳. וזהו כגי׳ השרידי ירושלמי הנ״ל. וכן מובא שם בשם הירושלמי ברדב״ז ובכ״מ שם.

פ״ה ה״ב דבר שאינו ראוי להציל. בר׳ קושט׳ דבר שהוא ראוי להציל.

פ״ה ה״ב נישמעינה מן הדא עומר וכו׳. בר״ש פאה פ״ו משנה ד׳ ירושלמי עמר ממזרח למערב מהו שיעשה שכחה (ו׳ מלות ליתא) נשמיענה מן הדא עמר אה הראשון וכו׳.

פ״ה ה״ב ושכח את הרביעי וכו׳. ברמב״ם (מ״ע פ״ה ה״י) המוטל עומר ראשון ושני ושלישי ושכח הרביעי אם היה שם ששי אין הרביעי שכחה וכו׳. וברדב״ז ובכ״מ שם מביאים למקור ירושלמי דילן וע״ש. ובבאור מהר״י קורקוס מביא את הירושלמי בשנוי נוסח וז״ל ירושלמי אית תנויי תני נטל את החמישי רביעי (ליתא) שכחה ואית תנויי תני שהה כדי (וכן בכ״מ שם, ולפנינו ליתא) ליטול החמישי רביעי (ליתא) שכחה וכו׳.

פ״ה ה״ב הרביעית לידון כשורה. בר״ש ובכ״מ הנ״ל לדון כשורה ואת אמר שכחה (ג׳ מלות ליתא).

פ״ה ה״ב מביא שתי שבולים ואומר אם לקט הוא וכו׳. בשרידי ירושלמי (38) מביא שתי שבולים ואומר אם לקט היא זו הרי יפה ואם לאו וכו׳ ואם לקט היא זו הרי יפה ואם לאו הרי מעשרותיה קבועין בזו (י״ב מלות ליתא) וכו׳. וא׳ אם לקט היא זו הרי יפה ואם לאו הרי מעשרותיה קבועין בזו וכו׳. וברמב״ם (מ״ע פ״ד ה״י) שבולת של לקט שנתערבה בגדיש הרי זה מפריש שתי שבולות ואומר על אחת מהן אם הלקט היא זו הרי היא לעניים ואם אינה לקט הרי המעשרות וכו׳ וחוזר ומתנה כן על שבולת שניה ונותן אחת מהן לעני וכו׳. ומקור הרמב״ם מהירושלמי לפי נוסחת השרידי ירושלמי הנ״ל. ובכסף משנה שם ונראה שרבינו גורס בדרבי יונה וחוזר ואומר על השניה אם זו של לקט הרי יפה וכו׳. וכיון לאמת. ועי׳ ברדב״ז שם ובשו״ת רדב״ז ללשונות הרמב״ם (ח״ב סי׳ קצ״ד) וקשיא לך תנאי השנייה למה וכו׳ ובשו״ת מהרלב״ח סי׳ קי״ב.

פ״ה ה״ב אותה שקבע בה מעשרות לקט הוא. בר״ש ובכ״מ הנ״ל שמא (ליתא) לקט הוא. וכמה דיו נשתפכו בזה לחנם עד שזכינו לנוסחת שרידי ירוש׳.

פ״ה ה״ב אמר ר׳ יונה וכו׳. לפי גירסתנו קשה להבין מאמר ר׳ יונה הלא לעיל מפורש כיצד הוא עושה מביא שתי שבולים וכו׳ ומה זה בא ר׳ יונה לחדש? אבל בפי׳ מהר״י בן מ״צ כאן: כיצד הוא עושה א״ר יונה מביא ב׳ שבולין וכו׳. ולפי״ז לא גרס מה שכתוב לעיל כיצד הוא עושה וכו׳. יעוי׳ בר״ש שהאריך בזה ובשו״ת מהרלב״ח (קי״ב) ונראה שהיה לפניהם גי׳ המשובשת שלפנינו בירושלמי. ובפי׳ הרא״ש (בס׳ פי שנים) ומפרש בירושלמי שלוקח שלושה (שתי) שבלים מן הגדיש ואומר על אחת מהן וכו׳ אם השניה היא של לקט יהיו תרומה ומעשרות הראשונה קביעין בשלישית וכו׳ ע״ש שגירסתו משונה משלפנינו.

פ״ה ה״ב דתנינן תמן שר״י אומר. ירושלמי גיטין פ״ג ה״ז וע״ש במלחמות להרמב״ן. ובר״ש; דתנן שר׳ יוסי אומר כל שחליפיו וכו׳ משנה היא בבכורות פ״ב. ובס׳ קהלת יעקב לר״י אלגאזי סי׳ רמ״ט מביא הירושלמי ומאריך בזה.

**פ"ה** ה"ב דתנינן תמן אלא מזכה וכו'. בש"י ליתא מלת תמן, וכן הנכון כי משנתינו היא. ועי' מבוא הירושלמי צד ל"ט ע"ב ובס' קהלת יעקב הנ"ל דתנינן תמן אלא דמזכה את העני בכל (ליתא, ועיי לעיל במשנה) וכו' ובירושלמי בכורות הנדפס בימינו (ד' ט' ע"א) הגי' משובשת כמו שהוא כאן.

**פ"ה** ה"ב והתני ר"ז. מלת והתני ליתא בר"ש.

**פ"ה** ה"ב מחלפא שיטתיה דר"ל. מובא בר"ש ובאו"ז ח"א ה' צדקה סי' י"ז וע"ש.

**פ"ה** ה"ב תמן הוא זכה לו. בר"ש: תמן הוא אומר (ליתא) זכה לו. ובפי' מהר"י בן מ"צ בנוסחא אחר גרסינן מחלפא שטתיה דר' אליעזר תמן הוא אומר לא זכה לו וכה אמר הדין.

**פ"ה** ה"ב בשיטתך השיבהו בשיטתו וכו'. בר"ש: כשיטתן השיבם כשיטתכם שאתם אומרים דלא זכה לו ע"י חליפין איך העני זה מחליף דבר שלא ברשותו ובר"ש (ד' ראשון) כשיטתו השיבו כשיטתכם שאתם אומרם ע"י חליפין אין העני זה מחליף דבר שלא בא לרשותו. ובפי' מהר"י בן מ"צ כשיטתן השיבן כשיטתכם שאתם אומרים ע"י חילופין האיך העני מחליף וכו' אלא בבל הגדיש בעי לזכותו אבל בשבולת אחת לא. ובראש: ומסיק דלרבריתם קאמר להו משמע דבעל השדה גופיה יכול לזכות בשביל עניים וכו'.

**פ"ה** ה"ג במשנה אין מגלגלין בטופיח. בערוך ערך טפח א' (פזרו רל"ז) אין מגלגלין בטפיח פי' ר' דניאל זצ"ל שלא ירבץ שדהו כל כך שתהא טופח על מנת להטפיח מפני שמזיק לעני וכו'.

**פ"ה** ה"ג במשנה ומעשר עני וכשיחזור. בחולין ק"ל ע"ב נוטל ולכשיחזור וכו'. ובד' קושט ומעשר עני יטול (ליתא) וכשיחזור. ובשו"ת הרשב"א ח"א סי' שב"ז בעל הבית שהיה עובר ממקום למקום וצריך יטול (ליטול) וכו'. וביראים הנדפס מחרש קב"ב שהיה עובר ממקום למקום יטול לקט וכו'. ועי' באגודה חולין (קנ"ד). ובשו"ת מהרשר"ם (יו"ד סי' ר"ד).

**פ"ה** ה"ג במשנה דברי ר' אליעזר. בסמ"ג לווין (רפ"ח) ר' אלעזר.

**פ"ה** ה"ג תני המרבץ וכו'. הוספתא פאה פ"ב בשנויים. ובערוך ערך טפח א' (פיזרו דל"ז) ירושלמי. (בערוך השלם: לעניי ירושלים, ומגיה לעניים ירושלמי) המרבץ שדהו עד שלא ירד העני (עני) ואם (אם) היזקו של עני (היזק עני) מרובה על ש"ו אסור רי"א בין כך ובין כך מניחו (מניחן) על הגדר וכו'.

**פ"ה** ה"ג המן אפשר. בד' אמשט' המן אי אפשר. וכצ"ל.

**פ"ה** ה"ג ומי הוא משלם וכו'. בשו"ת רשב"ש סי' שי"ד לביהו משלם וכו' ופירשו עלה בירושלמי שפטור הוא מלשלם וכו' ע"ש. ולפנינו אינו מבואר יפה.

**פ"ה** ה"ג למידת הדין נצרכה, בחולין ק"ל ע"ב מדת חסידות שנו כאן. וברמב"ם (מ"ע פ"ד ה"ח) ואם קבץ את כל הלקט וכו' הרי זה מדת חסידות. ולפנינו בירושלמי ובתוספתא הנ"ל ליתא זה. ואולי השוה הרמב"ם ההלכה שלנו למ"ש בבבלי הנ"ל.

**פ"ה** ה"ד במשנה חלקו ומעשר עני. בסמ"ג עשין (קס"א) מחלקו מעשר עני וכן זה מפריש מחלקו מעשר עני ונותן לו. ועי' באור זרוע ה' צדקה סי' כ"ו ובהג' מרדכי ב"ב (תרנ"ז) הנן שנים וכו' נותן זה לזה חלקו מעשר עני וזה לזה חלקו וכו' ובשו"ת ר"ב אשכנזי (סי' ב', ט"ז סע"ג). ובשו"ת מהר"י מטראני ח"א סי' פ"ה והנן שנים שלקחו שדה בשותפות (באריסות) זה נותן וכו'.

**פ"ה** ה"ד איש וקרובו. בהגהת מרדכי ב"ב (ד' ריווא) סי' תרנ"א ירושלמי

תני

תני אב ובנו אשתו וקרובו וכו'. ומובא הג' מרדכי הנ"ל בב"י בטור יו"ד סוף סי' רנ"א. ועי' מע"ש פ"ד ה"ד מהלוקת אם אשתו פודה לו מע"ש.

**פ"ה** ה"ד פודין זה לזה מעשר שני. תוספתא מע"ש פ"ד ובבלי קדושין ל"ב ע"א. ובפי' מהר"י בן מ"צ: פי' מערימין שלא יוסיפו חומש כדכתיב ואם גאל יגאל איש ממעשרו וגו' ונותנין זה לזה מעשר עני. וכן פי' הר"ש. ובסמ"ג עשין קס"א בירושלמי אב ובנו איש וקרובו שני אחים (אחין) ושני (שני) שותפין שהיה אחד מהם עני (ד' מלות אחרונות ליתא) נותן לו האח מעשר עני שלו (פודין וכו'). ועי' בשו"ת מהר"ם בר"ב (הוצאת בלאך) סי' שט"ז ובאו"ז ח"א ה' צדקה סי' כ"ו ובמרדכי ב"מ סי' רמ"ב ובטור יו"ד סי' של"א ובב"י.

**פ"ה** ה"ד אמר ר"י וכו'. בר"ש: אמר ר' יודא תבוא מארה לכי שנותן פאה (ליתא) לאביו ומ"ע. ובהגהת מרדכי הנ"ל א"ר יהודה תבוא מא"ה למי שמאכיל אביו מעשר עני. ועי' באו"ז הנ"ל.

**פ"ה** ה"ד אמר מניין שאם היו שניהם עניים. בד' קושט' אמרו מניין. וקשה להבין המאמר, הלא אין תשובה על הקושיא. אבל באו"ז הנ"ל הגי' כן: אמרו ומנין אם היו שניהם עניים. פודין מע"ש זל"ז בלא חומש משום שנאמר אם גאל יגאל איש ממעשרו על שלו מוסיף חומש ולא על של חבירו אמרו לו זמנין כלומר ומנין לך דתבוא לו מארה והלא הברייתא מתיר ליתן לאביו מעשר עני וכו'. וכ"ה בשם האו"ז בהג' מרדכי בב"ב הנ"ל וכן נראה שהיתה הגי' גם לפני הר"ש כאן וגם לפני הריד"א בקדושין ל"ב ע"א ע"ש בגליון. ובאו"ז הנ"ל מיכן אני המחבר למד דאדם עשיר שהפריש מנכסיו לצדקה ויש לו אב עני אל יפרנסהו מצדקה שהפריש וכו' עכ"ל. ועי' בדרכי משה ביו"ד סי' ר"מ.

**פ"ה** ה"ד שאם היו שניהן עניים. בר"ש: אם היו שניהם עניים אב ובנו דקאמר ת"ק בשניהם עניים. ובאו"ז ובהגהת מרדכי הנ"ל והוא השיב אב ובנו דקאמר אם היו תרוויהו עניים, אבל אם הבן עשיר תבוא מאירה לו אם מאכיל לאביו מעשר עני אלא יפרנסהו בכבוד משלו. ועי' במרדכי ב"מ הנ"ל.

**פ"ה** ה"ד מה בינה לקדמיתא אלא לכשתקצור וכו'. בפי' מהר"י בן מ"צ: גרסינן בירושלמי מה בין כשקיבלה לכשאמר לו שליש מה שאתה קוצר, אלא הכי קאמר לכשתקצור הבל או שלישיתה של תבואה יהיה השליש שלך נמצא באותו כן אין לו כלום בקמה ועני הוא ומשום הכי מותר בלקט שכחה ופאה.

**פ"ה** ה"ד, תמן נתחייבה שדהו.-לעיל פ"ב ה"ז תמן לא נתחייבת שדהו ברשותו ברם הכא נתחייבה (לא נתחייבה) שדהו ברשותו.

**פ"ה** ה"ד בלקט ובשכחה ופאה וכו'. בשו"ת הרשב"ש סי' שי"ט כאותה ששנינו במס' פאה וכו' ופירשו עלה בירושלמי שפטור הוא מלשלם וכו' ע"ש. ובבאור מהר"י קורקוס (מתנות עניים פ"ו הי"ד) ובירושלמי פי' שניא היא לקט שכחה ופאה שהם (שהן) בעזיבה פי' אבל מעשר הוא בנתינה ולכך צריך ליתנו וכו'.

**פ"ה** ה"ה במשנה שילקט בנו. בד קושט' שילקט בנו עמו (ליתא).

**פ"ה** ה"ה במשנה ומי שאינו מניח וכו'. בתנחומא (הישן) פ' וישלח כך שנו רבותינו מי שאינו מניח את העניים ללקוט בתוך שדהו (ב' מלות ליתא) או מי שמניח אחד ואחד איני מניח ללקוט (כ' מלות ליתא) או מי שמסייע אחד מהן בשעת הקציר או בשעת הבציר (ה' מלות ליתא) וכו' גבול עולים אמר הקב"ה אני שעשיתי אותך למע"ה וכו' (כ"ז ליתא).

**פ"ה** ה"ה במשנה אל תסג גבול עולם. ספרי הצא (רפ"ד). וכ"ה לקמן בפרק

זה

זה הלכה ה' ובפרק ז' משנה ג'. ובירושלמי סוטה פ"ד ה"ד אל תשג (תסג) גבול עולם. וכ"ה לפנינו במשלי כ"ג י'. אבל באיזה כתבי יד שם הנוסח: גבול עולים. וכ"ה בירושלמי כאן בדפוסים המאוחרים. ובדרב"ז ה' מ"ע פ"ד הי"ב. וממ"ש בירושלמי כאן חד אמר אלו עולי מצרים וכו' נראה ג"כ שקראו עולים. ובערוך (על א' דפוס ראשון). אל תשג גבול עולם עולים. ובפענח רזא (משפטים) לא הסיג גבול עולם. אל תקרי עולם אלא עלם כלומר גבולו של ינקי שדים וכו'.

פ"ה ה"ה מתניתא כשמכר לו שדהו וכו'. בפי' מהר"י בן מ"צ: גרסינן בירושלמי אימתי בשמכר לו שדה וקמתה אבל אם מכר לו הקמה (אם אמר קמה) ושייר לו השדה פי' הקרקע שניהם אסורין פי' הלוקח והמוכר אצל זה אני קורא שדך ואצל זה אני קורא קצירך. וכן הוא בר"ש וברא"ש באיזה שנויים קלים. וברדב"ז (מ"ע פ"ד הי"א) ואמרינן עלה בירושלמי סתני' בשמכר וכו' אבל מכר לו (כגי' הנ"ל) וכו' קצירך כלומר ושניהם אסורין בלקט וכו'. וכ"ה ברדב"ז שם פ"ו הט"ז. ובבאור מהר"י קורקוס שם: בירושלמי דמתניתין כשמכר קרקע ופירות אבל אם מכר קרקע בלא פירות אצל זה אני קורא שדך ואצל זה אני קורא קצירך וכו'. וע"ש בכ"מ.

פ"ה ה"ה בעה"ב שעושה כן וכו'. בפי' מהר"י בן מ"צ: גרסינן בעל הבית שעושה כן גוזל את העניים ופועל שעושה כן גוזל בעל הבית ועניים. ועי' בר"ש שמפרש זה.

פ"ה ה"ה ר"י ור"י וכו'. בר"ש: ר' ירמיה ורב יוסף חד אמר אלו יוצאי (עולי, וכן בפי' מהר"י בן מ"צ) מצרים וכו'. וכן מובא הירושלמי בערוך ערך על א' ובילקוט שמעוני משלי ר' תתק"ם בשנויים. וברדב"ז הנ"ל כגי' הדפוס.

פ"ה ה"ה אמר ר"א אם עשית כן וכו'. בויק"ר (פ' ל"ד) אמר ר' אבין כל המארח ת"ח בביתו (ה' מלות אחרונות ליתא) מעלה עליו הכתוב כאלו הקריב בכורים וכו'. ובסמ"ג לווין רפ"ד ותניא בת"כ וכו' ללמדך שכל מי שמניח לקט שכחה ופאה וכו'. ועי' בילקוט הנ"ל.

פ"ה ה"ו במשנה ששכחוהו פועלים וכו'. בספרי תצא רפ"ב ובילקוט שם בשדך פרט למעמר בשדה חבירו דברי ר' מאיר וחכמים מחייבים מכאן אמרו העומר ששכחוהו וכו'. ולפנינו במשנה לא נזכר ההלכה בשם ר"מ.

פ"ה ה"ו במשנה או שחיפוהו בקש. לקמן בפרק זה ה"ו בפסקא דמתניתין היה כולו מחופה בקש. וגי' זו לא זכרו המפרשים.

פ"ה ה"ו העומר ששכחוהו וכו'. בסמ"ג לווין (רפ"ח) כדדריש בירושלמי דפאה כי תקצור זהו פועל קצירך בשדך (ליתא) זהו בעל הבית ועל שניהם הוא אומר ושכחת. וברדב"ז (מ"ע פ"ה ה"א) ואמרי' בירושלמי עומר (העומר) ששכחוהו פועלים ולא שכחו בעה"ב אינו שכחה וכו'. ועי' בר"ש כאן.

פ"ה ה"ו ר"ש ב"י וכו' ששכחוהו פועלים ולא שכחו בעל הבית אינו שכחה וכו'. וכ"ה בשרידי ירושלמי (40). אבל בהמקור בתוספתא פאה פ"ג (הוצאת צ"מ) ר"ש ב"י אומר משום ר"ש אפילו אחריב עוברין בדרך וראו את העומר ששכחוהו פועלין אינה שכחה עד ששכחוהו כל אדם. מזה משמע שגם בעל הבית שכחו. וברמב"ם (פ"ה מ"ע ה"א) שכחוהו אלו ואלו והיו שם אחרים עוברין ורואין אותן בעת ששכחוהו אינה שכחה עד שישכחוהו כל אדם. וזה כגי' התוספתא הנ"ל. ולפני הכסף משנה שם היה כן הגי' בירושלמי. וז"ל שם: ומ"ש שכחוהו אלו ואלו וכו' שם בירושלמי ר"ש בר יהודה אפי' חמרים שעברו וראו

עומר

עומר ששכחו פועליו ושכחו (ולא שכחו) בעה"ב אינו שכחה עד שישכחוהו כל כל אדם כך היא גירסת רבינו (הרמב"ם) וכו'. ועי' ברדב"ז שם. ובבאור מהר"י קורקוס שם ונראה דרבינו גורס בדר' שמעון שכחוהו פועלים ושכחו בעל הבית אינו שכחה עד ששכחוהו כל אדם וכו' והיא גרסא מוכרחת וכו' עכ"ל. ובר"ש: בכל הספרים כתוב במילתיה דר' שמעון ולא שכחו בעל הבית וכו' ואי אפשר לומר דגרסינן ושכחו בעל הבית וכו'. ובאסת ני' משובשת נזדמנה לרבינו הר"ש.

**פ"ה** ה"ו היה עומד בעיר וכו' היה עומד בשדה וכו'. תוספתא הנ"ל וירושלמי מעשרות פ"ג ה"ח דבשדה הוי שכחה ולא בעיר: ופירושו שכל זמן היותו בשדה הוי שכחה ולא בעיר. אבל בבבלי ב"מ (י"א ע"א) מובא התוספתא הנ"ל בגי' נפלאה דהניא היה עומד בעיר וכו' שכחוהו לא יהא שכחה, יכול לא יהא שכחה וכו' הא גופא קשיא וכו'. ובפי' רבינו חננאל שם דילמא גזירת הכתוב היא דבשדה לא ניהוי שכחה וכו'. וע"ש בגליון. והרמב"ם (ה' מ"ע פ"ה ה"ב) פסק כגמ' הבבלית הנ"ל דבעיר הוי שכחה ולא בשדה. ובהגהת הגר"א בר"ש באן הגיה בירושלמי עפ"י הבבלי ע"ש. ובמדרש תנאים (צד 161) היה בעל השדה בעיר וכו' הרי זה שכחה ואם היה בשדה ואמר כן ושכחוהו אינו שכחה שהשכוח מעיקרו בשדה הוא השכחה אבל בעיר וכו'.

**פ"ה** ה"ו שהפועלין שכיחין וכו' היה וכו' שהפועלין שכיחין. בכסף משנה (ה' מ"ע פ"ה ה"ב) ירושלמי היה עומד בעיר ואמר יודע אני שהפועלים שוכחים וכו' שהפועלים שוכחים וכו'.

**פ"ה** ה"ו ר"ז בשם שמואל אף לענין מציאה כן. בירושלמי ב"מ פ"א ה"ד לא נזכר מזה. ובבבלי ב"מ י"א ע"א על מתניתין ראה אותן רצין אחר מציאה וכו' ואמר זכתה לי שדי וכו' אמר רב יהודה אמר שמואל והוא שעומד בצד שדהו וכו'.

**פ"ה** ה"ז בזוכר את הקשים. ברמב"ם (מ"ע פ"ה ה"ג) והוא זוכר את הקש. וברדב"ז שם בירושלמי רי"א בזוכר את הקשין (הקשים) אהא ר"י וכו' בזוכר את הקשין (הקשים). ועי' בכסף משנה שם.

**פ"ה** ה"ז במשנה ולכומסות. באגודה ולכמוסות.

**פ"ה** ה"ז במשנה לגדיש יש לו שכחה. במתניתא דב"מ אין לו שכחה. ובגליון שם: יש לו שכחה.

**פ"ה** ה"ז ר"י אמר מן לעיל וכו'. בערוך ערך כבע (מזרו' דל"ז) במאה המעמר לכובעות ולכומסות ירושלמי כובעות מן לעיל כ"ד וכובע נחושה על ראשו לכומסות מן לרע וכו'. ועי' בר"ש.

**פ"ה** ה"ז הלא כמום עמדי. בפי' מהר"י בן מ"צ ודייק מדכתיב עמדי ולא עלי.

**פ"ה** ה"ז לחררה גלגל. בערוך ערך חר ג' (ד' ראשון) ירושלמי, חררה גלגל וי"א הנשדף מן הזרע. ובפי' הרא"ש לחררה מפרש בירושלמי גלגלים מלשון גלגל עיסה וכו'. ועי' בתוי"ט.

**פ"ה** ה"ז א"ר יוחנן וכו' שאין אחריו עומר. ברמב"ם (מ"ע פ"ה הי"ב) הקוצר ואלם אלומות וכו'. וברדב"ז שם בירושלמי א"ר יונה (ר' יוחנן) כי תקצור קצירך וכו'. וכ"ה בר"ש.

**פ"ו** ה"א במשנה עד שיבקיר אף לעשירים. בד' קושט' עד שיובקר לכל (ליהא) אף לעשירים וכו'. וברמב"ם (ה' נדרים פ"ב המ"ו) עד שיפקיר לכל כשמיטה. ובתוס' מנחות ע"א ע"ב ד"ה ונוהגין בה"א עד שיהיה הפקר בין לעניים בין לעשירים כשמיטה. ובחי' מהר"ם חלאוה פסחים נ"ו ע"א וחנן וכו' בש"א

(ובה"א)

(ובה"א) עד שיפקיר בין לעניים בין לעשירים. ועי' בב"י בח"מ סי' רע"ג.

פ"ו ה"א ר' חייא בשם ר' יוחנן וכו'. מובא בר"ש ובילקוט בקונדרס אחרון (שרידי ירושלמי 326). ובשטה מקובצת בב"מ ל' ע"ב ומפרש בירושלמי בסם' פאה על משנה זו ר' חייא בשם ר' אחא (ר' יוחנן) טעמא דב"ש וכו'.

פ"ו ה"א מה ת"ל ונטשתה וכו'. ברמב"ם הנ"ל המפקיר לעניים אבל לא לעשירים אינו הפקר וכו'. ובסנדול עז ובהג"מ וברדב"ז שם מובא ירושלמי דילן. ובפי' הראב"ד בעדיות פ"ד מ"ג ובגמרא דפאה דב"מ פ"ו מפרש טעמייהו ר"ח בשם ר"י מעמון דב"ש לעני ולגר וכו' ע"ש, וכן מובא בר"ש ובפי' מהר"י בן מ"צ כאן. ובפי' הרא"ש בנדרים מ"ה ע"א ד"ה אמר כדדריש בירושלמי ובשביעית השמטנה מה ת"ל ונטשת יש לך נטישה אחרת שהיא כזו ואי זו זו הפקר (ד' מלות אחרונות ליתא) מה זו לעניים ולעשירים וכו'.

פ"ו ה"א הבקר לבהמה אבל לא לאדם וכו'. בד' קושט' הבקר לבהמה ולא לאדם לגוים ולא לישראל לעשירים ולא לעניים וכו'. ובשטה מקובצת ב"מ ל' ע"ב אבל בירושלמי משמע דפליגי דמסיק התם הפקר (הבקר) לבהמה ולא לאדם לגוים ולא ישראל וכו'.

פ"ו ה"א דברי הכל אין הבקירו הבקר. בר"ש: זה אין הבקרו הבקר.

פ"ו ה"א לאדם אבל לא לבהמה וכו'. בד' קושט' לאדם ולא לבהמה וכו'. וכ"ה בשטה מקובצת ובר"ש הנ"ל. ובתוספתא פאה פ"ג מודים ב"ש וב"ה שאם הפקיר לאדם ולא לבהמה לישראל ולא לגוים שזה הפקר (לעניי אותה העיר וכו' ליתא בתוספתא). כ"ה בתוספתא בכל ההוצאות.

פ"ו ה"א לעניי אותה העיר אבל לא לעניי עיר אחרת. כ"ז ליתא בתוספתא פאה פ"ג

פ"ו ה"א ע"ד דר"י הבקירו הקבר. בתוס' גיטין מ"ז ע"א ד"ה אדעתא והא דפליגי ר"י ור"ל בירושלמי דמס' פאה בהבקיר לישראל ולא לנכרי דר"י אמר הפקר הני מילי כי שקיל ליה לישראל אבל כי שקל ליה נכרי, הפקר בטעות הוא ואיננו הפקר. ובשטה מקובצת הנ"ל בפלוגתא (פלונתא) דר"י ור"ל וכו'. ועי' בר"ש וברא"ש ובשנות אליהו ובטורי אבן ברה"ש מ"ז ע"א ובקונטרס אחרון שם.

פ"ו ה"א כיון שאדם מבקיר דבר מרשותו הבקירו הבקר. בד' קושט' כיון שאדם מפקיר דבר יצא (ליתא) מרשותו הבקרו הפקר. ובנדרים פ"ד ה"י כיון שאדם מבקיר יצא דבר מרשותו.

פ"ו ה"א אלא בוכייה. בנדרים הנ"ל אלא ברמיה. ובדפוסים אחרונים בירושלמי שם: אלא בזכיה. ובשו"ת חות יאיר סי' מ"ח מגיה בירושלמי נדרים הנ"ל אלא בזכיה. ולא העיר מהגי' בפאה כאן.

פ"ו ה"א הבקיר את שדהו שנים ושלשה ימים חוזר בו. בתוספתא מעשרות פ"ג המפקיר את שדהו שנים וג' ימים יכול לחזור בו. ובנדרים הנ"ל המבקיר שדרו שלשה ימים חוזר. אמר ר' זעירא לא אמר אלא שלשה הא לאחר שלשה אינו חוזר בו (י"ב מלות אחרונות חסרות בפאה).

פ"ו ה"א תני ר' שמעון דימא קומי ר"ז אפילו לאחר ג' אינו חוזר בו. בד' קושט' תני ר' שמעון בר אבודימה קומי ר"ז אפילו לאחר שלשה חוזר (אינו חוזר) בו. ובנדרים הנ"ל תני ר' שמעון דיינא קומי ר"ז אפילו לאהר שלשה חוזר בו.

פ"ו ה"א בין הוא בין אחר אינו יכול לחזור בו. בנדרים הנ"ל בין הוא בין אחר יכול לחזור בו וכצ"ל. וכ"ה בד' אמשטרדם כאן. ובתוספתא הנ"ל וע"ש.

פ"ו ה"א שאדם מבקיר וחוזר וזוכה. באו"ז ח"א סי' השמ"ת ובירושלמי

ובירושלמי בפאה אמרי׳ שאם אדם מפקיר חוזר וזוכה בו וכו׳ ע״ש.

**פ״ו** ה״א אם משום דבר מסויים וכו׳. כפי׳ הראב״ד בעדיות פ״ד ד׳ ובתוס׳ שאנץ שם מפרש בירושלמי מפני שהוא מסויים בין שאר העמרים כלומר ולעולם דעתו עליו מפני גדלו אבל אם היה של שתי קבים או של שלשה שכחה הוי ואפילו לב״ש.

**פ״ו** ה״א אם משום שורה וכו׳. כפי׳ הראב״ד הנ״ל וקא מקשה ההם מה אנן (נן) קיימין אי משום שורה דיו שלשה כלומר כיון שיש בו שלשת קבין אילו יחלק לקבים היה ראוי להיות שורה שאין שורה פחותה משלשה.

**פ״ו** ה״א חד בא רבי אמר הרא דר״י קומי ר״ש בן לקיש. וכ״ה בד׳ קושטא אבל בד׳ אמשטרדם חד בר רבנן. ונראה שצ״ל חד בי רבי וכו׳. ובמו״ק פ״ג ה״ה חד בי רבי (וכצ״ל) אמר הדא דר׳ יוחנן קומי דר״ש בן לקיש. ונראה שהתלמיד שאמר קומי ריש לקיש שם וכאן הוא איש אחד. ובפי׳ הראב״ד הנ״ל אדא ברבי אמר קומי ריש לקיש כל שהוא יכול לחלקו (לחולקו) ולעשותו שורה (כב״ש) כלומר אף כשיחלק יהא החלק ממנו ראוי להיות שורה אז הוא מסויים בין שאר העמרים וב״ה סברי בכולהו הוו שכחה. ועי׳ בר״ש ובפי׳ מהר״י בן מ״צ כאן. ובמשנה למלך (מ״ע פ״ה הי״ז) עלה דמתניתין דמחלוקת זה דב״ש וב״ה שאלו בירושלמי מה אנן קיימין אם משום דבר מסויים דיינו (דיו) שנים אי משום שורה דיינו (דיו) ג׳ ותירצו וכו׳.

**פ״ו** ה״א ר׳ יונה והוא בעי שועורה כל עומרי וכו׳. בד׳ אמשטרדם ר׳ יונה בעי כל עומרי השדה וכו׳. וברא״ש בירושלמי מפרש טעמייהו דב״ש דכיון דכל עומרי השדה של קב קב רואין וכו׳.

**פ״ו** ה״ב וקשיא על הב״ש בגפה (במשנה: לגפא) ובגדיש וכו׳. בר״ש: וקשיא לב״ש הגפה (כגפה) וגדיש דבר שהוא מסויים ואינון אמרין אינו שכחה וקשיא לב״ה וכו׳. פי׳ דבר שהוא מסוים, מתוך הסברא היה נראה איפכא דדבר שהוא מסויים קשיא לב״ה אמאי הוי שכחה דכיון שהוא במקום מסויים הרי הוא כאלו לא שכחו ודבר שאינו מסויים קשיא לב״ש אמאי לא הוי שכחה ושמא טעות סופר יש בירושלמי עכ״ל. אבל בתוס׳ שאנץ בעדיות פ״ג משנה ד׳ הביאו הירושלמי כפי שהוא מוגה מהר״ש וז״ל ובירושלמי מפרש גפה וגדר קשה לב״ה (לב״ש) בקר וכלים קשה לב״ש (לב״ה) שהרי גפה וגדר הוי דבר מסויים ואמאי הוי שכחה בקר וכלים קשה לב״ש דאינו דבר מסויים לפי שעומדים לנוד וללכת משם עכ״ל. ובמשנה למלך (מ״ע פ״ה ה״ג) נראה דוראי גירסת הר״ש היא הנכונה דסברת הירושלמי היא דדבר מסויים גורם שלא יהיה שכחה וכו׳ ע״ש וכשנות אליהו ובהערה שם.

**פ״ו** ה״ב במקומו הוא עומד וכו׳. במשנה למלך (מ״ע פ״ה ה״ג) הירושלמי הביאו מתני׳ דריש פ״ז דפאה במקומו כיצד (ליתא) היה עומד בצד הגת או בצד הפרצה ואמרו דהך מתני׳ כב״ש וכו׳ ע״ש.

**פ״ו** ה״ב באילו עומרין וכו׳. בר״ש: תניא בתוספתא (פאה פ״ג) ובירושלמי א״ר אילעא וכו׳. וכפי׳ מהר״י בן מ״צ תניא וכו׳ על אילו עומרין נחלקו וכו׳. וברדב״ז (מ״ע פ״ה ה״ג) בירושלמי וכו׳ באלו עומרים היו (ליתא) ב״ש וב״ה חולקין.

**פ״ו** ה״ב אמר ליה בתורה הזאת. בתוספתא ובר״ש הנ״ל אמר לי בהורה הזאת. וברדב״ז הנ״ל אמר בהורה הזאת על (ליתא) העומר (עומר) סמוך לגפה וכו׳.

**פ״ו** ה״מ בש״א שכחה ובה״א אינו שכחה. בד׳ אמשרדם ב״ש אומרים אינו שכחה ובה״א שכחה. ומצ״ל. וכן הוא לעיל במשנה ב׳ בפרק זה.

פ"ו ה"ב וכשבאתי אצל ר"א. ברדב"ז הנ"ל כשבאתי ושאלתי את ר"א אמר לי מודים באלו שהם שכחה (על העומר וכו').

פ"ו ה"ב לא נחלקו וכו' ושכחו שהוא שכחה. בתוספתא הנ"ל מודים באלו שאין שכחה. וכן מובאה התוספתא במלאכת שלמה כאן. וכר"ש וכפי' מהר"י בן מ"צ כני' הדפוס. ובפי' המשניות להרמב"ם כאן וכבר בארנו (בארו) בגמרא שהם לא נחלקו כנראה מן המשנה הזאת שאינו שכחה. וברדב"ז הנ"ל מודים באלו שהם שכחה.

פ"ו ה"ב ועל מה נחלקו על העומר שנטלו ונתנו בצד. בתוספתא שם על העומר שהחזיקו בו להוליכו לעיר ונתנו בצד הגפה וכו'. וכן הגי' בר"ש ובמלאכת שלמה שם. ובפי' המשניות להרמב"ם כאן: אבל נחלקו בשיקת העומר להוליכו במדינה ונתנו באחד מן המקומות הנזכרות ושכח אותו וכו'. ובפיהמ"ש להרמב"ם בעדיות פ"ד משנה ד' וכבר באר בגמ' שמחלוקתם הוא כשלקח העומר לשאת אותו אחר כן נתנו בצד אחד מאלה הנזכרים ושכחו לשם וכו'. ועי' ברדב"ז ובכ"מ הנ"ל ובמשנה למלך שם.

פ"ו ה"ב אמר לי הברית. כעין זה בתוספתא חלה פ"א. ובבבלי פסחים ל"ח ע"ב וע"ש בפי' רבינו חננאל וברש"י. בר"ש וברדב"ז הנ"ל אמר לי ברית. וכפי' מהר"י בן מ"צ: פי' נשבע לו בברית, ואיכא דאמרי ברית התורה כדכתיב על פי הדברים האלה וגו'.

פ"ו ה"ב שהיא מוכרת ונותנת וקיים. עי' בבלי כתובות ע"ח ע"ב תני מוכרת ונותנת וקיים ובתוס' שם ד"ה תני ובריטב"א שם. ובחי' הרשב"א בכתובות ע"ח ע"א ועוד גרסינן שם (בירושלמי) אפסקא דעד שלא נשאת ונשאת אנן תנינן מוכרת ונותנת וקיים וכו' וירושלמי לא עבר עליו קולמס של מגיה ספרים עכ"ל.

פ"ו ה"ב ר' פנחס בעא קומי ר' יוסי. ברי"ף כתובות פ"ח (סי' שכ"ו) ובגמרא דבני מערבא גרסינן ר' פנחס בעא קומי ר' יוסי וכו' ואיתא נמי בגמרא דפאה בפרק ב"ש. ובתוס' כתובות ע"ח ע"א ד"ה נפלו במס' פאה בירושלמי בפרק ב"ש (ולא זכרו התוס' מהירושלמי דכתובות במקומו?) ר' תנחום (ר' פנחס) קמי ר' יוסף (ר' יוסי) וכו'.

פ"ו ה"ב ולמה לא תנינתה מקולי ב"ש וכו'. כעין זה בבבלי בכמה מקומות ולתניה גבי קולי ב"ש וחומרי ב"ה. עי' ערבין כ"ז ע"ב וש"נ ובאצוי"ר ליומא צד 92.

פ"ו ה"ב לא אתינן מתניתא. וכ"ה בר"ש (ד' ראשון) לא אתינן מתניתן אל דבר שהוא (חומר) משני צדדין. ובד' המאוחרים בר"ש לא איתא מתני' אלא דבר שהוא חמור וכו'. והלשון לא אתינן מתני' הוא מדויק. עי' לעיל פ"א ה"א צד 2

פ"ו ה"ב דבר שהוא חומר משני צדדין וקל משני צדדין וכו'. ברי"ף הנ"ל פירוש חמור מצד אחד דתנן ב"ה אומרים לא תמכור, וקל מצד אחד דתנן אלו ואלו מודים שאם מכרה ונתנה קיים. ודברי הרי"ף מובא בנוסח אחר ומתוקן לגמרי בתמים דעים להראב"ד סי' רי"ט. ובפי' הראב"ד בעדיות פ"ד משנה י"ב ובכתובות וכו' מקשו לה בגמרא דב"מ ולמה לא תנינא מקולי ב"ש וכו' אבל הכא חומר מצד אחד וקל מצד אחד כלומר קולא הוא אצל האשה וחומר הוא אצל הבעל וכו'. ובתוס' כתובות הנ"ל לא תני אלא דבר שהוא חומר משני צדדין וקל משני צדדין והכא קל לאשה וחומר לבעל (ה' מלות אחרונות ליתא בירושלמי רק שם כתוב: ברם הכא חומר הוא מצד אחד וקל מצד אחד, והתוס' מפרשים כפי' הראב"ד הנ"ל שחומר מצד אחד באורו קל לאשה וכו'.) וע"ש בחי'

בחי' הריטב"א. ובשו"ת מהרם"ע ספאנו סי' קכ"ז הביא דברי הרי"ף הנ"ל וכתוב ומה שביאר עוד החכם ז"ל (הרי"ף) שזכרנו במאמר ירושלמי חמור מצד אחד וקל מצד אחד ודאי הוא בטל לפי שאם היה כדבריו וכו' ע"ש ובחי' מהר"י מטראני בכתובות שם. במס' פאה דירושלמי וכו'.

פ"ו ה"ב חומר הוא. בר"ש. הכל (ליתא) חמור הוא מצד אחד וכו'.

פ"ו ה"ב קל הוא לעניים ואינו חומר לבעה"ב. בתוס' כתובות הנ"ל א"ל (ב' מלות ליתא אבל איתא בירושלמי כתובות פ"ח ה"א) אינו חומר לבעל הבית שמדעתו הוא מפקיר. ונראה שהתוס' העתיקו הירושלמי מפי' ר"ח.

פ"ו ה"ב ואינו חומר לבעל הבית שאדיין וכו'. צ"ל ואינו חומר לבעל. וכן בר"ש.

פ"ו ה"ב אמר ר' יודה אמרו לפני ר"ג. תוספתא כתובות פ"ח.

פ"ו ה"ב מגלגלין עלינו הישנים. בכתובות הנ"ל מגלגלין חדשים על הישנים.

פ"ו ה"ג במשנה להוליכו אל העיר ושכח. בהשגות הראב"ד (מ"ע פ"ה הי"א) להוליכו לעיר ושכחו. ועי' בכסף משנה וברדב"ז שם·

פ"ו ה"ג במשנה באמצע השורה. בהשגות הראב"ד הנ"ל סאמצע שורה.

פ"ו ה"ג במשנה שלפניו אין שכחה וכו'. בילקוט עה"ת ר' תתקל"ז ד' שאלוניקי מובא זה לכדתניא. ובבבלי ב"מ י"א ע"א בכתבי יד ג"כ הגי' דתניא. אבל לפנינו בגמ' ; דתנן.

פ"ו ה"ג במשנה היחיד וכו'. ברדב"ז (מ"ע פ"ה ה"י) במשנה יחיד (היחיד) וכו' מפני (ליתא) שהוא וכו' בבל (כל) הישוב שכחה וכל שאינו בבל (בל) תשוב וכו'.

פ"ו ה"ג מניין לראשי שורות וכו'. מובא בר"ש וברא"ש. ובפי' מהר"י בן מ"צ: מניין לראשי השורות אר"י דכתיב כי תקצור ושכחת מה שאתה קוצר אתה שוכח כלומר ממקום שהתחלת לקצור ושכחת הוי שכחה יצאו ראשי השורות שלא התחיל (במלאכת שלמה מובא פי' מהר"י הנ"ל שלא התחלת) כהן כלל ומשום הכי לא הוי שכחה. ובר"ש: דבירושלמי דריש מקרא דאין חשוב שכחה אלא ממקום שהתחיל ואילך וכו'. וברדב"ז (מ"ע פ"ה הי"א) דבירושלמי יליף ראשי שורות מקמה דכתיב כי תקצור וכו'.

פ"ו ה"ג עד כדין וכו' סוף שורות קמה. בד' אמשטרדם סוף שורות עומרים וכ"ה בר"ש ד' ראשון ע"כ ראשי שורות כמה (בד' המאוחרים בר"ש: קמה) סוף שורות עמרים. ובתוי"ט והנה זכני הש"י כאשר עשיתי מהדורות האחרונות כשהיתי יושב בישיבה בק"ק נעמרוב וכו' ובא לידי משניות מסדר זרעים כתובים בקלף ועל כל משנה פירוש קצר וכו' וראיתי בפירוש משנה זאת שכתב הירושלמי בזה הלשון וכו' סוף שורות עומרים. ועי' ברמב"ם ובהשגות הראב"ד וברדב"ז ה'. מ"ע פ"ה הי"א.

פ"ו ה"ג ממקומו שבאה. בר"ש: ממקום שבאת. ועל הלשון בירושלמי ממקום שבאת ראה באצוי"ר יומא 117.

פ"ו ה"ג עד כדון ראשי שורות עומרין סוף שורות עומרין. בד' קושט' עד כדון סוף שורות עמרים ראשי שורות עמרים. ובד' אמשטרדם עד כדון ראשי שורות קמה וסוף שורות עומרים, ראשי שורות עומרים וסוף שורות קמה. ובתוי"ט מכה"י הנ"ל עד כדון ראשי שורות קמה וסוף וכו' והיא גירסא נכונה מאד עכ"ל ונראה שלהמפרש שהביא התוי"ט היה לפניו ירושלמי ד' אמשטרדם. אבל להכ"מ (מ"ע פ"ה הי"א) ולהתוי"ט בעצמו היתה הגי' המשובשת כבירושלמי ד' וויניציא.

פ"ו ה"ג אמר ר"י נילף וכו'. ועי' ברמב"ם הנ"ל וברא"ש ובכ"מ שם.

פ"ו ה"ג כיצד היו לו עשר שורות וכו'. ברמב"ם (מ"ע פ"ה הי"א) והעומר ששכחוהו לאחוריהן וכו'. ובהשגות הראב"ד שם מפרש לה בירושלמי עומר שכנגדו וכו' ע"ש. וברדב"ז ובכ"מ. וכר"ש פאה פ"ו ג' תניא בתוספתא (פאה פ"ג) שרה שעומריה מעורבבין ועימר ושכח אחד מהם אינו שכחה עד שיגמור את כל סביביו (בירושלמי כאן ליתא כל הבבא ובמ"ס כהובה בשנויים לקמן בסוף הלכה ג') והעומר שכנגדו מופיח כיצד מי (ליתא) שהיו לו עשר שורות של עשר (עשרה) עשר עומרים ועימר אחד (כן בדו"ו אבל בד"א לנכון: אחת מהם צפון (בצפון) ודרום ושכחה הרי זה (ב' מלות ליהא) וכו'. ובפי' מהר"י בן מ"צ: תניא (ליתא) כיצד היו לו י' שורות של י' עומרין והתחיל לעמר שורה אחת מצפון לדרום, שכח עומר אחד בסוף השורות אינו שכחה מפני שיש לו מוכיח ולעשות שורה כשהחשוב ממזרח למערב וכו'. ובמלאכת שלמה כובא פי' מהר"י הנ"ל בשנויים.

פ"ו ה"ג אינו שכחה וכו'. בר"ש הנ"ל אין שכחה גרסינן בירושלמי, ובתוספתא כתב הרי זה שכחה וטעות סופר הוא עכ"ל. ובתוספתא (הוצאת צ"מ) כתוב אין שכחה אבל בכתב יד אחר שם ליהא מלת אין.

פ"ו ה"ג עימר את הראשון וכו'. רמב"ם (מ"ע פ"ה ה"ו). וברדב"ז שם ירושלמי פרק ב"ש היה (ליתא) עומר (עימר) את הראשון וכו'. ובכ"מ שם ירושלמי עימר את הראשון וכו'.

פ"ו ה"ג אם אמר שכחה והבא שכחה. בד' אמשטרדם ואת אמר שהוא שכחה וכא נמי שכחה. וכ"ה בר"ש ובכ"מ הנ"ל.

פ"ו ה"ג רב כד נחת לתמן אמר אנא הוא ב"ע דהכא אתא חד סב וכו' כעין זה בבכורים פ"ב ה"ב ר' יוחנן אזל לחד אתר ואמר אנא בן עזאי דהכא אתא חד סב וכו'. ובכמה מקומות בבבלי אמר אביי הריני כבן עזאי בשוקי טבריא. וע"ש סוטה מ"ה ע"א.

פ"ו ה"ג התחתון משום טמון וכו'. כבבלי כוטה הנ"ל א"ל ההוא מרבנן לאביי שני חללים זה ע"ג זה וכו' מין במינו הוי טמון וכו' ע"ש ובילקוט בקונדרוס אחרון (326) מובא הירושלמי. וברמב"ם (ה' רוצח פ"ט ה"י) נמצאו זה ע"ג זה מורדין מן העליון וכו'. ועי' בהשגות הראב"ד ובכסף משנה שם: ואע"ג דבירושלמי פשט דאין מורדין מן התחתון משום שהוא טמון וכו' פסק רבינו כדמשמע ליה מגמרא דידן וצ"ע עכ"ל.

פ"ו ה"ג כי ימצא ולא ימצאו. בילקוט הנ"ל כי ימצא ולא כי ימצאו.

פ"ו ה"ג קרא לו חבירו חשיכה. בד' קושט' קרא לו חבירו, השוכח עומר שנטלו וכו'. ובד"א: קרא לו חבירו עומר שנוטלו להוליכו לעיר וכו'.

פ"ו ה"ג עומר שנטלו והוליכו לעיר וכו'. תוספתא פאה פ"ג. ובבלי סוטה מ"ה ע"א ומובא בר"ש וברמב"ם (מ"ע פ"ה ה"ד) וע"ש ברדב"ז ובכ"מ.

פ"ו ה"ג מפני שזכה בו. בתוספתא הנ"ל מפני שהחזיק בו. ועי' ברדב"ז הנ"ל, ובבבלי סוטה מ"ה ע"א ר' שמעון בן יהודה אומר משום (ו' מלות ליתא) ר' שמעון שניהם אינן שכחה התחתון מפני שהוא טמון והעליון מפני שהוא צף (מפני שזכה בו) וכו'. וע"ש בס' באר שבע בסוטה שם, והעליון מפני שהוא צף בירושלמי וכו' גרסינן והעליון מפני שזכה בו ר"ז אמר וכו' ע"ש.

פ"ו ה"ג ר"ז אמר בזוכר. בד"א: בזוכר את העליון (ב' מלות ליתא) אתיא וכו' בן (במ"ס: כאן) ר"ז וכו'. וברמב"ם (מ"ע פ"ה ה"ד) נטל עומר להוליכו

כו'

כי׳ אם זכר׳ העליון קודם שיפגע בו אין התחתון שכחה וכו׳. ובהשגות הראב״ד שם הסוגיא שאמרה בזוכר לעליון לא נאמרה אלא לר״ש שאמר התחתון אינה שכחה וכו׳ ואר״ז דרוקא בזוכר לעליון שהוא כמכוסה וכו׳ ע״ש, וברדב״ז שם דעת רבינו (הרמב״ם) דר׳ זעירא לפרושי דברי ת״ק אתא וכו׳ והראב״ד ז״ל סובר דר״ז לפרושי מלתיה דר״ש אתי ודברי רבינו נכונים וכו׳. ועי׳ בכסף משנה שם.

פ״ן ה״ג שרה שעומריה וכו׳. ברמב״ם (מ״ע פ״ה ה״ז) שני עמרים מעורבבין וכו׳.

פ״ן ה״ד במשנה כדברי ב״ה. בילקוט בקונדרס אחרון וברדב״ז (מ״ע פ״ד ה״א) אלו (ליתא, אבל איתא בדי׳ קושט) כדברי ב״ה. ובמזרחי (ויקרא י״ט ט׳) כגי׳ הדפוס

פ״ן ה״ד במשנה ועל כולם. בילקוט הנ״ל ליתא.

פ״ן ה״ד ר״ל בשם ר״ח רבה חצי אשכול פרט. בבאור מהר״י קורקוס (מ״ע פ״ד הט״ז) לא זכר זה. ובסמוך תני ר׳ חייא וכו׳ אשכול שלם פרט. וזה חולק על מ״ש ר״ל בשם ר״ח רבה. וכעין זה בתרומות פ״ב ה״א תלמידי דר״ח רובה שאלון לר״ח רובה ואמר לון וכו׳ ר׳ לעזר בשם ר״ח רבה אין תורמין וכו׳. ובכ״מ אמרו בירושלמי ר׳ לעזר סמך לר״ח רובה.

פ״ן ה״ד ר׳ אימי בשם ר״ח בקוצר וכו׳. בר׳ אמשטרדם: ר׳ אמי בקוצר וכו׳ וברדב״ז (מ״ע פ״ד הט״ז) ר׳ אמי (אימי) בשם ר׳ חייא. ובכסף משנה שם: ר׳ אמי וכו׳ בקוצר וכו׳. ולפי זה פסק בתני ר׳ חייא וכו׳.

פ״ן ה״ד מנחם בשם ר׳ יונתן. ביבמות פי״ג ה״ז מנחם בשם ר׳ יוחנן.

פ״ן ה״ד אמר ר׳ אבין טעמייהו דב״ש. בילקוט בק״א הנ״ל. וברדב״ז (מ״ע פ״ד ה״א) ומפרש בירושלמי אמר ר׳ בון (אבין) טעמייהו דב״ש לגר ליתום ולאלמנה יהיה כלומר שלושה טעמא דב״ה כתיב (ליתא) לעני ולגר תעזוב אותם (ב׳ מלות ליתא) כלומר שנים עכ״ל. וכ״ה בראי״ש.

פ״ן ה״ה במשנה אמ׳ לו יופי כח. ברדב״ז (מ״ע פ״ה ה״ח) אמרו לו יופי כחו וכו׳ א״ל ומה (מה) בזמן וכו׳ וע״ש בכ״מ.

פ״ן ה״ה עומר שאת יפול וכו׳. מדרש תנאים (צד 161) וברמב״ם (מ״ע פ״ה הי״ח). ובבאור מהר״י קורקוס שם: ובספרי דרשו מדכתיב לא תשוב לקחתו עומר שאתה יכול לימלו כולו כאחד ובירושלמי עומר שאתה יכול לפשוט ידך ולימלו וכו׳ ע״ש ורבינו תפס טעם הירושלמי לפי שהוא טעם נכון וקצר וכו׳ ובר״ש: לפשוט ידך וליטלו יצא זה שאין אתה יכול לפשוט ידך וליטלו (ח׳ מלות אחרונות ליתא), וכגי׳ הר״ש כ״ה בילקוט בקונדרוס אחרון (שרידי ירושלמי 327)

פ״ן ה״ה היך עבידא וכו׳. במשנה למלך (מ״ע פ״ה הי״ז) וראיתי בירושלמי וכו׳ ושאלו על זה היך עבידא כלומר מאי בינייהו אי טעמא דמתני׳ הוא מהאי טעמא או מהאי ותירצו דנ״מ וכו׳ ע״ש

פ״ן ה״ה עומר ולא גדיש. בבבלי ב״ב ע״ב ע״ב ואמר ר״ה עומר שיש בו סאתים וכו׳ ע״ש וברשב״ם ב״ב שם ד״ה תורת גדיש וכו׳ כדדרשינן בספרי עומר ולא הגדיש. ועי׳ בס׳ יראים הנדפס מחדש סי׳ קכ״ג. וברדב״ז הנ״ל ירושלמי אית תנויי תני עומר ולא גדיש וכו׳.

פ״ן ה״ה ואין תעבדינה גדיש מחלוקת שמאי והלל. בר״ש ובפי׳ מהרי״ בן מ״צ מחלוקת ב״ש וב״ה. וכ״ה בר׳ אמשטרדם.

פ״ן ה״ה אין תעבדינה עומר מחלוקת ב״ש והלל. בפי׳ מהר״י בן מ״צ והר״ש מחלוקת ב״ש וב״ה. וע״ש שהאריכו לפרש הירושלמי.

פ״ן ה״ו במשנה אבל אם ראויה. ברדב״ז הנ״ל אבל היא ראויה.

פ"ך ה"ו במשנה ענבה. ברדב"ז (מ"ע פ"ה הי"ט) עניה. אבל בסמ"ג לווין (רפ"ד) וכן שנינו ענבה של שעורין. ובפי' ריבמ"צ (בפאה פ"א משנה ב') באילו היא ענוה וכו'

פ"ך ה"ו אר"י ובלבד שבלין וכו'. ברמב"ם (מ"ע פ"ה הי"ט) אין בה סאתים רואין את השבלים הדקות כאלו הן בריאות וכו'. וברדב"ז שם ואמרינן עלה בירושלמי אר"י (ובלבד שבלין) היו שבגלות דקות רואין אותן כאלו הן ארוכות וכו'. ועי"ש בכסף משנה. ובבאור מהר"י קורקוס והכי איתא בירושלמי דקות רואים אותם כאלו הם (רואין אותן כאלו הן) ארוכות, שרופות רואין אותם (אותן) כאילו הם (הן) מליאות ובר"ש (ד' ראשון) ירושלמי וכו' ובלבד שיהיו שבולות דקות רואין אותן וכו'.

פ"ך ה"ז במשנה את העומר ואת הקמה. בכ"מ (מ"ע פ"ה הכ"א) משנה וכו' ולא (ליתא) את הקמה.

פ"ך ה"ז אמר רבי כתיב כי תקצור וכו'. רמב"ם (מ"ע פ"ה הכ"א). וברדב"ז שם ירושלמי אמר רבי כתיב כי תקצור ובי' מה שתחתיו קשין כלומר עומר שסביבותיו עוברין דהיינו קציר אינו מציל משום דמה שתחתיו שדה וכו'. ולדעתי המלה רבי צריכה להיות מנוקדת מלמעלה ור"ת ר' יוסי או ר' יונה. ועי' במדרש תנאים (צד 160).

פ"ך ה"ז דברי רבי. בד' קושט' ליתא. ובתוספתא פאה פ"ג דברי ר' מאיר וברדב"ז (מ"ע פ"ה הכ"א) ירושלמי וכו' של חטין מצלת את של שעורין דברי ר' יוסי וחכ"א אינה מצלת אלא על (ליתא) וכו'. ונראה דגם כאן המלה רבי צריכה להיות מנוקדת מלמעלה בר"ת רב"י: ר' יוסי. ובכ"מ שם: אין קמת חבירו וכו' שם בירושלמי ותוספתא פ"ו (צ"ל פ"ג) פלוגתא ופסק כחכמים.

פ"ך ה"ז תני רשב"ג וכו'. ומה אם הקמה שיפה וכו'. בתוספתא פאה פ"ג (הוצאת צ"מ) רשב"ג אומר וכו' ומה אם קמה שהורע (שיפה) כח עני בה מצלת את העומר, עומר שייפה (שהורע) כח עני בו וכו'. ובר"ש פאה פ"ו משנה ח' תניא בתוספתא רשב"ג אומר וכו' מה אם הקמה שיפה בה כח העני הרי זו מצלת את העומר שבצדה עומר שהורע כח העני בו וכו'. ועי' בספרי תצא (רפ"ב) וברמב"ם מ"ע פ"א ה"ו וברדב"ז שם

פ"ך ה"ז אמר לו רבי מה אם קמה שיפה כח העני בה ושכחה הרי היא מצלת וכו'. בד' קושט' א"ל רבי מה לקמה מצלת את העומר שהורע כח העני בה יציל עומר את הקמה שיש כח העני בה. ובתוספתא הנ"ל אמר: (אמר) לו רבי מה לקמה מצלת את העומר שייפה כח העני בו יציל עומר את הקמה שהורע כח עני בה. ובר"ש שם א"ל רבי מה לקמה מצלת את העומר שהורע כח העני בו יציל עומר את הקמה שייפה כח העני בה, בכל הספרים כתובה היא (התוספתא) בשבוש ועפ"י הירושלמי כתבתיה כן וכו' ע"ש.

פ"ך ה"ח במשנה סאה תבואה. ברדב"ז (מ"ע פ"ה ה"כ) במשנה סאה עקורה כו' וכן באילן ובשום ובבצלים (השום והבצלים) אינם (אינן) זכו'.

פ"ך ה"ח במשנה ר' יוסי אומר. בתוספתא: רי"א חנינא ב"א ר' יהושע אומר.

פ"ך ה"ח במשנה אינן מצטרפין. במשנה שבמשניות אינן מצטרפין לסאתים אלא של עניים הם (ה' מלות ליתא). וכן נראה שהיה לפני הר"ש וכ"ה ברדב"ז הנ"ל. אבל בפי' מהר"י בן מ"צ אינן מצטרפין פי' לסאתים וכו'

פ"ך ה"ח במשנה רשות לעני. בד' קושט' רשות העני.

**פ״ן** ה״ח לבעה״ב מתניתא כרבן גמליאל. בר״ש ודייק בירושלמי הא אם היו עֹבד׳ המאוחרים במ״ס יהיו) שתיהן עקורות לבעה״ב כר״ג דאמר לעיל שני עומרים ובהן סאתים לבעה״ב. ובפי׳ מהר״י בן מ״צ עוד גרסינן שם היו שתיהן עקורות פי׳ וזה בפני עצמה וזו בפני עצמה מצטרפין והוו לבעה״ב מתני׳ כר״ג כו׳. וכ״ה ברמב״ם (מ״ע פ״ה ה״ב) וברדב״ז שם.

**פ״ן** ה״ח ותיצול עקורה שאינה עקורה וכו׳. בר״ש ועוד קאמר התם בירושלמי דהא דקתני מתני׳ דעקירה ושאינה עקורה אין מצטרפין והוו שכחה כששכח את הקמה תחילה, ובפי׳ מהר״י בן מ״צ ומקשינן בירושלמי אמאי ותהיה מצלת העקורה מפני שהיא בצד הקמה שאינה עקורה ופריק הני מילי וכו׳.

**פ״ן** ה״ח אמר ר׳ יונתן. בד׳ אמשטרדם א״ר יונה. ובר״ש ומסיק ר׳ יונה תפתר בקוצר שורה ומעמר (שורה) וכבר שכח את הקמה עד שלא ישכח (שכח) את העמרים אבל אם שכח העמרים תציל עקירה שאינה עקורה (ח׳ מלות אחרונות ליתא) הרא אמרה דבר שהוא ראוי וכו׳. (לפנינו איתא זה לעיל).

**פ״ן** ה״ח אפילו נראית להביא. בד׳ אמשט׳ אפילו נראית לבוא.

**פ״ן** ה״ח בגנן תבואה שבכרם. בד׳ קושט׳ כגון התבואה והכרם. ובד׳ אמשט׳ כגון תבואת וכרם. ובתוספתא פאה פ״ג (הוצאת צ״ם) כל שבאת רשות עני לאמצע כגון התבואה והכרם וכו׳. ועי׳ בר״ש. ובר״ש ומפרש בירושלמי אע״פ שלא באת כבר אלא שעתידה לבוא וכו׳.

**פ״ן** ה״ט במשנה תבואה שניתנה וכו׳. ברדב״ז (מ״ע פ״ה ה״ח) במשנה תבואה שנתנה (שניתנה) וכו׳ וכן באגידי (באיגודי) השום וכו׳.

**פ״ן** ה״ט מחלפא שיטתיה דר״י וכו׳. מובא בילקוט בקונדרס אחרון (327) ובר״ש ובפי׳ מהר״י בן מ״צ.

**פ״ן** ה״ט והכא שרך בגלוי. בילקוט: יוכה כתיב ושכחת עומר בשדה בגלוי

**פ״ן** ה״ט ואין מיעוט אחר מיעוט לרבות הטמון. בד׳ קושט׳ ואין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות. ובד׳ אמשטרדם ובילקוט אלא לרבות את הטמון.

**פ״ן** ה״י לא סוף דבר נסין ובו׳. ברמב״ם (מ״ע פ״ה ה״ח) ואם היה וכו מתכוין ליטול את הגם אין לו שכחה. וברדב״ז שם ואמרינן עלה בירושלמי אר״י לא סוף דבר נסין וכו׳ ואפי׳ בדקין אין לו שכחה (אפי׳ דקין אין להן שכחה) ע״כ (בירושלמי) וכו׳. ועי׳ בר״ש ובתוי״ט ובמלאכת שלמה.

**פ״ן** ה״י שהתנה עמ״ש בתורה וכו׳. רמב״ם ותשב״ץ הנ״ל. וכן פי׳ הרע״ב במשנה י״א, ובתוס׳ רעק״א הקשה על הרע״ב, ולא זכר הירושלמי.

**פ״ן** הי״א במשנה והמעמר. באגודה והמעמר בלילה.

**פ״ן** הי״א במשנה עים מה שאני שכח וכו׳. בתשב״ץ (ח״ב סי׳ י״ז) שניג אם אמר הריני (הרי אני) קוצר ע״מ מה שאני שוכח (שכח) אני נוטל (אטול יש לו שכחה וכו׳. ולקמן בפרק זה ה״י בפסקא דמתניתין, אמר הריני קוצר ע׳ מנת מה שאני שוכח אני אטול וכו׳. וכן הוא בד׳ קושט׳.

**פ״ז** ה״א במשנה אפילו בזית וכו׳. במדרש תנאים (צד 160) ובילקוט בקונדרס אחרון ובסמ״ג לווין (רפ״ח) ליתא מלת אפילו. וכן ליתא לקמן בפרי זה ה״ב שמובאה המשנה בלא מלת אפילו. ובאגודה בשדה כזית הנוטפו (הנטופה). ומ״ש בסמ״ג הנ״ל (ד׳ רפ״ב) כזית הנטועה בשעתה (בשעתו) וכו׳ נראה שהמלה הנטועה ט״ס. ובערוך (נטף ב׳) ובפי׳ המשניות להרמב״ם פי׳ הנטופה שם עיר. וכן נמצא במקרא עיר בשם זה.

פ״ז ה״א במשנה בד״א וכו׳. בסמ״ג הנ״ל בד״א שהוא משונה (ב׳ מלות מהסמ״ג) בשמו וכו׳ בשמו שהוא (שהיה) שופכני (שפכני ולקמן בפסקא דמתניתין שופכני) או בוישני (בישני) במעשיו שהא עשה הרבה ברוב השנים כדאיתא בירושלמי. וראזענמיללער (105 · 2 · 2 ·) מביא מפאה כאן בים;! ובמ׳ הארץ לספיר (149) בית שאן (נקרא אצל הסופרים היונים) ניסא. ונראה שמקורו אצל פליניוס 5.16.1. ובירושלמי גיטין פ״א ה״א הוה מיסן.

פ״ז ה״א אמר ר׳ לא וכו׳. מובא במדרש תנאים (160) ובילקוט הנ״ל. ובסמ״ג הנ״ל מפרש בירושלמי מפני שנאמר ושכחת דבר שאתה שוכחו לעולם ואי אתה יודע בו אלא א״כ תשוב ותראהו (ט׳ מלות אחרונות מהסמ״ג בעצמו) יצא וכו׳. וברמב״ם (מ״ע פ״ה הכ״ג) בד״א באילן שאינו ידוע וכו׳. וברדב״ז שם ואמרינן עלה בירושלמי א״ר אילא (לא) וכו׳. ובר״ש פאה פ״ז א׳ והתם (בירושלמי) דריש מקרא אמר ר׳ לא וכו׳.

פ״ז ה״א בצל הדקל. ברדב״ז (מ״ע פ״ה הכ״ד) בצד הדקל.

פ״ז ה״א היו שניהם נטופה. ברמב״ם (מ״ע פ״ה הכ״ד) היו שניהם זית נטופה ושכח וכו׳. וברדב״ז שם ירושלמי ר״י בעי וכו׳ היו שניהם נטופין (נטופה) וכו׳ ע״ש ובכ״מ.

פ״ז ה״א היתה כל שדהו נטופה וכו׳. ברמב״ם הנ״ל היתה כל שדהו זית נטופה וכו׳. וברדב״ז שם בירושלמי היתה כל שדהו נטופה נשמעינה מן הדא וכו׳

פ״ז ה״א אמר ר״ש בר יקים וכו׳. וכ״ה בר״ש. אבל בכפתור ופרח פרק כ״ב ואמר ר׳ שמעון בן לקיש וכו׳.

פ״ז ה״א אדריינוס הרשע והחריב את כל הארץ. בפי׳ המשניות להרמב״ם ובר״ש: שבא אנדריאנוס המלך והחריב (כל) הארץ. ובכפו״פ הנ״ל שבא אדריינוס קיסר והחריב את כל הארץ. ועי׳ שירער ח״א צד 698.

פ״ז ה״א והתנינן נטיפה. בד׳ אמשט׳ והתנינן נטופה.

פ״ז ה״א נטופה נוטף שמן וכו׳, בערוך ערך נטף ב׳ ירושלמי נטופה נוטף שמן, מעשיו שהוא עושה הרבה, שהוא עושה זתים הרבה וכו׳. וע׳ בערוך ערך שפך.

פ״ז ה״א בישני אית רבעי מימר בישני ממש וכו׳. בערוך ערך שפך (ד׳ ראשון) בפ״ו דפיאה בזמן שהם שפכיני או בישוני (בערוך השלם; ביישוני; וכו׳ פי׳ אחר ממקום ששמו בישאן (בע״ה: בישן) כמו חופיני ובישני (בע״ה חיפני ובישני) וכו׳ ובכפו״פ פ״ז. פי׳ הב׳ הערוך מקום ששמו בית שאן וכו׳ ועי׳ בבלי מגילה כ״ד ע״ב ובאצוו״ר לברכות צד 52. ובר״ש ובפי׳ מהר״י בן מ״צ בישני אית דבעי מימר בישני ממש כלומר יבשין שאין עושין שמן.

פ״ז ח״א דהוא מבעית לחבריה. בר״ש אית דבעי מימר דמבעות לחבריה כלומר שמבייש שאר אילנות מרוב זתים שהוא עושה. ובפי׳ מהר״י בן מ״צ ואית דאמר דמבייש (מבעית) לחבריה כלומר מרוב הזיתין שהוא עושה מבייש שאר האילנות עד דעבד (דיעביד) ד׳ כפלסין וכו׳. ועי׳ בפיהמ״ש להרמב״ם ובתוי״ט והרמב״ם נטה לאית דאמרי דבירושלמי שהאילן חזה מבויש משאר וכו׳

פ״ז ה״א מכיון שהוא עושה וכו׳. רמב״ם (מ״ע פ״ה הי״ז) וברדב״ז ובכ״מ.

פ״ז ה״א עד דיעביד כל שנה. בר״ש: ובעו בירושלמי עד דעביד כל שנה ושנה ומסיק כיון שעושה רובן של שנים כמו שהוא מסויים.

פ״ז ה״א מתני׳ דב״ש דבש״א הבקר עניים הבקר. בד׳ קושט׳ מתני׳ כב״ש היא דבש״א אינו שכחה. וכ״ה לעיל פ״ו ה״ב בדו״ו. והיא גירסא אמיתית.

פ״ן ה״ב במשנה שנמצא עומר . ברדב״ז (מ״ע פ״ה הכ״ה) במשנה זית העומר. ועי׳ לקמן בהלכה ב׳ אית תנאי תני שנמצא אית תנאי תני שנמצא עומד וכו׳.

פ״ן ה״ב במשנה זית שיש בו סאתים וכו׳ בד״א וכו׳ ושכחו יש לו שכחה. במתניתא דב״ם ושכחו אינו שכחה. וכגי׳ המתניתא דב״ם בתוספתא פאה פ״ג בד״א וכו׳ הרי זה שכחה עד שיהא בו סאתים. ובר״ש : ובתוספתא לא משמע הכי דתניא וכו׳ עד שיהא בו סאתים משמע דאם יש בו סאתים אפילו התחיל בו לא הוי שכחה וכו׳. ובפי׳ הרא״ש בפאה פ״ז (בס׳ פי׳ שנים) ובתוספתא וכו׳. אבל התחיל בו ושכחו לא הוי שכחה וכו׳. ולקמן בפרק זה ה״ב בר׳ קושטנטינא הא אם יש בו סאתים ושכחו אינו שכחה. ובד׳ וויניציא שם חסרות המלות: אינו שכחה. ועי׳ ברדב״ז (במ״ע פ״ה הכ״ד).

פ״ן ה״ב במשנה אפילו כזית. בהשגות הראב״ד (מ״ע פ״א הי״ב) אפילו בזית.

פ״ן ה״ב במשנה משתלך. בהשגות הראב״ד הנ״ל משתהלך.

פ״ן ה״ב א״ר לעזר כיני מתניתא של שני מלבנים ושכחו. כן מפורש במשנתינו? אבל נראה שבהמשנה של ר׳ לעזר היה כתיב כמו שהוא בתוספתא (פאה פ״ג) על שני מלבנין ושכחו, ובכת״י אחר שם: נגד שני מלבנין. ולכן אמר ר׳ לעזר שצ״ל של שני מלבנין ושכחו. ובספרי תצא (רפ״ד). ובילקוט שם (שאלוניקי רפ״א) מכאן אמרו הזית שהוא עומד על שלש שורות של שלש מלבנין. ועי׳ במדרש תנאים (161).

פ״ן ה״ב בזית נודיין היא מתניתא. בד׳ קושט׳ בזית רודין וכו׳. ובירושלמי ביצה פ״א הי״א מאכל נודיות. ואצל העראדאט 4,148 נמצא מושב בשם נודיא.

פ״ן ה״ב דתני בד״א בשהיה מכירו וכו׳. בד׳ קושט׳ דתניא בד״א בשלא היה מכירו אבל אם היה מכירו וכו׳. ובתוספתא פאה פ״ג (הוצאות צ״מ) בד״א בזמן שאין (ליתא) מכירו אבל בזמן שמכירו רץ אחריו ונוטלו (ליתא) אפילו מאה אמה (ליתא). ובתוספתא עם הרי״ף אפילו מאה ומאה.

פ״ן ה״ב לא על הרא איתאמרת. ברדב״ז (מ״ע פ״ה הכ״ד) דהא בירושלמי גרסינן לאו על הדא אתמרא אלא על הדא קדמייתא כל זית שיש לו שם בשדה וכו׳ עכ״ל. ובתוספתא (פאה פ״ג) הזית שהוא על שלש שורות על שני מלבנין ושכחו אין שכחה בד״א בזמן שאין מכירו וכו׳. מזה נראה שאתאמרת על בתרייתא ולא על קדמייתא;

פ״ן ה״ב כל זמן שיש לו תחתיו וכו׳. ברמב״ם (מ״ע פ״א הי״ב) כל זמן שיש לעני לטול שכחת הזתים המונחות בארץ תחת האילנות נוטל וכו׳. ועי״ש בהשגות הראב״ד. וברדב״ז ובכ״מ ובירושלמי פתר לה תרין פתרין וכו׳. בד׳ קראטאשין בגליון מגיה: צ״ל פתח (צ״ל פתר) חד כל זמן, וזה ללא צורך ולא היה גם לפני הרדב״ז והכ״מ הנ״ל.

פ״ן ה״ב פתר הורן כל זמן וכו׳. בד׳ קושט׳ פתר אחרן קודם לכן (ב׳ מלות ליתא) כל זמן שיש לו תחתיו יש (אין) לו בראשו. וכ״ה בד׳ זיטאמיר. ועי׳ ברדב״ז ובכ״מ הנ״ל.

פ״ן ה״ב הילכא המחבא. בד׳ קושט׳ הילכה המחביא ובכ״מ הנ״ל הלך המחבא.

פ״ן ה״ב משייניח את הכרכר. בד׳ קושט׳ ואמשט׳ את הברכר.

פ״ן ה״ב ר״א בשם ר״ש בן לקיש בר כדה. בד׳ קושט׳ כרכרא. ובהשגות הראב״ד (מ״ע פ״א הי״ב) ופרשו בגמרא אמר ר״א בשם ר״ל בדברא (כן הוא גם בדפוס ראשון קושטא רס״ט). והמפרשים חשבו בר כדה לשם.

פ״ז ה״ג אמר ר״א שהוא משייר וכו׳. בד׳ קושט׳ משתלך המחבא (ב׳ מלות ליתא וקאי למשנתינו) אר״א וכו׳. ובהשגות הראב״ד הנ״ל אמר ר׳ אבון (אבהו) שמשיר כל המחבואים (שהוא משייר את המחבויין), בא ר״א לפרש וכו׳.

פ״ז ה״ג במשנה היה בוצר עקר וכו׳. בסמ״ג לווין (רפ״ז ד׳ רפ״ב) היה בוצר עוקץ האשכול וכו׳. וכ״ה בד׳ קושט׳ עקץ את האשכול.

פ״ז ה״ג במשנה ונפל בארץ. בד׳ קושט׳ נפל מידו לארץ.

פ״ז ה״ג במשנה בשעה שהוא בוצר. בסמ״ג לווין רפ״ה המניח כלכלה תחת הגפן לקבל הפרט הנושר (ג׳ מלות ליתא) ה״ז גוזל את העניים ועי״ז נאמר לא תשיג (אל תסג) גבול עולם. ובילקוט עה״ת ר׳ תתקכ״א מובאה המשנה בשנוים; ובפי׳ על משלי לר״י ב״ן ובירושלמי דפאה אל תסג גבול עולם זה המניח סל וכו׳ כדי שיפול בתוכה הפרט.

פ״ז ה״ד שאלתי׳ דחילפי. בד״א שאלתי׳ דחילפי דחילפי (ליתא) שאל.

פ״ז ה״ד שלא ירד לארץ. בבאור מהרי״י קורקוס (מ״ע פ״ד הט״ז) משום שגורם שלא יפול לארץ ולאו גוזל ממש קאמר.

פ״ז ה״ד במשנה כל שאין לה לא כתף ולא נטף. אם יש לה כתף ונטף. בד׳ קושט׳ ואמשטרדם אם יש לה כתף או נטף. ועי׳ לקמן בהלכה ד׳ מתוספתא פאה ג׳ יש לה כתף אבל לא נטף נטף אבל לא כתף וכו׳. ובלקח טוב (תצא) אי זה הוא עוללות כל שאין לה לא כנף ולא ענף.

פ״ז ה״ד במשנה ונטף של בה״ב. ברדב״ז (מ״ע פ״ד הי״ז) הרי היא של ב״ה

פ״ז ה״ד במשנה אם נקרעת עם האשכול. ברדב״ז (פ״ד מ״ע ה״ב) אם נקהצת וכו׳.

פ״ז ה״ד יש לה כתף וכו׳. תוספתא פאה פ״ג וספרי תצא (רפ״ד) ובפי׳ רה״ג במכשירין פ״ה ה״ט ובשו״ת רה״ג (בב״ת נכות ההלכות ח״ב׳ 41) כל שאין לה לא כתף וכו׳. ובילקוט המכירי ישעיה צד 103 כגי׳ הדפוס.

פ״ז ה״ד אי זו היא כתף פסיגין וכו׳. תוספתא הנ״ל. ובפי׳ רה״ג הנ״ל איזה הוא כתף פסיגין המחוברות בשדרה (ב׳ מלות ליתא) זו ע״ג זו. איזה הוא נטף ענבים (ליתא) המחוברות (תלויות) בשדרה ויורד׳׳, זה בתוספתא מס׳ פאה בפרק המקבל שדה ולקמן פי׳ רב סעדיה פי׳ כתף ונטף. ובשו״ת רה״ג הנ״ל אי זהו כתף פתיגין (פסיגין) וכו׳ אי זהו נטף תלויות כולן (בשיזרה) ויורדת. ובערוך ערך כתף בירושלמי כתף פסיגין וכו׳. וברש״י (תצא כ״ד כ״א) וראיתי בתלמוד ירושלמית וכו׳. ובפי׳ הראב״ד בתו״כ קדושים פ״ג פירושו בירושלמי איזהו כתף פסיגין וכו׳. וע״ש בפי׳ הר״ש משאנץ וכאן בפאה ובפי׳ מהרי״ בן מ״צ וברמב״ם (מ״ע פ״ד הי״ח) וברדב״ז ובכ״מ שם שזכרו הירושלמי. אולם בסמ״ג לווין (רפ״ז) גי׳ חדשה וז״ל ומפרש בירושלמי איזהו כתף כל שאין לה (ג׳ מלות ליתא) פסיגין וכו׳. ובמזרחי (ויקרא י״ט י׳) ומפרש בירושלמי אי זהו כתף כל שאין לה פסיגין וכו׳. וע״ש בפי׳ תצא.

פ״ז ה״ד והן שיהו כלן נוגעות בפס ירו. ברמב״ם הנ״ל והוא שיהיו כל הענבים שבעוללות נוגעין בפס ידו. וע״ש בהשגות הראב״ד. ובכ״מ שם: לפיכך נ״ל שרבינו אינו מפרש כפי׳ הראב״ד אלא הכי פירושו והוא שיהיו כלן נוגעות בפס ידו כלומר שאותם ענבים וכו׳. וע״ש בבאור מהרי״י קורקוס וברדב״ז שם.

פ״ז ה״ד מעשה ששקלו וכו׳. בהשגות הראב״ד הנ״ל לא כן הסוגיא בגמרא שהרי הקשו ע״ז והאמר ר׳ חייא מעשה ששקלו עוללת אחת (ליתא) בצפורי וכו׳. ובר״ש (ד׳ ראשון) מעשה ששתלו (ששקלו) וכו׳.

**פ"ז** ה"ד א"ר חיננא שאם נתנה ע"ג טבלה. בהשגות הראב"ד הנ"ל וחזרו ואמרו שאם נתנו ע"ג טבלא שיהיו כולן נוגעות בטבלא וכו'. ובפי' הראב"ד בתו"כ קדושים שם וראיתי בירושלמי ר' אבא בשם רב יהודא (ר' חיננא, ור' בא בשם ר' יהודה אמר לעיל והן וכו') והוא שיהא נותנה ע"ג טבלא וכו'. ועי' ברדב"ז ובכ"מ הנ"ל. ובפי' הרא"ש: ובירושלמי מפרש שיעור הרחקתן שאין ביניהן שיעור טבלא קטנה (ליתא) וכו'.

**פ"ז** ה"ד בן לוי שנתמנה לו וכו'. ברמב"ם (מ"ע פ"ד הכ"ו) בן לוי שנתנו לו מעשר טבל ומצא בו עוללות וכו'. ובהשגות הראב"ד בתוספתא (פאה פ"ג) לא אמר כן וכו' ואמרו בירושלמי שעושה אותו תרומת מעשר על מקום אחר. ועי"ש ברדב"ז ובכ"מ ובאור מהר"י קורקוס שם. ובראי"ש: בירושלמי בן לוי שנמנה (שנתמנה) לו וכו' ע"ש.

**פ"ז** ה"ד ועוללות לאו של עני. ברמב"ם הנ"ל ועי"ש ברדב"ז ובכ"מ.

**פ"ז** ה"ד ר' אבין בשם רבנן דתמן. וכ"ה בהשגות הראב"ד שם, ובר"ש: ופריך בירושלמי ועוללות וכו' ומשני ר' אבהו וכו'. ובפי' הרא"ש שם: ומשני רב כהן בשם רבנן דתמן. וגי' הדפוס ר' אבין יוהר נוח. כי ר' אבין יאמר תמיד בשם רבנן דתמן.

**פ"ז** ה"ד אני אומר עם הנקרצות עם האשכלות. ברמב"ם הנ"ל ואם נקרצת עם האשכול יש לו לעשות תרומת מעשר על מקום אחר. ובהשגות הנ"ל מן (עם) הנקרצות עם האשכולות. וכ"ה בר"ש הנ"ל, וברדב"ז הנ"ל מן הנקרצות וכו' כלומר כיון שנקרצת עם האשכול הרי היא של בעל הבית וכו'. ובכ"מ שם אני אומר הנקרצות וכו'. ובכ"י רומי מן הנקרצות. ובבאור מהר"י קורקוס ר"א אמר אימור מן וכו' ואפשר שרבינו גורם אר"א בנקרצות עם האשכול וכו' ובילקוט המכירי ישעיה הנ"ל ר' אבון ורבנן דתמן אני אומר מן הנקצרות עם האשכולות וכו'.

**פ"ז** ה"ד טעמא דר' יהודה. בפי' הראב"ד ור"ש משאנץ בתו"כ קדושים (פ"א) ובפירושו כאן ראיתי בירושלמי מ"ט דר"י דכתיב ונשאר בו עוללות כנוקף זית שנים שלשה גרגרים בראש אמיר (ב' מלות אחרונות ליתא) יתר (יותר) מכאן אשכול, נראה עכשיו מזה הענין שכך פירוש של דבר וכו' ע"ש. וכ"ה בפי' הר"ש והרא"ש כאן. אבל בפי' מהר"י בן מ"צ: רי"א אשכול והרי הן לבעל הבית אר"ס טעמא דר"י ונשאר בו עוללות וגו' הא פחות מיכן (יותר מיכן) כגון גרגר יחיד אשכול הוי וחכ"א לעניים דעוללות היא עכ"ל. ועי' ברמב"ם (מ"ע פ"ד הי"ט) וברדב"ז שם. ובבאור מהר"י קורקוס שם: ומסמיך ליה בירושלמי אקרא וכו' משמע דפחות (כדעת ריבמ"צ הנ"ל) מכן לא שייך ביה עוללות וכו' ע"ש. וגם הגר"א הגיה כאן פחות מכאן אשכול.

**פ"ז** ה"ד נסיבות איזורי. בירושלמי סוטה פ"א ה"ח איזורה דברי ואיזורא דחמוי (דהטרי) מקפא כורתא (בירתא, ועי' אצוי"ר ברכות צד 8 שורה 6) וכו'.

**פ"ז** ה"ד יפה ספסוף שאכלנו. בסוטה הנ"ל א"ר יונתן (ר' יוחנן) יפה וכו' מפנקריסין (מפרסקין) וכו'. ועי' מדרש תנאים צד 174 ובסוטה פ"ט הי"ד. ובכפתור ופרח (פרק מ"ב) יפה ספסוף שאכלנו בנערותינו מפרסקין שאכלנו בזקנותינו דביומי אשתני עלמא, פי' ספסוף דבר מן החרובין עכ"ל. ועי' במעריך ערך סף ובערוך ערך פנקרס (פיזרו רל"ז) ירושלמי בפיאה (מילה אחרונה חסרה בערוך השלם) בשבת פינקריסין וכו'.

פ"ז ה"ד סאה גנינין. בסוטה הנ"ל ליתא. ובע־ךוך ערך גנן בפאה ירושלמי בגמרא דפרק כל זית וכו' בזמן שהיו הקרבנות היתה (ד' מלות ליתא) סאה ארבלית עושה סאה סלת וכו' סאה מזכפן וכו' סאה גנינים (גנינין) פי' מורסן עבה היוצא מן קמח עכ"ל ובערוך ד' ראשון המורע עבה היוצא מן הקמח. ועי' ברא"ש מכשירין פ"ב ח'.

פ"ז ה"ד שני תמידין וכו'. בתוס' מנחות פ"ז ע"א ד"ה שגובהן ובתוס' יומא ט"ז ע"ב ד"ה מן מובא זה מבראשית רבא (פ' ס"ה) ובילקוט עה"ת ר' תשע"ח בשם ר' יורן בי ר"ס. וכעין מה שאיתא כאן במשנה שבת פ"ה בעגלה שתחת האליה. ובפיהמ"ש להרמב"ם שם כמו הכבשים הנמצאות במצרים. ועי' הערארט 113 .3 שהעיד שראה במצרים כבשים כאלה.

פ"ז ה"ד באחד שקשר עז לתאינה. במדרש הנאים (צד 174) ומצא עז רבוצה תחת התאינה וכו'. ובחי' המאירי לביצה כ"ג ע"ב. מעשה באחד שקצר (שקשר) עז על תאינה (לתאינה) ומצא וכו'.

פ"ז ה"ה סגולה דגו כרמך. בערוך ערך סגל ויבאו עד נחל אשכול ת"י סגולא.

פ"ז ה"ד אייתון קומוי הרין פוגלין. בירושלמי ב"ב פ"ט ה"ז ר' פרירא (פרירי) אוקיר לר' יהודה נשייא (רבי) הרין פוגלין וכו'. ובליוחסין (ד' לונדון 57) ובירושלמי דבתרא ר' פרידה נתן לר' יודן נשיאה ב' צנונות וכו'. ובבאור מהר"י קורקוס (ה' שמטה ויובל פ"ד ה"ז) וכ"ה בירושלמי דפאה בעובדא דנכנס ר' לגנתו של ר' פרת (ר' פרירי) וכו' והביאו לפניו צנונות (פוגלין) גדולים קודם כפור משל אותה שנה, באותה שעה התיר רבי את הירק וכו'.

פ"ז ה"ד וליתה אסיר ולאו ספחין אינון. שביעית פ"ט ה"א וע"ש.

פ"ז ה"ד א"ש בן חלפתא. וכ"ה בספרי האזינו (שי"ז) ועי' בבלי כתובות קי"א ע"ב.

פ"ז ה"ד בתר יונין עברון תמן וכו'. בשרידי ירושלמי (41) אתון חמרי לגבי במעל וכו' א"ל רבי וכו'. ובכת"י רומי (ש"י 356) חד זמן אתין לגביה חמריה מילא זבין ירע ליה דבש דצלין. ולפנינו ליתא.

פ"ז ה"ד ר' לעזר בי ר' שמעון אזל וכו'. בד' זיטאמיר בט"ס: ראיה אזל וכו'. ובספר זכרון הורת משה (ה"ב, ז' ע"ב) ר' אלעזר בר' שמעון וכו'.

פ"ז ה"ה במשנה כשם שהוא מידל. בערוך (מדל ג', ד' ראשון) כשם שמדל בשלו כך מדל. ובבבלי מו"ק ד' ע"ב כשם שהיא מידל בשלו וכו'.

פ"ז ה"ה ר' יהודה עבד ליה כשותף. בר"ש ורא"ש ובפי' מהר"י בן מ"צ: ר' יהודה עביד ליה כשותף ור' מאיר עביד ליה כמוכר (ה' מלות אחרונות ליתא בדו"ו ואיתא בד' אמשט')

פ"ז ה"ה א"ל ר' אימי. בשרידי ירושלמי א"ל ר' מאיר.

פ"ז ה"ה מתוך שרוא טעכן הן עושה. בד' אמשטרדם שהוא מעבן. וכצ"ל. ובמלאכת שלמה ומשני דהכא דא"י מירל בשל עניים היינו טעמא משום דמה שמפסידין עניים בשנה זו משתכרין לשנה הבאה, דמתוך שמדל ועקר קצת גפנים אמצעיות הגפנים הנשארות מתעבות מכח האדמה.

פ"ז ה"ה ואמר אוף הכא. המאמר מקורו לעיל פ"ה ה"ג וכאן נשנה רק בדרך אגב. ובמלאכת שלמה ופריך נימא הכי גבי רבוץ מכיון שהוא מרבצה היא עושה יותר לשנה הבאה ומשני וכו' הוא לזריעה ירק ולהבריחה מן העניים וכו'.

פ"ז ה"ו במשנה ובה"א יש לו. בתוספתא מע"ש פ"ה וחב"א יש לו.

פ"ז ה"ו במשנה והעניים פודין לעצמן. בבבלי קדושין נ"ד ע"ב ליתא.

פ"ז ה"ו במשנה כולו לגת. בחי' הרשב"א בב"ק ס"ט ע"ב פודין לגנת.

פ"ז

פ"ז ה"ו אבל בשאר שני שבוע שב"ש יש לו וכו'. כר' קושט' ואמשט' אבל בשני שבוע ב"ש אומרים יש לו וכו'. וכ"ה במע"ש פ"ה ה"ג ובר"ש כאן, ובשו"ת המיוחסות במעות להרמב"ן סי' קנ"ו אבל בשאר שני שביעית כ"ה (צ"ל ב"ש) אומרים יש לו חומש ויש לו בעור ע"ד דההין (דההין) תנא וכו'.

פ"ז ה"ו וקדשתו מאלין וכו'. כר' קושט' קדושתו וכו' שקורין עליו ההלל (ליתא). ובשו"ת המיוחסות להרמב"ן הנ"ל מעתה אל יהא לו קדושה פי' שלא יהא צריך פדיון כלל בשביעית וא"א לומר כן שהרי לא נחלקו ב"ש אלא בחומש ובעוך הא לקדושה מודו וכו' ותירצו קדושתו מאליו למדו קדש הלולים הרי הוא בקדש שאומרים עליו הלל (כגי' ד' קושט' הנ"ל) וכו'. וכן הוא בחי' הרשב"א בב"ק ס"ט ע"א ובשטה מקובצת שם בשם הרשב"א.

פ"ז ה"ו ויפדה במחובר לקרקע. בהוספתא מע"ש פ"ה הכל מודים שאין פודין אותו במחובר לקרקע. ובשו"ת הרשב"א ח"א סי' תשמ"ד וכדתניא בתוספתא וכו' הכל מודים וכו' ע"ש.

פ"ז ה"ו תני רשב"ג אחר שביעית ואחד שאר שני שבוע וכו'. תוספתא מע"ש פ"ה. ובבבלי קדושין נ"ד ע"ב מובא התוספתא ורק דעת רבי אבל מדעת רשב"ג לא נזכר כלום וע"ש.

פ"ז ה"ו תני מגיד וכו'. בפי' מהר"י בן מ"צ במע"ש פ"ה ג' תני קדוש (ליתא) מלמד שאסור לאונן בקודש.

פ"ז ה"ו מניין שהוא מעון קורש הילולים. כר' קושט' מניין שהוא טעון חלול קורש וכו'. ובמע"ש פ"ה ה"ג מנין שהוא טעון פדיון שנאמר (ב' מלות ליתא) קודש וכו'. ובפי' מהר"י בן מ"צ: ומניין שטעון פדיון א"ר אבהו דכתיב קדש הילולים וכו'. ובכפתור ופרח (פרק נ"ג) ירושלמי אמר ר"ז וכו'.

פ"ז ה"ו לא מתמנעין רבנין בין ה' לח'. במע"ש פ"ה ה"ג דרבנין דרשי (ליתא) בין ה"א לחי"ת. ובחי' הרשב"א ובשטה מקובצת ברכות ל"ה ע"א ד"ה חד ופי' הראב"ד ז"ל דלא בעין למימר שנחליף את האותיות מה"א לחי"ת דאין משנין האותיות וכו' אבל בירושלמי אמרו דלא מתמנעי רבנן מלמדרש בין ה"א לחי"ת עכ"ל. ובחי' הריטב"א במו"ק א' ע"ב ד"ה משקין ובירושלמי אמרו לא מתמנעי רבנן למדרש בין ה' לח' וכדאיהא גבי קדש הלולים. ועי' מ"ש באצוי"ר לשבת צד 86.

פ"ז ה"ו שתי גאולות וכו'. בכפו"פ (פנ"ג) והכי תניא אם גאל יגאל איש ממעשרו שתי גאולות הם אחת של נטע רבעי ואחת למעשר שני.

פ"ז ה"ו כיני מתניתא אין לנכרי כרם רבעי כל עיקר. כר' קושט' כיני מתניתא אין כרם רבעי בסוריא כל עיקר. וכצ"ל. ובהוספתא (תרומות פ"ב) שר' יהודה אומר אין לגוי כרם רבעי בסוריא וחכ"א יש לו. ובחי' הרמב"ן ברה"ש י' ע"ב א"ר אלעזר (לעזר) כיני מתניתא אין לנכרי נטע (כרם) רבעי כל עיקר. ובמלאכת שלמה בתרומות פ"ה, ט', ובירושלמי וכו' אין לנכרי כרם רבעי כל עיקר אפי' בא"י וכו'.

פ"ז ה"ו ר' ביבי אמר בעי קומי ר"ז. כר' קושט' ר' ביבי א' קומי ר"ז. ובחי' הרמב"ן ברה"ש י' ע"א ד"ה ובוראי, ר' ביבי קומי ר' זירא (ועירא) בשם ר' אלעזר (לעזר) אתיא ור' יהודה (יורה) וכו'.

פ"ז ה"ז אתיא דר' יורה כב"ש וכו'. בהוס' ברכות לר"י בר"י ספאריו (כס' ברכה משולשה) ל"ו ע"א ד"ה אחליה דאתיא דר"י כב"ש ע"ד דרבנן (דרבי,

ווי'

וגי' דרבנן יותר נוח כי זה דעת סתמא דגמרא ירושלמי אליבא דרבי) כמה דב"ש וכו' דכותה (ודכוותיה) אין נטע רבעי בשביעית וכו'. ובתוס' הרא"ש בברכות ל"ה ע"א וכיוצא בזה ישנו בירושלמי וכו' כמה דב"ש אמרי לא למדו נטע רביעי אלא ממע"ש כמה דתימא (דתימר) וכו'. ובתוס' הרא"ש בקדושין נ"ד ע"ב (בס' מעשה רקם) וכענין זה יש בירושלמי וכו' דקאמר התם אתיא דר"י כב"ש ע"ד דרבנן דר"מ (ליתא, ועי' בבבלי קדושין נ"ד ע"ב הלכה כ-' מאיר במעשר וכו') כמה דב"ה (דב"ש) אמר לא למדו נ"ר אלא ממעות (ליתא) מע"ש, כמה דאת אמרת (דתימר) וכו'. וכבר העירותי באצוו"ר לברכות (צד 1) שמסופק אני אם התוס' הרא"ש לברכות הנן מהרא"ש. ובחי' הרשב"א בק"ק הנ"ל ליתא המלות: ע"ד דר'.

**פ"ז** ה"ו כן ר' יהודה אומר וכו'. בפי' הרמב"ן שם ר' יהודה אומר לא למדנו (למדו) נטע רבעי אלא ממע"ש. ובסמ"ג עשין (קל"ז) כרם רבעי אין לו וכו' וכן ישנו בירושלמי דפיאה, ובמלאכת שלמה בתרומות הנ"ל ויש שם אמוראים אשר הסכימו דלא גרסינן במשנה כל עיקר אלא רי"א אין לגוי כרם רבעי וכו'.

**פ"ז** ה"ו כמה דתימר אין מע"ש בסוריא וכו'. ברמב"ם (מע"ש פ"א הי"ד ובפ"ט ה"א) וכשם שאין מע"ש בסוריא, כך אין נטע רבעי בסוריא וע"ש בראב"ד וברדב"ז ובכ"מ שם הביאו למקור ירושלמי דילן ע"ש. ועי' בתשובות המיוחסות להרמב"ן סי' קנ"ו. ובחי' הרמב"ן רה"ש י' ע"א מנין לנו שאין נוהג בסוריא וכמדומה לי שלמדה מן הירושלמי וכו'. ובחי' הרשב"א בב"ק ס"ט ע"ב אבל ראיתי לרב ר' משה ז"ל שסובר דאין נוהג בח"ול אלא ערלה בלבד אבל לא רבעי שכך כתב בה' מאכלות אסורות בפירוש יראה לי שאין נטע רבעי נוהג בחו"ל וכו' ונ"ל שלמדה הרב ז"ל מתוך סוגיא דגמרא דבני מערבא וכו' ע"ש ובר"ן רה"ש (סי' התקל"ב) ובספ"ק דקדושין. ובעיטור (פרוזבל צד קנ"ד) ובירושלמי לא גרסינן מה מעשר אינו נוהג בסוריא עכ"ל. ואפשר שצ"ל ובירושלמי גרסינן וכו'.

**פ"ז** ה"ו א"ל חמי מה אמר וכו'. בד' קושט' חמי מה אמר' וכו'. ובשו"ת המיוחסות להרמב"ן הנ"ל א"ל חמי מה אמר לא אמר אלא (ליתא, ואיתא במע"ש פ"ה ה"ג ובשרידי ירושלמי) אלא אין לו חומש וכו'. ובחי' הרמב"ן הנ"ל אמר ליה מימר אמר שאין לו חומש ואין לו בעור הא שאר כל הדברים יש לו וכו' פי' ר' זירא קא מהדר ליה לר' ביבי דר' יהודה לאו בשיטת ב"ש הוא דב"ש לא אמרי אלא שאין לו חומש ובעור בשביעית אבל נוהג הוא רבעי בשביעית וכו'.

**פ"ז** ה"ו רי"א אין לנכרי כרם רבעי בסוריא. במע"ש פ"ה ה"ג אין לנכרי נטע רבעי בסוריא. וכ"ה בחי' הרשב"א הנ"ל ובשרידי ירושלמי. ובבאור מהר"י קורקוס (מע"ש פ"י ה"י) בירושלמי מע"ש ופ"ז דפאה רי"א אין לנכרי אלא נטע רבעי וכו'. ובל"ס ט"ס הוא. ובחי' הרמב"ן הנ"ל ור' יהודה קאמר לגמרי שאין נטע רבעי בסוריא (אין לנכרי כ"ר בסוריא).

**פ"ז** ה"ו ודכוותיה שלישית ושביעית וכו'. עי' שביעית פ"ז ה"ב. ובתוס' ברכות לר"י מפאריז הנ"ל ודייק נמי התם (בירושלמי) דשלישית וששית שאין בהן מע"ש לא יהא בהן נטע רבעי א"ר אסי (יוסי) שלישית וששית אעפ"י שאין בהן מע"ש יש בהן מעשרות (מעשר עני, אבל במעשר שני פ"ה ה"ג: יש בהן מעשרות) וכו' ואין נראה לרבי וכו'. ובחי' הרמב"ן והרשב"א קדושין נ"ד ע"ב וכדאיתא בירושלמי וכו' שלישית וששית אעפ"י שאין בהן מע"ש לא יש בהן שאר מעשרות. וכ"ה בר"ש ובתוס' הרא"ש בברכות ובקדושין הנ"ל ובשרידי ירושל-

ירושלמי. ובחי' הריטב"א בקדושין שם והכי אשכחן בירושלמי דמס' מע"ש פ"ה דבעו אליבא דב"ה כיון דגמר קדש קדש ממעשר א"כ שנה שלישית ושביעית שאין מע"ש נוהג בו לא יהא נוהג בו כרם רבעי. ולפנינו האיבעיא אליבא דב"ש ולא אליבא דב"ה. ועי' בהוס' ב"ק ס"ט ע"ב ד"ה קדש ובתוס' ברכות ל"ה ע"א ד"ה אחליה. ובחי' הרשב"א בב"ק הנ"ל וכי ב"ש לבד למדו נ"ר ממע"ש ולא ב"ה וכו' אלא ע"כ אף ב"ה ילפי ממעשר וכו'.

**פ"ז** ה"ו חיפה שאל את ר' יודה אמר. בד' קושט' חיפה שאל הא ר' יודה אמר וכו' לא למדו תרומת הודה (תורה) וכו' לא תהא תרומת הורה נוהגת (ליתא) במדבר.

**פ"ז** ה"ז תני ר' יוסי בי ר' יודה ר' לעזר וכו'. בפי' הרמב"ן ברה"ש י' ע"א תני ר"א ור' יוסי אמרו לא נתחייבו בו (ליתא) ישראל בנטע רבעי אלא לאחר י"ד שכבשו וחלקו אר"ח וכו'. ובשו"ת המיוחסות להרמב"ן הנ"ל ועוד אמרו שם הניא ר' יוכי זר' אלעזר אומרים לא נתחייבו וכו'. ובחי' הרשב"א בב"ק הנ"ל הני ר"י בר"י אמר ר"א בר"ש אומר.

**פ"ז** ה"ז אלא ממעשר שני. בפי' הרמב"ן ובחי' הרשב"א הנ"ל אלא ממעשר שני כמה דתימא אין מעשר שני בסוריא דכוותה אין נטע רבעי בסוריא כן ר' יוסי אומר לא למדנו נטע רבעי אלא ממעשר שני (כ"ב מלות אחרונות הסרות לפנינו, ובמע"ש פ"ה ה"ג במה דתימר אין מע"ש בסוריא, ודכוותה אין נטע רבעי בסוריא, כן ר' יוסי בי ר' יודה אומר לא למדו נטע רבעי אלא ממעשר (צ"ל ממע"ש). והמופר השמיט בפאה כאן מן ממע"ש עד ממע"ש). וכ"ה בשו"ת המיוחסות להרמב"ן הנ"ל באיזה ט"ס. ובסמ"ג עשין קל"ז וכשם שאין מע"ש בסוריא וכו' כדאיתא בירושלמי דפאה.

**פ"ז** ה"ו והוא בשיטת בני. בד' קושט' בשיטת בנו. וכצ"ל.

**פ"ז** ה"ו כתיב ובשנה החמישית וגו'. ברמב"ם (ה' מע"ש פ"ט ה"א) ובנטע רבעי הוא אומר ואיש את קדשיו וגו'. וברדב"ז ובכ"מ שם ובירושלמי יליף לה מהכא דכתיב ובשנה החמישית תאכלו את פריו להוסיף לכם תבואתו (ג' מלות ליתא, ואיתא בכת"י רומי) ר"י הגלילי אומר הרי את כמוסף וכו' ע"ש ובילקוט בק"א.

**פ"ז** ה"ז אתיא דריה"ג כר"י וכו'. בפי' הראב"ד בהו"כ קדושים (פ"ה) מפרש בירושלמי אתיא דריה"ג כר"י דאמר מע"ש ממון בעלים הוא (ה' מלות אחרונות ליהא בירושלמי רק הראב"ד מפרש הירושלמי כן) ור"ע ס"ל כר"מ דאמר ממון גבוה הוא. ובפי' ר"ש משאנץ שם ובגמ' פ"ז דפאה מפרש אתיא דרי"ה כר"י דאמר מע"ש ממון הדיוט הוא. ועי' מנחות פ"ב ע"א.

**פ"ז** ה"ו דר' יורה עושה אותו כנכסיו. מע"ש פ"א סה"א ופ"ה ה"ג. ובבאור מהרי"ט אלגאזי לה' חלה להרמב"ן סי' א' מביא הירושלמי ומאריך בזה. וזה להוציא מדעת השומרונים (בס' יהושע קאפ' ל"ח) ותרגום המיוחס ליונתן דברים כ' ו' שצריך ליתנו לכהנים. ועי' בקדמוניות ליוסף הכהן 19. 8. 4 ונפלא בעיני מדוע לא נזכר בירושלמי כאן ממחלוקת התנאים בספרי (נשא ו') ואיש את קדשיו לו יהיו למה נאמר לפי שהוא אומר ובשנה הרביעית יהיה כל פריו קודש הלולים לה' קודש לבעלים או קודש לכהנים ת"ל ואיש את קדשיו לו יהיו בנטע רבעי הכתוב מדבר שיהא לבעלים דברי ר' מאיר ר' ישמעאל אומר קודש לבעלים אתה אומר קודש לבעלים או קודש לכהנים וכו' ע"ש.

**פ"ז** ה"ו ר"י בעי קומי ר"ז וכו'. בשו"ת המיוחסות להרמב"ן הנ"ל כמו שאומר שם בירושלמי ר"י בעי קומי ר"ז בדברי ב"ש (לפנינו בכל ההוצאות חסרות

המלות

המלות: ב"ש, אבל גי' הרשב"א נכונה כי האיבעיא אליבא דב"ש דס"ל דיש לו פרט ועוללות ולאו ממון גבוה הוא, וכן מוכח זה ממ"ש בסמוך: ויש ציבור כב"ש) מי שעשה אותו כנכסיו מהו להתחייב במעשר (שיהא חייב במעשרות) א"ל כדאמר ריב"ל וכו'. אבל בחי' הרשב"א בב"ק ס"ט ע"א וכמו שאמרו שם בירושלמי ר"י בעי קומי ר"ז כדברי מי שעשה אותן וכו'. וכבר העירותי באצוי"ר לברכות (צד 78) שלהרשב"א היו כתבי יד שונים מהירושלמי.

**פ"ז** ה"ו דא"ר אבין בשם ריב"ל לא סוף דבר הלכה זו אלא כל הלכה וכו'. מע"ש פ"ה ה"ג ויבמות פ"ו ה"ב וכעין זה בבבלי בכ"מ פוק חזי מאי עמא דבר. ובירושלמי (ב"מ פרק ז' ה"ב) המנהג מבטל הלכה. וזה סותר מעט לירושלמי דילן שרק הלכה שהיא רופפת אזלינן בתר מנהגא. ובפרדס לרש"י סי' קע"ד דאמרי במערבא כל הלכה שהיא רופפת בתלמוד (בבית דין) ואין אתה יודע היאך נוטה (מה טיבה) צא וראה כמה הצבור נהגו ונהג (נוהג ונהוג) ובס' הישר לר"ת (סי' תמ"א) אם ראית הלכה שהיא דופקת בב"ד וכו'. ובשו"ת להרשב"א המיוחסות להרמב"ן סי' ר"ם וכמו שאמרו בירושלמי כלל על כל הדברים הנהוגים ואין טעמם ועיקרם ברור כל הלכה שהיא רופפת בידך הלך אחר המנהג. ושם לעיל סי' קי"ב והא מעשים בכל יום מנהגא דצבורא תורה היא עד שאיתא בירושלמי כל מקום שהלכה רופפת וכו'. ועי' בשו"ת הרשב"א ח"א סי' תס"ט ותתי"א ותתנ"ז. ובח"ג סי' שי"ד (מובא בב"י בטור יו"ד סי' ר"ה) ובשו"ת ראבי"ה סי' קי"ד ובתוס' ברכות לר"י בר"י מפאריז ד' י"ד ע"א ובאור זרוע ח"א סי' שס"ב וסי' תקס"ז ובחלק ג' (ע"ז, סי' קל"ז) ובהגהת מימוני ה' אבל פ"ו ה"ד שמובא הירושלמי בשנוים קלים. ובתשובות הגאונים סי' י"ד (הוצאת הרב רא"א הרכבי נ"י בהפלס) כדאמרינן מנא לן דמנהאגא מילתא היא. וכ"ה בבה"ג ה' מגילה ובשאלתות סי' ס"ו ובחי' הרמב"ן בב"ב קמ"ד ע"ב כי אמרי' מנהגא מילתא היא וכו' ובשו"ת מהר"ם מרוטנבורג (הוצאת בלאך צד 277) ומזה מנהגא מילתא היא, והמקור מירושלמי כאן. ועי' בתשב"ץ ח"ג סי' ח' וסי' רנ"ד. ובמגן אבות להמאירי (צד ו') והוא מה שאמרו בירושלמי ואל תבוז כי זקנה אמך אלו המנהגות. ובשו"ת המבי"ט ח"ב סי' נ"ח. ובשו"ת זקן אהרן סי' קפ"ג וכמו שאמרו בירושלמי פ' מקום שנהגו כשהלכה רופפת בירך וכו'. ובשו"ת מהר"י מטראני ח"ב סי' ל"ד ובשו"ת הר"ן סי' ע'. ובשו"ת רשב"ש סי' שס"ז ובלל גדול אמרו בירושלמי וכו'. ובשו"ת מהר"י קולון סי' ק"ע ועל כיוצא בזה אמרינן בירושלמי ב"ד שאין אתה יודע מה טיבן, ראה היאך הצבור נוהג וכו'. וע"ש לעיל סי' קס"א.

**פ"ז** ה"ו ואנן חמיי ציבורא דלא מפרשין. באו"ז ח"א סי' תקס"ז ואנן חמי צבורא דלא מפרשין פי' אפירות רבעי קאי דלא מפרשין מינייהו מעשר כלומר בין להקל בין להחמיר חזי מה עמא דבר עכ"ל. וכ"ה באו"ז ח"ד סי' קל"ז. ובס' מנוח (שביתת עשור פ"ג סי' ב') ומ"ש הרב שאין המנהג לבטל דבר האסור אלא לאסור את המותר ילפינן וכו' משמע שאין המנהג מבטל דבר האסור עכ"ל. ולא העיר מירוש' דילן. כעין מאמרם כאן שהכל תלוי במנהג העם. מצינו גם להעראדאט (38. 3.) שמביא בשם המשורר פינדאר שמנהג העם הוא השליט ואדון בכל הארץ.

**פ"ז** ה"ו כ"ד אין מע"ש חייב במעשרות. בסמ"ג עשין קל"ז כרם רבעי וכו'

ואין

זאין מפרישין ממנו תרומות ומעשרות כשם שאין מפרישין ממע"ש וכך ישנו בירושלמי דפיאה עכ"ל.

**פ"ז** ה"ו אמר ר' יונה זכו'. במע"ש פ"ה ה"ג אמר ר' יודה.

**פ"ז** ה"ז במשנה ר' אלעזר אומר. צ"ל ר' אליעזר אומר.

**פ"ז** ה"ז במשנה כרם שכולו עוללות וכו'. בתו"כ קדושים פ"ג וספרי ראה (רפ"ד) בשנויים.

**פ"ז** ה"ז במשנה אין לעניים בעוללות קודם לבציר ברדב"ז (מ"ע פ"ד הב"א) אין לעניים עוללות קודם הבציר.

**פ"ז** ה"ז עד שיהא בציר בצד הבציר. במלאכת שלמה גי' אחרת וז"ל ובירושלמי בעי אליבא דר"א ודכוותה ס"ל לר"א וכו' ומשני דמודה ר"א בפרט שחייב אעפ"י שאין בציר ומפרש טעמיה מקראי דדוקא בעוללות מפני שסמך הכתוב בצירת עוללות העני לבצירתו של בעה"ב וכו' ע"ש.

**פ"ז** ה"ז וכמה הוא בציר וכו'. ברמב"ם (מ"ע פ"ד הכ"ב) וכמה יבצור ויהיו זוכין בהן שלשה אשכולות שהן עושין רביע. וברדב"ז וכ"מ שם הביאו ירושלמי דילן למקור. ובפי' ר"ש משאנץ בתו"כ קדושים (פ"ג) ובגמרא דפאה כמה שיעור בציר שצריך להיות בכרם לחייבו בעוללות (ה' מלות אחרונות מר"ש בעצמו) דבי ר' שילא (דבית שילא, ובד' קושט' דבי ר"ש) אמרי ג' אשכולות שעושין רביעית (שהן עושין רביע). ועי' בר"ש כאן.

**פ"ז** ה"ז והא ר"ע מקיים תרי קראי. בר"ש ליהא זה.

**פ"ז** ה"ח במשנה ומשנודעו העוללות. ברדב"ז (מ"ע פ"ד הי"ד משנודע בו העוללות

**פ"ז** ה"ח במשנה שכר גידולין. ברדב"ז (מ"ע פ"ד הכ"ג) שכר גידוליו.

**פ"ז** ה"ח במשנה שכחה בערים. עי' ספרי ראה (רפ"ג).

**פ"ז** ה"ח במשנה וברוגליות. ברמב"ם (מ"ע פ"ה הכ"ו) ובברם. ועי' בכ"מ שם.

**פ"ז** ה"ח רבנין סברין מימר קורות ופירות לא הקדישו וכו'. בד' קושט' מה רבנן סברין מימר קורות ופירות הקדישו ואפילו תימר קורות ופירות קורות הקדישו פירות לא הקדישו. וכ"ה בפסחים פ"ד ה"ט.

**פ"ז** ה"ח שאין אדם מקדיש וכו'. בר"ש מפורש בירושלמי ובתוספתא שאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו.

**פ"ז** ה"ח דבר שהוא לה' שביעית. במשנה למלך (שמיטה ויובל פ"א ה"א) דבר שהוא לה' קדושת שביעית חלה עליו וכו' ע"ש. וכ"ה בפסחים הנ"ל.

**פ"ז** ה"ח לאוכלו בלא פדיון איפשר שאיפשר. בד' קושט' ואמשטרדם לאכלו בלא פדיון אי אפשר שאי אפשר וכו'. וכ"ה בבת"י רומי ובפסחים הנ"ל.

**פ"ז** ה"ח כלוקח לו קורדום מדמי שביעית. הרוסות פ"ו ה"ז.

**פ"ז** ה"ח ולמה לו נן כיי דאמר ר"י. בד' קושט' ולמה לינן אמרין כיי דמר ר' יוחנן מפני שקדם גרנו (נדרו) להבקרו וכו' מפני שקדם גרנו (הבקר נדרו) להקדשו. ובפסחים הנ"ל למה לי נן פתרין לה דברי הכל כההיא דמר ר' יוחנן וכו'. ועי' נדרים פ"ד ה"י.

**פ"ז** ה"ח אר"י מעשה היה והורו כר"י. ברמב"ם (מ"ע פ"ד הכ"ג) ואם משנודעו וכו' ויהנו שכר גידולם להקדש. ובכ"מ שם ואמרין בירושלמי מעשה היה והורו כר"י.

**פ"ז** ה"ח ורוגליות אומן וכו'. בר"ש: דכל רוגליות ורוגליות חשוב אומן בפני עצמו ואסור לשוב מאומן לאומן כן הוא בירושלמי.

**פ"ח** ה"א במשנה מאימתי כל אדם מותרין בלקט. בבבלי תענית ו' ע"ב

רתנן

דהגן מאימתי כל אדם מותרין בלקט בשכחה ובפאה (ב' מלות ליתא). ובפי' רבינו חננאל שם דתניא וכו'.

**פ"ה** ה"א במשנה משילכו הנמושות. בשו"ת הרשב"א ח"א סי' שס"ח משהלכו הנמושות. ובפירש"י ב"מ י"ב ע"א משילכו בו (ליתא) הנמושות.

**פ"ה** ה"א א"ר יוחנן למה נקרא שמן נמושות שהן באות בסוף. בר"ש ובפי' מהר"י בן מ"צ שהן באין (באות) בסוף. ובבבלי תענית הנ"ל וש"נ אמר ר' יוחנן סבי דאזלי אתיגרא (בערוך ערך נמש איתיגדא) ריש לקיש אמר לקוטי בתר לקוטי. ובירושלמי לא נזכר ממחלוקת ר' יוחנן וריש לקיש. והרמב"ם (מ"ע פ"א הי"א) פסק כריש לקיש. ובשו"ת הרשב"א הנ"ל והרמב"ם ז"ל פסק כלשון ריש לקיש וזה תמה וכו'. ובכסף משנה שם: ומצאתי בשם הרשב"א (כיון לתשובת הרשב"א הנ"ל) שטעמו שהוא סבור דר"י ור"ל לאו בדינא פליגי וכו' עכ"ל. ואולי לפי שברעת ר' יוחנן מחולקים הבבלי והירושלמי לכן פסק כריש לקיש.

**פ"ה** ה"א אית הניי תני נמושות וכו'. בערוך ערך נמש ירושלמי וכו' אית הנא הני משושות (נמושות) שהן ממשמשין ובאין (כן הוא בערוך ד' ראשון פיזרו רל"ז) וי"א מתאחרין ובאין וי"א כמו ממשש את כל כלי וכו'. ובפי' מהר"י בן מ"צ אנן הנינן נמושות אבא שאול אומר משושות ובר"ש (ד' ראשון) ירושלמי אבא שאול קורא אותו ממשושות (משושות) וכו' מאן דאמר ממושות (משושות) שהן ממשמשין ובאין. ועי' בתוי"ט.

**פ"ה** ה"א ריב"נ היה יוצא מן הנמושות. בר"א: עם הנמושות. ובכפו"פ פרק נ"ב היה יוצא אחר הנמושות. ובמלאכת שלמה ואיתא בירושלמי דריב"נ שהיה עני היה יוצא מן וכו'. ועי' בספרי (דברים ט"ז) מעשה בר' יוחנן בן נורי וכו'.

**פ"ה** ה"א תני מתנת עניים וכו'. רמב"ם (מ"ע פ"א הי"ג) ובכ"מ שם. וברדב"ז (שם הי"א) ומתוך לשון הירושלמי משמע שאין מותר אחר זמן זה אלא לבעל השדה דגרסינן מתנות (מתנת) עניים וכו'.

**פ"ה** ה"א שם פאה לעצמן. בד' אמשט' וקושט' שם פאה לעצמו.

**פ"ה** ה"א תני רשב"י לעני ולגר תעזוב אותם ולא לעורבין ולעטלפים. בחולין קל"ד ע"ב א"ל (רב ששת) לעני ולגר תעזוב אותם ולא לעורבים ולא לעטלפים. ועי' בה"ג (ד' ברלין צד 639). ובשו"ת הלכות קטנות לר"י חאגיז סי' רמ"א מדאמר מר לעני ולגר תעזוב אותם ולא לעורבים וכו'.

**פ"ה** ה"א שהן חביבין הן באין על אתר. בר"ש (ד' ראשון) הן באין על יותר ואית דגרסי לאלתר. ובפי' מהר"י בן מ"צ לאלתר. וברמב"ם (מ"ע פ"א הי"א) מאימתי כל אדם מותרין בפרט וכו'. וברדב"ז שם ירושלמי וכו' על אתר כלומר לאלתר. ובבאור מהר"י קורקוס שם ופי' בירושלמי למה הכרם לא תלו בנמושות לפי שהענבים חביבים באים על יותר וי"ג על אתר וכו'. ועי' באצוי"ר ברכות צד 25.

**פ"ה** ה"א מפני שהן צנה. בד' קושט' מפני שהוא צנה. וכ"ה בר"ש ובפי' מהר"י בן מ"צ. וברדב"ז (מ"ע פ"א הי"א) מפני שהם צינה. ובד' אמשטרדם: שהן ימי צנה.

**פ"ה** ה"א שמתוך שהוא יודע שהוא מביא פרנסתו. בר"ש: שמתוך שהוא יודע שאינו מביא פרנסתו אף הוא אינו יוצא. וכן הוא בד' אמשטרדם.

**פ"ה** ה"ב במשנה ועל מ"ע וכו'. באגודה נאמנים על הלקט וכו' ועל המעשר בשעתו (ג' מלות ליתא) ועל מעשר עני בכל שנתו וכו'.

**פ"ה** ה"ב במשנה אינן נאמנים אלא על דבר שבן דרך בני אדם. וכ"ה במתניתא דב"ם. אבל במשנה שבמשניות אלא על דבר שבני אדם נוהגין כן.

פ"ח

**פ"ה** ה"ב עד מקום שדרכו לילך ולביא. כעין זה בב"מ פ"ה ה"ג ר"י ב"פ עד מקום שדרכו לילך ולבוא בו ביום. וברמב"ם (ה' מעשר פי"ב הי"ב) והוא שיהיה קרוב מן הגורן כדי שיצא ויבא בו ביום. וכ"ה בר"ש.

**פ"ה** ה"ב ואיפשר כן אלא וכו'. בכפתור ופרח פרק נ"ב ואפשר כן בתמיה א"ל אין מיכא (אלא מכא) ציבחר (ציבחד) ומיכא ציבחר כורא סליק פירוש ציבחר מעט עכ"ל. ובר"ש ירושלמי וכו' לילך ולבוא (ולביא) וכו' מינה (מיכא) ציבחר וכו'.

**פ"ה** ה"ב כודה (צ"ל כורה) סלק. אח"כ התחלת המאמר ר' לעזר דרומיה בעי קומי ר"י. ובמלאכת שלמה כאן: ובירושלמי גרסינן סלק ר"א דרומיה בעי וכו'. ובפני משה: כד הוא סלק ר' אלעזר דרומיה כשעלה לכאן ר"א הקשה לפני ר"י וכו'. והבינו שהמלה סלק מוסבת למטה, ולא כן הוא כי מוסבת לטעלה.

**פ"ה** ה"ב שאין אדם עושה בדבר ערור. במלאכת שלמה: דאין דרך עני לעשות ערמה (ערוה) בדבר זה דהיא מילתא דעבידא לגלוי וכו'. וכן הגיה הפני משה כאן.

**פ"ה** ה"ב ר' לעזר וכו'. ברמב"ם (מעשר פי"ב הט"ז) ובחי' מהר"י קורקוס שם ובשו"ת מהרימ"ט ח"א סי' ח"ד וכן מוכיח בירושלמי וכו' כשם שלא נחשדו וכו' לא נחשדו לוים וכו'.

**פ"ה** ה"ב כשם שלא נחשדו וכו'. ברמב"ם ה' מעשר פי"ב הט"ו ועי' בר"ש.

**פ"ה** ה"ב ר' מנא בעי ובן לוי וכו'. במלאכת שלמה דגרסי' התם ר' מני בעי ובן לוי נאמן לעולם אפי' בשביעית פי' אם אומר פירות הללו מע"ר של ששית הן מהו שיהא נאמן וכו' וסלקא הבעיא בתיקו.

**פ"ה** ה"ב כיני מתניתא אינן נאמנין אלא על דבר שכן דרך בנ"א נוהגין כן. בד' קושט' ואמשטרדם ליתא מלות: שכן דרך. ובנוס' ד' וויניציא כ"ה לפנינו מפורש במשנה ומה זה כיני מתניתא? אבל נראה שלפני הגמרא ירושלמי היתה הגי' בהמשנה כמו במשנה שבמשניות אלא על דבר שבנ"א נוהגין כן, והגיהו בהמשנה המלות: שכן דרך. ובר"ש: מפרש בירושלמי היכא מתניתא אין נאמנין אלא על דבר שדרך (שכן דרך) בנ"א נותנין (נוהגין) כן וכו'. ובמלאכת שלמה והר"ש שיריליו ז"ל מצאתי שכתב בפירוש הירושלמי ה"ג כיני מתני' אין נאמנין אלא על דבר שדרך בנ"א נותגין כן וכו' עכ"ל. וזה נובע מפי' הר"ש הנ"ל.

**פ"ה** ה"ג במשנה נאמנין על סעורה של אורז. בד' קושט' ובמשנה שבמשניות שעורה של אורז וכו'. וכ"ה ברמב"ם ה' מעשר פי"ב הי"ד ובר"ש. ובמתניתא דב"מ במ"ס: אורז של אורז. ובתרומות פ"א ה"ד הגע עצמך שהיתה שעורה של אורז וכו'.

**פ"ה** ה"ג במשנה נאמנין עליו בין חי וכו'. בד' קושט' ובמתניתא דב"מ ובמשנה שבמשניות אין (ליתא) נאמנין וכו'. וכ"ה ברמב"ם דנ"ל.

**פ"ה** ה"ג במשנה נאמנין על הפול ואינן נאמנין על הגריסין. בכפו"פ פנ"ב (תשי"ז) נאמן על פול ועל גריסין בין חיין וכו'.

**פ"ה** ה"ג פשיטא ליה שהוא נאמן וכו'. בר"א: פשיטא לן וכו'. ובר"ש (ד' ראשון) פשיטא לי וברמב"ם (ה' מעשר פי"ב הי"ג) חיטין הללו וכו' ובבאור מהר"י קורקוס שם ובספרים שלנו (ברמב"ם) כתוב חיטין וכו' אינן נאמנין וכו' אלא שהירושלמי קשה על זה ואולי גירסא אחרת מצא שכתוב בה אינו נאמן וכו' אלא ודאי אינו נאמן גרים בירושלמי וכו'. ובמרדכי ב"מ (פ"ט, סי' תקט"ר ד' ריוא) כתב רב האי גאון כל הטוען תמורת המנהג וכו' ובפ"ח דפאה משמע דאפילו במקום מנו לא מהימן וכו'. וכוונתו לירושלמי דילן דאי בעי אמר חטים ניתן לי ועשיתים פת דנראה בירושלמי דאינו נאמן, וגירסתו היתה כגי' הרמב"ם אינו

נאמן

נאמן. ועי' בר"ש. שוב ראיתי בשו"ת מהר"י מטראני ח"ב סי' כ"ח (ד' מ"ט ע"ב) דמסתעייא הך סברא מהא דאמרי' בפ' בתרא דדמאי (צ"ל פיאה) דתנן נאמנים וכו' ואע"ג דאית ליה כנו וכו' ע"ש.

פ"ח ה"ג הכל יודעין וכו'. בר"ש: ואמרינן בירושלמי דאפילו (ליתא) הכל יודעים שרוב (בנ"א) מוכנסו (מכנסו) לקט (אפילו כן) אין נאמן לומר קמח ופת ניתן לי (ה' מלות ליתא). ושם להלן בר"ש (דפוס ראשון) הכל יודעים שרוב מכנסו לקט אפילו בן לוי (ב' מלות ליתא, ופי' אפילו בן לוי שנאמן לעולם כמו שהוא במשנה ג') אינו נאמן. ועי' ברא"ש ובמלאכת שלמה: ובירושלמי אמרינן דאפי' הכל יודעין שרוב מכנסו לקט אין נאמן לומר קמח ופת ניתן לי וכו'.

פ"ח ה"ג מקום שנהגו להיות דורכין. תוספתא פאה פ"ד בשנוים. ובערוך ערך נקף ב' ירושלמי מקום שנהגו להיות דורכין וכו'. ובערוך השלם בנו"ג: דורסין, וסמך בזה על דפוס קראטאשין שבט"ס כ"ה שם. וע"ש. ובר"ש כאן. ובמלאכת שלמה: להיות מוסקים ס"א טוחנים.

פ"ח ה"ד דבית אסי בשלון וכו'. בר"ש: אלין דבי אסי וכו'. וכן בר"י קושט'. ובכפתור ופרח פרק כ"ח (79) וכדאיתא בירושלמי מס' פאה פרק בתרא גבי שכן דרך בעה"ב להיות מוציא מאילפסו (מלפסו) רבי (דבית) אסי בשלי ירק אנשין מתקנתיה סלק גמליאל זוגה ותקניה מאילפסיה (מן גוה לפסא). ובבאור מהר"י קורקוס על הרמב"ם (ה' מעשר פי"ב הי"ד) ובירושלמי אלין ר' אסי (כגי' הכפו"פ) וכו' מגו לפסאה. והני' דבית אסי יש לה על מה לסמוך. בירושלמי פסחים פ"י ה"ג בנייה בייתיה דאיסי וכו'. ובכתובות פ"ב ה"ג ספרוי דאסי, ובעיטור (קיום ד' נ"ד) מובא הירושלמי דאמרינן שפרויי דאסי. ובשו"ת ריב"ש סי' קל"ו דאמרינן אלין ספרי דאסי. ועי' אצוי"ר מעשרות צד 122

פ"ח ה"ה במשנה אין פוחתין וכו'. בילקוט שמעוני עה"ת ר' התקל"ח אין פותתין לעני העובר ממקום למקום (ג' מלות ליתא) מחצי קב חיטין, וקב שעורים דברי ר' יהודה (ג' מלות ליתא) ר"י (ר"מ) אומר חצי קב וכו' ועי' בספרי (תבא, ש"ג) מכאן אמרו וכו' דברי ר' יהודה רבי אומר חצי קב.

פ"ח ה"ה במשנה וקב שעורים וכו'. בסמ"ג (עשין קס"ג) או קב שעירים וכו' או (ליתא) קב גרוגרות וכו' מזון שלש (שתי) סעודות.

פ"ח ה"ה במשנה רמ"א חצי קב. בלקח טוב (ראה) רמ"א חצי קב חטים (ליתא).

פ"ח ה"ה במשנה קב וחצי כוסמין. ברדב"ז (מ"ע פ"ז ה"ח) וקב (קב) וחצי כוסמין כך הוא הנוסחא בכל הספרים וא"כ ק"ש על רבינו שכתב (שם) אם מן הכוסמין וכו' לא יפחות מקב, וצריך לומר שכך היתה גרסתו במשנה וכו'.

פ"ח ה"ה במשנה רע"א רביעית. בלקח טוב הנ"ל רע"א רביעית יין (ליתא).

פ"ח ה"ה רע"א פרס. עי' ערוך ערך פרס.

פ"ח ה"ה רובע אורז כולה תבלין. בד' אמשטרדם וקושט' עוכלא תבלין וכן בר"ש. ובפי' רבינו חננאל בעירובין כ"ט ע"א ומותיב עלה מהא דתני בפאה בפרק האחרון בירושלמי וקרוב לענין הזה בספרי דבי רב (עי' ספרי תבוא סי' ש"ג ולפנינו חסר שם מה שהביא הר"ח) ר"ש בן אלעזר אומר עוכלא תבלין וליטרא ירק עשרה אגוזין וכו'. ובכפתור ופרח (פרק מ"ד) ותני רובע אורז כולה תבלין וכו' כלה תבלין. פירוש כל שהוא עכ"ל. ובילקוט בקונדרס אחרון (327) וכל עוכלא תבלין והרכיב שתי הנוסחאות ביחד. וברמב"ם (מ"ע פ"ז ה"ח) לא זכר מכולה תבלין. ובפיוט לפרשת שקלים וכל עומר שבעה רבע וכלה והכלה

והכלה אחד ממאה ועוד בסאה. ובבה״ג ריש ה׳ חלה כולו בדבצרה. ועי׳ אצוי״ר לביצה צד 31. ובהג׳ הרש״ש (פסחים ק״ט) כלה זו איני יודע מה היא וכו׳

פ״ח ה״ה שלשת קבין. בר״ש בירושלמי תני וכו׳ שלישית קב חרובין וכו׳ עשרים (עשרה) אגוזים. ובפי׳ מהר״ן כן מ״צ כגי׳ הדפוס.

פ״ח ה״ה רביעיה שמן. בילקוט הנ״ל כדי רביעית שמן.

פ״ח ה״ה שני רימונין. בד׳ קושט׳ ג׳ רימונין.

פ״ח ה״ה ואתרוג אחד. בד׳ קושט׳ ליתא וברמב״ם (מ״ע פ״ו ה״ח) איתא.

פ״ח ה״ה מ״ט ואכלו בשעריך וכו׳. ספרי ראה (קי״ג). ומצאתי בס׳ יראים הנדפס מחדש (קל״א) וטעמא מפרש בספרי ואכלו וגו׳ תן להם כדי שבעם. ועי׳ בר״ש ובטור יו״ד סי׳ של״א ובב״י. ובילקוט בק״א תן להם כדי שובען (שובעו). וברמב״ם (מ״ע פ״ו ה״ז) ובררב״ז ובכ״מ שם.

פ״ח ה״ה חזקיה שאל לאבוי. כעין זה בירושלמי ברכות פ״ג ה״ה (בד׳ וויניציא ו׳ ע״ד שורה ה׳ מלמטה) אמר חזקיה ר׳ אבא מחמיר במים וכו׳. אבל בד׳ אמשטרדם הגי׳ אמר חזקיה אבא מחמיר וכו׳. עי׳ אצוי״ר שם צד 90. ונראה שצ״ל שם: אמר ר׳ חזקיה אבא מחמיר וכו׳. ובבבלי מצינו בכמה מקומות (עי׳ סה״ד) אמר ר׳ חזקיה משמיה דאביי. ואולי צ״ל משמיה דאבוי. ובירושלמי יבמות פ״ח ה״א ר׳ חזקיה בשם רבא הא כיני׳ וכו׳. ושם ה״ג ר׳ חזקיה בשם אחא מתניתא וכו׳. ובכתובות פ״ה ה״ו ר׳ חזקיה רב (בד׳ זיט׳ רבא) וצ״ל בשם אבא. ובס׳ דורות הראשונים ח״ב צד רל״ד מחליט שר׳ חזקיה ירד לבבל בימי אביי. וכפי הנ״ל אין זה מוכרח. ואעיר במה שכתב בסדר הדורות (127) בשם הרשב״א ששני חזקיה היו אחד רבו של ר״י ואחד חזקיה בריה דר׳ חייא בריה דרב כהנא וכו׳ עכ״ל. וזה מס׳ תחילת חכמה לר״י חאגיז (צד קט״ז ווירונה ת״ז). ולפנינו ברשב״א גיטין פ״ד ע״ב (וויניציא רפ״ג) הגי׳ חזקיה בריה דר׳ חייא בריה דרב וכו׳ אלא דחזקיה בר בריה דרב הוא וכו׳ עכ״ל. ובבבלי סוכה מ״ד ע״ב אייבו וחזקיה בני ברתיה דרב. ור׳ חייא בר כהנה נזכר באגדת בראשית פ״ב.

פ״ח ה״ה אהן צררא סמך הדא ברתא. בד׳ קושט׳ אהן צררא סמך הדין ברת. ובד׳ אמשט׳ אהן צררא סמך דא ברתא. ואולי הכוונה למ״ש באצוי״ר בתרומות צד 59 שברתא דר״ח רובה שאלה כמה פעמים את אביה ר״ח בדברי הלכות ובב״מ פ״ד ה״א ברת ר״ח רובה וכו׳ אתת שאלת לאביה וכו׳ מברתא דר׳ חייא ילפין? וכאן השיב ר׳ חייא לחזקיה שהשאלה ששאל בעין שאלות הבת שלו.

פ״ח ה״ה ר׳ חנניה הוה יתיב קומי ר׳ אלי. בד׳ אמשט׳ קומי רבי, וחסר שם האומר. ובירושלמי פסחים פ״ד ה״א אתין שאלון לרבי וכו׳ אמר ר׳ חנניה וכו׳. ובשו״ת הרשב״א ח״ב סי׳ רס״ה וח״ה סי׳ ל״ה ובכפתור ופרח פ״א מובא הירושלמי פסחים הנ״ל בגי׳ ושאלון לרבי אליה. ועי׳ אצוי״ר פסחים צד 61

פ״ח ה״ה אמר ר׳ מנא תניא ד׳ ליטרין. בד׳ קושט׳ אר״מ תני ד׳ ליטרין.

פ״ח ה״ה תני מערבין בשמן מזון שתי סעודות. במשנה מעילה י״ז ע״ב כבמזון שתי סעודות לעירוב. ובתוספתא נגעים פ״ז כמזון שתי סעודות לעירוב. המלות תני מערבין בשמן מזון שתי סעודות חסרות בירושלמי בד׳ זיטאמיר.

פ״ח ה״ה דג מליח וכו׳. ברוקח סי׳ ת״י מדאמר בירושלמי דפאה דג מליח מערבין בו בשר מליח מערבין בו, חי (בשר חי) דתנן הבבליים וכו׳.

פ״ח ה״ה מפני שרעתן מקולקלת. במשנה מנחות (צ״ט ע״ב) מפני שרעתן יפה. וכן הוא בירושלמי עירובין פ״ג ה״א.

פ״ח ה״ה הדא בלקירא. בד׳ קושט׳ סלקורא. ובערובין הנ״ל כלבודא.

פ״ח ה״ה פעפיעין וכו׳. בפי׳ רבינו חננאל בעירובין (כ״ח ע״א) ירושלמי בפרק אהרין דפאה פעפועין וגורגדניות וחלגלגליות מערבין בהן היירין אינון (וינון) וכו׳. ובפי׳ רב נסים גאון שם פירושו בגמרא דבני מערבא והבי גרסי׳ בעון קומו אילין (היידין) אינון וכו׳. ובפי׳ רנ״ג בברכות נ״ח ע״א בגמרא דבני מערבא גרסי׳ בר שילת (שמואל ב״ש) בשם רב וכו׳. ובערוך ערך פעפועין ירושלמי בסוף פאה פעפועין הן קקולי ויש בהן מליחות. ועי׳ בערוך ערך חלגלגות (פיזרו רל״ז) ירושלמי בפ׳ אחרון דפיאה וכו׳ אמר לן הקולי (בערוך השלם בהערה: הקולין) וכו׳.

פ״ח ה״ה היידון וינון. בד׳ אמשט׳ היידין יינין.

פ״ח ה״ה והנדקיקי. בערוך ערך גדגדניות ובסוף פאה ירושלמי גדגדניות הינדקוקי ולשון ישמעאל הן עשב וכו׳. ועי׳ מ״ש ע״ז במעריך ערך גדגדניות.

פ״ח ה״ו במשנה מדה זו וכו׳. בסמ״ג עשין קס״א מדה זו וכו׳ נוטל מחצה ונותן מחצה (נותן מחצה וכו׳) היה לי דבר מועט והעניים מרובים (ב׳ מלות אחרונות מהסמ״ג בעצמו) וכו׳. ועי׳ באו״ז ח״א ה׳ צדקה סי׳ כ״ב. ובהג׳ מרדכי בב״ב סי׳ תרנ״ט תנן מדה זו אמורה בכהנים לוים (ובלוים) וכו׳ והם מחלקים ביניהן פי׳ מדה זו וכו׳ ע״ש.

פ״ח ה״ו במשנה היה לי ממועט. באו״ז ובהג׳ מרדכי הנ״ל היה לו דבר מועט. וכ״ה בד׳ קושטאנטינא.

פ״ח ה״ו פתר מתני׳ בבשיעור. בר״ש: דפליגי בירושלמי בפי׳ משנתינו וכו׳. ובאו״ז הנ״ל בקש להציל נוטל מחצה וניתן מחצה נעשה דבר מועט והוא (הוא) נותן לפניהם והן מחלקין ביניהם פי׳ רשב״א זצ״ל מתני׳ בבשיעור וכו׳ ע״ש. ודברי האו״ז מובאים בשנוים קלים בהג׳ מרדכי בב״ב הנ״ל. ועי׳ ברמב״ם (מ״ע פ״ו ה״א) וברדב״ז ובכ״מ שם.

פ״ח ה״ו נעשה דבר מועט וכו׳. בתוספתא פאה פ״ד רצה נותן לפניהם שליש ומציל שתי ידות לקרוביו. ומדוע לא נזכרה התוספתא כאן?

פ״ח ה״ו הכא את אמר וכו׳. כאן צ״ל הלכה ז׳ כי זה קאי על משנה ז׳ אין פוחתין וכו׳. ובתוס׳ רי״א בבבא בתרא ט׳ ע״א כ׳ המורה (רש״י שם) והחנוני שהוא טוחן וכו׳ ומשתכר מחצה וכו׳ אח״כ התבוננתי שיפה פי׳ המורה וכו׳ וגם בירושלמי התם בסוף פאה הכא את אמר אין לעניים בגורן כו׳ והכא (וכא) את אמר אין פוחתין לעני העובר כו׳ צא מהן מחצה (שליש, ועי׳ בבלי עירובין פ״ב ע״ב צא מהן שליש לחנוני וכו׳ כאידך דר״ח דאמר צא מהן מחצה לחנוני ובירושלמי עירובין פ״ח ה״א ר״ה אמר צא מהן שליש ליציאה וכו׳). ליציאה פי׳ מהמה היכי משער הנא חצי קב בין בחיטין בין בפת עשויה? ומתרץ דהאי דתני מכבר בפונדיון אחר שהוצאתה מחצה לחנוני שיבוא רביע קב עכ״ל. ובתוספתא פאה פ״ד (הוצאת צ״ם) אין פוחתין לעניים וכו׳ במה דברים אמורים על הגורן אבל מתוך ביתו נותן כל שהוא ואינו חושש וכו׳. וכ״ה להלכה ברמב״ם (מ״ע פ״ו) ובסמ״ג עשין קס״א. ומדוע לא נזכר מזה בירושלמי? ועי׳ במשנה למלך מ״ע פ״ו ה״ז.

פ״ח ה״ו ר׳ בא בר בא בר ממל. האמורא הזה לא נזכר במקום אחר. וע״כ נראה שט״ס כאן וצ״ל ר׳ בא בר ממל.

פ״ח ה״ז במשנה מכבר בפונדיון. בסמ״ג עשין קס״ב מכבי׳ לפונדיון.

פ״ח ה״ז במשנה מזון שתי סעורות. בתוס׳ ב״ב ט׳ ע״א ד״ה שבת דתנן במס׳ פאה ומייתי לה בפרק כל כתבי מי שיש לו מזון שתי סעודות בביתו (ליתא).

פ״ח ה״ז אין מעמידין פרנסין פחות מג׳. באו״ז ח״א ה׳ צדקה סי׳ ב׳ פרנסין פי׳ גבאי צדקה. ובמרדכי ב״ב סי׳ תפ״ח ירושלמי ר׳ חלבו בשם רבא (בשם ר׳ בא בר זבדי וכו׳).

פ״ח ה״ז אנא חמי וכו׳. בתשובות השייכות לס׳ שופטים סי׳ א׳ מובא הירושלמי וגורס איתא חמי. ובמרדכי הנ״ל את חמי. ובאו״ז הנ״ל כגי׳ הדפוס׳.

פ״ח ה״ז ויהיו עשרים ושלשה. באו״ז הנ״ל פי׳ הואיל ודיני נפשות הם יהי׳ כ״ג כמו דיני נפשות, ושני עד דהוא מצמית להו הוא מסתכן כלומר מן הדין הזה צריך כ״ג אלא פעמים לא היו יכולים להקבץ עד שהיה העני מסתכן לכך אמר ג׳. וכן הוא במרדכי הנ״ל. ועי׳ בערוך ערך צמת ובמוסף הערוך שם.

פ״ח ה״ז ר׳ יוסי בשם ר׳ יוחנן. במרדכי הנ״ל א״ר יוסי בר בון (ב׳ מלות אחרונות ליתא) ובאו״ז שם א״ר אסי א״ר יוחנן וכו׳.

פ״ח ה״ז ר׳ יוכי עבד חד וכו׳. וכ״ה בתשובות הנ״ל. אבל בד׳ זיטאמיר בט״ס: עבד. ובב״י (בטור יו״ד רנ״ו) כתב המרדכי וכו׳ דבירושלמי בסוף פאה מוכח דאין מעמידין פחות מג׳ גבאים ואין מעמידין שני אחים וכן היה נכון לעשות וכו׳.

פ״ח ה״ז עאל לכפרה. בתשובות הנ״ל לכפרא. ובמרדכי ב״ב הנ״ל לכפרין, וכן במטה משה ד׳ קפ״ה ע״ב. ובס׳ הארץ (צד 68) כפרה, ומראה מקום לירושלמי דילן. ובערוך (ערך פקע ד׳, פיורו רל״ז) ר״י על לכפרא בעא מקמא (בערוך השלם: מקמה) וכו׳.

פ״ח ה״ז בן בבי על הפקיע. בסמ״ג עשין קצ״ג יש מפרשים שמה שאנו אומרים ביומא בן בוכרי (בן בבי) היה ממונה על הפקיעות וכו׳ וכן ישנו בירושלמי דפאה וכו׳ עכ״ל. ובמרדכי ב״ב (ד׳ ריווא) סי׳ תרכ״ב בן בוטי ממונה על הפקיע וכו׳.

פ״ח ה״ז אתם שאתם מתמנין. בערוך הנ״ל שאתם מתמנין (בערוך השלם: ממונין) על חיי נפשות לא כ״ש. ובמרדכי הנ״ל אתם שנתמניתם על דמי נפשות לא כ״ש. וכן מועתק המרדכי בשו״ת ר״י לבית הלוי כלל ד׳ סי׳ כ״ז וע״ש.

פ״ח ה״ז ר׳ הניי וכו׳. במרדכי הנ״ל ר׳ חנא וכו׳. ובתשובות מימוני הנ״ל הוה מעטים (מטעין) לון אורייתא לומר שכל שררה מהתורה ניתנה וכו׳. ובאו״ז הנ״ל היה מטעים וכו׳. ובדרכי משה (יו״ד רנ״ו) א״ר חני כד הוי ממנין (מקים) פרנסין פי׳ גבאי הוי מטעין וכו׳. ובב״י (בטור יו״ד רנ״ו) וכתב עוד (המרדכי) וכו׳ ר׳ חגי כד הוה מקירא (מקים) פרנסא פי׳ גבאי צדקה הוה מטעין להו אורייתא לומר כל שררא וכו׳. ובחידושי הגהות שם פי׳ שהיה נותן להם ס״ת בידם עכ״ל וזה דוחק לפרש כן. ובהגהה בשו״ע (יו״ד סי׳ רנ״ו) הגבאים שיהיו נאמנים וחכמים וכו׳.

פ״ח ה״ז ר׳ ליעזר הוה פרנס וכו׳. צ״ל ר׳ לעזר. ובאו״ז הנ״ל ואדם שהוא גבאי של צדקה אם עניים יחרפו אותו אין לו לחוש על זה כי יותר טוב לו ממה שהיו מברכים אותו כי יותר זכותו גדול בכך כדאמר בירושלמי וכו׳ ר״א היה פרנס פי׳ גבאי של צדקה וכו׳ ע״ש. וכן מובא במרדכי ב״ב ובמטה משה הנ״ל ובשו״ת ר״י לבית הלוי הנ״ל.

פ״ח ה״ז ר״ע בעון ממניתיה פרנס. לעיל פאה פ״ד ה״ו תפתר כשהיה (ר״ע) פרנס

פ״ח

**פ"ה** ה"ז רב ור"י חד אמר מדקדקין בכסות ואין מדקדקין בחיי נפשות. בבבלי ב"ב ט' ע"א מחלוקת רב הונא ורב יהודה ע"ש. ובירושלמי ר' זיטאמיר כאן בט"ס: חד אמר מדקדקים בחיי נפשות וחרנא וכו'. וכ"ה בשם הירושלמי בס' זכרון תורת משה (ח"ב ד' י"ג ע"ב). ובויק"ר (פל"ד) רב אדא בר אהבה (ר' בא בר זבדא) ורב ור"י חד אמר מדקדקין בכסות וכו' וע"ש ובילקוט עה"ת (תרס"ה, שאלוניקי) ר' אבא בר זבדא ור' יוחנן וכו'

**פ"ה** ה"ז אבל בזמן שמכירין אותו וכו'. ברמב"ם (מ"ע פ"ז ה"ו) ואם היו מכירין אותו מכסין אותו לפי כבודו (הכל לפי כבודו) מיד ואין בודקין אחריו (ג' מלות אחרונות ליתא) ובבאור מהר"י קורקוס שם ובירושלמי בר"א וכו' אבל מכירין אותו אף מכסין אותו לפי כבודו ונראה מדברי רבינו דה"ק אם מכירים אותו וכו' ע"ש. ובתוספתא פאה פ"ד לא נזכר שאין בודקין אחריו.

**פ"ה** ה"ז פתר לה ליטול. בד' אמשטרדם פתר לה ליתן וכצ"ל.

**פ"ה** ה"ז והתני למזונות שלשים יום וכו'. בתוספתא פאה פ"ד בשנויים. ובירושלמי ב"ב פ"א ה"ו בגי' אחרת: תני (תוספתא פאה פ"ד) שהה שם וכו' לכסות ששה חדשים לפסים ולזימיות י"ב חדש, ובתר כל הלין מילין אתמר וכו' אר"י ב"ב לחטי הפסח בין לישא בין ליתן. ובסמ"ג עשין קס"ב ובפ"ק דב"ב ירושלמי גרסינן גבי שהה י"ב חדש בעיר הרי הוא כאנשי העיר אמר ר"י ב"ב לחיטי הפסח וכו' ועי' בתשובות הגאונים (זכרון לראשונים סי' תקל"ז). ובמרדכי ב"ב (תע"ז) בירושלמי וכו' לפייסים ולזימיונות (ולזמיות) וכו' א"ר בון לחטי דפסח בין לישא וליתן יב"ח (ליתא) פירוש בין ליתן משלו חטין לעניי העיר בין לישא משלהן אם עני הוא צריך יב"ח ומכאן יש לפסוק שאין לחייב אדם במתנה ומסים ואין להטילה עליו עד יב"ח מדקאמר לפייסים ולזמיונות יב"ח וזמיונות היינו מסים כדקאמרינן במדרש וכג'. ועי' בסוף ספר משרים. ובכפו"פ פמ"ד ירושלמי וכו' אמר ר' יוסה לפוסים לחטי הפסח בין לישא בין ליתן ובשו"ת מהרי"י קולון (י"ז) אנכי עיינתי בירושלמי וכו' ע"ש.

**פ"ה** ה"ח במשנה מאתים זוז. במרדכי ב"ב (ד' ריווא) סי' תרנ"ב פי' ר' זוז שיערו חכמים שיעור הוצאה לשנה מזונות ומלבושין. וזהו ספי' הר"ש כאן. ועי' בשו"ת רשב"ש סי' שס"א.

**פ"ה** ה"ח במשנה אפילו אלף וכו'. באו"ז ה' צדקה סי' י"ד תנן וכו' אפילו אלף דינרים (ליתא) וכו' ונראה שהמלה דינרים הוסיף האו"ז מדעתו לפרש המשנה אפילו אלף. שוב ראיתי בטור יו"ד (רנ"ג) אפי' נותנין לו אלף זוז וכ"ה באגודה ובשו"ת רשב"ש הנ"ל היו לו מאתים זוז (ליתא) חסר וכו'.

**פ"ה** ה"ח במשנה נותנין לו כאחת. בסמ"ג לווין (רפ"ח ד' רפ"ב) ובטור הנ"ל בבת אחת.

**פ"ה** ה"ח במשנה היו ממושכנין בכתובת אשתו וכו'. לקמן בפרק זה ה"ח בפסקא דמתניתין היו ממושכנין לכתובת אשתו וכו'. ובשו"ת מהר"ם בר"ב (הוצאת בלאך ז"ל סי' תתקמ"א) מדתנן במס' פאה מי שיש לו וכו' ומשמע אעפ"י שיש לו קרקע ששוה מאתים זוז מדקתני סיפא היו משועבדים (ממושכנין) לכתובת אשתו או לבע"ח ולשון שעבוד שייך בקרקעות וכו'. ובאו"ז ה' צדקה סי' י"ד היו ממושכנים בכתובת אשתו או לבע"ח וכו'. ובאגודה היו ממושכנים לכתובת וכו' פר"י אפילו לאשתו שהיא תחתיו וכן מוכח בירושלמי (עי' לקמן

בהלכה

בהלכה ח׳). נראה לי מכאן שלוקחין צדקות אפילו אותן שיש להם יותר משוה מאתים ומשועבדים לכתובת אשתו.

**פ״ח** ה״ח חד תלמיד מן דרבי וכו׳. ירושלמי סוטה פ״ג ה״ד בשנויים ובערוך ערך פרש חר תלמיד מן דרבי וכו׳ ובדפוס ראשון מן דר׳. ובדפוס אחר: מן דרומא, ובכפתור ופרח פמ״ח חד תלמיד דרבי. ובתוס׳ סוטה כ״א ע״ב ד״ה זה הגי׳ חד תלמיד מדר׳ בון (ליתא). ועי׳ באו״ז ה׳ צדקה סי׳ י״ד.

**פ״ח** ה״ח מכת פרושין נגעו בו. בירושלמי ב״ב פ״ט ה״א ומכת פרושין נגעו בה. ובבלי סוטה (כ״א ע״ב) רשע ערום.

**פ״ח** ה״ח אמר ליה ר׳ וכו׳. בערוך ד׳ ראשון אמ׳ (פי׳ אמרו) ליה ר׳ אית ליה (בט״ס: לי)שיעורא. ובערוך השלם: אמר ליה ר׳ וכו׳

**פ״ח** ה״ח ואעלוני׳ לקפילין. בכפתור ופרח הנ״ל ואעלוניה לקפליון וחסרוניה חד קרט וכו׳. פירוש קפיליון חדר, קרט פרשנוהו פרק ט״ז עכ״ל.

**פ״ח** ה״ח משפחת אנטבילא היתה וכו׳. בספרי ראה (ק״י) משפחת בית נבלטה וכו׳. ושם (תבוא, ש״נ) בית נבטלה. ועי׳ בתוספתא פאה פ״ד. ובערוך ערך משפחה (פיזרו רל״ז) משפחת בית נבלטא היתה בירושלים והיתה מתיחסת משל ארנן היבוסי פעם וכו׳ בסוף פאה ירושלמי עכ״ל.

**פ״ח** ה״ח מתייחסת של ארנן היבוסי. אולי צ״ל של ארנן מבני זרובבל הנזכר בדה״א ג׳ כ״א. ועי׳ בבלי ע״ז כ״ד ע״ב.

**פ״ח** ה״ח דהוון דרשין בשעריך. בספרי (תבא ש״נ) בשעריך מלמד שאין מוציאים אותו מן הארץ לחו״ל. ועי״ש בספרי דבי רב (ד׳ רב״ב ע״נ, שאלוניקי)

**פ״ח** ה״ח בשר צפרים בכל יום. בתוספתא פאה פ״ד (הוצאת צ״מ) בשר בצפורי בכל יום. ובכת״י, אחר שם: בשר צפורי. ובספרי ראה (קט״ז) בשר של צפור בכל יום. ועי׳ בבלי כתובות ס״ז ע״ב. ובספרי דבי רב (שאלוניקי ד׳ דכ״ה) טרחו רבנן לפי שהבינו תיבת מצפורי שהעני היה מצפורי אבל מספרין נראה דהכי פירושו שלקחו לו ליטרא בשר משל צפורים וכו׳.

**פ״ח** ה״ח אר״ש כלי כסף וכלי זכוכית בגופיהן כ״ה בר״ש ובאו״ז ח״א סי׳ י״ד. אבל כ״ז ליתא בר״ן כתובות סי׳ ש״א. ועי׳ בבלי שם ס״ח ע״א.

**פ״ח** ה״ח כאן בגופו וכאן בשאינו גופו. באו״ז הנ״ל כאן בגופו כאן בשאין בגופו. ובראי״ש: ובירושלמי מחלק דבמלבושין שמשתמש בהן בגופו אין מחייבין אותו למכור, אבל בשאר כלי תשמישו ימכור ויקח פחותים מהם.

**פ״ח** ה״ח אכל ומותיב. במערוך אפי׳ אוכל ומקיא לפי שהיה רגיל בכלי כסף ועתה היה אוכל בכלי חרס והיה נמאס אמר לו הרופא והלא בקדרה של חרס וכו׳.

**פ״ח** ה״ח עד כרוני בבי״ח שהוא דוחק. כעין זה בנדרים פ״ד ה״ב.

**פ״ח** ה״ח אין מחייבין אותו למכור. זהו פסקא דמתניתין אין מחייבין אותו למכור את ביתו וכו׳. ובכל ההוצאות חסר הגמרא׳ על פסקא זו. אבל בפי׳ הר״ש והרא״ש (בס׳ פי שנים) את ביתו ואת כלי תשמישו בירושלמי א״ר חנינא כלי רגל וכלי שבת אין מחייבין אותו למכור וכו׳. ודברי הר״ש הנ״ל מובא בהרחבת לשון באו״ז ה׳ צדקה סי׳ י״ד ועי״ש. ובאו״ז (ח״ג, ב״ק סי׳ תט״ו) כי ההיא דשלהי׳ כס׳ פאה ירושלמי דא״ר חנינא כלי רגל וכלי שבת אין מחייבין אותו למכור אלא מתפרנס מין הכיס וכו׳. וכ״ה בכפו״פ פמ״ד. וכ״ז חסר לפנינו בירושלמי כאן. ונראה שהמעתיקים דלנו והחסירו מן א״ר חנינא כלי רגל וכו׳ עד א״ר חנינא צריך אדם וכו׳. ולפלא שהרמב״ם והטור השמיטו זה להלכה. וכעין מאמר

ר׳ הנינא זה, בירושלמי כתובות פ״ו ה״ג א״ר יוסה זאת אומרת שאין אדם רשאי למכור כלי אשתו. ומובא הירושלמי ברי״ף כתובית סי׳ רצ״ו ובטור אה״ע סי׳ צ׳. ובירושלמי קדושין פ״א ה״ד ר׳ מנא אמר כלי רגל חולקין כלי שבת צריכא ר׳ אבין פשיטא ליה בין כלי רגל בין כלי שבת וכו׳. ועי׳ בשו״ת רדב״ז (ב״א רט״ז). ואעיר עוד למ״ש הב״מ (מ״ע פ״ט ה״ד) בתעניות מחלקים מזונות לעניים וכו׳ בפרק אר״ם וירושלמי סוף פאה ולפנינו בירושלמי ליתא זה. ובה׳ תרומות פ״ב ה״ט בכ״מ לאפוקי ממ״ש בירושלמי פ״ה דפאה אמר ראב״י העושה כרי מן הלקט וכו׳ חייב בתרומה גדולה וכו׳ ולפנינו ליתא. ועי׳ כלאים פ״ו ה״ב. ובמנורת המאור סי׳ צ״ה ואמרינן בירושלמי בריש פאה בפרק מאמתי במגילת סתרים של רבינו שהקדיש וכו׳. ועי׳ במנהיג (צד 10 ד״ב). ובסה״ד (צד 280). ובמגדל עוז ה׳ ממרים פ״ו ה״י וגרסי׳ פ״ק דקדושין וכו׳ דרב אסי הוה ליה ההיא אימא זקנה וכו׳ וה״נ איתא בירושלמי דפאה עב״ל ולפנינו בירושל׳ דפאה ליתא.

פ״ח ה״ח א״ר חנינא צריך אדם שיהיו לו שני עטיפין וכו׳. בשאלתות סי׳ א׳ תניא א״ר יותנן (גאר״ח) צריך האדם שיהיו לו שתי עטיפות אחת של חול וכו׳. ובפי׳ רב נסים גאון בשבת קי״ג ע״ב בגמרא דפאה גרסי׳ ב״מ אמר ר׳ חנינא וכו׳. וכ״ה ברות רבה פ״ה ובמנהיג (צד 32 ד״ב) ובפי׳ ר״י בן מ״צ כאן. ובאו״ז ח״ב סי׳ י״ח ע״ש.

פ״ח ה״ח כד דרשה ר׳ שמלאי. בילקוט רות (תר״ד) כדדרש רבין בצבורא וכו׳

פ״ח ה״ח אמרו ליה רבי כעטיפתינו וכו׳. בהג״מ (ה׳ שבת פ״ל ה״ב). ובירושלמי גרסינן א״ר יוחנן (עי׳ לעיל ני׳ השאלתות) אוי לנו על עטיפה בשבת בעטיפת החול. ובמרדכי שבת (סי׳ שפ״ח) גרסי׳ בירושלמי אוי לנו כעטיפותינו בחול כך עטיפותינו בשבת ולכך נהגו ללבוש גרניקא בלע״ז וכו׳. ועי׳ באו״ז הנ״ל. ובבראשית רבא פי״א אות ב׳ מחלוקת אמוראי בזה.

פ״ח ה״ח צריכין אתם לשנות. ברות רבא פ״ה פסוק ורחצת א״ל צריכין אנו לשנות. ובמתנות כהונה שם: צריכין אנו בירושלמי גרסינן אתם.

פ״ח ה״ט במשנה מי שיש לו חמישים זוז וכו׳. במדרש משלי כ״א י״ד תסן הנינן מי שיש לו חמשה זהובים ונושא ונותן בהן וכו׳. וכן נעתק בילקוט המכירי שם. וע״ש בהערות רש״ב ז״ל. ובשו״ת הרשב״א המיוחסות להרמב״ן (קפ״ד) הרביעי צריך לחייבם ולא יותר דיש ראיה וכו׳ מי שיש לו נ׳ זוז וכו׳. ע״ש (ובשו״ת ר״י ו׳ לב (ח״ד סי׳ ק״ו).

פ״ח ה״ט במשנה לא יטול. בטור יו״ד (רנ״ג) לא יטול מהצדקה כלל. ועי׳ בב״י שם ובשו״ת ריב״ש סי׳ קנ״ג.

פ״ח ה״ט במשנה וכן דיין שדן וכו׳. בד׳ קושט׳ ליתא. וזה לא היה בהמשנה לפני הסמ״ג עשין קס״ב. ועי׳ בבה״ג (ד׳ ברלין צד 640).

פ״ח ה״ט במשנה שנא׳ צדק צדק תרדוף. בד׳ אמשטרדם שנאמר דורש רעה תבואנו ונאמר צדק וגו׳. ואולי צ״ל וכן דיין שדן וכו׳ שנא׳ צדק וגו׳ וכל מי שאינו לא חגר וכו שנא׳ דורש רעה תבואני.

פ״ח ה״ט ה״א חמשין עבדין טבין מן מאתים וכו׳. בשו״ת מהר״ם מרוטנבורג (סי׳ תשנ״ג, הוצאת בלאך ז״ל) ומפריש עלה בירושלמי טבין וכו׳ וע״ז סמכו הקדמונים שלא להטיל מס על הקרקעות כי כל המס אינו אלא מן המשא ומתן וכו׳. ובאו״ז ה׳ צדקה סי׳ י״ד ירושלמי וכו׳ מן מאתים דלא עבדין כלומר ממאתים חסר דינר עכ״ל. ועי׳ תוס׳ סוטה כ״א ע״ב ד״ה זה. ובכפתור ופרח

פרק

פרק מ"ד ירושלמי הכא אמרינן (הדא אמרה) חמשין עבדין טבין ממאתים חסר דינר דלא עבדין (ממאתים דלא עבדין, וגי' הכפו"פ נכונה כי אם יש לו מאתים הרי זה לא יטול?) דאלו התם יטול והכא לא יטול (ו' מלות אחרונות ליתא) ובאגודה (ב"ב סי' כ') עוד יש להביא ראיה ממס' פאה מי שיש לו מאתים (צ"ל חמשים) זוז וכו' ומפרש בירושלמי טבין חמשין וכו' וע"ז סמכו הקדמונים שלא להטיל מס על הקרקע ונמצא בשם רבינו יוסי ט"ע שאין בכל הסחורות שכר מצוי וכו'. ועי' במרדכי ב"ב סי' תפ"א ובהגהה שם.

פ"ח ה"ט שמואל ערק. בבבלי כתובות ס"ז ע"ב ר' חנינא וע"ש.

פ"ח ה"ט בהדין אנגטין אנן אכלין יומא דין וכו'. בערוך ארגנטין (כד' ראשון) ארגנטין דכספא בסוף פיאה ירושלמי עכ"ל ובערוך השלם שם: אנן אכלין יומא דין דארגנטירין דהבא (דהכא) או (ליתא) בארגנטורין דכספא וכו'. ובמוסף הערוך שם א"ב פי' בל"ר כסף וכלי כסף וכו' ירושלמי דפאה פרק מאימתי יומא דין בארגנטרין דדהבא. ובמעריך ואני אומר כי הנוסחא האמתית היא ארגינטיריא ולשון רומי הוא והוא שם כולל מיני כלים רבים של כסף ושל זהב והכי גרסינן בירושלמי סוף פאה וכו'. ובס' זכרון תורת משה (ח"ב י"ג ע"ב) בהדין אנגרנטון אנן אכלין וכו'.

פ"ח ה"ט ר"י ורשב"ל וכו'. מובא בשנויים בויק"ר פל"ד ובילקוט המכירי תהילים מזמור ק"ט ה' וברות רבה פ"ה פסוק ותאמר לה חמותה.

פ"ח ה"ט כי מיטפלון ביה. במ"כ בויק"ר הנ"ל: ובירושלמי גרס מי מטפלין פי' משהיו מטפלין בו. ועי' במתנות כהונה ברות רבה הנ"ל.

פ"ח ה"ט אשכחון כיס דינריא תלו ביה. בויק"ד הנ"ל אשכחין חדא כיסא ושית מאה דינר הלא בקדיליה אמרו ברוך שבחר בחכמים ובדבריהם (כ"ז ליתא) וכו'. ועי' בילקוט עה"ת (תרס"ה).

פ"ח ה"ט ר"י בר אידי ור"י וכו'. בשו"ת מהר"ם בר"ב סי' תשנ"ג ואמר שלהי מס' בכורים (לפנינו ליתא שם) ושלהי מס' פאה ריב"א ור"י בר נחמני (נחמן) וכו' אלמא דרשאי להן מתנה לאחר וכו'. ובאו"ז ח"א ה' צדקה סי' י"א ואמר שלהי מס' בכורים (גם לפניו היה זה שם) ושלהי מס' פאה וכו' והוו יהבין לר"ח אבוה דר"ה חד דינר והוא הוה יהיב לחורנא וכו'. אלמא דרשאי לתן מתנה לאחרים וכו'. ועי' בשו"ת בשמים ראש סי' צ"ג.

פ"ח ה"ט ר' זכריה חתניה דר"ל. במנורת המאור סי' קפ"ט ובמטה משה (ד' קע"ז ע"א) חתניה דריב"ל. ולגי' זו כיון היוחסין ד' לונדון צד134 וגי' הדפוס יותר נוח כי מכמה מקומות נראה שר' זכריה היה חתן ר' לוי.

פ"ח ה"ט הכל מליזין עליו. בס' חסידים (ד"ב תת"ס) מלעיזין עליו.

פ"ח ה"ט מפליג מיניה. בילקוט הנ"ל (שאלוניקי רפ"א) מפליג מצוה.

פ"ח ה"ט והוה מכתפי מיניה. בשקלים פ"ה ה"ו והוה מסתפי. וכ"ה בילקוט המכירי משלי כ"א י"ד. אבל בילקוט שמעוני עה"ת (ר' תתקכ"א) ובקונדרוס אחרון ליתא ג' מלות הנ"ל.

פ"ח ה"ט אשרי נותן לדל וכו'. בשנוים בילקוט עה"ת סי' תרס"ה. ובמנורת המאור סי' קצ"ח וגרסינן בויק"ר פל"ד וכו' א"ר מונא (ר' יונה) אשרי וכו' ור' מונא כך היה עושה כשהיה רואה בן טובים וכו'.

פ"ח ה"ט רשות גבן. בשקלים פ"ה ה"ו אמרין דשתן גבן. ועי' מ"ש בערוך השלם בערך דש.

פ״ח ה״ט נחמיה איש שיחין וכו׳. מ״ב א בשנוים בכפתור ופרח פרק מ״ד.

פ״ח ה״ט זכי עימי. בקדושין פ״ג הי״ד א״ל ר׳ זכה עימי.

פ״ח ה״ט נחום איש גם זו וכו׳. בבבלי תענית כ״א ע״א בשנויים.

פ״ח ה״ט דסגיא נהוריא, בכתובות פ״א ה״א ופי״א הי״ג ואיתעבד כסגיא נהורא. ולעיל בפאה פ״ה ה״ה לסמיא צווחין סגיא נהוריא.

פ״ח ה״ט מנא לך א״ל מר׳ אליעזר בן יעקב וכו׳. וכ״ה בשקלים ספ״ה, ובבבלי חגיגה ה׳ ע״ב ממאן שמיעא לך מפרקיה דר׳ יעקב שמיעה לי וכו׳. וגי׳ הירושלמי יותר נוח.

פ״ח ה״ט לא הוה אית בני נש דלעיין באורייתא. בשקלים ספ״ה מוסיף: ר׳ אבון עבד אילין תרעייה דסדרא רבא, אתא ר״מ לגביה, א״ל חמי מה עבדית, א״ל וישכח ישראל את עושהו ויבן היכלות לא הוה בני נש דילעון באוריתא, ונראה שהמעתיק השמיט כאן מן דלעיין באורייתא עד דילעון באוריתא. ולפני איזה מהראשונים היה כל הנ״ל בפאה כאן: בתשב״ץ קטן (תקל״ג) ירושלמי דזרעים (כוונתו לפאה) רבי מחוי ליה לרב תרעא דבני כנישתא דקא בני וכו׳. ובתשב״ץ הגדול (ח״ג סי׳ ק״צ) ממה שמצינו בירושלמי דזרעים בסוף פאה ר׳ מחוי לרב תרעא לבי כנישתא וכו׳ ועי׳ בילקוט הושע (תקכ״ה) ובב״י בטור יו״ד סי׳ רמ״ט ובאצוו״ר לשקלים צד 35.

פ״ח ה״ט ר׳ אחא בשם ר׳ חננא כיני מתניתא כל מי שהוא צריך ליטול וכו׳. הלשון כיני מתניתא תמוה. דהלא במשנתינו מפורש וכל מי שהוא צריך ליטול ואינו נוטל אינו מת מן הזקנה וכו׳. ובמרדכי בבא בתרא סי׳ תקי״א ירושלמי אמר ר׳ חייא בשם ר׳ חנינא (ר׳ אחא בשם ר׳ חננא) מי שהוא וכו׳. (ולא גרים כיני מתניתא). ובהגהת מרדכי בבא קמא סי׳ ר״ב ירושלמי ר׳ יוסי בר חנינא אומר כל הצריך ליטול וכו׳. ובפי׳ הרא״ש: גרסי׳ התם אמר ר׳ חמא בר חנינא כל וכו׳. ובסמ״ג עשין (קס״ב) ובירושלמי דפאה אומר כל מי שצריך ליטול ,אינו נוטל כאילו (הרי זה) שופך דמים כגון חולה או זקן או בעל יסורין או יש לו בנית רבית ואינו יכול להשיאן ולפרנסן אלא א״כ יטול (ב׳ מלות אחרונות מהסמ״ג בעצמו) עכ״ל. וכ״ה בכפו״פ פמ״ד. ובסמ״ק (רמ״ז). מזה נראה שלא גרסו המלות כיני מתניתא. אבל בר״ש כאן: בירושלמי אמרו ר׳ חייא בשם ר׳ כיני מתניתא וכו׳. ובאו״ז ח״א ה׳ צדקה סי׳ ט״ז בירושלמי אמר ר׳ חמא בשם ר׳ חנינא כיני מתניתא וכו׳. ובאו״ז ה׳ ק״ש סי׳ ט״ו ירושלמי סוף מס׳ פאה ר׳ אחא בשם ר׳ חנינא כיני מתניתין וכו׳. ובב״י בטור יו״ד (רנ״ה) וכתב רבי׳ שמשון (הר״ש הנ״ל) בירושלמי אמרינן (ול״ג כיני מתניתא) כל מי וכו׳, ומדברי הרמב״ם וכו׳ נראה שהוא מפרש דירושלמי בשאינו יכול לחיות אלא אם יטול וכו׳. ובאגודה אבל אם אינו יכול להספיק ומסגף את עצמו אמר בירושלמי הרי זה שופך דמים והבוטח בה׳ חסד יסובבנהו.

פ״ח ה״ט על נפשיה לא חיים על חורנין לכש״כ. בן סירא י״ד ה׳ ובבבלי פסחים מ״ט ע״ב על חייו לא חס על חיי חבירו לא כ״ש. והירושלמי השתמש בבן סירא. ועי׳ מ״ש באהבת ציון וירושלים לחגיגה צד 64 ובברכות צד 170 ובירושלמי סנהדרין פ״י. ה״א בספרים החיצונים כגון ספרי בן סירא וכו׳.. אולם בבאר שבע בסנהדרין (ד׳ נ״ה ע״ב) מגיה כגון ספרי המירם וכו׳ עכ״ל והגהתו טובה מאד.

# מסכת דמאי.

**פ"א** ה"א במשנה הקלים שבדמאי. בערוך ערך דמאי בריש דמאי הקלין שבדמאי פי' שנהנין מהן ואין צריך להפריש מהן דמאי שבאין מהפקר.

**פ"א** ה"א במשנה והרימין. בערוך (שתין, ד"ר) והרימונין.

**פ"א** ה"א במשנה והעוזררין. במתניתא דב"מ והחוזררין, ובתשובות הגאונים (זכרון לראשונים סי' כ"ז) עוזרדין וכו' ודע כי יש שונין אורדין ויש ששונין זרדין וזה הוא הלשון המדוקדק עכ"ל. ועי' מ"ש הרב ר"ע לעוו בספרו על הצמחים צד 287.

**פ"א** ה"א במשנה האיג וחומץ והכוסבר. בערוך (אג, דפוס ראשון) והאוג והחומץ והכסבר בפר' ראש' בדמאי. ובמשנה שבמשניות והחומץ שביהודה.

**פ"א** ה"א במשנה ונובלות התמרה. באו"ז ח"א סי' שכ"ג ונובלות תמרה.

**פ"א** ה"א במשנה מרימי שיקמה. במתניתא דב"מ. ובערוך מרימי שקמנא. והעיר הזאת נזכרת בקדמוניות ליוסף (13.12.3.) ואצל פליניוס 5.17.1.

**פ"א** ה"א במשנה המסוטפית. בערוך (סטף ד' ראשון) המוסטפות.

**פ"א** ה"א לפי שרוב המינין וכו'. בפי' מהר"י בן מ"צ: גרסינן אר"י לפי שרוב המינין הללו וכו'. ובפי' הראב"ד בתו"כ (קדושים פ"א) ואמרינן בגמ' ירושלמי אר"י מפני (לפי) שרוב מינין וכו'. ובכפתור ופרח פל"ז גרסי בירושלמי אמר ר"י לפי שרוב המינים הללו אין באין אלא מן ההפקר (ההבקר) לפיכך מנו חכמים אותן ולא שניא בין דמאי בין ודאי (כן אמר ר"י בסמוך). ובמאירי ברכות (מ' ע"ב) ובשם תלמוד המערב שמעני שכל אלו אף בודאי וכו' וסוגיא זו (ברכות שם) מעידה הפך הדברים שהרי אמרו בה של ספק הוא דלא דלא מעשרינן הא ודאי מעשרינן.

**פ"א** ה"א מתניתא מסייעא לר"י וכו'. ברמב"ם (ה' מעשר פי"ג א'). ובבאור מהר"י קורקוס שם בירושלמי הקשו על ר"י ופריק לה ר"ל ואמרו שם מתני' מסייע לר"י מכזיב (כן בד"א, אבל בדו"ו מגזיב) ולהלן וכו' שניא היא בין ודאי לדמאי אוף הכא וכו' כלומר כי היכי דדמאי דנקט התם לאו דוקא הכי נמי דדמאי דנקט הכא לאו דוקא וכו'.

**פ"א** ה"א מגזיב ולהלן פטור מן הדמאי. בתוס' רה"ש ט"ו ע"ב ד"ה בנות זלר"י דפטר בירושלמי דריש דמאי אפילו בוודאי ודמאי דמתני' לאו דוקא לפי שרוב מינים אינם באים וכו' אבל לר"ל דירושלמי דמחייב וכו'. ובתוס' חולין ו' ע"ב ד"ה והתיר ועוד יש מפרשים שנמצא בירושלמי דהא דקאמר דמכזיב (מגזיב) ולהלן פטור מן הדמאי לאו דוקא דמאי אלא אף מן הודאי זאהא סמכינן. ובסמ"ג עשין (קל"ג) ואילו בירושלמי דדמאי משמע שאפילו במה שקרשו עולי מצרים מכזיב ולהן פטור בין דמאי ובין ודאי ופטור מן הדמא' לאו דוקא.

**פ"א** ה"א עיקרן לא מן ההבקר. המלה עיקרן ליתא בתוספתא פ"א ובבת"י רומי.

**פ"א** ה"א אתא חמי וכו'. בפי' מהר"י בן מ"צ: וגרסינן תא חמי אם רוב נשמרין (משמרין) ד"ה הייבין בין דמאי בין ודאי ואם (אם) אין רוב נשמרין פטורין וכו'.

**פ"א** ה"א אלו הן השיתים. בבבלי ברכות מ' ע"ב שיתין אמר רבה בר חנה א"ר יוחנן מין תאנים וכו'. ועי' בהגר"א שם. ובירושלמי כאן אין זכר ממאמר ר' יוחנן. ובכפתור ופרח (פל"ז) השיתים והוא מין מהתאנים המדבריות ופי' בירושלמי

בירושלמי ביוצאין תחת סלעים כמו שיתין שהם יסודות וכו׳. ולפנינו ליתא.

**פ״א** ה״א ר׳ שמעון בריה דר׳ אבי. בד״א בריה דר׳ אבא. ובכת״י רומי בריה דר׳ אייבו. ובפי׳ רב ניסים גאון בברכות הנ״ל פירשו בתלמוד א״י דדמאי אלו הן השיתין ר״ש בריה דר׳ אבא אמר שהן יוצאות וכו׳. ובפי׳ הר״ש: ובירושלמי אמרינן אלו הן שיתין (השיתין) ר״ש בר אמי אמר שהן יוצאין (יוצאות) מתחת העלין. ועי׳ בפי׳ מהר״י בן מ״צ. ור׳ שמעון בר אבא נזכר גם במדרשים עי׳ מבוא התנחומא. וכן נזכר בב״ר פי״ח. ואיננו שמעון בר בא ושנזכר בלא תואר רבי. ועי׳ אצוי״ר לכלאים צד 4.

**פ״א** ה״א הבכרות והמסוייפות וכו׳. ברמב״ם (מעשר פי״ג ב׳) הבכורות הם ייפות שבקעה פטורין מן הדמאי. ובררב״ז וכ״מ שם: שם בירושלמי כלשון רבינו.

**פ״א** ה״א כדי טפילת שומר. עי׳ ערלה פ״א ה״א.

**פ״א** ה״א ר׳ לעיי אמר. בכתי״ר תני ר׳ אליעיי. ובהוספתא דמאי פ״א ר׳ אלעאי וכו׳. ובמתנות כהונה במדרש קהלת פ״ד פסוק וטוב משניהם לעיי הוא בירושלמי כמו אילעי בבבלי.

**פ״א** ה״א השיתין שבציפרין. בתוספתא מכשירין פ״ג הבכרות של קישואין ושל דלועין שבצפורי.

**פ״א** ה״א נסתייפו התאנים. בבאיר מהר״י קורקוס (מעשר פ״א הי״ב) תוספתא פ״ג סופת תאנים וכו׳ ורש״י גרס סופי תאנים וכו׳ ובירושלמי גרסינן נסתייפו תאנים וכו׳.

**פ״א** ה״א ענבים והוא משמר שדהו וכו׳. בסדר עולם פ״ה תאני ר״ח הנשמר בגנה אסור משום גזל וכו׳. ועי״ש מה שכתבתי בהערותי שם הערה כ״ט ובמבוא לסע״ר צד 7. שזהו הוספה מאוחרת שם.

**פ״א** ה״א עולא בר ישמעאל וכו׳. עי׳ אצוי״ר שביעית צד 58.

**פ״א** ה״א יאות הוא מקשי. בד״א וכתי״ר ולא יאות הוא וכו׳.

**פ״א** ה״א עם התמרים הרי אילו פטורות. בתוספתא פ״א חייבות, וכצ״ל.

**פ״א** ה״א בשלא הטילו שאור וכו׳. ברמב״ם (מעשר פי״ג ה״א) והן שעדיין לא הטילו שאור. ובררב״ז שם ובירושלמי הוי פליגתא ופסק כר״ח דאמר בשלא הטילו שאור ואקשינן עלה אי בשלא הטילו שאור אפילו בתערובות (במעורבות) יהו פטורות ומתרצינן לית יכיל וכו׳ אשכול שניכר (שביכר) וכו׳.

**פ״א** ה״א אשכול שביכר וכו׳. מעשרות פ״א ה״ב אשכול שבישל בו אפילו וכו׳.

**פ״א** ה״א כוסברה כוסברתא. בפי׳ ריבמ״צ: כוסברתא כוסברת מה בין יהודה וכו׳ מן מתיליך (מהליך) עם (בט״ס: אם) תביליא (תבלייא) וכו׳. ועי׳ בתוי״ט. ובמעריך (תבליא) כוסברא כוס ברתא פי׳ אכולי בתי כי טוב.

**פ״א** ה״א מה בין ביהודה בין בגליל וכו׳. בר״ש: בירושלמי משמע דהני תלת ביהודה פטורים ובגליל חייבים וקמאי (פי׳ כל הנזכרים ברישא דמתניתין) איפכא ביהודה חייבים ובגליל פטורים משום דהני דנשמרים ביהודה מופקרין בגליל. וכ״ה בראי״ש. ובפי׳ ר״י בן מ״צ והכסבר (זהו פסקא דמתניתין וריבמ״צ הביא הירושלמי אחרי סיום המשנה ולא כמו שכתוב לפנינו והגופנין שמירה מה בין וכו׳) גרסינן בירושלמי מה בין ביהודה שחייב בראשונה (פי׳ בהרישא דמתניתין) ואינן פטורין אלא האוג והחרובין, (וחומץ) והכסבר ובגליל פטורין מן הראשונין וחייבין באוג ובחרובין (וחומץ) ובכסבר מתריץ מן מה דמתלין לה מתל בגלילא שומירה (שומרה) שמד מרה מן מתל לך עם תבוליא (תבלייא וכו׳

וכו׳. ובכפתור ופרח פל״ז ירושלמי מה בין יהודה שחייב בראשונים ואינן פטורין וכו׳ ותירץ שהראשונים נשמרים ביהודה וכו׳. וזה אינו בירושלמי רק הר״ש מפרש כן. והרז״פ ז״ל כתב בפי׳ שמדברי הר״ש משמע שגי׳ משנה ירושלמית ובגליל נובלות התמרה והגופנן והנצפה. וזה שלא בדיוק כמו שכתבתי לעיל שדעת הגמ׳ ירושלמי שכל הנזכר בהרישא דמתניתין פטורין בגליל. וזהו גם כוונת הר״ש.

**פ״א** ה״א תני אמר ר״י וכו׳. תוספתא דמאי פ״א ובבלי פסחים מ״ב ע״ב בשנוים. ובירושלמי פסחים פ״ג ה״א בראשונה שהיו עושין יין בטהרה לנסכים לא היה יין מחמיץ. ולא נזכר מחומץ שביהודה, וברמב״ם פי״ג ממעשר ה״ב וכן החומץ העשוי מן התמרים פטור מן הדמאי. ועי׳ בר״י ובפי׳ ר״ש בן מ״צ וברדב״ז בה׳ מעשר שם. ובבאור מהר״י קורקוס שם: וקרוב לזה גם בירושלמי פ״ק דדמאי גם בתוס׳ כך היא שנויה בראשונה היה תמד (לפנינו בתוספתא הנ״ל ובירושלמי בכל ההוצאות: חומץ) שביהודה פטור מפני שחזקתו מן התמר (התמד) עכשיו שחזקתו מן היין חייב ע״כ גם רבינו בפי׳ המשנה כן כתב ומעתה אינו יודע מנין יצא לרבינו מה שכתב דחומץ תמרים פטור ונראה דטעות נפל בספרי רבינו וצ״ל חומץ העשוי מן התמד אלא שבדקתי בספרי רבי׳ המוגהים ובכלן מצאתי העשוי מן התמרים וצל״ע עכ״ל.

**פ״א** ה״א א״ר לא וכו׳. במלאכת שלמה (במעשרות פ״ה משנה ו׳) ובירושלמי וכו׳ ומשני ר׳ אילא טעמא דר׳ יהודה דפטר חומץ התמד שבארצות יהודה לא מפני שאינו יין אלא לפי שבאותן ארצות מפני הנסכים היתה ברכה מרובה והענבים מרובות והזגין והחרצנים לא היו חשובות וכו׳. ועי׳ באצוי״ר למעשרות צד 126 שורה 22.

**פ״א** ה״א וירבו כל הרימין שבעולם. במלאכת שלמה: בירושלמי פריך ויהיו לר״י כל הדימין (הרימין) שבגליל (שבעולם) שהן בחזקת הפקר רבין על דימי שקמונה (רימי אותו המקום) ויהיו כולן פטורין ולא משני מידי.

**פ״א** ה״ב במשנה ונכנס לירושלים ויוצא. עי׳ מע״ש פ״ג משנה ו׳ והדמאי נכנס ויוצא ונפדה. ובמלאכת שלמה שם בשם הר״ש שיריליו ומכאן נראה כגי׳ הרמב״ם ז״ל בפ״ק דדמאי דגרים ונכנס לירושלים ויצא דהינו דיעבד וכו׳.

**פ״א** ה״ב במשנה ואוכלו כנגדו. ברדב״ז (מע״ש פ״ג ה״ז) ויאכל כנגדו. ועי׳ בכפו״פ פל״ה.

**פ״א** ה״ב במשנה ובלבד שיחזור ויפדה את הפירות. כ״ז ליתא במתניתא דב״מ. ובבבלי ב״מ נ״ה ע״ב ויחזור ויפדה את הפירות. ובתוס׳ שם ד״ה ויחזור ומיהו קשה דגרסינן במשנה במלתיה דר״מ ובלבד שיפדה הפירות וכו׳. ובשטה מקובצת בב״מ שם ומה שכתוב בתוספתא ובמשניות בהך מלתא דר״מ ובלבד שיחזור ויפדה הפירות ל״ג ליה וברוב ספרים ליתיה וכו׳. וכן ליתא בבאור מהר״י קורקוס בה׳ מע״ש פ״ד ה״ה.

**פ״א** ה״ב במשנה דברי ר״מ. כתוס׳ זבחים מ״ט ע״א ד״ה והרי ליתא המלות: דברי ר״ם.

**פ״א** ה״ב לא כיוחנן כה״ג. בר״א לא יוחנן כה״ג העביר וכו׳. וכ״ה בר״ש ובראי״ש ובפי׳ מהר״י בן מ״צ. ובכפתור ופרח פרק מ״ב וכן בירושלמי ולא רבי יוחנן כה״ג העביר הודיית המעשר, ופריק העבירן שלא יתודו וכו׳. וכן בכת״י רומי. ובמע״ש פ״ה ה״ט בד׳ אמשט׳ א״ל ר׳ יוחנן כה״ג, אבל בדו״ו שם ליתא ר׳.

ובתוספתא

ובתוספתא סוטה פי"ג (הוצאת צוקערמאנדעל) גורסין אילו שמושכין את העגל בין קרניו וכו' אמר להן ר' יוחנן בן זכאי עד מתי אתם מאכילים את המזבח טריפות וכו' אף הוא גזר על הוידוי וכו'. מזה נראה שיש גי' בהמשנה במע"ש פי"ה שהתקנות האלו הנן מרי יוחנן בן זכאי, ולא ליוחנן כה"ג. ובפי' מס' משקין לר"ש בן היתום (צד44) עד ימיו של רבן יוחנן כה"ג וכו'. ועי"ש בהערות. ובס' הישר לר"ת (סי' שנ"ה) שלא ר' יוחנן בן זכאי וכו'.

**פ"א** ה"ב טומאה מצויה וכו'. בתרומות פ"א ה"ד טומאה אינה מצויה וכו'.

**פ"א** ה"ב גזרו על דבר שהוא מצוי וכו'. כעין זה בבבלי בכ"מ כל מלתא דלא שכיחי וכו'. ובירושלמי יבמות פ"ו ה"ו אמר ר' מתנייה גזרו על דבר שהוא מצוי ולא גזרו על דבר שאינו מצוי. ובכתובות פ"ב ה"א אר"י לא חשו על דבר שאינו מצוי. ועי' בשו"ת הרשב"א ח"א (אלף רכ"ט) מ"ש בזה.

**פ"א** ה"ב אילו בספק טבל ניתקן. בד"א: ספק (ליתא) ניתקן וכו'.

**פ"א** ה"ב תמן תנינן התרומה וכו'. בפי' רי"ט אלגאזי לה' בכורות סי' מ"ו ובירושלמי וכו' תנין תנינן התרומה ותרומת מעשר של דמאי וכו' (ליתא) וכו' אמ"ר אסי (א"ר אימי) אין המשנה וכו' ופירושו פשוט וכו' ע"ש.

**פ"א** ה"ב ר' זעירא אמר וכו'. בפי' הרא"ש: מפרש ר' זירא בירושלמי דלכך תיקנו חומש באוכל תרומת מעשר של דמאי שאם לא היה מוסיף הומש לא היה נוהג בה קדושה, ולא רצו לתקן בפודה מעשר ב' של דמאי שיוסיף שאם היו מטריחין עליו וכו'.

**פ"א** ה"ב בעא קומי ר' לא. בר"ש: ר' לוי.

**פ"א** ה"ב במקום שהיתה גררתה מביאה ונוטל דמים מן השבט. בד"א: במקום שחיתה גוררתה וכו'. ובתוספתא תרומות ספ"י אבל במקום שחיה ובהמה אוכלת התקינו שיהא מביא ונוטל שכרו מפני חילול השם. ועי' בחולין קל"ד ע"ב.

**פ"א** ה"ב בדבר מועט. בכת"י רומי בדבר מרובה.

**פ"א** ה"ב אבל בדמאי אינו מצוה להשיב וכו'. בד"א: אבל לא בדמאי אפילו בדבר מועט אינה מצוה להשיב אבידה.

**פ"א** ה"ב ר' ניחומי בריה דרחב"ב אמר. בד"א: ר"נ בריה דר"ח בר בא אמר אבא (ליתא) היו לו (ליתא). וכן היא בר"ש. ובברכות פ"ג ה"ג ר' נחומיה בריה דר' חייא בר אבא אמר אבא לא הוה וכו'.

**פ"א** ה"ב ודר' אחא כר' אמי. בד"א: ודר' אילא כר' אמי. ובר"ש: ודר' אחא כר' אמי וכו' וטעות סופר יש כאן שאין ר' אתא נזכר בכל שמועה זו אלא גרסינן ודר' לוי כר' אמי דאמר לעיל אין המשנה הזו יוצאה וכו'.

**פ"א** ה"ב דבי ר' ינאי אמ"י פחות מאבל. בר"ש: פחות מהאוכל. ובפי' מהר"י בן מ"צ דבי ר' ירמיה (ר' ינאי) אמרו פחות מאוכל כביצה (מלה אחרונה מריבמ"צ בעצמו) וכו'. ועי' בר"ש. ובכפתור ופרח (פל"ה) ירמיה אומר וכו'.

**פ"א** ה"ב מותר לאבד. בכת"י רומי מותר לאכול.

**פ"א** ה"ב עד כגרוגרות. בד"א: עד גרוגרות. ובר"ש: עד שיפחות מכרוגרת ובפי' ריבמ"צ עד כגרוגרת. וכן בכפתור ופרח הנ"ל.

**פ"א** ה"ב ר' מנא אמר לא פליגין. בד"א: ר' מנא אמר בדא פליגין. ובב"ם (ה' מע"ש פ"ג ה"ט) בירושלמי אמתניתין דמאבדין וכו' ר' מנא אמר לא פליגי וכו' ויש לתמוה שגם למה ששנה ר' מנא דבריהם פליגין והיאך אמר דלא פליגי ואפשר דבקדמייתא ל"ג בדר' ינאי וכו'. ובררב"ז שם ר' מונא

(מנא)

(מנא) אומר לא פליגין וכו' וקשיא לי ע"ז הירושלמי דאמר ר' מונא דלא פליגי והא בהדיא פליגי וכו'. והיה לפניהם כנוסת דו"ז.

**פ"א** ה"ב ר' יוחנן אמר בשם רשב"י. בפי' הרא"ש: ר' אליעזר בשם ר"ש בר יהוצדק.

**פ"א** ה"ב בין בפרוס בין בשלם עד כגרוגרת. בר"א: עד גרוגרות. וברמב"ם (מע"ש פ"ג ה"ט) וכמה היא מיעוט פחות מכגרוגרת בין באוכל שלם בין בפרוס אבל כגרוגרות אין מאבדין אותו. ובהשגות הראב"ד: בגמרא (כיון לירושלמי דילן) אר"י בשם ר"ש ב"י בין פרוס בין שלם כגרוגרת (עד כגרוגרת) משמע יותר מכגרוגרת לא ור' ינאי (דבי ר"י) אמר בפרוס פחות מאוכל מותר לאבד פי' פחות מכביצה בשלם כגרוגרת (עד כגרוגרת). ובבאור מהר"י קורקוס מובא השגות הראב"ד הנ"ל בשנוי וז"ל בגמרא ר' יוסי (ר' יוחנן) וכו' בין פרוס בין שלם בגרוגרת משמע יותר מכגרוגרת לא ר"א בפרוס פחות מכגרוגרת (נראה שהמלה אחרונה ט"ס) מאוכל מותר לאבד פחות מכביצה. וברדב"ז שם: ירושלמי וכו' זו היא גירסת הספרים שלנו והיא גירסת רבינו וכו' ועי' בכ"ם.

**פ"א** ה"ב לאבד כ"ש ולאבד. בד"א להפריש כ"ש ולאבד. וברמב"ם (פ"ג מה' מע"ש ה"ט) אבל לא יפרישנו לכתחילה לאבדו שאין מפרישין לאבד. וע"ש בהשגות הראב"ד וברדב"ז ובכ"מ.

**פ"א** ה"ב לוכל כנגדו. בד"א: ויאכל כנגדו.

**פ"א** ה"ב שאין מוסרין ודאי לע"ה. במס"ג לווין (רס"ד) ובירושלמי אין נותנין פירות מע"ש לע"ה וכו'.

**פ"א** ה"ג במשנה הלוקח לזרע ולבהמה וכו'. ב"ר פ"ס. ובכפו"פ (פל"ה) זרע לבהמה וכו'. וכ"ה לקמן בפרק זה ה"ג הלוקח לזרע לבהמה וכו'.

**פ"א** ה"ג במשנה פטור מן הדמאי. בב"ר הנ"ל פטורין מן הדמאי. וברש"י ע"ז (מ"א ע"ב סע"א) דתנן הלוקח לזרע ולבהמה פטור בדמאי תנינן לה.

**פ"א** ה"ג במשנה מן גזיב ולהלן פטור מן הדמאי. בר"א: מן הכזיב ולהלן וכו'. וכן ברדב"ז (מעשר פי"ג ה"ג). ובמתניתא דב"מ מכזיב ולהלן חייב (פטור) בדמאי. ועי' בתשב"ץ ח"ג סי' ר' וכן במס' דמאי שמנו מכזיב ולהלן פטור מן הדמאי וה"ה מן הודאי וכו'.

**פ"א** ה"ג במשנה ושמן ערב. באגודה שמן טוב וכו' פי' שמעורב בו בשמים.

**פ"א** ה"ג דבר שזרעו כלה. בתרומות פ"ט ה"ה בר"א בדבר שזרעו כלה וכו'.

**פ"א** ה"ג תני אין זורעין טבל וכו', תוספתא דמאי פ"א וע"ש. וברמב"ם (מעשר פ"ו ה"ג) אין מחפין (בט"ס: אבל מחפין.) בטבל. וברדב"ז: פ"ק דדמאי בירושלמי אין זורעין טבל אבל מחפין טבל כך נמצא בספרים שלנו וטעות הוא דקתני סיפא אבל מחפין עם הגוי טבל ואם מותר לחפות פשיטא דמחפין עם הגוי אלא ודאי אין מחפין בטבל גרסינן וכו'. ובכפו"פ (פל"ד) תוספתא אין מחפין את הטבל ואין עושין עם הגוי בטבל. וגם בכת"י רומי ולא מחפין.

**פ"א** ה"ג השכח וזרע טבל פטור. בד"א: ששכח וזרע טבל וכו'. ובכפו"פ הנ"ל ישראל ששכח וכו'. וכ"ה בתוספתא הנ"ל. ועי' ברמב"ם (מעשר פ"ג ה"ו). וברדב"ז ור"י קורקוס שם ירושלמי וכו' שכח וזרע טבל פטור וכו'. אבל בכ"מ שם ליתא המלה: שכח.

**פ"א** ה"ג אבד בדבר. בבאור מהר"י קורקוס שם: אבד בדרך.

**פ"א** ה"ג שילקט אותו בלא צמח. ברדב"ז ובבאור מהר"י קורקוס ליתא מלת אותו.

**פ"א** ה"ג אבל אם צומח וכו'. בכפו"פ הנ"ל משצמחה פטור שכבר אבד.

פ"א

**פ"א** ה"ג א"ר יוחנן כד וכו' אפי' קופד. בכת"י רומי ר' יוחנן כד. וכ"ה בר' אמשט'. וכעין זה בירושלמי ב"ק פ"ח ה"ה ר' יוחנן אכל קופד וכו'.

**פ"א** ה"ג ר"י שלח לר"ז חרא מסאנא דתאנים. כל המאמר מובא בשנוים בבראשית רבא פ' ס'. ובמתנות כהונה שם: קרטיל דתאנין פי' הערוך טנא ובירושלמי גרס מטנה. ובתוס' חולין ה' ע"ב ד"ה צדיקים ובב"ר גרס ר' ירמיה דשדר לר"ז בלבלה דפירי וכו'. ובכפתור ופרח (פל"ו) בב"ר ר' ירמיה שדר ליה ר"ז (ר"י שלח לר"ז) כלכלה וכו'. ולא זכרו מירושלמי דילן. וכן מובא בילקוט בקונדרס אחרון. ובסמ"ג עשין קל"ה ובירושלמי אומר שהמעשה היה בכלכלה של תאנים שנאכל בטבלה בענין זה.

**פ"א** ה"ג ר' אבא בר זבינא בשם ר"ז. בכ"י רומי בר זמינא. ובבלי שבת קי"ב ע"ב אמר ר' זורא אמר רבא בר זימונא. ובכת"י שם בר זימנא. ובתוס' שבת י"ב ע"ב ד"ה ר' נתן ר' אבא בר זימנא בשם ר' אלעזר זעירא. ועי' סדר הדורות.

**פ"א** ה"ג קדמאי בני מלאכים וכו'. בערוך ערך קדם א' ירושלמי בפ"ק דדמאי קדמאי בני מלאכים אנן בני אנש (נש) ועי' בילקוט בק"א הנ"ל ובדרשות מהר"י אבן שועיב ד' ט' ע"ד ובס' חסידים (ד"ב, סי' תתר"א).

**פ"א** ה"ג חמרתיה דר' פנחס בן יאיר וכו'. באבות דר"נ נוסח א' ספ"ח מעשה בחמורו של ר' חנינא בן דוסא שגנבוהו לסטים וע"ש. ובפי' רב נסים גאון בשבת קי"ג ע"א ומעשה חמורו של ר' פנחס בן יאיר מפרש בפרק א כן שחיטת חולין וכו' ואיתא נמי במס' דמאי ובמס' שקלים דבני מערבא. ובפי' מהר"י בן מ"צ בדמאי כאן מובא המעשה בנוסח מתוקן. ועי' בתוס' חולין ז' ע"ב ד"ה הא ובבראשית רבא פ"ס ובמתנות כהונה שם ובמדרש הגדול פ' וירא.

**פ"א** ה"ג תרין מסכינין וכו'. מובא בשנויים גדולים בדברים רבה פ"ג ובחיבור יפה מהישועה לר' נסים גאון (ד' כ"ז ע"ב) ובילקוט בקונדרס אחרון (328).

**פ"א** ה"ג וסבון שעריהון. בכת"י רומי ובילקוט הנ"ל שעריכון.

**פ"א** ה"ג ר' פנחס בן יאיר אזל לחד אתר וכו'. מובא בשנויים בדברים רבה הנ"ל ובאור זרוע ח"ג (בבא מציעא) סי' קכ"ו. ובמתנות כהונה שם מובא ירושלמי דילן. ועי' בילקוט הנ"ל. ובעקידה (ראה ד' ר"ן) ובמדרש מעשה בר"פ בן יאיר וכו' ע"ש.

**פ"א** ה"ג ולא אנכון. במעריך (נכה) ולא אנכין פי' ולא הוזקו וכו'.

**פ"א** ה"ג דמלכא סרקיא. בסה"ד (313) מלך ישמעאל בלע וכו'.

**פ"א** ה"ג והוה גיניי גביר. בערוך ערך גן גיניי גיניי בגמרא דב"מ במס' דמאי פי' נהר נהר. ועי' בחולין ז' ע"א. ובמעריך בפ"ק דדמאי הוה גינאי גביר וכג' פי' שם נהר וכו'.

**פ"א** ה"ג נזכי נישבע מיניה בעלמא דאתי. במאמר כתב תמים לר"מ תקו (אוצר נחמד ג' צד 90) ובמס' דמאי רבי ביקש שיזכה לראות פני פנחס בן יאיר לעלמא דאתי ועי' בס' חסידים (ד"ב צד 264).

**פ"א** ה"ג פעם אחת היתה בהו עוברת. בדברים רבה הנ"ל בשנויים וע"ש במ"כ.

**פ"א** ה"ג את בוראו במים. מלה אחרונה חסרה בהעתקת לעווי (352).

**פ"א** ה"ג בסיכתא איתערייה. לעיל בפאה פ"א ה"א בסירה הוערת. ועי' במעריך (ער).

**פ"א** ה"ג רחב"ד הוה יתיב אכיל וכו'. בסדר הדורות (צד 145) רחב"ד ישב לאכול בליל שבת ונפחת השלחן מלפניו, אמרו ליה מהו כן א"ל תבלין

שאלתי

שאלתי משכינאי זלא עשרתיו והזכיר התנאי שהתנה מע"ש להפריש למחר ועלה השלחן מאיליו ׳

**פ"א** ה"ג אמרו ליה מהו כן ׳ בבת"י רומי אמר לה.

**פ"א** ה"ג אמר ליה. בכת"י רומי אמר לה.

**פ"א** ה"ג קטניות לעשותן טחינין. בתוספתא הנ"ל ובחולין ו׳ ע"א כרשינן לעשותן טחינין. ובכפתור ופרח פרק כ"א דבש תמרים וכו׳ ונקרא טחינה והוא מין ממיני מתיקה.

**פ"א** ה"ג לעשותן טחינין. בד׳ קראטאשין בט"ס: סחינין. ובסמ"ג עשין קל"ה ובתוספתא (עי׳ בפ"א דדמאי) הלוקח פירות לזריעה או להאכילה לבהמה קמח וכו׳ כל אלו פטורין מן הדמאי וכו׳ ע"ש.

**פ"א** ה"ג הא שמרים שיבשו אין בהן משום הניית ע"ז. המלה הא שמרים וכו׳ נראה בעיני שהיא ר"ת: הדא אמרה שמרים וכו׳. וברמב"ם (מאכלות אסורות פי"א הי"ד) וכן שמרים של יין שיבשו לאחר יב"ח מותרין וכו׳. ומקורו מכאן, ובס׳ התרומה סי׳ קס"ו וצ"ע בירושלמי דמס׳ דמאי אמרינן שמרי גוים וכו׳ ושמא התם מיירי לאחר י"ב חדש עכ"ל. ובסמ"ג לווין קמ"ח וכן ראיתי בתוספתא (תרומות פ"י) שמרי יין שיבשו אסורים בהנאה. בירושלמי קאמר שמרים של ע"ז לאחר שנתיבשו מותרין. ובהג"מ במאכלות אסורות הנ"ל בירושלמי וכו׳ לאחר שנתיבשו מותרים ספר התרומה והמצות. וכוונהו שלקה זה מס׳ התרומה והסמ"ג הנ"ל. ובשו"ת מהר"ם בר"ב סי׳ קס"ה (הוצאת רנ"ר ז"ל) ואמר בירושלמי וכו׳ שמרי גוי וכו׳. ובאו"ז ח"א סי׳ תשע"ט ואמר בירושלמי שמרי גוי שמא אין (אינן) אסורין בהנאה (בהנייה) הא שמרים שייבשו אינם נמסרים בכלל יי"נ (אין בהם משום הניית ע"ז) ואפילו באיסור נסך לע"ז דחמיר וכו׳. ובאו"ז (ח"ג, מס׳ ע"ז סי׳ קפ"ב) דבהדיא מצאתי בירושלמי דמאי ושמרים שיבשו וכו׳. והירושלמי דילן לא זכרו בתוס׳ ע"ז ל"ד ע"א ד"ה דורדיא ובר"ן שם סי׳ אלף ר"מ ובתורת הבית להרשב"א (בית ה׳ סוף שער ג׳) ובב"י (טור יו"ד סי׳ קכ"ג).

**פ"א** ה"ג תני גזיב עצמה וכו׳. בסמ"ג עשין קל"ג וכזיב עצמה לא החזיקו בה כדאיתא בירושלמי דמס׳ דמאי. ובבאור מהר"י קורקוס על הרמב"ם (מעשר פי"ג ג׳) ובירושלמי כזיב (גזיב) עצמה מה היא תני כזיב עצמה פטורה (בט"ס: פטורין).

**פ"א** ה"ג הלוקח מן החמרת בצור וכו׳ חייב. בתוספתא דמאי פ"א הגי׳ פטור. וברמב"ם (ה׳ מעשר פי"ג ה"ה) החמרים שהביאו פירות לצור חייבין בדמאי וכו׳. וברדב"ז שם בתוספתא פלוגתא דתנאי ופסק כת"ק וכו׳ ובירושלמי היא שנויה איפכא הלוקח מן החמרת בצור ומן המגרת בצידון חייב (וכ"ה הגי׳ לפנינו) וכו׳ ואפשר דט"ס הוא בתוספתא בספרים שלנו אבל נוסחת הירושלמי מדוקדקת עכ"ל. וע"ש בכ"מ. ובכפתור ופרח פי"א הלוקח מן החמרת בצור ומן המגרת בצידון פטור (חייב) וכו׳. ושם פרק ט"ז פי׳ חמרת החמרים המביאים פירות ומגרת אוצרה בענין אגרה שבקציה. ובשו"ת מהר"י מטראני (ח"ב סי׳ נ"ב) הביא דברי הרמב"ם הנ"ל וכ׳ שהלשון מוכיח שטעות נפל בספרי הרמב"ם ע"ש ובחלק ראשון מתשובותיו סי׳ פ"ד וראיתי להרמב"ם שכתב והיא בירושלמי החמרין שהביאו פירות לצור וכו׳ והיא גופה דירושלמי קשיא דקתני הלוקח מן החמרת בצור וכו׳ ע"ש.

**פ"א** ה"ג מחמור יחידי בצור. ברמב"ם הנ"ל בהלכה ו׳ וכן חמור יחידי שנכנס לצור וכו׳ פטור מן הדמאי (ג׳ מלות ליתא בירושלמי) וכו׳. וברדב"ז שם

מביא

מביא כגירסת הירושלמי שלנו ומסיים ומשמע מחמור יחידי בצור פטור וכו׳ עכ״ל. אבל בהוספתא הנ״ל (בהוצאת צ״ם) מן חמר אחד בצור חייב. ובבאור מהר״י קורקוס על הרמב״ם הנ״ל שם בהלכה ה׳ תוספתא גם בירושלמי וכו׳ מחמר יחידי חייב (ליתא).

**פ״א** ה״ג חמרת שנכנס׳ לצור דרך כזיב. בהוספתא הנ״ל ר״י אומר החמרת היורדת לכזיב חייבת וכו׳. ונראה שפי׳ שיורדת לצור דרך כזיב. ועי׳ בכפתור ופרח הנ״ל. פליניוס 5.17.1. זוכר שכזיב סמוכה לצור.

**פ״א** ה״ג בשעה שגזרו על הדמאי. בר״ש ובפי׳ מהר״י בן מ״צ וברמב״ם וברדב״ז (ה׳ מעשר פי״ג הי״ד) בשעה שגזרו על הדמאי לא גזרו על דברים הללו. ועי׳ בבאור מהר״י קורקוס שם. ובפי׳ הרא״ש: ובירושלמי פליגי בה רב אחא (ר׳ יוחנן) וכו׳.

**פ״א** ה״ג ע״ד דר׳ הושעיה וכו׳. בר״ש חלה פ״ד ו׳ בשעם הארץ מפרישה וכו׳ ור׳ אושעיא מחלק כן בפ״ק דדמאי וכו׳ ור׳ יוחנן פליג התם ואמר היא הדא היא הדא.

**פ״א** ה״ג ע״ד דר״י חייבת ע״ד דר״ה פטורה. בפי׳ רא״פ ולהרמב״ן ז״ל נראה דאפכא גרסי׳ ופירושו לר״י פטורה וכו׳ ולר״ה חייב וכו׳ ע״ש.

**פ״א** ה״ג ותני וכולן: וכו׳. בר״א תני וכולן.

**פ״א** ה״ג מפני אחד שאינו מתוקן. בר״א: שאינו מתקן.

**פ״א** ה״ג תני וכולן וכו׳. רמב״ם ה׳ מעשר פי״ג הי״ט ובבאור מהר״י קורקוס שם.

**פ״א** ה״ג ר׳ בון ב״ח בעא. בפי׳ מהר״י בן מ״צ בעא (בעי) קומי ר׳ זירא זעירא) עד כדון בלוקח (ליתא) בכסף מעשר, של דמאי אמר ליה (כ׳ מלות (ליתא) אפילו בוראי.

**פ״א** ה״ג משירי מנחות. בקדושין פ״ב ה״ח כד׳ קושט׳ משיירי מנחות.

**פ״א** ה״ג ר׳ לעזר אומר ד״ה ר׳ יוחנן אמר במחלוקת. בבבלי קדושין נ״ב ע״ב אמר ר׳ יוחנן נמנו וגמרו המקדש בחלקו וכו׳ לא קידש. ומ״ר לעזר לא נזכר כלל. ובירושלמי מע״ש פ״א ה״ב תמן תנינן המקדש בחלקו וכו׳ אמר ר׳ יודה בן פזי ר׳ יודה יליף כל הקדש מבכור וכו׳ ר׳ מאיר יליף כל הקדשים ממעשר בהמה וכו׳. ובירושלמי כאן לא נזכר מזה. ועי׳ קדושין פ״ב ה״ח.

**פ״א** ה״ג תני אמר ר׳ יודה וכו׳. ברמב״ם ה׳ מעשר פי״ג הט״ז שמן ערב פטור מן הדמאי וכו׳. וברדב״ז שם: ובירושלמי ר׳ נהן אומר (ר׳ יודה) לא היו ב״ה פוטרין (לא פטרו) אלא בשל פלייטון (שמן של פלייטון) לבד אחרים אומרים משום (בשם) ר׳ נתן וכו׳. ובר״ש ובפי׳ ר״י בן מ״צ כגי׳ הדפוס.

**פ״א** ה״ג בשמן וורד ווירינון. וכ״ה בפי׳ מהר״י בן מ״צ. ובר״ש: מחייבין היו ב״ה וורדיטן. וברדב״ז הנ״ל בשמן ורד ווירדינון, ובמוסף הערוך ירינון.

**פ״א** ה״ד במשנה בין השמשות. בבבלי שבת כ״ג ע״א ובין השמשות וכ״ה ברדב״ז (מעשר פ״ט ה״ד) ובין השמשות.

**פ״א** ה״ד במשנה ושהסורק נותן. בערוך (ערך סרק, ד׳ ראשון) בפ״א בדמאי ושהסרוק נתון בצמר וכו׳ ויש אומ׳ הסורק שסורק הצמר במסרק וכו׳. ולקמן בסוף הלכה זו בד׳ אמשט׳ מה שהסורג נותן וכו׳.

**פ״א** ה״ד מפרישין אוהו ערום וכו׳. בערוך ערך ערום שאינו טעון ברכה שאם היו טעון ברכה לא היו מפרישין שאסור להזכיר את השם כשהוא ערום ועי׳ ברמב״ם (מע״ש פ״ד ה״ג) ובכ״מ. ובש״ע (יו״ד סי׳ של״א) והפורה או מחלל מ״ש של דמאי א״צ ברכה.

**פ״א** ה״ד מבין השמשות הדא דתנינן. בערוך שם בין השמשות הדא הוא דתנן

דתנן ספק חשיכה ספק אינו חשיכה וכו׳ עד אבל מעשרין את הדמאי (ו׳ מלתו אחרונות ליתא) תנא חלפתא (רבי חלפתא) בן שאול אומר (ליתא) מחללין וכו׳. וכ״ה בפי׳ מהר״י בן מ״צ.

**פ״א** ה״ד הא ודאי טעון ברכה. בחי׳ הרמב״ן פסחים ז׳ ע״ב ובמס׳ דמאי אמרו בירושלמי הפודה מעשר שני ודאי שהוא טעון ברכה וכו׳.

**פ״א** ה״ד ר׳ מנא בעי קומי ר׳ יודן כיצד הוא מברך וכו׳. ברמב״ם ה׳ מע״ש פ״ר ה״ג הפורה מע״ש מברך אקב״ו על פריון מע״ש וכו׳. וע״ש ברדב״ז ובכ״מ ובבאור מהר״י קורקוס. ובערוך (ערך ערום) ובכפתור ופרח (פרק מ׳) ירושלמי ר׳ מונא (מנא) בעי קומי ר״י כיצד הוא מברך אמר ליה (ב׳ מלות ליתא ואיתא בכת״י רומי) אם היו מעות וכו׳. ועי׳ בחי׳ הרמב״ן הנ״ל ובר״ש וברמב״ם ה׳ תרומות פ״ב הט״ז וברדב״ז שם.

**פ״א** ה״ד אם הקדים משני לראשון וכו׳. בפי׳ מהר״י בן מ״צ גרסינן אם הקדים משמע בשעבר הא לכתחילה לא א״ר יוחנן (ר׳ בא וכו׳ בשם ר׳ יוחנן והריבמ״צ קצר בשמות האמוראים) מותר להקדים וכו׳. וברדב״ז (מעשר פ״ט ה״ו) ובירושלמי בשם ר׳ יוחנן אפילו לכתחילה (ב׳ מלות ליתא) מותר להקדים מע״ש לראשון בדמאי. ובסמ״ג עשין קל״ה ואמר ר׳ יוחנן בירושלמי שמותר להפריש מע״ש קודם הראשון בדמאי וריב״ל אוסר לכתחילה וכו׳. ובבאור מהר״י קורקוס שם: הא (ליתא) אם הקדים שני (משני) לראשון אין בכך כלום.

**פ״א** ה״ד ר׳ יעקב בר אחא בר אידי בשם ריב״ל. וכ״ה בד׳ אמשטרדם. ונראה שהמלות בר אחא ט״ם הן. וכאן צ״ל ר׳ יעקב בר אידי בשם ריב״ל. וכ״ה בב״מ לדוגמתו מע״ש פ״ג ה״ז. כלאים פ״ד ה״ח ובקדושין פ״ב ה״א ושם פ״ד ה״ו ובבכורים פ״א ה״ה וביבמות פ״ח ה״ב. ולבי אומר לי כי כאן היה כתוב בירושלמי ר׳ יעקב ב״א, וסבר מעתיק אחד שמלה ב״א, ר״ת: בר אחא והציג כן על הגליון ואח״כ הכניסו זה בגוף הירושלמי. ובפי׳ ר״י בן מלכי צדק כאן מובא הירושלמי וגורס ר׳ יעקב בשם ריב״ל.ועי׳ מ״ש בבכורים פ״א ה״ה.

**פ״א** ה״ר פוטר הוא אדם את טבלו וכו׳. ברמב״ם (מעשר פ״ז ה״ג) ויש לאדם לקבוע מעשר שני ופודהו ועושהו מעשר ראשון וכו׳. ובהשגות הראב״ד שם הלכה ב׳ היינו סבורים וכו׳ עד שמצאתי אותו בירושלמי בסוף פרק ראשון של דמאי ובמעשר עושה כן אבל לא לתרומה (ג׳ מלות אחרונות מהראב״ד בעצמו) וכו׳. וברדב״ז שם ירושלמי וכו׳ ועושה אותה מעשר (ליתא) שני וכו׳. וע״ש בכ״מ.

**פ״א** ה״ד ופודה אותה וחוזר ועושה אותה וכו׳. בבאור מהר״י קורקוס שם: ויפדה ויחזור ויעשה אותה תרומות (תרומת) מעשר וכו׳.

**פ״א** ה״ד ברם הכא וכו׳. ברדב״ז הנ״ל ומסיק (בירושלמי) ברם הכא שאני (שני) שנתקן וכו׳.

**פ״א** ה״ד מה בין זה לזה וכו׳. ברמב״ם מעשר פי״ג הט״ז שמן שלקח הסורק וכו׳ מפני שרוא נבלע בצמר וכו׳. ובפי׳ מהר״י בן מ״צ זה ע״ג גופיה בטל ואהכי חייב וזה ע״ג צמח (צ״ל צמר) בטל וכן שנינו שמן לסוך וכו׳ פטור מן הדמאי.

**פ״ב** ה״א במשנה הדבילה וכו׳. בתוס׳ ר״י מפאריז לברכות ל״ו ע״ב ד״ה הוה והא תנן אלו דברים וכו׳ הדבילה והתמרה (והתמרי׳) והחרובין והאורז שבח״ל (האורז והכמון האורז שבח״ל וכו׳) וכו׳. ובס׳ הישר לר״ת (סי׳ שמ״ג) ובמס׳ דמאי וכו׳ הדבילה והתמרים (כצ״ל) והחרובים והוורד (האורז) והכמון וכו׳ ממנו מכזיב ולהלן (ב׳ מלות ליתא ועי׳ לעיל פ״א משנה ג׳) וכו׳.

**פ"ב** ה"א בצל של רכפה. עי' אצוי"ר למעשרות 128 ופליניוס 32 .19
זבכת"י רומי בצל של כפה. ועיר רפה נזכרת בקדמוניות ליוסף.

**פ"ב** ה"א וערשים המצריות. במשנה ח' פי"ז דכלים כעדשה שאמרו לא גדולה ולא קטנה אלא בינונית זו מצרית. ובמעשרות פ"ה ה"ז אלו הן עדשים המצריות כל שגלגליהן חדין וכו'. ופליניוס (.31 .18) מספר בפרט ע"ד מיני העדשים שבמצרים.

**פ"ב** ה"א האלצרין והאפסטקין וכו'. בערוך ערך אלצרין ובהאפיקרסין זבאיצטרובלין וכו' בירושלמי בפ"ק דמעשרות ובראש פ"ב דדמאי וכו'. ובמוסף הערוך שם א"ב בנוסחאות דידן גרס במקום ובאפיקרסין אפיסטקין. ועי' בבלי ע"ז י"ד ע"א מאי איצטרובלין וכו'. ובמעשרות פ"א סה"ב מודין חכמים לר"י באלצרין זבאפיסטקין וכו'. ובר"ש מעשרות פ"ה ח' כדאיתא בירושלמי וכו' והאצטרובלין וכו'.

**פ"ב** ה"א הרא מתניתא חילופא. במלאכת שלמה: אר"א משנתינו זאת של אלו דברים המתעשרין דמאי בכ"מ, בחלוף מאותה משנה של שום בעל בכי ששם מנה המינים הפטורין מן המעשר אפילו כשלוקחם בא"י וכאן מנה החייבים במעשר אפילו כשלוקחם בחו"ל לפי שאין כמותם גדילים שם כלל. זבכפתור ופרח פל"ז ירושלמי אמר ר"א חיוב (ול"ג הדא מתניתא חילופא) וכו'. זבפי' ר"י בן מ"צ במעשרות פ"ה ח' גרסי' בדמאי המינין הללו וכו' צרכו חכמים למנותן וכו' ס"א ע"י שאין כיוצא בהן בארץ.

**פ"ב** ה"א והא דבילה בבוצרה. ברמב"ם (ה' מעשר פי"ג ה"ד) פירות שירוע שהן מפירות הארץ וכו' לפיכך הדבילה השמינה וכו' וכן התמרים הגדולים וכו'. וע"ש בכ"מ ובירושלמי וכו' והא דבילה בבצרה (בבוצרה) וכו'. ועי' בר"ש. ובכפו"פ הנ"ל ולאו הא דבילה בבוצרה וכו'.

**פ"ב** ה"א שחיקה היא. וכ"ה בכל הראשונים הנ"ל. ולכאורה נראה שכצ"ל והא דבילה בבוצרה? דקיקין אינון וכו', כמ"ש בירושלמי ב"מ פ"ב ה"א עינולי רבילה, הדא דתימר באילין עינולייא רברביא. ברם באילין זעירייא דאתיין מבצרה חייב להכריז משום סימני מקום. ובבכורים פ"ג ה"ג ביקש להביא דבילה נאמר אם היתה קעילית מביא אם היתה בוצרית אינו מביא. ועי' אצוי"ר יומא צד 95 שורה 16. ובשביעית צד 54 שורה 2.

**פ"ב** ה"א והא תמרין באלכסנדריא דקיקין אינון. בבאור מהר"י קורקוס (ברמב"ם הנ"ל) והא תמרים של אסכנדריא וכו'. ובבכורים פ"א ה"ג אין מביאין תמרים אלא מיריחו וכו'. ובבבלי סכות כ' ע"א דאבל תמרי בארבלא לקי. ועי' בערוך. ושטראבא (818) מספר שהתמרים של מצרים ואלכסנדריא הם ממין גרוע ושאי אפשר לאכלם. ופליניוס (.1 .19 .15) מזכיר אלכסנדריא בארץ יון ששם היו מין תמרים שנקראו על שם העיר.

**פ"ב** ה"א והא חרוב בביארי. בר' קראט' בכיארי. בר"ש: חרוב בבראיה. ובכפו"פ הנ"ל והא חרוב בביאור? בבייאר גדר (גידוד) הוא וכו' וכן מסתברא שמקומות החרוב הוא בייר וגדר וכו'. ובכ"מ הנ"ל חריב בבאירי. ובירושלמי ערלה פ"א ה"ב חרובי צלמונה וחרובי גידורה.

**פ"ב** ה"א והא אורז בחולתה. בר"א בחולתא, ובכפו"פ הנ"ל בחלתא.

**פ"ב** ה"א סימוק הוא. בר' קראט' טימוק הוא, וזה ט"ס.

**פ"ב** ה"א אמר ר"ל לא שנו אלא הלוקח מן הגוי אבל הלוקח מישראל דמאי. המאמר תמוה. ובמלאכת שלמה כאן: ותו גרסי' התם (בירושלמי) א"ר אלעזר

אלעזר לא שנו דאינו מעשר אלא דמאי בלוקח בישראל עם הארץ אבל הלוקח מן הנכרי ודאי וכו'. ובשו"ת ר"ב אשכנזי (סי' ט"ו, ד'. מ"ט ע"א) מהירושלמי פ"ב דמס' דמאי דגרסי' התם עלה הא דתנן אלו דברים מתעשרין דמאי בכ"מ א"ר אלעזר (לעזר) לא שנו אלא דלוקח מישראל (הלוקח מן הגוי) אבל הלוקח מן הנכרי ודאי. (ונראה שר' שלמה העדני בעל מלאכת שלמה הנ"ל לקח גרסתו מכת"י אחר שהשתמש בו רב"א. ואולי כן הגי' בכת"י של ר"ש סיריליו) וכו' ודע דלשון ודאי דנקט בירושלמי זימנין דמפרש' לה ודאי הוא של הנכרי ופטור וכו' עכ"ל רב"א. ועי' לעיל צד 20 שורה 36.

**פ"ב** ה"א ר' יוחנן אמר ל"ש היא הלוקח מישראל היא הלוקח מן הגוי דמאי. ברמב"ם (מעשר פי"ג ה"ה) הלוקח מן הגוי וכו' לפיכך בראשונה בזמן שהיה רוב א"י ביד ישראל הלוקח מכל תגר גוי מעשר דמאי. ופסק כר' יוחנן בירושלמי כאן.

**פ"ב** ה"א ר' לעזר חש למיעוט. בבבלי לא נזכר מזה. ורק מר' מאיר שחושש למיעוט. ובשו"ת ראבי"ה סי' קנ"א בירושלמי דדמאי פ"ב בתחילתו גרסינן ר' אלעזר (לעזר) הוושש (חש) למעוט כהדא סירקייא (כורביא, ובד"א סירקיא) שמסתפקת (שהיא מסתפקת) יום אחד מן האיסיר וכו'.

**פ"ב** ה"א מעתה גר וכו'. ובשו"ת ראבי"ה הנ"ל גר וכו' אומר אני (אני אומר, ובעיטור (שיתוף) וכך אנו אומרים לשון אתמהא הוא בגמרא ירושלמי) מעמון ומואב הוא ונעשה אותו גר (הגר) הוכיח לכל הגרים, ולא ידענא להבין התירוץ ע"ז התם וכו'. ובשו"ת ר"ב אשכנזי הנ"ל ר' אלעזר חש למיעוטא וכו'.

**פ"ב** ה"א הא ר' לעזר. בשו"ת רב"א הנ"ל ליתא מלת הא.

**פ"ב** ה"א שאל לר' אלכסנדרא צדוקא. בשביעית פ"ב ה"ח לר' שובהי דצדוקי. ובבאור מהר"י קורקוס מע"ש פ"א ה"י הגי' לרשב"ג דצדוקי.

**פ"ב** ה"א אחד גוי ואחד ישראל כותי. בד"א: אחד גוי ואחד ישראל אחד כותי ואחד ע"ה. וכ"ה בכת"י רומי. (כס' שרידי ירושלמי).

**פ"ב** ה"א ר"ח בר ארא בעא. בד"א: ר"ח בר אבא. ובשו"ת ר"ב אשכנזי הנ"ל ופריך ר"ח ב"א בעי קומי ר' מונא (ר' מנא) ממי לקח האיש הזה נאמר מישראל דמאי מן הגוי ודאי פי' במאי פליגי ר' אלעזר ור' יוחנן, נחזי אנן לוקח זה ממי לקח אם מישראל דמאי ואם מגוי ודאי ומשני תפתר שהיה הגר גוי וישראל ונכרי מטילין לפניו (מטיילין לפניו דמי, ובד"א דמאי) ע"ב (בירושלמי) וכו'.

**פ"ב** ה"א אמר ר' יודא וכו'. בכלים פי"ז משנה ה' אמר ר' יוסי וכו'. ובערלה פ"ג ה"ה אמר יודה וכו' וחריצי (וחציר, ובמתניתא דב"מ בכלים: וחצירי) נבע, אלא שיהו (שהן) מתעשרין וכו'. ועי' בתוי"ט בכלים שם. ובכפתור ופרח (פרק ל"ז) וכדאמרינן בתוספתא וכו' אמר רב יהודה לא הוזכרו ריסוני בדן וחצירי גבע של בין הבותים (ג' מלות ליתא) אלא וכו'.

**פ"ב** ה"א כהדא דתנינן ודאי. בד"א בהדא תנינן ודאי.

**פ"ב** ה"א ר' מנא בעי הוא ובנו וכו'. בבאור מהר"י קורקוס (ה' מעשר פי"ג ה"ד) ר' יונה (ר' מנא) בעי הוא ובנו ופועל (ופועלו) מהו שיצטרפו ולא פשטו וכו'.

**פ"ב** ה"א כל דחמי מיא. בכת"י רומי דחמי ימה.

**פ"ב** ה"א כל המינין האסורין בקיסרין וכו'. בתוס' ע"ז נ"ח ע"ב ד"ה בצר דהתם בירושלמי בפ"ב דדמאי אומר אלו המינים האסורין בקסרי (קיסרין) פי' שמשום דמאי משום דאלו המינים באלו המקומות רגילין לבא מא"י והירועים שלא באו מא"י פטורין משום דמאי וכו'.

פ"ב

פ"ב ה"א דיהודאי ישראל. בכת"י רומי דיהו ודאי.

פ"ב ה"א ישראל וגוים על הכותים. בד"אשבכתי"ר ישראל וגוים רבים על הכותים;

פ"ב ה"א פונדקא רטיבתא. בכת"י רומי פונדקא דטביתה. ובס' הארץ (צד 58) טיבה כפר גדול אצל כפר סבא. ירושלמי דמאי ב'. ושם (צד 106) פנדק כפר קרוב לסבסטיה נזכר בתלמוד ירושלמי דמאי עכ"ל וזה שלא כנוסחתינו. שוב ראיתי בתבואות הארץ (צד קע"ב הוצאת לונץ) שכ' ירושלמי דמאי פונדקא עד כפר סבא וכו' ע"ש.

פ"ב ה"א עד כפר סבא. בתוספתא נדה פ"ח ובבלי שם ס"א ע"א מעשה בשקמה בכפר סבא. ובקדמוניות ליוסף 16.5.2. נזכר שאצל העיר כאפארסאבא בנה הורדוס עיר לכבוד אביו וקראה אנטיפאטרוס.

פ"ב ה"א כולכסין הנמכרין בקסרין. במוסף הערוך בולבוסין וכו'.

פ"ב ה"א ר' חייא. בכת"י רומי ר' חייא בר אבא.

פ"ב ה"א רבי התיר בית שאן. בירושלמי גיטין פ"ז ה"ג ונדה פ"ג ה"ד בשלשה מקומות ר' יהודה הנשיא רבותינו וכו' ויקראו לו ב"ד שריא שכל ב"ד שהוא מתיר שלשה דברים הוא נקרא ב"ד שריא וכו'. ומההוראות שנזכרו בירושלמי כאן לא נזכרו שם. ובתוס' ע"ז ל"ו ע"א ד"ה אשר דהתיר רבי את בית שאן דבירושלמי דדמאי נמי איתא וכו'.

פ"ב ה"א יהושע בן זירוז. בחולין ז' ע"א בן זרוז. ועי"ש בד"ס. ובס' הישר לר"ת (סי' שנ"ג) בן זירוז חמיו של ר"מ. ובמגן אבות להמאירי (צד 92) העיד ר' יהושע בן זבין על ר' מאיר וכו'. ובשו"ת המבי"ט ח"א סי' כ"א על עדות ר' יהושע בן חמיו של ר' עקיבא (ר"מ) וכו'. ובבבלי שבת קנ"ג ע"א (בכת"י בגמ') זריזאי חתנו של ר"מ וכו'. ועי' בילקוט קהלת פסוק בכל עת יהיו בגדיך לבנים. ואולי צ"ל בירושלמי כאן כן יהושע בן זירוז חתניה דר"מ.

פ"ב ה"א דהתיר את כולה. בכת"י רומי והתיר את כולה.

פ"ב ה"א רבי התיר כפר צמח. תוספתא שביעית פ"ד. ובר"ש בדמאי פ"א ה"ג אמרינן בירושלמי רבי התיר בית שאן וכו' והתיר כפר עמעם (צמח) ובר"ש ד' ראשון כפר עמם. ובכפתור ופרח פ"ה ירושלמי רבי התיר וכו' והתיר נפרצמח (אולי צ"ל כפר צמח). ולעיל שם בכפו"פ הביא מתוספתא שביעית פ"ד כפר צמר, ולפנינו שם כפר צמח. ובב"מ ה' תרומות פ"א ה"ה ר' התיר כפר צמת. ובכת"י רומי בית צמח. ואולי נקרא כן על שם משפחה ידועה.

פ"ב ה"א במוצאי שביעית. במלאכת שלמה (שביעית פ"ו, ד') במוצאי שביעית מיד. ועי' באצוו"ר שביעית צד 59.

פ"ב ה"א והיו הכל מליזין עליו. בחולין ז' ע"א בשנוים. ובערוך ערך גדר א' (פירוש רל"ז) ירושלמי בדמאי בפ"ב היו הכל מליזין עליו אמר להם בואו ונדיין כתיב וכתת נחש נחושת וכי וכו' אלא העטרה (אותה עטרה) הניח לו הקב"ה להתגדר (להתעטר) בה. ובערוך השלם לא זכר מגי' דפוס ראשון הנ"ל והביא גי' אחרת מכת"י אחרים. ועי' לעיל צד 79 שורה 33

פ"ב ה"א ריב"ל וכו' קם עימיה זכור לטוב. בתרומות פ"א ה"ו הד חסיד שאל לאליה זכור לטוב. ושם פ"ח ה"י סלק גביה ריב"ל וכו' והוה אליהו זכור לטוב יליף מתגלי עלוי וכו'. וכן נמצא בהרבה מקומות בבבלי.

פ"ב ה"א אישתרי לחברך. בשביעית פ"ט ת"ט אשתווי לחברך. וברמב"ם (ה' שמיטה ויובל פ"ד הכ"פ) הגוי שקנה קרקע בא"י וזרעה בשביעית פירותיה מותרין.

מותרין וכו'. וכ"כ"מ ויש להביא ראיה לדברי רבינו מדגרס בירושלמי וכו' ריב"ל וכו' אין בעית מחמרא על נפישך אשתווי לחברך, וכו' ונראה דהכי פירושו וכו'. ועי' אצוי"ר בשביעית צד 95.

**פ"ב** ה"א ר' יוסי דכפר דן בשם רבי בן מעריה. בכת"י רומי בן מעזיה. ובסדר הדורות (צד 225) ר' יוסי דכפר דן בש"ר מערייה דמאי פ"ב ה"א. זבסדר הדורות (ווארשא תרל"ו 183) ר' מעדיה בן ר' מעדיה.

**פ"ב** ה"א הקצח והשומשום והחרדל. בחי' הרשב"א בחולין ו' ע"ב כדאשכחן בירושלמי זכו' האסורין בבית שאין הקצח והשומשמין והחרובין וכו' ע"ש.

**פ"ב** ה"א זבני המדינה. בכת"י רומי לבני המדינה.

**פ"ב** ה"א והאסטפניני לעולם. בערוך ערך אסטפניני, אסטפניני לעולם והקפלוטות (וקפלוטות) מן עצרת ועד חנוכה בפ"ב בדמאי ירושלמי. ועי' בערוך השלם לקאהוט ז"ל.

**פ"ב** ה"א ולענין ספחים מר"ה וכו. ברמב"ם ה' שמיטה ויובל פ"ד ה"ו ומחנוכה ואילך הן מותרין. ובהשגות הראב"ד חפשתי זו המימרא ולא מצאתיה לא במשנה ולא בתוספתא זלא בירושלמי וכו' ובכ"מ שם ואני אומר דאשתמטתיה למרן מקום דין זה ורחק עצמו לבקש מקום מוצאו ולא עלה בידו ודברי רבינו מבוארים בפ"ב דדמאי ירושלמי וז"ל ולענין ספיחים מרה"ש ועד חנוכה איסור ספיחים מהחנוכה ועד עצרת היתר ספיחים מן העצרת ועד רה"ש צריכה וכו' ובבאור מהר"י קורקוס שם: וכל דברי רבינו גם זמן חנוכה מצאתי אותם בירושלמי מבוארים פ"ב דדמאי וז"ל שם ולענין ספיחים מר"ה עד סוכה (כנראה שצ"ל עד חנוכה) איסור ספיחים וכו' אלא שקשה על זה הירושלמי שאם הגירסא כאשר כתבתי שאיך אפשר שאחר שהותרו יסתפקו שיחזרו אחר עצרת להיות אסורין ואפשר שהגירסא היא בהפך מן עצרת עד ר"ה היתר ספיחים מן חנוכה עד עצרת צריכה וכו'. ולפלא קצת מרוע לא נזכר דברי ר"י קורקוס הנ"ל בכ"מ. ובתוס' פסחים נ"א ע"ב, ד"ה כל ובגמרא דדמאי פ"ב גרס לענין ספיחים (ספיחין) מראש השנה ועד חנוכה איסור ספיחים (אסיר ספחין) ומחנוכה ועד ר"ה היתר ספיחים (מן החנוכה ועד העצרת היתר ספחין מהעצרת ועד ר"ה צריכה).

**פ"ב** ה"א בלוקח מן הבלונקי. בכת"י רומי מן הכליניקי.

**פ"ב** ה"א ר' שמעון בן זכריה. עי' אצוי"ר לרה"ש צד 5 וצד 145 שורה 29.

**פ"ב** ה"א האסורין בפניים. בר"ש (ד' ראשון) וחשיב בירושלמי מינין וכו' האסורין בפניי'. ובד' המאוחרים בט"ס בפנים, וכבר נודע העיר שנקרא מערת פמיים.

**פ"ב** ה"א אחיניות הבכורות. בד' אמשט' אהיניות הבכורות.

**פ"ב** ה"א אגוז מלמעלן. צ"ל אורז מלמעלן.

**פ"ב** ה"א תנא האורז שבחולת אנטוכיא וכו'. תוספתא דמאי פ"ב וע"ש. ובר"ש: ירושלמי תני האורז שבחלתא (עי' לעיל והא אורז בחולתא וכו') ושבאנטוכיא מותר במקומם. ולעיל בר"ש פ"א משנה ג' ואומר בירושלמי באירז של חילת ושל אנטוכיא מותר במקומן כלומר דרמי לשל א"י וכו'

**פ"ב** ה"א התיר עד כדון. בד"א: התיר עד בורן. וכ"ה בתוספ' עד בירו. ובר"ש עד בירן.

**פ"ב** ה"א ר"י בעי וכמירתה לכל רוח. בד"א: וכמדתה לכל רוח. ובר"ש וכמידתה לכל רוח פי' מוהר במקומן וכו'.

**פ"ב** ה"א צור שיצת ובצת ופי. בכתי"ר עכו שיצת רפי ופליניוס 5.16.1 זוכר ראפינא.

פ"ב ה"א ופי מצובה. בתוספתא שביעית פ"ד ופומא, ציבא, ובס' הארץ (צד 81) מצובה נזכר בתלמוד ירושלמי דמאי. ולא העיר שלפנינו הגי' ופי' מצובה.

פ"ב ה"א ולא ממעלי מסין הן. בשביעית פ"ו ה"א ולא מבעלי סיסין הן. ועי' מ"ש באצוו"ר שביעית צד 52. ובמנחות ס"ז ע"א גזירה משום בעלי כיסין וכו'. ובכ"מ ה' תרומות פ"א הי"א.

פ"ב ה"א יש סוסיתה. בכת"י רומי יש עיירות אחרות שהחזיקו בהם יש' שהם אסורות אלו עיירות אסורות בתחום ובי סוסיתא.

פ"ב ה"א ורם ברין ועיון ויעדוט וכפר וחרוב. בכת"ר והם בריך ועיון וכפר יחריב. ובתבואות הארץ (צד קצ"ח הוצאת לונץ) מביא מכאן בדן.

פ"ב ה"א שהן מותרות. בכת"י רומי עיירות שהיו מותרות נביא ונאסרו צורן צייר וגשמיי ווזיזין וכו' וגרב חרבותה וכו'.

פ"ב ה"א אלא נן א"ל. בד"א: אלא כן א"ל.

פ"ב ה"א שלח גמלייל זוגה לר' בא בר כהנא. בירושלמי נדרים פ"ח ה"ד שאל גמליאל זוגה לר' בא בר זבדא א"ל אין כל א"י עושה משאוי אחד צימוקין אלא כן (אין) וכו' ואין כל א"י עשוי של צימוקין (ז' מלות אחרונות נראה שהן מיותרות) אלא נן וכו'. וגם בכת"י רומי הגי' שאל נ"נ לר' בא בר זבדא.

פ"ב ה"א שאל לחנניה בן שמואל דהנייתה. באצוו"ר לסוכה (צד 64) הוכחתי דהתואר דתנייתה מוסב לשמואל שסדר ברייתות, ותשובת חנניה מתני' לא יחמי (צ"ל חמי) לי שמועה אמר לי שפי' משנה או ברייתא לא הראה לו שמואל אבל שמועה אמר לו. ועי' אצוו"ר לרה"ש צד 1.

פ"ב ה"א ר' אבהו אמר רבי אומר אחר מקומו. כ"ז ליתא בכת"י ר, וכן הנכון.

פ"ב ה"א אפשלתא. בכת"י ר באולין מפשלתה.

פ"ב ה"א רבי וחביריו הלכה כרבי ואמר ר"י ואפילו רבי אצל ר"ל בר"ש. וכ"ה בתרומות פ"ג ה"א. ומזה המקור למ"ש בבה"ג (ד' ברלין צד 469 בהלכות קצובות דבני מערבא רבי ור' אלעזר בר שמעון הלכה כרבי.

פ"ב ה"א בשביעית שהיא מדבריהם. בשביעית פ"ט ה"ו שביעית מדר"ג וחביריו.

פ"ב ה"א נצטרפה דעתו של ר' יוחנן עם ר"א ב"ר שמעון. בב"ב פ"א ה"ה ר' יוחנן בשם ר' לעזר בי ר' שמעון מי שאינו רוצה לערב וכו'.

פ"ב ה"ב במשנה המקבל עליו להיות נאמן. בתוס' ריד"א בנדה נ"א ע"ב כדתנן בפ"ב דדמאי המקבל עליו להיות חבר (נאמן. ועי' לקמן בגמרא בהלכה זו) מעשר וכו'.

פ"ב ה"ב מה את שהוא לוקח וכו'. ברמב"ם ה' מעשר פ"י ה"א המקבל עליו להיות נאמן על המעשרות וכו' צריך להיות מעשר את שהוא אוכל וכו' וברדב"ז שם: בירושלמי דייק עלה אי בלוקח ע"מ לאכול הא תנן (תנינן) את שהוא אוכל ואי (אלא) בלוקח ע"מ למכור הא תנן (והתנינן) את שהוא מוכר ומשני את שהוא לוקח וכו'. ובבאור מהר"י קורקוס שם: ודייק בירושלמי את שהוא לוקח היכי דמי וכו' ותירצו את שהוא לוקח לוקח (ליתא) ע"מ למכור וכו'. ובר"ש: את שהוא מוכר פירות מנכסיו (מכנסו). ובר"ש (ד"ר) מכנסו. ובכת"י רומי מפירות מנכסו.

פ"ב ה"ב נוהגין היו בפירותיהן מתוקנין לתוך בתיהן. בפי' ר"י במ"צ: אעפ"כ היו פירותיהן מתוקנין ובר"ש (ד"ר) אע"פ שהיו פירותיהן מתוקנין בבתיהן וכו' דאמר ר"ח ר' יוסי (ר' יסא) וכו' ע"ש.

פ"ב ה"ב החשוד על דבר אחד וכו'. בבבלי עירובין ס"ט ע"א אי כרי"מ דאמר חשוד לדבר אחד חשוד לכל התורה כולה, וכו'. ובפי' ר"ח גאון שם: הא דר"מ משכחת לה בתוספתא דמאי דתניא ע"ה שקבל עליו כל דברי חבירות ונחשד על דבר אחד וכו'.

פ"ב ה"ב ר' אמי בשם ר' ינאי אפילו אני איני נאמן עד שנקבל עליו ברבים. ברמב"ם מעשר פ"י ה"א וצריך שיקבל עליו דברים אלו ברבים. וכל המאמר מר' אמי הנ"ל חסר בירושלמי בדפוסי אמשטרדם וזיט' ופטרקוב.

פ"ב ה"ב אפילו חבר וכו'. ברמב"ם ה' מעשר פ"ו ה"ו ואסור לשלח את הטבל ואפילו חבר לחבר. וע"ש בבאור מהר"י קורקוס וברדב"ז שם.

פ"ב ה"ב מה את בעי מר"ש בר יצחק דכל מה דהוא אכל מן שוקא הוא אכל. בירושלמי שבת פ"ב ה"ז אלא כל מה דהוה אכיל (ר"ש בר ר"י) מן שוקא הוה אכיל. ועי' באצוו"ר בשבת שם. ובמע"ש פ"א ה"ג א"ל (ר"ז) עד כדון ר"ש בר רב יצחק קיים ואהון תליין ביה מרטוטיבין.

פ"ב ה"ב הוא נאמן ואשתו וכו'. תוספתא דמאי פ"ג וע"ש. וברמב"ם (מעשר פ"י ה"ה) היה הוא נאמן וכו'. וברדב"ז שם: ירושלמי וכו' הוא נאמן וכו' כדר עם נחש (הנחש) וכו'. ומ"ש ברמב"ם הנ"ל (ה"ד) מי שאינו נאמן והיה אחד מבניו או מעבדיו נאמן או אחד ממשפחתו לוקחין ממנו ואוכלין ע"פ ואינן חוששין לדבר. ובבאור מהר"י קורקוס עוד שם (בירושלמי ובתוספתא) הוא אינו נאמן ואחד מבניו נאמן וכו'. ובכ"מ שם: מי שאינו נאמן וכו' ירושלמי פ"ב דדמאי ותוספתא פ"ג דדמאי והיא כתובה בשבוש (כוונתו למ"ש בתוספתא (עם הרי"ף) הוא נאמן וכו' שצ"ל הוא אינו נאמן) אבל לפנינו בירושלמי כאן לא נזכר מזה כלל. וכן לא נזכר כאן מ"ש בירושלמי ע"ז (פ"ב ה"י) טלייא דלוי צנבריא (בבבלי ע"ז ל"ט ע"א עבדיה דר' לוי וכו') הוה מזבן פירין, ר' יעקב בר אחא בשם ר' יסא עבדו של נאמן כנאמן.

פ"ב ה"ב אבל אמרו תבוא מאירה וכו'. בתוספתא הנ"ל ליתא זה.

פ"ב ה"ב תני לא ישמש חבר במשתה ע"ה וכו'. תוספתא הנ"ל וע"ש. וברמב"ם (מעשר פ"י ה"ז) לא ישמש חבר וכו'. וברדב"ז שם: ירושלמי כלשון רבינו.

פ"ב ה"ב בנו מיסב אצלו צריך לעשר וכו'. תוספתא הנ"ל. וברמב"ם (ה' מעשר פ"י ה"ז) כשם שאדם סועד אצל ע"ה וסומך על תנאו כך הוא צריך להיות מתנה על בנו וכו'. וברדב"ז שם: בירושלמי בנו מיסב אצלו צריך לעשר על ידו (ידיו) וכו'. ובבאור מהר"י קורקוס שם: ואצלו דנקט בירושלמי אפשר דלרבותא דאחר נקטיה וכו'.

פ"ב ה"ג במשנה הל המקבל וכו'. בשנויים גדולים באדר"נ פמ"א וע"ש.

פ"ב ה"ג נאמן ע"ה לומר הפירות הללו לא הוכשרו. ברמב"ם (ה' טומאת אוכלין פט"ז ה"ב). ובכסף משנה שם: ירושלמי פ"ב דדמאי. וכדברי הרמב"ם כ"ה ברע"ב כאן. ובתוי"ט: הכי תני בירושלמי.

פ"ב ה"ג אפי' חבר אפי' ת"ח. בר"א אפילו חבר ת"ח. ועי' בתוספתא פ"ב ובר"ש ואפי' חבר ואפי' ת"ח צריך לקבל חוץ מזקן (חכם) יושב בישיבה כדאיתא בירושלמי. ועי' בכורות ל' ע"ב.

פ"ב ה"ג אית תניי תני הוא ובניו וכו'. בתוספתא דמאי פ"ב המקבל עליו בפני חבורה אין בניו וכו' רשב"ג אומר אינו דומה חבר שקלקל לבן חבר שקלקל. ובבכורות ל' ע"ב רשב"ג אומר אף בניו ובני ביתו צריכין לקבל בפני שלשה חבירים וכו'.

פ"ב

פ״ב ה״ג ולא פליג כאן בטפולין וכו׳. בבכורות הנ״ל לא נזכר מזה.

פ״ב ה״ג כנפים מרפות הסטות טהרות מעשרות. בכת״י רומי הסיטות א״ר מנא כנפים ומרפות הסיטות טהרות וכו׳. ועי׳ בתוספתא דמאי פ״א ובבכורות ל׳ ע״ב.

פ״ב ה״ג חבר שנעשה גביי וכו׳. תוספתא דמאי פ״ג וע״ש. ובבכורות ל״א ע״ב בראשונה היו אומרים חבר ונעשה גבאי וכו׳ פירש אין מקבלין אותו (ד׳ מלות אחרונית ליתא) חזרו וכו׳.

פ״ב ה״ג חזרו לומר כ״ז שהוא גביי דוחין אותו מחבורתו. כ״ז ליתא בד״א וזומאמיר. ועי׳ בתוספתא ובבכורות הנ״ל.

פ״ב ה״ד במשנה ההנוונין וכו׳. בשטה מקובצת בב״מ נ״ו ע״א כדתני בפ״ק (צ״ל בפ״ב) דדמאי החניני (החנוונין) אינם (אינן) רשאים (רשאין) וכו׳.

פ״ב ה״ד במשנה וכל המשופעין וכו׳. במתניתא דב״מ וכל המשפיעין וכו׳ ובשטה מקובצת הנ״ל כל המשפיעים וכ״ו.

פ״ב ה״ד במשנה ואלו הן המשופעין. במתניתא דב״מ ואלו הן המשפיעין וכ״ה לקמן בה״ד. ובשטה מקובצת הנ״ל אלו הן המשפיעים למכור (ליתא) וכו׳. ובערוך (שפע, דפוס ראשון) אלו (ואלו) הן המשפיעין וכו׳.

פ״ב ה״ד איתפלגון ר׳ לעזר ור״י וכו׳. בתוס׳ יומא ח׳ ע״ב ד״ה תנן האריכו בזה ועי׳ מ״ש בזה הפני משה. וברמב״ם (ה׳ מעשר פ״ט הי״ב) הנחתומים וכו׳ כרי שיפרישנה בטהרה עם החלה. וזה כר׳ יוחנן כאן. ועי׳ ברדב״ז ובבאור מהרי״י קורקוס שם. ובכ״מ (בכורים פ״ו ה״א) בירושלמי רמי להו אהדדי ותירץ ר׳ יוחנן כאן בעושה בטהרה וכו׳ ע״ש.

פ״ב ח״ד מ״ד דר״י אמר. בד׳ אמשט׳ מן מה דאמר ר״י מפני הטהרות.

פ״ב ה״ד וקשיא על דר׳ לעזר וכו׳. בתוס׳ יומא הנ״ל ומקשה נמי על דר׳ אלעזר אם במדה דקה יפריש על הכל ולא משני מידי לפי שכבר תירץ לר׳ יוחנן וכו׳.

פ״ב ה״ד לא על הדא ר׳ אילא אמר. בכת״י רומי ר׳ אלעזר אמר. וכצ״ל.

פ״ב ה״ד אם היה מוכר בפלטר או בחנותו שהיא סמוכה לפלטר. כ״ה ברמב״ם פ״ט מה׳ מעשר הי״ב. וברדב״ז מביא התוספתא (דמאי פ״ג). ובכ״מ בד״א במוכר בחנותו וכו׳ שם בירושלמי. ובבאור מהרי״י קורקוס שם ובירושלמי גרסינן בחנות הסמוכה לפלטר כלשון רבינו.

פ״ב ה״ד מפני התינוקת. בר״ש: מפני תינוקות שלא יאכלו טבל. וברא״ש: ומפרש בירושלמי מפני התינוקת הקונין במדה ויאכלו טבל

פ״ב ה״ד מרה דקה הואיל והמוכר משתכר. עי׳ בערוך ערך גס א׳ וברמב״ם ה׳ מעשר פי״א ה״ב. וברדב״ז שם ומפרש בירושלמי ר׳ אילא (לא) בשם ר״י מדה דקה וכו׳. וע״ש בכ״מ.

פ״ב ה״ה במשנה רמ״א את שדרכו למדד ברקה ומדרו בגסה, בגסה ומדרו ברקה בא טפילה דקה לגסה. במתניתא דב״מ את שדרכו להמדד בדקה ומדרו בגסה טפילה דקה לגסה. ובד׳ אמשט׳ את שדרכו למדוד בדקה ומדדו בגסה טפילה דקה לגסה ואת שדרכו למדוד בגסה ומדדו ברקה טפילה גסה לדקה. ועי׳ הגי׳ במשנה שבמשניות ובמלאכת שלמה שם. ובתשובות רמ״ע מפאנו סי׳ כ״ח ראינו חילופים והפוכים רבים והגרסאות שונות בספרים במשנה הזאת וניחא לן שלא לשבשם וכו׳ ובמערבא מתנו רמ״א את שדרכו למדוד בדקה וכו׳ וזה מסכים עם דברי חכמים בתוספתא וכו׳ עכ״ל. וברע״ב ומדדו בגסה גרסינן וכו׳. ובתוי״ט ובסדר המשנה דירושלמי כגירסת הרע״ב אבל

בגמרא

בגמרא שם (כוונתו לירושלמי בפרק זה הי״ד) הובאה כגי׳ הרמב״ם וכן תני ר׳ חייא כגרסתו עכ״ל.

**פ״ב** ה״ה במשנה אי זו היא מרה וכו׳. בפי׳ ר״ש משאנץ בתו״כ (קדושים פ״ט) כדתנן וכו׳ אי זהו וכו׳ ובלח דינר פחות מיכן מרה קטנה (ד׳ מלות אחרונות ליתא·

**פ״ב** ה״ה במשנה ובלח דינר. ברש״י ב״מ (נ״ו ע״א) בלח שוה (ליתא) דינר׳

**פ״ב** ה״ה במשנה אכסהא פטור. בערוך (אכסר, ד׳ ראשון) אכסרה בדמאי (ליתא) פטור. ועי׳ מ״ש במעשר שני פ״ד משנה ב׳.

**פ״ב** ה״ה ע״ד דהדין תניא וכו׳. במלאכת שלמה ירושלמי ע״ד דתנא דמתני׳ (דהדין ת:יא) נתנו שיעור ליבש וכו׳ ותנא דברייתא איפכא (ג׳ מלות ליתא) וכו׳· ועי׳ ברדב״ז (מעשר פי״א ה״ג).

**פ״ב** ה״ה תני ר׳ חייא וכו׳. עי׳ תוספתא דמאי פ״ג. ובערוך ערך גס א׳ ותנא דבי ר׳ חייא נתן דמים ליבש ושיעור ללח דהכי אמרינן הין מרה גסה מן הין ולמטה מרה דקה, שומן (טמן ובתוספתא לימין, ובר״ש: לימון, ובכת״י רומי נימין) מרה דקה, משומן (מטמן, ובכת״י רומי ומנימן) ולמעלה מרה גסה. וכ״ה בערוך ערך דק א׳.

**פ״ב** ה״ה תניי ב״ד הוא וכו׳. כעין זה בתוספתא סוף טבול יום ר׳ יוסי אומר בכולן אם היה הדיוט ולא התנה תנאי ב״ד הוא. וברמב״ם (מעשר פי״א ה״ה) המוכר מפריש תרומת מעשר והלוקח מפריש מע״ש ודבר זה תנאי ב״ד הוא. וברדב״ז שם: ירושלמי פ״ב אר״י תנאי ב״ד הוא שתהא תרומת וכו׳. ובהשגות הראב״ד שם: בדמאי ירושלמי פ״ב לא משמע אלא כשאמר המוכר מדעתו שלא בהכרח ב״ד ואעפ״כ מע״ש על הלוקח עכ״ל. ונראה שלהראב״ד היתה כאן גי׳ אחרת.

**פ״ב** ה״ה באומר בדעתו נתקין. ברדב״ז הנ״ל והתם (בירושלמי) מוקי לה באומר בדעתו לתקן בין מוכר בגסה או בדקה תנאי ב״ד הוא שאם באו המוכר והלוקח לתקן שיהא תרומת מעשר וכו׳.

**פ״ב** ה״ה אעפ״י כן אמרו לו. בבאור מהר״י קירקוס (ברמב״ם הנ״ל) אעפ״י כן אומרים (אמרו) לו תנאי ב״ד הוא וכו׳ וכן נראה לשון ר׳ יוסי בירושלמי דכל מי שיאמר נתקן וכו׳ תנאי ב״ד הוא וכו׳.

**פ״ב** ה״ה מרבין טבאות. בכת״י רומי נביאות.

**פ״ג** ה״א במשנה מאכילין את העניים דמאי. בבבלי מובא בששה מקומות (עי׳ ברכות מ״ז ע״ב וש״נ) בשם רב הונא מחלוקת בזה ב״ש וב״ה. ובירושלמי לא נזכר מזה. וגם בתוספתא שלפנינו לא נזכר מזה.

**פ״ג** ה״א במשנה את המעושר לשאינו מעושר וכו׳. בר״א ובמשנה שבמשניות את המעושר לשאינו מעשר ואת שאינו מעושר למעשר. ובמתניתא דבי״מ לשאינו מעושר. ועל הגליון נ״א מעשר. ובאגורה נותנין מעושר למי שאינו מעשר וכו׳.

**פ״ג** ה״א מתניתין בעניי חבירים וכו׳. רמב״ם (ה׳ מעשר פ״י הי״א) וע״ש ברדב״ז ובכ״מ. ובתוס׳ סוכה ל״ה ע״ב ד״ה מאכילין ופליגי בגמרא דירושלמי דר׳ יונה אמר בעניים חבירין ובאכסניא כר״י כדמפרש התם שהם ישראל ור׳ יוסי אמר בעניים ע״ה היא ובאכסניא נכרי. ועי׳ בר״ש ובתוס׳ פסחים ל״ה ע״ב ד״ה אכסניא. ובתוס׳ ר״י מפאריז לברכות מ״ז ע״א ובשטה מקובצת שם. ובב״י בטור יו״ד סי׳ קי״ב וכתב במרדכי וכו׳ התיר רבינו שמריה פת של גוים למי שהולך בדרך ועוד הביא

ראיה

ראיה מדתנן מאכילין את העניים דמאי ואת האכסנאים דמאי ואעפ״י שיש בו איסור דרבנן ע״כ. ובאגודה ע״ז (כ״ט) רבינו שמחה התיר לאכול וכו׳. ולא זכרו ירושלמי דילן.

פ״ג ה״א לכלי חיל. ובמעשרות פ״ב ה״ג לבני חיל. ובד׳ אמשטרדם כאן ובר״ש: לברור חיל. וכ״ה בכת״י רומי.

פ״ג ה״א כהדא דתני הגרים עמכם לרבות את האכסנייא. תו״כ בהר פ״א.

פ״ג ה״א תני צריך להודיע. תוספתא שביעית פ״ו וע״ש ובהמב״ם מעשר פ״י הי״א וברדב״ז שם.

פ״ג ה״א בפני אחר שאינו מתוקן. בד״א: מפני אחד שאינו מתקן. ובכת״י רומי מפני אחד שהוא מתקן. וכן הגיה הגר״א מדעתו.

פ״ג ה״א אחד שביעית ואחד מע״ש אין נפרעין מהן מלוה וחוב וכו׳. בתוספתא פאה פ״ד מעשר עני אין פורעין ממנו מלוה וחוב וכו׳. וברמב״ם (מעשר פ״ו ה״ם) אין פורעין חוב מן הטבל וכו׳. וע״ש ברדב״ז שמביא ירושלמי דילן. ובסמ״ג לווין רס״ד תניא בירושלמי שאין פורעין מהן המלוה וכו׳. ועי׳ באו״ז ה׳ צדקה סי׳ י״א ובהג׳ מרדכי בב״ב (ד׳ ריווא) סי׳ תרמ״ח.

פ״ג ה״א ואין משלמין מהן תשלומין. וכ״ה ברדב״ז הנ״ל. אבל במקור בתוספתא פ״ז דשביעית אין משלמין מהן גמולין (תשלומין) ואין פודין בהן שבויים (ד׳ מלות ליתא). ובסמ״ג הנ״ל ואין משלמין מהן תגמולין.

פ״ג ה״א לעניים בבה״כ. בתוספתא הנ״ל ליתא. ובסמ״ג הנ״ל איתא.

פ״ג ה״א אבל משלמין להן דבר של גמ״ח. בתוספתא הנ״ל אבל משלמין מהן וכו׳. ובסמ״ג הנ״ל אבל משלמין מהן דברים של גמלות חסדים וכו׳.

פ״ג ה״א במאכילו מן המנויין ברם הכא במאכילו מן האבוס. במלאכת שלמה ובירושלמי רמי וכו׳ ותי׳ ר׳ יונה דהתם דקתני שעל הפועל מוטל לתקן הדמאי בשהשכירו במעות וכו׳ אבל מתני׳ דהכא מיירין שלא השכירו במעות אלא השכר יהיה אכילתו בלבד הילכך צריך שיתן לו הדמאי מתוקן וכו׳.

פ״ג ה״א ר׳ זריקן שמעון בר ווא. בבאור מהר״י קורקוס (ברמב״ם הנ״ל) ר׳ זריקא שמעון ברוקא. ויש אמורא ר׳ הנינא ברוקא. עי׳ אצוי״ך שבת צד 97.

פ״ג ה״א רופא חבר שהיה מאכיל לחולה. ברמב״ם (מעשר פ״י הי״ג) רופא חבר שהיה מאכיל לחולה ע״ה וכו׳. וברדב״ז שם: ירושלמי רופא (רופא חבר) שהיה מאכיל לחולה ע״ה וכו׳ אפילו לתוך ידו אסור בד״א (ג׳ מלות ליתא) משל חולה אבל משל רופא אסור בד״א (ג׳ מלות ליתא) בישראל אבל בבן נח אפילו בודאי מותר בשל חולה (ב׳ מלות אחרונות ליתא בד״א וזיט׳ אבל בדו״ו איתא) אבל בשל רופא אסור והם דברי רבינו עכ״ל.

פ״ג ה״א וקשיא על דב״ש בגין דו כשר יפסד. בפי׳ ריבמ״ץ: ואקשינן ולב״ש בנין דהוה כשר יפסיד דקא יהבינן ליה טבל וקא מימעטא מתנתו דקבעי לעשורי.

פ״ג ה״א כדי תיקולו. בד״א: כדי תיקונו. ובפי׳ ריבמ״ץ: ופריק דיהיב ליה כדי תיקוניה.

פ״ג ה״א נבאי צדקה בי״ט וכו׳. ברמב״ם (ה׳ יו״ט פ״ד הכ״ו) וגבאי צדקה גובין וכו׳ ולא יהיו מכריזין כדרך שמכריזין בחול אלא גובין בצנעה ונותנין לתוך חיקן (חיקו) ומחלקין וכו׳. וע״ש במגיד משנה ובתוספתא דמאי פ״ג.

פ״ג ה״א גבאי קופה בשביעית. בתוספתא דמאי פ״ג גבאי צדקה בשביעית מדלגין

מדלגין על פתחיהן של אוכלי שביעית דברי ר״מ והכ״א אין צריכין לדקדק וכו׳ אלא מעות וביצים (בצוות) בלבד. ועי׳ ברמב״ם ה׳ שמיטה פ״ח הי״כ.

פ״ג ה״א אית תניי תני מדקדקין. כ״ה בתוספתא דמאי הנ״ל.

פ״ג ה״א מבריחו מן הקלה וכו׳. כעין זה בתרימות פ״ב ה״ב אמר ר״א ב״ש אם אמר את כן נמצאת מבריחו מן הקלה ומכניסו להמורה, טבל בעון מיתה וכו׳.

פ״ג ה״א טבל בעון מיתה. עי׳ לקמן פ״ד ה״ה. ובבבלי סנהדרין פ״ג ע״א מנין לאוכל את הטבל שהוא במיתה וכו׳.

פ״ג ה״א ר״ש בר ברסנא. בד׳ קראטאשין בט״ס: ר״ש בר בר סנא. ועי׳ אציי״ר שבת צד 26.

פ״ג ה״ב במשנה שאינו מעשר אלא מניין. במשנה שבמשניות שאינו מחוסר אלא מניין. ועי׳ בפי׳ המשניות להרמב״ם. ורדב״ז ה׳ מעשר פי״א ה״ח. ובפי׳ ר״י בן מ״צ ירושלמי שאינו מחוסר אלא מנין ובמשניות שאינו מעושר לא דווקא.

פ״ג ה״ב פליגא על דר׳ מאיר וכו׳. ברדב״ז (ה׳ מעשר פי״א ה״ז) והתם פריך נמי עליה דר״מ ולית הדא פליגא על ר״מ דאמר כיון שאדם מפקיר וכו׳ ומתרץ שניא היא וכו׳ מפקיר בגסה זהוי כאילו מכרו לו בדקה ואסור עד שיעשר כנ״ל פי׳ הירושלמי וכו׳.

פ״ג ה״ב ואפי׳ על ר׳ יוסי וכו׳. ברדב״ז הנ״ל ובירושלמי פריך עלה דר׳ יוסי ליהוי כמוכר דמאי לחבירו ומתרץ שניא היא שהמפקיר מפקיר בגסה ואין הזוכה זוכה בדקה הילכך הוי כמודד בגסה דאמרינן לעיל דמותר למכור וכו׳.

פ״ג ה״ב אינו הבקר מחוסר לבעלין אלא בזכייה מניין. בר״ש: חזקיה אמר אינו מחוסר לבעלים אלא מנין. ובפי׳ ר״י בן מ״צ אמר חזקיה מה טעם שאינו מחסר לבעלין עתה אלא אי הוה לוקח מן המנין של קלחין. ובראי״ש: שאינו מעשר אלא מניין בירושלמי מפרש שאינו מחוסר אלא מניין וע׳ ומ׳ מתחלפין.

פ״ג ה״ב כיצד הוא עושה וכו׳. בר״ש: כיצד הוא עושה מן העליון נוטל ומתקן. ובפי׳ מהריבמ״צ ועתה כיצד עושה נוטל מן העליון ומתקן דמ״מ עלי הקלחין יש לו. ובפי׳ הרא״ש: ובירושלמי פריך האיך הוא מעשר משל הציבור וכי אינו אסור משום גזל? איכא מ״ד דמפריש מן העלין ואין בעל הירק מקפיד על דבר מועט כזה.

פ״ג ה״ב סייגא דגוברא. בר״ש: סייגא דעבדא. ובחלה פ״ד הי״ב סייגה דגוברה.

פ״ג ה״ב ר״ח הוה מיסמך לר׳ זעירא. בסה״ד (125) מסמיך לזעירא.

פ״ג ה״ב אזילא מיכלא דגוברא. בכת״י רומי מובילה דגוברא.

פ״ג ה״ב נותן דמי אחת מהן ומתקן. בפי׳ מהר״י בן מ״צ נותן לו דמי אותה הקלח ומתקן האגודה. ובראי״ש: ואיכא מ״ד שנותן לו דמי המעשר.

פ״ג ה״ב עושה איתן ציבור לפניו ויקבע אותן. בר״ש: משני עושה אותן צבור לפניו ויקבעם לתוך פירותיו. ועי׳ בתוספתא רפ״ד דדמאי ומובאה בבבלי בבא בתרא פ״ח ע״א.

פ״ג ה״ב כיני מתניתא היה עומד ובורר. בפי׳ ר״י בן מ״צ: כיני מתניתא היה עומד ובורר וראה טוען אחר יפה ממנה טוען (במשנתינו היה עומד וליקט וראה טוען אחר יפה ממנו מותר להחזיר).

פ״ג ה״ג ר׳ יעקב בר זבדי בשם ר״א. ע״ז פ״א ה״ט. ובבבלי עירובין ס״ד ע״ב אר״י משום ר״ש ב״י.

פ״ג ה״ג ואסורין משום גזל. בכת״י רומי ואסורה משום גזל. ובבבלי ב״ק ל׳ ע״ב מובא גם דעת ר״ש ב״ג כל המקלקלין ברה״ר וכו׳ ומוהרין משום גזל וכו׳ ע״ש.

פ״ג

פ"ג ה"ג כהנא אמר והוא שהפכה על מנת לזכות בה. בירושלמי ב"ק פ"ג ה"ד חזקיה אמר והוא שהפכה על פניה (נראה שצ"ל על מנת והיו כתוב בר"ת: ע"מ) וכו'. ומ"ש כאן ולענין נזקין לא וכו' אר"א וכו' ליתא שם. ובר"ן קדושין (פ"א סי' ת"ר) דבירושלמי התם בפ"ק (צ"ל בפ"ג) דמס' דמאי תני לה לדר' אלעזר (עי' בבלי ב"ק ל' ע"א) בשם חזקיה ואמרינן עלה מלתיה דחזקיה אמרה המטלטלין נקנין בהפיכה (שש מלות אחרונות חסרות בדמאי כאן ורק בב"ק איתא) אלמא לא בעינן ג' טפחים וכו'. ובחי' הרשב"א בקדושין כ"ו ע"א אבל רמב"ן נר"ו כתב דמפורש אמרו בירושלמי גבי ההופך את הגלל דה"ה להגבהת מטלטלין דגרסינן התם אמר חזקיה והוא שנתכוין לזכות אבל לא נתכוון לזכות לא בדא מלתיה דחזקיה אמרה שהפיכת במטלטלין קניא ש"מ וכו'

פ"ג ה"ג והכא את אמר הכן וכו'. עי' בר"ש ובפי' מהר"י במ"צ.

פ"ג ה"ג מפני גדירו. בכת"י רומי מפני קדירו.

פ"ג ה"ג שלח לי ר"י בי רבי אתרוג. בתוספתא דמאי פ"ג ששילח לי ר"י ברבי אתרוג (בכת"י אחר: אתרוג גדול) בציפורי (ליתא). ובתוס' ע"ז נ"ח ע"ב ד"ה בצר דאמרינן בירושלמי וכו'. שלח לי ר"י בר רבי (צ"ל ברבי) אתרוג וכו'. ובכפתור ופרח פ"ה ולשון התוספתא וכו' ששלח לי ר"י ברבי אתרוג גדול מצפורי וכו'. ועי' בר"ש דמאי פ"א משנה ג'. ובחי' הרשב"א ביצה י"ב ע"ב שלח לי ר"י אתרוג וכו'.

פ"ג ה"ג זה בא בידי מקיסרין. בסמ"ג עשין קל"ג אתרוג זה בא לידי מקיסרין.

פ"ג ה"ג שלא בא ביד אחר. בר"א ושלא בא בידו אחר. ובסמ"ג הנ"ל שלא בא לידו אחר שאם בא לידו אחר לא היה מודיע לי שבא מקסרין להודיע שהוא טבל אלא היה מעשר מאחר עליו (הסמ"ג מפרש הירושלמי מדעתו).

פ"ג ה"ג שפירות קסרין ודאי. בתוס' ע"ז הנ"ל פי' ודאי טבל שהיו או כולם ע"ה או כולם חבירים אלא שהיה ידועה שלא עשרו. ובתוס' ר"י מפאריז ברכות ל"ו ע"ב פי' שפירות קיסרין ודאי פי' שהיה יודע שלא נתעשרו. ובחי' הרשב"א הנ"ל פירות קסרין ודאי.

פ"ג ה"ג שהוא טמא מרביצין עליו מים. בר"א שמרביצין עליו מים. בתוס' ע"ז הנ"ל שמרביצין עליו מים והוכשר. ובתוס' חולין ו' ע"ב ד"ה והתיר פי' והוכשר. ובתוספתא מכשירין פ"ג ואתרוגי קסרי הרי אלו בחזקת. וע"ש בהגר"א. ובתוספתא (הוצאת צ"מ) בחזקת טהרה.

פ"ג ה"ג שלא בא ביד אחר שאילו בא ביד אחר הייתי מעשר. בר"א: שלא בא בידו אחר שאילו בא בידו אחר היה מעשר מזה על זה. ובתוספתא הנ"ל (הוצאת צ"מ) ולא היה בידו אלא זו בלבד שאם היה בידו אחר היה מעשר עליו. ובתוס' חולין הנ"ל שלא בא לידו אחר שאילו בא לידו אחר היה מעשר ממנו על זה. ובכפו"פ הנ"ל בשם התוספתא: ושלא היה בידו אלא זה, שאלו היה בידו אחר, היה מעשר הימנו עליו.

פ"ג ה"ג ויעשר ממנו עליו. בתוס' חולין הנ"ל ופריך וליעשר ממנו עליו. ובתוס' ע"ז הנ"ל ופריך בירושלמי ויעשר ממנו עליו פי' למה שלח לו בטבל ויחתוך ממנו חתיכה אחת למעשר ומתרץ ואמר אין דרך ב"א וכו'. ובתוס' ר"י מפאריז הנ"ל ופריך התם ויעשר ממנו ובו (ליתא) כלומר למה שלח לו ודאי טבל ולא חתך חתיכה אחת ממנו למעשר ומתרץ וכו'. ובכפתור ופרח (פ"ה)

ופריך

ופריך יעשיר מיניה וביה ומשני שאין דרך וכו׳. ובסמ״ג הנ״ל ויחתוך ממנו חתיכה אחת ויקבענה למעשר ומתרץ וכו׳.

פ״ג ה״ג בלבד שיודיען. בד״א בלבד שיודיעו. ובתוס׳ חולין הנ״ל ופריך ולאו מתניתין ר״י מתיר בודאי ובלבד שיודיעו משנה היא באותו פרק וכו׳. ובתוס׳ ר״י מפאריז הנ״ל ופריך ולאו מתניתין היא ר״י מתיר ובלבד שיודיענו פי׳ למה צריך לדקדק מן הברייתא שיהא מותר לשלוח לחבירו טבל ובלבד שיודיעו. ועי׳ בכ״מ ה׳ מעשר פ״ו ה״ו.

פ״ג ה״ג לא עבד עובדא דכוותיה. בתוס׳ ע״ז הנ״ל ומתרץ אית לך למימר דאע״ג דפליג על רבנן לא הוה עביד עובדא כוותיה פי׳ היה ס״ד שלא יעשה הלכה כמותו אלא כחכמים החלוקים עליו כמו שחישב בירושלמי דברכות (פ״א ה״א) כמה תנאים שלא היו עושים הלכה כמותם. ובתוס׳ ר״י מפאריז הנ״ל ומשני אית לן למימר דפליג על רבנן ולא עבד עובדא כותיה והשמיענו הברייתא שבזה עשה ר׳ יוסי מעשה כמותו.

פ״ג ה״ג ר״ז בעא קומי ר׳ יסא. בתוס׳ ע״ז הנ״ל ר׳ יוסי בעא קמיה דר׳ זירא ולא מפירות המותרות מקיסרי הן וכו׳ ונראה לפרש ולא מפירות המותרות בקיסרין דההם בירושלמי וכו׳. וכ״ה בסמ״ג הנ״ל. ובתוס׳ חולין הנ״ל ופריך ולאו מפירות המותרין דקיסרין הם דרכי התיר קסרין והתיר בית שאן (ג׳ מלות אחרונות ליתא כאן) וכו׳. ובשו״ת אבקת רוכל למרן סי׳ י׳ וכן משמע בירושלמי ראש פ״ג דדמאי דרבי התיר קסרין והתיר בית שאן אע״פ דבזמן רשב״ג שהיה קודם רבי היו נוהגים איסור וכו׳. ובחי׳ הרשב״א הנ״ל א״ל ר׳ זירא ואי מפירות המותרות בקסרין כלומר וכו׳.

פ״ג ה״ג א״ל ולא רבי התיר קיסרין. בתוס׳ ע״ז הנ״ל בתמיה. ובסמ״ג הנ״ל ולא (א״ל ולא) התיר רבי קיסרין ומתרץ רשב״ג (ורשב״ג) קודם רבי הוה וכו׳. ובחי׳ הרשב״א הנ״ל א״ל ולאו רשב״ג קודם לרבי הוה וכו׳.

פ״ג ה״ד במשנה המוליך חיטיו לטחון עם הכותי או לטחון ע״ה. במתניתא דב״מ המוליך חיטיו לטחון כותי או לטחון ע״ה. ובבבלי גיטין ס״א ע״ב המוליך חטין לטוחן כותי או לטוחן ע״ה הרי אילו (ב׳ מלות ליתא) בחזקתן למעשר ולשביעית אבל לא לטומאה (ג׳ מלות ליתא) וכו׳. ובתורת הבית להרשב״א (בית ד׳ שער ב׳) המוליך חיטיו לטחון הכותי ולטחון ע״ה וכו׳. ובשטה מקובצת כתובות כ״ד ע״א ואע״ג דתנן במס׳ דמאי המוליך חטים לטחון כותי או לטחון ע״ה אינו חושש לא משום מעש׳ וכו׳. ועי׳ בכפתור ופרח פ״ד (ד׳ ל״ד הוצאת לונץ) וברדב״ז ה׳ מעשר פ״א הי״ג, ובאגודה לטחון אחר כותי וכו׳.

פ״ג ה״ד במשנה ואצל ע״ה. בשו״ת מהרי״ט מטראני ח״א סי׳ מ״ג ובמהרשד״ם יו״ד (סי׳ קצ״ב) או אצל ע״ה.

פ״ג ה״ד במשנה ואצל הנכרי כפירותיו. בבבלי ע״ז ל״א ע״א והתנן המפקיד פירותיו אצל גוי הרי הן כפירותיו של גוי לשביעית ולמעשר (ד׳ מלות ליתא). וע״ש בפי׳ רבינו חננאל.

פ״ג ה״ד במשנה רש״א דמאי. מהגמ׳ ע״ז הנ״ל נראה שלא גרסו לזה. ובתורת הבית הנ״ל ר״ש בן יוחאי אומר דמאי. ובשטה מקיבצת בבכורות י״א ע״ב אור״י דהך דמאי אינו כשאר דמאי דעלמא וכו׳ ע״ש.

פ״ג ה״ד נתחלפה קופתו אצל הטחון (כגי׳ המתני׳ רב״מ לעיל) וכו׳. בד״א: אצל הטוחן. ובכתובות פ״א ה״י דמר רי זעירא ר׳ יוסי בשם ר״י (ר׳

חייא

חייא בשם ר״י) נתחלפו פיתו (קופתו) אצל הטוחן וכו׳ מה (ויחוש מה) בינה ילסירקי לא כאן תני סירקית (סירקי, ועי׳ לעיל פ״ב ה״א) וכו׳.

פ״ג ה״ד ר׳ טייפה. בכת״י רומי ר׳ טירפא.

פ״ג ה״ד אם אין את מאמינו שנטל אל תאמינהו שנתן. בר״א: ואם אי את מאמינו שנתן אל תאמינהו שנטל. ועי׳ בתוספתא כאן.

פ״ג ה״ד הכא את אמר לטחן הנכרי דמיי והכא את אמר אצל הנכרי בפירותיו. ברמב״ם (ה׳ מעשר פי״א הט״ו) המפקיד פירותיו אצל הגוי הרי הן כפירותיו של גוי וכו׳. ובהשגות הראב״ד שם: בגמרא מקשה הכא את אמר דמאי והכא את אמר ודאי (אצל הנכרי בפירותיו) וכו׳ כאן פירות בפירות (כפירות) קופות בקופות וכו׳. וברדב״ז שם: הכא את אמר לטוחן (לטחן) וכו׳, ועי״ש בכ״מ. ובבאור מהר״י קורקוס שם: ולשון הירושלמי כך הוא הכא את אמר המוליך (ליתא, ואיתא במשנה) לטחון הנכרי וכו׳. ובפי׳ מהר״י בן מ״צ: גרסינן הכא את אמר דמאי והכא את אמר כפירותיו ופרקינן וכו׳. ועי״ש בר״ש ובראי״ש ובתשובות ר״ב אשכנזי סי׳ א׳ ובשנות אליהו, ובשו״ת מהרים״ט ח״א סי׳ י״ב בירושלמי הכא את אמר דמאי והכא את אמר כפירותי׳ ומשני התם (כאן) קופה בקופות הכא (וכאן) פירות בפירות וכו׳. ושם סי׳ נ״ט מצינו בירושלמי וכו׳ שוב ראיתי בנוסח הירושלמי בדפוס וכו׳. ומזה נראה שהיה לפניו גם ירושלמי בכת״י.

פ״ג ה״ד ר׳ ירמיה בעא קומי ר׳ זעירא וכו׳. בע״ז פ״ב ה״ד ר׳ חנניה בעא קומי ר׳ מני מה כפירותיו ממש, טעמו (ליתא) פוטר (פטור, ובד״א: פוטר) טבל ברור במקום אחר. ובחי׳ רמב״ן ע״ז ל״א ע״א ובירושלמי וכו׳ כפירותיו ממש פטור טבל ברור ממקום אחר. ובתשובות ר״ב אשכנזי הנ״ל הי״ג בפ׳ אין מעמידין בירושלמי כתיבת יד תמן תנינן אצל וכו׳ ר׳ חנניא בעא קומי ר׳ חנינא מה כפירותיו ממש ופוטר טבל ברור ממקום אחר וכו׳. ובדמאי ירושלמי וכו׳ ר׳ חנינא בעא קומי ר׳ מני (ר׳ ירמיה בעא קומי ר״ז) מה כפירותיו ממש ופוטר וכו׳.

פ״ג ה״ד א״ל ולכל דבה. וכ״ה בע״ז הנ״ל. ושם פ״ה ה״א אמר ר׳ מני קומי ר׳ יוסי כמה וכו׳ א״ל ולכל דבה. ובערלה פ״ב סה״ז אמר ר׳ מנא קומי ר׳ יסא היך וכו׳ א״ל ולכל דבר. ובפתיחה לר״ש שירליוו (בירושלמי ברכות ד׳ מאינץ) ולכלרבא פי׳ ולכולה ארבא כלומר כל מה שבספינה היה לך לשאול וכו כלומר אין לך דעת דלא דמי כך פי׳ ההיא דפ׳ מאבילין וכו׳ ובתשובות ר״ב אשכנזי הנ״ל א״ל ולכל דברי (ולכל דבה) וכו׳ עכ״ל. ובחי׳ הרמב״ן בע״ז הנ״ל הגי׳ א״ל ולכל דבר וכו׳.

פ״ג ה״ד ולא עאל יאות הוה ר״ח. בע״ז הנ״ל ולא על יאות וכו׳. וכ״ה בתשובות רב״א הנ״ל. ובע״ז גורס: ולא יאות ר״ח וכו׳.

פ״ג ה״ד ר׳ אחא ר׳ח בר בון בשם ריב״ח. בכת״י רומי ר׳ בון בר חייא ובר״ש: ר׳ אחא בר חייא בשם ריב״ח. ובפני משה פי׳ לקבל ר׳ אחא. ובאבת המלות ה׳ אחא מוסבות למטה. ובתשובת רב״א הנ״ל (ד׳ י״ב ע״ד) עוד גרסינן בירושלמי ר׳ שמעון אומר דמאי (ד׳ מלות אחרונות ליתא וקאי על משנתינו) ר׳ אחא ור׳ (ר׳) חייא וכו׳ אלא עד (ליתא) כדי קופתו.

פ״ג ה״ד בת אחת. בתשובת רב״א הנ״ל בבת אחת.

פ״ג ה״ד לארם אחד כבר נראו להיות ודאי. בשו״ת רב״א הנ״ל להיות דמאי.

פ״ג ה״ד והתני בשם ר״ש. המלה בשם ליתא בתשובת הנ״ל. ואולי צ״ל והת:

דהתני ר' שמעון ברבי טרפון. ור' שמעון בר' טרפון נזכר בתלמודים.

פ"ג ה"ד כפירות כותי זה. בתשובה הנ"ל לפירות נכרי זה.

פ"ג ה"ד מאוצרה של יבנה. בתוספתא סוף מכשירין (הוצאת צ"מ) ולא מצאתיו אלא באוצרה של יבנה בלבד ומאוצרה של יבנה למדתי וכו'. ובתוספתא עם הרי"ף: ולא מצאתיו אלא ביצה של יבנה בלבד ומאוירה של יבנה למדתי וכו'.

פ"ג ה"ד אפילו כולו גוי. במכשירין פ"ב משנה י' וחכ"א אפילו כולם גוים וכו'. ובמתניתא דבה"מ שם כגי' הירושלמי בדפוס. ובתשובת רב"א הנ"ל דתני (ליתא) וחכ"א אפילו כולו עיר (ליתא) נכרי.

פ"ג ה"ד בעון קומי מ"ט אמר לון כד תסאבון אנא אמר לכון מה הוה מימר לכון. בר"א הגי' הנכונה; בעון קומיה מ"ט א"ל כד תסתאבון אנא אומר לכון, מה הוה מימר להון וכו'. ובתשובת רב"א הנ"ל בעון קומיה מ"ט אמר לון כד תסאבון אנא אומר לכון מה הוה מימר לון וכו'.

פ"ג ה"ד מה הוה מימר לכון כמ"ד מאיליהן קבלו עליהן את המעשרות. בתוס' יבמות פ"ב ע"ב ד"ה ירושה ובמדרש רות משמע דהוי דרבנן דקאמר ר' יוחנן מעשרות כיון שגלו נפטרו. והם חייבו עצמן מאליהן. וכ"ה בתוס' הרא"ש ביבמות שם. וכוונו למ"ש במדרש רות פ"ד שמעון בר אבא בשם ר"י אמר כיון שגלו נפטרו והם חייבו עצמן מאליהן. ולא התעוררו רבותינו הנ"ל מירושלמי דילן שמפורש ג"כ שכן דעת ר' יוחנן שמאליהם קבלו את המעשרות. ובר"ש (שביעית פ"ו משנה א') וכן בסוף פ"ג דדמאי וכו' משמע דאיכא פלוגתא דאיכא למ"ד מאליהן קיבלו עליהן את המעשרות וכו'. ועי' בתשב"ץ ח"ג סי' קצ"ט. ובמבוא לסע"ר צד 10 שהארכתי בזה.

פ"ג ה"ד שמואל בר בא. בתשובת רב"א הנ"ל ר' (ליתא) שמואל בר אבא וכו' לקדשים לא אמר מפני גדר קדשים (ג' מלות אחרונות ליתא).

פ"ג ה"ד ר"י ר' חייא. בתשובה הנ"ל ר' חייא בר ווא (ב' מלות אחרונות ליתא).

פ"ג ה"ד הא רש"א מפריש. עי' בתשובה ר"ב אשכנזי (ד' ט"ו ע"ד).

פ"ג ה"ד שמא אינו נוטל דמים. בתשובת רב"א הנ"ל שמא אינו מפרישה (ליתא) ונוטל דמים וכו' אית אמרת בגין (אלא בגין) וכו' ר' ירמיה ר' חייא בר ווא (ב' מלות ליתא) וכו' וע"ש.

פ"ג ה"ד ר' יהודה ור"ש אומר יש קנין וכו'. בס' התרומה סי' רי"ג וכן פ"ג דדמאי בירושלמי קאמר ר' יהודה ור"ש סברי יש קנין וכו' משמע שהוא מזווג ר"י עם ר"ש וחולק הירושלמי על תלמוד שלנו וכו'. ובכפתור ופרח (פ"ד) ועוד והביא ירושלמי מס' דמאי פ"ק (צ"ל פ"ג) ר' יהודה ור"ש סברי יש קנין. ובתוס' ר' אלחנן לע"ז ד' כ' ע"א ובירושלמי דדמאי פ"ג ברייתא דקאמר התם ר"י ור"ש אומרים (אומ-) יש קנין לגוי בא"י להפקיע (לפוטרו) מידי מעשר.

פ"ג ה"ד ר' יוחנן. בכת"י רומי ד"ר ירמיה.

פ"ג ה"ד מודה ר"ש שהוא מפריש מעשרותיו מהלכה. תרומות פ"א ה"ח. ובס' התרומה הנ"ל ומודים שמפריש מעשרותיו מהלכה פי' מדרבנן. ובכפו"פ הנ"ל ומודין שמפרישין מעשרותיו מדרבנן. ובתוס' ר"א הנ"ל וקאמר שם מודה שמפריש מעשרותיו מהלכה פי' מדרבנן. והכפו"פ פי' מדעתו הירושלמי.

פ"ג ה"ה במשנה נוטל ממנה. בערוך (פונדק, ד"ר) נוטל הימינה. ובשו"ת הרשב"ש

הרשב״ש (סי׳ רצ״ז) ואע״ג דתנן וכו׳ נוטל הימנה מפני שהיא חשודה להחלף (לחלף) וכו׳.

פ״ג ה״ה במשנה אמר ר׳ יוסי וכו׳. בתוס׳ גיטין ס״א ע״ב ד״ה התם. ועוד דבמשנה קאמר ר״מ (ר״י) עלה אין אנו אחראין לרמאין.

פ״ג ה״ה להיות מוציא מביתו. בס״ש פ״ה ה״א שאין דרך חבר להוציא מביתו וכו׳ ועי׳ בתוי״ט ובמ״ש פי׳ דשאני הכא שמוסר לה בידים הדמאי.

פ״ג ה״ו במשנה חשודה לחלף. ברדב״ז (מעשר פי״א הי״ב) חשודה להחליף. ובב״י (בטור יו״ד סי׳ קי״ט) מפני שמחלפת את המתקלקל.

פ״ג ה״ו במשנה אמר ר׳ יודה. בב״י הנ״ל א״ר יוסי.

פ״ג ה״ו במשנה שאינה חשודה להחליף. מלה להחליף ליתא לקמן בפרק זה ה״ו שמובא שם המשנה. ובכן ליתא במתניתא דב״מ. ובר״א: שאינה חשודה להתחלף ולהאכיל וכו׳.

פ״ג ה״ו אמר ר״י אוף קדמיתא וכו׳. ברמב״ם ה׳ מעשר פי״א אבל הנותן לחמותו וכו׳ אינו חושש וכו׳. וברדב״ז שם: וי״ל שרבינו סמך בזה על הירושלמי דגרסינן עלה בשמיה דר׳ יוחנן דר׳ יהודה אמר נותן לחמותו וכו׳ ורבינו חזר בו ממ״ש בפיהמ״ש מכח זה הירושלמי וכו׳. ובבאור מהר״י קורקוס שם: ונראה שרבינו דחאה מהלכה ממה שאמרו בירושלמי אר״י אוף קדמייתא ע״ד דר״י וכו׳ הרי שר׳ יוחנן מפרש במשנה כאלו אמרה דברי ר״י א״ר יהודה וכו׳ ועל ר׳ יוחנן יש לסמוך וכו׳. ועי׳ בר״ש ובהרא״ש. ובפי׳ מהר״י בן מ״צ: גרסינן א״ר יוחנן אוף קדמייתא ר׳ יהודה היא וא״כ מתני׳ הכא היא דברי ר׳ יהודה שר״י אומר רוצה וכו׳.

פ״ג ה״ו פת לאופות בו וכו׳. בר״א: פת לאפות לו וכו׳. וכ״ה בתוי״ט בשם הירושלמי.

פ״ג ה״ו בין מן האירוסין בין מן הנשואין. ברמב״ם (מעשר פי״א הי״ב) בין שנשא בתה בין שאירסה וכו׳. וע״ש ברדב״ז ובכ״מ שהביאו הירושלמי.

פ״ד ה״א במשנה שאינו נאמן על המעשרות. בס׳ המקח וממכר לרה״ג (שער נ״ה) ממי שאינו נאמן לעשרן ושכח הוא (ליתא) ולא עשרן, בשבת (לעשרן שואלו בשבת) שואלו וכו׳. וברש״י ותוס׳ מנחות ל׳ ע״ב ד״ה תרומה ושכח ולא עשרן דמאי (ליתא) וכו׳.

פ״ד ה״א במשנה ואוכל על פיו. בשו״ת מהר״ם בר״ב סי׳ שכ״ה (הוצאת רנ״ר ז״ל) אף אוכלו על פיו. ובשו״ת הרשב״ש סי׳ תקנ״ג ואוכלו על פיו וכו׳ ע״ש.

פ״ד ה״א חברייא בשם ר׳ יוחנן. בר״ש ובפי׳ מהר״י במ״צ ובתוס׳ מנחות ל׳ ע״ב ד״ה תרומת בשם ר׳ חנינא. ובחי׳ הרמב״ן בחולין ע״ה ע״א חברייא אמרי (ליתא) בשם ר׳ חנינא. ובכת״י רומי בשם ר׳ חנניה. ועי׳ בשער המלך ה׳ מעשר פ״ה הכ״ב.

פ״ד ה״א ע״י עולי עולה, וכ״ה בכת״י רומי ובר״ש (ד׳ ראשון) ע״י עילי עילה. ובתוס׳ מנחות הנ״ל מפני כבוד השבת (שבת) התירו ואם (אם) מפני כבוד וכו׳ ע״י עילה (וכ״ה בד׳ אמשטרדם). ובחי׳ הרמב״ן הנ״ל ומתרץ ע״י עילה וכו׳. וכ״ה בתוס׳ חולין הנ״ל. ובפי׳ הרא״ש ומשני ע״י עילה כלומר עלילה קטנה מצאו לסמוך וכו׳.

פ״ד ה״א אימת שבת עליו וכו׳. בתוס׳ חולין ע״ה ע״ב ד״ה אף ופריך אי אימת שבת עליו וכו׳. ובתוס׳ מנחות הנ״ל ועוד מפרש שם (בירושלמי) טעם אחר אימת שבת על ע״ה וזה לשון הירושלמי וכו׳ אימת שבת על ע״ד וכו׳

וכו׳ פי׳ משום דשבת קובעת למעשר וכו׳ (כל דברי התוס׳ הנ״ל נובע מפי׳ הר״ש בדמאי). ועי׳ בתוס׳ כתובות נ״ה ע״ב ד״ה ובתרומת. ובסמ״ג עשין קל״ה ומפרש בירושלמי מפני שאימת שבת הקובעת למעשר וכו׳.

פ״ד ה״א מפני אחד שאין אימת שבת עליו. בר״ש ובתוס׳ מנחות הנ״ל מפני אחר שאין שבת עליו באימה. ובתוס׳ חולין הנ״ל מפני שאין שבת עליו באימה. ובשטה מקובצת שם מגיה: מאחר שיום שבת עליו באימה. והגהה זו בוודאי בשבוש.

פ״ד ה״א אפילו שואלו בחול יאכל בשבת. כנראה אחרי זה צ״ל מ״ש לעיל: תני שואלו בחול לא יאכל בשבת. ובפי׳ מהר״י בן מ״צ: מאי ביניידו וכו׳ לא יאכל בשבת תניא נמי הכי (ג׳ מלות אחרונות מריבמ״צ בעצמו) שאלו בחול פי׳ ביום ששי לא יאכל בשבת. ועי׳ בחי׳ הרמב״ן בחולין הנ״ל.

פ״ד ה״א של חבירו. בד״א ליתא. ובכי״ר תניו ועל חבירו.

פ״ד ה״ב במשנה ולא מצאו וכו׳. בפירש״י מנחות ל׳ ע״ב הכי איתא במס׳ דמאי הלוקח פירות ממי שאינו נאמן וכו׳ לא יאכל עד שיעשר הרומת מעשר של דמאי וכו׳. ובתוס׳ שם ד״ה תרומת משנה היא במס׳ דמאי וקתני רישא הלוקח פירות וכו׳ עד שיעשר תרומת מעשר של דמאי וכו׳. מזה נראה שלפני רש״י ותוס׳ לא היה כאן בבא זו ולא מצאו. והרמב״ם לא גרס המלות ולא מצאו. עי׳ בה׳ מעשר פי״ב ה״א וכן אם אמר לו אחד שאינו נאמן וכו׳. ועי׳ ברדב״ז שם. וכגי׳ הרמב״ם כ״ה בסמ״ג עשין קל״ה. ובב״י (בטור יו״ד סי׳ קי״מ) לא מצאו וכו׳ אוכל (ואוכל) וכו׳.

פ״ד ה״ב ואפילו יש לו מאותו המין וכו׳. ברמב״ם (מעשר פי״ב ה״א) ואפילו היו לו פירות אחרות מתוקנין מאותו המין וכו׳. וברדב״ז שם הכי איתא בירושלמי וכו׳. וע״ש בכסף משנה.

פ״ד ה״ב הי צד תאוב. בכת״י רומי היצר תאיב. ובמלאכת שלמה ועוד אמרי׳ בירושלמי דאפי׳ יש לו מאותו המין פירות מהוקנין שרי לאכול מאלו ע״י שאלה שאני אומר אלו חביבין עליו.

פ״ד ה״ב וכן שני ימים טובים של גליות. ברמב״ם הנ״ל. ובכ״מ שם: ירושלמי שם. ובבאור מהר״י קורקוס שם: ואפילו בשני י״ט של גליות. ובמקומות אחרים בירושלמי לא נוכר רק שני יו״ט של ר״ה ולא של גליות.

פ״ד ה״ב אפילו למ״ד שתי קדושות וכו׳. ברמב״ם (מעשר פי״ב ה״ב) היתה שבת ויו״ט סמוך לה וכו׳. וברדב״ז שם: ירושלמי אפילו למ״ד שתי קדושות הן וכו׳. ועי׳ בכ״מ שם.

פ״ד ה״ב ר׳ ינאי בר׳ ישמעאל. בד׳ ויטאמיר בט״ס: בשם ר׳ ישמעאל.

פ״ד ה״ב בשבת של פרוטגמייא. בכפתור ופרח (פל״ט) והכי איתא בירושלמי אמר (ליתא) ר״י בר׳ ישמעאל בשם ר״י בשבת של פרוטוגמייא ההירו משום איבה פי׳ פרוטוגמייא מלה מורכבת והיא יונית פרוט הוא ראשון וגמיי הוא שמחה עכ״ל. וכ״ה בר״ש ובפי׳ מהר״י בן מ״צ.

פ״ד ה״ב טה אנא. בכת״י רומי טה את.

פ״ד ה״נ במשנה ר״ש השזורי וכו׳. עי׳ בערוך ערך דמאי ובר״ן גיטין סי׳ תתקכ״ב ר״ש שזורי אומר וכו׳ שואלו ואוכלו (ואוכל) על פיו. ובערך (חזר, ד׳ ראשון) אף בחול אוכל ושואל על פי׳.

פ״ד ה״ג הני תרומת מעשר של דמיי שחזרה למקומה מדמעה. ברמב״ם (ה׳ מעשר

פי״ב

פי"ב ה"ד) מי שאינו נאמן וכו' בין למקום אחר בין למקומה וכו'. וברדב"ז שם: והא דתנן שחזרה למקומה אמרינן בירושלמי ראתיא כר' אליעזר דאמר (ר' מלות אחרונות ליתא בכל התוצאות, והכוונה להוספתא תרומות פ"ה (הוצאת צ"ם) תרומות מעשר של דמאי שחזרה למקומה מדמעת למקום אחר אינה מדמעת, דברי ר' אליעזר) תרומת מעשר וכו'. ובבאור מהר"י קורקוס שם: וה"ג התם (בירושלמי) תני תרומת מעשר וכו' דברי ר' אליעזר (ג' מלות אחרונות ליתא ובכת"י רומי אינה מדמעת דברי ר' אלעז').

**פ"ד** ה"ג אינה מדמעת. בבאור מהר"י קורקוס הנ"ל: וחכמים אומרים בין למקומה בין שלא למקומה מדמעת (ח' מלות אחרונות חסרות בירושלמי ואיתא בתוספתא הנ"ל. וכנראה שהיו חסר גם לפני הר"ש דמאי פ"ד א' בד' ראשון. ובכת"י רומי מדמעת רבדי ר' אלעזר וחב' אומרים בין. וכן הוא בפי' הרא"ש).

**פ"ד** ה"ג רש"א וכו'. בבאור מהר"י קורקוס הנ"ל רבי אומר בין למקומה וכו' כך היא הגירסא בספרים מוגהים אעפ"י שבספרים שלנו אין בברייתא אלא דעת ר' אליעזר וכו'. ודעת רבינו (הרמב"ם) שהוא טעות סופר (בירושלמי) שכך אמרו שם וכו'. ועי' בכסף משנה שם. ובתוי"ט (דמאי פ"ד משנה א') ד"ה שואלו מביא גי' אחרת ע"ש.

**פ"ד** ה"ג מ"ד מדמעת וכו'. בבאור מהרי"ק הנ"ל: ר"ב ב"ח בעא קומי ר"ז מ"ד דאמר מדמעת מדמעת וכו' מה בין למקומה לשלא למקומה ע"כ (בירושלמי) מוכח דשלש מחלוקת בדבר עכ"ל.

**פ"ד** ה"ג על ר' חגיי אמרין בדין הוא מימר משה דאנא וכו'. ע"ד דרכו של ר' חגיי להזכיר שם משה עי' אצוי"ר יומא צד 7 ובמגילה צד 43. ובחי' מהרי"ט אלגאזי בה' בכורות (ל"ד ע"א) סי' מ"ו מביא הגי' על ר' חגי אמרין כדין הוא ממר וכו' דאנא אמר טעמא (לפנינו משובש: דאנא אמר טעמא אמר משה דאנא אמר טעמא) מ"ד מדמעת וכו' הוה (הורי) ר' אילא (לא) בהדא (כהדא) דר' חגייא (חגיי) וכו' וראיתי למהר"ש סיריליו ז"ל בבאורו על הירושלמי כת"י שהביא הירוץ ר' חגיי בסגנון אחר בקצת שנוי וז"ל ועאל ר' חגיי ואמר בדין דוא מימר משה דאנא אמר טעמא מאי (מאן) דאמר למקומה (ליתא) מדמעת שהיא מתרת את השיריים באכילה (לאכילה) הורי ר' אילא בהדה דר' חגיי וכו' ע"ש.

**פ"ד** ה"ג אר"ז אתא עובדא קומי דר"ח והורי כר"ש שזורי. בחולין ע"ה ע"ב וש"נ והאמר רבין בר חנינא וכו' הלכה כר"ש שזורי ולא עוד אלא כל מקום ששנה ר"ש שזורי במשנתינו הלכה כמותו. אולם בירושלמי לא נזכר מהכלל הזה. ולכן הוצרכו לפסוק כאן הלכה כר"ש שזורי. ובפתיחה לר"ש סיריליו (ערך ר"ז) וגרסי' בפ' הלוקח פירות הכא (ליתא) אר"ז אתא וכו'. וביד מלאכי סי' קע"ז אמר ר' זעירא קמיה דר' חנינא והלכה כר"ש וכו'.

**פ"ד** ה"ג ר' אחא בשם ר' יונתן אין הלכה כר"ש שזורי. בירושלמי גיטין פ"ז ה"ז ר' יעקב בר אידי בשם ר' יונתן הלכה כר"ש השזורי במסוכן. ובמנחות ל' ע"ב א"ר יוחנן הלכה כר"ש שזורי במסוכן ובתרומת מעשר של דמאי. ובתוס' שם ד"ה הא: ברוב ספרים גרס ר' יונתן ולא ר' יוחנן וכו'. וע"ש בגליון. ובשביעית פ"ב ה"ח ר' בא בר זבדא וכו' הלכה כר"ש השזורי. ובאגודה (שבת סי' מ"ז) ר"ש שזורי אומר מדליקין וכו' דלית הלכתא כר"ש בן שזורי וכו'.

**פ"ד** ה"ג לא דמיא ההיא שאילתא וכו'. בכ"מ ה' מעשר פי"ב ה"ר דבירושלמי

משמע

משמע כפי' הראב"ד דגרסינן התם אמר ר"א וכו' לא כגין דחשיד (חשיר) לך אלא בגין דזבנית (דזבינת) מינך אתמול חמין וחמית אוכלוסין עליך וכו' מתקנים (מתקנן) הויין. וכו' ומדקאמר מתקנן הויין משמע בהדיא כפי' הראב"ד וכו' ע"ש. ובר"ש ובפי' מהר"י בן מ"צ ובבאור מהר"י קורקוס שם ולשון הירושלמי וכו' אר"א לא דמיא האי שאילתא לההיא שאילתא (קדמייתא) תמן ליתא (לא) בְגין וכו' וחמית עלך אוכלוסין (אוכלוסין עלך) וכו' דחשידתך ותקנתין וכו' ונ"ל דהכי פירושו וכו'. ובכ"מ הנ"ל לא זכר את הר"י קורקוס.

**פ"ד** ה"ג אימת הדימוע עליו וכו'. בתוספתא (דמאי פ"ה) שכשם שאימת שבת על ע"ה כך אימת דימוע על ע"ה. ובסמ"ג עשין קל"ה ואומר בירושלמי כשם שאימת שבת על ע"ה כך אימת דימוע עליהם ואינן חשודים להאכיל את המדומע. ובחי' הרמב"ן בחולין ע"ה ע"ב ובירושלמי וכו' כשם שאימת שבת עליו כך אימת דימוע עליו פי' לפי שרואה שהשבת קובעת למעשר והוא סבור לאכול טבל בשבת וכו'. ובירושלמי מובא התוספתא ע"ש בר קפרא.

**פ"ד** ה"ד בשבת של פרוטגמייא. עי' בערוך ובר"ש ובפי' ר"י בם"צ. ובמתנות כהונה בויק"ר פי"א ובירושלמי וכו' בשבת של פרגמטיא ההירו משום איבה ופי' הר"ש לסעודת בחור שנשא בתולה קורין בל"י פרוטגמיא. ובב"י בטור יו"ד סי' קי"ב מצאתי כתוב בתשובה אשכנזית בשם רבינו שמחה דמותר לאכול פת של גוים לנזהר וכו' דראיתי מירושלמי דדמאי דההיר דמאי כה"ג בשבת של פרוגמטא פי' של אסיפה כגון לסעודת מצוה וכו'. ועי' תשובת מהרי"ל סי' ל"ה ולעיל פ"ד ה"ב צד 105 שורה ל"ג.

**פ"ד** ה"ד אר"א כאן התירו וכו'. בכפו"פ (פל"מ) אר"א כן (כאן) התירו טבלין (טבלים) מפני (משום) דרכי שלום. ובפי' מהר"י בן מ"צ כגי' הדפוס.

**פ"ד** ה"ד ר"ה אר"י וכו'. בכפו"פ הנ"ל ר' ירמיה בעי וכו'. ובפי' מהר"י במ"צ רת"א וכו' למה לי ובלבד (בלבד וכ"ה לעיל במשנה ד' ובמשנה שבמשניות ובלבד) וכו'.

**פ"ד** ה"ד שאלו בשבת הראשונה. במלאכת שלמה ובירושלמי בעי קראו בשבת ראשונה ונטרד (ליתא) ולא בא השניה וכו' שאין לה שם פי' שאין לה שם טוב כלומר שאינה של ת"ח וכו'.

**פ"ד** ה"ה במשנה על מעשר עני. ברדב"ז (מעשר פ"ט ה"ג) למעשר עני.

**פ"ד** ה"ה ר' בא בר הונא בשם רב. בקדושין פ"ב ה"ט וא"ר בא רב הונא בשם רבי. ובמדרש איכה פסוק גלתה יהודה ר' ביבי ור' הונא בשם רב ובפסיקתא רבתי (צ"ט ע"ב) רבה ור' הונא בש"ר. ובתנחומא הישן (ראה י"ז) ר' אבין בר רב הונא בשם ר' אבא. ובר"ש דמאי פ"ד ג' רב הונא ר' אבא בשם רב. ועי' בהוי"ט. ובראב"ש: ובירושלמי רב הונא בשם רב.

**פ"ד** ה"ה האוכל פירותיו טבולין למעשר שני חייב מיתה. בקדושין ובמדרש איכה ובפסיקתא ובר"ש ובראב"ש הנ"ל טבולין למעשר עני. ונראה שכצ"ל כי זה קאי על מחלוקת ר"א וחכמים במשנתינו במעשר עני. ובבבלי מכות ט"ז ע"ב אמר רב אכל טבל של מעשר עני לוקה וכו'. וכבר העירו על הסתירה בין התלמודים. ובתוס' יבמות פ"ו ע"א ד"ה אי וא"ת מנ"ל דטבל מעשר עני במיתה וכו' וי"ל דשמא אין בו מיתה וכו'. ובתוס' הרא"ש ביבמות שם ותימא מנ"ל דטבל של מעשר עני במיתה וכו'. וע"ש בהגהות מהר"י לאנדא שלא זכר מהירושלמי. וברמב"ם (מאכלות אסורות פ"י ה"כ) ובכפתור ופרח פ"א פסק

שלא

שלא כהירושלמי. ועי' בנדרים (פ"ד ע"ב) בר"ן שם ד"ה וחכ"א. ובסנהדרין (פ"ג ע"ב) אמר רב זר שאכל את התרומה לוקה וכו'.

פ"ד ה"ה מ"ט דרבנן בלא כך קורא שם ואינו צריך להפריש. ברמב"ם (ה' מעשר פ"ט ה"ג) צריך לקרות לו שם ואינו מפריש. וזה כירושלמי דילן דס"ל דלרבנן לא נחשדו ע"ה על מעשר עני, אבל בבבלי נדרים פ"ד ע"ב מפורש להיפך דרבנן סברי דנחשדו. ובפי' הרא"ש: בלא כך קורא עליו (ליתא) שם. ובשו"ת מהרים"מ ח"א סי' כ"ד אישתמיטתי' לשון הירושלמי שאמר מ"מ דר"א מכיון שיודע וכו' מ"ט דרבנן בלא כך וכו' פי' בלא כך אפי' במעשר ראשון של ודאי בקריאת שם סגי וכו' ע"ש.

פ"ד ה"ה ראו אותו מפריש שני. ברמב"ם (ה' מעשר פי"ב ה"ה) לפיכך מי שאינו נאמן וכו' נאמן. ובכ"מ שם: דבירושלמי פ"ד דדמאי ובתוספתא דמעשר שני פ"נ הכי איתא תני (הנאמן) ראו אותו מפריש שני נאמן לראשון (מפריש שני תני לשני נאמן לראשון) דר"א וכו'. ובהשגות הראב"ד שם: אבל כך אמרו הנאמן לראשון נאמן לשני וכו'.

פ"ד ה"ה למעשר של דמאי. בכת"י רומי למעשר עני וכו'. וכן במתניתין.

פ"ד ה"ה הוציא להן מ"ש וכו'. בהשגת הראב"ד הנ"ל: הוציא להם מ"ש מתוך ביתו ואמר (להן) פדוי הוא נאמן פדוי לי (בכ"מ: לו) ופדוי לכם אינו נאמן. וברדב"ז שם דגרסינן התם הוציא וכו'. וע"ש בכ"מ. ובבאור מהר"י קורקוס שם: ונראה שרבינו הוציא זה מהירושלמי שאמרו שם מוציא (הוציא) להם (להן) מע"ש וכו'.

פ"ד ה"ה מתני' דר' ליעזר. ברדב"ז הנ"ל מתני' ר"א היא (ליתא) דאמר וכו'.

פ"ד ה"ה ופטור משום ראשון. בד"א ופטור מן הראשון. וכ"ה בבאור מהר"י קורקוס ברמב"ם שם ופטור מן הראשון אתא ר' חנינא (חנניה) בשם ר' אסי (איסי) דר"א היא.

פ"ד ה"ו כיני מתניתא לא נהגום בשבת. בד"א לא יתנם בשבת. וכ"ה בר"ש ובפי' מהר"י במ"צ. ובתוס' ביצה י"ב ע"ב ד"ה אין וקאמר עלה דההוא דקאמר לא ישלם היינו מתניתין לא יתנם ומייתי מהך דהכא אין מוליכין וכו'. ובכפתור ופרח (פרק ל"ח) ובארו בגמרא שלא ישלם הוא לא יתנם כלומר וכו'. ועי' בפיהמ"ש להרמב"ם. ובכת"י רומי לא דתנים. וט"ם הוא. ובמרכבת המשנה ה' יו"ט פ"ד הכ"ו ובירושלמי כיני מתני' וכו' ע"ש.

פ"ד ה"ו הדא ילפא מן ההיא. בתוס' ביצה הנ"ל ומסיק ילפינן הוא מההיא וההיא ילפינן מהוא, הוא ילפינן מההיא, היא י"ט היא שבת, פי' ה"ק דהיא דבשבת ילפינן מההוא דאין מוליכין דמיירי ביו"ט. והוא ילפינן מהיא, דוקא מה שמתירין ב"ה היינו דוקא בשרגילין לאכול אצלו ואותה של ירושלמי קרי היא וכו'. ועי' בר"ש ובפי' מהר"י במ"צ. ובשער המלך ה' יו"ט פ"ד הכ"ו דמ"ש בירושלמי והוא ילפינן מההיא היינו לומר דכי היכי דשרינן בשבת בלמודים וכו' ה"נ ביו"ט וכו' אך דעת התוס' ז"ל לפרש מ"ש בירושלמי הוא ילפינן מההיא אליבא דהלכתא וכו'.

פ"ד ה"ו לא סלק על בר נשא. בתוס' ביצה הנ"ל משום דלא סלקא אדעתה דבר אינש למיכל פסתיה דחבריה וכו'. ובר"ש: פסתיה מלשון יהי פסת בר בארץ.

פ"ד ה"ו תני לא יסרב אדם וכו'. בכתי"ר לא יסרב אדן. ועי' אצוו"ר לכלאים צד 66. ובתוספתא ב"ב פ"ו היה ר' מאיר אומר (ר' מלות ליתא)

לא

לא יסרב וכו'. וראה במדרש איכה פ"ד פסוק בני ציון. ובמתנות כהונה שם: והנני אציגה לפניך לשון הירושלמי ומתוכו יתבאר הענין וזה לשונו תני לא יסרב אדם בחבירו לאורחו (לארחו) וכו'.

פ"ד ה"ו ידע דהוא רחיץ וכו'. בע"ז פ"א ה"ג בשעה שהוא יודע שאינו מבקש (מקבל), מהוא בתקרובות רחיץ בזווי אוחרי (שהוא רחיץ והא מטרח עלוי). ובמתנות כהונה הנ"ל ידע דהוא רחיץ והוא (בט"ס: והא) מטרח עליו עליו (עלוי).

פ"ד ה"ו ובירושלים הוה מפיך פילביה דשמלא לימינא. בע"ז הנ"ל ובירושלים הוה הופך עיכליה דימינא לשמאלא. ובמתנות כהונה הנ"ל ובירושלים הוה הפוך פיבליה דשמאלא לימינא וכו' ומלת פיבליה כך מצאתי בכתיבתו ונקודתו בירושלמי כת"י על קלף ישן מאד וכו' ע"ש ובתוספתא ברכות פ"ד ובדא"ר פ"ח.

פ"ד ה"ו תני אין מוליכין לבית האבל בכלי זכוכית צבועה מפני שהוא טוענו טענת חנם. בתוספתא נדה פ"ט בראשונה היו מוליכין לבית האבל עניים בכלי זכוכית צבועה עשירים וכו' חזרו להיות מוציאין וכו' מפני כבוד עניים. ועי' בבלי מו"ק כ"ז ע"א. וגירסתינו בירושלמי כאן יש לה סעד ממ"ש בתוספתא ב"ב פ"ו היה הולך לבית האבל או לבית המשתה והיה בידו לגין של יין וכו' מפני שטוענו טענת חנם.

פ"ד ה"ו מפני שהוא טוענו טענת חנם. במ"כ הנ"ל מפני שטוענו טענת חנם ע"כ לשון הירושלמי וכו'. ובדרך ארץ רבה פ"ח מפני שמהנהו טוב חנם. ואולי מכאן נובע הגהת הגר"א שהגיה: טוענו טובת חנם.

פ"ד ה"ו הגביים וכו'. בתוספתא גיטין פ"ה הפרנסין גובין מן ישראל וכו'. ובירושלמי גיטין הנ"ל מעמידין גבאי גוים וגבאי ישראל וגובין וכו'.

פ"ד ה"ו וקוברין מתי ישראל ומתי גוים. בר"ן גיטין סי' תק"א קוברין וכו' פי' רש"י אם מצאום הרוגים עם מתי ישראל ולישנא לאו דוקא וכו' ובפירוש אמרו בתוספתא (גיטין פ"ג) מספידים מתי כותים וכו' ובירושלמי לא שנו עם בכל אלו כלל וכו'. וע"ש בחי' הרשב"א גיטין ד' ס"א ע"א.

פ"ד ה"ו ומכניסין כלי גוים. בגיטין הנ"ל ומכבסין כלי גוים. ובחי' הרשב"א לגיטין (וויניציא רפ"ג) ס"א ע"א ומכניסין דלי גוים ודלי ישראל מפני דרכי שלום.

פ"ד ה"ו גורדאי שאלון לר' אימי. ירושלמי ע"ז פ"א ה"ג וגיטין פ"ה ה"ט בר' קושט' גרדאין. וע"ש. ובתוס' ריד"א בע"ז ד' ח' ירושלמי גירדאי שאלון לר' אמי (אימי) וכו' אמר ר' אבא (אימי) וכו'. ובר"ן ע"ז סי' אלף ק"צ והיינו דאמרינן בירושלמי גרדאי (גירדאי) שאילון (שאלון) לר' אמי (אימי) יום משתה של גוים מהו וסברי (סבר) משרי לן (לון) מן הדא (הבא) מפני דרכי שלום א"ל רבא (ר' בא) והא תני (והתני) ר' חייא יום משתה של גוים אסור א"ר מונא (אימין) לולי (אילולי) ר' בא היה מתיר לנו (לנו להתיר) ע"ז שלהם (שלהן) וברוך שהרחקנו (שריחקנו) מהם. ובחי' הרמב"ן בע"ז שם וברוך שרחקני מהם.

פ"ד ה"ו שאלון לר' אימי וכו' א"ל ר' בא והתני ר' חייא וכו' אסור. אר"א אילולי ר' בא וכו'. כעין זה בירושלמי גיטין פ"ב ה"ז אתא עובדא קומי ר' אימי בעבד שהביא את הגט כשר א"ל ר' אבא והתני ר' חייא עבד שהביא את הגט פסול אמר ר' אמי אילולא ר' בא כבר היינו להתיר את אשת איש. ולפלא שהברייתות דר' חייא הנ"ל לא נזכרו בבבלי גיטין כ"ג ע"ב ובע"ז ח' ע"ב וד' י"ד ע"א. ומזה מוכח שלא ידעו מהן. וגרדאי נראה שהם בני גרד.

פ"ד ה"ו מפני דרכי שלום. בתוספתא ע"ז פ"ה ומובא בבבלי שם ח' ע"א

ישראל

ישראל שבחו״ל עובדי ע״ז בטהרה הן, כיצד גוי שעשה משתה לבנו וזימן כל היהודים שבעירו אעפ״י שאוכלין משלהן ושותין משלהן וכו׳.

פ״ד ה״ז במשנה ומי שהוא מעשר. במקח וממכר לרה״ג שער נ״ה ליתא. ובתורת הבית להרשב״א (בית ד׳ שער ב׳) קח לי ממי שהוא מעשר (ממי שהוא נאמן ליתא) וכו׳. ועי׳ בבדק הבית שם. ובשו״ת רשב״ש סי׳ תקנ״ג האומר על המעשר וכו׳ ושהוא מעושר (מעשר) וכו׳.

פ״ד ה״ז במשנה אינו נאמן. במקח וממכר הנ״ל הרי זה אינו נאמן.

פ״ד ה״ז תני אמר ר״י וכו׳. תוספתא דמאי פ״ה. ועי׳ בר״ש. ובמלאכת שלמה: ירושלמי תניא אמר ר״י אפי׳ אמר מפלוני אינו נאמן עד שיאמר לו קח מפלוני בהקפה (ב׳ מלות ליתא) ואני וכו׳. ובאגודה: ובירושלמי פליג ר׳ יוסי. ובמשמרת הבית (בתורת הבית בית ד׳ שער ב׳) ואני אסייע דבריו מתוך הירושלמי וכו׳ קח לי (ליתא) ואני אתן (נותן) מעות.

פ״ד ה״ז מ״ט דר״י. במשמרת הבית הנ״ל אר׳ יוסי מ״ט וכו׳.

פ״ד ה״ז דר״י ריבה וכו׳. ובשו״ת הרשב״ש (תקנ״ג) ופירושו התם פליגי ר׳ יוסי ואמר דאפי׳ אמר לו פלוני (מפלוני) וכו׳ מ״ט דר״י וכו׳ ע״ש. ובר״א: דר״י רובה מן דר״ל. וכ״ה בר״ש. ובמשמרת הבית הנ״ל דר׳ יוסי רבי דר׳ אלעזר וכו׳. ובכת״י רומי דר״י רובה.

פ״ד ה״ז שם אמר לו. בר״א: שאם אמר לו וכו׳. ובמשמרת הבית הנ״ל שאם אמר לו וכו׳ וכה (והכא) אפילו אמר לו מאיש (ליתא) פלוני אינו נאמן עד שיאמר לו קח מפלוני (ליתא) ואני נותן מעות ע״כ בירושלמי. ומכאן נראה דלרבנן דוקא באומר לו מאיש פלוני קח לי ור״י פליג וכו׳.

פ״ד ה״ח במשנה ואינו מכיר אדם. בהשגות הראב״ד (ה׳ עדות פי״א ה״ח) ואינו מכיר שם אדם נאמן (ליתא) ואמר וכו׳.

פ״ד ה״ח במשנה מי כאן נאמן. במקח וממכר לרה״ג שער נ״ה מי כאן נאמן מי כאן נאמן (ומי כאן מעשר).

פ״ד ה״ח במשנה אמר לו אחד אני איני נאמן. במתניתא דב״מ אינו נאמן. וכ״ה בס׳ המקח וממכר הנ״ל. ובהשגות הראב״ד הנ״ל ובתום׳ כתובות כ״ד ע״א ד״ה שלי אני איני נאמן. ובכ״מ (בה׳ עדות פי״א ה״ח ואפילו לגירסא דידן במתני׳ ואמר לו אני אינו נאמן וכו׳. וע״ש בלחם משנה.

פ״ד ה״ח במשנה איש פלוני נאמן הרי זה נאמן. ג׳ מלות אחרונות ליתא בתום׳ כתובות הנ״ל.

פ״ד ה״ח במשנה הלך ולקח הימנו וכו׳. בס׳ מקח וממכר הנ״ל והיכא שאדם נכנס למקום שלא נכנס בו מעולם וכו׳ ואמר לו איש פלוני נאמן והלך לאותו פלוני ושאל לו מי הוא המוכר בכאן פירות יפות ואמר לו לך אצל פלוני והוא פלוני הוא האדם שמצא ואמר לו בתחילה אע״ג וכו׳. ובאגודה הלך זה ליקח הימנו וכו׳.

פ״ד ה״ח במשנה מי כאן מוכר ישן. ברמב״ם (מעשר פי״ב ה״ז) מי כאן מוכר יין (ליתא) ישן. ועי׳ בשטה מקובצת כתובות כ״ר ע״א.

פ״ד ה״ח ועד אחד נאמן. בירושלמי יומא פ״ג ה״א ועד אחד נאמן שנייא היא הכא שאין את יכול לעמוד עליו וכו׳. ועי׳ באצוי״ר שם צד 27. ובשלטי הגבורים פ״ב דכתובות סי׳ רי״א בשם ריא״ז עד אחד אינו נאמן וכו׳ כגון לעשר פירותיו וכו׳. ובהשגות הראב״ד (ה׳ מעשר פי״ב הי״ז) הקשו עליה בגמרא

ועד

ועד אחד נאמן אמר ר"י קל הוא (ליתא) שהקלו באכסניא וכו'. ובן נזכר בהשגות הראב"ד ה' עדות פי"א ה"ח. וכ"ה בר"ש וברא"ש ובפי' מהר"י בן מ"צ. ובבדק הבית בתורת הבית להרשב"א (בית ד' שער ב') וסקשינן בירושלמי ועד אחד נאמן בתמיהא כלומר כיון שעל גופו הוא בא להעיד אם כשר אם לאו היאך עד אחד נאמן והשיבו קל הוא שהקילו חכמים (ריתא) באכסנאי וכו'. ובריטב"א (ע"ז ל"ט ע"ב) ובמשניות זרעים מוכיח דכל שהוא בחזקת חשוד צריך שני עדים להכשירו וכו'. וכיון לכאן. ובחי' הרשב"א בחולין י' ע"ב עד אחד נאמן באיסורין ופירש"י וכו' וגרסי' בירושלמי במס' כלאים שאם אין אתה אומר כן אין לך אדם מתאכסן אצל חבירו. ובשו"ת הרשב"א ח"א סי' תרכ"א דעד אחד נאמן באיסורין אפילו בשל עצמו כטעם המוזכר בירושלמי שאם לא כן אין לך אדם שיהא מהאכסן אצל חבירו וכו'. ולפנינו בירושלמי כלאים ליתא זה וסותר הירושלמי שלפנינו כאן. והגר"א הגיה ועם הארץ נאמן. ובתוספתא דדמאי פ"ה עד אחד נאמן לומר פלוני אינו חשוד על המעשרות וכו'. ומזה ראיה להג' הגר"א. אמנם מהנ"ל נראה שהג' הגר"א איננה מוכרחת.

**פ"ד** ה"ח נכנס לעיר ואינו מכיר וכו'. תוספתא דמאי פ"ה (הוצאת צ"מ) הנכנס לעיר והיתה תרומה בתוך ידו (ד' מלות ליתא) וכו'. ושם נשנה להיפך מאמר רבי בשם רשב"ג. אולם בכת"י אחד שם הגי' כמו שהוא לפנינו. ומובא ברמב"ם ה' מעשר פי"ב הי"ז. וברדב"ז שם מביא ירושלמי דילן.

**פ"ד** ה"ח אתיא דר'. מלה אחרונה ליתא בכת"י רומי.

**פ"ד** ה"ח רשבג"א נאמן הוא וכו'. בתוספתא בכורות פ"ג חזרו לומר נאמן הוא על של חבירו וכו'. ובבבלי יומא ע"ח ע"א הלכה כרשב"ג דאמר נאמן הוא על של חבירו וכו'.

**פ"ד** ה"ח מה פליגין ליקח אבל לחלק וכו'. במהרי"ט אלגאזי בה' בכורות להרמב"ן (ד' ס' ע"א) מביא הירושלמי וגורם אר"י מה פליגי לחלק אבל ליקח אפילו רשב"ג מודה (מה פליגין ליקח אבל לחלק אוף רשב"ג מודה) מה בין לחלק ומה בין ליקח קול יוצא לחילוק ואין קול יוצא ליקח (ד' מלות אחרונות ליתא) עכ"ל הירושלמי לפי גירסתינו וכן גירסת מהר"ש סיריליו בבאורו על הירושלמי כת"י ופי' דברי הירושלמי וכו' עכ"ל וע"ש. וכן הגיה הגר"א.

**פ"ד** ה"ח במשנה אחד מהן שלי וכו'. בערוך (חדש, ד"ר) החמרין שנכנסו לעיר למכור תבואה (ב' מלות מהערוך בעצמו) ואמר אחד מהן שלי חדש ולא התירו העומר וכו'. ובפירש"י כתובות נ"ו ע"ב ויש מפרשים משום עומר ולאו מלתא היא וכו'. וכיון רש"י להערוך הנ"ל. ועי' בתוס' כתובות כ"ד ע"א ד"ה שלי. ובשו"ת הרשב"א ה"א סי' תתל"ז כדתנן וכו' ואפילו (ליתא) אחד וכו'.

**פ"ד** ה"ט אמרו לו שהוא נאמן וכו'. תוספתא דמאי פ"ה בשנויים וע"ש. וברמב"ם (ה' מעשר פי"ב ה"ז) הנכנס לעיר ואינו מכיר אדם שם וכו'. ואמר לו אחד אני אינו (ליתא ועי' במשנה) נאמן. ובהשגות הראב"ד שם: בירושלמי שלא בפניו נאמן בפניו אינו נאמן. ובכסף משנה שם וגירסא דידן בירושלמי כך היא אמרו (אם אמרו) לו שהוא נאמן ה"ז נאמן אמרו לו שאינו נאמן בפניו אינו נאמן וכו'. (וכ"ה הגירסא לפנינו) וכו' עכ"ל. ובעיני נראה שלפני הראב"ד היה כתוב בירושלמי המאמר שלא בפניו נאמן בפניו וכו' לעיל בהלכה ח' על המשנה הנכנס לעיר וכו'. אבל לפנינו כתוב זה כאן. ועי' בר"ש ובפי' מהר"י במ"צ.

**פ"ד** ה"ט מ"ט דר"י וכו'. עי' בר"ש ובפי' מהר"י במ"צ.

פ"ה ה"א במשנה נוטל תרומה . בתוס' יומא ח' ע"ב ד"ה תנן נוטל כדי (ליתא) תרומת וכו'. וכ"ה בד' אמשטרדם ובכפתור ופרח פל"ו וע"ש וברמב"ם (מעשר פ"ט ה"ה).

פ"ה ה"א וחלה חייבת בדמאי. באגודה בירושלמי פריך וחלה חייבת בדמאי בתמיה והא תנן לעיל חלת ע"ה והמדומע פטור מן הדמאי ומשני ב"ש היא.

פ"ה ה"א בשם ר"י בן חנינא וכו' . בתוס' יומא הנ"ל ומשני בשם ריב"ח ב"ש היא ותני כן וכו' . ועי' בפני משה .

פ"ה ה"א דר' אלעזר בן יהודה איש בירתותא היא . בחלה פ"ב ה"ג ר' יוסי בי ר' חנינה אמר דר' אלעזר בן יהודה איש בירתותא היא וכו' . ובמחזור ויטרי (צד 509) איש ברתותא, ובמכילתא פ' ויושע שנינו איש כפר תותא ואלמלא שנקוד כך במשנה הייתי אומר שמכפר תותא הוה . ובבבלי תענית כ"ד ע"א אלעזר איש בירת . ובעירובין נ"ה ע"ב אליעזר איש בירות וכו'.

פ"ה ה"א אלא במתארח אצלו. לעיל פ"ב ה"ב במתארח אצלו.

פ"ה ה"א לא כן תני וכו' עד במתארח אצלו ליתא בר"ש . ובבאור מהרי"ט אלגאזי לה' בכורות פ"ד סי' ל"ד דאמרינן בירושלמי וכו' הני (לא כן תני) ונאמן (הנאמן) על הטהרות וכו ואמר טעמא (ליתא) הרא דהימא (דתימר) וכו' ע"ש.

פ"ה ה"א ואת אמר חלה. בד"א: זאת אומרת חלה וכו'.

פ"ה ה"א ר' יונה בשם ר' זעירא. עד"ז עי' בבבלי ברכות י"ד. ובאצוי"ר למגילה צד 106 , שורה 23 ובכלאים צד 68 שורה 38 .

פ"ה ה"א העושה עיסה מן הטבל וכו' . ברמב"ם (בכורים פ"ו ה"ו) וע"ש בכ"מ.

פ"ה ה"ב במשנה ומאה חולין שיש כאן . בד"א ומהחולין שיש כאן . ועי' ברמב"ם (ה' תרומות פ"ג הכ"ד) ובהשגות הראב"ד וברדב"ז ובכ"מ שם .

פ"ה ה"ב הרוצה להפריש וכו'. בתוס' סוכה ל"ה ע"ב ד"ה אתיא כדמוכח בירושלמי דמאי פ"ה דתניא (תני) הרוצה להפריש תרומה ותרומת מעשר וחלה באחת וכו'. ובמלאכת שלמה ובירושלמי תניא וכו' ה"ז (הרי הן) בצד זה וכו' סמוך לו חולין מכל (ב' מלות ליתא) וכו' ומהחולין הראשון שיש כאן ה"ה בצד זה מעשר (ומה חולין שיש בו וזה וכו') וכו' ומה שעשיתי מעשר עשוי תמ"ע עליו והשאר חלה (ב' מלות אחרונות ליתא) וכו' וגם בברייתא זו היה גורס הר"ר שלמה שיריליו ז"ל ומאה חולין וכו' עכ"ל. ובר"ש ג"כ בשנויים וברא"ש: ומהחולין שיש כאן הרי זה בצד זה מעשר וכו'.

פ"ה ה"ב תני ר"ח כולל ברכה אחת . בתוספתא ברכות פ"ו היו עושין כולן מצוה אחת אחד מברך לכולן. וברמב"ם ה' מעשר פ"א הט"ז ואם הפריש הכל וכו' כוללן בברכה אחת וכו'. וברדב"ז שם: ירושלמי וכו' תני ר"ח כוללן בברכה (ברכה) אחת. ובסמ"ג עשין קל"ה ומברך להפריש תרומות ומעשרות כדהני ר"ח בירושלמי דדמאי.

פ"ה ה"ב עד כדון כהן לוי וישראל וכו' . בס' ברכי יוסף להרחיד"א ז"ל (יו"ד סי' של"א) ואנה ה' לידי פי' כת"י ירושלמי ושם ראיתי שכ' דאיכא נסחא דל"ג בירושלמי עד כדון כהן ולוי וכו' וכתב הרב המפרש הנזכר דהכי מוכח מהר"ש והרא"ש דלא הוו גרסי ליה בירושלמי דמוקמי למתניתין כאבא אלעזר כו' ע"ש ובשו"ת דברי אמת לר"י בכר דוד (ד' קכ"א ע"ג) וראיתי להרב המופלא כמוהר"י מטראני וכו' אייתי מתניתא בידיה שהירושלמי מוקי לה בכהן ולוי אבל בישראל אם רוצה להפריש תורם על שאינו שלו וכפי הירושלמי נמצא שמעולם.

שמעולם לא סתם רבי כאבא אלעזר ב"ג ואדרבא הירושלמי ס"ל כרבנן וכו'. זכיון למ"ש הרימ"ט בח"א סי' פ"ה ושוב מצאתי בירושלמי עד כדין כהן לוי וכו' וה"פ עד כדון כלומר מתניתין בכהן ולוי אבל ישראל אם יאמר תרומת מעשר נמצא מפריש על דבר שאינו שלו.

**פ"ה** ה"ב הפוחת ממעשרותיו וכו'. תוספתא דמאי פ"ח ובבלי עירובין ג' ע"ב בשנוים. ובמגן אבות להרשב"ץ (פ"א משנה ט"ז) כמו שנזכר בסדר זרעים במס' דמאי בירושלמי תני הפוחת ממעשרותיו מעשרותיו מתוקנים ופירותיו מקולקלין המעדיף על המעשרות מעשרותיו מקולקלין ופירותיו מתוקנים וכו'.

**פ"ה** ה"ב מהו תניי ב"ד אר"י כדי שיהא קובע מע"ר בצפונו. בערלה פ"ב ה"א אר"י ב"ר בון תניי ב"ד שתהא חלהו בצפון צפונו.

**פ"ה** ה"ב עד כדון ביבש בלח וכו'. בהגהות ר"מ די לונזאני עד כדון בלח ביבש וכו'.

**פ"ה** ה"ב בהחלה כל עוקץ. בד"א: בתחלת כל עוקץ.

**פ"ה** ה"ב פרא ציבחד. בד"א פרא ציבחר. ועי באצוי"ר לביצה צד 41 שורה 6.

**פ"ה** ה"ב או פוחת על התרומה. בכת"י רומי אפילו פוחת.

**פ"ה** ה"ג במשנה מתפוסים הרבה. בכ"מ (מעשר פי"ד ה') מטפוסין הרבה. ובבבלי ב"מ (נ"ו ע"א) ואפילו מדפוסים הרבה.

**פ"ה** ה"ג תלמודוי של ר' חייא וכו'. בפי' ר"י במ"צ: גרסינן עד היכן אמרין (ליתא) תלמידוי דר"ח וכו'. ובנזיר פ"ה ה"ה תלמידוהי דר' חייה בר לוליינא אמרין וכו' וכ"ה בשבועות פ"ח ה"ט ובכ"מ.

**פ"ה** ה"ג ובסוף שלושים ראשון וכו'. בר"ש: ובסוף ל' ראשון עם שני מין אחד שני עם ג' מין אחד ראשון עם שלישי שני מינים. ולפנינו הגי' משובשת. ובפי' הרא"ש ובירושלמי נאמר דעד ט"ז יום שרי ר"מ להפרישו מזה על זה אבל מפי לא וכו' ולפינו אינו מבואר.

**פ"ה** ה"ג בעושה במהרה. בהגהות הגר"א בעושה בטהרה א"ר מתניה בפלטר הוא מתניתא א"ר יורן וכו'. ולפנינו בכל ההוצאות אין זכר מזה.

**פ"ה** ה"ג מה ביניהון. בכת"י רומי ומתיר בחלה והא ר' יודה אוסר בתרומת מעשר ומתיר בחלה (ה' מלות ליתא) מה ביניהון. ועי' בר"ש.

**פ"ה** ה"ג אינו מפריש לא משל. מלה לא ליתא בר"ש.

**פ"ה** ה"ד במשנה טופוס וטופוס. בכ"מ הנ"ל מכל טפוס וטפוס. ובתוס' ב"מ (נ"ו ע"א) ד"ה הלוקח מעשר מן כל דפוס ודפוס וכו' וכ"ה בגמ' שם.

**פ"ה** ה"ד רמ"א נחתום עושה טפוס אחד. בערוך ערך דפוס ובר"ש ובר"י במ"צ עושה דפוס אחד וע"ש. ובערוך (דפוס הראשון) נחתום עושה טפס אחד וכו'. ובשטה מקובצת בב"מ נ"ו ע"א ובירושלמי מפרש טעמייהו דר"מ נחתום עושה טפוס אחד וכו' האי טפוס לאו לשון דפוס אלא כמו טופס של שטר העתקה של שטר כלומר כל עיקר קנייתו וכו'.

**פ"ה** ה"ד ופלטר משתמש בכמה נחתומין. בתוס' ע"ז נ"ה ע"ב ד"ה אבל ובירושלמי נמי קאמר פלטר משתמש הוא (ליתא) בכמה נחתומין. ובשטה מקובצת הנ"ל פלטר אעפ"י שרגיל לקנות משנים ומג' בני אדם בשישתיהם חטות או צוננות אני תולה שנשתמש בנחתום אחד ע"ב (בירושלמי). ועי' ברדב"ז ה' מעשר פי"ד ה"ו.

**פ"ה** ה"ד דבי ר' ינאי אמרי. בר"ש: דבי רב ינאי, ובפי' מהר"י במ"צ דבית ר' מניי אמר.

פ"ה

**פ"ה** ה"ד ועשרה נחתומין. ברמב"ם ה' מעשר פי"ד ה"ז **תשעה** מנפולין וכו'. וברדב"ז שם בירושלמי וכו' תמניא מן תמניא (תומניא מן דתומניא) וחד מן תרין (דתריי) כלומר זה שקנה מן השנים נקרא מנפול וכו' וע"ש בכ"מ.

**פ"ה** ה"ד היו לפניו שני מפסין וכו'. במשנה למלך הנ"ל הו איתא התם ר"י בעי' היו לפניו שני מפוסים (מפסין) הוכיח על עצמו שהם שנים וכו' השוו כולם (כולן) לעשות טפוס (טופום) וכו' וסבור הייתי לומר שהגירסא היא בהפך ר"י בעי הושוו וכו' ע"ש.

**פ"ה** ה"ד ר' יונה בעי וכו'. במשנה למלך (ה' מעשר פי"ד ה"ו) תו איתא התם ר' יונה בעי וכו' ודכוותה ט' נחתומין ועשרה פלטירין תומניא מן דתומניא זהרי מחד (וחד מן דתריי) וכו' כך היא הנוסחא הנכונה, ופירושה שנסתפק ר' יונה וכו'. ועי' במלאכת שלמה כאן.

**פ"ה** ה"ה במשנה שניתנו לו פרוסות וכו'. במתניתא דב"ט פרוסות פת (ליתא). ובערך ערך פלח בדמאי וכן העני שנתנו לו ב' (ליתא) פרוסות פת (כגי' המתני' דב"מ) או פלחי דבילה חייב (מעשר מכל א' וא'). ובערך (פרס) וכן העני שנתנו לו פרוסות פת. וברמב"ם (מעשר פי"ד ה"ח) פרוסות פת וכו'. וכ"ה בר"ש מעשרות פ"ג ג'.

**פ"ה** ה"ה במשנה בתמרים וכו'. ברדב"ז (ברמב"ם הנ"ל) ובתמרים וכו.

**פ"ה** ה"ה במשנה בולל ונוטל. במשנה שבמשניות בולל ואוכל ונוטל. וכ"ה במשנה למלך ה' מעשר פי"ד ה"ו. ובערוך (כל. דפוס ראשון) בולל ונוטל ס"א בורך ונוטל. ועי' במלאכת שלמה כאן.

**פ"ה** ה"ה במשנה שמתנה מרובה. ברדב"ז הנ"ל שהמתנה מרובה אבל בזמן שהמתנה וכו'. וברע"ב: בזמן שהמתנה מרובה וכו'.

**פ"ה** ה"ה ר' יוסי בשם ר' פדיה ר' יונה בשם חזקיה. בד"א בשבוש: ר' יוסי בשם ר' יונה בשם חזקיה. ובר"ש: ר' יוסי בשם בר פדייה ר' יונתן בשם חזקיה וכו'. וגם בכת"י רומי בר פדיה. ובבבלי רה"ש י"ג ע"ב **בשם שמואל**. ובמשנה למלך (מעשר פי"ד ה"ז) וראיתי בירושלמי עלה דמתני' ר' יוסי בשם ר' פדיה ר' יונה בשם חזקיה אין בילה (בלילה) **אלא** ליין ושמן בלבד רי"א עד כותים (כותים הנבללין) וכו'. ובמלאכת שלמה: לכל (ליתא) וכו'.

**פ"ה** ה"ה שמתנה ממועטת. ברע"ב כלומר שמתנה אחת מעוטה מחברתה לא מהניא בלילה וכו' כך נראה פי' משנה זו בירושלמי.

**פ"ה** ה"ו במשנה מן הסיטון. עי' בשו"ת מהרש"ך ח"ב סי' קט"ז (ד' ע"ט ע"א).

**פ"ה** ה"ו במשנה מאותו הסוג. בפי' רה"ג (בכלים פט"ז ג') וסוגים קופות גדולות שדומים לסאה כששנינו אפילו מאותו הסוג וכו'. ועי' בערוך.

**פ"ה** ה"ו במשנה משל אחד הן. באגודה משל אדם אחד הן.

**פ"ה** ה"ו דבית ר"י אמרי וכו'. עי' בר"ש. ובבאור מהר"י קורקוס (מעשר פי"ד ה"ח) ובירושלמי אמרן דבי ר' ינאי וכו' ממאה ואחד נותן (ליתא) מחמישים וכו' ע"ש ובמלאכת שלמה שהביא הירושלמי בשנויים.

**פ"ה** ה"ו ממאה סאה. מלה אחרונה ליתא בכת"י רומי.

**פ"ה** ה"ו ואחד סל' מעשר משלשים. במרכבת המשנה ח"א ה' תרומות פ"ח ה"ז מיהו בירושלמי וכו' מעשר מל' היו הכל נוהגים סל' ואחד מכ' מעשר מכ' (ח' מלות ליתא) וכו' ע"ש.

**פ"ה** ה"ז במשנה ב"ה שהיה מוכר ירק בשוק. ברמב"ם (מעשר פי"ד ב')

היה

היה מוכר כשות או ירק וכו׳. וברדב״ז שם: שם במשנה ב״ה שהיה מוכר ירק בשוק בזמן שמביאים (שהן מביאין) לו וכו׳.

**פ״ה** ה״ז אפילו השביח לו מקחו וכו׳. במלאכת שלמה ומסיק בירושלמי דאפי׳ השביח לו מקחו ששואל הלוקח אם הם טובים כש״ל אתמול וענה לו מש״ל א׳ הם כלומר וטובים הם כראשונים נאמן דבודאי הקלו ומעשר מזע״ז. ולפנינו אינו מבואר.

**פ״ה** ה״ז אם מכיר הוא את החבית וכו׳. ברמב״ם (ה׳ מעשר פי״ד א׳) אעפ״י שמכיר הוא את החבית וכו׳. ובכ״מ ומ״ש אעפ״י שמכיר את החבית ירושלמי עכ״ל.

**פ״ה** ה״ז באילין אידתיקרים׳. בכת״י רומי באילין אורחי קרמיתה.

**פ״ה** ה״ח ר׳ יונה בעי וכר׳ מאיר וכו׳. במלאכת שלמה ירושלמי בעי ר׳ יונה ניטא סתם מתני׳ דקתני שכשמביאין לו מגנות אחרות מעשר מכל אגורה ואגורה דלא (ליתא) כר״מ דלר״מ מכל קלח וקלח לבדו צריך לעשר דתנינן תמן בפ״ו דמס׳ מכשירין כל האגודות של בית השווקים טמאים ר׳ יהודה מטהר בלחים (י׳ טלות ליתא) א״ר מאיר וכי מפני מה טמאים (טימו) וכו׳ ומשני והם ראוי לטמא כל האגודות שמא אחת הוזהרה וקשרה בפיו וכו׳.

**פ״ה** ה״ח לא סוף דבר מגנותיו. עי׳ בר״ש וברדב״ז (מעשר פי״ד ה״ב).

**פ״ה** ה״ח אמר ר׳ יונה כיני מתני׳ אין אדם רשאי וכו׳. ברמב״ם ה׳ מעשר פ״ו ה״ו אין מוכרין את הטבל אלא לצורך ולחבר. וברדב״ז ובבאור מהר״י קורקוס ואמרינן עלה בירושלמי א״ר ינאי (ר׳ יונה כיני מתני׳) אין אדם רשאי וכו׳ מעהה לעם דארץ (ע״ה) וכו׳ והוא לוקה לו (טבל) ומעשר לו עכ״ל וכ״ה בר״ש ובדא״ש. ובתוס׳ ריד״א בנדה נ״א ע״ב אין אדם רשאי וכו׳ וגרסינן בירושלמי ובלבד לחבר. ובשו״ת מהרי״ט ח״א סי׳ י״ח זהכי מוכח בירושלמי וכו׳ א״ר ינאי ובלבד לחבר מעתה ע״ה שנהערב לו טבל בחולין וכו׳. וגירסתו משונה.

**פ״ה** ה״ח ובלבד לחבר מעתה וכו׳. בסמ״ג עשין קל״ה ומפרש בירושלמי ובלבד לחבר כדמפרש שב שע״ה שנתערב לו טבל בחולין הולך אצל חבר והוא לוקח לו טבל ומעשרו לו, ובאגודה פי׳ בירוש׳ כגון שנהערב לו חולין בטבל מרובה שאין תקנה לטבל אלא א״ב יעשר עליו ממקום אחר.

**פ״ה** ה״ט במשנה ר״ל אוסר משל כותים וכו׳. במס׳ כותים פ״א נאמנים על הלקט וכו׳ ופירותיהן טבל כפירות גוים וכו׳.

**פ״ה** ה״ט מתני׳ דר׳ מאיר דרמ״א אין קנין וכו׳. גיטין פ״ד ה״ט. ובכלאים פ״ז ה״ד אמר ר׳ לעזר דר׳ מאיר היא דרמ״א אין לגוי קנין בא״י וכו׳. ובפאה פ״ד ה״ו ר״י ר״ח בשם ר״י כמ״ד יש קנין לגוי בא״י וכו׳ ברם כמ״ד אין קנין לגוי בא״י וכו׳. ולא נזכר שמות החולקים בזה. וגם בבבלי לא נזכר מפורש מדעת ר׳ מאיר בזה. ובתוס׳ מנחות ס״ז ע״ב ד״ה מירוח ומיהו בירושלמי משמע דר״מ סבר אין קנין דהנן במס׳ דמאי מעשרין משל ישראל וכו׳ ואמרינן בגמרא מתני׳ כר״מ דאמר אין קנין לנכרי בא״י לפוטרו מן המעשרות (להפקיעו מיד מעשר) וכו׳. ובהוס׳ בכורות י״א ע״ב ד״ה טבלים והא דמוקי בירושלמי ביש קנין ואין קנין וכו׳. ובהוס׳ ר׳ אלחנן בע״ז כ״א ע״ב וכן בפ״ה דדמאי קאמר ההם על משנה דהנא התם מעשרין וכו׳ מתני׳ ר״מ היא וכו׳. ובסמ״ג עשין קל״ג אמנם בירושלמי דדמאי נחלקו אמוראים אליבא דר׳ יוחנן (ליתא) ואליבא דרבנן אם יש קנין לגוי או אין קנין וכו׳. ומה יאמרו אלה האומרים שהבבלי ראה את הירושלמי, מדוע לא נזכרו בבבלי מדעות התנאים ר׳ מאיר ור׳ יהודה בזה.

**פ"ה** ה"ט ר' יודה ור"ש אומר יש קנין וכו'. בתוס' מנחות הנ"ל ר"י ור"ש אומרים וכו'. ובשו"ת פאר הדור להרמב"ם סי' ט"ז ולא ידענו דעת חכמים שאומרים יש קנין כמו שתראה בירושלמי עכ"ל והלשון קשה קצת. ועי' בר"ש כאן. ובתוס' קדושין מ"א ע"ב ד"ה העובד דפליגי ביש קנין לגוי וכפ' השולח פליגי בה אמוראי ואין סברא לומר דפליגי תנאי בפלוגתא דאמוראי וכו'. ולא זכרו מירושלמי דילן שפליגי תנאים בזה. ובס' התרומה סי' רי"ג אמנם בירושלמי דמס' דמאי וכו' ר' יהודה ור"ש סברי יש קנין וכו' משמע שהוא מזווג ר"י עם ר"ש וחולק הירושלמי על תלמוד שלנו. ובתוס' ר"א בע"ז הנ"ל ור"י ור"ש אומרים יש קנין וכו' ור' יוסי אינו מוזכר שם כלל. ובכפתור ופרח (פרק ד') ובירושלמי מסי' דמאי זוגיה של ר' שמעון הוא ר' יהודה דהכי אמרי' התם ר' יהודה ור"ש סברי יש קנין. ועי' בשו"ת ר"ב אשכנזי סי' א' ובשו"ת רלב"ח סי' מ"ר בהגהה בירושלמי דדמאי וכו' נחלקו אמוראי דא"י וכו'. ובשו"ת מהרשד"ם (יו"ד סי' קצ"ב) ועל הראיה מן הירושלמי וכו' אלא ט"מ נשאר לנו ראית הירושלמי שנראה ודאי ראיה אלא שמ"מ נראה בעיני דשפיר קאמר הח' שאמר דתלמודא דידן פליג אירושלמי ואעפ"י שלא מצאנו כן בפירוש ויש לאומר שיאמר דאפושי מחלוקת לא מפשינן כבר מצאנו כיוצא בזה במ"א בברכת מורים דרבנן דבירושלמי וכו' ע"ש.

**פ"ה** ה"ט ר' אימי בשם רשב"ל. בר"ש: ר' אמי בשם רשב"ל.

**פ"ה** ה"ט מה עבדים אתם קונים מהם. עי' בבלי יבמות מ"ו ע"ב וש"נ. ואגב אעיר למ"ש באצוי"ר לביצה (צד 13) שמ"ש בירושלמי ביצה פ"א ה"ט (בד' ווניציא 26. 4. 60) ר' זעורה שאל לקלה דרומה עבדיה דר"י נשייא. שצ"ל לקלהדרומה עבדיה דר"י נשייא. שכן היה. שם העבד, שראיתי אחרי כן אצל פליניוס הצעיר (ספר י' מכתב ט"ז) שמובא שם עבד ששמו היה קאלידראמוס.

**פ"ה** ה"ט אמר ר"ל בי ר"י קומי ר' יסא. בגיטין הנ"ל קומי ר' יוסי. וכ"ה בר"ש וברמב"ן בס' המצות לווין רכ"ז.

**פ"ה** ה"ט לחולטניה. בגיטין הנ"ל לחולטנות וברמב"ן הנ"ל. ובילקוט בקונטרס אחרון (328) לחלוטין. וכן תרגם אונקלוס לא תזדבן לחלוטין, ובכת"י רומי לחלוטית. ובויק"ר פ"ז סי' ו' לחלוטין היתה כד"א לצמיתות.

**פ"ה** ה"ט א"ל כל גרמא אמר וכו'. בגיטין הנ"ל (בדו"ז) א"ל כל גמרא אמרה וכו'. אולם הגי' כל גרמא שפי' כל עצמו של דבר היא הנכונה. וכ"מ בהרבה מקומות בירושלמי לדוגמא פאה פ"ד ה"ב שביעית פ"ח סה"ג פסחים ספ"ט כתובות ספ"ג ושם ריש פ"ט שבועות ספ"ה וע"ז פ"ה סה"י ועוד בכמה מקומות. ובר"ש: כל גרמה אמרה וכו'.

**פ"ה** ה"ט דהיא מסייעה לר' שמעון. ומדוע לא לר' יהודה והלא ר' יהודה ור"ש אמרו לעיל יש קנין וכו'? וברמב"ן בס' המצוות הנ"ל מביא הירושלמי דדמאי וגיטין הנ"ל ולא זכר מר' יהודה כלל. ונראה שגירסתו משונה משלפנינו. ובילקוט בקונדרס אחרון כל גרמא דאנא (דהיא) מסייע וכו'.

**פ"ה** ה"ט ר' חונא רובא דציפורין. בגיטין הנ"ל ר' הונא דציפורי וכו'. ובראב"ש ר' הונא רובה וכו'. ועי' שקלים פ"א ה"א ר' חונה רבה דציפורין אמר הנהיג ר' חנינה בציפורין וכו'. ובמ"ש שם.

**פ"ה** ה"ט ר"ז אמר הנהיג וכו'. זה ליתא בגיטין הנ"ל. ובתשובת ר"ב

אשכנזי

אשכנזי סי׳ א׳ (ד׳ ה׳ ע״ג) ובספרו של הח׳ כמהר״ר שלמה שיריליו ז״ל ליתא אלא הא דר׳ חונא בלחוד וכו׳ ע״ש.

**פ״ה** ה״ט בהדא כר״ש. בגיטין הנ״ל כהדא דר״ש. וכ״ה בכת״י רומי.

**פ״ה** ה״ט ר״ז אמר קומי ר״א בשם ר״ל. בכפתור ופרח (פ״ד). ר״ז בשם ר״א. ובכ״מ (ה׳ תרומות פ״א הי״ג) וכן מפורש בירושלמי וכו׳ ר״ז אמו קומי ר״א בשם ר״א וכו׳ פי׳ דכי אמר ר״מ אין קנין היינו לענין אם זרעה ישראל בקבלנות או בחכירות וכו׳ ע״ש.

**פ״ה** ה״ט מודה הוא הכא דיש לו. מלת הכא ליתא בגיטין הנ״ל ובכפתור ופרח פ״ד. ובשו״ת ר״ב אשכנזי הנ״ל מודה שיש לו בה קנין נכסים.

**פ״ה** ה״ט דיש לו קנין נכסים. בבבלי גיטין מ״ז ע״א אמר רבה אע״פ שאין קנין לגוי בא״י להפקיע מידי מעשר וכו׳ אבל יש קנין לגוי בא״י לחפור בה בורות שיחין ומערות וכו׳ ע״ש.

**פ״ה** ה״ט אמר ר׳ בא אוכלת פירות. בגיטין הנ״ל מהו קנין נכסים (ג׳ מלות ליתא) אמר ר׳ אבא אכילת פירות. וכ״ה בשו״ת ר״ב אשכנזי הנ״ל (ד׳ ע״א) ובכסף משנה הנ״ל אמר ר׳ בא לאכילת פירות וכו׳.

**פ״ה** ה״ט והתנינן הלוקח מביא בכורין וכו׳. וכ״ה בגיטין הנ״ל. ובמשנה בגמ׳ בבלית (גיטין מ״ז ע״א) לוקח ומביא ממנו בכורים. וע״ש בפירש״י. ובתוס׳ ריד״א שם הגי׳ ישראל הלוקח מביא בכורים. ובתוס׳ שם ד״ה לוקח ואומר ר״ת דברוב ספרים לא גרסינן ומביא בוי״ו וכו׳ ורבינו חננאל גורס הלוקח מביא וכו׳ וכן בירושלמי עכ״ל. ובחי׳ הרמב״ן בגיטין שם ויש גורסין הלוקח מביא ביכורים וכו׳ וכך היא הגירסא בירושלמי שלא עבר עליהם קולמוסיהן של מגיהי ספרים. ובשו״ת ר״ב אשכנזי סי׳ א׳ האריך בזה ומסיים: והיינו גירסת רבינו חננאל ז״ל במשנה וכן היא גירסת הירושלמי אבל רש״י ז״ל עפ״י גירסתו במשנה לא פי׳ כן. ובשו״ת ר״י מטראני ח״א סי׳ מ״ג וגי׳ רבינו חננאל היא העיקר וכו׳.

**פ״ה** ה״ט הלוקח פירות תלושין מן הגוי מפריש תרומה ותרומת מעשר מהלכה. עי׳ בפאה ספ״א הלוקח פירות תלושין מן הגוי שהן פטורות ממעשר וכו׳. ובבכורות י״א סע״א הלוקח טבלים ממורחין מן הגוי מעשרן והן שלו וכו׳. ובשו״ת ר״ב אשכנזי (י״ד ע״א) ופי׳ הר״ש ז״ל כפי׳ המשנה כתיבת יד וז״ל מהלכה בכמה מקומות יש בירושלמי בלשון זה ובדבר שהוא מרבנן רגיל לומר מהלכה אבל כאן משמע שהוא מן ההורה מדמייתי עלה דרישא וכי תקחו וגו׳ ולא נהירא ודע כי באופן הדרשא יש הפרש בין גמרא דידן לירושלמי וכו׳

**פ״ה** ה״ט ונותנן לשבט ונותן דמים מן השבט. בד׳ אמשטרדם לנכון: ונוטל דמים מן השבט. וכן נעתק הירושלמי בשו״ת ר״ב אשכנזי סי׳ א׳ (ד׳ י״ד ע״א).

**פ״ה** ה״ט ואין את מוציא מיד מכרי כהונה וכו׳. כ״ה במע״ש פ״ה ה״ה בד׳ ווניציא. ובבכורות י״א ע״ב מנין ללוקח טבלים ממורחין מן הגוי וכו׳ טבלים שאתה לוקח וכו׳. ובשו״ת ר״ב אשכנזי (י״ד ע״א) ודע כי באופן הדרשא יש הפרש בין גמרא דידן לירושלמי דבגמרא דידן וכו׳ ובירושלמי דרשינן הכי כי תקחו מאת בנ״י אתה מוציא פירות (ליתא) וכו׳.

**פ״ה** ה״ט להימנות על הר המלך לפוטרו מן המעשרות. לעיל פ״ב ה״א כולבסין הנמכרין בקסרין וכו׳ מפני שרובן באין מהר המלך. ועי׳ לקמן במס׳ זו פ״ו ה״א. ובירושלמי ע״ז פ״ב ה״ט שהיו עולין להר המלך ונהרגין עליו. ובחלה פ״ד ה״ז ביקש ר״ג וכו׳ ולא הניח לו ר׳ הושעיה.

פ"ה ה"ט שנטרפה השעה. בכת"י רומי שנטרפה שעתו.

פ"ה ה"ט הלכה כר"ש דלא כן מה נן אמר ר' מאיר ור' שמעון אין הלכה כר"ש. וכ"ה בתרומות פ"ג ה"א ובשביעית פ"ח ה"ז שר"מ ור"ש הלכה כר"ש. וכ"ה בה' קצובות דבני מערבא (כבה"ג ד' ברלין צד 469) ובמבוא התלמוד לר"ש הנגיד. ובפי' רבינו חננאל בבבא קמא ל"ו ע"ב. אבל בגמ' בבלי עירובין מ"ו ע"ב איבעיא להו ר"מ ור"ש מאי תיקו. ועי' ברא"ש ע"ז פ"ב סי' ל"ד. זאח"כ ראיתי בתשובת ר"ב אשכנזי סי' א' שכ' דאית ליה לגמרא ירושלמי בפשיטות ר"מ ור"ש הלכה כר"ש ומיהו בגמרא דילן איבעיא להו ונשאר בתיקו עכ"ל. ובסדר תנאים ואמוראים ר' מאיר ור' שמעון הלכה כדברי המחמיר וכו'. וזה לפי שנשאר בבבלי בתיקו ולדעת רבים כל תיקו דאיסורא אפי' בדרבנן לחומרא.

פ"ה ה"ט דלא כן טה נן אמר ר' מאיר ור"ש וכו'. אולי צ"ל דלא כן מה נן אמרין ר"מ ור' יורה ור"ש אין הלכה כר"י ור"ש? הלא כן הדבר שר"י ור"ש הם הרבים נגד ר"מ אלא בגין דהני אר"ש שזורי וכו'. ועי' בשו"ת ר"ב אשכנזי סי' א' ד' ז' ע"א.

פ"ה ה"ט צא ולוקחם מן הגוי וכו'. בתוספתא דמאי פ"ה (הוצאת צ"מ) ובאתי ושאלתי את ר' טרפון ואמר לי צא וקח לך פירות מן השוק ועשר עליהן. ובמנחות ל"א ע"א ואמר לי קח לך מן השוק ועשר עליו וכו' ולימא ליה לך קח מן הגוים וכו' איכא דאמרי א"ל לך קח מן הגוי (כמו שהוא בירושלמי) וכו' ע"ש ובתשובות הרא"ש כלל ב' אות ב'.

פ"ה ה"ט ותני עליה ר' יודה ור"ש אומר יש קנין וכו' דלא תסבור מימר תריי כל קבל תריי. בתוספתא דמאי פ"ה (הוצאת צ"מ) מעשרין משל ישראל על שם גוים וכו' דברי ר' מאיר ר' יהודה ר' יוסי (ב' מלות ליתא) ור"ש אומרים מעשרין וכו' אבל לא מישראל ע"ש גוים וכו'. וכ"ה בתוספתא עם הרי"ף. ובמנחות ס"ו ע"ב תורמין וכו' דברי ר"מ ור' יהודה, ר' יוסי ור"ש אומרין וכו'. ובבבלי עירובין ל"ז ע"א זווי זווי קתני דר"מ ור' יהורה, ר"י ור"ש אומרין. וכן בתמורה י"א ע"ב דא"ר נראין דברי ר' יהודה דזווי זווי קתני. ועי' בתשובות מהרם"ע מפאנו סי' קפ"א ובשאילה יעב"ץ ח"א סי' ל"ג. ובשו"ת ר"ב אשכנזי הנ"ל תרי כל קבל תרי אינון וכו' פי' הרי שנים כנגד שנים הן דהא איכא ר"ט דקאי כר"מ.

פ"ה ה"ט שלשה הן שהן מעשרין. במרכבת המשנה ח"א ה' תרומות פ"א ה"י ב' הן שהן מעשרין.

פ"ה ה"ט מפסקיה של כותין. בחגיגה פ"ג ה"ד שפסיקייא של כותים מפסקת.

פ"ה ה"ט אמר ר"י טעמא דר"ל וכו'. בר"ש: טעמא דר' אליעזר (לעזר) כשם שעיקר פירות ישראל (ארץ ישראל) דמאי אחר רובן ואין (אין) תורמין ומעשרין מזה ע"ז כך עשו (עשה ובד"א עשו) פירות וראי וכו'. וכ"ה בפי' מהר"י במ"צ.

פ"ה ה"ט מקדש בכרם מספק. בכת"י רומי מקדש ויקדש בכרם בספק.

פ"ה ה"ט כמה דהימר מן הודאי וכו'. עי' במרכבת המשנה ח"א ה' תרומות פ"ח ה"ז ובמלאכת שלמה כאן בשנוים.

פ"ה ה"י במשנה ומשאינו נקוב. במנחות ע' ע"א תרם (ליתא) משאינו וכו'.

פ"ה ה"י במשנה עליה תרומה ומעשרות. בשו"ת הרשב"א (ח"א, אלף ק"ע) שנינו וכו' שיוציא עליה תרומה ומעשר ממקום אחר (ב' מלות אחרונות ליתא) ומייתינן לה ביבמות וכו' ע"ש.

פ"ה הי"א במשנה ויחזור ויתרום וכו'. בהשגות הראב"ד (ה' מעשר פי"ג הי"ט

הי"ט) המשנה אמרה וכו' ולא יאכל (תאכל) עד שיוציא עליה תרומה ומעשר (ומעשרות) ממקום אחר (ב' מלות ליתא) וכו'.

**פ"ו** ה"א במשנה חולק לפניהן. ברדב"ז (ה' מעשר פ"ו הי"א) פחלק לפניהן. ובבאור מהר"י קורקוס שם: יחלוק לפניהם. ועי' בכפתור ופרח פל"ד. ובב"י (טור יו"ד של"א) יחלק לפניהם. ובאגודה חולק ונותן (ליתא) לפניהם. ובריטב"א ב"מ ק"א ע"א חולקים לפניהם.

**פ"ו** ה"א במשנה אר"י אימתי. בבאור מהר"י קורקוס הנ"ל אימתי יהיה (ליתא).

**פ"ו** ה"א אמר ר"י זו דברי רשב"ג וכו'. במלאכת שלמה: ובירושלמי הכא במתני' רמי נמי דברישא תנן תורם ונותן לו ובסמוך גבי חוכר מן הנכרי תנן מעשר ונותן לו (לפנינו כ"ז ליתא ועי' לקמן בריש ה"ב) א"ר יוחנן זו דברי רבי (רשב"ג) אבל חכמים אומרים (דברי חכמים) בישראל חולק ובנכרי סגי לקנום להרום וליתן לו וכו'.

**פ"ו** ה"א ותני כן החוכר שדה וכו'. תוספתא דמאי פ"ו ומובא ג"כ בירושלמי כ"מ פ"מ ה"ז וע"ש.

**פ"ו** ה"א ארשב"ג וכו'. בר"ש (ד' ראשון) ובחוכר מגוי פליגי בירושלמי החוכר מגוי וכו' ומניח לפניו משדה אחר וממין אחר (ד' מלות אחרונות ליתא) כלומר או ממין אחר.

**פ"ו** ה"א אתם עושין שליח. בכת"י רומי אתם עושין שליח לא בישראל (ולא כישראל).

**פ"ו** ה"א א"ר זעירא ומינה. על הלשון הזה עי' אצוי"ר לתרומות צד 5.

**פ"ו** ה"א ואין הגוי עושה שליח. בברכי יוסף לחיד"א (אה"ע סי' ה') מאריך בזה.

**פ"ו** ה"א החוכר בפירות וכו'. תוספתא דמאי פ"ו בשנוים. וברמב"ם ה' מעשר פ"ו הי"ג. ובה' שכירות פ"ח ה"א והשוכר בפירות הוא הנקרא חוכר. וע"ש במגיד משנה מפורש בברייתא דמס' דמאי מה בין שוכר לחוכר השוכר במעות והחוכר בפירות. ובהגהות מימוני החדשות בירושלמי דמס' דמאי אמרינן החוכר בפירות וכו' למחצה ולשליש (לשליש) וכו'. ובפי' ר"י במ"צ: ירושלמי החוכר בפירות פי' נוטל שדה ליתן לו איפת אחת חטים הין חסר הין יתיר בין עשת בין לא עשת, והואיל וכן התנה ליהן לו יתרום ואח"כ יתן לו אבל לא יעשר (מ"ש הין הסר וכו' ליתא לפנינו). ובב"י (בטור יו"ד של"א) איזהו חוכר וכו' זכך פירשו בירושלמי.

**פ"ו** ה"א הנותן שדהו בקבלה וכו' לגוי אינו צריך לעשר על ידיו. בתוספתא דמאי פ"ז (הוצאת צ"מ) הנותן שדה קבלה לגוי וכו' צריך (אינו צריך) לעשר על ידן. וברמב"ם (ה' מעשר פ"ו הכ"ב) הנותן שדהו בקבלה לגוי או למי שאינו נאמן על המעשרות וכו' צריך לעשר על ידם וכו'. ועי' בהשגות הראב"ד שם. וברדב"ז שם: איכא לשדק דלא אמרי' הכי בירושלמי דדמאי פ"ו דגרסינן התם הנותן שדהו בקבלה לגוי וכו' אינו צריך לעשר על ידם וכו' וי"ל דהירושלמי איירי במקום שאין ישראל מצויים וכו'.

**פ"ו** ה"א ר"ם היו לו שדות בהר המלך. בע"ז פ"א ה"ט ר"ס היו לו נוטעי כרמים בהר המלך. ובחי' הרמב"ן ע"ז (כ"ב ע"א) ר' סימון היו לו כרמים נטועים בהר (המלך) וכו'.

**פ"ו** ה"א א"ל יובירו. בע"ז הנ"ל א"ל יוברו. וכ"ה בשו"ת ר"ב אשכנזי (כ"ח ע"ד). ובר"ן ע"ז סי' אלף רי"ח שאל לר' יוחנן א"ל יאבדו (יובירו) ואל תשכירם וכו'. ובריא"ש (ע"ז פ"א סי' י"ז) א"ל מכור וכו'.

פ"ו

**פ"ד ה"א סבר ריב"ל מקום וכו'. בחי' הרמב"ן הנ"ל ושרא ליה ריב"ל במקום שאין וכו'.**

**פ"ד ה"א** בהדא סוריא דהדא סוריא. בע"ז הנ"ל בהדא בסוריא. הדא סוריא נישמעינה מן הדא. ובראב"ש הנ"ל כהדא שרי בסוריא הוה אמרי' שמעינן לה מן הדא.

**פ"ד ה"א** ר' חניי נחת לחמץ. בראב"ש הנ"ל (ר' ראשון) נחת לקמצו. ועי"ד העיר חמץ עי' אצוי"ר למגילה צד 66.

**פ"ד ה"א** אילין דבר עשתור וכו'. בראב"ש הנ"ל דבית נשתוור. וגירסתינו יוהר נוח עי' בבכורים פ"א ה"ד לאילין דבי בר עשתור דאינון גרים בני גרים וכו'. ולעיל שם: קיימה בנימין בר עשתור קומי ר"ח בר בא וכו'. וביבמות פי"א ה"ב אילין דבר עשתין גירין וכו'.

**פ"ד ה"א** שלח שאל לר' חייא ולר' יסא ולר' אימי. בע"ז פ"ה ה"ד ר' חייה ור' אסי ור' אמי שהיו עולין בהר המלך וראוי גוי אחד שהיה וכו'.

**פ"ד ה"א** א"ר חיננא. בר"ש א"ר חנינא וכו', וכן מובא בריבמ"צ.

**פ"ד ה"א** שלא תבור א"י. בבאור מהר"י קורקוס הנ"ל ואמרו בירושלמי תקנו במקבל שלא תבור א"י פי' ולכך לא חייבו את המקבל לעשר ולא להרום שא"כ היו נמנעים מלקבל אותם והיו נעשית בורות.

**פ"ד ה"א** לקצור בשחרי. בכתי"ר בשוחרי שיבולים.

**פ"ד ה"א** הא וכו' מאותה השדה. בפי' ר"י במ"צ: או (ליתא) מאותה השדה.

**פ"ד ה"א** ופליגא אתינן מתני. בכת"י רומי ליתא זה.

**פ"ד ה"א** מתניתין במקום פלוני נהגו וכו'. בכת"י רומי מתני' שלא נהגו לעשות שעורין כפלים כחיטין.

**פ"ד ה"א** מה דתני ר"ח וכו' כפליים כחטים. כ"ז ליתא בכת"י רומי וכד' אמשטרדם ליתא המלה כפליים, וכן הנכון.

**פ"ד ה"ב** במשנה החוכר שדה מן הנכרי וכו'. במלחמות להרמב"ן בב"מ (פרק השוכר) והדר קתני סיפא החוכר שדה מן הכותי (מן הנכרי) וכו' אף המקבל שדה אבוהיו מן הכותי (מן הגוי) וכו' והיינו דמקשי' בגמרא מתני' ומהני' אהדדי וכו'. ועי' בהוי"מ.

**פ"ד ה"ב** במשנה שדה אבותו. בר"א: שדה אבותיו. ובבבלי ב"מ ק"א ע"א רי"א המקבל (אף המקבל) שדה אבותיו וכו' סבורה מאי שדה אבותיו ארץ ישראל וכו'. ועי' בס' התרומה סי' רי"ג ובערוך ערך חכר.

**פ"ד ה"ב** הכא את אמר תורם וכו'. ברמב"ם מעשר פ"ו הי"ב. ובבאור מהר"י קורקוס: והקשו בירושלמי הכא אהתמר תורם וכא אהתמר מעשר (מעשר ונותן לו) וכו' ע"ש.

**פ"ד ה"ב** חברייא וכו'. בריטב"א ב"מ ק"א ע"א מצאתי שכתב ר' שלמיה ז"ל (ר' שלמיה נזכר בריטב"א בכמה מקומות. ובהוספה לס' הקבלה להראב"ד (סדר החכמים לנייבויער א' צד 84) ומגדולי התלמידים היו וכו' והרב ר' שלמיה וכו') חבורא בשם ר"י וכו' ר' אילא (לא) בשם ר"י תפסה מן הדין (תפשה מדת) בחוכר מן הגוי ולא תפסה מן (הפשה מדת) הדין וכו'. ובפי' הראב"ש ר' עילא בשם ר"י.

**פ"ד ה"ב** מ"ד תפשה ניחא מ"ד קנסו בידו. בשטה מקובצת בב"מ הנ"ל ובירושלמי נחלקו בו לת"ק אם מסדת הדין אי משום קנס, ומקשה מ"ד תפסה מדת הדין בחוכר מגוי ניחא, מ"ד קנס בידו. ובריטב"א ב"מ הנ"ל מ"ד הפסת ניחא

ניחא ומ"ד קנסו אר"י מן המציקין שנו מהוך שאתה וכו' והכי פירושו מ"ד מדת הדין לא מוקי לה במציק וכו' ור' יהודה פליג בהרתי דקסבר יש קנין ואפילו הכי קנסי' וכו' ומ"ד קנסו מוקים למילתיה דת"ק במציק וכו' ע"ש. ונראה שלפני הריטב"א לא היה בהירושלמי המלה: בידו. ולדעתי צ"ל מ"ד קנס שתהא ברה בידו, וכמו שאמרו בבבלי ב"מ ק"א ע"א מ"ט קנסוה רבנן אמר ר' יוחנן כדי שתהא ברה בידו. וברדב"ז ה' מעשר פ"ו הי"ב ובבאור ר"י קורקוס שם הגי' שתהא בורה בידו. וע"ש בתוס' ב"מ ד"ה כדי בשם רבינו חננאל. ויותר קרוב בעיני שצ"ל מ"ד קנסו, קנסו בידו? ופירושו שלמ"ד קנסו, הלא קנסו בידו, הלא זולת הקנס שקנסוהו יש קנס על הישראל המקבל שדה אבותיו מן הגוי, שהוא מוכרח לשלם להגוי בעד שדה אבותיו, ואיך א"כ נוכל לגזור עליו עוד קנס אחר? והלשון קנסו בידו נמצא בערלה פ"ג ה"ז מ"ט דר' יודה ככר קנסו בידו. ובתוס' גיטין נ"ד ע"א ד"ה נפלו בירושלמי וכו' דכבר קנסו בידו פירוש כבר נתקלקלו פירותיו בשעת פציעה. ובכתובות פי"א ה"ז אית דבעי מימר אילו על ידי שקנסן בידן וביד הוולד ולא קנסו בהן דבר אחר וכו' ואילו על ידי שאין קנסן בידן וביד הוולד וקנסו בהן דבר אחר וכו' ומאן דמר אילו ע"י שקנסן בידן וביד הוולד וזו הואיל ואין קנסה בידה וכו'. והרב רז"פ ז"ל כתב בפירושו: בידו הגי' זאת א"א ליישבה ולחנם נתיגעו המפרשים למצוא פשרון דבר ונראה דצ"ל כירו' וכו' עשו אותו כירושה וכו'. והגר"א בהגהותיו הגיה: מ"ד קנסו לא קנסו אלא בידו, ובביאור: למ"ד לא קנסו אלא בידו היינו כשדוא בידו של גוי וכו'. ולדעתי הרחיקו הגדולים הנ"ל מהפשט. מהלשון בירושלמי, קנסו בידו. לא זכרו לעווי קאהוט ויאסטראוו.

**פ"ו** ה"ב א"ר יוחנן מן המסיקין שנו וכו'. בבבלי ב"מ הנ"ל הא דתניא וכו' ממציק גוי וכו'. ובשטה מקובצת בב"מ שם: ויש שפי' דההיא דמציק נמי משום קנסא הוא וכו' והביא ראיה מן הירושלמי שאמרו עליה אר"י כל המציקין שנו וכו'. ושם להלן בשם הרמב"ן אר"י מן המציקין שבו (שנו) וכו'.

**פ"ו** ה"ג במשנה כך הולקין בתרומה. בבאור מהר"י קורקוס (ה' מעשר פ"ו הי"ז) כך הולקין במעשר (בתרומה).

**פ"ו** ה"ג מתיבין רבנן לר"א במה קנו. בר"ש: ירושלמי מתיבין רבנן לר"א במה קנו א"ל אף אתם מורים שאם התנו ביניהם שהמעשרות שלהן (בס"ס: שהן חולקין במעשרות) אפילו התנו במה קנו סתמן (סתמו) נעשה כאומר לו תלוש מקרקע זה שתיקנה לך מעשרותיך. (שתיקנו לך מעשרותיו). ובפי' ר"י במ"צ גרסינן לדעתיה דר"א במה קנו השיב ר"א כהן ולוי שקיבלו שדה מישראל ע"מ שהמעשרות שלהן הן ואלו במה קנו השיבו אלו נעשה כאומר תלוש מקרקע זה שיקנה לך אחד מי' שבו. וברמב"ם פ"ו ממעשר הי"ז כהן ולוי שקבלו שדה מישראל וכו' וברדב"ז ובבאור מהר"י קורקוס שם מובא למקור ירושלמי דילן בשנוים קלים מגי' הר"ש הנ"ל. ועי' בתוי"ם.

**פ"ו** ה"ג דר"ל אמר כתעשר שלהן. בד"א: דר"ל אמר המעשר שלהן.

**פ"ו** ה"ג ר' יוחנן אמר אין אדם מביא מעשרותיו בטובת הנאה. ירושלמי נדרים פי"א ה"ג, ובקרושין פ"ב ה"י חסר מאמר ר' יוחנן שם. ובילקוט בקונדרס אחרון (328) ורי"א אין אדם נוהן (מביא) מעשרותיו וכו'.

**פ"ו** ה"ג לו יהיו. בנדרים הנ"ל ור' יוחנן אמר לא יהיה, יתנם וכו'.

**פ"ו** ה"ג קונם כהנים ליום. בכתי"ר כהנים ולוים.

פ"ו ה"ג ברוצה ליתנו לשנים כהנים וכו'. ברמב"ם (תרומות פי"ב הכ"א) בד"א כשהיו הבעלים רוצים ליתן אותם לאחר משני כהנים אלו וכו' ובכ"מ שם: ירושלמי בפ"ו דדמאי. ובטור יו"ד (שלא) כתב הרמב"ם וכו' בד"א שהיו הבעלים רוצים וכו' ובב"י שם: בירושלמי בדמאי ואוקמוהו לברייתא זו וכו' כי היכי דלא תקשי לר' יוחנן דאמר אין אדם מביא מעשרותיו בטובת הנאה.

פ"ו ה"ג בעון קומי ר"ז כהדא כהן לישראל מה. בנדרים הנ"ל בעון קומי ר"ז כהן לישראל רבי אוסר, מה ר' יוסי אמר ר"ח בשם ר"א אמר הכין אגיבון וכו' ובקדושין הנ"ל בעון קומי ר"ז בהדא כהן לישראל אסור, מה דר"י אמר לא אגיבין וכו'.

פ"ו ה"ג כהן לישראל מה. בכ"י רומי כהן לישראל אסור מה. ובנדרים פרק בתרא ה"ג כהן לישראל ר' אוסר, ובקדושין פ"ב ה"י כהן לישראל אסור מה.

פ"ו ה"ג דר"י אמר לא אגיבון, וכן בקדושין הנ"ל, ובנדרים הנ"ל מה ר' יוסי אמר.

פ"ו ה"ג ר' חזקיה בשם ר' אחא אמר הכין אמר לון. וכ"ה בקדושין הנ"ל. ובנדרים הנ"ל ר"ח בשם ר"א אמר הכין אגיבין. ובשדה יהושע בקדושין הנ"ל ר"י לא אגיבון וכו' כך היא הגירסא כאן בירושלמי ובפרק אלו דברים (צ"ל אילו נדרים) דהך תלמודא גרים בעון קומי ר"ז כהן לישראל רבי אוסר אמר ר' חזקיה בר חזקיה (בשם ר' אחא) אמר הכין אגיבון וכו' ע"ש.

פ"ו ה"ג וכהניה במחיר יבואו. לפנינו במיכה ג' י"א וכהניה במחיר יורו. וכן מובא הפסוק בירושלמי ד' זיטאמיר כאן. ובירושלמי קדושין ספ"ב בד' וויניציא.

פ"ו ה"ג המקום מביא עליהן ג' פורעניות. בבבלי שבת קל"ט ע"א בשנויים.

פ"ו ה"ג המוכר מעשרות שדהו לחבירו וכו'. וכ"ה בירושלמי קדושין פ"א ה"ד ובב"ב פ"ג ה"א בשנוים קלים. ועי' בבבלי ב"ב ס"ג ע"א. ובעיטור (קנין) מיהו דייקינן לה מהא דגרסינן בירושלמי אמר ר"א אמר (ליתא) ר"ל המוכר מעשה שדה (מעשרות שדהו) לחבירו לא עשה כלום וולדי שפחתו לחבירו לא עשה ולא (ליתא) כלום, אויר חורבתו לחבירו לא עשה ולא (ליתא) כלום, אבל (אלא) מוכר לו שדה ומשייר מעשה שדה (לו מעשרותיה) מוכר שפחה ומשייר וולדות (וולדה), מוכר (לו) חורבה ומשייר אוירא. ובהגהת מימוני ה' זכיה ומתנה פ"י המ"ו בשם העיטור דגרסינן בירושלמי אמר ר"א אמר ר"ל המוכר מעשה שדה (כגי' העיטור הנ"ל) לחבירו לא עשה כלום ולד שפחתו לא עשה ולא כלום אויר חורבתו לחבירו לא עשה ולא כלום אבל מוכר לו שדה ומשייר מעשה שדה מוכר שפחה ומשייר ולדות מוכר חורבה ומשייר אוירא וכו'. ובאור זרוע ח"ג (ב"ק סי' שס"ו) ותו הביא (ר' שמחה) ראיה וכו' דאמר ר"א בשם רשב"ל כל המוכר אויר חורבתו וכו' תפתר באומר תלוש מן חורבה זו שתקנה לך אוירא הא למדת דלא מצי למכור אויר חורבה ה"ה דלא מצי למכור פירות נכסי מלוג וכו'. ובחי' הרשב"א לגיטין (ד' מ"ב ע"ב) וכדגרסינן בירושלמי וכו' תני המוכר עוברי בהמתו וכו' ע"ש. ובשטה מקובצת כתובות נ"ט ע"א (כ' ע"ג).

פ"ו ה"ג מוכר לו שפחה וכו'. לפלא שלא נזכר כאן התוספתא ב"ב פ"ד שפחה מעוברת אני מוכר לך וכו' מכר את הוולד. ועי' ברא"ש ב"ב פ"ה סי' ט' ובב"י בטור יו"ד סי' רי"ב.

פ"ו ה"ג ומשייר לה אוירא. במרדכי ב"ב סי' תל"ז ובדפי' (הרשב"ם) כן בירושלמי וכו' דאין קנין חל על דבר שאין בו ממש דגרסינן התם דר"א בשם ר"ל וכו' מוכר לו חורבה ומעמיד לו (ומשייר לה) אוירא היאך יכול (איפשר) אדם וכו' תפתר באומר תלוש מן החורבה וכו' אלמא שאין יכול לזכות בדבר

שאין

שאין בו ממש. ועי' ברא"ש ב"ב פ"ד סי' ז'. ובשו"ת הרשב"ש סי' שכ"ב ומה שכתב במכירת האויר דאינו כלום תוספתא מפורשת היא המוכר אויר וכו' והביאה הירושלמי וכו'.

**פ"ו** ה"ג באומר לו תלוש מן החרבה. בקדושין הנ"ל בד' קושטנטינא: תפתר באומר לו חוק וקנה החרבה הזו שתקנה אויר שבה, ובא קרקע לפניו שהוא אומר לו תלוש מן הקרקע שיקנה וכו'.

**פ"ו** ה"ג שיהו כל המעשרות. בכת"י רומי שיהוא המעשרות.

**פ"ו** ה"ג מכרה לאחר אין במעשרות. במשנה למלך (מעשר פ"ו הי"ט) מכרה לאחר אין לו במעשרות. ובבאור מהר"י קורקוס שם: ובירושלמי נחלקו אם הזר ולקחה הוא עצמו וחזר ומכרה לו סתם אם נסתלק זכזהו כאלו קנאה אחר או לא ואמרו שזה המחלוקת תלוי במחלוקת אחר שנחלקו במגרש את אשתו וכו'.

**פ"ו** ה"ג תרין אמוראין חד אמר וכו'. בבבלי כתובות צ' ע"א נראה מפורש שהאמוראים האלו המה רב הונא ורב יהודה. ועי' באצוו"ר שקלים צד 33.

**פ"ו** ה"ג אר"ש בר אבדומא תמן וכו'. במשנה למלך הנ"ל אר"ש בר אבדומה תמן וכו' וה"פ וכו'.

**פ"ו** ה"ג כהן שמכר שדה לישראל וכו'. עי' ברמב"ם ה' מעשר פ"ו ה"כ. ובמשנה למלך שם גרסינן בירושלמי וכו' ע"מ שיהיו המעשרות שלי (שיהו המעשרות שלו) וכו' וכל זה הוא הוספות (פ"ו) בפרקין עכ"ל.

**פ"ו** ה"נ שלי לעולם אינו יכול למחות בידו. בירושלמי ב"מ פ"ה ה"ג תני (בתוספתא שם פ"ד) המוכר שדה לחבירו וכו' על מנת שהמעשרות שלי וכו' מותר. וע"ש במפרשים.

**פ"ו** ה"ג אתא עובדא קומי ר' אחא בר עולא. במשנה למלך הנ"ל ותו גרסינן בירושלמי אתא עובדא קומי ר' אחא בר עילא וחייבה מיתן ליה חד מן עסרא מן קנייא (מן עשרתי דקניא) ע"כ (בירושלמי) ולא ידעתי אם המעשה הזה היה דוקא באומר ד' או ה' שנים שיכול למחות בידו ואם עבר וזרעה שדה קנים חייביה ר"א למיתן ליה וכו' אבל באומר לעולם וכו'.

**פ"ו** ה"ג ישראל שמכר שדה לכהן וכו'. ברמב"ם (ה' מעשר פ"ו ה"כ) ישראל שקיבל שדה מכהן ולוי וכו'. ובהשגות הראב"ד שם א"א נוסחא דתוספתא (דמאי פ"ו) ישראל שמכר לכהן וזה עיקר וכ"ה בירושלמי עכ"ל. וברדב"ז שם ירושלמי פ"ו דדמאי ישראל שמכר שדהו לכהן וכו' והכי גרס הראב"ד בתוספתא וכו'. ובכסף משנה שם ואני אומר נוסחת הוספתא בידן כלשון רבינו ונוסחת הירושלמי כלשון הראב"ד וסמך רבינו על התוספתא וכו'. וזה מביאור מהר"י קורקוס שם.

**פ"ו** ה"נ כהן שמכר שדה לישראל וכו'. עי' ברמב"ם מעשר פ"ו ה"כ וברדב"ז שם וגרסינן תו התם (בירושלמי) כהן שמכר שדה לישראל וכו'.

**פ"ו** ה"ד במשנה מע"ש וכו'. באגודה נותן מע"ש של ירושלמי.

**פ"ו** ה"ד ע"ד דר"י וכו'. בר"ש: ירושלמי ע"ד דר"י וכו'. ובפי' מהר"י במ"צ: גרסינן ע"ד דר"י וכו' אר"י (ליתא) לשם וכו' ברם הכא לא. א"ל חכמים אף הכא יכול הוא הקרתני לעלות ולאוכלו בירושלים (י"א מלות אחרונות ליתא, ועי' במשנתינו). ובתוי"ט כתב הר"ש ירושלמי וכו' ע"ש.

**פ"ו** ה"ד ברם הכא יכול הקרתני. בשנות אליהו צריך הקרתני.

**פ"ו** ה"ה במשנה לשמן. באגודה לשמן ישראל מכהן ולוי (ג' מלות ליתא).

פ"ו

פ"ן ה"ה במשנה או למחצית שכר. במשנה שבמשניות' ליתא מלת או. ועי' ברע"ב ותוי"ט שהביאו גי' הירושלמי.

פ"ן ה"ה ר"י עבד זיתים בקרקע. עי' בר"ש ורא"ש. וברמב"ם מעשר פ"ו הי"ח וברדב"ז שם ובירושלמי משמע דמחלק בין מקבל קרקע למקבל אילנות וכו'.

פ"ן ה"ה מעתה אין יסבור רבי כר"ל. בר"א: יסבור ר"י (ר' יורה) כר"א.

פ"ן ה"ה פרתו של כהן וכו'. תוספתא דמאי פ"ו, ועי' בר"ש שהביא הירושלמי.

פ"ן ה"ה אמר לו תנם. בכת"י רומי אמר לו כהן תנם.

פ"ן ה"ה כדי יהב לה וכו'. בר"א כדו יהב לה כוליה מותר, כדו וכו'.

פ"ן ה"ה ומשום בזיון קדשים. בכת"י רומי ומשום חילול קדשים.

פ"ן ה"ו במשנה וצנועי. בכלאים פ"ט ה' ובמע"ש פ"ה א' והצנועין.

פ"ן ה"ו עטונין. בפי' הרא"ש זתיהם עפינן פי' קודם שיזיעו זיעת המעטן ופריך וכי דרך בני אדם כן (ה' מלות אחרונות ליתא) ומשני ע"י עילה כלומר בעלילה. כל שהוא התירו ב"ה. ובכ"י רומי דרך בני אדן (אדם) וכו'.

פ"ן ה"ו אלא ע"י עולה. בר"א ובכתי"ר ע"י עילה. וכ"ה בר"ש וע"ש.

פ"ן ה"ו ואורחא דבר נש מיכום תורא דידיה. בר"א: הורא רידיא. ובשביעית פ"ה ה"ח לית אורחא דבר נשא מיכום הורא רדיא. ועי' בר"ש. ובפי' מהר"י בס"צ וגרסינן אר"י טעמא דב"ה דרך ב"א לאכול (לוכל) זיתיהן עטונין כלומר שאינן מוכשרין, והקשו וכן דרך בני אדם (עי' לעיל) והירצו אין, ע"י עילה (אלא ע"י עולה) וב"ה כדעתהן וכו' ואורחא דבר נש מיכום תורא דיליה? אלא ע"י עילה וכן (ד' מלות אחרונות ליתא) ע"י עילה. ובכת"י רומי הורא רדייה אלא ע"י עילה. ובחי' הרמב"ן בע"ז ט"ו ע"א ופריק מערבאי וכו' לית אורחא דבר נשא מכם תירא דרידייא פי' דוקא בפרה החורשת אסרו ב"ש אבל בסתם שוורים לשחיטה נמי קיימי וכו'.

פ"ן ה"ז במשנה שנים שבצרו וכו'. בבאור מהר"י קורקוס ה' מעשר פ"ט הי"ג שנים שבצרו כרמיהם לתוך גת אחד אחד מעשר ואחד אינו (שאיני) מעשר המעשר (והמעשר) מעשר את חלקו בכל מקום שהוא ע"כ (במשנה) ויש גורסים (כמו שהוא לפנינו) מעשר את שלו וחלקו בכל מקום שהוא. ובהשגות הראב"ד שם המשנה כך היא שנים שבצרו (כרמ הן) לתוך גת אחת וכו' המעשר מעשר את שלו בכל (וחלקו בכל) מקום שהוא.

פ"ן ה"ז כשם שאמר. בכתי"ר כשם שאמרו.

פ"ן ה"ז שבכל מקום נשוך חיבור וכו'. עי' חלה פ"ג ה"ז ה"א שהנשוך תורה וכו'.

פ"ן ה"ח במשנה או שירשו. בהשגות הראב"ד ה' מעשר פ"ט הי"ג ליתא.

פ"ן ה"ח מהו צנועי כשירי. וכ"ה בנדה פ"ב ה"א שכל מי שהוא מקיים דברי חכמים נקרא צנוע. ומובא הירושלמי בערוך ערך צנע א' (פיזרו רל"ז) גמרא (כוונתו לירושלמי וכבר הראיתי בס"א שהראשונים מביאים גמרא וכוונתם לירושלמי, והגהת קאהוט ז"ל ללוא צורך) מהו צנועי כשירי אמר רב (בע"ה: רבי) חסדא כך שנינו וכו'.

פ"ן ה"ט המעשר מעשר את שלו וכו'. ברמב"ם (ה' מעשר פ"ט הי"ג) שנים שבצרו כרמיהן וכו' חייב להפריש ממנו מעשר דמאי על חלק ע"ה וכו'. ובהשגות הראב"ד שם ופרשו בירושלמי מעשר את שלו וחלקו (וחולקו) בכ"מ שהוא. וברדב"ז שם ירושלמי וכו' כלומר אם הפריש על שלו וכו'. ועי' בר"ש. ובבאור מהר"י קורקוס שם: ובירושלמי פירש הוא פתר לה

פי׳ ר׳ אלעזר המעשר וכו׳ ופירושו שצריך לתקן כל היין וכו׳.

פ"ך ה"ט וחצי חלקו שביד חבירו וכו׳. בהשגות הראב"ד שם ופרשו עוד חצי חלקו שביד חבירו (משלו) דמאי לפי שאינו מעשר וכו׳. וברדב"ז שם ובבאור מהרי"י קורקוס שם: ומה שאמרו עוד בירושלמי וחצי חלקו שביד חבירו דמאי, הם דברי ר׳ יוחנן דפליג אדרבי אלעזר ואמר מעשר את שלו ודאי וחלקו בכל מקום שהיא דמאי וכו׳. ובר"ש: וחצי חלקו שביד חבירו עביד (משלו) דמאי וכו׳.

פ"ך ה"י במשנה משבאו לרשות הגר וכו׳. עי׳ בבלי ע"ז ס"ה ע"א וקדושין י"ז ע"ב. ובמתניתא דבי"מ ובכת"י בגמ׳ הגי׳ לרשות הגוי, עי׳ דקדוקי סופרים ובתשובת הגאונים (זכרון לראשונים סי׳ תקמ"א) ואם משבאו ברשות ישראל אסור וכו׳. ולקמן בירושלמי בפרק זה הלכה י"א אמר סיפא וכו׳ אם משבאו לרשות הגר וכו׳. ועי׳ בב"י טור יו"ד סי׳ קמ"ו.

פ"ך ה"י מה פליגין בשחלקו שדה בקמתה וכו׳. ברמב"ם ה׳ תרומות פ"א ה"כ ישראל וגוי שחלקו שדה בשותפות אפילו חלקו שדה בקמתה וכו׳. ועי"ש בכ"מ שמביא ירושלמי דילן. ובר"ש: בשחלקו שדה בקמותיה, דאמר זהו חלקו המגיע (ד׳ מלות אחרונות מהר"ש בעצמו) וכו׳. ובבאור מהרי"י קירקוס (מעשר פ"ט הי"ג) ובירושלמי אוקמוה בחלקו שדה בקמתה וכו׳.

פ"ך ה"י ה"ד ע"ם שקנו, בר"א: ה"ד שקנו ע"ם שלא לחלוק.

פ"ך הי"א כמין דלופקי וכו׳. בפי׳ רה"ג לכלים (פרק כ"ב) והדלופקי פי׳ מקום מוכן הנחת לגינין של יין וכו׳ כדגרסינן בדמאי ב׳ צלמים אחד עשוי כמין דלפקי עכ"ל.

פ"ך הי"א והא מתני׳ פליגי וכו׳. במלאכת שלמה ירושלמי וכו׳ ופריך מתני׳ פליגא ומשני אימא סיפא (אמר סופא) ודוק ותשכח דלית היא פליגא דקתני סיפא אם משבאו וכו׳. ובר"ש (ד׳ ראשון) והתם פריך מתני׳ פליגא בתמיהא ומשני לית היא פליגא אם משבאו וכו׳. וכ"ה ברא"ש.

פ"ך הי"א עקילס הגר. בכת"י ריטי תרגם, ובתוספתא כאן אינקלוס הגר.

פ"ך הי"ב במשנה ע"ה שאמר לחבר וכו׳. בבבלי עירובין ל"ז ע"ב ע"ה שאמר לחבר וכו׳ גלוסקא אחת אינו צריך לעשר דברי ר׳ יוסי וחכ"א צריך לעשר (י׳ מלות אחרונות ליתא, ובתוספתא דמאי פ"ה שנוי בשנויים). ובבאור מהרי"י קירקוס (ה׳ מעשר פ"י הי"ח) ע"ה וכו׳ לוקח סתם ופטור (פטור) ואם (אם) אמר זה (זו) שלי וזה של חבר (וזו של חבירי) וכו׳. ובערוך (גלסק, ד"ר) גליסקין אחת (קלוסקין אחד).

פ"ך הי"ב תמן שתיקנו פטור ברם הכא שתיקונו חייב, יתני כן את שתיקונו פטור נאמן להחמיר ברם הכא פירושי להקל נאמן. בד׳ אמשטרדם: ותני כן את שתיקונו פטור נאמן להקל ברם הכא פירושי להקל אינו נאמן, ובמלאכת שלמה ובירושלמי פריך תמן פ"ב דפאה תנינן נאמנין על הלקט וכו׳ ומשמע דוקא על הלקט עצמו אבל אם הביא חטים ואמר מעושרין הן אינו נאמן וכו׳ והשני וכו׳ דאי בעי שתיק וכו׳ (כנראה שנירם: את שתיקותי פטור וכו׳) אבל ההיא דמתני׳ דפאה אפי׳ בשעת הקציר אם היה ע"ה עני מוכר החטים בשתיקה וכו׳. ואח"כ מצאתי בבאור מהרי"י קירקוס (ה׳ מעשר פי"ב הי"א) גם בירושלמי אמרו למה העני אינו נאמן על הלקט אלא בשעתו (משנה ב׳ פ"ה בפיאה) וכאן אתה מאמינו לומר מעושרים הם יתירצו כי שם שתקתו מחייבו

כי

כי אם היה שותק היה חייב וכו' אבל כאן אם היה שותק היה פטור וכו'.

פ"ך הי"ב גוי שהיה צוח וכו'. תוספתא דמאי פ"ה. ובעיטור (הכשר הבשר) ובמס' דמאי בירושלמי תני גוי שהיה צווח ואמר בואו וטלו ממני פירות חוקהן נטע רבעי הן (הן פירות ערלה הן נטע רבעי) וכו'. ובכת"י רומי פירות עזקה הן. ועי' בבלי יבמות קכ"ב ע"א ובחי' הרמב"ן שם. ובשו"ת אבקת רוכל סי' כ"ב וכ"ג שהאריך בזה ובשו"ת המבי"ט ח"א סי' י"א וסי' כ"א.

פ"ך הי"ב אם אמ' מגוי פלוני הבאתים וכו'. בתוספתא הנ"ל אבל אמר מאיש (מגוי) פלוני לקחתיו, מאיש פלוני כותי לקחתיו משלי הבאתים (ב' מלות ליתא) וכו'. ובעיטור הנ"ל אבל אמר מאינו יהודי פלוני הבאתים נאמן להחמיר דר"מ (דברי רבי)וכו'. ובראי"ש קדושין פ"א סי' ס"ב מדקתני בסיפא דהך מתניתין אבל אם אמר מאיש פלוני לקחתים נאמן להחמיר דברי רבי וכו'. ועי"ש בגליון. ובכת"י רומי מגוי פלוני הבאתים מתוך כרמי הבאתים וכו'.

פ"ך הי"ב וחכ"א דברי הגוי לא מעלין ולא מורידין. וכ"ה בתוספתא הנ"ל ובראי"ש מו"ק פ"ג סי' ל"ב ומסיים בתוספתא דברי ר"ש ב"ג (דברי רבי) רבי אומר נאמן הנכרי להחמיר אבל לא להקל וכו'. ובהג"מ פ"ז מה' אבל הי"ו ומסיים עלה בתוספתא דברי רבי, רשב"ג אומר נאמן הגוי להחמיר וכו' ע"ש.

פ"ך הי"ב ממה דתימא כותי כגוי דאיתפלגון כותי כגוי דברי ר', רשב"ג אומר כותי כגוי לכל דבר. בד' אמשטרדם: הדא דתימא כותי כגוי דאיתפלגון כותי אינו כגוי דברי רבי, רשב"ג אומר כותי כגוי לכל דבר. וצ"ל כותי כגוי דברי רבי רשבג"א כותי כישראל לכל דבר וכ"ה בתוספתא תרומות פ"ד ובירושלמי דמאי פ"ג ה"ד ברכות פ"ז ה"א שקלים פ"א ה"ד וכתובות פ"ג ה"א ובכת"י רומי כאן: רשבג"א כותי כישראל לכל דבר. ולפלא שבירושלמי גיטין פ"א ה"ד פליגי אמוראי בטעמא דמתניתין (שם) כל גט שיש עליו עד כותי פסול וכו'. ולא נזכר שם ממחלוקת רבי ורשב"ג הנ"ל?

פ"ך הי"ב והוא שיהא רוב מכנסו משלו. ברמב"ם (ה' מעשר פי"ב הי"א) ואם ידוע וכו' רוב מסכרו משדהו וכו'. ועי' בכ"מ שמקורו מכאן. ובר"ש: מכניסין (מכנסו) משלו כלומר אותה שדה שבסוריא. ובפי' ר"י במ"צ: משלו פי' מאותה שדה. ובבאור מהר"י קורקוס שם: והוא שיהא רוב מנכסי משלו ע"כ (בירושלמי) כלומר מאותה שדה שבסוריא.

פ"ך הי"ב ישראל שהיה לו ארים בסוריא וכו' ואמר הרי אילו מעושרין. ברמב"ם (ה' תרומות פ"א הי"ט) הרי אלי פטורין שאני אומר מן השוק לקחן; ובכ"מ שם ירושלמי פ"ו דדמאי ובנוסחא דילן כתוב שא"ל הרי אלו מעושרים ובנוסחת רבינו בירושלמי נראה שלא היה כתוב כן.

פ"ך הי"ג מתני' דר' יוסי וכו'. בר"ש ובפי' ר"י במ"צ: בירושלמי וכו' ומייתי ברייתא ר' יוסי פוטר (צריך לעשר, וצ"ל אין צריך לעשר) ר' יהודה אמר צריך לעשר (ח' מלות אחרונות חסרות). וכ"ה בתוספתא דמאי ריש פ"ח הוצאת צ"ם). ובבבלי עירובין ל"ז ע"ב מובא התוספתא הנ"ל במחלוקת ר' יוסי וחכמים ומסקינן איפוך, ע"ש בפי' רבינו חננאל ורש"י, ובירושלמי כאן הני' כמו שהוא בתוספתא, ועי' במלאכת שלמה.

פ"ך הי"ג אלא כי נן קיימין בסתם. בפי' מהר"י במ"צ: גרסי' בירושלמי במאי עסקינן אילימא כשאמר לו צא וקח לי שלוחו הוא וכו' ותירצו כן אנן קיי"ל באומר לו לך וקח אגודת ירק אחת והמשנה דתני וכו'. ובפי' הרע"ב:

פי'

פי׳ אחר מן הירושלמי ע״ה שאמר לחבר קח לי אגודת ירק והמוכר חבר וכו׳. ובשער המלך (מאכלות אסורות פ״ו ה״ו, ד׳ קל״ה ע״ב) מביא הרע״ב ומאריך בזה. ולפנינו בירושלמי אינו מבואר יפה.

פ״ך הי״ג לפיכך אם נתן אחת יתירה כו׳. ובבבלי כתובות צ״ח ע״ב מובאה הברייתא ובפירש״י שם הוסיפו לו אחת יתירה בתוספתא דמס׳ דמאי היא. וכ״ה שם בפ״ח. והמלה לפיכך ליתא שם. וליח כאן לפיכך (ירושלמי ע״ז פ״ר ה״ד).

פ״ך הי״ג ר׳ יודה אומר של לוקח ר׳ יוסי א׳ של שניהן. בבבלי הנ״ל אחת יתירה הכל לשליח דברי ר׳ יהודה ר׳ יוסי או׳ חולקין והתניא ר׳ יוסי אומר הכל לבעל המעות וכו׳, והגר״א הגיה בתוספתא שם תחת ר׳ יוסי: ר׳ מאיר וזה שלא כהבבלי והירושלמי.

פ״ך הי״ג כאן ע״י מעותיו של זה וע״י רגליו של זה. במרדכי כתובות סי׳ רנ״ט ראיתי כתוב בשם רשבים וכו׳ ומזלו דבעל המקח גרם לו בירושלמי פ״ו דדמאי מפורש יפה. לשון אביאסף. ובתשובות הגהות מימוני לס׳ קנין סי׳ כ״ב בס׳ החכמה וכו׳ ובאיכה רבתי נמי אמרינן גבי ההוא יניקא אנא ברגלי ואנת בפריטי. ובר״ש: ומשני באותן מעות של זה רגלים של זה כלומר וכו׳.

פ״ך הי״ג שניהן חולקין. בבבלי כתובות צ״ח ע״ב אמר רב פפא הלכתא דבר שיש לו קצבה חולקין דבר שאין לו קצבה הכל לבעל המעות וכו׳. ובירושלמי לא נזכר מזה.

פ״ך הי״ג רשב״ג אומר אם החליף את המעה. תוספתא דמאי פ״ח. וברמב״ם ה׳ מעשר פי״ ה״ח ואם החליף את המעה חייב לעשר. ובכ״מ שם בירושלמי תני רשבג״א אם החליף את המעה צריך לעשר. ובמלאכת שלמה ובירושלמי תני רשבג״א אם החליף את המעות (המעה) צריך לעשר.

פ״ך הי״ג הנותן מעות לחבירו וכו׳. ברמב״ם ה׳ שאלה ופקדון פ״ז ה״ז בד״א קודם שישתמש וכו׳ עד שיחזירם לבעלים. ובהגהות מימוני שם מובא למקור ירושלמי דילן. ועי׳ בר״ש. ובסמ״ג (עשין פ״ח) גרסינן בירושלמי דדמאי אמר ר״י הדא אמרה הנותן מעות לחבירו להחליפן (כן בד׳ ווניציא, אבל בד״א והחליפן) ואבדן (ואבדו) חייב באחריותן פי׳ דהוה ליה שולח יד בפקדון. ועי׳ בכ״מ ובמלאכת שלמה הנ״ל וברשב״ם ובתוס׳ ב״ב פ״ז ע״ב ד״ה אלא.

פ״ך הי״ג שמואל אמר במחליק בידיו. בפי׳ מהר״י במ״צ: שמואל אמר במחלק (במחליק) בידיו ר׳ אלעזר (לעזר) והוא שנטל חלקו בסוף, אר״י צורכא לדין וכו׳ כלומר המחלק בידיו זו לי וזו לחבירו וכו׳. וע״ש ובמלאכת שלמה. ובר״ש (ד׳ ראשון) שמואל אמר במחלק בידיו אר״א והוא שבא לחלקו בסוף (שנטל חלקו בסוף) וכו׳.

פ״ך הי״ג תני אומר הוא אדם לפועל וכו׳. קדושין פ״ב ה״א בשנוים קלים. ובתוספתא דמאי. פ״ה וע״ז פ״ז (הוצאת צ״מ) אומר אדם לחמריו ולפועליו צאו ואכלו וכו׳. ובכת״י אחר שם אומר אדם לחבירו וכו׳. ועי׳ בבבלי ע״ז ס״ג ע״ב ששם מובאה התוספתא הנ״ל בשנויים.

פ״ך הי״ג נעשה החנוני שלוחו של בעל הבית. בבבלי ע״ז ס״ג ע״ב אמר רב פפא כגון שהקדים לו דינר ורב אשי אמר כגון שנטל ונתן ביד. ובירושלמי כאן לא נזכר מזה. ובשו״ת דברי אמת להרב ר״י בכר דוד בקונטרסיו סי׳ א׳ מפלפל הרבה בירושלמי דילן.

פ״ך הי״ג תני לא יאמר אדם לחבירו הילך וכו׳. בבבלי ע״ז ע״א ע״א אל

יאמר

יאמר אדם לגוי וכו׳. ובתורת הבית להרשב״א (בית חמישי סוף שער ב׳) והכין משמע בגמרא דבני מערבא דגרסי׳ התם בפ״ו של מס׳ דמאי תני לא יאמר אדם לגוי (כגי׳ הבבלי הנ״ל) הילך מאתים דינרין (דינר) ושקול על ידי לאוצר אבל (אלא) אומר (הוא) לו פרשני מן האוצר אלמא דבשהקדים לו מעות מיירי עכ״ל. וכ״ה בריטב״א ע״ז שם. ובשו״ת הרשב״א ח״א סי׳ תרפ״ו ובריתא זו הביאוה בירושלמי של מס׳ דמאי פ״ו ושם שני בצדה לא יאמר אדם לחבירו הילך מאתים (דינר) ושקול ע״י לאיצר אבל אומר פשרני (פרשיני, ובתוספתא דמאי הנ״ל פטרני) מן האוצר ודכוותה היא בגמרא בע״ז פרק השוכר לא יאמר לגוי טול וכו׳. וכבר העירותי באצוי״ר ברכות (צד 78) שלהרשב״א היו כת״י שונים מהירושלמי. ובערוך (ערך פל) בע״ז וכו׳ ובירושלמי ס״פ המקבל בדמאי לא יאמר אדם לגוי (כגי׳ הנ״ל) פול תחתי לעוצר (הילך וכו׳ ושקול) פי׳ הפל עצמך לפיים את העוצר השלטון וכו׳. ובר״ן ע״ז פ״ה סי׳ אלף ש״א יש לומר דהכא נמי בשהקדים לו דינר ואמר לו טול החתי לאיצר ודכוותה במלטני מן האוצר שרי ויש לזה היכחה בירושלמי פ״ו דדמאי. ובס׳ תולדות אדם וחוה (נתיב י״ז חלק א׳) ובירושלמי בין אמר מלטני מן האוצר בין אמר פרשני מן האוצר מותר אפילו הקדים לו מעות. ובב״י (טור יו״ד סי׳ קל״ב) וכתב רבינו ירוחם בשם הירושלמי בין מלטני מן האוצר בין שאמר פרשני מן האוצר וכו׳. וכיון להנ״ל. וגירסתם משינה משלפנינו. ובס׳ התרומות (שער ט״ו). בתוספתא ששנויה כך לא יאמר אדם לגוי ולא לכותי ולמי שאינו נאמן על המעשרות (ז׳ מלות ליתא) הילך וכו׳ אבל אומרים לו פרשני וכו׳.

פ״ך הי״ג וכן לא יאמר אדם לחבירו וכו׳. בתוספתא דמאי פ״ו (הוצאה הנ״ל) לא יאמר אדם לחבירו הילך מאתים זוז ופול תחתי לאומנות אלא אומר לו פטרני מן האומנות. ובשו״ת הרשב״א הנ״ל (בהשאלה) שאמרו בתוספתא (הנ״ל) לא יאמר אדם לחבירו הולך (הילך) מאתים זוז ושקול ע״י לאומנות אבל (אלא) אומר לו פשרני (פרשיני) מן האומנות וכו׳. ובס׳ תולדות אדם וחוה הנ״ל (קושטנטינה עור״ה) אבל עול (בב״י הנ״ל העתיק: פול) תחותאי או שקול ע״י לאיצר אסור וכו׳. ובריטב״א ע״ז הנ״ל מ״ש בירושלמי וכן לא יאמר אדם לחבירו הא לך ר׳ זוז ושקול תחתי (ע״י) לאומנות המלך (ליתא) כלומר שהיתה עליו מלאכה לעשות למלך וכו׳. ובס׳ התרומות הנ״ל וכן לא יאמרו לחבירו הילך מאתים זוז ושקול וכו׳ ע״ש.

פ״ז ה״א מתני׳ אמר וכו׳. בר״א: הא (ליתא) מתני׳ זו (ליתא) אמר אפילו בוודאי (בט״ס: זו) דתנינן (תנינן) תמן וכו׳. ובר״ש: ירושלמי אר״י כתני׳ בספק (בדמאי) הא בוודאי לא הא מתני׳ אמדה וכו׳ מתני׳ בספק כלומר בדמאי וכו׳ ובר״ש בד׳ ראשון בודאי לא מתני׳ אמר אפי׳ בוודאי דתנינן וכו׳. וכן בפי׳ ריבמ״ץ. ובכת״י רומי ליתא המלה: זו. ועי׳ בבפו״פ פל״ח (צד תקל״ב וצד תק״ל).

פ״ז ה״א דתנינן הא דמאי. בר״א: דתנינן היו דמאי. וכן בר״ש, ובשו״ת מהרימ״ט ח״א סי׳ כ״ד ובירושלמי אר״י מתניתא בדמאי הא בודאי לא ופריך דתנינן לקמן בההוא פרקא היו לו האנים וכו׳ והוא בבית המדרש (או בשדה) דההיא בודאי מיירי דקתני סיפא היו דמאי, ומסיק דמתני׳ בין דמאי בין ודאי שרי שבודאי התירו וכו׳ ע״ש.

פ״ז ה״א דמאי אדם מתנה על דבר שאינו ברשותו. ברמב״ם (ה׳ מעשר פ״ט ה״ז) מפני שמותר לאדם להתנות תנאים אלו על הדמאי אעפ״י שאינו

ברשותו

ברשותו, וברדב"ז ובבאור מהר"י קורקוס שם מובא הירושלמי. ובתוס' סוכה כ"ג ע"ב ד"ה שני כדאיתא בירושלמי דדמאי מה בין דמאי לוודאי, דמאי אדם מתנה על דבר שאינו ברשותו ודאי אינו מתנה אלא על דבר שברשותו וכו'. ועי' בכפו"פ הנ"ל.

פ"ז ה"א ר' ינאי הוה ליה תנאי ודאי. בתוס' סוכה הנ"ל ובהדיא אמרינן בירושלמי ר"י הוה ליה תנאי ודאי שאל ר"ח רבו (ר"ח רובה) מהו מתקנא בשבתא א"ל למען תלמד וגו' ואפילו בשבת פי' תנאי ודאי שהיה לו טבל ודאי שהתנה עליו מע"ש מה שאני עתיד להפריש יהא מעשר וכו'. ובסמ"ג (לוין ע"ה) אלא אפילו ודאי טבל כדאיתא בירושלמי דדמאי א"ר ינאי הוה ליה טבל ודאי שאל לר"ח רבה מהו לתקנו בשבתא וכו'. ובר"ש דמאי פ"ד ד' ובהדיא אמרי' לקמן בירושלמי פ"ז ר' ינאי הוה ליה תאני (תנאי) ודאי שאל לר' ירמיה רבה (ר"ח רובה ובבבלי שבת כ"ט ע"ב לעילא מר' ירמיה רבה) פי' תאני ודאי תאנים שהיה לו ודאי טבל וכו'. ובר"ש דפוס ראשון: הוה ליה תנאי ודאי וכו'. ובכפתור ופרח פרק ל"ה והכי איתא בירושלמי ר"י הוה ליה תנאי ודאי שאל לו וכו'.

פ"ז ה"א א"ל למען תלמד ליראה וגו'. בתוס' ב"ב כ"א ע"א ד"ה כי כדדרשינן בספרי למען תלמד ליראה וגו' גדול מעשר שני שמביא לידי תלמוד לפי שהיה עומד בירושלים וכו' ע"ש ולפנינו בספרי ליתא.

פ"ז ה"א מהו דחמית מיקל בלשי תלוי בי. בכת"י רומי מקיל בלשית לוי בו. ופי' שאלו מהו זה שחלמתי שמקל בלשי מקל השומרים תלוי בי (בכלים פט"ו ד' ותלוי מקל הבלשן) והשיב לו ר' חייא עתיד אתה להנהיג שררה בישראל, שהמקל הנתלה בו יורה כי יהיה לראש ומנהיג בישראל. ובבבלי יבמות צ"ג ע"ב שר' ינאי אמר לר' חייא והא אקרינן בחלמא קנה רצוץ וגו' והשיב לו ר' חייא שפיר עבדית וכו'. וזוכר אני שראיתי זה באיזה ספר.

פ"ז ה"א אתת לגבי ר"ה ושלח לזבדי בן לוי. בר"ש ד' ראשון: שלח לזכרי (לזבדי) בן לוי דיתקין ליה (לילא). ובכפתור ופרח (פל"ח) עוד יתבאר מהירושלמי שבשעת הפרשה והגבהת זה התיקון וכו' ומביא ע"ז מעשה ר"ה וכו' אתיא אתתא וכו' אמר לה לר"א שלח זבדי בן לוי דתקן ליה וכו'. והלשון מגומגם קצת.

פ"ז ה"א אי בשיש לו תנאי עליו ועל אחרים וכו'. בר"ש: ומסיק ר' זירא דאם התנה ר' אושעיא בשבילו ובשביל אחרים לתקן אעפ"י שאין להם זכיה בו כלומר דלא יאכל ממנו.

פ"ז ה"א אמר ר' ינאי צריך וכו'. בר"ש. אמר ר' צריך וכו'. ובכפתור ופרח פל"ח ירושלמי אמר ר' יונה (ר' ינאי) צריך שיהיה זכור תנאו. וכ"ה בפי' ריבמ"צ.

פ"ז ה"א וצריך להחליט בשפתיו. בכת"י רומי להלחיש. ובר"ש ורא"ש צריך להלחיש כשפותחין (בשפתיו). ובכפו"פ הנ"ל וברמב"ם ה' מעשר פ"ט ה"ט ובריבמ"צ להלחיש. ובמלאכת שלמה להחליש בשפתיו.

פ"ז ה"א ולא נמצא במתקן בשבת. בפי' ריבמ"צ כשמפריש מן האוכל ועושהו מעשר. וכ"ה בר"ש ובכפו"פ הנ"ל.

פ"ז ה"א א"ל אדהי תנא. בר"א אדהי תנאי. ובכת"י רומי אדהיתניה. ובר"ש (ד"ר) ובר"א"ש ובריבמ"צ וכפו"פ הנ"ל א"ל אדחי תנא כלומר איססייא ואדחה את התנאי ועוד יש לפרש ארהיתנה הכל תיבה אחת (כבכתי"ר הנ"ל) כלומר בשביל שהתנה עליו בערב שבת מותר להחליש בשבת. ועי' באצוי"ר לכלאים צד 38. ויש מי שהגיה אדכר תנאי. ולא נראה בעיני.

פ"ן ה"א מפני אובדן אוכלים. בפי' ריבמ"צ כשמפריש ועושהו מעשר לא נמצא מאבד האוכלים כשמשליכו אל הארץ. וכ"ה בכפתור ופרח הנ"ל.

פ"ן ה"א מפרדי כל שהוא ואוכל. המלה ואוכל ליתא בפי' ריבמ"צ ובכפו"פ הנ"ל. וכן ליתא בד' אמשטרדם. וכן הנכון. אבל בר"ש ורא"ש איתא. ועי' לעיל פ"א ה"ב לאבד כ"ש וכו'.

פ"ן ה"א ואינו אסור משום גזל. בכפו"פ הנ"ל ואינו אסור משום גזל א"ל רוצה הוא שיהא לו קורת (נחת) רוח פי' גזל למ"ה המזמן ומשני שהעם הארץ רוצה בנחת רוח אוהבו שהזמיני.

פ"ן ה"א ר' ור' יוסי בר"י, ברא"ש דר' יוסי ור' יהודה.

פ"ן ה"א מזרקן אילין לאילין וכו'. בכפו"פ הנ"ל וזאת תרומת מעשר שהפריש יזרקנה או יפסידנה וכו' וכן נראה הענין מן הירושלמי רבי וריב"י נתאכסנו אצל בעל הבית והיו משליכין זה לזה שעור תרומת מעשר ומאבדין אותה.

פ"ן ה"א תני ר' יודה אוסר. במלאכת שלמה ובירושלמי תני ר' יהודה אוסר לת"ח לאכול אצל ע"ה המזמין אותו בשבת (ט' מלות אחרונות ליתא) דס"ל דאין תנאי מועיל אפילו בדמאי וכו'

פ"ן ה"א ויש אדם מפריש וכו'. ברמב"ם ה' מעשר פ"ו ה"ח המוכר פירות לחבירו מוכר אומר ע"ם שהן טבל וכו'. ובבאור מהר"י קורקוס שם בתוספתא דמע"ש ובירושלמי ויש אדם מפריש על דבר שאיני שלו ומשני עשו אותו כמוכר טבלים (פירות טבולין) וכו'.'

פ"ן ה"א דתני המוכר פירות טבולין וכו'. ברמב"ם ה' מעשר פ"ו ה"ז המוכר פירות לחבירו ונזכר שהם טבל וכו'. ובהשגות הראב"ד שם ובתוספתא דמע"ש אינו כן אלא יהא קורא שם למעשרותיהם וכו'. וברדב"ז שם המוכר פירות לחבירו וכו' תוספתא היא (פ"ג דמע"ש) ובפ"ז דדמאי מייתי לה בירושלמי ומסיים בה (בתוספתא ובירושלמי) מעשר עליהם וקורא שם למעשרותיהם ומשמע דאין צריך להפריש ממש המעשרות וכו' וע"ש בבאור מהר"י קורקוס ובכ"מ. ובשו"ת רלב"ח סי' קי"ד (ר' קנ"ט ע"ג) עוד אחרת יש דומה לאלו וצריך אני להביאה והיא שנויה בתוספת במע"ש פ"ג ומייתי לה בירושלמי דמאי והרמב"ם כתבה וכו' ע"ש.

פ"ן ה"ב במשנה זה שעשיתי. בחי' הרשב"א חולין י"ג ע"ב וזה שעשיתי.

פ"ן ה"ב במשנה ומע"ש בפיו. גי' יותר נכונה בתוס' ריד"א בשבת (קמ"ב ע"א ומע"ש בצפונו או בדרומו (ג' מלות ליתא ועי' לעיל במשנה א').

פ"ן ה"ב כיני מהגיתא לעניין מזיגת הכוס. בבאור מהר"י קורקוס (מעשר פ"ט ה"י) אפשר שסובר (הרמב"ם) שהירושלמי אינו פי' המשנה אלא דין בפני עצמו דלשון מוזגי לא משמע אלא שבעת שמוזגו מתנה אלא שלשון הירושלמי אינו נראה כן שאמרו כיני (צ"ל כיני) מתני' ולענין מזיגת הכוס וכו' מוכח דפירוש' דמתני' הוא וכו'.

פ"ן ה"ב באומר לכשישתה וכו'. בד"א: באומר לכששתה למפרע טבל שתה. ובר"ש ורא"ש באומר לכשאשתה למפרע וכו'. ובחי' הרשב"א בסוכה כ"ג ע"ב וכן אמרו בירושלמי אם באומר מכבר משקה מעורב הוא פי' אם קרא שם לגמרי מעכשיו ואם באומר וכו' באומר מכבר לכשישתה (לכשאשתה), ובחי' הרשב"א חולין י"ד ע"ב וגרסינן בירושלמי וכו'. ועי' כרע"ב ובמע"ש (פ"ב הי"א) וברמב"ם (מע"ש פ"ה הט"ו) ובהשגות הראב"ד וברדב"ז ובכ"מ שם

מובא

מיבא הירושלמי. ובכפו״פ פל״ח ושואל הירושלמי מתי יאמר זה אם קודם שתיה וכו

**פ״ז** ה״ב מטלטלין תרומה טהורה וכו׳. בר״ש ורא״ש כדתנינן מטלטלי תרומה טמאה עם הטהורין ועם החולין וכו׳. ועי׳ ירושלמי פסחים פ״ג ה״ג.

**פ״ז** ה״ב עם יציאתו מן הכוס קדיש. ברא״ש עם יציאתו מן הכוס הוא קדיש כלומר אין התרומה קדושה עד שישתה ומאז והלאה אינו מטלטל את הכוס אלא מניחו על השולחן. וברדב״ז (מעשר פ״ט ה״י) והקשו בירושלמי עלה ולא נמצא מטלטל תרומה בשבת ותירצו באומר עם יציאתו מן הכוס קדיש. ולפנינו משונה.

**פ״ז** ה״ב על הכוס שהוא על אתר עי׳ בר״ש ורא״ש בכוס שהוא וכו׳. ובכפו״פ פל״ח אומר הירושלמי הכל מודים בכוס שהוא על אתר, קורא מע״ש לשבת על אתר כלומר זמן סמוך זה לזה וקרוב. וברדב״ז הנ״ל ועוד הקשו וניחוש שמא ישפך הכוס ונמצא שתה טבלים למפרע ותירצו וכו׳ על אתר כלומר בשלמא וכו׳.

**פ״ז** ה״ג במשנה ומחולל על המעות. בכפו״פ (פל״ט) מחילל על המעות.

**פ״ז** ה״ג ר״ל בשם ר״ה וכו׳. בתרומות פ״ד ה״ב ר״ל בשם ר״ה עשו אותו כפ״על (ליתא) שאינו מאמין לבעל הבית וכו׳ נשרפו הפירות דתרומה בטילה (בטיבולה) וכו׳.

**פ״ז** ה״ד במשנה והוסך וכו׳. רשבג״א לא יחסיך. במשנה שבמשניות וחושך וכו׳ לא יחשוך. ובערוך ערך חסך רשבג״א לא יחסוך מפני (שהוא) שממעט במלאכתו של בעל הבית פי׳ רבינו דניאל בר״י לא יפחות גרוגרת מאכילתו וכו׳. ובב״מ (מעשר פ״ט ה״א) וחוסך וכו׳. ובהשגות הראב״ד שם מה שאמר ת״ק וחושך גרוגרת אחת דברי רבי (ב׳ מלות ליתא) וכו׳. ובמגן אבות להרשב״ץ (פ״ב ח׳) וכן אמרו בז׳ מדמאי רשבג״א לא יחשוך מפיו גרוגרות (ב׳ מלות ליתא שממעט במלאכתו של בעה״ב וכו׳. ועי׳ בכפו״פ פל״ט (צד תקמ״א בהוצאות לונץ).

**פ״ז** ה״ד מהו חשר וכו׳. בד״א: מהו חשך, וכצ״ל.

**פ״ז** ה״ד לא יחרוש אדם בפרתו וכו׳. עי׳ ברי״ף ב״מ (תצ״ה). וברמב״ם (שכירות פי״ג ה״ו) אבל אין הפועל רשאי לעשות מלאכתו בלילה ולהשכיר עצמו ביום או לדוש בפרתו ערבית ולהשכירה שחרית ולא יהיה מרעיב ומסגף עצמו וכו׳. ומקורו מכאן. ובערוך ערך חסך ותניא לא ישכיר אדם את עצמו וירעיב עצמו מפני שממעט וכו׳ וכן מפורש בירושלמי. ובערוך (ד״ר) לא ישכים אדם עצמו וירעיב עצמו וכו׳. ובסמ״ג עשין צ״א גרסינן בירושלמי דמס׳ דמאי אין הפועל רשאי לעשות מלאכתו בלילה ולהשכיר עצמו ביום או לדוש בפרתו ערבית ולהשכירה שחרית (שש מלות אחרונות ליתא לפנינו ואיתא בתוספתא ב״מ פ״ח) לא ירעיב ויסגף עצמו ויאכיל מזונותיו לבניו (שלש מלות אחרונות ליתא) מפני גזל מלאכתו של בעל הבית (מפני שהוא ממעט וכו׳) שהרי יכשלו כחו ויתחלש דעתו ולא יעשה מלאכה בכח והרי יעקב אבינו אמר כי בכל כחי עבדתי וגו׳ (י״ח מלות אחרונות ליתא לפנינו בירושלמי ובתוספתא) ובאור זרוע (ח״ג ב״מ, סי׳ רמ״ו) ובירושלמי תני לא יחרוש וכו׳ ע״כ לשון מו׳ רבינו אבי העזרי זצ״ל שכתב בספרו הנקרא אבי אסף. ובאו״ז ח״א סי׳ תשע״ב דאמרי׳ בירושלמי דזרעים שאסור לו למלמד וכו׳. ובשו״ת זקן אהר סי׳ ס״ו ומי זוטר מה שאמר בירושלמי לא יחרוש אדם בפרתו בלילה וכו׳ ע״ש.

**פ״ז** ה״ד לא יעשה בתוך שלו. ובי״ה בר״ש (ד׳ ראשון). ובר׳ המאוחרים משל׳.

**פ״ז** ה״ד אשכח ספרא איינים וכו׳. בכת״י רומי דאי נאיים. ובר״ש אשכח ספרא אטימוייא וכו׳ אטימוייא כך קורין לחולה בלשון יון וכו׳. ובפי׳ הדא״ש אשכח ספרא אטימוס. (בב״ר פ׳ מ״ח אות ז׳ עומד אין כתיב כאן וכו׳

אטימוס

אטימום) ובסמ״ג עשין צ״א ר״י אזל לחד אתרא חזא ספרא אטמום פי׳ ראה מלמד תינוקת (ספרא) חלש כעין אטום וכו׳. ובאו״ז (ח״ג ב״מ סי׳ רס״ו) זבירושלמי דורעים אמר שאסר לו למלמד ליקץ בלילה יותר מעונתו וכו׳. ובהג״מ (ה׳ שכירות פי״ג ה״ו) גרסינן עוד בירושלמי וכו׳ ספרא אטימום פי׳ מלמד תינוקת שהיה חלש כעין חולה וכו׳. ובכפתור ופרח (פל״ט) ר׳ יוסי (יוחנן) אזל לחד אתר אשכח חד ספרא אטמיאם א״ל מהו כן א״ל ציים א״ל אסור וכו׳ פי׳ אטמיאם חולה, ציים רגיל להתענות וכו׳. ובמגן אבות להרשב״ץ פ״ב ח׳) וכן מפורש בירושלמי ר׳ יוחנן אשכח ספרא אטימוים פי׳ שהיה חולה וכו׳. ובאגודה (דמאי פ״ו) אשכח ספרא נאנוי פי׳ חלש אמר מהו כדין א״ל צאים (ציים) וכו׳. וביוחסין (ר׳ לונדון צד 86) ירושלמי וכו׳ אטימום פי׳ חולה וכו׳ ע״ש. ובמעריך במס׳ דמאי איינים ל״י הוא ופירושה חלש. ועי׳ בס׳ חסידים (ר״ב, צד 49)

פ״ץ ה״ד אם מלאכתו של בשר ודם. ברבינו יונה לברכות סי׳ כ״ג כדאמרינן בירושלמי א״ר יוחנן אגן אגירי דיממא אנן יזפינן ביממא ופרעינן בלילה כלומר מי שהוא שכיר אין לו להתבטל ממלאכתו כל היום וכו׳.

פ״ץ ה״ד תניי ב״ד שתהא תרומת מעשר משל פועל ומ״ש משל בעל הבית. כעין זה לעיל פ״ב ה״ה ר׳ יוחנן בשם ר״ש ב״י תניי ב״ד היא שתהא תרומת מעשר וכו׳. ובר״ש ובר״אש: תנאי ב״ד קתני בירושלמי ובתוספתא (דמאי פ״ח) תנאי ב״ד הוא שתהא תרומת מעשר משל בעה״ב ומ״ש של פועל. וכ״ה ברמב״ם (מעשר פ״ט הי״א). ובבאור מהר״י קורקוס שם והכי איתא בירושלמי ר׳ חייא (בר אשי) בשם רב תנאי ב״ד תרומת מעשר משל ב״ה ומ״ש משל פועל ובירושלמי שלנו כתוב בהפך והוא טעות וכו׳. וכ״ה בב״מ שם.

פ״ץ ה״ה במשנה מבין הכותים. בחי׳ הרשב״א בסוכה כ״ג ע״ב פי׳ בערב שבת ושכח ולא הפריש ויש שנורסין כן בפירוש וכו׳. ובחי׳ הרשב״א בברכות מ״ז. וכדתנן הלוקח וכו׳ מע״ש וכו׳. ובחי׳ הרשב״א ב״ק ס״ט הלוקח יין מבין הקראיים וכו׳ דאע״ג דקראיים מדקדקין הרבה במאי דכתיבא וכו׳ ע״ש.

פ״ץ ה״ה במשנה שאני עתיד להפריש. בתו״י יומא נ״ו ע״ב ד״ה ומיחל וקתני מה (ליתא) שאני עתיד להפריש וכו׳.

פ״ץ ה״ה במשנה הרי הן תרומה. ברש״י מכות י״ט ע״ב דתנן שני לוגין וכו׳ תרומה במקומן (ליתא).

פ״ץ ה״ה במשנה ועשרה מעשר. בחי׳ הרשב״א ברכות הנ״ל עשרה מ״ר (ליתא).

פ״ץ ה״ה במשנה ומיחל ושותה. בבבלי עירובין ל״ו ע״ב שמעינן ליה לר׳ יהודה דלית ליה ברירה דתנן הלוקח וכו׳ ומיחל ושותה מיד דברי ר״מ ר׳ יהודה ור״י ור״ש אוסרין (י״א מלות אהרונות ליתא ועי׳ בתוספתא דמאי פ״ח ובתוס׳ עירובין שם ד״ה דתנן ובחי׳ הרשב״א חולין הנ״ל דתנן הלוקח וכו׳ ומשנה היא במס׳ דמאי וכו׳ ובכפתור ופרח פל״ח (הוצאת לונץ צד תקל״ג) מובאה ג״כ המשנה בשנויים).

פ״ץ ה״ה במשנה ומיחל ושותה. בערוך (חל א׳ ד״ר) ומוחל ושותה ובמאירי (מובא בשטה מקובצת בב״ק ס״ט ע״ב) ומה שאמרו מחל ושותה מיד פירש בו גדולי המחברים מתחיל ושותה מיד ויש גורסין מוהל מלשון מהול במים וחכמים הצרפתים מפרשים מלשון חלול וכו׳. ועי׳ במאירי בסוכה כ״ג ע״ב. ובתו״י ביומא נ״ה ע״ב ובערוך גרם בשם רה״ג מוהל ושותה מיד כלומר מוחל

ז שותה

ושותה וכו׳. ועי׳ בערוך חל א׳ ובתוס׳ יומא נ״ה ע״ב ד״ה הלוקח. ובכפו״פ (פל״ח) הרי בכאן שלש לשונות לפי מה שנמצא שהרי התוספתא גרים מיחל ושותה מתחיל וכו׳ ע״ש ובפרק ה׳ צד נ״ב.

פ״ז ה״ה תני ר׳ יוסי ור״ש אוסרין. וכ״ה בגיטין פ״ג ה״ח ולעיל פרק זה ה״ב. ובבבלי עירובין ל״ז ע״א זוזי קתני דברי ר״מ ור״י, ר׳ יוסי ור׳ שמעון אוסרין וכו׳.

פ״ז ה״ה שמא יסייע. בכת״י רומי שמא יסיים.

פ״ז ה״ה ר׳ יוסי אומר לא חילל. בבבלי עירובין ל״ז ע״ב רי״א מחולל, איפוך כו׳.

פ״ז ה״ה תמן תנינן המניח פירות להיות מפריש עליהן מע״ש. בד״א: המניח פירות להיות מפריש עליהן כו׳ מע״ש. והמלה כו׳ מרמזת שנתקצרה המשנה ח׳ בפ״ג דגיטין.

פ״ז ה״ה אפי׳ הוציא את כל הכים וכו׳. במעילה כ״א ע״ב כי אתא רב דימי אמר רמי ליה ר״ל לר״י מ״ש רישא ומ״ש סיפא א״ל סיפא באומר לא יפטור כום זה מן ההקדש כי אתא רבין וכו׳. והירושלמי כרב דימי.

פ״ז ה״ה אם אמר הרי זו תרומת מעשר מחלל וכו׳. לפנינו בפרק ד׳ דטבול יום משנה ד׳ אם אמר הרי זה תרומת מעשר משתחשך הרי זה תרומת מעשר וכו׳.

פ״ז ה״ה טבל שיש עליו תניי וכו׳. ברמב״ם (מעשר פ״ט ה״ט) וטבל שיש עליו תנאי זה מותר לטלטלו בשבת וכו׳. ובררב״ז שם בירושלמי אר״ז טבל שיש עליו תנאי מותר לטלטלו בשבת כיצד הוא עושה נותן עיניו במקצתו ואוכל את השאר וכו׳ ועדיין אני חושד שזה הירושלמי לא נאמר אלא אליבא דמתניתין וכו׳. ובשו״ת מהרימ״ט ח״א סי׳ כ״ד ובירושלמי וכו׳ אר״ז הי״א טבל שיש עליו תנאי וכו׳ פי׳ טבל שהתנה עליו מע״ש שני לוגין שאני עתיד להפקיש וכו׳ דעלה מיירי התם וכו׳.

פ״ז ה״ו במשנה ועשרה מעשר. בתוס׳ רי״ד״א בשבת קמ״ב ע״א עשרה מעשר ראשון וכו׳. ועי׳ בכפתור ופרח פל״ח (הוצאת לונץ, צד תקל״ב).

פ״ז ה״ו ותני עלה נוטל וכו׳. לעיל פ״א סה״ד. ועי׳ בתוס׳ תמורה ד׳ ע״א ד״ה היו.

פ״ז ה״ו לא מצי תניתה. בר״ש: וזה לשון הירושלמי ותני וכו׳ שמואל אמר לא מצי תנינא (תניתה) וכו׳ חדא למאה (למאת) וכו׳ ע״ש. וכן בכת״י רומי חדא למאה.

פ״ז ה״ו א״ר בר חנינה. בד״א ובכת״י רומי אר״י בר חנינא. ובר״ש: ירושלמי א״ר יוסי בר חנינא. ובתמורה ד׳ ע״א מחלוקת ר״א ור׳ יוסי בר חנינא.

פ״ז ה״ו על הראשונה עובר בעשה וכו׳. וכ״ה בר״ש. ובתוס׳ תמורה ד׳ ע״א ד״ה ואתמר וגרסינן בירושלמי על הראשונה בעשה ועל השניה בלאו (בעשה ול״ת) ויש לפרש על הראשונה אם קבע מעשרותיהן בתוכה עוכר בעשה וכו׳ ואית דגרסי איפכא על הראשונה בלאו ועל השניה בעשה וה״פ על רישא של משנה וכו׳. ועי׳ בס׳ קהלת יעקב להר״י אלגאזי אות ת׳ ד׳ קמ״ו.

פ״ז ה״ו שקבעו שני שמות. בר״ש: שקבע שני שמות.

פ״ז ה״ו דר״מ אמר אין את תופס וכו׳. עי׳ בר״ש ורא״ש. ובס׳ קהלת יעקב הנ״ל ואמרי׳ בירושלמי דמתני׳ ר״מ היא דאמר תפוס לשון (ליתא) ראשון דאם אמר הר״ז תמורת עולה ותמורת שלמים הר״ז תמורת עולה עכ״ל ועי׳ זבחים ל׳ ע״א.

פ״ז ה״ו די מתניתא מעשרותיהן וכו׳. בד״א דתני מעשרותיהן מעשרות בלבלה בחבירתה (וחבירתה, ובמשנה: שחבירתה) קרא שם וכו׳.

פ״ז ה״ו כאן במתכוין לפחות וכו׳. כעין זה בתרומות פ״ד ה״ד כאן במתכוין וכו׳.

פ״ז ה״ז במשנה להפריש למחר. בר״ש דמאי פ״ד משנה ד׳ וגבי היו

לו

לו תאנים של טבל קתני שאני עתיד להפריש ולא קתני למחר וכו' דהכי נמי בסיפא דקתני היו דמאי ולא קא תני למחר וכו'.

פ"ז ה"ו במשנה ומחול על המעות. במשנה שבמשניות ומחולל על המעות. ובתוס' עירובין ל"ז ע"א ד"ה מיחל דדוקא בסיפא דהך מתני' גבי דמאי קתני ומחלל על המעות וכו' ע"ש. וכ"ה בתוס' ריד"א בשבת קמ"ב ע"א.

פ"ז ה"ז נוטל עשרים וכו'. עי' ברמב"ם (ה' מעשר פ"ז הי"א) וברדב"ז שם והכי משמע נמי מן הירושלמי דגרסינן עלה דסיפא דמתניתין כיצד הוא עושה נוטל עשרים תאנים מאי זו מהם (מהן) שירצה וכו' ואם היתה אחת גדולה וכו' (ה' מלות אחרונות ליתא) וכו' ע"ש. ובכת"י רומי אית בהון חדא (ליתא) תרומת מעשר.

פ"ז ה"ח במשנה היו לפניו שתי כלכלות וכו'. במתניתא דב"מ ובמשנה שבמשניות היו לפניו שתי כלכלות של טבל ואמר מעשרות זו (של זו) בזו הראשונה מעושרת, של זו בזו ושל זו בזו הראשונה מעושרת (ה' מלות אחרונות ליתא לפניני במשנה) מעשרותיהן מעשר (מעשרות) כלכלה בחבירתה קרא שם. וכ"ה באיזה שנוים קלים בתמורה ד' ע"א וע"ש ובגליון שטה מקובצת שם ובסוף המסכתא ובאגודה ובספר קהלת יעקב להר"י אלגאזי ד' קמ"ו סי' שי"ר.

פ"ז ה"ח במשנה הראשונה מעושרת. בתוספתא פ"ז אין הראשונה מעושרת. ועי' בר"ש.

פ"ז ה"ח ואיתפלגון וכו'. בד"א דאיתפלגון וכו'.

פ"ז ה"ח שני כריים ואחד מהן. בכת"י רומי תרומת שני כריים באחד.

פ"ז ה"ח אמר רבי מזו. בד"א: אמר רבי מנא.

פ"ז ה"ח מעשר טבל וכו'. בחלה פ"ג ה"א מעשר טבל שנתערב בחולין אוסר כל שהוא (ג' מלות ליתא) וכו' ועי' בתוספתא דמאי פרק ה' ובאצוי"ר לחלה צד 133.

פ"ז ה"ח ויעלם באחד ומאה. בד"א: ויעלה באחד ומאה. וכן בחלה הנ"ל. ובבאור מהרי"ם אלגאזי לה' בכורות להרמב"ן סי' ל' דאמרינן בתוספתא ס"פ ד' דתרומות והובא בירושלמי דמאי וכו' ויעלה באחד ומאה וכו'.

פ"ז ה"ט במשנה מאה טבל מאה חולין וכו'. בירושלמי בבא מציעא פ"י ה"א תמן תנינן ק' טבל וכו' א"ר יוסי אם אומר את נוטל מאה אני אומר כל חולין עליו (עלו) בידו ונמצאו אילו בטיבלן אלא וכו'. ומאמר ר' יוסי חסר כאן בדמאי. ונראה שהיה לפני הרמב"ם בפיהמ"ש וז"ל כאן; וזה ענין מה שנאמר בגמרא (ביוראי כוונתו לדמאי כאן ובד' ראשון בפיהמ"ש: מה שנאמר בתלמוד) ונוטל מאה ואחת וא"ר יוסי אם אתה אומר אני נוטל מאה אני אומר כל חולין עלו בידו ונמצאו אלו בטבלים. וברדב"ז (מעשר פ"ח ה"א) מאה טבל וכו' ואמרינן עלה א"ר יוסי אם אתה וכו'. ועי"ש בכ"מ ובבאור מהרי"י קורקוס.

פ"ז ה"ט מעשר לא הפסיד. בר"ש ורא"ש וריבמ"צ: עשר לא הפסיד כלום. וגי' הראשונים הנ"ל היא הגירסא הנכונה.

פ"ז ה"ט כל טבל דאנן קיימינן. בר"ש אמרי' בירושלמי וכו' ולשני כלומר ולא לתרומה גדולה וכו'. ובפי' ריבמ"צ: כלומר הופרש ממנו תרומה גדולה הלכך כשנתערב וכו'.

פ"ז ה"ט נוטל שמונים ושלש. בר"ש: שמונים ושתים. ובפי' מהר"י במ"צ גרסי' בירושלמי וכו' נוטל פ"ג חסר ב' עישורין וכו' ולפי הגירסא בתשעים טבל ופ' מעשר נוטל פ"ב חסר ב' עישורין עכ"ל.

פ"ז

**פ"ז** ה"י ויטול שתים וכו'. במלאכת שלמה ובירושלמי פריך ארישא דקתני נוטל מאה ואחר דאמאי קתני נוטל מאה לשם טבל וכו' נימא דיטול צ"ט לשם טבל ומהמאה ואחד הנשארים יטול שתים וכ' ותירץ ר' בון (ר' כהן), דאה"נ אם רצה לעשות כן עושה וכו'.

**פ"ז** ה"י ר' כהן בשם רבנין דקיסרין. בסה"ד (253) ר' כהן ר' מיישא בשם רבנן דקסרי. ובירושלמי (שבת פ"ח ה"א) ר"א ר' מיישא ר' כהן בשם רבנן דקסרי.

**פ"ז** ה"י ממקום אחד. בכת"י רומי למקום אחר.

**פ"ז** ה"י את הלגין. בכת"י רומי הליגינין.

**פ"ז** ה"י אינו נוטל אלא בסוף. בד"א אינו טובל וכו'.

**פ"ז** ה"א במשנה של עשר כדי יין. בב"ם (מעשר פ"ח ז') של עשר עשר כדי יין.

# מסכת בכורים.

**פ"א** ה"א במשנה הנוטע בתוך שלו וכו'. בילקוט עה"ת ר' שנ"ח הנוטע לתוך שלו והבריך לתוך של יחיד או לתוך של רבים וכו'.

**פ"א** ה"א במשנה ודרך היחיד ודרך הרבים באמצע. במתניתא דב"מ ודרך הרבים ודרך היחיד באמצע. וכ"ה בפי' ר"י בן מ"צ כאן. ובספרי תבוא רצ"ז.

**פ"א** ה"א אר"י כולהן משום הורת הגוזלן. בחי' הרמב"ן בב"ב פ"א ע"א ומיהו בירושלמי פירשו א"ר יוחנן וכולהם מתורת גזל ירדו להם וכו' ע"ש וברמב"ם בכורים פ"ב ה"י וברדב"ז שם שהביא ירושלמי דילן ובשטה מקובצת בב"ב פ' ע"ב בירושלמי אמר ר"י כולם בתורת גזל ירדו להם שהמוכר שביל לחבירו קנה עד התהום (ו' מלות אחרונית מהרשב"א בעצמו).

**פ"א** ה"א אם הבריך ברשות מביא וקורא. ברמב"ם (בכורים פ"ב הי"א) נתן לו חבירו רשות להבריך בתוך שלו אפילו לשעה הרי זה מביא בכורים וכו'. ובבאור מהרי"י קורקוס ירושלמי וכו' נתן לו חבירו (ג' מלות ליתא) רשות להבריך מביא וקורא וכו' ובהשגות כתיבת יד מצאתי א"א בירושלמי בתחילתו מביא וקורא ע"כ ובוודאי שהדין עמו וכו' ע"ש ובכ"מ. ובשטה מקובצת בב"ב פ' ע"ב בשם הרשב"א ועוד אמרו שם שאם הבריך ברשות מביא וקורא וכו'.

**פ"א** ה"א אמר ר' אימי וכו' בר"ש: א"ר אמי וכו' שתהא עגלה טעונה אבנים מהלכת (עגלה מהלכת וטעונה אבנים) וכו' א"ר יוסי מסתברא (מיסבר) וכו' ע"ש.

**פ"א** ה"א אין כר' ליעזר יביא ויקרא. בפי' ר"י במ"צ ואקשינן אי כר' אליעזר אמאי קתני כזה מביא והו לא ליתני וזו מביא וקורא ותרצינן וכו'. ולפנינו אינו מבואר.

**פ"א** ה"ב במשנה האריסין והחכורות. וכן לקמן בפ"ב משנה ג' ובאריסין וחכורית. ובמתניתא דב"מ באריסין ובחכירות. וכ"ה בלקח טוב (תבוא), ובילקוט עה"ת ר' שנ"ח בד' שאלוניקי.

**פ"א** ה"ב הכל מודים באשירה שביטלה וכו'. ברמב"ם פ"ב ה' בכורים הט"ז אשרה שבטלה אין מביאין ממנה בכורים שהבכורים כקדשי מקדש הן. ובמשנה למלך (אסורי מזבח פ"ד ה"ז) אמרינן בירושלמי פ"ק דבכורים הכל מודים וכו'.

**פ"א** ה"ב בגזולה שלא נתייאשו הבעלים. ברפוסי אמשטרדם ווינטאמיר בפ"ם: בגזולה שנתייאשו הבעלים.

פ"א ה"ב שהבעלים מרדפין אחריהן. כעין זה בתוספתא ב"ק פ"ט וב"מ כ"ב ע"א.

פ"א ה"ב ר"י בשם ר' יוחנן לא זה תורם ולא זה תורם. כעין זה בבבלי בכמה מקומות ר' יוחנן אמר גזל ולא נתייאשו הבעלים שניהן אינן יכולין להקדיש, זה לפי שאינו שלו, וזה לפי שאינו ברשותו (עי' ב"ק ס"ח ע"ב).

פ"א ה"ג במשנה מן התמרים שבהרים. בתוס' מנחות ס"ח ע"א ד"ה קוצרים ולא מדקלים שבהרים. ובבבלי פסחים נ"ג ע"א ולא מדקלים שבהרים ולא מפירות שבעמקים. ובפי' רבינו חננאל שם ולא מן הדקלים שבהרים ולא מן התמרים שבעמקים וכו'.

פ"א ה"ג אם מראשית ולא כל ראשית אין לך אלא חטים ושעורים בלבד. בר"ש: אי מראשית אין לך אלא חטין בלבד ת"ל כל (ליתא) פרי האדמה (פרי אדמתך) וכו' ונאמר להלן (כאן) ארץ חטה וכו'. וכ"ה בר' קושט'. ובבאור מהר"י קורקוס (בכורים פ"ב ה"ב) ובירושלמי וכו' הייתי אומר כל הפירות (כל הדברים) חייבים בבכורים וכו' ת"ל כל פרי וכו'.

פ"א ה"ג בשבעת המינין וכו'. בפי' רבינו חננאל בפסחים ל"ו ע"ב דתנן אין מביאין ביכורין וכו' ופרשי' בגמ' שבעת המינין הן חטה ושעורה וכו'.

פ"א ה"ג זה אגורי ולמה נקרא שמו אגורי. ספרי (הבוא, רצ"ו). ובערוך (אגר ב' ד' ראשון) ירושלמי ולמה נקרא שמו אגורי שאוגר (שהוא אוגר) שמנו לתוכו, וכל הזיתים מאבדין שמנן? אר"ח כל הזיתים יורדים עליהם גשמים ופולטין שמנן, שמו איגורי שאוגר שמנו וזה נשמים יורדין עליו ואוגר שמנו לתוכו. ובערוך השלם הגי' משונה. ועי' בר"ש. ובילקוט בקונדרס אחרון סי' ק"ע מובא בשנויים קטנים. ובבמדבר רבה (י") חטים אגודיהם וכו'. וע"ש בהגרד"ל.

פ"א ה"ג זה אווריסי. בבבלי ברכות ל"ט ע"א זה אברוטי ואמרי לה סמרוסי שמו וכו' ובכת"י: לא אגורו שמו אלא אברוסי שמו וכו'.

פ"א ה"ג יכול דבש ממש. בס' המבחר (ד' מ"ז ע"ב) ודבש, היא דבש תמרים שאין ראשית לדבש. וכו' וזה לקח הקראי מהירושלמי כאן.

פ"א ה"ג אלו התמרים שהן חייבין במעשרות. בתרומות פי"א ה"ב מלתיה אמר שהוא מעשר מן התמרים על הדבש לפי תמרים וכו' ע"ש.

פ"א ה"ג ולמה נכללו ר' יהודה בר' ורשב"נ וכו'. בבבלי ברכות מ"א ע"א דאמר רב יוסף ואיתימא ר' יצחק כל המוקדם בפסוק זה מוקדם לברכה וכו' ופליגא דר' חנן דא"ר חנן כל הפסוק כולו לשיעורין נאמר וכו'.

פ"א ה"ג והתנינן בהרת כגרים לית היא מימן. בר' קושט' והתנינן בהרת כגרים הקלקי לית היא מינהון כעדשה מן השרץ לית היא מנהון. ובסנהדרין פרק אלו הן הנחנקין ה"ו והא תנינן גופה של בהרת כגרים הקלקי מרובע וכו'. ועי' מעשרו' פ"ה ה"ז.

פ"א ה"ג מה פליגין בתמרים שבהרים ובפירות שבעמקים. ובשדה יהושע מביא מספר מוגה בתמרים שבהרים ובפירות שבעמקים מהו? ושתי אלה הנוסחאות תמוהות שהלא במשנתינו מפורש ולא מן התמרים שבהרים ולא מן הפירות שבעמקים. כנוסח הדפוס בירושלמי כן היה לפני הררב"ז וכ"מ (בכורים פ"ב ה"ג)

פ"א ה"ג איתפלגון ר' יוחנן ור"ש בן לקיש ר"א לא קדשו. במנחות פ"ד ע"ב. בפלוגתא ר' יוחנן אמר אם הביא לא קדש ר"ש לקיש אמר אם הביא קדש.

פ"א ה"ג טעמא דר"ש בן לקיש שכן אם עבר ותרם מן הרע וכו'. במנחות הנ"ל נעשה ככחוש בקדשים, בשלמא ר"ש לקיש כדאמר טעמא אלא ר' יוחנן מ"ט אמר ר' אלעזר ר' יוחנן חזאי בחלום מילתא מעלייתא (בירושלמי מגילה

פ"א

פ״א ה״ג ר׳ יוחנן וכו׳ חמא ר׳ אלעזר בחלמיה וכו׳) אמינא אמר קרא מראשית ולא כל ראשית וכו׳ (בירושלמי כאן ליתא טעמא דר׳ יוחנן ועי׳ חלה פ״א ה״י).

**פ״א** ה״ג אין מביאין מן הציפורנין ולא מן הבישנין. תמוה בעיני מדוע לא מביאין בכורים מציפורי ובית שאן. הלא עירות אלו היו בגליל ושם כפי שידענו היו השדות מלאות בר וכל טוב. ראה מלחמות היהודים ליוסף (3.3.2). ובב״ר פ׳ כ׳ נוח לו לאדם לגדל לגיון אחד משל זתים בגליל ולא לגדל תינוק אחד בא״י. ולקמן בפרק זה ה״ב אמרו ט״ז מיל חיוור חיזור לציפורין הן הן ארץ זבת חלב ודבש, אמר ר״י מאן דבקדר, אילין שגרונייה דבישן מטינהו?

**פ״א** ה״ג ותניי תמן תאנים סוכות מנוקבות. ברמב״ם (בכורים פ״ב נ׳) ותאנים סורות ומרוקבות וענבים מאובקות וכו׳. ובכ״מ שם והניא תו תמן (בירושלמי) תאנים סורות ומרוקבות וענבים מאובקית (מאונקות) וכו׳.

**פ״א** ה״ג ענבים הלבלוניות. בד׳ קושט׳ הלחלוחיות.

**פ״א** ה״ג אלא על הכותבות. במלאכת שלמה הכותבות הגסית (ליתא) ובפי׳ ר״י בן מ״צ כגי׳ הדפוס. ועי׳ בבלי יומא ע״ט ע״א כותבת הגסה שאמרו יתירה מכביצה וכו׳.

**פ״א** ה״ד במשנה בביה״כ אומר אלהי אבותיכם. ברוקח (של״א) אלהי אבותינו. ובתוס׳ ב״ב פ״א ע״א ד״ה למעוט, וכשהוא מתפלל (ליתא) בביה״כ וכו׳.

**פ״א** ה״ד במשנה אומר אלהי אבותני. בתוס׳ עה״ת (תבוא) אלהינו ואלהי אבותינו.

**פ״א** ה״ד שבא בעבירה וכו׳. ברוקח הנ״ל פי׳ הא דתנן היתה אמו מישראל, כגון שבא גוי על בת ישראל אע״פ שהולד עצמו גר ראשון אבל גר בן גרים אפי׳ לא היתה אמו מישראל מביא וקורא ואומר אלהי אבותינו.

**פ״א** ה״ד רבי שמע לאילין דבי ב״ע דאינון גרים בני גרים אומרים אלהי אבותינו. בד׳ קישטנטינא ר׳ זעירא שמע וכו׳. וברוקח סי׳ של״א ירושלמי הורי שמעון חסירא (ג׳ מלית ליתא) לאילין דבי בר עשתור דאינון גרים בני גרים ואומרים אלהי אבותינו פי׳ כשמתפללים אומרים אלהי אבותינו.

**פ״א** ה״ד והא תנינן אם וכו׳. ברוקח הנ״ל והתנינן אם היתה אמו מישראל מביא וקורא (אומר א״א) הא גרים בני גרים לא, ודכוותה היתה אמו מישראל אומר אלהי אבותינו הא גרים בני גרים לא (י״ב מלות ליתא).

**פ״א** ה״ד כלום הוא מתכוין לא לאברהם וכו׳. בד׳ קושט׳ אלא לאברהם וכו׳. ובר״ש: ופריך והתנינן וכו׳ ופריך כלום הדא (הוא) מתכוין אלא לאברהם ליצחק וליעקב וכי אברהם ויצחק ויעקב אבותיו (אבותיהם) היו וכו׳. ובתוי״ט לשון הר״ש בירושלמי פריך כלום נשבע וכו׳ אי נמי לאברהם יצחק ויעקב ולאו אבות המביאים ממש. ובהערה שם בדפ״פ מסיים ובירושלמי שבידנו לא מצאתי זה עכ״ל ובוודאי זה מהתוי״ט בעצמו, ולא מהירושלמי. ועי׳ בילקוט עה״ת ר׳ תתקנ״ט וברוקח הנ״ל. ובטירת כסף (ד׳ כ״ג ע״ג) ובירושלמי דבכירים אמרו וכי אברהם יצחק ויעקב אבותיו של גר היו וכו׳.

**פ״א** ה״ד נשבע הקב״ה. בילקוט הנ״ל כלום נשבע הקב״ה אלא לזכרים. ועי׳ ברוקח הנ״ל. ובפי׳ ר״י בן מ״צ ושיילוה לר״ז (ר״ז בעי) כלום וכו׳ כלום נשבע הקב״ה אלא לאברהם ומה טעם אם היתה אמו מישראל מביא וקורא ונתקיימה המשנה בבני קיני חותן משה.

**פ״א** ה״ד תני בשם ר׳ יודה גר עצמו מביא וקורא וכו׳. בתוס׳ עה״ת (תבוא) תני ר׳ אבהו בשם ר׳ יהודה. ובתוספתא בכורים פ״א ר׳ יהודה אומר כל הגרים כולן מביאין ולא קורין בני קני חותן משה מביאין וקורין וכו׳.

ובתוס׳

ובתוס׳ ב״ב פ״א ע״א ד״ה למעוטי כדאיתא, בירושלמי דאמר וכו׳ והא דאמר ר״י בירושלמי דמביא וקורא, דוקא גר מבני קיני חותן משה וכו׳ ור״ת אומר דההיא דירושלמי משבשתא היא וכו׳. ובהגהת אשרי בב״ב פ״ה סי׳ י״א ר״ת אומר דההיא דירושלמי משבשתא היא וכו׳. ובפי׳ הרא״ש כאן ור״ת והקשה על הירושלמי וכו׳ ונראה לר״ת דמשבשתא היא וכו׳ ובמרדכי מגילה (השפיו) ובעיר וירצבירק מנעוהו לגר להתפלל ולהיות ש״צ וראיה מדתנן במס׳ בכורים וכו׳ הגר מביא ואינו קורא וכו׳. ורבינו יואל התיר דגרסינן בירושלמי בסיפא דהך מתני׳ תני ר׳ יודה גר עצמו מביא וקורא וכו׳ והאמוראים פוסקים כר׳ יהודה ודלא כמתני׳ ומעשה רב. ובתוס׳ ר״י מפאריז בברכות כ׳ ע״ב דפסקינן בירושלמי דבכורים כר׳ יהודה דאמר דגר עצמו מביא וקורא שיכול לומר לאבותינו וכו׳. ובאו״ז ה׳ תפילה (ק״ז) ואמר בירושלמי וכו׳ תני בשם ר״י וכו׳ ונראה בעיני דברייתא דירושלמי איירי כגון שאיתו גר מבני קני חתן משה מדלא קתני כל הגרים וכו׳ מעתה ירושלמי ותוספתא הכל אחד והא דאמר דריב״ל ור׳ אבהו פסקו הלכה כר״י היינו כר׳ יהודה דברייתא וכן היא ניחא שנעמיד ירושלמי כדעת התוספתא כי התוספתא שלנו יש לסמוך עליה כי תוספתא שלנו ר׳ הושעיא היא וכו׳ ע״ש. ובחי׳ הרמב״ן בב״ב פ״א ע״א ובאגודה ב״ב קכ״ה ובכפתור ופרח פרק מ״ב ובהג״מ ה׳ תפלה פ״ח הי״א ובריטב״א מכות י״ט וברוקח הנ״ל וברמב״ם בכורים פ״ד ה״ג ובבאור מהר״י קורקוס ובירושלמי וכו׳ וכיון דהני אמוראי פסקו והורו כר׳ יהודה הכי נקטינן ואידחיה לה מתניתין וכו׳. וברדב״ז שם ומשנה זו אינה הלכה דגרסי׳ בירושלמי תני בשם ר׳ יהודה גר עצמו וכו׳ ועי׳ בס׳ מנחה בלולה קצ״ג ע״ב. ומהנ״ל יראה הלומד כי כל הראשונים לא שבשו הירושלמי ואדרבא פסקו כהירושלמי נגד המשנה. וכמ״ש באגרות הרמבם בתשובתו להגר צדק (ר״ע) תמן תנין הגר וכו׳ יהיא סתם משנה והיא לר׳ מאיר ואינה הלכה אלא כמו שנתפרש בירושלמי תמן אמרין וכו׳ והורה כר׳ יהודה וכו׳. ורבינו תם הוא האחד שמשבש הירושלמי. ילדעתי הירושלמי נסח כן בהתוספתא. והנוסחא שלפננו בהוספתא משונה מכפי שהיה לפני הז״ל בהירושלמי. ולכן אין לשבש את הירושלמי.

**פ״א** ה״ד אב לארם. בהגהת אשרי הנ״ל ובבאור מהר״י קורקוס (בכורים פ״ד ה״ג) אב לאדם אחד. ובבבלי ברכות י״ג ע״א בתחלה נעשה אב לארם ולבסוף נעשה אב לכל העולם כולו ע״ש בשבת ק״ה ע״א ובשו״ת מהרי״ט ח״ב סי׳ מ״ז.

**פ״א** ה״ד ר׳ יהושע בן לוי אמר. ברוקח הנ״ל ר׳ יהודה בן לוי אמר. ובמנהיג (צד מ׳ ד״ב) בירושלמי וכו׳ בתחלה אברם (ליתא) וכו׳ ואמר ר׳ יוחנן (ריב״ל) הלכה כר״י וכו׳.

**פ״א** ה״ד קומי דר׳ אבהו. בתוס׳ עה״ת הנ״ל קומי ר׳.

**פ״א** ה״ה במשנה אשר נתת ליה. צ״ל נתת לי ה׳.

**פ״א** ה״ה וכולהון מקרא אחד. בר״ש בכורים פ״א מ״ה אמר ר׳ יוחנן וכולהון וכו׳. ובשו״ת הרשב״א ח״א סי׳ אלף רל״א והכי איתא נמי בהדיא בירושלמי דגרסינן התם כולהו מקרא אחד דורשין וכו׳ ע״ש.

**פ״א** ה״ה ר׳ יהודה א׳ עד שיהא אמו מישראל. בירושלמי קדושין פ״ד ה״ו ר׳ יודה אומר עד שיהא אביה מישראל. ובבבלי קדושין ע״ח ע״א ר׳ יהודה סבר עד דאית כל זרע מישראל. ופירש״י כל עיקר הקרוי זרע היינו מן האב.

**פ״א** ה״ה ר׳ אלעזר אומר. צ״ל ר׳ ליעזר בן יעקב.

**פ"א** ה"ה ר' יסה בשם ר"י. בקדושין הנ"ל ר' יוסה ר' יסא בשם ר' יוחנן ר' יונה ר' חייה בשם ר' יוחנן (ז' מלות ליתא) הלכה כר' יוסי, חנין בר בא בשם רב הלכה כר' יוסי (ח' מלות ליתא). ובבבלי קדושין ע"ח ע"ב אמר רב המנונא משמיה דעילא וכן אמר רבה בר בר חנה אמר ר' יוחנן (ע"ש בגליון) הלכה כר' יוסי.

**פ"א** ה"ה וכהנים נהגו סלסול בעצמן. וכ"ה בבבלי קדושין הנ"ל.

**פ"א** ה"ה ר' יעקב בר אידי בר אושעיא. ביבמות פ"ח ה"ב ר' יעקב בר אידי בשם ר' יהושע בן לוי. וכ"ה בקדושין פ"ד ה"ו. ור' יעקב בר' אידי יאמר תמיד בשם ר' יהושע בן לוי. בסדר הדורות (236) קבע סדור מיוחד לר' יעקב בר אידי בר אושעיא. וכיון לגירסתיני. ובאמת לא היה אמורא כזה בעילם.

**פ"א** ה"ה מעשה במשפחה בדרום. ביבמות הנ"ל מעשה במשפחה ברודום. ובקדושין הנ"ל מעשה בשפחה בדרום. ובתוס' סנהדרין פ"ב ע"א ד"ה ואירך וכן משמע בירושלמי פ"ב דקדושין דאר"י ב"א בשם ריב"ל מעשה במשפחה בדרום. ובבבלי יבמות ס' ע"ב דאמר ריב"ל עיר אחת היתה בא"י שקרא עליה ערער ושגר רבי את ר' רימנוס ובדקה וכו'. ובפירש"י שם ערער לפסול משפחת העיר.

**פ"א** ה"ה ר' יודא מטי בה. ביבמות וקדושין הנ"ל ר' יודן וכו'. ובד' אמשטרדם כאן: ר' יהודאי. ונראה שעפ"י דפוס זה נברא כאן חכם אחד נברא אמירא בשם ר' יהודאי. ובוודאי אמורא בשם זה לא היה מעולם.

**פ"א** ה"ה רב אבהו. צ"ל רב ר' אבהו בשם ר"י.

**פ"א** ה"ה יקח: בקדושין הנ"ל בבתוליה יקח לא בוגרת. וכ"ה בתוס' סנהדרין הנ"ל.

**פ"א** ה"ז במשנה ר' מאיר אומר מביא וקורא. וכ"ה במתני' דב"מ. אבל במשנה בירושלמי דפוסי קראקא אמשטרדם זיט' וקראט' הגי' ר' יהודה אומר וכו'. ובבבלי ב"ב (פ"א ע"א) תנן התם הקונה וכו' ר"מ אומר מביא וקורא וע"ש שהגי' מוכרחת ר' מאיר אומר. ובפסחים ל"ו ע"ב מובאה המשנה בשנויים.

**פ"א** ה"ו במשנה יבש המעיין ונקצץ האילן. בהשגת הראב"ד (טומאת אוכלין פ"ב ה"ד) ואולי מבכורים גמר לה דתנן יבש האילן או נקצץ מביא ואינו קורא קתני יבש דומיא דנקצץ עכ"ל. ומובא השגת הראב"ד הנ"ל בשו"ת ר"י קורקוס הנדפסה בסוף שו"ת חיים שאל להרחיד"א ח"ב ד' ל"ד. וכן בתוספתא ערכין פ"ה אילן שנקצץ או שיבש וכו'. ועי' במשנה ב' בב"מ ק"ד ע"ב.

**פ"א** ה"ו ר"ש בן לקיש בשם ר' יוחנן. בתוס' ב"ב פ"ב ע"א ד"ה בצרן ר' יוחנן וריש לקיש.

**פ"א** ה"ו ר' יוסי וכו' בשם ר' יוחנן. ברמב"ן ב"ב פ"א ע"ב שמצאו בירושלמי ר' אסי בשם ר"ל בשם ר' אושעיא וכו' אבל ליקטן להוליכם הוא (אם להביאם הוא) וכו' ולא מחסל בה (לה) וכו'. ועי' בתוס' גיטין מ"ז ע"ב ד"ה בצרן ובריטב"א מכות י"ט ר"ל בשם ר' הושעיא בשלקטם וכו' שכל הבכורים שנראו ליהור בקריאה (בקרייה) אינם ניתרים (ניתורין) אלא בקריאה (בקרייה) וכו' נהירת כד איתמרת הדא דר"ה (נהיר את כד איתאמרת) וכו'. ועי' בתוס' ריד"א בב"ב פ"א ע"א שמביא הירושלמי ובר"ש כאן. ובב"מ (בכורים פ"ד הי"ג) ואע"ג דבירושלמי סוקי לה בשליקטן לשלח ע"י שליח וכו' מאחר דגמרא דידן מייתי להא דריב"ח וכו' ואי הוה סבר גמרא דידן כירושלמי לא הוה שתיק מלפלוגי בהכי ובגמרא דידן נקטינן וכו'. ובסמ"ג עשין קל"ט גרסינן בירושלמי דבכורים בשם ר"א מפריש בכורים להעלותן בידו לירושלים לא וכו'.

פ"א

**פ"א** ה"ו ולא מחסל לה ר' יונה מחסל לה. פי' שר' יוסי לא גמר הטעם שכל הבכורים שנראו וכו' ור' יונה גמר זה. ועי' בבלי גיטין ל"ט ע"א ואיכא דאמרי לא סיימוה קמיה וכו' וע"ש בפירש"י.

**פ"א** ה"ו דלא אמר ר' יוסי. בד' קושט' ר' יוסי ברבי אבא. וצ"ל ר' יוסי רבי (ליתא) הדא מילתא וכו'.

**פ"א** ה"ו בשנתן דעתו למסור וכו' והתנינן יבש האילן וכו'. צ"ל בשנתן דעתו למכור משעה הראשונה והתנינן יבש המעיין וכו' כמו שהוא בפרק זה משנה ו' ועי' לעיל גי' הראב"ד במשנתינו. ובתוס' ב"ב פ"ב ע"א ד"ה בצרן והא דתנינא יבש אילן או נקצץ (כגי' הראב"ד) מביא ואינו קורא (ג' מלות ליתא) וכו' ע"ש.

**פ"א** ה"ו אמר ד"ש בר רב יצחק הראוי לקרייה אין קרייה מעכבת. ביבמות פי"ב ה"ד אמר ר"ש בר רב יצחק הראוי לקרייה אין קרייה מעכבת ושאינו ראוי לקרייה קרייה מעכבת (ה' מלות ליתא). ועד"ז אמרו בבבלי בכ"מ כל הראוי לבילה אין בילה מעכבת.

**פ"א** ה"ו חולה או מסוכן. ברמב"ם (בכורים פ"ד ה"ח) הפריש בכורים וחלה והרי הוא מסוכן וכו'. ובכ"מ ירושלמי ובנוסחא דידן כשהיה אביו חולה או מסוכן ורבינו גרים ומסוכן וכן מוכרח לגרוס שם. וכ"ה ברדב"ז שם.

**פ"א** ה"ו מלמד שאדם מביא בכורים וכו'. ספרי תבוא ומובא בילקוט עה"ת ר' תתקנ"ט. אבל בירושלמי כתובות פ"ח ה"ה בדפוסי וויניציא וקושטנטינא ולביתך מלמד שאין אדם מביא בכורים מניכסי אשתו וכו' ע"ש ובבבלי גיטין מ"ז ע"ב.

**פ"א** ה"ז במשנה והשני מאותו המין. בתוספתא פ"א והשני מהו להביא וכו'.

**פ"א** ה"ז ר' יוחנן בשם ר"ה הנחה מעכבת. בבבלי מכות י"ח ע"ב אמר ר' אלעזר אמר ר' הושעיה בכורים הנחה מעכבת בהן קרייה וכו' רב אחא בר יעקב מתני לה כדרבי אסי אמר ר' יוחנן.

**פ"א** ה"ז ר"ע אומר קרייה מעכבת. בבבלי מכות י"ז ע"א אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן זו דברי ר' עקיבא סתימתאה אבל חכמים אומרים בכורים הנחה מעכבת בהו קריאה אין מעכבת בהן. ובפירש"י שם מהניהין דקתני בכורים קרייה מעכבא בהו ר"ע היא שהיה רגיל רבי לסתום דבריו במשנה וכו' וע"ש שמובא שם ברייתא שגם ר' שמעון סובר כר"ע. ובירושלמי כאן לא נזכר מזה.

**פ"א** ה"ח במשנה בבוריו נמקו. בערוך (מק) ביכורים נימוקו ניבוזו.

**פ"א** ה"ח אחד אינו מביא כל עיקר וכו'. ברמב"ם (בכורים פ"ב הי"ג) הקונה אילן כו' אינו מביא וכו' שלשה יש לו קרקע וכו'. ובכ"מ שם אח"כ מצאתי בירושלמי דבכורים אחד אינו מביא כל עיקר שנים מביא ואינו קורא וזה מבואר כדברי רבינו.

**פ"א** ה"ח מכר לו שדה בקמתה וכו'. בבאור מהר"י קורקוס (בכורים פ"ג הי"ד) חזר ולקחן ממנו מביא וקורא (ליתא) וכו'. וברדב"ז שם: חזר ולקחה ממנו וכו'. ובתוס' גיטין מ"ז ע"ב ד"ה מחה ועוד דהוה ליה כקונה פירות בשוק ואח"כ קנה שדה דאינו קורא כדאמרי' במס' בכורים. ועי' בספר קדושת יו"ט להר"י אלגאזי סי' נ"ח.

**פ"א** ה"ח הלוקח מהו וכו'. בבאור מהר"י קורקוס (בכורים פ"ג הי"ד) מכר לו שדה בקומתה (בקמתה) וכו' אמר לו אפילו קצורה (אמר ליה אפילו יבישה אפילו קצורה וכלשון הזה בחלה פ"ב ה"א) מעתה אפילו חטין אמר לו (ב' מלות ליתא) כן וכו'.

**פ"א** ה"ח המוכר אינו יכול להביא שאין לו פירות. ברמב"ם בכורים פ"ב

הי"ד

הי״ד מוכר אינו מביא שהרי אין לו פירות ולוקח אינו מביא שהרי אין לו קרקע (ז׳ מלות אחרונות ליתא).

**פ״א** ה״ח נתן לו קדשים הרי אילו מותרין. בירושלמי פסחים פ״ח ה״ג תמן הגינן נתן לה כספים וכו׳. וצ״ל נתן לה קדשים. ועי׳ במשנה תמורה ל׳ ע״ב.

**פ״א** ה״ח הפרישן קודם לחנוכה וכו׳ ונרקבו לאחר חנוכה לא קדשו. ברמב״ם (בכורים פ״ב ה״ו) אין מביאים בכורים אחר חנוכה וכו׳ ובהשגות הראב״ד ואיך יתכן זה וכו׳ ואם הפרישן קודם חנוכה ועברה עליהן חנוכה ירקבו (ונרקבו) זהכי איתא בירושלמי במנחות פרק כל הקרבנות ציבור אחר חנוכה לא קדשו. ובבאור מהר״י קורקוס שם והירושלמי שכתב הר״א ממס׳ מנחות לא ראיתיו ואין אצלנו ירושלמי דמנחות ובהשגות ישנות אין כתוב כאן אלא והכי איתא בירושלמי אחר חנוכה לא קדשו ע״כ ונראה שהוא הירושלמי השנוי פ״ק דבכורים זה לשונו הפרישן קודם לחנוכה וכו׳ והלשון נראה שאינו מדוקדק וצריך להיות ועבר עליהם חנוכה ירקבו לאחר חנוכה לא קדשו וכו׳. ועי׳ ברדב״ז שם. ובטורי אבן מגילה כ״א ע״ב דבירושלמי וכו׳ ועבר עליהן חנוכה ירקבו וכו׳. ובשם הגדולים להרחיד״א (הוצאת בן יעקב ז״ל אות ירושלמי) כתבתי וכו׳ דנראה מהראב״ד בהשגות פ״ב דבכורים וכו׳ שהי״ל ירושלמי בסדר קדשים וכו׳. וכיון להנ״ל.

**פ״א** ה״ח בפירות שהביאו שליש לאחר רה״ש על הפירות שהביאו שליש לאחר רה״ש. בד׳ קושט׳ אם בפירות שהביאו שליש לאחר רה״ש על הפירות שהביאו שליש קודם רה״ש. ובד׳ אמשטרדם אם בפירות שהביאו שליש לפני רה״ש על הפירות שהביאו שליש לאחר ר״ה.

**פ״א** ה״ח בפירות שחנטו קודם ט״ו בשבט וכו׳. ברמב״ם (בכורים פ״ב ה״ז) לא יביא מפירות שחנטו קודם ט״ו בשבט על פירות שחנטו אחר ט״ו בו. ובבאור מהר״י קורקוס מביא ירושלמי דילן למקור.

**פ״א** ה״ט במשנה חייב באחריותן עד שיביאם להר הבית. בתוספתא פ״א רי״א עד באר הגולה חייב באחריותן מבאר הגולה אינו חייב באחריותן. ובירושלמי לא נזכר מזה. ועי׳ במשנה עירובין ק״ד ע״א וממלאין מבור הגולה וכו׳ ובפירש״י שם. ובתוס׳ ריד״א שם דלא קרי ליה באר אלא בור וכו׳.

**פ״א** ה״ט פעם אחת הוא מגיד וכו׳. כן מפורש בתוספתא בכורים פ״א ובספרי (תבוא, ש״א) והגר״א הגיה כאן: פעם אחת הוא מביא וכו׳ וזה ללא צורך. ועי׳ ספורני.

**פ״א** ה״ט ולית לר״י כן. ברדב״ז (בכורים פ״ד ה״ה) ולית ליה לר״י כן וכו׳.

**פ״א** ה״י במשנה ומביאין וקורין. מלה אחרונה למותר היא.

**פ״א** ה״י במשנה ומזיתי שמן ומעבר לירדן. במשנה שבמשניות מעבר לירדן. וכן נראה שזיתי שמן מעבר לרדן סובר הת״ק שמביאין אבל משארי מקומות מפורש לעיל במשנה ג׳ שאין מביאין ועי׳ בשו״ת מהר״י קולון סי׳ קכ״ב.

**פ״א** ה״י אר״י משום יחידי אני שונה אותה. מובא ברא״ש. וברדב״ז (בכורים פ״ד ה״ט) ואע״ג דאמרינן בירושלמי אמר ר״י אני (ליתא) משום יחידי וכו׳ ע״ש.

**פ״א** ה״י ותני כן. תוספתא בכורים פ״א.

**פ״א** ה״י בתוספת הביכורים פטורין מן הדמאי. בד׳ קושט׳ פטורין מן הודאי וכ״ש הדמאי אין תעבדינון בעיטור בכורים חייבין מן הוראי (בדמאי).

**פ״א** ה״י נטמאו הבכורים. ברא״ש וקאמר בירושלמי שאין נופין ואינו מביא (ג׳ מלות ליתא) וכו׳ מוריד פעמים שאין לו כי אם המנא.

פ״א

**פ"א** ה"י נטמאו הבכורים הסלין ניתנין לכהנים וכו'. ברמב"ם (בכורים פ"נ ה"ח) ואם נטמאו הבכורים אין הסלים לכהנים וע"ש בב"מ. ובר"ש ר"ע (ר' חמא ב"ע וכו ) ע"ש.

**פ"א** הי"א במשנה הקונה ג' אילנות וכו' רמ"א אפילו שנים. תמוה בעיני הלא לעיל במשנה ו' מפורש הקונה שני אילנות וכו' מביא ואינו קורא רמ"א מביא וקורא, ולמה להתנא לשנות משנה זו בג' אילנות. ובבבלי בב"ב הנ"ל הא ג' מביא וקורא ולא הביאו משנה שלנו שמפורש בג' אילנות.

**פ"א** הי"א במשנה קנה אילן וקרקעו מביא וקורא. מלה אחרונה ליתא ברמב"ם בכורים פ"ב הי"ג. ועי' בבלי בבא בתרא כ"ז ע"א.

**פ"א** הי"א למי נצרכה. בר"ש: למה נצרכה וכו'. וברא"ש: לא נצרכה אלא.

**פ"א** הי"א תני ר"ש בן יוחי. בר"ש: ר"ש בר יוסי וכו' על השמחה כלומר שיש שמחה במין הראשון וכו'. ובבאור מהר"י קורקוס (בכורים פ"ד הי"א) ירושלמי פ"ק הרי שהביא בכוריו מין מן המינים (שהביא ממין אחד) וכו' ויש מי שפירש להא דר' יוחנן אהא דהביא ממין אחד וכו' ע"ש. ונראה שכוונת הירושלמי באמרו תני ר"ש בן יוחי להספרי (תבוא, רצ"ז) יכול שאתה קורא כל זמן שאתה מביא ת"ל ואמרת ושמחת אין קריאה אלא בשעת שמחה. ועי' מ"ש בהערותי לסע"ר פרק כ"ז הערה כ'.

**פ"א** הי"ב ר"י בשם ר"ש בן לקיש וכו' ט"ז מיל חיזור היזור לציפורין וכו'. בבבלי מגילה ו' ע"א והאמר ריש לקיש לדידי חזי לי זבת חלב ודבש דצפורי' והויא ט"ז מיל על ט"ז מיל וכו'.

**פ"א** הי"ב אשר נתתה לי לא שנטלתי לי מעצמי. בד' קושט' תני ר"ש אומר אשר וכו'. ובכפתור ופרח פמ"ז בשנוים קטנים. ובספרי (תבוא רצ"ט) רש"א פרט לשעבר הירדן שנטלו מעצמם. ובברכי יוסף (או"ח סי' תפ"ט) פי' הראב"ד לספרי כ"י וכו' ולפי מה שפירש בירושלמי דאיכא בינייהו חצי שבט מנשה וכו' עכ"ל.

**פ"א** הי"ב מ"ד ארץ זבת וכו'. בד' קושט' ומ"ד לפי שאינה (וכן הוא במשנה דעת ריה"ג) ארץ.

**פ"א** הי"ג תני חכורי ב"א. בד' קושט' אריסין וחכירי ב"א.

**פ"ב** ה"א במשנה ואסורין לזרים. בתוס' ריד"א בחגינה י"ח ע"ב ואסורין לזרים פי' המורה וכו' ואין נאכלין גרסינן ומאן דגריס ואסורין לא משתבש ואינו נראה לי פתרונו וכו'.

**פ"ב** ה"א כתיב ואני וכו'. בערוך ערך טען ירושלמי כתיב וכו' בשתי (שתי) תרומות הכתוב מדבר (ב' מלות ליתא ועי' שבת כ"ה ע"א) וכו' עולותיכם וזבחיכם ואת מעשרותיכם ואת תרומת ידכם (ו' מלות ליתא) וכו' פי' מניין שזה שנאמר בו ומהן בו כי יהללוהו בתרומה הכתוב מדבר וכו' ע"ש ובילקוט בקונדרס אחרון סי' ק"ע.

**פ"ב** ה"א לנ"ב מיתת שמואל הנביא. כבר העירותי במבוא לסע"ר (צד 33) שהמקור לזה בס"ע פרק י"ג ושר' מאיר חולק ע"ז וע"ש.

**פ"ב** ה"א מה חמית מימר וכו'. בכפתור ופרח פ"א ובילקוט בקונדרס אחרון סי' קע"ב ובס' הישר לר"ת סי' שנ"א בשנויים קטנים. ובדרשות ר"י אבן שועיב (ד' נ' ע"ד) כרת לבד והיא המיתה קודם ששים כמו שבא במו"ק רב יוסף כי מתא לשתין עבד יו"ט וכו' אבל בירושלמי פי' כרת קודם חמישים וראייתם דכתיב אל תכריתו הכתוב בלוים וזה שלא ימותו קודם חמישים כי לאחר חמישים כבר כתיב ומבן חמישים שנה ישוב וגו'. ובתוס' שבת כ"ה ע"א

ד"ה

ד"ה כרת ומיהו בירושלמי קאמר דכרת אינו (ליתא) מגיע לחמישים ומפיק לה מאל תכריתו וכו' משמע כרת היינו שמת קודם חמישים. ובתוס' יבמות ב' ע"א ד"ה אשת כדאמר בירושלמי דכרת בן נ' ומפיק ליה וכו'.

**פ"ב** ה"א דר' הנחום בר טריפון. בבבלי שבועות מ"ז ע"ב נזכר ר' שמעון בר טרפון. ובערלה פ"א ה"ג ר' יורן בר טריפון. ור' לוי בר טרפון (עי' סה"ד) וכולם היו אמוראים ואפשר שהיו אחים. של"ר' טרפון התנא לא היו בנים זכרים (בבלי ב"מ פ"ה). ועי' אצו"ר לשביעית צד 8.

**פ"ב** ה"א צא מהן עשרים שנה שאין ב"ד של מעלן עונשין וכורתין. וכ"ה בירושלמי סנהדרין פרק אלו הן הנחנקין ה"ו ובבבלי שבת פ"ט ע"ב, ושם גיטין ס"ה ע"א ולמכור בנכסי אביו עד שיהא בן עשרים. ועי' ב"ב קנ"ו ע"א.

**פ"ב** ה"א הגע עצמך שיצא ממצרים וכו'. בתוס' ב"ב קכ"א ע"א ד"ה יום למ"ד בירושלמי במו"ק (ליתא) שכולן בני ששים מהו וכו'. ועי' תוס' מו"ק כ"ח ע"א ד"ה מת ובפי' ר"ש בן היתום שם (צד 130) ובהערות הרב המו"ל שם.

**פ"ב** ה"א אפר חמשים ועשה דבר שהוא בהיכרת אבל רב חרי. בילקוט בקונדרס אחרון סי' קע"ג עבר חמשין ועשה דבר שהוא בכרת אבל והרי (צ"ל אכל וחדי) עבר (אפר) שיתין ועשה דבר שהוא בעון מיתה.

**פ"ב** ה"א תני ר"ח ב"א וכו'. בילקוט הנ"ל זקן שאכל את החלב מי מודיענו שזה בכרת או שחלל את השבת אלא המת (לפנינו הגי' משובשת) ליום אחד וכו'. וכן מובא בטור יו"ד סי' של"ט וע"ש. ובהו"י יבמות הנ"ל ותמה בירושלמי זקן שאכל חלב מי מודיעו שחייב כרת פי' משום שכבר עבר חמישים ומשני דמית פתאום וכו'. ובתוס' הרא"ש שם ומדאמר פרוש (צ"ל בירושלמי) זקן וכו' ומסיק מת בג' ימים זו היא מיתת כרת וכו'.

**פ"ב** ה"א א"א כיני. צ"ל אלא כהדא דתני (שמחות פ"ג) המת וכו'.

**פ"ב** ה"א שמעית קליה דר' דרש. במדרש שמואל (פכ"ג) שמעית קליה דסבי דרש. ועי' במדרש תהלים מזמור כ"ו ובהערות רש"ב ז"ל.

**פ"ב** ה"א ומת במגפה. בילקוט שמואל ר' קל"ד ומת בהכרת.

**פ"ב** ה"א לעשרת ימים וכו'. עי' מנורת המאור סי' רצ"ה.

**פ"ב** ה"א מן דצלי (כהנא) וכו'. ברה"ש פ"ב ה"ו רב כהנא מאריך בצלותיה וכו'.

**פ"ב** ה"א א"ל אני ה' הפסיק העניין. בבבלי סנהדרין פ"ג ע"ב אמרי ליה רב כהנא ורב אסי לרב לימא מר במיתה דכתיב וכל זר וגו'. אני ה' מקדש הפסיק הענין.

**פ"ב** ה"א זר שאכל תרומה בעון מיתה. בד' קושט' מוסיף: רב אמר כהן שאכל תרומה בטמאה בעון מיתה. וגי' זו ישרה מאד כי לקמן בהלכה זו מתניתא פליגא על רב התרומה וכו'. וקאי זה על מאמר רב הנ"ל. ועי' בבלי סנהדרין ס"ג ע"א.

**פ"ב** ה"א אוכלי תרומה בזדון. בתוספתא תרומות פ"ו מובא בערוך (מען) אוכלי תרומה בזיים. וכ"ה בירושלמי כאן בד' קושטנטינא.

**פ"ב** ה"א טמא שאכל טהור. בתוספתא ובערוך הנ"ל טמא שאכל טהור במיתה (ליתא). ועי' ברמב"ם ה' תרומה פ"ז ה"א ובמשנה למלך שם ובפי"מ מה' סנהדרין ה"ב.

**פ"ב** ה"א אמר ר' בא ב"מ ואחר יאכל וגו'. עי' ברמב"ם ה' תרומות פ"ז ה"ג. ובמשנה למלך שם וראיתי בירושלמי רפ"ב דבכורים דר' אבא (בר ממל) מפיק לעשה מואחר יאכל ור' ייסא מבשעריך. ובסוף פרשת דרכים (דרך מצותיך ב"א ע"א) וראיתי להרמב"ם וכו' כהן טהור שאכל תרומה טמאה וכו'

והנה

והגה דבר זה מחלוקת בירושלמי דאיכא מאן דמפיק איסורא לכהן בתרומה טמאה מקרא דבשעריך וכו׳.

**פ״ב** ה״א אמר ר׳ אבינא ממשמע שנאמר כל אשר לו וכו׳. זהו מפורש בתו״כ שמיני פ״ג ובחולין סי׳ ע״ב וע״ש.

**פ״ב** ה״א כל ל״ת שהוא בא מכח עשה הוא. מזה לא נזכר בתו״כ ובחולין הנ״ל ועי׳ לעיל פ״א ה״ה, ובאצוי״ר בכלאים צד 61.

**פ״ב** ה״א מתני׳ מסייעא לר׳ יוחנן וכו׳. בפי׳ הר״ן לב״מ נ״ג ע״א בשם התוס׳ ובפי׳ הר״ש חלה פ״א משנה ט׳ מפרש בירושלמי מתניתין מסייעא לר׳ יוחנן דאסורה (ואסורין) לזרים פטר לה וכו׳. ובפי׳ הרא״ש שם (כס׳ פי שנים) ובירושלמי קאמר על מתניתין דבכורים מסייע לר׳ יוחנן דאמר חצי שיעור אסור מן התורה. (זה ליתא מפורש בירושלמי ורק הרא״ש מפרש כן הירושלמי פתר לה פחות מכשיעור). וברע״ב שם ובבכורים כאן: ואסורים לזרים בחנם היא שנויה וכו׳ ולר׳ יוחנן דאמר חצי שיעור מדאורייתא מצינן למימר וכו׳. וכוונתו לירושלמי כאן. ובשדה יהושע כאן: ראיתי בפי׳ מהרש״ס (ר״ש סיריליו) שכתב מתני׳ מסייעא בתמיהא וכו׳ והלא לא מסייעא ליה אלא פליגא וכו׳. ובמלאכת שלמה (בחלה הנ״ל) בשם הרש״ס ובגמ׳ מפרש מתני׳ מסייעא לר׳ יוחנן דאמר חצי שיעור וכו׳. ובתוי״ט שם: ונראה בעיני שטעות סופר יש (בירושלמי) וצ״ל מתני׳ פליגא לר׳ יוחנן וכו׳. וכן כתב הגרצ״ח בהג׳ בב״מ נ״ג ע״ב. אולם לי לבי אומר כי המלות מתני׳ מסייעא לר״י נעתקו כאן בירושלמי ע״י איזה סופר בטעות מלעיל באותה הלכה שורה ט״ו בעמוד זה ששם באמת איתא מתניתין מסייע לר״י. וכאן נשנו בטעות. ומ״ש לפנינו: ואסורין לזרים זהו פסקא דמתניתין ועלה קאי פתר לה (תנא דמתני׳) פחות מכשיעור. והר״ש והרא״ש וכל הראשונים הנ״ל נשתבשו בזה והעתיקו דאסורה לזרים. וראיותי א) שהערוך ושארי הראשונים שזכרתי בסמוך מביאים הירושלמי ולא היו לפניהם המלות: מתני׳ מסייעא לר״י. ב) הלומד הישר רואה כי הגמרא הירושלמית הולכת לפרש על הסדר את המשנה: מתחלת התרומה כתיב וכו׳ הבכורים דכתיב ולקח וכו׳ חייבין עליה מיתה וחומש וכו׳ ככר כתיב כרת וכו׳ זר שאכל תרומה א״ל בעון מיתה וכו׳ ואסורין לזרים פתר לה פחות וכו׳. ג) המלות מתניתא מסייע לר׳ יוחנן נפלאות הן ורבים הגיהו מתניתא פליגא כנ״ל. וכל זה יכריחנו להודות כי המלות האלה נוספות הן.

**פ״ב** ה״א פתר לה פחות מכשיעור. בתוס׳ ב״מ נ״ג ע״א ד״ה ואסורים ובשטה מקובצת שם כדמפרש בירושלמי ואסורים לזרים אפילו חצי שיעור וכו׳. וכ״ה בערוך ערך טען. ועי׳ בתוס׳ יבמות ע״ג ע״א ד״ה ואסורים ובחי׳ הרמב״ן ובתוס׳ הרא״ש שם. ובחי׳ הרשב״א ביבמות ע״ג ע״א אבל בירושלמי במס׳ בכורים פריקו לחצי שיעור נצרכא שאסורה לזרים ואין חייבין עליהן חומש.

**פ״ב** ה״א ר׳ בא ר׳ חייה בשם ר׳ יוחנן. בתרומות פ״ה ה״א ר׳ בא בר חייה וכו׳. ובערוך ערך טען ר׳ אבא בר חייא בשם ר״י. ובילקוט בקונדרס אחרון סי׳ קע״ג ר׳ בא ר״ח בשם ר׳ יוחי וכו׳ ע״ש ובפי׳ ר״י בס״צ: אמר ר׳ בא בר׳ חייה בשם ר׳ יוחנן לך נתתים (נתתיו בט״ס) וכו׳.

**פ״ב** ה״א למשחה לגדולה. בבבלי סוטה ט״ו ע״א למשחה לגדולה כדרך שהמלכים אוכלים.

**פ"ב** ה"א מבעיר את התרומה בטומאה. בד' קושט' אבל מבעיר אתה את התרומה בטומאה. ועי' בבלי שבת כ"ה ע"א.

**פ"ב** ה"א מניין למע"ש עצמו וכו'. ובבאור מהר"י קורקוס (בבורים פ"ב ה"ט) שבירושלמי אמרו מנין למע"ש (עצמו) שנטמא שאין מדליקין בו את הנר (ב' מלות אחרונות ליתא) וכו' ואין נראה לחלק בין הדלקת הנר להסקת התנור וכו'.

**פ"ב** ה"א או בלקוח בכסף מעשר שנטמא אמר ר"י. בד' קושט' או כלקוח בכסף מעשר שני (ליתא) שנטמא כדא"ר יהודה וכ"ה בפי' ר"י במ"צ. ובכפו"פ (פרק מ', צד תקמ"ז) מנין לקונה בכסף מע"ש שנטמא שאין מדליקין בו אליבא דר' עקיבא (ג' מלות ליתא, וע"ש בהערה) ת"ל בערתי ממנו בטמא.

**פ"ב** ה"א אוף בביכורין שנטמאו ד"ה. בד' קושט' או בבכורים שנטמאו לד"ה. וברמב"ם (בכורים פ"ב ה"ט) וכן יראה לי שהבכורים שנטמאו אינו מסיק כהן את התנור וכו'. וע"ש בכ"מ.

**פ"ב** ה"א הרי אילו בתרומה וכו'. צ"ל וטעינין רחיצת ידים והערב שמש הרי אילו וכו'. וזהו פיסקא דמתניתין.

**פ"ב** ה"א המן את אמר אין המעשר טעון רחיצה והבא את אמר המעשר טעון רחיצה. צ"ל תמן את אמר המעשר טעון רחיצה והבא את אמר אין המעשר טעון רחיצה כמ"ש במשנתינו וטעונין רחיצת ידים וכו מה שאין במעשר, והמאמר שנוי בחגיגה פ"ב ה"ה ומשם נעתק המאמר כאן בט"ס

**פ"ב** ה"א המעשר טעון רחיצה רבנין וכו'. וכן הוא בבבלי חגיגה י"ח ע"א.

**פ"ב** ה"א טעון רחיצה ברוצה לוכל. כ"ה בשם רב שימי בר אשי בחגיגה הנ"ל.

**פ"ב** ה"א רשב"א משום ר"מ. ירושלמי ברכות פ"ח ה"ה חגיגה פ"ב ה"ה ובבבלי בכ"מ

**פ"ב** ה"א הידים תחילה לחולין. בד' קושט' ובפי' ריבמ"צ תחילה לחולין ולמעשר.

**פ"ב** ה"א והולין שנעשו על גב הקודש. בחולין ל"ה ע"ב חולין שנעשו על טהרת קדש וכו'.

**פ"ב** ה"ב במשנה הבאת מקום. בחזקוני (פ' תבא) ביאת מקום.

**פ"ב** ה"ב במשנה שהמעשר והביכורים וכו' וטעונין וידוי. במשנה ה פ"ב דמגילה בני' הרי"ף ולוידוי מעשר ולוידוי מכורים. ובטורי אבן מגילה כ' ע"ב מ"מ ק"ל אגרסת הר"ן (ברי"ף) דגרס ולוידוי בכורים דלא מצינו בשום מקום שקורא למקרא בכורים וידוי אלא מקרא בכורים וכו.

**פ"ב** ה"ב במשנה ואוסרין כל שהן. במתניתא דב"מ ובמשנה שבמשניות ואסורין כ"ש. ובר"ש ואסורין בכל שהן מלאכול בירושלים האי אסורין כמו אוסרין וכו'.

**פ"ב** ה"ב במשנה מלוכל בירושלים. בד' קושט' ובמתניתא דב"מ ובמשנה שבמשניות מוסיף: וגידוליהן אסורין מלאכול בירושלים. וכן נראה לקמן בפרק זה ה"ב וגידוליהן אסורין וכו' והבא את אמר גידוליהן אסורין שזה היה במשנה. וכ"ה ברדב"ז בכורים פ"ד הט"ו. ובפי' הרא"ש וטפי הזה ניחא אי גרסינן ליאכל בירושלים בלא מ'.

**פ"ב** ה"ב תרומת ידכם אלו הבכורים. עי' בבלי מכות י"ז ע"א וש"נ

**פ"ב** ה"ב דאמר ר' יעקב בר חמא בשם ר' לעזר. בסמוך מובא זה שתי פעמים והגי' ר' יעקב בר אחא בשם ר' לעזר. וכ"ה בכל המקומות בד' קושט' ובד' אמשטרדם. וכ"ה בר"ש ובפי' ר"י בן מ"צ כאן ובילקוט בקונדרס אחרון (334). ועי' ברדב"ז בכורים פ"ג ה"ג. ור' יעקב בר אחא יאמר תמיד בשם ר' לעזר עי' לקמן פ"ג ה"ג ולעיל פ"א ה"ז ועי' באצוי"ר במגילה 55 שורה 8.

בסדר

בסדר הדורות (237) ר' יעקב בר חמא בשר"א בכורים פ"ב ה"ב. ובאמת ט"ס הוא ולא היה מעולם אמורא בשם ר' יעקב בר חמא.

**פ"ב** ה"ב ואסורין לאונן וכו' הקודש וכו'. בבבלי פסחים ל"ו ע"ב בכורים אסורין לאונן וכו' מ"ט דרבנן דכתיב לא הוכל לאכול בשעריך ואמר מר תרומת ידך אלו הביכורים וכו'.

**פ"ב** ה"ב הקורש הקודש. בפי' הרא"ש בכורים מנין א"ר אחא (עי' לעיל) בשם ר"א ביערתי הקודש הקדש העליון במשמע היינו בכורים האמורים בפרשה עליונה.

**פ"ב** ה"ב כיני מתני' וכו'. בר"ש: בירושלמי כיני מתניתא ואסורין (ואוסרין) וכו'. והדר קאמר מן מהו (דו) מותיב ר"ש לרבנן (לון) אין אתם מודים שהן (בהן) מותרין וכו' ויש מחיצה (מחצה) לזרים ויש מחיצה (מחצה) לבהמה כלומר וכו'. ובד' קושטנטינא כיני מתניתא ואוסרין כל שהן בעירובין מלאכול בירושלים. וברמב"ם פ"ו ממע"ש הי"ד אם נתערבו בירושלים אסורין בכל שהן כמנין. ועי' בהוי"ט. ובמלאכת שלמה מובא מר"ש שירוליו כיני מתניתא ואוסרין עירוביהן ואף לאחר עליה (נ' גלות אחרונות הוספה מרש"ש) מלאכול בירושלים וכו'. ובר"ש ויש מפרשים דמתניתין איירי בשנתערבו בירושלים וכו' ולא יתכן כלל מדלא משני הכי בירושלמי. והיה לפניו הגי' כמו שהוא בד' ווניציא. ולהרמב"ם היה הגי' כמו שהוא בד' קושטנטינא הנ"ל. וכן ר"י במ"צ ספ"ש כהרמב"ם.

**פ"ב** ה"ב ויש מחצה לאכילת זרים וכו'. בד' קושט' ויש מחיצה לאכילת זרים ויש מחיצה לאכילת בהמה, כשם שאין מחיצה לאכילת זרים כך אין מחיצה לזרים, וכשם שאין מחיצה לאכילת בהמה (ט' טלות ליתא) כך אין מחיצה (מחצה) לבהמה. ובתוס' פסחים ל"ד ע"א ד"ה טהרו ונראה דזרים דהתם היינו נכרים וכן משמע בירושלמי. וזה ליתא לפנינו. וע"ש ברש"ל ובריש"א.

**פ"ב** ה"ב ירושלים עשו אותה כדבר שאין לו מתירין וכו'. צ"ל כדבר שיש לו מתירין. וכ"ה בדפוסי אמשטרדם וקושט'. ובבאור מהר"י קורקוס (בכורים פ"ד הט"ו) ונראה שמחלקותם תלויה במה שאמרו בירושלמי ז"ל רבנן אמרי ירושלים עשו אותה כדבר שיש לו מתירין וכו' ע"ש ובפי' המשניות להרמב"ם.

**פ"ב** ה"ב מה פליגי ר"ש ורבנן בגידולין אבל בעירובין וכו'. בירושלמי שביעית פ"ו ה"נ מה עבדין לה ר' הילא ור' אימי פתרין לה בעירובין אבל בגידולין חומר הוא בגידולין וכו' ע"ש.

**פ"ב** ה"ב וכן היה ר"ש אומר וכו'. הוספתא בכורים פ"א.

**פ"ב** ה"ב באוהה הסאה שהעלה מתוך סאה. צ"ל מתוך מאה.

**פ"ב** ה"ב אבל טבל ומע"ש. לפנינו במשנה ד' פ"ט בתרומות ליתא ומע"ש. ושם בהלכה ה' אבל הטבל שרובו חולין ומעשר ראשון שרובו חולין וכו' ע"ש ובנדרים פ"ו ה"ח. ובמשנה שם יש ני' שונות עי' אצו"ר התרומות 72.

**פ"ב** ה"ב והביכורין. בתרומות שם: והביכורים שאין מצויין. ולפנינו במס' בכורים כאן לא נזכר מזה.

**פ"ב** ה"ב הלוף והשום. וכ"ה לפנינו בתרומות פ"ט משנה ט'. אבל בר"ש כאן: הלוף שוטה וכו'. ועי' פ"ג דעוקצים משנה ד' וברמב"ם וברא"ש שם.

**פ"ב** ה"ב את אמ' שאל לר' ינאי. בר"ש: אזל ר' יוחנן שאל לינאי א"ל למעשר שני (ליתא) הושבת כלומר לענין מע"ש נאמר תירוץ זה.

**פ"ב** ה"ב לא כן אילפן רבי ראיתי כגרים שנים ואמר אוף הכא וגידוליהן. וכ"ה בד' אמשטרדם. ובד' קושט' לא כן אילפן ר' איתי בגדים שנים ואוסר

איף

אוף הכא וגידוליהן שנים. והגר"א הגיה וחשוכי בגדים שנים. וכיון לכלים פ"א משנה ב'. בסדר הדורות (205) אלפן ר' איתי. וזה כר' קושט' הנ"ל.

**פ"ב** ה"ב א"ל (ר' יוחנן) לא כן אילפן רבי (ריב"ל). בנימין פ"ד ה"ד שמע ר' יוחנן ואמר יפה לימדני ר' ידושע בן לוי. ובע"ז פ"ב ה"ז בשם ר' יהושע בן לוי מפני עגלים ששם נשחטין לשם ע"ז, שמע ר' יוחנן ומר יפה לימדנו רבי וכו'. ובתשב"ץ (ח"ג סי' קל"ה) ר' יוחנן היה תלמיד ריב"ל שהרי באחרון מקדושין אמר על ריב"ל ר' אמר דבר זה ולא פירשו וכו'. ולפנינו בקדושין פ' ע"ב א"ר יוחנן דבר זה שמע בריבי ופירושו לא שמע.

**פ"ב** ה"ב אמר ר"ה תניי תמן. בפי' הרא"ש: אמר ר"ה תני קטן.

**פ"ב** ה"ב התרומה והבכורים אחד הנותנן וכו'. בר"ש: ובירושלמי פריך תמן תנינן וכו' תמן אתמר (את אמר) תרומה וכו' אמר ר"ה תני (הניי) תמן המעשר (התרומה) והבכורים אחד וכו' תרומה נותנה טעונה וידוי נוטלה אין טעונה וידוי (ח' מלות ליתא ברו"ו, ובד' קושט' תמן בנותנה הכא בנוטלה דתניא המעשר והבכורים אחד הנותן ואחד הנוטלן טעון ודוי ותרומה נותנה טעון ודוי ואין נוטלה צריך ודוי).

**פ"ב** ה"ב רבנן דתמן סברין. בר"ש ובר"א"ש ליתא זה.

**פ"ב** ה"ב מי שיש לו מעשר וכו'. בד' קושט' מוסיף: בכורין בפני עצמן מתודה. ובחי' הרשב"א ביבמות ע"ג ע"א ואי קשיא לך תרומה נמי טעונה ודוי וכו' אבל תרומה בפני עצמה אין מתודה עליה והכי מפורש בירושלמי פ"ב דבכורים (תרומה בפני עצמה מתודה וט"ס וצ"ל אין מתודה). וברמב"ם מע"ש פי"א הי"ד אבל מי שאין לו אלא תרומה בפני עצמה אינו מתודה וכו' וכ"ה בשם הירושלמי בפיהמ"ש להרמב"ם.

**פ"ב** ה"ב מעשר בפני עצמו מתודה. ברמב"ם בכורים פ"ב הי"ט מי שאין לו אלא מעשר שני בלבד מתודה. וברדב"ז שם לא נתבאר בדברי רבינו מי שאין לו אלא מעשר ראשון אם יתודה או לא וכו' ורבינו תפס לשון הירוש' בפ"ב דבכורים עכ"ל.

**פ"ב** ה"ג במשנה ונוהגין. ברדב"ז מע"ש פ"ב ה"א ונוהג.

**פ"ב** ה"ג במשנה בפני הבית ושלא בפני הבית וכו' מה שאין בביכורין. בתוספתא שקלים פ"ג ומפני מה אמרו בכורין אין נוהגין אלא בפני הבית משום שנאמר ראשית בכורי אדמתך תביא בית ה' אלהיך כל זמן שיש לך בית יש לך בכורים אין לך בית אין לך בכורים. והתוספתא היתה למקור להרמב"ם ה' בכורים פ"ב ה"א. ונושא כליו לא זכרו מזה. וחידוש שלא הבא התוספתא בגמרא בכורים כאן. וכ"ז נעלם מבעל תורה תמימה (שמות כ"ג י"ט).

**פ"ב** ה"ג במשנה מה שאין בביכורין. בתוס' מכות י"ט ד"ה מה ובבכורין אינן אלא בשבעה מינין ובפני הבית.

**פ"ב** ה"ג ניחא התרומה אוסרת את הגורן. בר"ש: ובירושלמי אמרינן ניחא הרומה אוסרת את הגורת המעשר אוסרת את הגורן (ד' מלות ליתא) וכו'. וכ"ה בד' קושט'.

**פ"ב** ה"ג תיפתר שהקדיטו בשבלים. עי' בבלי ברכות מ"ז ע"א. והר"ש שירליו כתב ומשני דהקדימו בכרי והכי היא עיקר הגרסא בירושלמי ולא גרסינן שהקדימו בשבלים וטעות סופרים היא וכו' עכ"ל. ועי' חלה פ"א ה"ג ובבלי ביצה י"ג ע"ב.

**פ"ב** ה"ג דכתיב וראשית כל בכורי כל. יחזקאל מ"ד פסוק ל'. וברע"ב.

דכתיב

דכתיב בכורי כל מראשית, כל. ועי' בתוי"ט ובפיהמ"ש להרמב"ם ובר"ש וברא"ש פאה פ"א משנה א'.

**פ"ב** ה"ג ומעונין קרבן וכו'. בשו"ת הרשב"א ח"א סי' רצ"א וקרבן ילפינן מדכתיב בבכורים ושמחת בכל הטוב וכתיב התם ושמחת בחגך מה להלן שלמים אף כאן שלמים. וברש"י סוכה מ"ז ע"ב ובהש"ס ירושלמי יליף משמחת בכל הטוב ואין שמחה אלא שלמים וכו'. ובפירש"י מנחות נ"ח ע"א ובתלמוד ירושלמי אמרינן דהאי וכו'.

**פ"ב** ה"ג ושיר נאמר כאן שיר ונאמר להלן והנך להם כשיר עגבים. בערכין י"א ע"א מנין לבכורים שטעונין שירה וכו'. ובילקוט בקונדרס אחרון סי' קע"ה ושיר נאמר כאן טוב ונאמר להלן קול ומטיב נגן. וכ"ה בילקוט עה"ת ר' התקנ"ט ובר"ש כאן. וברש"י סוכה הנ"ל ושיר נמי יליף לה מבכל הטוב ואין טוב אלא שיר והלוים היו אומרים אותו וכו', ועי' בתוס' ערכין הנ"ל ד"ה מנין שב' וצ"ע בירושלמי. וכוונתם לכאן. ויש מי שאומר שחז"ל גרסו כשיר עגבים ולא נ"ב.

**פ"ב** ה"ג שיטענו תנופה כרלב"י. משנה מנחות ס"א ע"א וע"ש ברע"ב ובתוי"ט. ובבבלי סוכה מ"ז ע"ב ולקח הכהן הטנא מידך לימד על הביכורים שטעונין תנופה וכו' וע"ש בתוס' ד"ה הביכורים.

**פ"ב** ה"ג ולינה דכתיב וכו'. בפי' רבינו חננאל הנ"ל דתנן במס' בכורים וכו' וגרסינן בגמרא דילה טעונין לינה דכתיב ופנית וכו' כל פינות (הפונות) וכו'. ובתשובות הג' שערי תשובה סי' של"ח ובירושלמי וכו' מאי ופנית בבוקר וכי בבוקר הולכין ולא בכל זמנא וכו'.

**פ"ב** ה"ג א"ר יונה. בר"ש ובביאור מהר"י קורקוס (בכורים פ"ג הי"ב) ובתוס' סוכה מ"ז ע"א ד"ה לינה א"ר יונתן. אבל בכ"מ (בכורים פ"ג הי"ב) א"ר יונה. וכ"ה בפי' רבינו חננאל סוכה מ"ז ע"ב.

**פ"ב** ה"ג בשאין עסהן קרבן וכו'. ברדב"ז בכורים פ"ג הי"ד ואע"ג שלא הביא עמהם קרבן טעונין שיר וכו' שהרי אין הקרבן מעכב והכי משמע בירושלמי ובתוס' יומא נ' ע"א ד"ה פזר והכי אמר בירושלמי פרק קמא דברכות (צ"ל פ"ב דבכורים) ומעונה לינה בר"א כשאין עמה קרבן וכו'.

**פ"ב** ה"ד במשנה יש בבכורין מה שאין בתרומה ומעשר שהביכורין נקנין במחובר לקרקע. במנחות ע' ע"א והנן לא מצינו תרומה במחובר לקרקע וכו'. ונראה שכיוונו למשנה דילן. וע"ש בהגרי"ב שלא ידע מקורו. ובילקוט עה"ת (ר' תשנ"ה) בכורי כל וגו' בא הכתוב ולמד על הבכורים שתהא קדושה חלה עליהם במחובר לקרקע וכו' אם למדת על התרומה שאין קדושה חלה עליה במחובר לקרקע וכו'. וזהו מספרי (קרח קי"ז). ובשו"ת הרשב"א ח"א סי' רפ"ט הא דקתני התם יש בבכורים וכו' שהבכורים נקנים במחובר לקרקע כלומר שאין התרומה והמעשר אלא בתלוש וקשיא לי והא תניא וכו' ע"ש.

**פ"ב** ה"ד במשנה עושה אדם כל שרהו. באגודה כל שהוא.

**פ"ב** ה"ה במשנה תרומת המעשר וכו'. ברדב"ז (בכורים פ"ב הי"ט) תרומת מעשר וכו' ואוסרת (ואוסר) את הגורן. ועי' בר"ש טבול יום פ"ד משנה ז' סובאה המשנה בשנויים.

**פ"ב** ה"ה במשנה שיעור כתרומה. בד' קושט' כתרומה גדולה.

**פ"ב** ה"ה תמן אמרין נכנס מששית לשביעית וכו'. בבבלי רה"ש ט"ו ע"א אמר רבה אתרוג בת ששית וכו', ובתוס' רה"ש י"ד ע"ב ד"ה ולשביעית מפרש

מירושלמי

בירושלמי דבכורים פ"ב כגון' אתרוג בת ששית הנכנסת לשביעית הרי היא לבעלים כאילן דבתר חנטה (ב' מלות ליתא) ופטור ממעשר כירק וכו'.

**פ"ב** ה"ה לקטן מששית חמישית. בד' קושט' ליתא.

**פ"ב** ה"ה רבותינו חזרו ונמנו אתרוג בשעת לקיטתו עישורו למעשרות ולשביעית. בתוספתא שביעית פ"ד ורבותינו נמנו באושא אתרוג אחר לקיטתו למעשר ולביעור. ובבבלי רה"ש ט"ו ע"ב ורבותינו נמנו באושא אחר לקיטתו בין למעשר בין לשביעית. ובתוס' שם ד"ה ורבותינו אית דגרסי אתרוג אחר חנטה וכו'. ובירושלמי לא נזכר שזה היה באושא. ועי' בפי' רבינו חננאל ברה"ש שם:

**פ"ב** ה"ה ר' יוחנן שאל לר' יונתן וכו'. בבבלי רה"ש ט"ו ע"א בעא מיניה ר' יוחנן מר' ינאי וכו' ע"ש.

**פ"ב** ה"ה ואפילו שנה מעוברת. בבבלי הנ"ל היתה שנה מעוברת מהו וכו'.

**פ"ב** ה"ה מעשה בר"ע שלקט וכו'. הוספתא שביעית פ"ד ומעשה בר"ע שליקט אתרוג באחד בשבט ונהג בו כדברי ב"ש וכדברי ב"ה ר"י בר יהודה אומר כדברי ר"ג וכדברי ר"א. וכ"ה בבבלי בכמה מקומות. ובירושלמי כאן לא נזכר שם ר"י בר"י.

**פ"ב** ה"ה למה לי אפילו. צ"ל למה לי אתרוג אפילו וכו'.

**פ"ב** ה"ה ור"ג ור"א לא מן ב"ה אינון הוו. ברה"ש פ"א ה"ב ר"ג ור"א על דב"ה אינון הווי. ובפי' רבינו חננאל רה"ש י"ד ע"ב ונהברר בדרך קצרה מהלמוד א"י דגרסי' התם מעשה וכו' ור"ג ור"א לא על דב"ה אינון הוו. ועי' במלאכת שלמה בשביעית פ"ט משנה ט'. ובאצוי"ר לרה"ש צד 10.

**פ"ב** ה"ה קרא שם למע"ש שבו. ברה"ש הנ"ל קרא שם על מעשר שבו. ובתוס' רה"ש י"ד ע"א ד"ה נהג מפרש בירושלמי שהפריש מעשר א' למע"ש וכו' וע"ש בהגהה. ובפי' ר"נ גאון עירובין ז' ע"א ובגמ' דבני מערבא גרסי מה עשה קרא שם למע"ש וכו'.

**פ"ב** ה"ז אמר ר' לעזר. בר"ש ובר"י במ"צ אר"א הגדול (ליתא). אבל בבאור מהר"י קורקוס (בכורים פ"ט ה"ה) ובירושלמי וכו' א"ר אליעזר עז וכו'. ובחולין ע"ט ע"ב ר' אליעזר אומר כלאים וכו' אמר רב חסדא איזהו כוי שנחלקו בו ר' אליעזר וחכמים זה הבא מן התייש ומן הצבייה.

**פ"ב** ה"ז מין הוא עיקרו. בד' קושט' מין בפני עצמו הוא עקרו.

**פ"ב** ה"ז במשנה דם מהלכי שתים. כעין זה בהו"כ צו פ"י יכול אף דם מהלכי שתים וכו'. ועי' לקמן הלכה ו' ובכריתות כ'.

**פ"ב** ה"ז במשנה דם השרץ וכו'. במתניתא דב"מ ודם השרץ וכו'. ובס' כריתות (לשון למודים סי' ל"ג) מצינו במשנה וכו' בפ"ב דבכורים דקאמר ודם שרץ דאין חייבין עליו ר"ל גבי דם שרץ שאין חייבין עליו משום דם וכו' ר"ל ולדם שרץ וכו'.

**פ"ב** ה"ז פדוי בכוי וכו'. זה קאי לפסקא דמתניתין ואין פודין בו פטר חמור.

**פ"ב** ה"ח במשנה ויש בו דרכים שוה לבהמה. זה ליתא במתניתא דב"מ.

**פ"ב** ה"ח מתני דלא כר"ל וכו'. בד' קושט' מתני' כר' אלעזר דתניא ר' ליעזר אומר כוי חייבין (אין חייבין) על חלבו אשם תלוי, מתני' דלא כרב דרב אמר (ליתא) כל שאי (ליתא) אפשר וכו'. וזה מתאים לגי' הגמ' כריתות י"ח ע"א ובתוספתא בכורים פ"ב.

**פ"ב** ה"ח ואפילו בשעה שהיו לוקחין וכו'. זה קאי לפסקא דמתניהין ואינו נלקח בכסף מעשר וכו'.

פ"ב ה"ח ורבנין דינון מרין וכו'. בבאור מהר"י קורקוס הנ"ל עוד אמרו שם על זחייב בזרוע ולחיים וקיבה וכו' רבנן דאמרי מין הוא עיקרו אינון אמרי חייב. וכ"ה בר"ש.

פ"ב ה"ט מתני' דלא כרבי. בר"ש מתני' דלא כר"א דתני המקדיש וכו' רא"א (ר') הקדיש את הכוי. ובפי' ר"י במ"צ מתניתין דלא כר' מאיר דתניא הקדיש חיתו ובהמתו לא הקדיש את הכוי ר' מאיר אומר הקדיש את הכוי. ובהגהה שם הגיהו לא הקדיש את הכוי. וזה עפ"י הבבלי נדרים י"ח ע"ב המקדיש את חיתו וכו' ר' אליעזר אומר, לא הקדיש את הכוי וכו'.

פ"ב ה"י במשנה ר' לעזר פוטר. בתוס' חולין ע"ט ע"א ד"ה עייל וצ"ל דר' אליעזר פוטר לא קאי אלא אמהנות וכן משמע לשון המשנה בסס' בכורים דתנן ר' אליעזר פוטר שהמוציא וכו'.

פ"ב הי"א במשנה אמר הריני נזיר שזה חיה ובהמה. בר' קושט' אם אמר הריני נזיר שאין זה חיה ובהמה וכו'. ועי' לקמן בפרק זה ה"ט. ובפי' ריבמ"צ.

פ"ג ה"א במשנה כיצד וכו'. בבה"ג (ד"ב, 591) כדתנן באיזה צד וכו' וקושרן במשיחא (בגמי. וכגי' הבה"ג כן הוא בהוספתא כאן).

פ"ג ה"א במשנה אעפ"י שזה חוזר וקורא וכו'. בילקוט עה"ת ר' תתקנ"ט רש"א אעפ"כ קורא אותם בכורים אחר שתלשן מן הקרקע. ובמשנה שבמש': זה חוזר.

פ"ג ה"א אף בשעת הפרשה. בילקוט בק"א ועה"ת הנ"ל (קע"ו) אבל בשעת הפרשה וע"ש ובמשנה למלך (בכורים פ"ב הי"ט) הא בשעת הפרשה וכו'. ובר"ש: גרסינן בירושלמי וכו' אם (ליתא) לא וכו' בשעת הנחה (הפרשה) פר' אבל בשעת הפרשה וכו' ועי' בפיהמ"ש להרמב"ם.

פ"ג ה"א אפי' בוסר אפי' פגים. ברמב"ם (בכורים פ"ב הי"ט) כיצד מפרישין הבכורים וכו' ואעפ"י שעדיין לא בשלו כל צרכן וכו'.

פ"ג ה"א תני ר' ישמעאל. וכו' בר"ש: תני ר' שמעון. ועי' מבוא להסע"ר שלי צד 11.

פ"ג ה"א הבכורים אחד מששים. רמב"ם בכורים פ"ב ה"ג ועי' ברדב"ז שם

פ"ג ה"א ראשית הגז אחד מששים. בר"ש ליתא. ובחולין קל"ז ע"ב רב שמואל דאמרי תרוייהו ראשית הגז בששים.

פ"ג ה"א תרומה טמאה אחד מששים. בחולין הנ"ל תרומה בששים וכו' תרומה בששים והא אנן תנן תרומה עין יפה אחד מארבעים: דאורייתא בששים כו'. ועי' בתוספתא תרומות פ"ה.

פ"ג ה"א כגון תרומת הכליסין וכו'. ערלה פ"ב ה"א.

פ"ג ה"ב במ' כל העיירות. במדרש זוטא שה"ש פ"ב שהיה שבט יהודה מביא וכו'.

פ"ג ה"ב כגון יהויריב ומכיריו. בר"ש כגון יהויריב ומכיריו ידעיה ומכיריו (ב' מלות ליתא ובד' קושט' איתא).

פ"ג ה"ב וילינו בבית הכנסת. עי' אצוי"ר למגילה צד 71 שורה 3.

פ"ג ה"ב תנא ר' חלפתא בן שאול מפני אהל טומאה. וזהו מפורש בתוספתא בכורי' פ"ב ובסמ"ג עשין קי"ם ולא יכנסו לבתים מפני אהל הטומאה כדמפרש בירו' ועי' בר"ש.

פ"ג ה"ב בדרך היו אומרים וכו'. מובא במדרש איכה פסוק אלה אזכרה ובר"ש ובילקוט המכירי תהלים מזמור קכ"ב ג'. ובסמ"ג עשין קי"ם הגיעו להר הבית וכו' ואומר הללויה וגו' עד כל הנשמה תהלל יה הללויה כדמפרש בירושלמי וכו'. וגירסתו משונה. ועי' ברמב"ם ה' בכורים פ"ד הט"ז.

פ"ג ה"ג במשנה הקרובים מביאין בכורים וענבים. בילקוט עה"ת ר' תתקנ"ט הקרובים מביאין התאנים והענבים.

פ"ג ה"ג במשנה הפחות והסגנים. בפי' ריד"א (תבוא) הפחות והשרים. ובשו"ת מהר"י קולון (סי' י') הגזברים היו יוצאים וכו' עומדים לפניהם (מפניהן) וכו' בואכם (באתם) לשלום עכ"ל המשנה. ועי' במדרש זוטא שה"ש פ"ב.

פ"ג ה"ג במשנה כל בעלי אומניות שבירושלים היו עומדין מפניהן וכו' בפי' המיוחס לר"ג מאור הגולה בחולין נ"ד ע"ב כל בעלי אומניות עומדים וכו' כלומר אמרינן התם במס' תענית גונבי עלי וקוצעי קציעות כל בעלי אומניות עומדין מפניהן ושואלין וכו' ומה הן גונבי עלי גזר ירבעם הרשע שלא יהא שום בר אדם שיוליך בכורים לירושלים והיו נוטלין עלי ובכורין בתוכו ועליהן קציעות וכו' ע"ש. ובירושלמי כאן ובמגילת תענית פ"ה ובבלי תענית כ"ח ע"א לא נזכר שלפניהם היו בעלי אומניות עומדין מפניהם. ואגב אעיר למ"ש הפי' המיוחס לר"ג בבבא בתרא ד' ע"א ד"ה שלחו ליה ממלכות רומים וכו' שיודעין אנו מאיזה משפחה אתה לפי שהורקנוס אביו של הורדוס, פעם אחת הלך על הרומיים להלחם ונצח וראה בשביה שפחה אחת יפת תואר וחמדה, ועשה לה כדין תורה, ובא עליה והוליד ממנה אותו הורדוס, ולפיכך היו מחרפין אותו מיחוסו. ולא מצאתי לו חבר לאגדה זאת. ואפשר שעפ"י זה נבין מ"ש בירושלמי יבמות פ"ח ה"א ר' יוחנן בעי לשום עבד הרי הוא כעבד אפילו בבנו של אורבנים? וע"ש לעיל. ואפשר שכיון ר' יוחנן לאותה האגדה הנ"ל.

פ"ג ה"ג אם היתה קעילית מביא אם היתה בוצרית אינו מביא. עי' אצוי"ר יומא צד 95 שורה 16 ובדמאי פ"ב ה"א צד 90 ובבבלי סנהדרין ע' ע"ב אם היתה קעילית.

פ"ג ה"ג ר' אימי אמר. בר"ש: רב חמא אמר מקריב שלמים. ובילקוט שה"ש והשור של שלמים הולך לפניהם.

פ"ג ה"ג מקיצין בהן את המזבח. במגלת תענית פ"ה (סדר החכמים ח"ב צד 9 בהערה מכת"י) והגוזלות לקיץ המזבח. ולגירסתינו השור לקיץ המזבח.

פ"ג ה"ג ר"ז בעי וכו'. בשו"ת להרשב"א ח"א סי' רצ"א וכשהיה העולה יחיד לא היה מביא שור אלא גדי אחד דגרסינן בירושלמי ר"ז בעי יחיד שנתעצל ולא בא מביא גדי. וכ"ה בר"ש ובראי"ש.

פ"ג ה"ג וקרניו מצופות כסף. במשנה ג' מצופות זהב. ובשנות אליהו להגר"א מעתיק מביא גדי וקרניו מצופים כסף. אולם מדברי הרשב"א הנ"ל והר"ש והרא"ש כאן נראה שהמלות: וקרניו מצופות כסף מוסבות למטה.

פ"ג ה"ג של זית בראשו שהוא ממין שבעה. בסמ"ג עשין ק"מ ובר"ש כפרש בירושלמי שמביא זית שהוא מאחד מהמובחרין שבשבעת שהוא סמוך לארץ שנאמר ארץ זית שמן. ולפנינו ליתא. ועי' מנחות פ"ד ע"ב ובילקוט שה"ש הנ"ל.

פ"ג ה"ג וצמוקים היה מעטרן ענבים. ברמב"ם בכורים פ"ד הט"ז ואם היה להם לח ויבש מראין את הלח מלמעלה. ובכ"מ שם רומז לירושלמי דילן.

פ"ג ה"נ וכי יש קטון וגדול בירושלים. בפי' ריבמ"צ ובראי"ש: קטן וגדול בישראל, וכ"ה בד' קושט' וברדב"ז בכורים פ"ד הט"ז. ובשו"ת רשב"ש (סי' ט"ה) דאין קטן וגדול בישראל כדאיתא בירושלמי. ומ"ש ריבמ"צ: אליבא דר' מאיר אינו מובן.

פ"ג ה"ג כיני מתניתא באוכלוסין לפי רוב נכנסין היו יוצאין. בפיהמ"ש להרמב"ם ובאר הגמרא עניינו שאם היו נכנסין רבים היו ג"כ היוצאין לקראתם רבים וכו' ובפי' ריבמ"ץ: אם רבים רבים וכו'.

פ"ג ה"ג שהוא אחת לקיצים. כעין זה בירושל' פסחים פ"א ה"ה וע"ז פ"ד ה"נ. ובילקוט בק"א (קע"ו) שהיא באה אחת לקיצין. ובח' מהרי"ט מטראני

בקרושין

בקדושין ל״ג ע״א בשלהי מס׳ בכורים בירושלמי פריך נמי הכי ומשני שניה היא שהיא אחת לקיצין פי׳ שבא מזמן לזמן לא חשו על הפסד מועט כזה.

פ״ג ה״ג ר׳ יוסי בי ר׳ בון בשם ר׳ הונא בר חייא. בבבלי קדושין ל״ג ע״א אמר ר׳ יוסי בר אבין בוא וראה כמה הביבה מצוה בשעתה וכו׳. ובתשב״ץ קטן (תקל״ה) ואמרו בגמרא א״ר יוסי בשם ר׳ חנינא וכו׳. ובשלטי הגבורים בשבת (פרק ר״א) הר״מ היה עומד בשעת קריאת התורה וכו׳ וגם ראיה מן הירושלמי וכו׳ ואמרו בגמרא אמר ר׳ יוסי בשם רב הונא בא וראה וכו׳ ובפני עושי מצוה עומדים מכאן ראיה שאדם חייב לעמיד לפני עושי מצות. ובכפתור ופרח (פמ״ד) ירושלמי וכו׳ בא וראה מה גדול כוחן של עושי מצוה יותר מת״ח זקנים (ד״ מלות ליתא) שמפני ת״ח אין בעלי אומניות עומדין ומפני עושי מצוה עומדין. וכ״ה בר״ש כאן. ובדרב״ז בכורים פ״ד הי״ז יותר מת״ח וזקנים וכו׳ ועי׳ בס׳ חסידים (ד״ב צד 238) ובט״ז יו״ד ס׳ שכ״א שלא זכר זה.

פ״ג ה״ג אילין דקימין וכו׳. ס׳ הסידים הנ״ל ובה׳ רי״ין א״ג (אבל, ל״ח).

פ״ג ה״ג דלא ייחמי סייעתא דסבין וכו׳. בתנחומא (בהעלותך כ׳) אמר ר׳ אבא הכהן בר פפא כשהייתי רואה סיעה אחת של בני אדם הייתי מהלך בדרך אחרת שלא להטריח עליהם וכו׳ וכשאמרתי דברים לפני ר׳ יוסי בר זבירא אמר לי צריך אתה לעבור לפניהם וכו׳ וע״ש בהערות רש״ב ז״ל.

פ״ג ה״ג ר׳ חזקיה ר׳ חנינה בריה דר׳ אבהו ר׳ אבדומא דמין חיפה וכו׳. בבבלי קדושין ל״ג ע״ב אמר חזקיה אמר לי ר״ח בריה דר׳ אבהו א״ר אבהו א״ר אבדימי דמין חיפא חכם וכו׳. וזהו מפורש בתוספתא מגילה פ״ג.

פ״ג ה״ג עבר ישב לו. בד״א: עבר לפניו ישב לו.

פ״ג ה״ג תרין אמוראים חד אמר לשבח וחד אמר לגנאי. בבבלי קדושין ל״ג ע״ב ר׳ אמי ור׳ יצחק נפחא חד אמר לגנאי וחד אמר לשבח מ״ד לגנאי כדאיתא. ופירש״י משום דדבר מגונה הוא לא רצה לפרסמה והרי הוא מפורש במדרש ר׳ תנחומא וכו׳ ועי׳ שמות רבה פמ״ה ובאצוי״ר שקלים צד 33

פ״ג ה״ג והכהנים כלפי העם. בבבלי סוטה מ׳ ע״א שהרי כהנים פניהם כלפי העם וכו׳. וברבה במדבר פ״ה שכל הלוים וכו׳ אבל בני קהת היו מהלכין אחורים ופניהם לארון וכו׳. ובחילופי מנהגים (ביש״ש סוף ב״ק) בני בבל הופכים פניהם אל הציבור ואחוריהם אל ארון הק׳, בא״י הופכין פניהם אל ארון הק׳

פ״ג ה״ג א״ר לעזר אין התורה עומדת מפני בנה. בקדושין ל״ג ע״ב כלום תורה עומדת מפני לומדיה ובירושלמי מגילה פ״ד ה״א ר׳ חלקיה ר״ם בשם ר׳ לעזר מפני בנה הוא עומד וכו׳. ובהג״מ (ה׳ ת״ת פ״ה ה״ט) ובירושלמי גרסינן א״ר אלעזר אין התורה עומדת מפני בנה פי׳ אין הרב עומד מפני תלמידו שמואל אמר אין עומדין מפני חבר, ומכאן פסק רבינו שמחה שאין הרב צריך לעמוד מפני תלמידיו ואפילו אם הוא חכם גדול וכו׳. ועי׳ בשו״ת יד אליהו סי׳ ד׳ מ״ש בזה.

פ״ג ה״ג ר״ה ריב״א הוון יתיבין. בילקוט בק״א (קע״ז) הוו מעין וכו׳.

פ״ג ה״ג עבר שמואל בר בא וכו׳. בבבלי קדושין ל״ג ע״ב ר׳ אלעי ור׳ יעקב בר זבדי (בר אידי) הוו יתבי חליף ואזיל ר׳ שמעון בר אבא וקמו מקמיה א״ל חדא דאהון חכימי ואנא חבר וכו׳.

פ״ג ה״ג אמר ר׳ זעירא וכו׳. בבבלי ברכות כ״ח ע״א ר׳ זירא כי הוה ל׳ יש מנירסיה וכו׳ אמר כי חלפי רבנן אז איקים מקמייהו ואקבל אגרא וכו׳.

פ״ג ה״ג ר׳ אחא מפסיק וקאים. בירושלמי שבת פ״א ה״ג ומפסיקין לק״ש ואין

ואין מפסיקין לתפילה אמר ר׳ אחא ק״ש דבר תורה ותפילה אינה דבר תורה וכו׳. ועי׳ אצוי״ר לברכות צד 18. ובה׳ ס״ת לנאון אחד (בירחון אנגלי חלק ט׳ צד 695) וגרסי בני מערבא וכו׳ אמר ר׳ אבא ר׳ אחא מפסיק וקאי (וקאים) פי׳ שהיה מפסיק ועומד מלפני ת״ח דו חשש להדא (כהדין) דתני כותבי וכו׳ ועי׳ בס׳ חסידים (ד״ב צד 417).

פ״ג ה״ג דתני כותבי ספרים וכו׳. ברכות פ״א ה״ג ובתוספתא שם וע״ש באוצוי״ר.

פ״ג ה״ג חזקיה בר וכו׳. בילקוט בק״א (קע״ז) ר׳ חזקיה וכו׳ ע״ש.

פ״ג ה״ג יהודה בר חייה. וכן בכתובות ס״ב ע״ב ובילקוט הנ״ל ר׳ יהודה ברבי.

פ״ג ה״ג עני מסיק. בפסחים פ״ג ה״ז ענון למיתי וע״ש באצוי״ר.

פ״ג ה״ג אפשר דיהודה ברי משני מנהגיה. בילקוט הנ״ל איפשר דיהודה בר מנשה מנהגו וכו׳ וט״ס היא וצ״ל דיהודה בר׳ (ברבי) משנה מנהגו.

פ״ג ה״ג שאין לנו יהודה ב״ר. צ״ל יהודה ברבי.

פ״ג ה״ג ר״ם חמי אפילו סב ע״ה. בבבלי קדושין ל״ג ע״א ר׳ יוחנן.

פ״ג ה״ג ר׳ חנינא מחי מאן דלא קאים מקומוי וכו׳. מכאן המקור למ״ש בשאלתות סי׳ ק״א ומאן דלא קאים מוקמינן ליה בעל כורחיה למיעבד יקרא דאורייתא, ובש״ש ובעמק שאלה לא זכרו מכאן. וגם מכאן מוכח שהשאלתות השתמש בהירושלמי כי אין לדברי השאלתות מקור אחר זולת הירושלמי כאן ובתשובות הג׳ (שערי תשובה סי׳ פ״ד) גרסינן בשקלים וכו׳ ותבוא מארה לצורבא מרבנן דלא מתקשט בכבודה של תורה ובשקלים ליתא זה.

פ״ג ה״ג כי בעיתה מבטלה דאורייתא. בד׳ קושט׳ מי בעיתה וצ״ל בי בעיתה מבטלה דאורייתא ועי׳ פאה פ״ג ה״ט ובאצוי״ר שם צד 35.

פ״ג ה״ג א״ר סימון אמר הקב״ה ירושלמי רה״ש פ״א ה״ג ועי׳ בשו״ת גנת ורדים ח״ב (יו״ד כלל ד׳ סי׳ ב׳). ומ״ש שאני שקיימתי עמידת זקן תחילה שהמצרים למדו זה מישראל (ראה הערדאט חלק שני סי׳ 80) ועי׳ בילקוט בק״א סי׳ קנ״ז.

פ״ג ה״ג כשהנשיא וכו׳ שיאמר להם שבו. בברכי יוסף (יו״ד סי׳ רמ״ד) מביא שני׳ רש״י והרמב״ם והרא״ש והטור בגמ׳ קדושין ל״ג בחכם ואב״ד וכיון שעבר ארבע אמות יושב וכו׳ ע״ש.

פ״ג ה״ג ר״ז הוון בעיין וכו׳. מובא בילקוט בקונדרס אחרון (קע״ז) ובשמואל ר׳ קי״ז ובמדרש שמואל פ״ז אות א׳. ועי׳ ברמב״ם (סנהדרין פ״ג ה״י), ובכ״מ כך היה דרך וכו׳ פ״ק דסנהדרין ר׳ זירא היה מיטמר מלסמוכי ואיתא נמי בירושלמי סוף בכורים. ובלקוטים בסוף ס׳ הפרדס לרש״י (נ״ט ע״ג) מצא רבי במדרש אחד שקורין עת לעשות לה׳ תניא שלשה מכפרין חכם ונשיא וחתן וכו׳. וכיון למדרש שמואל הנ״ל שהתחלתו במלות: עת לעשות לה׳, ולא זכר מירוש׳ דילן.

פ״ג ה״ג ר׳ מנא מיקיל וכו׳. כל המאמר מובא בפתיחא לס׳ אור זרוע סי׳ ל״ז ובמדרש שמואל פ״ז אות ו׳ בהרבה שינויים. ועי׳ ברמב״ם ה׳ סנהדרין פ״ג ה״ט ובהג״ם ורדב״ז וכ״מ שם שמובא הירושלמי.

פ״ג ה״ג ולא ניקום לון מקומוי. במדרש שמואל שם מוסיף: אמר ר׳ זעירא אנא בפירוש לית אנא קאים מן קדמיי. (י׳ מלות ליתא). וכ״ה בילקוט המכירי (חבקוק 25).

פ״ג ה״ג תרגם יעקב וכו׳. בבבלי סנהדרין ז׳ ע״ב בשם יהודה בר נחמני. ובמדרש שמואל וילקוט הנ״ל תרגם יעקב איש כפר נבוריא חד פסוק בכנישתא מרודתא דקסרי וקלסוניה רבנן וכו׳ ע״ש.

פ״ג ה״ג הוי או׳ בעיתון וכו׳. כל המאמר משובש. ובמדרש שמואל

הנ״ל

הנ״ל אין אתון בעיין מלה דאורייתא, הא ר״י בר״א בכנישתא טרדוחא דקסרין, זה׳ בהיכל קדשו הס מפניו, כה׳ בהיכל קדשו.

פ״ג ה״ג ר׳ אמי שאל לר׳ סימון. בשבת פי״ט ה״ב שאיל לר׳ סימון ושרא שאל לר׳ אמי ואסר ועי׳ שם באהבת ציון וירושלים מ״ש בזה.

פ״ג ה״ג ר״א שאל לר״ס וכו׳. בבבלי סנהדרין י״ד ע״א אמר ריב״ל אין סמיכה בח״ל וכו׳ ובילקוט יחזקאל ר׳ שע״ד מובא הירושלמי. ובשו״ת בשמים ראש (רמ״ז) ובירושלמי ר׳ אמי שלח (שאל) לר״ס שמעת שמסנים זקנים בח״ל שלח ליה וכו׳. ועי׳ בהערותי לסע״ר פכ״ו הערה י״ג.

פ״ג ה״ג ממנין זקנין בחו״ל ע״מ לחזור. בחגיגה פ״א ה״ח מהו למנות זקנים לימים וכו׳. ועי׳ ברמב״ם ה׳ סנהדרין פ״ד ה״ט ובבבלי סנהדרין הנ״ל.

פ״ג ה״ג ר׳ יצחק בר נחמן הוה בעזה. בע״ז פ״א ה״ד ר׳ יצחק בר נחמן שאל לר׳ חנינה יריד עזה מהו וכו׳. ובשו״ת מהר״י מטראני ח״א סי׳ מ״ז אבל עזה לא מקרי גולה ולא מא״י היא וראיה מדאמרינן בירושלמי וכו׳ אין ממנים זקנים בחו״ל אבל ממנין זקנים בחו״ל ע״מ לחזור ר״י בר נחמן הוה בעזה זמנוניה וכו׳ אלמא היא חו״ל וכו׳. ופליניוס .12.32.5 חושב עזה לעיר ביהודה.

פ״ג ה״ג עד זמן דמיתמני ר׳ ומינה ר׳. לנכון הגי׳ בד׳ אמשטרדם אמר עד זמן דמיתמני ר׳ זמינה רבי. ועי׳ באצוו״ר לחגיגה צד 73.

פ״ג ה״ג מעשיו של אברהם. בסה״ד מעשה אבותיו של אברהם.

פ״ג ה״ג שמעון בר ווא הוה כד מסקום. בד׳ קושטאנטינא הוה בדומסקום. בן הניה ר׳ מנחם די לונזאני בהגהותיו מובא בס׳ ככר לאדן. והיה ראוי להיות בדרמסקום. אבל מצינו במקומות אחרים שנזכר העיר דמשק בשם דמסקים. ורבים מאחרונים הגיהו מדעתם כן ולא ראו בד׳ קושט׳ הנ״ל. ועי׳ בכפו״פ פ״ז (הוצאה לונץ צד קכ״ו) ובבבלי סנהדרין הנ״ל. ובערוך השלם ערך דמסקום.

פ״ג ה״ג שמעון דמעפריא. במקרא מצינו עיר בשם עפרין. ובירושלמי שבת פי״ד ה״ג ר׳ חוניא יעקב מעפרתים. ויודע המאמר תבן אתה מכנים לעפרים.

פ״ג ה״ד במשנה החליל מכה. בתוס׳ ערכין י״א ע״א ד״ה מנין החליל היה מכה וע״ש.

פ״ג ה״ד במשנה אפילו אגריפס המלך נוטל הסל. וכ״ה בתוספתא וכעין זה בבבלי פסחים ק״ז ע״ב אפילו אגריפס המלך שהוא רגיל לאכול בתשע שעות אותו היום לא יאכל עד שתחשך. ועי׳ בבלי כתובות י״ז ע״ב וסוטה מ״א ע״א. וברדב״ז (בכורים פ״ד ה״ז) אפי׳ אגריפס וכו׳ ואפשר שמשנה זו נשנית בימיו עכ״ל ולפי הנ״ל אין זה נכון.

פ״ג ה״ד במשנה ודיברו הלוים וכו׳. בילקוט עה״ת (תתקנ״ט) הגיעו לעזרה דברו הלוים בשיר ארוממך ה׳ וגו׳. ובבבלי שבועות ט״ו ע״ב ת״ר שיר של תודה בכנורות וכו׳ ואומר ארוממך וגו׳.

פ״ג ה״ד במשנה ומה שבידם נותנין לכהנים. וכ״ה במשנה שבמשניות. אבל במתניתא דב״מ ושבידם ניתנים לכהנים. ובמנחות נ״ח ע״א והסלים שבידם ניתנים לכהנים. ואולי מחולקים בגי׳ המשנה הנ״ל הרמב״ם (בכורים פ״ג ה״ט, בפי׳ המשניות) ובהשגות הראב״ד שם.

פ״ג ה״ד כיני מתניתא ולקח וגו׳. בפי׳ ר״י במ״צ פי׳ כן היא מתניתין הגיע לעזרה ולקח הכהן הטנא מידו ודברו הלוים בשיר.

פ״ג ה״ד תני ר״י לא היו נותנין וכו׳. בפי׳ המשניות להרמב״ם בארו בגמרא

שהיו

שהיו תלוים מן הסלים' ולא היו משימים אותם על הסלים וכו'. ובפי' ר"י במ"צ ור' יוסי פליג (אמתני') דתניא רי"א לא היו נותנין וכו'.

פ"ג ה"ד ר"י בעי הניחן בלילה. בד' קושט' הניחן בלילה מהו.

פ"ג ה"ד ה"ל אל פני המזבח. בבכורים (דברים כ"ו ד') כתוב: לפני מזבח ה'.

פ"ג ה"ד מגישן על קרן דרומית. במשנה מנחות ס"א ע"א אלו מעונות הנופה ואין מעונות הגשה וכו' והבכורים. ואיך נאמר כאן מגישן? ולענ"ד שבירושלמי כאן היה כתוב רק הניחן בקרן דרומית מערבית. ומ"ש לפני ה' יכול במערב וכו' כל הברייתא נעתקה כאן מאיזה סופר מהו"כ צז פ"ב ד' ששם נאמרה לענין קרבנות ולא לענין בכורים. ועי' בתוס' מנחות ס"א ע"א ד"ה אבל.

פ"ג ה"ד על קרן דרומית מערבית וכו'. עי' ספרי נשא י"ז וברמב"ם בכורים פ"ג הי"ב בקרן דרומית מערבית בדרומה של קרן וכו'. וע"ש בכ"מ.

פ"ג ה"ה במשנה מארמי וכו'. ברדב"ז (בכורים פ"ג הי"ב) במשנה וכו' וקורא (ליתא) מארמי וכו' עד שהוא גומר (קורא) וכו'. ועי' בתוס' מכות י"ח ע"ב ד"ה ומאן.

פ"ג ה"ה במשנה ואוחזו בשפתותיו. בס' יראים החדש סי' תנ"ב כדתנן בביכורים הבעלים אוחזים בשפתות הסל וכהן מכנים ידו תחת הסל ומניף. ועי' בתוס' סוכה מ"ז ע"ב ד"ה כהן.

פ"ג ה"ה הני אין עניה אלא מפי אחד ולא עוד וכו'. בד' קושט' תניא ולא עוד אלא שסמכו למקרא ועניה ואמרת ואין עניה אלא מפי אחד וכ"ה בספרי (תבוא, ש"א) ובר"ש: מפרש בירושלמי שסמכו למקרא ועניה ואמרת שאין עניה אלא מפי אחד. ובפי' ר"י במ"צ: מכאן התקינו דכתיב ועניה ואמרת ואין עניה וכו'. ועי' יבמות פי"ב ה"א משסמכוהו למקרא וענתה ואמרה אין עונה אלא מפי אחד.

פ"ג ה"ה דאת אמר פטירין עם מרורין. במגילה פ"ד ה"א נאמר פטירין עם מרורין. ובד' קושט' כאן: ואית דאמרין פטירין וכו'. ועי' באצוי"ר במגילה צד 109.

פ"ג ה"ה די אמר כלה. בד' קושט' ויימר סלא. וכ"ה במגילה הנ"ל. וכבר שערתי באצוי"ר במגילה (109) שכיון לתרגום השומרוני דברים כ"ו ב' ושמת בטנא שתרגם ותשבי במאן. ור' יונה אמר שנצרך להרגם כמו שתרגמו אונקלוס והמיוחס ליונתן ב"ע: בסלא. ובבה"ג (ר"ב, 591) וכד הוה גמיר פירא הוה מייתי ליה בסלא דכתיב ושמת בטנא.

פ"ג ה"ה מחזר פטימין בני תורין די אמר הורין ובני הורין. במגילה הנ"ל ויימר הורין וכו'. וכבר שערתי באצוי"ר שם שהמלה פטימין מ"ס ונשתרבבה ע"י המלה: פטירין שנזכר מקודם איזה פעמים. ושצ"ל בירושלמי מהזר פר בני הורין ויימר תורין בני תורין כי השמרוני יתרגם תמיד פר בן בקר: פר בר תורין, ואונקלוס ויונתן ב"ע מתרגמים: תור בר תור.

פ"ג ה"ו במשנה התקינו שיהיו מקרין את מי שהוא יודע וכו'. בספרו של פילא De Festo Cop. מספר בפרט מהמנהג בירושלים של הבאת הבכורים. וספורו מתאים עפ"י רוב עם המשנה. ואנכי לא ראיתי בעצמי את הספר הנ"ל.

פ"ג ה"ו במשנה התקינו שיהו מקרין את מי שהוא יודע ואת מי שאינו יודע. בס' מנחה בלולה (קצ"ג ע"א) ומכאן יצא המנהג שמקרים לכל אדם לס"ת כדי שלא לבייש מי שאינו יודע. ועי' בתוס' מו"ק כ"ז ע"ב ד"ה בבליכה.

פ"ג ה"ו שמעטרין את הבכורין לארץ. המאמר משובש והגי' הנכונה בד' קושט' אמר ר"י כל עמא מודו שמעטרין את הבכורין מחוצה לארץ שאין בני אדם טועין לומר שמביאין בכורים מחוצה לארץ מה פליגין וכו'. וכ"ה בר"ש כאן. ובתשב"ץ ח"ג סי' קצ"ח וכן מה שאמרו בירושלמי בפלוגתא דר"ש ב"ג

ור"ט

זר"ע בעטור בכורים שלא משבעת המינין דפליגי בעטון ומואב אי מעטרין אי לא מעטרין לאו בכבוש ישראל הוי פלוגתא וכו' ע"ש.

פ"ג ה"ו א"ר מנא כל עמא וכו'. בכפתור ופרח (פמ"ז) ירושלמי אמר ר' מונא וכו'.

פ"ג ה"ו מ"ד מעטרין את הביכורין משבעת המינין. צ"ל מ"ד מעטרין את הביכורין חוץ מז' המינין וכו'. וכ"ה בר"ש וברדב"ז (ה' בכורים פ"ב ה"א).

פ"ג ה"ו אין מעטרין את הבכורין חו"ל. בדפוסי אמשטרדם וקושטנדינא ווימאמיר יש הוספה מאמר שלם: תניא (בהוספתא בכורים פ"ב) מצוה להביאן את הבכורים בשבעה כלים וכו'. ובר"ש ובאגודה מובא המאמר בשנויים בשם התוספתא. ונראה שלא היה לפניו ג"כ בהירושלמי. ובס' יראים החדש סי' קנ"ב ובמס' בכורים הנן וכו' ותנן מצוה להביא בז' כלים וכו'. ובד' קושטנדינא מלבד המאמר הנ"ל מוסיף: תניא (תוספתא הנ"ל) הוספת בכורים נאכלת בטהרה ופטורה מן הודאי ואין צריך לומר מן הדמאי ועטור הבכורים חייב בדמאי ואין צריך לומר שחייב הוא בודאי. וגם זה מובא בר"ש מההוספתא.

פ"ג ה"ז במשנה בסלי נצרים. ברדב"ז (בכורים פ"ג ה"ח) בכלי (בסלי) נצרים של ערבה קלופה (קלופים) והבכורים והסלים (והסלים והביכורים) וכו'. וכ"ה בלקח טוב (תבוא).

פ"ג ה"ז במשנה והסלים והבכורים. בספרי (תבוא, ש') וסלים ניתנים לכהנים לזכות מתנה לכהנים. ועי"ש במאיר עין.

פ"ג ה"ז ר' ינאי בשם ר"ח בר ווא. בד' קושט' ר' יצחק בשם וכו'. ובהג"מ ה' ס"ת פ"י ר' יונה בשם ר"ח בר ווא. ובכסף משנה שם ר' ינאי וכו'. ועי' מ"ש באצוו"ר לחגיגה צד 71.

פ"ג ה"ז צ"ד דר' יוסי. כנראה שמ"ש לפנינו ר' יונה בשם ר"ח בר ווא צ"ל ר' יוסי וע"ז קאי. ועי' בכסף משנה הנ"ל.

פ"ג ה"ז מוכר הוא אדם. בהג"מ הנ"ל מוכר אדם ס"ת (ליתא) וכו'. ובטור יו"ד (ר"ע) ומיהו אם צריך למוכרה כדי ללמוד תורה וכו' ובב"י שם והכי אמרינן בירושלמי סוף מס' בכורים וכו'.

פ"ג ה"ז תני המדיר את בנו לת"ת וכו', תוספתא בכורות פ"ג וע"ש.

פ"ג ה"ז ר"י בר אידי בשם ר' יונתן נכו'. ברמב"ן וברשב"א נדרים ל"ה ע"ב ובריטב"א שם ובר"ן ובמאירי ובנמוקי יוסף שם ל"ה ע"ב ירושלמי מס' בכורים תני המדיר וכו' ר"י ב"א בשב ר' יוחנן (יונתן) אף ליקח לו חפצים (חפציו) מן השוק וכו' אם היה אדם מסוים עשו אותו כאשה כלומר ראשה ואדם מסויים אין דרבן ליקח חפיצים מן השוק וכו'.

פ"ג ה"ז כאן באיש כאן באשה. ברמב"ן הנ"ל בין באיש בין באישה.

פ"ג ה"ז ס"ת של אביו. ב' מלות אחרונות ליתא בהוספתא פ"ב. ובאגודה איתא.

פ"ג ה"ח במשנה ר"ש ב"נ אומר מעטרין את הביכורין וכו'. בסוף חי' הר"ן לחולין ק"כ ע"ב דאע"ג דאינו חייב להביא בכורים אלא משבעת המינין, מכל מקום אם רצה להביא משאר מינין מביא דתנן התם ר' שמעון (ב"נ) אומר מעטרין את הבכורים וכו' משמע דאם רצה להביא משאר מינין מביא עכ"ל. ונפלא בעיני הלא לעיל משנה ג' פ"א, כפורש: אין מביאין בכורים חוץ משבעת המינין וכו'?

פ"ג ה"ט במשנה ר"ש אומר. במתניהא דב"מ ר"ש בן ננס.

פ"ג ה"י במשנה הביכורים מניכסי כהן. בערוך ערך טען ותנן בסוף בכורים ולמה אמרו

אמרו הביכורים נכסי כהן וכו'. ובס' התרומות סי' א' הבכורים הרי הן נכסי כהן.

פ"ג ה"י במשנת וספר תורה. וכ"ה בחולין קל"א ע"א ובפירש"י שם ולבי מנמנם למאי תנייה הואיל ותנא דאפי' בהמה טמאה לוקח מהן עכ"ל ובספר התרומות הנ"ל והכי מוכח בסוף מס' בכורים וס"ת וקבלנו פירוש דבר זה וכן ס"ת רוצה לומר שגובה אותו הבעל והאשה בכתובתן. ובתשב"ץ ח"ג סי' ד' וסי' ק"ד וסי' ש"א (ד' ס' ע"ג) וכן ס"ת נוטלתו האשה בכתובתה כמו שנראה ממס' בכורים וכו'. וממה שנאמר להלן בהלכה ז' מהו שיסכור אדם ס"ת וכו'. וזהו מתוספתא כאן. נראה ברור שלפני חז"ל היתה הגי' וספר תורה ואגב זה שאלו השאלה אם מותר למכור ס"ת לישא אשה וכו'. ובס' אדם וחוה (חלק ב' נתיב ו') כמו ששנינו בסוף בכורים וכן ספר תורה, כלומר שגובה אותו בעל חוב ואשה בכתובתה.

פ"ג ה"י במשנה ר' יהודה אומר. במשנה שבמשניות ור' יהודה אומר. ועי' בתוי"ט.

(ע"ד פרק ד' דבכורים המתחיל אנדרוגינוס וכו' עי' ביבמות ד' פ"א ה"א בתוס' חד מקמאי ובערוך (קלת א') בסוף בכורים בקלתות וכו')

ובסוף המס' מצאתי מחויב להעיר שנפלא בעיני מדוע לא נזכרו במס' בכורים כמה הלכות בעניני בכורים המפוזרים במקומות אחרים כמו לדוגמא במשנה ג' דתרומות פרק י"א ואין מביאין בכורים משקין אלא היוצא מן הזתים ומן הענבים. ובירושלמי שם הלכה ג' ובחלה ספ"ד ר"א בשם ר"ל כיני מתניתא אין מביאין בכורים משקין וכו' ואפילו משוכו בהן בעלים, והתני דרך בכורים משקה להביאן, מנין שיביא ת"ל תביא? משלקטן משעה ראשונה ע"מ כך וכו'. ובבבלי חולין ק"כ ע"ב. ובכורים גופייהו מנלן דתנא ר' יוסי פרי פרי אתה מביא ואי אתה מביא משקה, הביא ענבים ודרכן מנין ת"ל תביא וכו' והא דתנן אין מביאין בכורין משקה וכו'. ובערכין י"א ע"א משכחה לה כדתני ר' יוסי פרי אתה מביא ואי אתה מביא משקין, הביא ענבים ודרכן מנין ת"ל הביא. וע"ש בתוס' ד"ה מנין ובשטה מקובצת שם בשם תוס' הרא"ש. ובספרי (תבוא, רצ"ז) פרי אתה מביא בכורים ואי אתה מביא יין ושמן בכורים, וזה להפך מהמשנה תרומות והברייתא הנ"ל שהיוצא מן הזתים והענבים מותר להביא. ובמכילתא משפטים פ"כ אין לי אלא פירות דרך ביכורין משקין מנין ת"ל הביא בית ה' אלהיך מכל מקום ומה הפרש בין אילו לאילו אלא אלו מביאין וקורין, ואלו מביאין ואין קוראין. וכן מובא המכילתא בילקוט וחזקוני משפטים. המכילתא סותרת לגמרי להמשנה והברייתא הנ"ל. ובמשנה י"ב ספרק ד' דחלה יוסף הכהן הביא בכוריו יין ושמן ולא קבלו ממנו וע"ש בירושלמי בגמרא ובכפתור ופרח פרק ט"ז צד תכ"ב (הוצאת לונץ). ומכל זה אין רמז בכל מס' בכורים. ובמשנה ג' פרק א' בבכורים מונה התנא אלו שאין מביאין וכו' ולא מזיתי שמן וכו'. ומדוע לא הוסיף התנא שאין מביאין בכורים משקין? ובסיפא מהמשנה בבכורים הנ"ל אנשי הר צבועים הביאו בכוריהן קודם לעצרת וכו'. וזה שנוי ג"כ במשנה י"ב בחלה הנ"ל. ומדוע לא נזכר בבכורים מהרישא דחלה הנ"ל מיוסף הכהן? ומכל זה אין שום רמז במס' בכורים שלפנינו. אמנם בילקוט עה"ת ר' התקל"ח בדפוסים הישנים (שאלוניקי, וויניציא) אין מביאין בכורין משקה וכו' והא תנינן בכורין משקה מנין ת"ל אשר תביא, פרי אתה מביא וכו', ובראש המאמר נרשם: ירושלמי דביכורים. ולפנינו אין רמז מזה.

במשנה ג' פ"ג דתרומות ומנין שיקדימו הבכורים להתרומה זה קרוי תרומה

וראשית

וראשית וזה קרוי תרומה וראשית אלא יקדימו הבכורים שהן בכורים לכל וכו'. ובגמרא שם הלכה ג' תניין קומי דר' אבהו הרומה אינה מעכבת את הבכורים אמר לון דאבא פנימין היא וכו' שמעית אבא הני ביכורים בימינו ותרומה בשמאלו וכו'. ובפאה פרק א' ה"ה ר"י וכו' בשם ר' יוחנן הפריש בכורים מכרי ממורח פטור מתרומה גדולה וכו' ולמה נקרא שמן בכורים שהן בכורים לכל וכל הקודם את חבירו וכו'. ועי' באצווי"ר בתרומות ובפיאה שם.

במשנה ח' פ"ג דפאה רע"א קרקע כל שהוא חייבת בפאה ובביכורים. וע"ש בגמ'. והמשנה מובאה בירושלמי קדושין פ"א ובבבא בתרא פ"ט. ובמס' בכורים אין זכר ממנה. ולפלא שגם הרמב"ם לא כתב בבכורים מפורש בזה.

במשנה ח' פרק ח' דשקלים והבכורים אינן נוהגין אלא בפני הבית וכן' המקדיש שקלים ובכורים הרי זה קדש, ר"ש אומר ביכורים קודש וכו'. וזה לא נזכר במס' בכורים, רק קצת מזה בבכורים פרק ב' משנה ג'.

במשנה ט' פרק ד' דגיטין המוכר שדהו לנכרי וחזר ולקחה ממנו ישראל הלוקח מביא בכורים מפני תיקון העולם. ובמשנה בבלית (גיטין מ"ז ע"א) המוכר את שדהו לגוי לוקח ומביא ממנו בכורים וכו'. ובתוס' שם ד"ה לוקח ומביא ביכורים זו גי' הקונטרס וכו' ואומר ר"ת דברוב ספרים לא גרסינן ומביא כו' ורבינו חננאל גרים הלוקח מביא כו' וכן בירושלמי. ועי' שם בחי' הרמב"ן והרשב"א. ובירושלמי בגיטין שם הלכה ט' ובדמאי פרק ה' ה"ם מובאה המשנה ונושאים ונותנים בה. ובכל מס' בכורים אין זכר מזה. ועי' לעיל צד 117.

במשנה ב' פ"ז דסוטה ואלו נאמרין בלשון הקודש מקרא הביכורים וכו' מקרא הביכורים כיצד וענית ואמרת לפני ה' אלהיך, ולהלן הוא אומר וענו הלוים ואמרו אל כל איש ישראל קול רם, מה ענייה האמורה להלן בלשון הקודש אף כאן בלשון הקודש. ובמס' בכורים אין זכר מזה. ובבכורים פ"ג ה"ה תני אין ענייה אלא מפי אחר וכו' ומדוע לא נזכר שם שזה בלשון הקודש? ועי' במשנה ו' במנחות פ"י אין מביאין מנחות ובכורים וכו' ובהוי"ט שם. בבבלי סוטה ל"ב ע"ב תניא רשב"י אומר אדם אומר שבחו בקול נמוך וגנותו בקול רם, שבחו וכו' גנוהו בקול רם ממקרא בכורים וכו'. ובתוס' עה"ת (תבוא) וענית ואמרת קריאת הביכורים הוי בקול רם אבל קריאת וידוי מעשר בערתי הקודש מן הבית הוי בקול נמוך וכו' וזה שיסד הפייט וידוי נמוך, ומקרא רם הענה. ובמס' בכורים אין רמז מזה. ועי' ירושלמי סוטה פ"ז סה"ב קול רם המעולה שבקולות וכו'.

ספרי נשא (ה) אשר יקריבו לכהן לו יהיו ר' ישמעאל אומר וכי תרומה מקריבים לכהן מה ת"ל אשר יקריבו לכהן לפי שהוא אומר ראשית בכורי אדמתך תביא בית ה' אלהיך אבל לא שמענו מה יעשה בהם ת"ל אשר יקריבו לכהן לו יהיו בא הכתוב ולימד על הביכורים שיהיו נהונים לכהנים. וע"ש ברש"י ובפי' הרמב"ן עה"ת. ובספרי קרח (קי"ז) אשר יביאו לה' לך יהיה בא הכתוב ולימד על הביכורים שיהו נתונים לכהן. וכעין זה הקשיתי לעיל צד 67 שורה ל"א.

במגלת תענית פ"ה ומובא בבבלי תענית כ"ח ע"א ובירושלמי שם פעם אחת גזרה מלכות יון על ישראל שלא יעלו בכורים לירושלים והושיבו מלכי יון וכו' שלא לעלות לירושלים וכו' מה עשו הכשרים שבאותו הדור ויריאי חטא שבאותו הדור הביאו בכורים ונתנום בסלים וחיפו אותם בקציעות ונוטלים הסלים והעלו על כתיפם כיון שהגיעו למשמר אמרו להם וכו' וכיון שעברו מהם עטרום בסלים והעלום לירושלים. ובמס' בכורים שלפנינו אין זכר מזה. ולעיל בפ"ג

ה"נ צד 151 הראיתי שלר' גרשון מאור הגולה בחולין נ"ד ע"ב נראה שמייחס מ"ש במשנה בכורים שם כל בעלי אומניות עומדים מפני מביאי בכורים שזה היה בעת שהביאו גונבי עלי בכורים ומזה נוכל להוכיח שהיה לפניו הנ"ל במס' בכורים. שם בגיטין דאמר ר' יוסי בר חנינא בצרן ושגרן ביד שליח ומת שליח בדרך מביא ואינו קורא שנא' ולקחת והבאת עד שתהא לקיחה והבאה כאחד. ובבכורים ליתא. בבבלי גיטין מ"ז ע"ב איתיביה היה בא בדרך וביכורי אשתו בידו ושמע שמתה אשתו מביא וקורא וכו'. הברייתא הנ"ל לא נזכרה בבכורים פ"א ה"ו במחלוקת ר' יוחנן וריש לקיש שם. שם דאיתמר המוכר שדהו בזמן שהיובל נוהג ר' יוחנן אמר מביא וקורא ר"ל אמר מביא ואינו קורא ר' יוחנן אמר מביא וקורא וכו'. ובבכורים אין זכר ממחלוקת ר"י ור"ל בזה. בבבלי ב"ם צ"ו ע"א וש"נ המוכר שדהו לחבירו לפירות ר' יוחנן אומר מביא וקורא ריש לקיש אומר מביא ואינו קורא ר' יוחנן אומר מביא וקורא קנין פירות כקנין הגוף דמי ור"ל אומר מביא ואינו קורא קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי. ובירושלמי גיטין פ"ד ה"ט אייתי ר' יעקב בר אחא שמועתא קדמיהון ולא ידע דעוד אינון פליגין ר' יוחנן אמר מביא וקורא, ר"ש בן לקיש אמר אינו מביא (נראה דצ"ל מביא ואינו קורא) וקורא אמר ר"ל בי ר' יוסי קומי ר' יוסי כל עמא מודיי שהוא מביא מה פליגין בקרייה ר"י אמר מביא וקורא רשב"ל אמר מביא אינו קורא. ומכל זה ליתא במס' בכורים. ובפרק א' ה"ח ר' בון בר כהנא בעא קומי ר' אילא מכר שדה לו בקמתה וכו' מכר לו פירות וכו'. וממחלוקת ר' יוחנן וריש לקיש הנ"ל אין כל זכר. בבבלי מכות י"ח ע"ב בעא מיניה ר' אסי מר' יוחנן בכורים מאימתי מותרין לכהנים וא"ל הראוין לקרייה משקרא עליהן, ושאין ראוין לקרייה משיראו פני הבית וכו' ע"ש ושם אמר רבא בר אדא אמר ר' יצחק בכורים מאימתי חייבין עליהן משיראו פני הבית, כמאן כי האי תנא דתניא ר' אלעזר אומר בכורים מקצתן בחוץ ומקצתן בפנים, שבחוץ הרי הן כחולין לכל דבריהם וכו'. וכ"ז ליתא במס' בכורים שלפנינו. בבבלי ב"ב כ"ז ע"ב אמר עולא אילן הסמוך למיצר בתוך ט"ז אמה גזלן הוא ואין מביאין ממנו בכורים וכו' ושם כ"ז ע"ב כי אתא רב דימי אמר בעא מיניה ריש לקיש מר' יוחנן אילן הסמוך למיצר בתוך ט"ז אמה מהו א"ל גזלן הוא ואין מביאין ממנו בכורים, כי אתא רבין א"ר יוחנן אחד אילן הסמוך למיצר ואחד אילן הנוטה מביא וקורא שעל מנת כן הנחיל יהושע לישראל את הארץ. וע"ש בפי' המיוחס לר"ג מאור הגולה ור' יוחנן ס"ל כעולא אחד אילן הסמוך למיצר וכו'. ולפנינו בבכורים פרק א' ה"א אמר ר' יוחנן כולהן משום הורת הגוזלן ירדו להן. אבל מכל מה שנאמר בשם עולא ורב דימי ורבין בשם ר' יוחנן ליתא. חולין ס"ח ע"ב לפי שמצינו במע"ש ובכורים שאעפ"י שיצאו חוץ למחיצתן וחזרו מותרין וכו' ובכורים היכן מצינו דכתיב לא תוכל לאכול בשעריך וגו' בשעריך הוא דלא תיכול אבל יצאו חוץ למחיצתן וחזרו מותרין. שם קל"ו ע"א בכורים אע"ג דכתיב ארצך, דידך אין, דשותפות לא כתב רחמנא בכורי כל וגו'. ולפנינו במס' בכורים ליתא. במנחות פ"ד ע"ב ותני חדא שבגג ושבחורבה שבעציץ ושבספינה מביא וקורא והניא אידך מביא אינו קורא בשלמא לריש לקיש וכו' אלא לר' יוחנן קשיא תנאי היא דתניא שבגג ושבחורבה מביא וקורא שבעציץ ושבספינה אינו מביא כל עיקר. ועי' בתשובות הרא"ש כלל ב' אות ד'. שם אשר תזרע בשדה ואין לי אלא שתזרע

עלו

עלו מאליהן מנין ת"ל בשדה וכו'. וכל א"ו ההלכות ליתא במס' בכורים שלפנינו. והמסדר הירושלמי מצא נכון לפניו להביא בפרק ב' ה"א בבכורים כמה אגדות שאין להם שייכות למס' שלנו, מדוע לא זכר ההלכות הנ"ל? וגם הראשונים מביאים מאמרים ממס' בכורים וליתא לפנינו כמו בשאלות ותשובות מהר"ם מרוטנבורג (סי' תשנ"ג, הוצאת בלאך ז"ל) ואמר שלהי מס' בכורים וכו' בירושלמי ר' יעקב בר אידי ור"י בר נחמני וכו'. ובאו"ז ח"א ה' צדקה סי' י"א ואמר שלהי מס' בכורים וכו' ר' יעקב בר אידי וכו'. ובדרשות ר"י אבן שועיב (ד' פ"ז ע"ב) ואומר בירושלמי כי שור אחד (כן מפורש במשנה ג' פרק ג' בבכורים) וכו' בתחלה היו מביאין הבכורים בסלי כסף וזהב כל איש לפי עשרו והיו עניים מתביישין והתקינו שיביאו כלם בסלי ערבה קלופה וכו'. ובעין זה ברא"ש מגילה פרק הקורא עומד סי' א'. וזה ליתא לפנינו.

# מסכת מעשר שני.

**פ"א** ה"א במשנה כל שאר הפירות. בר"א: שאר כל הפירות.

**פ"א** ה"א לא יאמר אדם לחבירו וכו'. תוספתא מע"ש פ"א בשנויים. ובר"ש בדאמר בירושלמי שלא יאמר אדם לחבירו הילך מנה זה וכו'. ובפי' הרא"ש הי לך מנה (את המנה) זה של מעשר (מע"ש) וכו' ע"ש.

**פ"א** ה"א אין טוכרין אותו ר"מ וכו'. מובא בר"ש ורא"ש וע"ש.

**פ"א** ה"א הא אשכחן שפורעין חוב מדמיו. בהשגות הראב"ד (מע"ש פ"ח ה"ז) ואעפ"י שאין פורעין הוב ממע"ש שאני הכא שמשעה ראשונה ממעשר היה החוב והכי איתא בגמרא בראש המסכתא, ובבאור מהר"י קורקוס שם ובירושלמי כך אמרו שם היכא (הא) אשכחנא שפורעין מדמיו דתנינן (דתנינן התמן, והמשנה, לקמן במס' זו פ"ד ו') משך וכו' שעמד בשתים וכו' יאות ע"ב (בירושלמי) פי' בתמיהא ולפי פירושו (של הראב"ד) הראיה שרצו להביא בירושלמי היא מבבא דסיפא משך בשתים וכו' וא"ב למה תפשו בירושלמי הרישא שאין ראיה ממנה? והניחו הסיפא שממנה היא הראיה ולפי דרך ר' (הרמב"ם) נראה דמרישא דייק וכו'.

**פ"א** ה"א שנייא היא שמשעה הראשונה וכו'. בר"ש מע"ש פ"ד משנה ז' כדאמר ר' יוסי בירושלמי שמשעה ראשונה מע"ש חייב לו (ליתא) וכו'. ובפי' ר"י במ"ץ שם דא"ר יוסי שנייא היא פי' שאני הכא שמשעה וכו'.

**פ"א** ה"א אילו חייב היה לו וכו', אולי צ"ל אילו חייב היה לו חולין וכו. ועי' בתוי"ט מע"ש פ"ד ו' ולשון הירושלמי ברפ"ק שמשעה הראשונה מע"ש וכו'.

**פ"א** ה"א שאסור ליקח אשה מדמי שביעית. בתוס' ע"ז ס"ב ע"א ד"ה נמצא ואע"פ שאמרנו שאסור לפרוע חובו מפירות שביעית וכו' מ"מ לקדש אשה מותר וכו'. וע"ש בהגהות הגרע"א. ובחי' הרמב"ן בע"ז שם והא דתנן וכו' המקדש בפירות שביעית מקודשת דיעבד קאמר וכו' וכך אמרו בירושלמי מה בין הקונה אשה לקונה שפחה וכו' עכ"ל.

**פ"א** ה"א ר' יורן בשם ר' יילא ד"ה היא מפני פילפולו. בר"א: ר' יודן בשם ר' הילא. ובמרכבת המשנה (ח"א ה' מע"ש) ד"ה היא מפני זלזולו.

ובמלאכת

ובמלאכת שלמה ור' יודן בשם ר' אילא לעולם ר' יהודה מודה למתני' (דברי הכל היא) וטעמא מפני פלפולו פי' הרש"ש ז"ל וכו' ור' יוסי בשם ר"א דברי הכל היא וטעמא שיהו הכל זקוקין למחיצתו (למחיצתן) פי' שלא יתבטל אדם מלעלות לירושלים וכו'.

**פ"א** ה"א ולא יתננו לחנוני שיאכל עליו. לקמן בפ"ב משנה ט' שמי אומר ינחינה בחנות ויאכל כנגדה. ובריתא שלנו שלא כדברי שמי.

**פ"א** ה"א האוכל מע"ש שלו וכו'. ברמב"ם (מע"ש פ"ז ה"ב). וברדב"ז שם: תוספתא פ"ב האוכל פירות מע"ש בין בשוגג בין במזיד יזעק (יצעק) לשמים דברי רבי (רשב"ג) ורשב"ג אומר (דברי רבי) בשוגג יזעק לשמים וכו' ובירושלמי גרסינן לה איפכא ופסק כרשב"ג כפי גירסת הירושלמי וכו'. וע"ש בכ"מ. ובתוספתא מע"ש פ"ג (הוצאת צ"מ) הגי' כמו שהוא בירושלמי. וכ"ה בפי' ר"י קורקוס ברמב"ם שם ובהערות שם שבכת"י אחר כגי' הרדב"ז הנ"ל.

**פ"א** ה"א יצעק לשמים. בכסף משנה הנ"ל: ופי' יצעק לשמים נראה דהיינו לומר שיתפלל לשם שימחול לו ואינו צריך להחזיר דמים.

**פ"א** ה"א כרבי במעות. בפי' מהר"י קורקוס הנ"ל והורו ב"ד במעות.

**פ"א** ה"א ר' בא ר' אמי וכו'. בשביעית פ"ב ה"ו ר' בא ר' לא הוון יתבין בצור. וגי' זו מוכרחת מס"ש בסמוך והורי ר' אילא (שהוא ר' לא) וכו'.

**פ"א** ה"א עמהם בעלייה. בשביעית הנ"ל אמרין נצא לחוץ נלמד.

**פ"א** ה"א ר' יוסי וכו' אין מוסיפין על ההלכה. בשביעית הנ"ל על הגזירה.

**פ"א** ה"א עבר והרהין קונסין בו. ברמב"ם מע"ש פ"ג הי"ח עבר ומשכנו מוציאין אותו מידו וכו'. וברדב"ז ובכ"מ שם מובא הירושלמי.

**פ"א** ה"א האחין שחלקו מהו שישקלו זה כנגד זה. ברמב"ם מע"ש פ"ג ה"כ האחים שחלקו מע"ש אין שוקלין זה כנגד זה. ובהשגות הראב"ד נראה לי שהוא מותר ובגמרא דאמר התם האחין שחלקו מהו לחלק (שישקלו) זה כנגד זה פי' מנה כנגד מנה ואמרינן במסקנא הוו בעי (הוון בעיי) מימר אסור אשכח תני מותר. ובכ"מ שם בירושלמי וכו' ומשמע להראב"ד דקאי אבעי' דהאחין שחלקו וכו' ורבינו משמע ליה דלא קאי אלא למאי דסמיך לה הא לך יין שאין לי שמן אבל בעיא דהאחין שחלקו מהו וכו' לא פשטו בה דבר. ובבאור מהרי"ט אלגאזי לה' בכורות פ"ה סי' ל"ז דאמרי' בירושלמי וכו' האחין ששקלו מהו וכו' ולא איפשיטא וכו' ע"ש.

**פ"א** ה"א הנן לא יאמר. צ"ל תני לא יאמר.

**פ"א** ה"א אבל אומר לו הא לך יין וכו'. בתוספתא מע"ש פ"א אלא אומר לו הילך יין מפני שאין לי שמן והלה אומר לו הילך שמן מפני שאין לי יין נמצאו מחליפין ואין מחליפין וכו'. וכן מביאים מהירושלמי הר"ש והרא"ש במע"ש משנה א' וברמב"ם מע"ש פ"ג הי"ח כיצד אין מחליפין אותו לא יאמר לו הא לך יין מעשר ותן לי שמן מעשר אבל אומר לו הא לך יין שאין לי שמן וכו'. וברדב"ז שם וסמך רבינו על הירושלמי דאפילו בהילך יין שאין לי שמן וכו' וברדב"ז שם השיג הראב"ד ז"ל נ"ל שהוא מותר וכו' דספר משובש נזדמן לו (להראב"ד) שלא היה כתוב בו הא' לך יין שאין לי שמן דעלה הוי בעון למימר אסור ואשכח תני מותר אבל בעיין דאחין נשמטה לאיסורא דה"ג לה בספרים שלנו (וכ"ה בד' וויניציא) האחין שחלקו וכו' והראב"ד ז"ל היה חסר בספרו

בספרו הך בבא בהרא (בירושלמי) ולפיכך כתב דבעיין דאחין שחלקו נפשטה להיתרא וליתא כדכתיבנא עכ"ל ובסמ"ג לווין רס"ד וספרש בירושלמי וכו' הא לך יין מעשר (כגי' הרמב"ם ולפנינו ליתא המלה: מעשר) ותן לי שמן מעשר וכו'.

**פ"א** ה"א וליידא מילא אמר וכו'. בבאור מהר"י קורקוס (מע"ש פ"ג הי"ז) והקשו עוד (בירושלמי) ופירשו שמה שאמר שאין לי שמן או שאין לי יין הרי הוא כאילו אמר לו תן לי יין או תן לי שמן דאם לא למה אמר לו כן ותירצו דאפשר לפרש דה"ק ליה הא לך שמן שאין לי יין, שאם היה לי יין הייתי נותן לך יין, וכן הא לך יין שאין לי שמן שאם היה לי הייתי נותן לך ולכך מותר וכו'.

**פ"א** ה"א כהדא דתני היה אומר אדם לחבירו וכו'. בתוספתא בכורות פ"ג ר' יהודה אומר (ג' מלות ליתא) היה וכו'. ובר"ש: אר"י דברי הכל היא (הכא) דהניא אדם אומר לחברו בירושלים (ליתא, ואיתא בתוספתא הנ"ל ובכת"י רומי מהירושלמי. ובבבלי שבת ס"ב סע"ב אנשי ירושלים אנשי שחץ היו אדם אומר לחבירו במה סעדת היום וכו'). מה אכלת היום וכו' היה אומר לו מן והוא יודע שהוא מע"ש (בהוספתא הנ"ל מעשר) וכו'. ובפי' הרא"ש ירושלמי וכו' ומוקי האי מתנת חנם כגון שמזמין את חבירו לאכול עמו ובכה"ג שרי לכ"ע.

**פ"א** ה"ב במשנה ובעל מום הי ושחוט. בקדושין פ"ב ה"ח ובערוך (זכר) ולקמן בהלכה ב' ובעל מום ושחוט. ובס' המקח וממכר לרה"ג (נ"ו) או (ליתא) בעל מום חי ושחוט.

**פ"א** ה"ב במשנה על אסימון ולא על המטבע שאינו יוצא וכו'. בבבלי ב"מ מ"ז ע"ב אין מחללין מע"ש על אסימון ולא על מעות הניתנות בסימן לבית המרחץ (ז' מלות אחרונות ליתא) וכו'. וע"ש בפי' רבינו חננאל שהיה לפניו גי' אחרת. ובתשובות הג' (מהגניזה צד 3 הוצאת ידידי הרב ר' לוי גינזבורג נ"י) אסימון מעות הניהנין בסימון וכו'.

**פ"א** ה"ב השוחט מוהר. בד"א: הא שחוט מותר. ובפי' ר"י במ"צ: הא שחוט מוכר פי' בתמיה. פי' שהקשה על משנתינו אין מוכרין אותו תמים חי, הא שחוט מוכר?

**פ"א** ה"ב ובעל מום ושחוט. בכת"י רומי ובעל מום חי. וכ"ה במשנתינו.

**פ"א** ה"ב ר' אבא בר יעקב בשם ר' יוחנן נאמר כאן לא יגאל וכו'. בבכורות ל"ב ע"א אמר רב חיננא אמר רב וכן אמר רב דימי אמר ר' יוחנן נאמר לא יגאל במעשר וכו'.

**פ"א** ה"ב מעשר בהמה לא חלקה התורה בין הי בין שחיט וכו'. אבל בבכורות ל"א ע"ב ורבנן הוא דגזרו לאחר שחיטה אטו לפני שחיטה וכו'. ובס' קהלת יעקב לר"י אלגאזי (סי' רס"ה) וראיתי בירושלמי וכו' כלום כתיב בבכור לא תפדה וכו' ע"ש ובבאורו לה' בכורות להרמב"ן פ"ה סי' ל"ז.

**פ"א** ה"ב אבל מקדשין בגידיו ובעצמיו וכו'. בכת"י רומי תני אבל וכו' ובתוספתא (קדושין פ"ד הוצאת צ"מ) בדמו בחלבו ובעורו בגידיו ובעצמותיו ובקרניו (ובקרביו. ובכת"י רומי ובקרניו) ובטלפיו אינה מקודשת. ובכת"י אחר שם: בעצמיו בגידיו וכו' הרי זו מקודשת. ובר"ש בירושלמי תני (בבכתי"ר והכוונה לתוספתא הנ"ל) אבל מקדשין בגידין ובעצמות ובקרנים (ובקרביו) ובטלפים (ובטלפיו) אמר ר' אלעזר (לעזר) מפני וכו' כלום למדו מעשר בהמה (ליתא) אלא מחרמי כהנים וכו' אף מעשר בהמה (כל הקדשים) אין מקדשין בו (בהן) אשה (את האשה). וכ"ה בפי' הרא"ש כאן בשנויים קלים.

פ"א

**פ"א** ה"ב ר' לעזר. בבת"י רומי ג' זעירא בשם ר' לעזר.

**פ"א** ה"ב אמר לאשה משכי לי מעשר בהמה וכו' או לאחר שחיטה. האיבעיא לא נפשטה. ולפלא מדוע לא נזכר כאן ממ"ש בבבלי קדושין ס"ב ע"א בעא מיניה רב אסי מר' יוחנן אמר פירות ערוגה וכו' א"ל כל שבידו לאו כמחוסר מעשה דמי? ובס' קהלת יעקב לר"י אלגאזי סי' רס"ה גרסינן בירושלמי וכו' אמר לאשה משכי ליך (לי) וכו' ע"ש.

**פ"א** ה"ב ר"ז בשם ר' בא בר ממל. עי' מ"ש בזה באצוו"ר לשביעית צד 13 ש' מ"ו

**פ"א** ה"ב מלתה או פחות וכו'. וכ"ה בר' אמשט'. ובפני משה חלתה או פחות וכו' שאם גנב בהמה וחלתה וכו'. ובפי' הרא"פ למי שנזל מלהא ממבע פחות מפרוטה וכו'. ולדעתי צריך להיות מילתיה אמרה פחות וכו'. ובבת"י רומי מלכה אמ'. ובל"ס מ"ס הוא.

**פ"א** ה"ב הדא ראהא. צ"ל הדא דתימא.

**פ"א** ה"ב אומר לו שיתן. בבת"י רומי אין אומר וכו'.

**פ"א** ה"ב ר"י בר פזי בשם ריב"ל וכו'. וכן הוא בירושלמי קדושין פ"ב ה"ז. ובר"ש: בירושלמי פליגי דר' יהודה בן פדיה (בר פזי) בשם ריב"ל בהמים חי ולא שחום וכו'. וגירסתינו יותר נוח כי ריב"ל יאמר תמיד בשם בר פדיה ולא ההיפך.

**פ"א** ה"ב ובקדשין קלין אינה מקודשת. בירושלמי קדושין פ"ב ה"ז מוסיף: ר' לעזר אומר דברי הכל ר' יוחנן אמר במחלוקת.

**פ"א** ה"ב יליף כל הקדש. בבת"י רומי כל הקדשים.

**פ"א** ה"ב ובראוי ליפול לו ולאחר שחיטה. בקדושין פ"ב ה"ח בר' קושט' ובראוי ליפול לו בשעת שחיטה.

**פ"א** ה"ב ומ"מ דר' יוחן בן פזי. בר"ש מ"מ דר' יהודה בן פדיה וכו'. ועי' אצוו"ר שביעית צד 41 שורה י"ז שגם שם הגי' בדפוסים אחרונים התיב ר' יודה בר פדיה קומי ר"י.

**פ"א** ה"ב ריבה לו הוייה אחרת וכו'. בזבחים נ"ז ע"א שאין ת"ל לך יהיה ומה ת"ל לך יהיה הוסיף הכתוב הויה אחרת בבכור וכו'. ועי' בספרי קרח קי"ח.

**פ"א** ה"ב שיהא נאכל לשני ימים. בקדושין הנ"ל שיהא הכל נאכל לשני ימים.

**פ"א** ה"ב מ"מ דר' דוסא. בבת"י רומי דר' יוסה. וגי' הדפוס יותר נוח.

**פ"א** ה"ב ר' יוסי בשם ר"י דברי ר' יוסי מחללין וכו'. בר"א: דברי ר' דוסא וכו'. ובבאור מהר"י קורקוס (מע"ש פ"ד ה"מ) וכן מצאתי בירושלמי ר' יוסי בשם ר' יוחנן לר' דוסא מחללין על ליטרא של כסף ע"ב (בירושלמי) פי' דרבי דוסא סבר דמחללין על אסימון וכו'. וכ"ה בר"ש.

**פ"א** ה"ב הוי מהן וכו'. צ"ל הוי מהו וכו'. ובפי' ר"י במ"צ וכן גרסינן בירושלמי מהו אסימון ליטרא כסף. וגירסתו משונה.

**פ"א** ה"ב הנחונות לאולייר. בבת"י רומי סימן לאולייר.

**פ"א** ה"ב שהן יפין על התורמסר. במוסף הערוך שהן יפין על התורמוסר מחלל פי' בעל המרחץ שלמה תרמי בל"י מרחץ של מים חמים וכו'. ועי' אצוו"ר לברכות צד 45.

**פ"א** ה"ב במטבע של מלכים הראשונים. בבאור מהר"י קורקוס (מע"ש פ"ד ה"י) ובירושלמי אמרו ר"ח בשם ר"י מטבעי (במטבע) של מלכים הראשונים אם (במ"ס ניסר וכן בבת"י רומי ליתא) היה יוצא וכו' ע"ש ובר"ש.

**פ"א** ה"ב מטבע שסרד כנון בן כוזיבא. בבבלי ב"ק צ"ז ע"ב היו של

מעות

מעות כוזביות וכו'. וע"ש בפירש"י ובתוספתא מע"ש פ"א. ובערוך ערך כזב ירושלמי בריש מע"ש מטבע שמרד בו (ליתא) כגון בן כוזיבא אינו מחלל. ובערוך דפוס ראשון ירושלמי בראש מע"ש מטבע שמרד כגון בן כוזבא אינו מחלל. וביוחסין ד' לונדון (צד 37) ורב צמח פי' מעות כוזביות שם מדינה וכו'.

**פ"א** ה"ב היו לו מעות של סכנה אתא עובדא קומי ר"א אמר יוליך הנייה לים המלח. קשה להבין מה הוא מעות של סכנה? ומדוע צוה ר' אימי שיוליך הנייה דווקא לים המלח? ואולי הכוונה למעות של סכנה למ"ש בבבלי שבת קמ"ז ע"ב א"ר יוחנן האולייריו מביאין בלרי נשים וכו' סכניתה (הערוך גורס סבניתא) צריך לקשר וכו' ע"ש בפירש"י. ולפי"ז אם היו לו מעות של סכניתה היינו השכר מנשים הפרוצות בעריות שלוקחין הסכניתא במרחץ שמסתפגין בהן אז מחויב להוליך השכר לים המלח. ועי' בתוס' שם ד"ה צריך.

**פ"א** ה"ב דיסגנים. בכת"י רומי לסגנים וכו' כדרך שמחללין (שהן).

**פ"א** ה"ב לא על המעות שהן בבבל ולא על המעות שבבבל כן וכו'. בתוספתא מע"ש פ"א (הוצאת צ"מ) אין מחללין על המעות שהן בבבל ולא על המעות שבבבל והן כאן אבל אם היה כאן והיו לו מעות בבבל מחללין אותו עליהן. ובבבלי ב"ק צ"ז ע"ב אין מחללין על מעות של כאן והן בבבל ושל בבל והן כאן של בבל והן בבבל מחללין. וברמב"ם (מע"ש פ"ד הי"ד) מי שהיה עומד בטבריא ויש לו מעות בבבל אינו מחלל עליהם היו לו מעות ממטבע טבריא בבבל מחלל עליהם. ובבאור מהר"י קורקוס שם אלא שבירושלמי אמרו תני אין מחללין על מעות שכאן בבבל (שהן בבבל ובכת"י רומי שכן בבל) ולא (לא) על מעות שבבבל כאן (כן) לא על מעות שכאן (שכן) בבבל. העומד (בעומד) בבבל ולא על מעות שבבבל כאן (כן) בעומד כאן (כן) היו לו מעות של בבל (מבבל) בבבל (לבבל) והוא עומד כאן וכו'. וע"ש בכ"מ וברדב"ז שם. ובפי' הגר"א שווארץ כאן.

**פ"א** ה"ב היו לו מעות מבבל לבבל. עי' לעיל. וברדב"ז הנ"ל וסמך רבינו בתירוצא דהאי מילתא על הירושלמי דאמר היו לו מעות מבבל בבבל (לבבל) וכו' אם היתה דרך פתוחה וכו' ועבדו (וטבבו) כן כלומר אם היתה הדרך פתוחה דאע"ג דמלכיות מקפידות וכו'. ובבאור מהר"י קורקוס הנ"ל וטבבו לן (כן) וכו' עכ"ל. ובשקלים פ"ד סה"א ומחללין עליו וטבו כן.

**פ"א** ה"ב כל המטביעות וכו'. בד"א: כל המעות וכו'. ובתוספתא שקלים פ"ב וכל המטבעות היו יוצאות בירושלים מפני כך. ובכתי"א וגם בתוס' שעם הרי"ף ליתא המלות מפני כך, שנעתקו מהירושלמי כאן. ועי' בבלי ב"ק צ"ז ע"ב ובילקוט המכירי תהלים מזמור מ"ח ז' אר"א כל המטביעות וכו'.

**פ"א** ה"ב יכול אם היו לו מעות בהר המלך. בתוספתא מע"ש פ"א היו לו מעות טמונות בקסטרא (ובקצרה) או בהר המלך. ועי' בבבלי ב"ק צ"ח ע"א. ובפי' ר"ה בספרי (ראה, ק"ז, מובא במאיר עין שם) מובא הירושלמי בזה הלשון: היו לו מעות טמונים בקצרה בהר המלך ופי' ר"ה דהיינו בזמן חירום וכו'. ובר"ש כדתני בירושלמי יכול וכו' בהר המלך או (ליתא) בקסטרא וכו'. ועי' בפי' ריבמ"צ וברא"ש. והגי' בהר המלך תמוה קצת, דהלא הר המלך בדרומה של א"י היה, ורוב גוים היו שם, וסכנות נפשות היתה לילך לשם (אצוי"ר לשבת צד כ' שורה י"ח) ובפרט בשעת חירום. ואיך יטמון ישראל שם את מעותיו? האם אפשר לחשוב לחלל מע"ש על כסף כזה? אולם בתוספתא

מע"ש

מע"ש הנ"ל באיזה כתבי יד (בהוצאת צ"מ) ובתוספתא שעם הרי"ף הגי' ובית מלך. ודוגמא כזו מצינו בירושלמי יומא פ"ז ה"ג ברח להר המלך. ובמנחות ק"מ ע"ב רץ לבית המלך. וכ"ה בילקוט המכירי ישעיה (110). וכתוספתא שביעית פ"ז (בכל ההוצאות) אוכלין מבית המלך עד שיכלה וכו'. ואולי בית המלך שם מקום הוא שלא נודע עתה מקומו. ואפשר שלזה המקום כוונה המשנה (נדרים כ"ז ע"ב) נודרין וכו' שהן של בית המלך אע"פ שאינן של בית המלך. ובגיטין מ"ד ע"א הרי שאנסו בית המלך וכו'. וזהו מתוספתא מע"ש פ"ד. ולאיזה בית המלך כוונו במשנה ובתוספתא? הלא אז לא היה מלך בישראל? ועכשיו ראיתי בדקדוקי סופרים בב"ק הנ"ל ששם הגי' בכת"י א' הר הכרמל או הר המלך. ולפי שראינו שהגירסאות שונות בזה נוכל להחליט שהגי' הר המלך איננה מוחלטת.

**פ"א** ה"ב ר' יונה בעי נפל כיסו לבור וכו' כמי שהן ברשותו. ברמב"ם מע"ש פ"ד הי"א נפל כיסו לבור והוא יכול להוציאו פודה בו מפני שהוא ברשותו. והאבעי' המוה שהלא מפורש בתוספתא מע"ש פ"א או שנפל כיסו לבור אעפ"י שיודע שיש שם מעות אין מחללין אוהו עליהן וכו'. ובבבלי ב"ק צ"ח ע"א או שנפל כיסו לים הגדול (ליתא) אין מחללין. ונראה שלהרמב"ם היה הנוסח משונה. וסמך על הירושלמי כאן. ולא היה לפניו המלה בעי. וכן לא היתה בהירושלמי לפני הרדב"ז והכ"מ ברמב"ם הנ"ל. וכר"ש ובפי' ר"י בם"צ: היו לו מעות מטונות בקסטרא או בהר המלך או שנפל כיסו לבור אע"פ שיש שם מעות אין מחללין אותו עליהן פי' דכאבודות דמיין וכו'. ובפי' הרא"ש שנפל כיסו לים הגדול וכו'.

**פ"א** ה"ב להעלותן. בפי' מהר"י קורקוס הנ"ל ולהעלותן אותם (אותן) חמישים דיבוא כמו שהם (שהן) ברשותו ע"כ (בירושלמי) ופירושו שהיה צריך להוציא הוצאת חמישים רבוא כדי להעלות אותם וכו' ואפשר שרבינו לא היה גורס בהירושלמי והיה יכול להוציא נ' רבוא להעלותו וכו' ע"ש.

**פ"א** ה"ג במשנה וחיה לבשר התאוה. במשנה שבמשניות או היה לבשר תאוה. וכ"ה ברדב"ז מע"ש פ"ח ה"א. ובערוך (בשר, ד"ר) והיה לבשר תאוה.

**פ"א** ה"ג במשנה אעפ"י שהעור מרובה על הבשר. במתניתא דב"מ ליתא כ"ז.

**פ"א** ה"ג במשנה כדי יין סתומות. ברדב"ז מע"ש פ"ח ה"ב כדי יין פתוחות.

**פ"א** ה"ג במשנה אינו נלקח בכסף מעשר. לקמן בפרק זה ה"נ בפסקא דמתני' אינו נקח בכסף מעשר ופוסל את המקוה (ג' מלות ליתא) משהחמיץ נקח (נלקח) בכסף מעשר ואינו פוסל את המקוה (ד' מלות ליתא) וכ"ה במעשרות פ"ה ה"ה. ובמתניתא דב"מ כאן ובחולין פ"א משנה ז' ליתא. ועי' באצוי"ר למעשרות צד 126.

**פ"א** ה"ג תני בן בג בג וכו'. ספרי ראה (ק"ז), ובבלי עירובין כ"ז ע"ב בשנוים.

**פ"א** ה"ג אם היה הסוכר אומן וכו'. ברמב"ם מע"ש פ"ח ה"א הלוקח בהמה וכו' כמי שאינו תגר ואינו מדקדק יצא העור לחולין וכו' וע"ש בכ"מ וברדב"ז שזכרו ירושלמי דילן. ובר"ש מע"ש פ"ג י"ב דאמרינן בירושלמי דאם היה הסוכר או הלוקח אומן כלוקח יין בפ"ע והקנקן בפ"ע וכו'. ובפי' הרא"ש ומפרש בירושלמי דוקא כשהסוכר והלוקח הדיוטין אבל אם היה אחד מהן יוצר עושה כלי חרש וכן עבדן או רצען וכו'.

**פ"א** ה"ג ודכוותה אם היה הלוקח אומן. ברדב"ז דנ"ל אם היה הלוקח

אומן

אומן עושה (נעשה, כלוקח וכו'. ובכ"ם הנ"ל וקאמר תו התם (בירושלמי) דהוא הדין ללוקח תגר וצריך טעם למה השמיטו רבינו ואפשר דלא היה נרים לה ואפילו תימא דגרים לה איכא למימר וכו' ע"ש. ובבאור סהר"י קורקוס שם: ואמרו עוד בירושלמי בשם ר' מונא (ר' מנא) שצריך שגם הלוקח וכו'. ובכת"י רומי אם היה הלוקח אומן אינו (ליתא) נעשה וכו'. ווה שלא כגי' הראשונים הנ"ל. ועי' בר"ש ורא"ש.

פ"א ה"ג פסולייא של תמרים. בר"א: פולטייא וכו'. ובתוספתא מע"ש פ"א ופטליאות וכו'. וברדב"ז מע"ש פ"ח ה"ד ירוש' פ"ק (במע"ש) פסוליא של תמרים יצאו לחולין וכו' ושם להלן: ירושלמי חותל של תמרים פסוליא של תמרים וכו'.

פ"א ה"ג קופות של תמרים אית תניי תני יצאו. בתוספתא הנ"ל אם היו קופות הרי זה אוכל. וברמב"ם הנ"ל קופה של תמרים אם דרוסות יצאו הקופות לחולין וע"ש ברדב"ז ובכ"ם שהביאו ירושלמי דילן.

פ"א ה"ג וימנין א"ל בשם ר"ל. עי' מ"ש באצוי"ד למעשרות צד 126.

פ"א ה"ג אמר ר' לעזר לא קנה מעשר. במנחות פ"ב ע"א ר' יוחנן אמר קני ר"א אומר לא קני ואליבא דר' יהודה דאמר מעשר ממון הדיוט וכו'.

פ"א ה"ג בקדמיית' הוינן וכו'. בר"ש: ובירוש' אמר אר"י בקדמיית' הוינן אמרין (מרין) הלוקח בהמה לבשר תאוה מתפיסה לשלמים (על כורחו נתפס השם לשלמים ובכת"י רומי נתפסין לשלמים) וכו'. ובפי' הרא"ש ירושלמי אמר ר"י וכו'.

פ"א ה"ג כר"י חייבת בבכורה. ברמב"ם ה' בכורות פ"ה ה"ט הלוקח בהמה ממעות מע"ש בירושלים חייבת בבכורה וכו' ובכ"מ ירושלמי פ"ק דמע"ש וכר"ן דמסייעא ליה מתניתא עכ"ל ועי' במהרי"ם אלגאזי הנ"ל.

פ"א ה"ג מהו שיקרבו לגבי מזבח ולא וכו', צ"ל א"ל ולא וכו'. ובבאור מהרי"ם אלגאזי לה' חלה להרמב"ן סי' א' אמרי' בירושלמי וכו' מהו שיקרבו ע"ג המזבח א"ל ולא חל מ"ש על אימוריה ולא נמצא מבריחו מן האכילה א"ל הכי (ליתא) הלוקח בהמה לזבחי שלמים (בשר תאוה) לא חל וכו' מדברי מהריק"ו (מהר"י קורקוס) בבאורו לה' בכורות כת"י וכו' וז"ל ושוב מצאתי בירושלמי דמ"ש פ"ק שר"י בשם ר' יוחנן אמר כן וז"ל בהמת מ"ש וכו'.

פ"א ה"ג וולדה בכור. בכת"י רומי ובד' אמשט': ילדה בכור.

פ"א ה"ג לא יביא מחיטי מע"ש וכו'. במנחות פ"א ע"ב מחלוקת בזה רב נחמן ורב חסדא דאמרי תרווייהו ל"ש אלא מחיטי מע"ש אבל מחיטין הלקוחות ממעות מע"ש יביא יתיב ר' ירמיה קמיה ר"ז וכו'.

פ"א ה"ג שנשפך הדם לא נפסל הלחם. במנחות מ"ז ע"א בעא מיניה ר"ש בר"י מרחב"א כבשי עצרת וכו' אותו הלחם מהו באכילה וכו' ע"ש.

פ"א ה"ג גזרו על זכר ב"מ מפני נקיבה וכו'. בתוס' ב"ק צ"ז ע"ב ד"ה דובין וכן מפרש בירושלמי דמע"ש דטעמא דאסור לקנות זכרים גזירה אטו נקיבות. ובתוס' סוכה מ' ע"ב ד"ה שמא ומפרש בירושלמי דבזכרים פליגי וכו' ובתוס' הרא"ש בקדושין נ"ה ע"ב ומפרש בירושלמי דבזכרים פליגי אי גזרינן אטו נקבות וכו'.

פ"א ה"ג ואמרין בשם ר"י אפי' תמימה גזירה. בר"ש (ד"ר) אמר רבי (ר"י) גזרו על הנקבה בעלת מום מפני תקנה (וולדה) כדמסיק דהדר אמר בשם ר"י דמדאורייתא אפי' תמימים שרו אלא גזור בהו רבנן וכו'. ובפי' הרא"ש והדר מסיק דהדר אמר בש"ר יוחנן דמדאורייתא שרי וכו'. ובפי' ר"י בם"צ הדר

אמרו

אמרו בשר"י אפילו תמימים משום גזירה שמא יגדל מהם עדרים (ה' מלות אהרונות נאמר לקמן בשם רשב"י).

**פ"א** ה"ג בראשונה היו אומרים לוקחין בהמה לבשר תאוה וכו'. רמב"ם (מע"ש פ"ז ה"ב). ובבאור מהר"י כורקוס שם: ירושלמי בראשונה היו לוקחין וכו' מעל המזבח (אותו מעל גבי המזבח) חזרו לומר וכו' ואפשר דאותו ירושלמי מיירי בשביעית כאשר נראה קצת סוף הסוגייא וכו'. ובכ"מ שם בראשונה היו לוקחים בהמות וכו' ירושלמי פ"ק במע"ש אלא שכתב במעות ונוסחת רבינו עיקר.

**פ"א** ה"ג אחד שביעית וכו'. בתוספתא שביעית פ"ו אחד שביעית ואחד מע"ש מחללין (מחליפין, ובבבלי סוכה מ' ע"ב מתחללין וע"ש בב"ם מ"א ע"ב ובגליון שם ובר"ש כאן: מחללין וכ"ה בד"א ועי' בתוס' קדושין נ"ה ע"ב ד"ה אין וכס' הישר לר"ת סי' הצ"ה מהחללין וכו' ומתחללין לכתחילה משמע וכו') אותו וכו' ועל בהמה (נקבה) וכו' דברי רבי (ר' מאיר) וכו'. וגם בבבלי סוכה מ' ע"ב הגי' דברי ר' מאיר ובתוס' שם ד"ה על ופלוגתא היא בירושלמי פ"ק דמע"ש יש שאוסר אפילו על מנת להעלותו ומוקי פלוגתא דר"מ ורבנן דהכא בדמאי עכ"ל ולפנינו אין מבואר. ובתוס' הרא"ש בקדושין הנ"ל כדתניא בתוספתא שביעית א' שביעית וא' מע"ש מחללין אותה על חיה ועוף ועל בהמת חיה ועוף בעלת מום דברי ר"מ וחכ"א לא אמרו אלא בשחומים וכו' ע"ש.

**פ"א** ה"ג נקבה בעלת מום. בתוספתא הנ"ל בהמה בעלת מום. ובבבלי סוכה הנ"ל לא נזכר מנקבה. ושם אמר רבא מח־וקת בזכרים אבל בנקבות דברי הכל על שחוטין מתחללין וכו'. ועי' לעיל בירושלמי דגזרו על זכר בעל מום מפני נקיבה בעלת מום.

**פ"א** ה"ג ר' ירמיה בשם ר"ש בר רב יצחק. ממ"ש בסמוך קם ר' ירמיה עם ר' זעירא וכו', נראה שצ"ל כאן ר' זעירא בשם ר"ש בר יצחק, אמנם בבת"י דומי הגי' שם: קם ר' זעירה עם ר' ירמיה. ובד' אמשט' ר' ירמיה בשם רבי ושמואל בר רב יצחק גזרו וכו'.

**פ"א** ה"ד במשנה לא יצא העור לחולין. עי' מנחות פ"ב ע"א. ובס' כריתות סי' מ"ב פי' אינו בתורה שיצא העור לחולין דהוו חולין גמורין ולא קנה מעשר כלל וכו'.

**פ"א** ה"ד במשנה סלי תאנים. במשנה שבמשניות סלי זיתים וכו'.

**פ"א** ה"ד תמן תנינן וכו' מדמי שביעית. במשנה ז' בפרק זה אין לוקחין עבדים וכו' מדמי מעשר שני ואם לקח יאכל כנגדן. ובפי' ר"י במ"צ אין לוקחין וכו' מדמי מעשר שני והוא הדין מדמי שביעית (משנה ח' פ"ח דשביעית) ואם לקח יאכל כנגדו אלמא הדמים נתחללו וכו'.

**פ"א** ה"ד מן מה דאר"י בשם שמואל נקנה המקח הרי הוא דאמר כאן דרך מכירה וכו'. בבבלי קדושין נ"ה ע"ב אמר שמואל בשברח וע"ש בפירש"י. וברמב"ם (מע"ש פ"ז הי"ד) הלוקח מים ומלח וכו' ובהשגות הראב"ד שם זה שבוש וכו' ואם הלך לו יאכל כנגדן והכי קאמר שמואל בירושלמי ובגמרא דידן. וברדב"ז שם במשנה פ"ק הלוקח מים ומלח וכו' וגרסינן בירושלמי עלה דמתניתין תמן תנינן אין לוקחין וכו' וחרנא אמר כאן כשהמוכר קיים וכאן שהלך לו המוכר כלומר מתניתין דאין לוקחין עבדים כשאין המוכר קיים ולפיכך אוכל כנגדם וכו'. וע"ש בכסף משנה.

**פ"א** ה"ד ר"ע מפרש וכו' וולד פירי וכו'. וכ"ה בעירובין פ"ג ה"א. אבל בבבלי עירובין כ"ז ע"ב וש"נ מה הפרט מפורש פרי מפרי וגידולי קרקע (כ'

מלות

מלות אחרונות ליתא) אף כל פרי מפרי ונידולי קרקע. ובגי׳ הבבלי כ״ה בתו״כ בראש הספר. ועי״ש בפי׳ הראב״ד. ובפי׳ רבינו חננאל בעירובין שם מה הפרט מפורש פרי מפרי וכו׳ האי תנא דספרי דבי רב (כוונתו לתו״כ הנ״ל) ודבי ר׳ ישמעאל תנא מה הפרט מפורש וולד וכו׳. ועי׳ בס׳ הכריתות (בית ז׳ סי׳ א׳).

**פ״א** ה״ד מה נפיק מן ביניהון דגין וחגבין כמהין ופטריות. בבבלי עירובין הנ״ל מאי בינייהו אמר אביי דגים איכא בינייהו וכו׳. ועי׳ תוס׳ עירובין כ״ז ע״א ד״ה מאן. ובבאור מהר״י קורקוס (מע״ש פ״ו ה״ג) ובירושלמי דמע״ש הביאו סוגיא כיוצא בזה ואמרו דאיכא בינייהו כמהין ופטריות (דגין וחגבין ל״ג) וכו׳ ובספר באר שבע בשו״ת (ע׳ ע״ג) מאריך בזה להשיג על הרמב״ם והסמ״ג שכתבו שאין לוקחין בכסף מעשר מים ומלח כמיהין ופטריות לפי שאין גידוליהן מן הארץ וכו׳. ולא זכר כלל מירושלמי דילן.

**פ״א** ה״ד כר״ע ניקנין בכסף מעשר. צ״ל ולר׳ ישמעאל אין נקנין בכסף מעשר. ובפי׳ ר״י במ״צ: מתני׳ ר״ע דדריש ריבוי ומיעוטי וכו׳ וקא מרבי דניקח בכסף מע״ש כל מילי וכו׳ אבל ר׳ ישמעאל דדריש כללי ופרטי ממעט אפי׳ דגים וכו׳ ומתני׳ דקתני מים ומלח והו לא דלא כוותיה.

**פ״א** ה״ד אר׳ חגיי מתני׳ אמרה כן. בפי׳ ר״י במ״צ א״ר חגי זאת אומרה אין מחללין מעות מע״ש על הפירות ברחוק מקום לכתחילה.

**פ״א** ה״ד שאין מחללין מעות על הפירות וכו׳. ברמב״ם (מע״ש פ״ד ה״ו) ועי״ש ברדב״ז.

**פ״א** ה״ד שהיה אחר מקום. בכת״י רומי שהיה במקום אחר.

**פ״א** ה״ד דר״מ ורבנין בדמאי וכו׳. וכן הוא בד׳ אמשטרדם. ולע״ד צ״ל דא״ר לעזר דר״מ היא. רבנן אמרין הא בדמאי הא בוודאי.

**פ״א** ה״ד הרוצה לחלל מעות וכו׳. תוספתא מע״ש פ״ג ועי״ש. ובשטה מקובצת בב״מ נ״ה ע״ב כדאמר בירושלמי הרוצה לחלל מעות על הפירות וכו׳ ופריך עלה מהדיא דאם אין מקדש ירקבו ומשני תפתר שהקדישו וכו׳. ולפנינו בשנויים. ובסמ״ג עשין קל״ו בירושלמי מעמידה כשהקדישה בשעת המקדש וחרב המקדש אבל המחלל מעות על הפירות בזמן הזה הואיל ואין נאכלין אסרי ב״ה דלא חילל.

**פ״א** ה״ד תני בן ביבי וכו׳. עי׳ ברדב״ז (מע״ש פ״ד ה״ו) ובאצווי״ר ליוסא 23.

**פ״א** ה״ד ר״י בן חנינה בי פירה. בר״א: כי פורה. ובפי׳ ר״י במ״צ: והיינו דגרסינן ר׳ יוסי בן לוי (חנינה) כי פירא כלומר כנגד מה שנתן ולא כנגד מה ששוין הקרקעות והעבדים והבהמות עכ״ל. ובכת״י רומי כיפורה.

**פ״א** ה״ד ר״י בשם שמואל. בכת״י רומי ר׳ יונה (יוסי) בשם שמואל. ובפי׳ ר״י במ״צ ר׳ יוסי בשם ר׳ שמואל נקנה מקח (המקח).

**פ״א** ה״ד שמא קירשו. בכת״י רומי שמא לא קידשו.

**פ״א** ה״ה במשנה הלוקח פירות שוגג יהזרו. באגודה לא יחזירו דמים למקומם.

**פ״א** ה״ה במשנה מזיד יעלו. בפי׳ ר״י קורקוס (מע״ש ז׳ י״ד) יעלו הפירות (ליתא).

**פ״א** ה״ה במשנה ויאכלו במקום. ברא״ש דמאי א׳ ב׳ ויאכלו בירושלים.

**פ״א** ה״ו במשנה יחזרו דמיה למקומה. בבבלי קדושין נ״ו ע״א יחזרו דמים למקומם וכו׳. ובתוס׳ ריד״א בב״ק צ״ז ע״ב מובאה המשנה בשנויים.

**פ״א** ה״ו במשנה על ידי עורה. ברדב״ז מע״ש פ״ז הט״ז היא ועורה שם במשנה וכו׳. ובערוך (קבר) תיקבר על יד (ידי) עורה פי׳ לפי שעור הבהמה המקודשת וכו׳.

**פ״א** ה״ז במשנה עבדים. במשנה שבמשניות עבדים ושפחות (ליתא).

**פ"א** ה"ז במשנה ובהמה טמאה. בבבלי קרושין נ"ו ע"א בשנוים. ובתוס' ע"ז ס"ב ע"ב ד"ה העלה דהא תנן אין לוקחין ממעות מע"ש בהמה טמאה ומעשר (ליתא) וכו' משמע הא מלבושין מותרין וכו'. ויש לומר דכל אותם משניות המתירות היינו מן התורה וכו'.

**פ"א** ה"ז במשנה מדמי מע"ש. בר' אמשטרדם בכסף מע"ש.

**פ"א** ה"ז במשנה ואם לקח יאכל כנגדן. מובאה המשנה בה"ר: כנגדו.

**פ"א** ה"ז במשנה וקיני יולדות. ברמב"ם (מע"ש פ"ז הט"ז) וכן אם הביא עולות וחטאות ואשמות וכו'. וברדב"ז שם במשנה אין מביאים (מביאין) וכו' יולדות וחטאות ואשמות (ב' מלות ליתא ואיתא במשנה שבמשניות) וכו'.

**פ"א** ה"ז במשנה כ"ש חוץ וכו'. ברא"ש מע"ש פ"ה משנה י"ג וחנן נמי כל שהוא מחוץ (חוץ) לאכילה ושתייה (ולשתיה) וסיכה (מדמי מע"ש) אם לקח (ב' מלות ליתא) יאכל כנגדו. ובפי' ר"י במ"צ כ"ש חוץ וכו' ונלקחין מדמי מע"ש יאכל כנגדו בירושלים (ליתא).

**פ"ב** ה"א במשנה דבר שדרכו לוכל ולסוך וכו'. וכ"ה במתניתא דב"מ ובמשנה שבמשניות. וצ"ל שדרכו לוכל ולשתות דבר שדרכו לשתות ולסוך וכו'.

**פ"ב** ה"א במשנה ואין לוקחין בדמיו. ברדב"ז (מע"ש פ"ג הי"א) ואין לוקחין בדמי מע"ש.

**פ"ב** ה"א במשנה תקפלוטות. באגודה פלוטות.

**פ"ב** ה"א במשנה והשביחה לשני. בד"א: והשביחה השבח לשני.

**פ"ב** ה"א מנין שהשתיה בכלל אכילה. בבבלי שבועות כ"ג ע"ב דאמר ר"ל מנין לשתיה שהיא בכלל אכילה וכו' ובתוס' שבועות שם ד"ה גמר כדיליף בירושלמי מדכתיב וכל דם לא תאכלו ואי בשקרש והתניא (תוספתא פ"ג דטהרות) דם שקרש אינו לא אוכל ולא משקה אלא (כי נן קיימין) כמו שהוא וכו'. וע"ש בהגהות הגרע"א.

**פ"ב** ה"א כמות שהוא והתורה וכו'. בשבועות פ"ג ה"ב כל שהוא כל שהוא אכילה פתר לה כר' עקיבה דר"ע אמר כל שהוא אכילה (י' מלות אחרונות ליתא, ומאמר ר"ע במשנה א' פ"ג דשבועות).

**פ"ב** ה"א הקפה את הדם ואכלו ה"ז חייב. ביומא פ"ה ה"ג ובשבועות הנ"ל אם יש בו כזית חייב. וכן הוא בתוספתא כריתות ספ"ב. ועי' באצוו"ר ליומא צד 116.

**פ"ב** ה"א אם בנותן במעם יין בתבשיל. ביומא ושבועות הנ"ל אם בטועם טעם יין לתוך התבשיל והלא טעם יין (ליתא) לפגם הוא.

**פ"ב** ה"א באילין אורזנייה. ביומא הנ"ל באילין אורזנייא וגומנייא (בר' קראמאש' וגומני). ובשבועות הנ"ל באילין גמרייה ואורזרייה. ומ"ש במעשרות (פ"א ה"ו) פינכא דאריא. בכת"י רומי שם פינכא דאוריזא.

**פ"ב** ה"א שבועה שלא אוכל וכו'. כל המאמר משובש כאן. וביומא פ"ח ה"ג הגי' מחוקנת ר' יוסה שמע לה מן הדא שבועה שלא אוכל, ואכל ושתה אינו חייב אלא אחת. אמרון חברייא קומי ר' יוסה אסור דבהדה שבועה שלא אוכל ושלא אשתה ואכל ושתה חייב שתים, אמר לון ר' יוסי (כנראה כי ארבע מלות אחרונות למותר הן) אילו מי שהיו לפניו וכו'. ובשבועות פ"ג ה"ב ג"כ הגי' משובשת.

**פ"ב** ה"א משקין שראוין לשתייה חייב. ביומא הנ"ל אבל אם אכל אוכלין שהן ראוין לאכילה (ז' מלות ליתא) שתה משקין שהן ראוין לשתיה חייב

ובשבועות

ובשבועות הנ"ל הא אכל אוכלין ראויין ושתה משקין ראויין חייב. ובבבלי שבועות כ"ג ע"א אמר רב אשי וכו' ואכל אוכלין שאין ראוין לאכילה וכו'.

פ"ב ה"א לא בשבועה שלא אוכל ניחא וכו'. ביומא הנ"ל לא שבועה שלא אוכל אמר ניחא במתניתין דאנן אמרין שבועה שלא אוכל כרבי דו אמר שבועה שלא אוכל ושלא אשתה (ח' מלות אחרונות ליתא). ובשבועות הנ"ל עד כדון בשאמר שבועה שלא אוכל ושתה וכרבי דאמר שבועה שלא אשתה.

פ"ב ה"א וצהרך זו סיכה וכו'. בבבלי שבת פ"ז ע"א לרבות את הסך כשותה. ובחי' הרמב"ן נדה ל"ב ע"א מובא הירושלמי בשנויים. ועי' בתוס' בנדה שם ד"ה וכשמן. ועי' בר"ש ובראש ובחי' רמב"ן נדה שם ומאחר שכתבתי סברות הללו מצאתי בפ"ב ממע"ש יצהרך זו סיכה וההורה קראתו (קראה אותה) אכילה ואינו מחוור, וא"ת מחוור (אין תימר במחוור) ילקו (הוא ילקו) עליו חוץ לחומה וכו'.

פ"ב ה"א אלא על מע"ש טהור שנכנס לירושלים ויצא. בבכורים פ"ב ה"ב באי זו מעשר אמרו במעשר שני הטהור שנכנס לירושלים ויצא.

פ"ב ה"א בשבת בין סיכה שהיא של הענוג וכו'. ביומא הנ"ל בשבת בין סיכה שהיא של תענוג גר"ש בהי"ל קדמייתא. וכוונת הסופר המעתיק שההלכה ההיא כבר נשנה במע"ש כאן ובשבת פ"ט ה"ד.

פ"ב ה"א והתני שוות וכו'. בחי' הרמב"ן הנ"ל ומקשי והתני ולא יחללו מ"ס (ליתא) להביא הסך והשותה, א"ר יוחנן לית כאן לאסר (סך) וכו' משמע דסיכה כשתיה דרבנן ואינה מחוורת מן התורה וכו'.

פ"ב ה"א ביוה"כ לאיסור אבל לא לעונש. בראש יומא פ"ח סי' א' וריב"א הביא ראיה מן הירושלמי דתניא וכו' וליום הכפורים לא (ליתא) לאסור ולא לענוש. ועי' באצוו"ר ליומא צד 87.

פ"ב ה"א מנין שהוא מחוור בעשה. לקמן פ"ה ה"ז מנין שהוא עובר בעשה.

פ"ב ה"א כיצד לוכל וכו'. הוספתא תרומות פ"ט. ובבאור מהר"י קורקוס (מע"ש פ"ג הי"א) ובירושלמי כיצד נאכל (לוכל) הבר שדרכו לאכל (לוכל) אין מחייבין אותו לאכול (לא, וצ"ל לא' ר"ל לאכול) וכו' וכן הוא שבקש (אם ביקש) לאכול הרדין חיין או לכוס חטין (היות, וכ"ה בשביעית פ"ח ה"ב) וכו'. ועי' באצוו"ר שביעית צד 72.

פ"ב ה"א ולא תבשיל שעיבר' צורהו. בפי' ריבמ"צ ולא תבשיל שנתקלקלה צורתו, וכן הוא אם בקש לאכול תרדין לחין (היין) וכו'.

פ"ב ה"א לא אניגרון. בבבלי ברכות ל"ה ע"ב אלא דקא שתי ליה ע"י אניגרון. ובשבועות כ"ג ע"א ודלמא ע"י אניגרון וכו' וע"ש בפירש"י כדתניא בתוספתא וכו'.

פ"ב ה"א זה שהוא לוחש נותן שמן וכו'. בשבת פי"ד ה"ה ולא כן אמר רב יהודה בשם רב זעירא ההושש אזנו נותן שמן ע"ג ראשו ולוחש וכו'. ומדוע לא נזכר זה כאן?

פ"ב ה"א בין בבלי מע"ש אסור. בד"א: במ"ש אסור וכו' במ"ש (מ"ש) מותר.

פ"ב ה"א אמר ר"ה דר' יודה היא. בתרומות פ"י ה"א אמר ר"ה מתני' דלא (ליתא) כר"י. ובר"ש: ואיתא הך משנה דלא כר' ידודה כדאמר במס' תרומות והכי נמי מייתי לה בירושלמי. ועי' בר"ש בתרומות שם.

פ"ב ה"א אמר ר"י כל שיש בו הותיר וכו'. ברמב"ם (מע"ש פ"ג הי"ד) עיסה של מע"ש שאפאה והשביחה השבח לשני וכו'. ובהשגות הראב"ד שם: אין

אין זה דרך הירושלמי ומשנה אמרה וכו' ואיפלינו עלה ר"י ור"ל ר"י סבר מאי ניכר ניכר ביתרון המדה אבל יתרון שבת בלא יתרון מדה השבח לשני ור"ל אמר ניכר בטעם אעפ"י שאין שם יתרון מדה השבח לפי חשבון וכו' וע"ש ובר"ש ובתוספתא ובבא"ש וברדב"ז ובכ"מ ובמחנה אפרים ה' נזקי ממון סי' ד'.

**פ"ב** ה"א השבח לשני. פי' למעשר שני.

**פ"ב** ה"א מתניתא פליגא על ר' יוחנן עיסה וכו'. בבאור מהר"י קורקוס (מע"ש פ"ג הי"ד) ובירושלמי משמע דפת חשוב יש בו תוספת מדה ע"י האפייה ואין שבחו ניכר שאמרו שם מתניתא פליגא על ר' יוחנן עיסה של מע"ש שאפאה (שאפייה פת) והשביחה השבח לשני וכו' ואי הוה גרסינן מתניתין פליגא על ריש לקיש הוה ניחא טפי ושוב מצאתי בירושלמי טוגה שכתוב בו על ריש לקיש והיא הנירסא האמיתית והמוכרחת וכו' עכ"ל.

**פ"ב** ה"א תחוסין עשו למידת הדין. ביצה פ"ה ה"ג וע"ש באצוי"ר ובמ"א הנ"ל.

**פ"ב** ה"א תבשיל של מע"ש וכו' השבח לשני. בתוספתא מע"ש פ"א (הוצאת צ"מ) השבח לפי חשבון (השבח לשני). ובר"ש: בירושלמי וכו' ופריך עלה דהניא תבשיל (הבלין) של מע"ש וכו' השבח לפי חשבון. וכ"ה בפי' ר"י בן מ"צ.

**פ"ב** ה"א פתר לה בשאין טעם שבחו ניכר. בר"ש ליתא כ"ז.

**פ"ב** ה"א לא יצא מע"ש מידי פדיונו. בתוספתא הנ"ל אל יוצא מעשר (מע"ש) שלו לפידיון. ובר"ש: אל יוצא מע"ש לפדיון.

**פ"ב** ה"ב במשנה חיקל בת-זומה. במ"ל (תרומות פי"א ה"ח) אם הקל וכו'. וכן בר"א.

**פ"ב** ה"ב כהדא דתני סך הוא כהן וכו'. תוספתא תרומות פ"י בבלי כריתות ז' ע"ב בשנוים. וברמב"ם תרומות פי"א ה"ח. ועי' ברמב"ם מע"ש פ"ג הכ"ג. וברדב"ז שם ואמרי' עלה בירושלמי מה הקלו (היקילו) בתרומה כהדא דתני סך וכו' ומביא בן בתו ישראל (בן ביתו של ישראל) וכו' ולמדנו מכאן וכו'. וע"ש בכ"מ. ובפי' ר"י קורקוס. ובפי' ריבמ"צ גרסי' (בירושלמי) מה הקל בתרומה כדתניא סך וכו' ומביא בן ישראל וכו'. ובמשנה למלך הנ"ל וראיתי לרבינו (הרמב"ם) שסיים וכן אמרו בירושלמי מה הקלו וכו' ע"ש.

**פ"ב** ה"ב ומעגלו. בכת"י רומי ומגעלו.

**פ"ב** ה"ב דברי סופרים לדברי תורה. בכת"י רומי ד"ס לדברי סופרים.

**פ"ב** ה"ג במשנה תיאכל צמחונים. כמשנה שבמשניות ובד"א: תאכל צמחונים. ובכ"מ (מע"ש פ"ב הי"ד) יאכל צמחונין. וברדב"ז שם האכל צמחונים.

**פ"ב** ה"ג כיני מתניתא מותרת להיאכל צמחונין. ברמב"ם (מע"ש פ"ב הי"ד) תלהַן של מע"ש מותר לאכלה צמחונין שכך היא ראויה לאכילה. ובהשגות הראב"ד שם במדומה לי שהטעו הירושלמי שאמר בגמרא כיני מתניתא מותר לאכול צמחונין ואני אומר שלא באו להוציא המשנה מפשוטה אבל אמרו שבאכילה צמחונין אין בו הפסד אוכלים וכו'. וע"ש בכ"מ וברדב"ז שם מדאמרי' בירושלמי כיני מתני' מותר להאכל צמחונים ואסור להניחם עד שייבשו (ד' מלות אחרונות ליתא) וכו'. ובר"ש: ומפרש בירושלמי כיני מתני' מותר להאכיל צמחונין. ובפי' ריבמ"צ כיני מתני' מותר לאכול צמחונים וכו'. ועי' לעווי (ח"ד צד 198).

**פ"ב** ה"ג א"ר יונה. בר' אמשי א"ר מנה.

**פ"ב** ה"ג הני זו דברי ר"מ וכו'. במלאכת שלמה טפ' בירושלמי וכו' זו היא דברי ר"מ וכו' עכ"ל. ובתוספתא (מע"ש פ"ב) בש"א כל מעשיה בטהרה ובה"א כל מעשיה בטהרה חוץ מחפיפתה דברי ר' מאיר ר' יהודה אומר בש"א

כל

כל מעשיה בטהרה חוץ מחפיפתה ובה"א כל מעשיה בטומאה חוץ משירייתה. ולפי זה מתניתין ר' יהודה ולא ר' מאיר? ובר"ש: תניא בתוספתא וכו' בש"א כל מעשיה בטומאה (בטהרה) וכו' והשתא סתם מתני' בין דתלהן בין דכרשינין ר' יהודה היא עכ"ל ומהירושלמי לא זכר. ונראה שהיה לפניו גי' אחרת.

**פ"ב** ה"ג חוץ משליתה. במשנה ג' בפרק זה חוץ משרייתה.

**פ"ב** ה"ד במשנה יאכלו צמחונים. וכ"ה בתוספתא פ"ב. ובפי' ר"י במ"צ כרשיני מע"ש מותרין (ליתא) להיאכל צמחונים וכו'.

**פ"ב** ה"ד במשנה ומאכילין בטומאה. בתוספתא פ"ב מסיים: דברי ר' יהודה ר' מאיר אומר בש"א שורין בטהרה וכו' ובה"א כל מעשיה בטומאה. אמר ר' יוסי זו משנת ר"ע וכו'. ובירושלמי לא נזכר מהתוספתא.

**פ"ב** ה"ד במשנה יתפרדו לעיסיות. ברדב"ז מע"ש פ"ב הט"ו יחלקו לעיסות ובמתניתא דב"מ יתחלקו לעיסות וכן במשנה א' פ"ה דתרומות. ובערוך ערך עסה בפ"ב במע"ש כרשיני מע"ש יאכלו צמחונין (צמחונים) ונכנסין לירושלים ויוצאין עמו (נראה שצ"ל נטמאו) רט"א יתחלקו לעסיות פי' חטין המבושלין נקראין עסיות. א"ב לעסות כתוב בנוסחאות וכו'. ועי' בערוך השלם ובערוך בד' ראשון בפ"ב דמע"ש רט"א יהחלקו לעסיות פי' חטין וכו'.

**פ"ב** ה"ד במשנה שורין ושפין. בערוך (שר א' ד"ר) שפין ושורין.

**פ"ב** ה"ד במשנה שמי אומר יאכלו צריד. בעדיות פ"א ח' בש"א וכו'. ובס' הכריתות (סי' ע"ג) עוד גבי כרשיני תרומה וכו' בש"א וכו' ובסיפא קאמר שמאי אומר יאכלו כטהרה (צריד) וכן במע"ש פ"ב.

**פ"ב** ה"ד כדי לעשות עיסה ולחזור, כדי לעשות ולחזור. ובכת"י רומי כדי בגיסה ולחזור. ובד' אמשט' כדי לעשות עיסה ולחזור. וברמב"ם מע"ש פ"ב הי"ד ואם עשה מהם עיסה הרי זו מותרת להכנס לירושלים ולהוציאה וכו'. ובהשגות הראב"ד מפורש בירושלמי שאינו מותר להוציאם לאכלם לחוץ אלא מוציאם לעשות מהן עיסה ולחזור וקל הוא שהקילו בכרשינין. ובבאור מהר"י קורקוס שם: ובירושלמי אמרו כדי לעשות עיסה ולחזור כדי לעשות עיסה (ליתא, ואיתא בד"א) ולהזור. ועי' לקמן פ"ג ה"ד. ובפי' ריבמ"צ פי' כשיעור כדי לעשות עיסה מהן חוץ לירושלים ולחזור ואפי' לרבנן דאמרי פירות מע"ש נכנסין ואינן יוצאין בכרשינין מודו וכו'.

**פ"ב** ה"ה במשנה מעות חולין וכו'. בבאור מהר"י קורקוס (מע"ש פ"ו ה"א) מעות מע"ש ומעות חולין שנתפזרו מה שלקט (שליקט) לקט לשני (ליקט למע"ש) וכו' בלל (אם בלל) וכו' המתלקטים לשני (המתלקטין למע"ש) וכו'. ובשו"ת הר"ן (ד' י"ג ע"ב) מדתנן וכו' עד שישלים (והשאר חולין) וכו'.

**פ"ב** ה"ה מתניתא דרשב"ג וכו'. בבאור מהר"י קורקוס (מע"ש פ"ב המ"ו) ואמרו עוד (בירושלמי) מתני רשב"ג הוא דאמר (ב' מלות ליתא ועי' לקמן בפ"ג משנה ה') אף הפירות נכנסין ויוצאין פי' בתמיה ומסיק מתני' (ליתא) ד"ה היא וכו' ע"ש. אבל בר"ש: אמר בירושלמי מתני' דלא (ליתא) כרשב"ג דתנן וכו' אף הפירות נכנסין ויוצאין. וגי' הר"ש אמיתית. וכעין מ"ס זו בירושלמי כ"ה נ"כ בחלה פ"ג ה"ו. עי' אצוי"ר שם צד 140.

**פ"ב** ה"ה דברי הכל היא. בר"ש: והדר מסיק ד"ה היא הכא בכרשיני תרומות (ליתא).

**פ"ב** ה"ה להאכילן לכלבים. בר"ש: ומפרש בירושלמי וכו' להאכיל לבהמה (לכלבים)

(לכלכים). וברא"ש כגי' הדפוס. ועי' באצוו"ר לפסחים צד 16 שורה 7. ובתוס' פסחים כ"ט ע"א ד"ה אין.

**פ"ב** ה"ה אמר ר' יונה. בכת"י רומי דאמר ר' יונה.

**פ"ב** ה"ה אמר ר"י והן נוטי נוטומי. בכת"י רומי והן ניטומטומי.

**פ"ב** ה"ו במשנה סלע של מע"ש וכו'. בבבלי ב"מ נ"ה ע"ב בשנויים. ועי' בר"ש דמאי פ"א משנה ב' ובתוס' בב"מ הנ"ל ובד' נ"ד ע"ב ד"ה ולא ובתוס' ב"מ מ"ה ע"א ד"ה לפלגי.

**פ"ב** ה"ז במשנה ומחללן עליה. וכ"ה לקמן בפרק זה ה"ז ובפי' ריבמ"צ ובורר את היפה שבהן ומחללן. פי' מחלל המעות עליה פי' על הסלע היפה שבשתיהן וכו'.

**פ"ב** ה"ו במשנה חוזר ומחללן. לקמן בפרק זה ה"א חוזר ומחללו.

**פ"ב** ה"ו כדי לשכר וכו'. עי' ברמב"ם (מע"ש פ"ו ה"א). ובבאור מהר"י קורקוס שם אר"ז כדי לשכר לשני (שני) שמא יאבדו השאר ויהיו אלה (אילו) שבידו תפוסין לשני (על השני) אר"ז וצריך להתנות עם אילו של מטה שני יהיו תפוסים על אלו שבידו אר"י והוא שליקט מכאן ומכאן אבל אם לקט על אומן וכו' ולפנינו בשנויים. וכן רמז על הירושלמי הכ"מ שם. ובר"ש א"ר זעירא וכו' א"ר זירא (ר' זעירא ובאצוו"ר לפסחים 130 שורה ט"ו העירותי שלדעת איזה מהראשונים ר' זירא ור' זעירא, שני אמוראים שונים) וכו' יהיו אלו (אלה) שבידי תפיסין (תפוסין) וכו'. וכפי' ר"י במ"צ: א"ר זירא צריך להתנות ולומר אם אלו שלמטה (שלמטן) של (ליתא) מעשר (ליתא) שיני וכו'.

**פ"ב** ה"ו והוא שליקט וכו'. בר"ש: והוא שילקט וכו'. וברא"ש: והוא שלקט וכו' אבל אם לקט על אותן (אומן) וכו'. ובבאור מהרי"ק הנ"ל ונראה שלשון אומן וכו' שפירושו משורה לשורה וכו'.

**פ"ב** ה"ו ר' יוסי בשם ר' פדיה וכו' אין בלילה וכו'. דמאי פ"ה ה"ה בשם ר' פדיה ובתרומות פ"ד ה"ח ואע"ג דבר פדיה אמר אין בלילה אלא וכו'. ובבבלי רה"ש י"ג ע"ב והאמר שמואל לכל אין בילה חוץ מיין ושמן וכו'.

**פ"ב** ה"ו ר"י בי ר' בון בשם ר' הונא. בר"ש: בשם ר' חנינא.

**פ"ב** ה"ו סלקת מתניתא הנבללין והנחפנין לפי חשבון, וכ"ה בר"ש. אבל בפי' ר"י במ"צ כיני מתניתא הנבללין וכו'. וגי' זו אמיתית ופי' שמ"ש בסיפא דמתניתין והנבללים לפי חשבון. שצ"ל הנבללין והנחפנין. וברדב"ז (מע"ש פ"ו ה"א) הכי משמע בירושלמי דפרישי מתניתין הנבללים והנחפנים וכו'. ובנמוקי יוסף בב"מ (סי' תקפ"ז) וכן הוכיחו המפרשים מן הירושלמי דשור שנגח וכו' לפי דמים ר"י בר בון בשם ר"ה סלקת מתניתא הנבללין והנחפנין לפי חשבון פי' דכי קתני מתני' ואם בלל וחפן לפי חשבון לאו דבעינן להו לתרווייהו אלא בחדא מינייהו בלחוד סגי שאם בלל תחילה אע"פ שלא חפן וכו' ע"ש ועי"ד הלשון סלקא מתניתין כתבתי במ"א.

**פ"ב** ה"ז במשנה את סלעין דינרי זהב. בתוס' ב"מ מ"ה ד"ה ושאני לא יעשה סלעין וכו' ועי"ש בר' מ"ד ע"ב בפי' רבינו חננאל פי' אדם שמכר מע"ש שלו בסלעים וכו'. ובאו"ז ח"ג (ב"מ סי' ק"מ) לא יעשה אדם סלעין של כסף מע"ש דינרי זהב. ובמאמר על המדות (גנזי נסתרות ג' 187) ותדע כי דינרין בנו"ן אחר יו"ד הקבוץ נפריד מדינרי וכו' נתבאר מזה כי דינרי בהעדר נו"ן של זהב, ודינרין בנו"ן של כסף עכ"ל. וזה שלא כמשנתינו.

**פ"ב** ה"ז תני ב"ע אומר שתים. תוספתא פ"ב. ובמלאכת שלמה ירושלמי

תניא

תניא בע"א בשתי סלעים צריך להביא פרוטות פי' שאם אתה מתיר לו ברמי סלע אחד שמא יצטרך הסלעים של כסף לצרכיו וכו'.

פ"ב ה"ז בר ייבל וכו'. בכת"י רומי מיכל לעולא בר"י. ובסה"ד (צד ש') ר"ז ראה בחלום שהאכילו לעולא ב"י בשר שמן, רמז שיקבל ממנו איזה טעם הגון. ועי' בבלי סנהדרין פ"ב ע"ב אקריוהו לרב כהנא בחלמא וכו' ובחולין קל"ג ע"א אקריוה רב ספרא בחלמא. ובירושלמי מגילה פ"א הי"ג חמא ר' אלעזר בחילמיה ובמ"ש שם.

פ"ב ה"ז חוא דוחק. בד' אמשט' אף הוא דוחק.

פ"ב ה"ז חזקיה אמר כשהוא מחללה וכו'. בירושלמי ב"מ פ"ד ה"ה חזקיה אמר לצורפה בירושלים מצרפה ביפה. בא לחללה בגבולין מחללה ברעה, והתנינן וכו' שנייא היא הכא שכבר הוכח בו מע"ש וע"ש. ובבבלי ב"מ נ"ב ע"ב דאמר חזקיה בא לפורטה פורטה בשויה, בא לחללה מחללה ביפה, מאי קאמר הכי קאמר אע"פ כשבא וכו'. ובשטה מקובצת שם ובירושלמי גרסינן בא לצורפה בירושלים היה מצרפה ברעה בא לצרפה בגבולין כלומר כשמחלל עליה מעשרו מצרפה ביפה וכו' וכתב הרמב"ן ז"ל וז"ל ירושלמי בפרקין חזקיה אמר בא לצרפה בירושלים היה מצרפה ביפה בא לצרפה בגבולין היה מחללה ברעה פי' בגבולין כשמחלל עליה מע"ש ברעה היינו בהודת יפה ע"כ (בירושלמי).

פ"ב ה"ז ויבור את הרעה וכו'. בר"ש: בירוש' פריך ויבור את הרעה (ויעשה אותה כיפה) ומשני אר"י אני אומר אם (היא) היתה מע"ש כלומר היפה ופריך ס"מ יוצאה לחילול (לא יצאת לחולין) כלומר שהרי חללה על נחושת ומשני אר"י וכו' לא יקיים (שיקיים) כן אלא שחוזר (חוזר) וכו'. ובשטה מקובצת הנ"ל והא הנינן בורר את היפה וכו' ויברור (ויבור) את הרעה ויעשה אותה ביפה פי' שיחלל עליה כפי דמים וראים שבה, אימר שניא היא הכא שכבר הוכית כאן מע"ש (אר"י אני או' היא היתה מע"ש) כלומר שהרי סלע נתערב לו וכיון שהיה לו כבר סלע אין מחללין מעות של מעשר על סלע רעה וכו' ובפי' ריבמ"ץ גרסי' ואמאי נוטל היפה ופריק שאני אומר וכו' ע"ש.

פ"ב ה"ז ר' חני אמר קומי ר"ז מנחם בשם ר"י. בבאור מהר"י קורקוס (מע"ש פ"ד ה"ה) וכן אמרו בירושלמי וכו' ר' חנינא (ר' חגי) אמר קומי ר"ז (מנחם) בשם ר"י וכו' והא תנן (והתנינן) מחללין וכו' הא כסף על כסף אפילו מדוחק (ב' מלות ליתא) לא וכו' אם (ליתא) עבר וחללו מחולל ע"כ (בירושלמי) וכו'. ובר"ש (ר' ראשון) וכן משמע בירושלמי דר' חנין (חגי) אמר קימי ר"ז ר' (ליתא) מנחם וכו'. ובפי' הרא"ש: ומיהו בירושלמי משמע דדוקא מעות אבל כסף על כסף כלל לא דגרסינן בפרקין כל שאמרו וכו'. וע"ד מנחם עי' אצוי"ר ליומא צד 57 שורה 7.

פ"ב ה"ז ר' בא בר כהן. בר"ש ורא"ש: אלא (ליתא) אמר ר"א בר כהנא.

פ"ב ה"ז בשם ר' יוחנן. בכת"י רומי בשם ר' יונתן. ובתוספתא הנ"ל (הוצאת צ"מ) בשל דמאי אבל ודאי הרי זה אסור וכו'. ובכת"י אחד שם הגי' משונה וע"ש.

פ"ב ה"ז כל שאמרו. בכת"י רומי לא שאמרו.

פ"ב ה"ז ר' יורן בן פזי וכו' עד מחוללין. כ"ז ליתא בד' אמשט'.

פ"ב ה"ז אין מחללין. בד' אמשט' שאין מחללין. וכן בהוספתא פ"ב.

פ"ב ה"ז מדברי שניהן. צ"ל מדברי שניהן נלמד.

פ"ב ה"ח במשנה הפורט סלע ממעות מע"ש. בב"מ מ"ה ע"א הפורט

סלע

סלע של מע"ש בירושלים וכו' וע"ש בפי' רבינו חננאל. ובפירש"י: ה"ג הפורט סלע של מע"ש בירושלים וכו'. ובבאור מהר"י קורקוס (מעשר פ"ה הי"ד) שגר' המשנה כן נראה בדבריהם שבראשונה גרים הפורט סלע ממעות מע"ש ובשניה גרים הפורט סלע מע"ש וגרסא זו, נראית כשטת התוס', ורש"י ור"ש וכו' ולרבינו (הרמב"ם) נראה שצ"ל הגרסא בשניהם (בב' משניות) בשוה וכו'.

פ"ב ה"ח במשנה אין מחללין כסף ופירות על כסף. וכ"ה בתוספתא פ"ב וע"ש. ובפי' הראב"ד בעדיות פ"א מ' אין מחללין כסף פירות על הכסף, ובתוס' ב"מ מ"ה ע"א ד"ה לפלגי אתיא כר"מ דתנן בתר בבא דהפורט סלע אין מחללין כסף על כסף דברי ר' מאיר וחכמים מתירין. ועי' לקמן בפרק זה ה"ט בפירות שאין בהן כדי כסף וכו'. ובירושלמי ב"מ פ"ד ה"א מתניתא אמרה כסף כפירות.

פ"ב ה"ח אמר ר' יוחנן לא אמרו ב"ש אלא בסוף וכו'. בבבלי ב"מ מ"ד ע"ב ר' יוחנן וריש לקיש חד אמר מחלוקת בסלעים על דינרין וכו' וחד אמר בפירות על דינרין מחלוקת וכו' תסתיים דר' יוחנן דוא דאמר אין מחללין וכו' ע"ש.

פ"ב ה"ח כיני מתניתא המצרף. בפי' ר"ש שירילי‍ו (מובא במלאכת שלמה) והכי מפרש לה בירושלמי דמצרף הוא דבעי למימר והא דקתני הפורט רוצה לומר שמונה סכום פרוטותיו לקבל הסלע ופירש הגמרא יש לנו לקבל דאינהו הוו בקיאי בפירוש המשניות יותר מדורות אשר באו לאחריהם וכו'. ובפי' הרא"ש הכי מפרש לה בירושלמי הפורט סלע של מעשר וכו'.

פ"ב ה"ט במשנה בכל הסלע מעות. במתניתא דב"מ כל הסלע וכו' ובה"א שקל (בשקל) וכו'. ובס' הכריתות סי' ע"ג שמאי (ב"ש) אומר בכל הסלע מעות וכו' ובסוף קאמר שמאי אומר וכו'.

פ"ב ה"ט במשנה הדנים לפני חכמים. בבבלי קדושין כ"ד ע"ב המכריעים. לפני חכמים.

פ"ב ה"ט במשנה רע"א בשלשה דינרין כסף וברביעית. במתניתא דב"מ רע"א בשלשה דינרי כסף וברביעית כסף וברביעית מעות (ג' מלות אחרונות ליתא ובעדיות א' י' במתניתא דב"מ חסר מאמר ר"ע). ובמשנה שבמשניות רע"א שלשה דינרין כסף ורביעית מעות. וכ"ה בעדיות פ"א י'.

פ"ב ה"ט במשנה ר' טרפון אומר. בפי' ריבמ"צ ר' יהודה אומר.

פ"ב ה"ט במשנה אספרו כסף. במתניתא דב"מ אספרי. ובערוך ערך אספרי וכו' ורב האי גאון אמר אצברי גורסין והן חתיכות של כסף.

פ"ב ה"ט במשנה שמי אומר ינחינה בהנות. בתוספתא (מע"ש פ"ב) ר"ש בן אלעזר אומר שמאי הזקן אומר יניחנו בחנות ויאכל במגרן. ובבת"י אחר ויאכל כנגדן. ועי' בכפתור ופרח פרק מ"ו (צד שפ"ה).

פ"ב ה"ט במשנה ויאכל כנגדה. בס' הכריתות (סי' ע"ג) ויאכל כנגדו מע"ש.

פ"ב ה"ט מה פליגין ר"מ ורבנין. בתוי"ט ובירושלמי איפכא וכו'. ועי' ברמב"ם מע"ש פ"ה הט"ו ובהשגות הראב"ד וברדב"ז ובכ"מ שם ופשט לשון הירושלמי כדברי רבינו (הרמב"ם).

פ"ב ה"ט חצי דינר כסף. בר"ש: וחצי דינר וכו' אסור (שאסור) כלומר לחלל על הסלע.

פ"ב ה"י במשנה סכת אחר. במתניתא דב"מ מכר אחת.

פ"ב ה"י אלו הן הדנין ב"ע וב"ז. בבבלי סנהדרין י"ז ע"ב דנין לפני חכמים שמעון ב"ע ושמעון ב"ז וחנן המצרי. וחנניא בן חכינאי ורנב"י מתני חמשה

שמעון

שמעון וכו', ועי' בפיר"ח ובבה"ג (ד' ברלין צד 466 שורה 21) וביוחסין (ד' לונדון צד 65) חנניה איש אונו וכו' והוא מחמשה הדנין לפני חכמים בפ"ב ממע"ש וכו'. ולפנינו ליתא. ולכאורה ירושלמי דילן סותר למ"ש בשקלים פ"ה ה"א וביבנה היו בה ארבעה (סנהדרין) ב"ע וב"ז בן חכינאי ור' אלעזר בן מתיה. וע"ש באצוי"ר ובפי' המשניות להרמב"ם כאן ובמ"ש המגיה בפתיחה לאבות מהמאירי (ד' י"ז ד' שאלוניקי).

**פ"ב** ה"י עדה קדושה ר"י בן המשולם ור"ש בן מנסיא. בפי' ר"נ גאון בברכות ט' ע"ב בגמ' דבני מערבא במס' דמע"ש פרשו עדה קדושה ר"י בן בן משולם (המשולם) ור"ש ב"מ ובמס' דיו"ט וכו'. וכ"ה בערוך ערך קהל אגל בערוך דפוס ראשון ר"י בן המשולם וכו' וביוחסין (ד' לונדון צד 79).

**פ"ב** הי"א מ"ט דשמי. בפי' ר"י בן מ"צ ובר"ש: ובירוש' אמרי' מ"ט דשמאי שמא ישכח ויעשה אותן (אותה) חולין. ובכת"י רומי שמא ישכח וישתה (ויעשה) אותה חולין.

**פ"ב** הי"א אם באומר מכבר וכו'. עי' ברמב"ם מע"ש פ"ח הט"ז. ובהשגות הראב"ד שם פירשו בגמרא באומר לכשישתה ולא יאמר מעכשיו ולא כששתו אלא לכשישתו ויש בריוה ע"כ. ובבאור מהר"י קורקוס שם ובירושלמי ה"ג מה נן קיימין אם באומר מכבר משקה מעורב הוא, אם באומר לכשישתה למפרע חולין שתה (למפריעה הולי שתי) וכו' וה"פ אם באומר מכבר וכו' ע"ש וברדב"ז ובכ"מ שם ובר"ש ובר"ש.

**פ"ב** הי"א בטמאין טמא מת וכו'. ברמב"ם הנ"ל ובלבד שלא יגעו הטמאים במאכל שלא יטמאוהו. וברדב"ז ובכ"מ שם ובירושלמי בטמאים טמאים (ליתא) טמא מת וכו' בד"א (בדא) כשאין אחר (אחד) מערה אבל אם יש אחר (אחד) מערה וכו'. וכ"ה בר"ש ובר"ש. שוב ראיתי בר"ש ד' ראשון בשאין אחד וכו'.

**פ"ג** ה"א במשנה ושנשתם. בשביעית פ"ח ה"ד ונשתם בירושלים. ובהוספתא שביעית פ"ז (הוצאת צ"מ) שנאכלם ושנשתם בירושלים אני ואתה (ב' מלות ליתא). ועי' בבלי ע"ז ס"ב ע"א.

**פ"ג** ה"א מה בין האומר וכו'. מהלכות של עמעום היא. בבבלי ע"ז ס"ב ע"ב מובאה המשנה ולא נזכר שמהלכות של עמעום היא. ובכפו"פ פרק מ' ירושלמי מה בין האומר שנאכלם ושנשתם לאומר לחלקם אמר ר' זירא (ר"ז בשם ר"י) מהלכות עימעוסים (של עימעום) היא פי' זה וזה המה אסור אלא עמעמו עליו חכמים והתירוהו עכ"ל ועי' ברמב"ם (מע"ש פ"ג הכ"ב) וברדב"ז ובכ"מ שם. ובס' הכריתות סי' צ"ב ואמרינן בירושלמי מה בין העלה פירות לירושלים ובין האומר שנאכלם ושנשתם וכו'.

**פ"ג** ה"א ר"ז בשם ר' יונתן. בד"א: בשם ר' יונה. וכ"ה בר"ש שביעית פ"ח משנה ד' (בד' ראשון) אבל בד' אחרונים בשם ר' יונתן. והגי' בשם ר' יונה היא הנכונה עי' באצוי"ר כלאים צד 68 ובמעשרות צד 115.

**פ"ג** ה"א סככר בפונדיון וכו'. במשנה ד' פ"ח דשביעית לקח מן הנחתום ככר (סככר) בפונדיון כשאלקוט (לכשילקוט) ירקות וכו'. ועי' במלאכת שלמה בשביעית שם.

**פ"ג** ה"א ר' אבין בשם ריב"ח. בס' הכריתות סי' צ"ב ר' יודן בשם ריב"ח.

**פ"ג** ה"א כך אני אומר. בשרידי ירושלמי (277) כך אנו אומרין.

**פ"ג** ה"א במקום שאין פת ישראל מצויה וכו'. באגודה (ע"ז סי' כ"ט) ירושלמי במקום שאין פת ישראל מצויין נמנו עליו והתירוהו מפני חיי נפש

פר"י

פר"י דסומכין העולם על הירושלמי בפרק כל שעה דקאמר וכו'. והארכתי בזה במאמרי מעות סופרים בהמליץ שנת תר"ם עלה רי"ט כנגד בעל דורות הראשונים ז"ל.

פ"ג ה"א ולא עבדינן כן. בשבת פ"א ה"ד ובשביעית פ"ח ה"ד ולא עבדין כן. וכן כאן בירושלמי בכת"י רומי וביבמות פי"ב ה"א. ובר"ף ורא"ש ע"ז פ"ב מביאים הירושלמי והמלות ולא עבדינן כן ליתא. ובר"ש: ולא עבדין כך כלומר מחמירין על עצמו. ובס' כריתות סי' צ"ב ולא עבדין כדין פי' מחמירין היו על עצמם. אבל בחי' הרמב"ן ע"ז ל"ה ע"ב ובאו"ז ח"ד סי' קפ"ח ולא עבדין כן כלומר אין העם עושין כן אלא אוכלין פת של גוים. ובטור יו"ד סי' קי"ב זכן מחלק בירושלמי שמתיר לקנות מפלטר של גוים במקום שאין פלטר של ישראל מצוי וכו' ואין נראה כן מן הירושלמי שלא התיר אלא במקום שאין פלטר ישראל מצוי אבל אם הוא מצוי אלא דשל גוי ערב לו יותר לא התיר עכ"ל ונראה מדבריו שמפרש ולא עבדינן כן שאופה ישראל שיאפה הפת אינו כנמצא. ועי' באצוי"ר שבת צד 18 ושביעית צד 75.

פ"ג ה"א את אמר אסו'. מלה אחרונה ליתא בכת"י רומי.

פ"ג ה"ב במשנה ממעט באכילהו וכו'. בזבחים ע"ז ע"א שממעט באכילתה. ובפירש"י במקום אכילתה וכו'. ובתוס' שם ד"ה אין ומתוך המשנה משמע שאין הקפידא משום תרומה וכו' וגרסי' בסדר המשנה באכילתן וכו', ולקמן בירושלמי בפרק זה ה"ב שהוא ממעט באכילהו ובאכילתה. ועי' בר"ש ובר"א"ש. וברדב"ז (מע"ש פ"ז הי"א) כת"ק דאמר אין לוקחין תרומה בכסף מע"ש (מעשר) מפני שהוא ממעט באכילתם זו היא גירסת רבינו וכו'. ובסמ"ג עשין קל"ו שנינו במס' מע"ש אין לוקחין תרומה בכסף מעשר מפני שהוא ממע"ט אכילתו ואכילתה וכו'.

פ"ג ה"ב במשנה אם היקל בזבחי וכו'. בתוס' הנ"ל אם הקילו בזבחי שלמים שהוא מביאן לידי פיגול ונותר (וטמא) לא נקל (יקל) בתרומה, מה לי (לא) היקל בזבחי שלמים וכו' פי' אמר ר"ש אם הקלנו וכו'.

פ"ג ה"ב אין את יכול. צ"ל ולפדותו אין את יכול וכו'.

פ"ג ה"ב מהו ממעט. בכת"י רומי אמר ר' יונ' מהו ממעט.

פ"ג ה"ב תרומה אסורה לזרים וכו'. עי' ברמב"ם מע"ש, פ"ז הי"א. ובבאור מהר"י קורקוס שם ובירושלמי מפרש מפני שהתרומה אסורה לטבול יום וכו' ובאכילתה ע"כ (בירושלמי) וע"ש. ובר"ש ובר"א"ש מפרש בירושלמי משום דהתרומה אסורה לטבול יום וכו'.

פ"ג ה"ב תני אין לוקחין שביעית בכסף מעשר. פסחים פ"מ ה"ו וע"ש באצוי"ר צד 117. וברמב"ם (מע"ש פ"ז הי"ג) אין לוקחין פירות שביעית בכסף מעשר וכו'. ובכ"מ שם: גם זה שם בירושלמי. וברדב"ז שם ירושלמי תני וכו' ע"ש.

פ"ג ה"ב אר"י בטחלוקת. בר"ש במחלוקת אמר (ליתא) כלומר לר"ש דשרי במהניתין וכו', ובפי' הרא"ש ובירושלמי קאמר דפליגי נמי בשביעית דלרבנן אין לוקחין פירות שביעית וכו' ע"ש.

פ"ג ה"ב זריזן הן כאוכלי תרומה. בחגיגה פ"ג ה"א מפני שאוכלי תרומה זריזין. ועי' באצוי"ר לפסחים צד 37 שורה 36.

פ"ג ה"ב שיצולו. בר"א ובר"ש שיצולו מבעוד יום. וכ"ה במשנה י"ד פ"א דשבת.

פ"ג ה"ג במשנה הרי תמעות האלו. בטבול יום פ"ד משנה ה' בראשונה היו אומרים מחללין על פירות ע"ה חזרו לומר וכו'. ובר"ש ורא"ש שם דתנן וכו' הרי מעות הללו מחוללין וכו' ע"ש. ובר"ש דמאי פ"א ב' דתנן מי

שהיו

שהיו לו מעות מע"ש (ליתא) בירושלים נצריך לו (להם) ולחבירו וכו'.

פ"ג ה"ג במשנה ולא, יאמר כן. לקטן. בהלכה נ' בציון המשנה אבל לא יאמר.

פ"ג ה"ג תחילת הקדש מוסיף חומש. בבבלי ב"מ נ"ד ע"ב דלמא לעני חומש קאמרת.

פ"ג ה"ג ר' שמואל בר חייה בר יהודה. ר"ש בר חייה זה נמצא בכ"מ. וגם מצינו מאמר של אביו. בכתובות פ"ה ה"ו אמר ר' חייה בר יורה מפני וכו'. ובנדרים פ"ו ה"ו אמר ר' חייא בר זבדא וכו' ואולי צ"ל בר יהודה. ובמבוא הירושלמי לא נזכר. ואולי זקנו של ר' שמואל, יהודה, הוא יהודה כרבי בנר של ר' חייא רבה. ועל שמו נקרא נכדו ר' חייא. ומ"ש בסדר הדורות (צד 357) רשב"ח ב"י ירושלמי ופ"ק דברכות ס"מ ב'. והמגיה שם לא ידע כוונתו. ורש"ב ז"ל בהגהותיו למדרש תהלים (צד 42) הגיה מ"ש ג'. וכוונתו לכאן. אולם באמת צ"ל בסדר הדורות: כ"ט ב', והוא בירושלמי ברכות שורה כ"ט עמוד ב' דף כ' בדפוסי וויניציא וקראקא.

פ"ג ה"ג שלמים שלקחן בכסף מעשר וכו'. ברמב"ם (מע"ש פ"ז הי"ח) לקח בהמה לשלמים ונפל בה מום פקעה ממנה קדושת מעשר ופודה אותה וכו'. ובכ"מ: ירושלמי פ"ג דמע"ש. וברדב"ז שם ירושלמי וכו' שלמים שלקחן בכסף מעשר והוממו (הוממו) ופדיין מוסיף חומש ומסיק התם דלא צריכא כלומר פשיטא דמוסיף חומש.

פ"ג ה"ג ולא דמויי הוה ר' מרמה לה. בכת"י רומי ולא דמי הוה מדמי.

פ"ג ה"ג ר' בא ר' חייה בשם ר"י וכו'. בבאור מהר"י קורקוס (מע"ש פ"ז הי"ח) עוד שם (בירושלמי) רבא בר חייא בשם ר"י וכו' ופדיין אינן (עוד אינן) חוזרין וכו'.

פ"ג ה"ג שלקחן שלמים. בכת"י רומי שלמים שלקחן. וכ"ה בד' אמשט'.

פ"ג ה"ג לא פקעה ממנה תרומת מעשר. בר"א: לא פקעה ממנה קדושת מעשר.

פ"ג ה"ג לו אבד. מלה אחרונה ליתא בכת"י רומי. ובד' אמשט' שהוא אומר לו עכר על (אבד עלי) טבילה אחת. וזה קאי על מתניתין זה אוכל פירותיו בטהרה.

פ"ג ה"ג שאין כוסרין וראי לע"ה. בתוספתא מע"ש פ"ד ושל דמאי אצל ע"ה. ועי' בר"ש טבול יום פ"ד משנה ה' שמובא שם התוספתא.

פ"ג ה"ד במשנה מעות בירושלים וכו'. בבאור מהר"י קורקוס (מע"ש פ"ד ה"ח) תנן מעות וכו' הרי המעות הללו (האלו) מחוללין על הפירות (פירות הבם) ובלבד שיעלה (שיעלו) הפירות ויאכלם (ויאכלו) בירושלים. ועי' בס' הישר לר"ת סי' תצ"ה.

פ"ג ה"ד כדי לעשות עיסה ולחזור. עי' בר"ש ובפי' ריבמ"ץ. ובפי' הרא"ש: מפרש בירושלמי דרשב"ג לא פליג אקליפות מחיצות והא דקאמר מותר להוציאן היינו לטותנן ולאפותן ולהחזיק לירושלים לפי שמותר המחינה ואפייה פכיבות ירושלים (כ"ז ליתא מפורש בירושלמי רק שהרא"ש מפרש המאמר הנ"ל כן) וכן ועי' לעיל פ"ב ה"ד.

פ"ג ה"ה אפילו בתים ששם לא יטבילו שהן של כל ישראל. כעין זה בערלה פ"א ה"ב פרט לירושלים שהיא לכל השבטים וכ'.

פ"ג ה"ה אחר מעשרה. המלה אחר ליתא במרכבת המשנה (ח"ג מע"ש פ"ב ה"י).

פ"ג ה"ו במשנה ויאכל. בבאות מהר"י קורקוס (מע"ש פ"ב ה"ד) ויאכלו בירושלים.

פ"ג ה"ו א"ל כ"ה אף פירות שנגמרה מלאכתן יכול הוא להבקירן ולפוטרן

מן

מן המעשרות. בתוספתא מע"ש פ"ב אמרו להם ב"ה אף פירות שנגמרו מלאכתן יכול הוא לעשותן תרומה ומעשרות על מקום אחר ד"א אין חייבין תרומה ומעשרות אלא עד שירימו. ובר"ש: תניא בתוספתא וכו' א"ל ב"ה אף פירות שנגמרה מלאכתן יכול הוא לעשותם תרומה ומעשר עד שירימו וכו' ובירושלמי יש גירסא אחרת א"ל ב"ה אף פירות שנגמרה מלאכתן יכול הוא להבקירן ולפוטרן מן המעשרות וגירסת דתוספתא עיקר וט"ס בירושלמי וכו'. ועי' בפי' ריבמ"ץ ובשער המלך ה' לולב (פ"ח ה"ד) שהביא הר"ש והאריך בזה.

פ"ג ה"ו אם אמרת בפירות וכו'. בבאור מהר"י קורקוס (מע"ש פ"ב ה"י) ובירושלמי גרסינן אמרו להם ב"ש וכו' שיכול (שהוא יכול) להוציא עליהם (עליהן) מעשר (ליתא) שני ממקום אחר וכו' פי' לר"ש בן יהודה קאמר הכי וכו'.

פ"ג ה"ו אמר ר' זעירא. וכן מובא בכ"מ הנ"ל. אבל לפי הפשט המלות אמר ר"ז מוסבות למעלה הדא פשטא שאילה של ר"ז.

פ"ג ה"ז ר' חנינא ובן"י וריב"ל עלו לירושלים וכו'. עי' בבלי מכות י"ט ע"ב יתיב רב הנינא ור' הושעיא אפיתחא דירושלים וקא מיבעיא לדו וכו' ע"ש ולעיל פ"ב ה"י עדה קדושה וכו' ובבבלי קדושין נ"ט ע"א אזל ר"ז וקבליה לרב יצחק נפחא א"ל המתן עד שיעלה אצלנו לרגל.

פ"ג ה"ו א"ל חד סבא אבוכון לא הוון עבדין כן. במעשרות פ"ג ה"א חמתון חד סבא וכו' לאבוכון דבשמיא וכו'. וברמב"ם מע"ש פ"ב ה"ד אין מפרישים מע"ש בירושלים בזה"ז אלא מוציאין את הפירות בטבלן חוץ לעיר וכו'. ובכ"מ שם ומ"ש רבינו וכו' שם (בירושלמי) אמר ר"ז וכו' אבוכון לא הוון עבדין כן אלא מפקן (מפקרן) חוץ לחומה ופודים (ופודין) וכו'. ובכת"י רומי אלא מפרן. ועי' בערוך ערך פרן ו'. ובס' חרדים (ד' ס"ג ע"א ד' זאלקאווע) ומצינו בגמרה ירושלמי שהאמורא גם בשנת מעשר שני אחר שפודהו היה נותנו לעניים וכו' ואח"כ נוגעין בו לטמאו ואח"כ פודין אותו לפי שהמע"ש טהור אסור לפדותו והכי איתא בירושלמי וכדכתוב בככף משנה.

פ"ג ה"ו אין רואין את המחיצות כאלו עולות. בסנהדרין פ"א ה"ג מאן דמר בונין ואחר כך מקדישין אין רואין את המחיצות כי־ו הן עולות וע"ש במפרשים.

פ"ג ה"ו ר' פנחס וכו'. בכ"מ הנ"ל וכתב הטור מע"ש בזה"ז מותר להכשירו כדי שיטמא והכי אמרינן בירושלמי וכו' ר"פ מסאב לה ופדי לה. ובשו"ע יו"ד סי' של"א סי' קל"ה בר"א במע"ש שלא נטמא אבל אם נטמא פודין אותו בירושלים.

פ"ג ה"ו הלכה כדברי התלמיד. באצוו"ר לביצה (צד 19) שערתי שבכל מקום שאמרו בירושלמי הלכה כדברי התלמיד הכוונה על התוספתא. וכן מ"ש כאן הלכה כדברי התלמיד קאי על מ"ש בתוספתא מע"ש פ"ב ר"ש בן אלעזר משום ר' יוסי כך אמרו ב"ה וכו'.

פ"ג ה"ו ובלבד בפירות וכו'. בבאור מהר"י קורקוס (מע"ש פ"ב ה"ט) ובסוף המשנה שנו שם והדמאי נכנס וכו' וגרסי' עלה בירושלמי הדא דתימא (ובלבד) בפירות טבולים (שהן טבולין) לדמאי אבל (הא) דמאי (דמי) עצמו כבר תפסתר (תפסתן) מחיצה וכו'. ובכ"מ שם ומצאתי וכו' אר"ז וכו' ועי' ברע"ב ותוי"ט.

פ"ג ה"ז במשנה בש"א מע"ש יעלה ויאכל בירושלם. בסתניתא דב"מ ובמשנה שבמשניות בש"א יחזור מע"ש שלהם ויאכל בירושלים.

פ"ג ה"ז במשנה ר"ש בן יהודה אומר. מובא בבבלי סכות כ' ע"א והרמב"ם בהקדמתו לזרעים לא זכרו מכאן. ובסדר הדורות העיר ע"ז.

פ"ג ה"ז במשנה על פירות שנגמרה מלאכתן וכו'. בבבלי מכות כ' ע"א בשנויים.

פ"ג ה"ז הרא דתנינן המן. תוספתא מע"ש פ"ג וערכין פ"ה בשנויים. ובבאור מהר"י קורקוס מע"ש פ"ב המ"ז בירושלמי וכו' הרא דתנינא (ול"ג המן) בתי הבדים וכו' ואין אוכלין (ולא פודין) וכו' ולא פודין שם קדשים קלים (מע"ש) כלחוץ וברדב"ז שם אין שוחטין שם קדשים (קדשים קלין) וכו'. ובפי' רבינו חננאל במכות י"ב ע"א פי' אין נאכלין חוץ לחומת ירושלים בלא פדיון ואין נפדין לפנים מן החומה אלא נאכלין בתורת מע"ש וכן מפורש בתלמוד א"י במקומו.

פ"ג ה"ז אין פתחיהן לחוץ וכו'. תוספתא הנ"ל בשנוי. וברמב"ם מע"ש פ"ב הי"ז מובא שם הירושלמי וע"ש ובכ"מ שם ובירושלמי הרא דתנינן וכו' פתחיהם (במ"ם לפנינו: אין פתחיהן) לחוץ וכו' ומדברי רבינו נראה שאין נוסחא זו בירושלמי מכוונת ויש בה ט"ס. ובבאור מהר"י קורקוס הנ"ל פתחיהן לחוץ וכו' מה שכנגד (מכנגד) החומה ולחוץ כלחוץ מה שכנגד (מכנגד) וכו' ולא פודין שם קדשים קלים (מע"ש) כלחוץ ע"כ (בירושלמי) וכו'. וברדב"ז שם: ירושלמי וכו' אין שוחטין שם קדשים (קדשים קלין) ולא פודין שם מעשר (מע"ש) כלחוץ וכו'. ועי' בתוי"ט.

פ"ג ה"ז ולקודש כלקודש. צ"ל ולקידש קודש. כמו שהוא במשנה מ'.

פ"ג ה"ז תוכן קודש. בפי' הרא"ש תוס' בנויה וכו' כלה קודש וכו' כולה (תוכן) חול.

פ"ג ה"ז אוכלין שם קדשי קדשים. בר"א: אוכלין שם קדשים.

פ"ג ה"ז רב יהודה בשם רב וכו'. בזבחים נ"ה ע"ב רב יהודה אמר שמואל.

פ"ג ה"ז דהני אר"י זו משנת ר"ע. תוספתא מע"ש וערכין הנ"ל.

פ"ג ה"ח במשנה עומד בפנים. בבבלי מכות י"ב ע"א עומד בתוך הפנים.

פ"ג ה"ח לא תוכל שאתו לא תוכל לפדותו. בבבלי פסחים ל"ו ע"ב מנין למע"ש שנטמא שפודין אותו אפילו בירושלים ת"ל כי לא תוכל שאתו ואין שאת אלא אכילה וכו' ע"ש ובב"מ נ"ג ע"ב. וברדב"ז (בה' מע"ש פ"ב הי"ב) ואמרינן עלה בירושלמי מנין למע"ש שנטמא שפודין אותו אפילו בירושלים שנאמר כי לא תוכל שאתו ואין שאתו אלא אכילה שנאמר וישא משאות מאת פניו אליהם עכ"ל ולפנינו ליתא. ועי' ספרי ראה (ק"ז) ובירושלמי חגיגה פ"א ה"ג מה שאהו וכו'.

פ"ג ה"ח אב הטומאה דבר תורה. בפי' ריבמ"ץ דגרסי' בר קפרא אומר אב הטומאה דאורייתא וולד הטומאה דרבנן. ובכת"י רומי ב"ק (תני ב"ק).

פ"ג ה"ח זה וזה ד"ת הוא. בר"ש זה וזה לא ד"ת הוא. ובבאור מהר"י קורקוס (מע"ש פ"ב הי"ב) ופריך לר' יוחנן בין מדב"ש בין מדב"ה וכו' ואם איתא דתרוייהו דבר תורה אמאי פלגי בינייהו ולא תירצו דבר.

פ"ג ה"ח לא הוי בה רבנין אלא ע"ד דב"ק. בר"ש: וכמו כן מקשה לב"ק.

פ"ג ה"ח חוץ משנטמא באב הטומאה בחוץ מה בין אב הטומאה וכו'. בכת"י רומי בין שנטמא באב הטומאה בחוץ בין באב הטומאה.

פ"ג ה"ח זה וזה לא דבר תורה הוא. בבאור מהרי"ק הנ"ל פי' בתמיה ומשני לה.

פ"ג ה"ח שלא אומרים אינו מע"ש שנכנס ויוצא. בר"ש: מפרש בירושלמי שלא יאמרו ראינו מע"ש שנכנס ויוצא, ופריך, מעתה לא יפדה שלא יהו אומרים ראינו (אינו) מע"ש (נכנס) בירושלים נפדה (ונפדה) עכ"ל. ונראה שהמאמר שלא אומרים וכו' עד ואפילו על דב"ה וכו' אינו מקומו כאן רק קודם מאמר ר' יונה בעי וכו'. ועי' ברא"ש שנראה שלפניו היתה הגי' מתוקנת.

פ"ג ה"ח בשהכניסן על מנה שלא תתפשנו מחיצה. ברמב"ם מע"ש פ"ב הי"ג

הי"ג בר"א כשהכניסן ע"מ שלא תתפשם המחיצות וכו'. ובכ"מ: גם זה שם בירושלמי. ובפי' הרא"ש ומשני שהכניסן וכו' פלומר וכו'. ובבאור מהר"י קורקוס שם הי"ב מובא ג"כ וע"ש.

פ"ג ה"ח אמר ר"ז הדא אמרה מע"ש. בפי' הרא"ש והדר פריך (בירושלמי) מעשר שני טהור שהכניסו ע"מ שלא תתפסנו מחיצה אין מחיצה תופשת כלום וכו' ע"ש.

פ"ג ה"ט כסף ראשון וכו'. ספרי ראה (ק"ז) ועי' תוס' פסחים ל"ח ע"א ד"ה ור"י שלא זכרו הירושלמי. ובתוס' זבחים מ"ט ע"א ד"ה והרי ובספרי פ' עשר תעשר מפרש מעמא דר' יהודה משום דכתיב הכסף כסף ראשון ולא כסף שני וכו'. ובר"ש ובבאור מהר"י קורקוס (מע"ש פ"ד ה"ח) ובאלה הדברים רבה ונתת הכסף רי"א וכו' כסף ראשון וכו'. ולפנינו שם ליתא וכן בתנחומא ליתא.

פ"ג ה"ט אלא מן מה דאינון. בר"ש ורא"ש: אלא אינון מתיבין.

פ"ג ה"ט למעון העמדה. בר"ש: בירושלמי וכו' ליטען העמדה וכו'. ועי' ברמב"ם (מע"ש פ"ח ה"ז) צבי שלקחו וכו'. וברדב"ז שם ואמרינן עלה בירושלמי ר"י בשם ר"י צבי עשו אוהו (ליתא) בקדשי ב"ה ליטען העמדה והערכה.

פ"ג ה"ט אינה טעונה עמדה. צ"ל אינה מעונה העמדה.

פ"ג ה"ט א"ר הילא זתני כן ואם בבהמה וכו' מה בהמה טמאה וכו'. תו"כ בחקותי פ"ר בשנויים. ובפי' הר"ש משאנץ שם אף אני ארבה את המתה אם הקדיש בהמה טהורה כשהיא מתה, יש בה מעילה ופדיון, דמשעת הקדישה לאו בת העמדה היתה וכו' כך מפורש מוכח פירושה בפ' המע"ש וכו'. ועי' אצוי"ר בטוכה צד 116 שורה ג'.

פ"ג ה"ט מתניתא אמרה כן חמור מועלין וכו'. וכ"ה בד' אמשטרדם. ובמעילה י"ב ע"ב חמורה, מועילין בה ובחלבה. וכ"ה בירושלמי כאן בד' זיטאמיר. ועי' בתו"כ ויקרא.

פ"ג ה"ט אין תיפתריניה לשם הילכת מיתה. בכת"י רומי אין פדיונה משם הולכת.

פ"ג ה"ט דר"ש אמר קדשי בדק וכו'. כ"ז ליתא בד' אמשט'.

פ"ג ה"י במשנה בש"א הכל יפדה. בפי' ריבמ"ץ ליתא מלת הכל.

פ"ג ה"י אמרה הורה פורמיהו במקדש. בבאור מהר"י קורקוס (מע"ש פ"ח ה"ה) וכן מבואר בירושלמי בהדיא ואכרו שם אמרה חורה פורמהו במקדש וכנסהו (וכונסהו) בגבולין וכו' קנקן למעשר (מעשר) ויש גורסים פורעהו במקדש וכו'. ובר"ש ובפי' ריבמ"ץ כדאמר ההם פוראהו במקדש וכו'. ובפי' הרא"ש אמרה תורה פרמהו במקדש וכו'.

פ"ג ה"י כיני מהגיתא אם עד שלא נפן וכו'. בר"ש וברדב"ז (מע"ש פ"ח ה"ה) ואמרינן עלה בירושלמי ר"ח בשם ר"י כיני מתניתין (מתניתא) אם עד וכו' לא קנה מעשר (קנקן ובד' אמשט' ליתא מלה: קנקן) אם (ליתא) משנפן קרא שם קנה מעשר (קנקן) ונתפס הקנקן בקדושה מעשר ומעון חילול כיין. (ו' מלות ליתא ועי' בפי' ריבמ"ץ) משמע שהם מפרשים זולף סתם שהכניס לתוכן יין של מבל וכו'.

פ"ג ה"י שלא נפן קרא שם. בר"ש: עד שלא גפן קרא שם הרומה (ליתא) וכו'. ובפי' הרא"ש ומשמע בירושלמי דעד שלא נפן אקריאה שם קאי וכו'.

פ"ג ה"י בר"א בשל יין. הוספתא מע"ש פ"ב בשנויים. ובר"ש ומסיק בירושלמי בר"א בשל יין אבל של שמן בין עד שלא נפן וכו'. וברמב"ם (מע"ש פ"ח ה"ה) או שכנס להוכן שמן וכו' לא קנה מעשר את הקנקנים וברדב"ז שם־

בתוספתא

בהוספתא אלא שיש ט"ס בספרים שלנו (וכן הוא בהוצאת צ"מ) שכתוב קנה מעשר וטעות הוא אלא לא קנה מעשר והכי איתא בירושלמי.

**פ"ג** ה"י בין עד שלא גפן בין שגפן תורם וכו'. בפסקי חלה להרשב"א הנ"ל ובירושלמי אמרו שם דאין דברים אלו אמורין אלא ביין אבל בשמן בין (עד) לא גפן בין גפן תורם מאחת (מאחד) על הכל וכו'.

**פ"ג** הי"א במשנה הלוקח בכסף מעשר. בבבלי סנהדרין קי"ג ע"א דתנן הלקוח בכסף מעשר שנטמא יפדה וכו'. ובתוס' זבחים מ"ט ע"א ד"ה והרי ותנן וכו' אמרו לו לר"י מה אם מע"ש וכו' הרי הוא (זה) נפדה הלקוח (הלוקח) וכו'. ובפי' רבינו חננאל בפסחים ל"ח ע"א לקוח במעות מע"ש וכו' וכ"ה בר' אמשט'.

**פ"ג** הי"א במשנה לא אם אמרתם וכו'. עי' בר"ש דמאי פ"א משנה ב' שמובא בשנוים. ובשטה מקובצת בב"מ נ"ה ע"ב דתנן לא אם אמרתם במעשר (במע"ש) עצמו שכן נפדה טהור (בטהור) וכו' ע"ש ובתוס' זבחים הנ"ל.

**פ"ג** הי"א אמר ר' חנניה וקשיא על דב"ש וכו'. בפסקי חלה להרשב"א (ד' ז' ע"ב) כדאיהא התם בירושלמי דגרסינן התם אמר ר' חנינא (ר' חנניה) קשיא על דב"ש כלומר על ב"ש שאמרו שצריך לערות מה בינה לבין (ליתא) חמשה שקין בגורן שמא (אלו חמשה שקין בגורן שמא) אין תורם (תורמין ומעשרין) מזה על זה כלומר וכו' ע"ש. ובבאור מהר"י קורקוס ה' תרומות פ"ג הי"ט ובירושלמי פ"ג דמע"ש וכו' ע"ד דב"ש מה בינה לחמשה שקים בגורן שמא אין תורם ומעשר (אין תורמין ומעשרין) מזה על זה פי' בתמיה אלא שבירושלמי פ"ב דתרומות (ה"א) מצאתי הפך מזה וכו' ונראה דההיא דמע"ש דייקא מפי וכו' ע"ש. ובר"ש אמר ר' חנינא (ר' חנניה) קשיא על דב"ש וכו' ע"ש וברא"ש ה' חלה סי' ד' והא דאמר עלה בירושלמי חמשה שקים בגורן תורם ומעשר מזו על זו.

**פ"ג** הי"א ריב"ל אמר על הראשונה הושבה. כעין זה בירושלמי ב"ק פ"ב ה"ג ריש לקיש אמר על הראשונה הושבה וכו'.

**פ"ג** הי"א אם רוב רביעית. בר"ש: אמר רביעית של חולין בחבית זו וכו' ובפי' הרא"ש ואמרו בירושלמי רביעית יין (חולין) יש לי וכו' רש"א אף האומר לחבירו יין (חבית) זה וכו'. ובבאור מהר"י קורקוס (מע"ש פ"ח ה"ה) ובירושלמי אמרו אמר רביעית (במ"ס: אם רוב וכן בכת"י רומי אמר) חולין יש וכו'.

**פ"ג** הי"ב במשנה בכסף מעשר. בד' אמשט' מעשר שני.

**פ"ג** הי"ג במשנה המשאיל קנקן. בערוך ערך גף ב' ובפ"ג במע"ש המשאיל קנקניו למע"ש אע"פ שגפן וכו' פי' גפן סתמן מלשון מגופת החבית.

**פ"ג** הי"ג במשנה אע"פ שגפן. בערוך (גף ב', ד"ר) אע"פ גפן.

**פ"ג** הי"ג במשנה זלף לתוכן סתם אעפ"י שלא וכו'. ברדב"ז ובבאור מהר"י קורקוס במע"ש פ"ח ה"ה זלף לתוכן סתם עד שלא גפן לא קנה וכו'.

**פ"ג** הי"ג במשנה עד שלא גפן וכו'. בפי' ר"י בן מ"צ בערלה פ"ג ז' כדתנן במע"ש עד שלא גפן החביות עולות באחד ומאה ומשגפן מקדשות כל שהן ואינן עולות.

**פ"ג** הי"ג במשנה עד שלא גפן תורם מאחת על הכל. ברא"ש ה' חלה סי' ד' כדאמר גבי קנקנים של יין הסמוכין זה לזה דאמר עד שלא גפן תורם מזו על זו.

**פ"ג** הי"ד במשנה מפתח. בכ"מ (מע"ש פ"ח ה"ב) ספתיח וכו'.

**פ"ג** הי"ד במשנה ואינו צריך לערות. בבאור מהרי"ק הנ"ל לערות לגת (ליתא).

הי"ג בר"א כשהכניסן ע"מ שלא תתפשם המחיצות וכו'. ובכ"מ: גם זה שם בירושלמי. ובפי' הרא"ש ומשני שהכניסן וכו' פלומר וכו'. ובבאור מהר"י קורקוס שם הי"ב מובא ג"כ וע"ש.

פ"ג ה"ח אמר ר"ז הדא אמרה מע"ש. בפי' הרא"ש והדר פריך (בירושלמי) מעשר שני מהור שהכניסו ע"מ שלא התפסנו מחיצה אין מחיצה תופשת כלום וכו' ע"ש.

פ"ג ה"ט כסף ראשון וכו'. ספרי ראה (ק"ז) ועי' תום' פסחים ל"ה ע"א ד"ה ור"י שלא זכרו הירושלמי. ובתוס' זבחים מ"ט ע"א ד"ה והרי ובספרי פ' עשר תעשר מפרש מעמא דר' יהודה משום דכתיב הכסף כסף ראשון ולא כסף שני וכו'. ובר"ש ובבאור מהר"י קורקוס (מע"ש פ"ד ה"ח) ובאלה הדברים רבה ונתת הכסף רי"א וכו' כסף ראשון וכו'. ולפנינו שם ליתא וכן בתנחומא ליתא.

פ"ג ה"ט אלא מן מה דאינון. בר"ש ורא"ש: אלא אינון מתיבין.

פ"ג ה"ט למעון העמדה. בר"ש: בירושלמי וכו' ליטען העמדה וכו'. ועי' ברמב"ם (מע"ש פ"ח ה"ז) צבי שלקחו וכו'. וברדב"ז שם ואמרינן עלה בירושלמי ר"י בשם ר"י צבי עשו אוהו (ליתא) כקדשי ב"ה ליטען העמדה והערכה.

פ"ג ה"ט אינה טעונה עמדה. צ"ל אינה טעונה העמדה.

פ"ג ה"ט א"ר הילא זתני כן ואם בבהמה וכו' מה בהמה טמאה וכו'. תו"כ בחקותי פ"ד בשנויים. ובפי' הר"ש משאנץ שם אף אני ארבה את המתה אם הקדיש בהמה טהורה כשהיא מתה, יש בה מעילה ופדיון, דמשעת הקדישה לאו בת העמדה היתה וכו' כך מפורש מוכח פירושה בפ' המע"ש וכו'. ועי' אצוי"ר בסוכה צד 116 שורה ג'.

פ"ג ה"ט מתניתא אמרה כן חמור מועלין וכו'. וכ"ה בד' אמשטרדם. ובמעילה י"ב ע"ב חמורה, מועילין בה ובחלבה. וכ"ה בירושלמי כאן בד' זיטאמיר. ועי' בתו"כ ויקרא.

פ"ג ה"ט אין תיפתריניה לשם הילכת מיתה. בכת"י רומי אין פדיונה משם הולכת.

פ"ג ה"ט דר"ש אמר קדשי בדק וכו'. כ"ז ליתא בד' אמשם'.

פ"ג ה"י במשנה בש"א הכל יפדה. בפי' ריבמ"ץ ליתא מלת הכל.

פ"ג ה"י אמרה תורה פורטיהו במקדש. בבאור מהר"י קורקוס (מע"ש פ"ח ה"ה) וכן מבואר בירושלמי בהדיא ואכרו שם אמרה תורה פורטהו במקדש וכנסהו (וכונסהו) בגבולין וכו' קנקן למעשר (מעשר) ויש גורסים פורעהו במקדש וכו'. ובר"ש ובפי' ריבמ"ץ כדאמר ההם פודאהו במקדש וכו'. ובפי' הרא"ש אמרה תורה פרטהו במקדש וכו'.

פ"ג ה"י כיני מהגיהא אם עד שלא נפן וכו'. בר"ש וברדב"ז: (מע"ש פ"ח ה"ז) ואמרינן עלה בירושלמי ר"ח בשם ר"י כיני מתניהין (מתניתא) אם עד וכו' לא קנה מעשר (קנקן ובד' אמשט' ליתא מלה: קנקן) אם (ליתא) משנפן קרא שם קנה מעשר (קנקן) ונתפס הקנקן בקדושה מעשר ומעון חילול כיין. (ז' מלות ליתא ועי' בפי' ריבמ"ץ) משמע שהם מפרשים זילף סתם שהכנים לתוכן יין של טבל וכו'.

פ"ג ה"י שלא נפן קרא שם. בר"ש: עד שלא גפן קרא שם הרוטה (ליתא) וכו'. ובפי' הרא"ש ומשמע בירושלמי דעד שלא גפן אקריאה שם קאי וכו'.

פ"ג ה"י בד"א בשל יין. הוספתא מע"ש פ"ב בשנויים. ובר"ש ומסיק בירושלמי בד"א בשל יין אבל של שמן בין עד שלא גפן וכו'. וברמב"ם (מע"ש פ"ח ה"ה) או שכנם להוכן שמן וכו' לא קנה מעשר את הקנקנים וברדב"ז שם־

בתוספתא

בהוספתא אלא שיש ט"ס בספרים שלנו (וכן הוא בהוצאת צ"מ) שכתוב קנה מעשר וטעות הוא אלא לא קנה מעשר והכי איתא בירושלמי.

פ"ג ה"י בין עד שלא גפן בין שגפן תורם וכו'. בפסקי חלה להרשב"א הנ"ל ובירושלמי אמרו שם דאין דברים אלו אמורין אלא ביין אבל בשמן בין (עד) לא גפן בין גפן תורם מאחת (מאחד) על הכל וכו'.

פ"ג הי"א במשנה הלוקח בכסף מעשר. בבבלי סנהדרין קי"ג ע"א דתנן הלקוח בכסף מעשר שנטמא יפדה וכו'. ובהוס' זבחים מ"מ ע"א ד"ה והרי ותנן וכו' אמרו לו לר"י מה אם מע"ש וכו' הרי הוא (זה) נפדה הלקוח (הלוקח) וכו'. ובפי' רבינו חננאל בפסחים ל"ח ע"א לקוח במעות מע"ש וכו' וכ"ה בר' אסשט'.

פ"ג הי"א במשנה לא אם אמרתם וכו'. עי' בר"ש דמאי פ"א משנה ב' שמובא בשנוים. ובשטה מקובצת בב"מ נ"ה ע"ב דתנן לא אם אמרתם במעשר (במע"ש) עצמו שכן נפדה טהור (בטהור) וכו' ע"ש ובהוס' זבחים הנ"ל.

פ"ג הי"א אמר ר' חנניה וקשיא על דב"ש וכו'. בפסקי חלה להרשב"א (ד' ז' ע"ב) כדאיתא התם בירושלמי דגרסינן התם אמר ר' חנינא (ר' חנניה) קשיא על דב"ש כלומר על ב"ש שאמרו שצריך לערות מה בינה לבין (ליתא) חמשה שקין בגורן שמא (אלו חמשה שקין בגורן שמא) אין תורם (תורמין ומעשרין) מזה על זה כלומר וכו' ע"ש. ובבאור מהר"י קורקוס ה' תרומות פ"ג הי"ט ובירושלמי פ"ג דמע"ש וכו' ע"ד דב"ש מה בינה לחמשה שקים בגורן שמא אין תורם ומעשר (אין תורמין ומעשרין) מזה על זה פי' בתמיה אלא שבירושלמי פ"ב דתרומות (ה"א) מצאתי הפך סוה וכו' ונראה דההיא דמע"ש דייקא מפי וכו' ע"ש. ובר"ש אמר ר' חנינא (ר' חנניה) קשיא על דב"ש וכו' ע"ש ובראש ה' חלה סי' ד' והא דאמר עלה בירושלמי חמשה שקים בגורן תורם ומעשר מזו על זו.

פ"ג הי"א ריב"ל אמר על הראשונה הושבה. כעין זה בירושלמי ב"ק פ"ב ה"ג ריש לקיש אמר על הראשונה הושבה וכו'.

פ"ג הי"א אם רוב רביעית. בר"ש: אמר רביעית של חולין בחבית זו וכו' ובפי' הרא"ש ואמרו בירושלמי רביעית יין (חולין) יש לי וכו' רש"א אף האומר לחבירו יין (חבית) זה וכו'. ובבאור מהר"י קורקוס (מע"ש פ"ח ה"ה) ובירושלמי אמרו אמר רביעית (כט"ס: אם רוב וכן בכת"י קומי אמר) חולין יש וכו'.

פ"ג הי"ב במשנה בכסף מעשר. בר' אמשט' מעשר שני.

פ"ג הי"ג במשנה המשאיל קנקן. בערוך ערך גף ב' ובפ"ג במע"ש המשאיל קנקנו למע"ש אע"פ שגפן וכו' פי' גפן סתמן מלשון מגופת החבית.

פ"ג הי"ג במשנה אע"פ שגפן. בערוך (גף ב', ד"ר) אע"פ גפן.

פ"ג הי"ג במשנה זלף לתוכן סתם אעפ"י שלא וכו'. ברדב"ז ובבאור מהר"י קורקוס במע"ש פ"ח ה"ה זלף לתוכן סתם עד שלא גפן לא קנה וכו'.

פ"ג הי"ג במשנה עד שלא גפן וכו'. בפי' ר"י בן מ"צ בערלה פ"ג ז' כדתנן במע"ש עד שלא גפן החביות עולות באחד ומאה ומשגפן מקדשות כל שהן ואינן עולות.

פ"ג הי"ג במשנה עד שלא גפן תורם מאחת על הכל. ברא"ש ה' חלה סי' ד' כדאמר גבי קנקנים של יין הסמוכין זה לזה דאמר עד שלא גפן תורם מזו על זו.

פ"ג הי"ד במשנה מפתח. בכ"מ (מע"ש פ"ח ה"ב) מפתיח וכו'.

פ"ג הי"ד במשנה ואינו צריך לערות. בבאור מהרי"ק הנ"ל לערות לגת (ליתא).

פ״ג הי״ד במשנה סתומות סתומות. מלה אחרונה ליתא בבאור מהר״י קורקוס (מע״ש פ״ח ה״ב).

פ״ג הי״ד במשנה ואם רצה. בבאור מהרי״ק הנ״ל אבל אם רצה וכו׳.

פ״ג הי״ד במשנה לחבירו חבית זו. בבאור מהר״י קורקוס (מע״ש פ״ח ה״ה) האומר לחבירו יין זה אני מוכר לך חוץ מקנקנו (מקנקניה) וכו׳. ולקמן בפרק זה הי״א חוץ מקנקנה וכו׳.

פ״ד ה״א במשנה ויציאה מביתו. בבאור מהרי״ק (מע״ש פ״ד הכ״ב) ויציאות מביתו.

פ״ד ה״א הא בתחילה אסור. עי׳ ברמב״ם מע״ש פ״ד הכ״א. ובבאור מהר״י קורקוס שם: ובירושלמי אמר ר״י וכו׳ הא לכתחילה אסור. וכן מובא הירושלמי בפיהמ״ש להרמב״ם כאן.

פ״ד ה״א ופירין בבותניין. במעשרות פ״ד ה״א נהגין בבותניין. ובפאה פ״א ה״א (דו״ו 17 .1 .16) חנוחא דביתנאי. ותרגום של בשן ביתניין. עי׳ בוקסדארף.

פ״ד ה״א תני אבא בר הילפיי בר קריי׳. בכת״י רומי אבא חלפיי. ובבאור מהר״י קורקוס מע״ש פ״ד הכ״א עוד שם (בירושלמי) תני אבא חלפי סיקרו וכו׳. ועי׳ להלן.

פ״ד ה״א בד״א בודאי אבל בדמאי. בתוספתא מע״ש פ״ג אמר ר׳ יהושע בן קרחא בד״א בשל דמאי וכו׳ וברמב״ם במע״ש פ״ד הכ״א ואם היו דמאי וכו׳. וברדב״ז שם הוספתא וכו׳ וט״ס הוא בספרים שלנו וכך צ״ל בד״א בשל ודאי וכו׳. ובבאור מהר״י קורקוס שם בד״א בוודאי אבל בדמאי וכו׳ מוכר בשער הזול (מוכרו בזול) וכו׳.

פ״ד ה״א הורי הוקירו מקומו. בד׳ אמשט׳ חזרו והוקירו במקומו. ובבאור מהר״י קורקוס הנ״ל ומפרש דנ״מ אם חזרו והוקירו במקומו (כגי׳ ד״א) אם נתלה הטעם מפני שנראה לנמכר בזול הרי נראה ופודין בשער הזול (אפי׳ כן נראה להימכר בזול) ואם מפני שאינו יכול להחזירו למקומו הרי הוקיר במקום שהוא ופודה בשער היוקר (הרי הוקירו) וכו׳.

פ״ד ה״א ר״ח בר ווא הוה ברומי. עי׳ מ״ש באצוו״ר לשביעית צד 31 ובתענית צד 108.

פ״ד ה״א אילין ניקלוסיא דהכא. בדמאי פ״ב ה״א אילין ניקלווסיא דהכא. ובד׳ קראט׳ בדמאי הנ״ל אילין ניקלווסין דהכא.

פ״ד ה״א מאן דהורו לון חילפיי בר קירויא אורי לון. נראה ששנים היו עי׳ בבבלי בבא בתרא (קכ״ג ע״א) בעא מיניה אבא חליפא קרויא מר׳ חייא בר אבא בכללן וכו׳. וע״ש בדקדוקי סופרים. ובב״ר פ׳ פ״ב מובא זה והגי׳ אבא חלפוי בן קורייה. ובתוספתא מע״ש פ״ד (הוצאת צ״ם) אבא חילפא בן (בכת״י אחר: אבא חלקיה מן קרויה) קרויא אומר בראשונה היו עושין כן וכו׳. ובהשגות הראב״ד (מע״ש פ״ג ה״ח) בתוספתא במע״ש וכו׳ אבא חילפי בן קרויה אומר וכו׳. וע״ש ברדב״ז ובכ״מ. ובילקוט תהילים (ר׳ תר״פ) מעשה ברבן גמליאל שהלך אצל חלפו בן קרויה, אמר לו התפלל עלי וכו׳. ועי׳ במדרש תהלים מזמור כ׳ ט׳. ובתוספתא מכשירין פ״ג (הוצאת צ״ם) חילפתא בן קוינא אומר וכו׳.

פ״ד ה״א בתרין אלפין וחמשין ריבוא. בכת״י רומי בתרין אלפין ובארבלין בתרין ולקן (ג׳ מלות ליתא) וחמשין ריבוא. ועי׳ במוסף הערוך ערך ולק ועיין לקן.

פ״ד ה״א ומיסוק דיהב. בכת״י רומי ומיסלק ויהב.

פ"ד ה"א אלא לשם חולין. רמב"ם מע"ש פ"ד ה"ד ובבאור מהר"י קורקוס בירושלמי וכו' ר' יונה (ר' שאול) בעי הגע עצמך וכו' שהוא שני אפרנו (אפי' כן) ע"כ (בירושלמי) וכו'. ובמרכבת המשנה (חלק ב' ה' מ"א פ"י הי"ז) וז"ל הירושלמי תני אין פודין וכו' לשאול (ר' שאול) בעי' הגע וכו' שהוא שני אפי' כן ע"כ וכו'.

פ"ד ה"א אלא במין על מינו. ברמב"ם (מע"ש פ"ד ה"ב) ולא יחלל ממין על שאינו מינו. וע"ש ברדב"ז ובכ"מ וברדב"ז מע"ש פ"ה ה"ח ובירושלמי פ"ד תני אין פודין וכו'. והכי פירושו דלא כן וכו' כלומר מאי איצטריכא וכו' ע"ש.

פ"ד ה"א מן האגרו על השמהית. עי' פאה פ"ב ה"ה ותרומות פ"ב ה"ד. ובבאור מהר"י קורקוס (מע"ש פ"ד ה"ב) ירושלמי וכו' אפילו מן האגרו על השחמתיות ע"כ (בירושלמי) פי' אגרו ושחמית שני מיני חטין הן אחד רע ואחר יפה וכו'.

פ"ד ה"א ולזה ט' חלקים. בכ"י רומי שני חלקים.

פ"ד ה"א והכא עי"ז ועי"ז נמכר ביוקר. בר"א ליתא זה.

פ"ד ה"א מפקיר על אילין דרומיא דהוון מולזלין בה. בבבלי ע"ז ל"ז ע"א שאני לודאי דמזלזלו. ובשבת פ"א ה"ה מאן עירער עליה ר' שמלאי הדרומי.

פ"ד ה"א וקרטמ' קומוי. בר' אמשמ' וקרטמן קוסוי.

פ"ד ה"א אין פודין מע"ש אלא עד שלשים ושש' בשווי. בר' אמשטרדם עד ל"ו בשווי. והמאמר קשה להבין. ואולי צ"ל עד לו בשווי. ובבבלי ב"ב מ"ו ע"א עולא כתב מפרו ויחס של ד"ה עד לו ובפירש"י עד לו עד שייחס עצמו וכאן פירוש עד לו בשווי שאין פודין מע"ש אלא בעד המחיר עצמה.

פ"ד ה"א זה שהוא מחלל וכו'. ברמב"ם (מע"ש פ"ד ה"ט) ואין פודין בפחות מפרוטה וכו'. ובכ"מ שם ירושלמי אמר ר"ח וכו' אלא על פרוטה (עד שוה פרוטה). וע"ש ברדב"ז. ובבאור מהרי"ק שם א"ר (וא"ר) חזקיה וכו' אלא על פרוטה (עד שוה פרוטה) וכו'. ובשו"ע יו"ד סי' של"א ואין פודין בפחות מפרוטה מפני שהוא כפורה באסימון.

פ"ד ה"ב במשנה לא כמות שהוא מצרף. בערוך (ערך צרף) ולא כמות שהוא מצרף.

פ"ד ה"ב במשנה אין פודין מע"ש אכסרה. בהג"מ ה' מכירה פי"ג ה"ב דבר שאינו מדוד ולא שקול נקרא אכסרה וכו' ובמע"ש פ' המוליך פירות איתא פודין (אין פודין) מע"ש אכסרה.

פ"ד ה"ב במשנה על פי אחד. במתניתא דב"מ ובמשנה שבמשניות ע"פ עד אחד.

פ"ד ה"ב במשנה היין שקסס. במתניתא בב"מ שקסם. ובמשנה שבמשניות שקרם. וברע"ב קרם התחיל להחמיץ וגירסא אחרת שקסס וכו'. ובבבלי סנהדרין י"ד ע"ב פירות שהרקיבו ויין שהקרים. (בפי' רבינו חננאל ויין שהחמיץ) ומעות שהחלידו (שהחליאו) ובפי' ריבמ"ץ יין שקסס וכו' ופירות שהחלידו וכו'.

פ"ד ה"ב א"ר אימי כמה עלל קומי ר"י ורשב"ל ואינון אמרי פוק ואישלם. בר' אמשט' במה עלל וכו'. ופי' הרא"ף במה שם ארם. ולא ראה בירושלמי גיטין פ"ח הי"ב א"ר אימי כמה קופין דעובדא הוה עליל קומי ר"י וקומי ר"ל ואינון אמרין פוק ושלם וכו'.

פ"ד ה"ב פוק ואישלם. בכת"י רומי פוק ואשלם. ובגיטין הנ"ל ואינון אמרין פוק ושלם. בהכרח פירושו כמו שנאמר שם במשנה הכל משלימים עליו וכו' רע"א אין משלימין עליו וכו' שאפשר להשלים העדות אח"כ. ובבבלי שם (פ"ב ע"א) אתו לקמיה דר' אמי א"ל צא והשלים עליו עבד מן השוק. וע"ש בחי' הרשב"א. אבל כאן פוק ואישלם באורו שמותר לפדות מע"ש בזול.

פ"ד ה"ב כמות שהשולחני לוקח לא כמות שהוא מוכר. בר"א: כמו

שהחנוני

שהחנוני לוקח לא כמו שהוא מוכר. וכ"ה במשנה ב'. ובתוספתא מע"ש פ"ג (הוצאות צ"מ) פודין מע"ש כשער הזול כמות שחנוני לוקח ולא כמות שמוכר וכו'. ובר"ש מע"ש פ"ד משנה ב' מביא התוספתא בשנוים.

פ"ד ה"ב רב נחמן בר יעקב מחוי וכו'. בד' קראקא בט"ס: רב נחמן בר נחמן בר יעקב. ובסדר הדורות צד (286) קבע מדור מיוחד לרב נחמן בר נחמן בר יעקב והראה מקומו לירושלמי דילן. והטעה אותו ד' קראקא הנ"ל.

פ"ד ה"ב חמין לחטוניא. בכת"י רומי חמין לסיטוניה. ואולי צ"ל לטחוניא. ובפסחים פ"ז (בשרידי ירושלמי 107) הורי לטחונייה.

פ"ד ה"ב א"ל בשוויהן א"ל כן. בד' וויניציא יש אח"ז נקודה מפסקת ואח"כ מתחיל ענין אחר א"ר חלקיה בשם ר"ס אין פודין וכו'. ובעל פ"מ נתקשה בזה ומחק לחנם הגירסא.

פ"ד ה"ב פירין לגרוסה. אולי צ"ל לאריסא. ובירושלמי ברכות (פ"א) ר"י גרוסה.

פ"ד ה"ב בעי בטהר. בכת"י רומי בעי מטהרה.

פ"ד ה"ב מסיק לזורייה. בד' אמשט' מסיק לזורזייה.

פ"ד ה"ב כמה בר נש וכו'. בר"ש ירושלמי אר"י כמה בר נשי וכו' ומתיין (ומיתיה) פרימין ומפריקנא (ומיפרקיניה) פי' בערובהא בע"ש בפתי רמשא סמוך לחשיכה וכו'. ובפי' הרא"ש ובירושלמי משמע דבשער הזול הוא דבר בפני עצמו דקאמר התם אמר ר"י כמה דבעי דבר נש בערובתא דפתי רמשא מנשייא קלען ומיית (ומעביר עליהן ומיתי) פריטי ומפרק ליה פי' באדם המחזיר וכו'.

פ"ד ה"ב ההוא מישחק. בד' קראטאשין בט"ס: ההוא מישחף.

פ"ד ה"ב דלא טב שיחא מני. בר"א: מניה. ובכת"י רומי שיחא מינך.

פ"ד ה"ב אר"י פודין מע"ש עפ"י ג' לקוחות וכו'. בתוספתא מע"ש פ"ג מע"ש שאין דמיו ידועים נפדה ע"פ שלש לקוחות וכו' אפילו אחד מהן נוי ואפילו אחד מהן בעלים. ובבבלי סנהדרין י"ד ע"ב מובאה התוספתא הנ"ל בשנוי. ובחילופי מנהגים (ביש"ש סוף ב"ק) בני בבל מעשר עני (צ"ל שני) ונ"ר אין פורין אותו אלא בג', בא"י פורין אפילו באחד.

פ"ד ה"ב ר' יונה בעי שניהם גוים לא. בבבלי סנהדרין הנ"ל בעי ר' ירמיה שלשה וכטילין לתוך כיס אחד מהו. וע"ש בפי' רבינו חננאל שלא איפשטא בהדיא. ועי' ירושלמי ב"ק פ"א ה"ג שאין שמין אלא עפ"י עדים בני חורין ובני ברית יצאו גוים וכו'.

פ"ד ה"ג במשנה בין שהוא שלו וכו'. בבבלי קדושין נ"ד ע"ב בין משלו בין שנתן לו במתנה.

פ"ד ה"ג. ואין חומשו וכו'. בר"ש ובירושלמי מסיק טעם אח- דפריך ואין חומשא (חומשו) וכו' א"ר בון (אבין) והוא שיכול (שנייא היא שהוא וכו') להערים עליו וכו'. ובפי' ריבמ"ץ א"ר אבין זה שמוסיף על הקרן קודם וכו'. וברא"ש ובירושלמי פריך ואין חומשו וכו' מן החומש על (של) סלע וכו'.

פ"ד ה"ג ר' יעקב בר אידי בשם ר' סימיי. בירושלמי ב"מ פ"ד ה"ה יעקב בר זבדי ר' יוחנן בשם ר' סימון. ובבבלי ב"מ נ"ג ע"ב מחלוקת ר"א ור' אסי ור' יוחנן ור"ש לקיש.

פ"ד ה"ג ר' יוסי בי ר' סימון בשם ר' יוחנן. בב"מ הנ"ל ר' יוחנן בשם ר' ינאי. ובסדר הדורות (צד 225) ר' יוסי בר' סימון בשריב"ל מע"ש פ"ד. וע"ש בהערה. וכמו שהביא הסה"ד כן הוא בט"ס בדפוס קראקא ובזיטאמיר בירושלמי.

פ"ד ה"ג בשם ר' מנא בר הנחום. בכת"י רומי בשם ר' הנחום. ובקדושין פ"א ה"ה ר"י בשם ר' מנא ב"ת ר"א בשם ר"י אין קרקע נקנה בפחות משוה פרוטה

פרוטה

פרוטה מ"מ שרות בכסף יקנו (ה' מלות ליתא). ובבבלי קדושין י"ג ע"א א"ר אסי א"ר מנא כשם שאין אשה נקנית בפחות מש"פ כך אין קרקע וכו'. ועי' בטור ח"מ סי' ק"צ ובב"י שם שלא זכר כ"ז.

**פ"ד** ה"ג מע"ש שאין דמיו ידועין וכו'. תוספתא מע"ש פ"ג ובבלי ב"מ נ"ג ע"ב וע"ש וברמב"ם מע"ש פ"ה ה"ד וברדב"ז ובכ"מ זכרו מהירושלמי.

**פ"ד** ה"ג הקדש שפדיו יוהר על דמיו תפס את הכל וכו'. בסנהדרין פ"א ה"ב אמר ר"י הקדש שפדיו יותר על דמיו הרי זה פדוי ומע"ש שפדיו יותר על דמיו ה"ז אינו פדוי מה בין הקדש מה בין מע"ש, אמר ר' לא הקדש יש לו הובעין מע"ש אין לו תובעין, ר' יונה בעא כמאן דמר אינו נכסיו, ברם כמ"ד כנכסיו הוא, מה בין הקדש מה בין מע"ש, אמר ר' יוסי ולא כבר נאמר טעמא הקדש יש וכו' ר' זירא בעא קומי ר' אמי נברק אותו האיש ואמר לא נתכוונתי א"ל לכי ברק. ולפנינו כאן המאמר משובש. ועי' בשו"ת ר"ב אשכנזי (סי' ב' מ"ז ע"ד) ובירושלמי וכו' אמר ר"י הקדש וכו'.

**פ"ד** ה"ג מע"ש שפדיו יוהר על דמיו וכו'. רמב"ם מע"ש פ"ה ה"ו וע"ש ברדב"ז ובכ"מ.

**פ"ד** ה"ג אינו בנכסיו. בכת"י רומי אינו כנכסיו ברק. ובבאור מהרי"ט אלגאזי לה' חלה להרמב"ן סי' א' מדברי הירושלמי וכו' רבי (ר' יונה) בעי כמ"ד כנכסיו (אינו בנכסיו וצ"ל כנכסיו) ברם למ"ד אינו כנכסיו וכו' ע"ש.

**פ"ד** ה"ג הקדש וכו' הרי זה פדוי מע"ש וכו' אינו פדוי. לפלא שלא נזכר כאן מ"ש בתוספתא מע"ש פ"ב חומר בהקדש שאין במע"ש ובמע"ש שאין בהקדש וכו' מעון חומש וכו' מה שאין כן בהקדש וכו' ע"ש ובבבלי ב"מ נ"ד ע"א.

**פ"ד** ה"ג אמר ר' הילא הקדש יש לו הובעין וכו': בסנהדרין הנ"ל אמר ר' לא שכן אדם מצוי להיות מרבה בהקדישו, ר"י בעי וכו'.

**פ"ד** ה"ג מתניתא דר' מאיר. בפי' ריבמ"ץ ירושלמי מתני' כר"מ דאמר אין מתנה כמכר. ר' יונה אמר (אמר ר"י) דברי הכל היא הפתר בפירות שהן טבולין למע"ש (ליתא) פי' האי דקתני שנותן לו במתנה לאו מע"ש ממש וכו'.

**פ"ד** ה"ג טבולין למע"ש והתנינן. בכת"י רומי טבולים לנטע רבעי לא וכו'.

**פ"ד** ה"ג לנטע רבעי עצמו. בכת"י רומי לנטע רבעי עצמו ברם מעשר הוי סופן מיטר.

**פ"ד** ה"ר במשנה לעבדו ולשפחתו העבריה. ברמב"ם (מע"ש פ"ה ה"ח) ל"ג ולשפחתו וע"ש ובבבלי גיטין ס"ה ע"א האי שפחה היכי דמי וכו'.

**פ"ד** ה"ר במשנה את מעשר זה. במשנה שבמשניות מעשר שני זה וכן בבבלי הנ"ל ופדו בהן מע"ש זה ואוכלו בלא חומש (ג' מלות אחרונות ליתא.)

**פ"ד** ה"ר פדה לי משלך פדה לך משלי. עי' ברמב"ם (מע"ש פ"ה ה"ח) ובבאור מהר"י קורקוס שם ובירושלמי וכו' ומן הירושלמי הזה נראה דצריך להיות בלשון רבינו וכן אם אמר לו פדה לי משלך אינו וכו' אלא שראיתי שר"ש גורס בירושלמי פדה לך משלך פדה לך משלי אינו מוסיף חומש והיא גירסת רבינו לפי מה שכתוב בספרינו וכו'. וע"ש ברדב"ז ובכ"מ. ובסמ"ג עשין קל"ז אבל לא יאמר לו פדה לי בהן וכן אם אמר לו פדה לך משלך אינו מוסיף חומש כדאיתא בירושלמי. וגירסתו משונה.

**פ"ד** ה"ד מעשר שאינו הוא ופדיונו משלו. רמב"ם (מע"ש פ"ה ה"ד) ועי' ברדב"ז ובכ"מ שזכרו הירושלמי.

**פ"ד** ה"ר טעמא דר' יוחנן ואם גאל וגו'. לעיל בפאה פ"ך ה"ב הבאתי גי' האו"ז נעור מהראשונ' שגרסו זה שם בפאה. ולפנינו חסר זה וגם לפני הרבה מהראשו' לא היה זה שם:

פ"ר

**פ"ד** ה"ד בשם ר' חנינא. בר"ש ובר"אש בשם ר' יונה.

**פ"ד** ה"ד א"ל ואפי' כמ"ד הקטן תורם. בעירובין פ"ז ה"ו א"ל ואפי' כמ"ד אין (ליתא) הקטן תורם הקטן (קטן) זכה. ובר"ש: וכי קטן זוכה?

**פ"ד** ה"ד דתמן אמרין בשם ר"נ בר יעקב. בבבלי (גיטין ס"ב ע"ב) לא נזכר זה בשם רנב"י.

**פ"ד** ה"ד זכה לעצמו אבל לא לאחרים. ברדב"ז (מע"ש פ"ה ה"ח) ובירושלמי הקשו עלה ואסיקו לה בקטנה שזוכה לעצמה ואמר רב הונא כשם שזוכה לעצמה זוכה לאחרים (שהוא זוכה לעצמו כך הוא זוכה לאחרים) וכו'.

**פ"ד** ה"ד ואין מתנת קטן מתנה. הו"כ בחוקותי פי"ב וע"ש.

**פ"ד** ה"ר אין גזילו גזל גמור. בעירוב' הנ"ל אין גזי"ו מחוור וכ"ה בילקוט בק"א(318)

**פ"ד** ה"ד להביא קרבן שבועה. בעירובין הנ"ל אבל לקרבן ולשבועה.

**פ"ד** ה"ד כרבנין דהכא בשם. מלה אחרונה ליתא בכת"י רומי. ובד' אמשט־דם כרבנן רהכא חברייא (ליתא) וכו'.

**פ"ד** ה"ד אפיומות מקחן מקח. וכן בעירובין הנ"ל אבל בגיטין פ"ה ה"ט פעוטות וכו'. ובסמ"ג ה' עירובין ובירושלמי דמע"ש המן תנינן הפעוטות וכו'.

**פ"ד** ה"ד בקטן שיש בו דעת. בתוס' סנהדרין ס"ח ע"ב ד"ה קטן וקצת משמע בירושלמי בפרק חלון דאם הוא בן דעת אית ליה זכייה מדאורייתא דאמרינן רבנן דקסרי אמרי כאן בתינוק שיש בו דעת וכו' ובאיזהו נשך משמע דלית ליה זכייה מדאורייתא וכו' ובשו"ת מהר"י מטראני ח"ב סי' מ"א וכדמפליג בירושלמי וכו' דקטן בן דעת זכי מה"ת וכו'.

**פ"ד** ה"ד ביד שלוחו. בעירובין הנ"ל ביד שלוחו ומתה פטור.

**פ"ד** ה"ד נתחייב לה. בכלאים פ"ח ה"ב נתחייב בה.

**פ"ד** ה"ד מפני שאין ידן כידו. מלה שאין ליתא בכת"י רומי. כמו שהוא לעיל. וכן ליתא בגימין הנ"ל. וכן הנכון.

**פ"ד** ה"ד אשתו אינה פודה לו מע"ש. בבלי קדושין כ"ד ע"א בשנויים, ובכפתור ופרח (פ"מ) ירושלמי אשתו אינו פודה לו מע"ש, רשב"א אמר בשם (משום) ר"מ. אשהו פודה לו מע"ש, והכין תניא (והדין תניה) ר"מ עבד וכו' ולא עבד (ליתא) יר אשה (האשה) כיד בעלה וכו'. ועי' בעירובין הנ"ל. ובהו"כ (בחוקותי פי"ב) ואם גאל יגאל לרבות אה האשה וכו'. ועי' בתוס' קרושין כ"ד ע"א ר"ה אלא ובפי' הראב"ד ור"ש משאנ"ץ להו"כ שם ובחי' הרשב"א בקדושין כ"ג ואע"ג דבירושלמי פליג אליבי' דר"מ בין אשה לעבד וכו' אתיא דלא כגמ' דילן וכו'.

**פ"ד** ה"ד דר"מ עבד יד העבד כיד רבו ולא יד האשה וכו'. בקדושין פ"א ה"ג דר"מ עביד יד עבד כיד רבו במתנה כר"מ הוא יד האשה כיד בעלה וכו'. ועי' שם בפני משה. ובירושלמי כתובות פ"ו ה"א.

**פ"ד** ה"ה במשנה על מעות שבבית. בב"מ (מ"ו ע"ם) על מעות שיש לי בבית. וכן בשנויים בתשובות הג' (זכרון לראשונים צד 98) סי' ר'.

**פ"ד** ה"ה אי בעא מינס נסא. במעריך (גס) אם תרצה לקחת קח.

**פ"ד** ה"ה יתה לה. בכת"י רומי יתה ליה.

**פ"ד** ה"ו במשנה משך ממנו. בבאור מהר"י קורקוס (מע"ש פ"ח ז') משך הימנו מעשר בסלע ולא הספיק לפדותו עד (בט"ם: על) וכו'. ובכת"י (בירחון אנגלי) עד שעמד בשנים (בשתים) נותן לו בסלע (סלע) וכו'.

פ"ד

פ"ד ה"ו במשנה ומע"ש שלו. ברש"י קדושין נ"ד ע"ב מפני שמע"ש שלו. ובר"ש: והיינו דתני וסלע של מעשר שני שלו.

פ"ד ה"ו במשנה סלע מחוליו. במשנה שבמשניות ובכ"מ מע"ש פ"ח ה"ז סלע מחולין

פ"ד ה"ו במשנה נותן לו מדמיו. במשנה שבמשניות ובכ"מ הנ"ל נותן לו מדמאי. ועי' ברע"ב. ובבאור מהר"י קורקוס (מע"ש פ"ח ה"ז) מהשגות הראב"ד ואם היה המוכר ע"ה נותן לו אותו הסלע השני מן הדמאי אבל לא מן הודאי וכו' וי"נ אם היה המוכר ע"ה נותן לו מדמיו (כגירסתינו) כלומר שלא יתן לו מעשר כלל אלא הכל מדמיו וכו' וגירסת רבינו והר"א (הרמב"ם והראב"ד) היא היותר נכונה דגרסי נותן לו מדמאי וכו'. ובפי' הרא"ש ואית דגרסי' מדמיו וכו'.

פ"ד ה"ו מתניתין דלא כרשב"ג וכו'. תוספתא מע"ש פ"ד ועי' תוספתא ערכין פ"ד רשב"ג ור"י בן ברוקה אומרים אף מע"ש פדייתו היא משיכתו. ובהשגות הראב"ד (מע"ש פ"ח ה"ז) שהרי אמרו על זאת המשנה מתניתין דלא כרשב"ג דתנינן רשב"ג אומר לעולם משיכת מע"ש הוא פדיונו מכלל דמתני' אינו נקנה במשיכה וכו'. ובכ"מ שם ומה שאמרו בירושלמי מתני' דלא כרשב"ג לא קאי אלא אסיפא וכו' ע"ש ובבאור מהר"י קורקוס שם ומה שכתב הר"א (הראב"ד) מן הירושלמי וכו' לכן נראה שלפי שיטת רבינו (הרמב"ם) ארישא קאי וכו'.

פ"ד ה"ו אף ר"ה מודי בה. בבאור מהר"י קורקוס הנ"ל וזה לשון הירושלמ' ר' אלעזר בשם ר"י (ר' יוסי בשם ר"ל) אין מוסיפין וכו' אף ר"ה מודי בה דאמר (כיי דאמר) ר"י וכו'. ובפי' הרא"ש וקאמר בירו' דאין זה כפורע חובו ממע"ש וכו'.

פ"ד ה"ז במשנה נתן לה קידושיה. במתניתא דב"מ ובמשנה שבמשניות ובירושלמי גיטין פ"ו ה"א ונתן לה גיטה וקדושיה. וכ"ה בבבלי קדושין ו' ע"ב. ובתוס' ר"י שם: במס' מע"ש פ"ד תנינא לה גבי גט נמי. ונראה שהיה לפניו בגמ' כנוסח ד' וויניציא בירושלמי כאן. ועי' בשו"ת בנימין זאב סי' נ"ג.

פ"ד ה"ז והכא זה פדיון מע"ש. בר"ש: ולא קרא שם מפרש בירושלמי שלא אמר זה פדיונו של מע"ש. ובבאור מהר"י קורקוס (פ"ד א' ממע"ש) ובירושלמי אמרו מהו וכו'.

פ"ד ה"ז ר"ז חייה בר בון אבא בר תחליפא בשם ר"ה. בכת"י רומי אדא תחליפא. ובגיטין פ"ו ה"א דאמר ר"ז אמר ר' חייה בר אבין אדא בר תחילפא בשם ר"ה מה פליגין עצמו (ליתא) לענינות אחרים, אבל אם היה עיסק (היו עסוקין) וכו'. ועי' בסמוך חייה בר בון אדא בר תחליפא. ובחי' הרשב"א בקדושין ו' ע"א ובירושלמי וכו' אמר ר"ז חייא בר בון בר תחליפא בשם ר"ה פליגין בשהפליגו לעצמן לענינית אחרים אבל אם היו עסוקים באותו הענין וכו' ע"ש.

פ"ד ה"ז כשהפליגו דעתן לעניינות אחרים. אבל בבבלי קדושין הנ"ל אמר ר"י אמר שמואל והוא שעסוקין באותו ענין וכו' ע"ש.

פ"ד ה"ז ר"ח בעי קומי ר"י וכו'. בגיטין הנ"ל אמר ר"ח קומי ר"י ואתיין אילין פלוגתא כאילן פלוגתא דתנינן תמן היה מדבר וכו' ולא פירש ר' יוסי אמר דייו ר"א צריך לפרש ואתיא דרבי כר"י ודר' נתן כר' יודה.

פ"ד ה"ז דתנינן תמן איפשי. במשנה א' גיטין פ"ו אי אפשי.

פ"ד ה"ז אמרה הבא לי גיטי. בבבלי גיטין ס"ג: התקבל לי גיטי.

פ"ד ה"ו איסה אמר כולהן. בגיטין הנ"ל אסי אמר כל היכי דאמר שלוחו וכו'

פ"ד ה"ז ומה בידך. בחולין מ"ט ע"ב ואת מה בידך ועי' אצוו"ר יומא 66.

פ"ד ה"ז ואמר ר"ז. בגיטין הנ"ל דאמר ר"ז.

**פ"ד** ה"ד בשם ר' חנינא. בר"ש וברא"ש בשם ר' יונה.

**פ"ד** ה"ד א"ל ואפי' כמ"ד הקטן תורם. בעירובין פ"ז ה"ו א"ל ואפי' כמ"ד אין (ליתא) הקטן תורם הקטן (קטן) זוכה. ובר"ש: וכי קטן זוכה?

**פ"ד** ה"ד דתמן אמרין בשם ר"נ בר יעקב. בבבלי (גיטין ס"ב ע"ב) לא נזכר זה בשם רנב"י.

**פ"ד** ה"ד זכה לעצמו אבל לא לאחרים. ברדב"ז (מע"ש פ"ה ה"ח) ובירושלמי הקשו עלה ואסיקו לה בקטנה שזוכה לעצמה ואמר רב הונא כשם שזוכה לעצמה זוכה לאחרים (שהוא זוכה לעצמו כך הוא זוכה לאחרים) וכו'.

**פ"ד** ה"ד ואין מהנת קטן מתנה. הו"כ בחוקותי פי"ב וע"ש.

**פ"ד** ה"ד אין גזילו גזל גמור. בעירוב' הנ"ל אין גזי"ו מחוור וכ"ה בילקוט בק"א(318)

**פ"ד** ה"ד להביא קרבן שבועה. בעירובין הנ"ל אבל לקרבן ולשבועה.

**פ"ד** ה"ד כרבנין דהכא בשם. מלה אחרונה ליתא בכת"י רומי. וכד' אמשט־דם כרבנן רהכא חברייא (ליתא) וכו'.

**פ"ד** ה"ד אפיוטות מקחן מקח. וכן בעירובין הנ"ל אבל בגיטין פ"ה ה"ט פעוטות וכו'. ובסמ"ג ה' עירובין ובירושלמי דמע"ש המן תנינן הפעוטות וכו'.

**פ"ד** ה"ד בקטן שיש בו דעת. בהוס' סנהדרין ס"ח ע"ב ד"ה קטן וקצת משמע בירושלמי בפרק חלון דאם הוא בן דעת אית ליה זכייה מדאורייתא דאמרינן רבנן דקסרי אמרי כאן בתינוק שיש בו דעת וכו' ובאיזהו נשך משמע דלית ליה זכייה מדאורייתא וכו' ובשו"ת מהר"י מטראני ח"ב סי' מ"א וכדמפליג בירושלמי וכו' דקטן בן דעת זכי מה"ת וכו'.

**פ"ד** ה"ד ביד שלוחו. בעירובין הנ"ל ביד שלוחו ומתה פטור.

**פ"ד** ה"ד נתחייב לה. בכלאים פ"ח ה"ב נתחייב בה.

**פ"ד** ה"ד מפני שאין ידן כידו. מלה שאין ליתא בכת"י רומי. כמו שהוא לעיל. וכן ליתא בגיטין הנ"ל. וכן הנכון.

**פ"ד** ה"ד אשתו אינה פורה לו מע"ש. בבלי קדושין כ"ד ע"א בשנויים, ובכפתור ופרח (פ"מ) ירושלמי אשתו אינו פורה לו מע"ש, רשב"א אמר בשם (משום) ר"מ. אשהו פורה לו מע"ש, והכין תניא (והדין תניה) ר"מ עבד וכו' ולא עבד (ליתא) יר אשה (האשה) כיד בעלה וכו'. ועי' בעירובין הנ"ל. ובהו"כ (בחוקותי פי"ב) ואם גאל יגאל לרבות את האשה וכו'. ועי' בתוס' קדושין כ"ד ע"א ד"ה אלא ובפי' הראב"ד ור"ש משאנ"ץ להו"כ שם ובחי' הרשב"א בקדושין כ"ג ואע"ג דבירושלמי פליג אליבי' דר"מ בין אשה לעבד וכו' אתיא דלא כגמ' דילן וכו'.

**פ"ד** ה"ד דר"מ עבד יד העבד כיד רבו ולא יד האשה וכו'. בקדושין פ"א ה"ג דר"מ עביד יד עבד כיד רבו במתנה כר"מ הוא יד האשה כיד בעלה וכו'. ועי' שם בפני משה. ובירושלמי כתובות פ"ו ה"א.

**פ"ד** ה"ה במשנה על מעות שבבית. בב"מ (מ"ו ע"ם) על מעות שיש לי בבית. וכן בשנויים בתשובות הג' (זכרון לראשונים צד 93) סי' ר'.

**פ"ד** ה"ה אי בעא מינם נסא. במעריך (נם) אם תרצה לקחת קח.

**פ"ד** ה"ה יתה לה. בכת"י רומי יתה ליה.

**פ"ד** ה"ו במשנה משך ממנו. בבאור מהר"י קורקוס (מע"ש פ"ח ז') משך המינו מעשר בסלע ולא הספיק לפרותו עד (בט"ם: על) וכו'. ובכת"י (בירחון אנגלי) עד שעמד בשנים (בשתים) נותן לו בסלע (סלע) וכו'.

פ״ד ה״ו במשנה ומע״ש שלו. ברש״י קדושין נ״ד ע״ב מפני שמע״ש שלו. ובר״ש: והיינו דתני וסלע של מעשר שני שלו.

פ״ד ה״ו במשנה סלע מחוליו. במשנה שבמשניות ובכ״מ מע״ש פ״ח ה״ז סלע מחולין

פ״ד ה״ו במשנה נותן לו מדמיו. במשנה שבמשניות ובכ״מ הנ״ל נותן לו מדמאי. ועי׳ ברע״ב. ובבאור מהר״י קורקוס (מע״ש פ״ח ה״ז) מהשגות הראב״ד ואם היה המוכר ע״ה נותן לו אותו הסלע השני מן הדמאי אבל לא מן הודאי וכו׳ וי״נ אם היה המוכר ע״ה נותן לו מדמיו (כגירסתינו) כלומר שלא יתן לו מעשר כלל אלא הכל מדמיו וכו׳ וגירסת רבינו והר״א (הרמב״ם והראב״ד) היא היותר נכונה דגרסי נותן לו מדמאי וכו׳. ובפי׳ הרא״ש ואית דגרסי מדמיו וכו׳.

פ״ד ה״ו מתניתין דלא כרשב״ג וכו׳. תוספתא מע״ש פ״ד ועי׳ תוספתא ערכין פ״ד רשב״ג ור״י בן ברוקה אומרים אף מע״ש פדייתו היא משיכתו. ובהשגות הראב״ד (מע״ש פ״ח ה״ז) שהרי אמרו על זאת המשנה מתניתין דלא כרשב״ג דתנינן רשב״ג אומר לעולם משיכת מע״ש הוא פדיונו מכלל דמתני׳ אינו נקנה במשיכה וכו׳. ובכ״מ שם ומה שאמרו בירושלמי מתני׳ דלא כרשב״ג לא קאי אלא אסיפא וכו׳ ע״ש ובבאור מהר״י קורקוס שם ומה שכתב הר״א (הראב״ד) מן הירושלמי וכו׳ לכן נראה שלפי שיטת רבינו (הרמב״ם) ארישא קאי וכו׳.

פ״ד ה״ו אף ר״ה מודי בה. בבאור מהר״י קורקוס הנ״ל וזה לשון הירושלמ׳ ר׳ אלעזר בשם ר״י (ר׳ יוסי בשם ר״ל) אין מוסיפין וכו׳ אף ר״ה מודי בה דאמר (כיי דאמר) ר״י וכו׳. ובפי׳ הרא״ש וקאמר בירו׳ דאין זה כפורע חובו ממע״ש וכו׳.

פ״ד ה״ז במשנה נתן לה קידושיה. במתניתא דב״מ ובמשנה שבמשניות ובירושלמי גיטין פ״ו ה״א ונתן לה גיטה וקדושיה. וכ״ה בבבלי קדושין ו׳ ע״ב. ובתוס׳ ר״י שם: במס׳ מע״ש פ״ד תנינא לה גבי גט נמי. ונראה שהיה לפניו בגמ׳ כנוסח ד׳ וויניציא בירושלמי כאן. ועי׳ בשו״ת בנימין זאב סי׳ ג״נ.

פ״ד ה״ז והכא זה פדיון מע״ש. בר״ש: ולא קרא שם מפרש בירושלמי שלא אמר זה פדיונו של מע״ש. ובבאור מהר״י קורקוס (פ״ד א׳ ממע״ש) ובירושלמי אמרי מהו וכו׳.

פ״ד ה״ז ר״ז חייה בר בון אבא בר תחליפא בשם ר״ה. בכת״י רומי אדא תחליפא. ובגיטין פ״ו ה״א דאמר ר״ז אמר ר׳ חייה בר אבין אדא בר תחילפא בשם ר״ה מה פליגין עצמו (ליתא) לעניינות אחרים, אבל אם היה עוסק (היו עסוקין) וכו׳. ועי׳ בסמוך חייה בר בון אדא בר תחליפא. ובחי׳ הרשב״א בקדושין ו׳ ע״א ובירושלמי וכו׳ אמר ר״ז חייא בר בון בר תחליפא בשם ר״ה פליגין בשהפליגו לעצמן לענינית אחרים אבל אם היו עסוקים באותו הענין וכו׳ ע״ש.

פ״ד ה״ז כשהפליגו דעתן לעניינות אחרים. אבל בבבלי קדושין הנ״ל אמר ר״י אמר שמואל והוא שעסוקין באותו ענין וכו׳ ע״ש.

פ״ד ה״ז ר״ח בעי קומי ר״י וכו׳. בגיטין הנ״ל אמר ר״ח קומי ר״י ואתיין אילין פלוגתא כאילן פלוגתא דתנינן תמן היה מדבר וכו׳ ולא פירש ר׳ יוסי אמר דייו ר״א צריך לפרש ואתיא דרבי כר״י ודר׳ נתן כר׳ יודה.

פ״ד ה״ז דתנינן תמן איפשי. במשנה א׳ גיטין פ״ו אי אפשי.

פ״ד ה״ז אמרה הבא לי גיטי. בבבלי גיטין ס״ג: התקבל לי גיטי.

פ״ד ה״ו איסה אמר כולהן. בגיטין הנ״ל אסי אמר כל היכי דאמר שלוחו וכו׳

פ״ד ה״ז ומה בידך. בחולין מ״ט ע״ב ואת מה בידך ועי׳ אצוו״ר יומא 66.

פ״ד ה״ז ואמר ר״ז. בגיטין הנ״ל דאמר ר״ז.

פ"ד ה"ז והיא עושה שליח לקבל דבר שהוא שלה. בכת"י רומי והוא עושה שליח לקבל דבר שאינו שלו.

פ"ד ה"ז והינו הין צדק. עי' אצוי"ר בסוף שביעית צד 113.

פ"ד ה"ח במשנה אוכל עליו. בקדושין פ"א סה"א מוסיף עליו עוד איסר.

פ"ד ה"ח במשנה המניח בפונדיון. ברדב"ז (מע"ש פ"ח ה"ו) המניח פונדיון.

פ"ד ה"ח במשנה י"א איסר. במשנה שבמשניות י"א באיסר. ועי' במפרשים.

פ"ד ה"ח במשנה בש"א וכו'. וכ"ה בד"א ובמתניתא דב"מ אבל ברע"ב ובש"א. ועי' בפי' המשניות להרמב"ם כאן.

פ"ד ה"ח תני ר"ח שני איסרין פונדיון. בתוספתא מע"ש פ"ד פונדיון נוטל הימנו שני איסרין. ובירושלמי קדושין פ"א ה"א תני ר"ח סילעא וארבעה דינרין וכו' שני פונדיונין מעה, מעה שני איסרין וכו' והתני ר' חייה שני איסרין פונדיון וכו' וכ"ה בתוספתא ב"ב פ"ה.

פ"ד ה"ח א"ר יוסי. בד"א: א"ר מתניא.

פ"ד ה"ח אוכל עליו וכו'. בבאור טהר"י קורקוס מע"ש פ"ח ה"י ואכל עליו וכו'.

פ"ד ה"ח שמואל אמר וכו'. ירושלמי דמאי פ"ז ה"ו. ובמרכבת המשנה ח"ג (ה' מ"ש פ"ח הי"ד) גורס בדמאי: צריך למיסב חד למאתן (למאת) וכו'. ובר"ש דמאי שם ובפ"ר דמע"ש בירושלמי אשכחן דקאמר שמואל כי האי גוונא אמר תני דאוכל עליו אחד עשר איסר וכו' ע"ש. ובר"ש כאן: ירושלמי אמר שמואל לא מצי תניא אין יסב הדא לעשר צריך למיסב חד למאה וכו' לא נתברר יפה ויתכן דאתא לפרושי וכו'. ובפי' ריבמ"ץ וקשיא ולמה לא תני י"א איסר וא' מק' באיסר ופריק שמואל לא מצי תנייה (אין יסב חד לעשרה וכו' ל"ג) אין יסב חד למאה וכו'.

פ"ד ה"ח הנאמן על השני נאמן על הראשון. בד"א: הנאמן על הראשון נאמן על השני ובפי' הרא"ש כאן מובא שתי הנוסחאות. ועי' בדמאי פ"ד ה"ד ובמ"ש. ובב"מ (מע"ש פ"ח הי"ד) בירושלמי ב"ש כר"א וכו'.

פ"ד ה"ח אר"י לברי הכל היא. בפי' ריבמ"ץ ר"י אומר מתני' דברי הכל היא וכו'.

פ"ד ה"ח אתא ר' חנניא בשם ר' יוסי דר"ל היא. בדמאי פ"ד ה"ה אתא ר"ח בשם ר' איסי דר"ל היא. ובר"ש: ואמרי' בירושלמי ר' חנינא בשם ר' יסא דר"א הוא דאמר הנאמן על השני נאמן על הראשון (ז' מלות ליתא כאן, זאיתא לעיל) וכו'. ובתוי"ט ואמרי' בירושלמי ר' חנינא בשם ר' ייסא דר"א אמר וכו'

פ"ד ה"ט במשנה מצא כתוכן חרש. באגידה נמצא בבים חרס וכו'.

פ"ד ה"ט שלא תאמר וכו'. בר"ש: מפרש בירושלמי שלא תאמר הואיל ואין וכו'. ובפי' ריבמ"ץ ואמרי' מאי אפילו (ב' מלות ליתא) ואמרינן איצטרך שלא תאמר וכו'. ובבאור מהר"י קורקוס (מע"ש פ"ו ה"ט) ובירושלמי אמרו שלא נאמר הואיל ואין דרך בני אדם לעשות כן פי' לערב זהב עם כסף לפום כן (ב' מלות ליתא) יהא שני וכו'.

פ"ד ה"ט תני אלף דל"ת וכו'. תוספתא מע"ש פ"ה בשנויים.

פ"ד ה"ט בישין שיני, פישין שיני. בתוספתא חנ"ל פ"ה שי"ן ה"ז מע"ש. ובכת"י אחר פ"א ש"ין וכו'. ובמלאכת שלמה: ובירושלמי תניא וכו' ואם היה כתוב בו בי"ת פ"א שי"ן וכו' בית ע"ש שהוא שני, פ"א ע"ש דבעי פדיון, שי"ן שקרוי שני. ובכת"י רומי תחת פישין כתוב: שין.

פ"ד ה"ט עיר. במלאכת שלמה הנ"ל וכן ג"כ אם היה כתוב עליו עיר ה"ז מע"ש (ד' מלות ליתא) שמעון עיר. ואם היה כתוב עליו מעשר עיר. סימן הוא שנפדה, ונאכל בכל עיר חוץ למחיצה (כ"ז ליתא לפנינו) ובכת"י רומי

ליתא

ליתא מלת עיר. ובתוספתא פ״ה (הוצאת צ״מ) מעשר עיר הרי זה מעשר עיר לשום יוסף ולשום שמעון לא א׳ כלום וכו׳. והשמות יוסף ושמעון שגורות בפי חז״ל. בתוספתא ב״ב פ״י והיו שם שני יוסף בן שמעון. וכן בב״מ.

פ״ד ה״ט סיבוליה עשו. עי׳ אצוו״ר פסחים צד 108.

פ״ד ה״ט עד כדון חדשות ישנות וכו׳. במשנה י״א בפרק זה מפורש שאני אומר אישתקד היתה מלאה פירות תרומה ופינה? ועי׳ בבלי יבמות קט״ו ע״ב ובירושלמי ב״ב פ״ו ה״א ישן משל אשתקד וכו׳.

פ״ד ה״ט כהדה דר׳ יודה ור׳ יוסי. בד״א: דר׳ יונה ור׳ יוסי. וכצ״ל. ובתוס׳ יבמות קט״ו ע״ב ד״ת אימור פי׳ רבינו חננאל בירושלמי דמע״ש בפ״ב (צ״ל בפ״ד) ר׳ יונה ור״י הוו שותפי בגרבי דחמרא (ליתא) כך דסך ר׳ יונה אמר ר׳ מנא בריה דר׳ יונה (ג׳ מלות ליתא) לר׳ יוסי כל גרבי (גרב) דכתיב ביה ר׳ יונה דידיה (דידי) הוא (ליתא) א״ל אשתקד הוה דידיה (דידך) והשתא (אשתרא) דידי. ובשו״ת מהרי״ק (שרש קס״א) ועוד יש להביא ראיה מירושלמי וכו׳ ומביאים אותו התוס׳ (הנ״ל) בשם ר״ח וז״ל פי׳ ר״ת ירושלמי וכו׳ ר׳ יונה ור׳ יוסי הוי שותפי בגריבי דחמרא כד דמך ר׳ יונה אמר ר״מ בריה דר״י לר׳ אסי כל גרב דכתב ביה ר׳ יונה דידי הוא א״ל אשתקד הוא דידיה השתא דידי עכ״ל. ובשו״ת הרא״ש (כלל פ״ו א׳) דאמרינן בירושלמי וכו׳ ר״י ור׳ יוסי וכו׳. ושם כלל ק״ג ג׳ וכיוצא בזה בירושלמי וכו׳ ר״י ור׳ יוסי וכו׳. וביוחסין (ד׳ לונדון צד 166) ירושלמי בפ״ב (כמו שהביאו התוס׳ הנ״ל) דמע״ש ר׳ יונה ור״י וכו׳ ובשו״ת מהרי״ט מטראני ח״ב סי׳ קכ״ד (ד׳ קמ״ד ע״א) מאריך בזה וכשו״ת גנת ורדים (אבן העזר כלל ד׳ סי׳ כ״ד) אמר ר׳ מנא לר׳ יוסי כל שם (גרב) דכתב ביה ר׳ יוסי (ר׳ יונה) וכו׳ ובסה״ד (צד 271) מובא זה ובהגהות המו״ל כתוב לא מצאתי.

פ״ד ה״ט אמר ר׳ מנא לר״י כל גרב דכתיב ביה ר׳ יונה וכו׳. בירושלמי נדרים פ״ט ה״א ר׳ מנא נדר מן חמרא דאבוהי אתא אבוהי סלק לגביה א״ל אילו היית יודע דאנא מצטער וכו׳. ובשנויים במאירי נדרים כ״א ע״ב ועי״ש.

פ״ד ה״ט אשתקד וכו׳. בב״י (טור חו״מ סי׳ קע״ז) בשם ר׳ ירוחם דבשותפין שיש סימן בחביות אמרינן דהוא משל אשתקד ועתה היא של השני.

פ״ד ה״ט אישתרא. במוסף הערוך ירושלמי דמע״ש וכו׳ אישתרא (אישתרא) דידי פי׳ הדה שתה שנה זאת.

פ״ד ה״ט מאתים ומצא מנה המנה נוטל ·בביצה פ״א ה״ו מאתים ומצא מנה מנה מונח ומנה מוטל דברי רבי וכו׳. ובב״מ (מע״ש פ״ו ה״ג) ובירושלמי פ״ד דמע״ש הניח (ליתא) מאתים ומצא מנה מנה מונח ומנה מוטל דברי רבי וחכ״א הכל (ליתא) חולין וכו׳. ועי״ש בדרדב״ז ובאצוו״ר לביצה צד 7.

פ״ד ה״ט ברם הכא אביו הניח אביו מצא. צ״ל אביו הניח ובנו מצא. ובשער המלך ה׳ חמץ (פ״ב ה״ב) ושוב ראיתי בירושלמי וכו׳ אביו הניח אביו מצא וכו׳ עי״ש.

פ״ד ה״ט ר׳ בון בר כהן. לא נזכר בסדר הדורות. ובונקיר (פ״נ) ר׳ אבין בר כהנא.

פ״ד ה״ט של אביו. בבבלי סנהדרין ל׳ ע״א בשנוים. ובכת״י רנמי על של מעשר. וברמב״ם (מע״ש פ״ו ה״ו) אמרו לו בחלום מעשר שני של אביך שאתה מבקש וכו׳. וברדב״ז שם מרמז להירושלמי.

פ״ד ה״ט לא מסתברא דלא וכו׳. בפי׳ מהר״ו בב״ר פס״ח אות י״ב בשנויים.

פ״ד ה״ט עשר שריין וכו׳ קפא הקוריא. בר׳ אמשט׳ תחות (לנתא) קפא

דקוריא

דקוריא ובמדרש איכא רבתי פ״א מן הן ילית ליה ר״ע קפא כשורה , דיקא עשרה. ובערוך ערך דקא בחלומות דהרואה (ברכות נ״ו ע״ב) א״כ קפא כשורא דיקא עשרה. וע״ש במוסף הערוך . וברש״י בב״ר פס״ח קפא דקיא קורה עשרים קפא היא קורה דקיא היא במס׳ מע״ש בירושל׳ וגם לשם הוא מפרש דקיא הוא עשרים עכ״ל.

פ״ך ה״ט ני בייתיך. במ״כ בב״ר פס״ח ובירושלמי דמעשרות (המ״כ קורא למע״ש נ״ב מעשרות וכעין זה בבאור בב״מ רי״ש פ״ד וספכת מתניתין דמעשר דתנן לא יעשה אדם וכו׳ וזה במע״ש פ״ב משנה ז׳ ובס׳ השטרות לר״י אברצלוני (צד 108) מתניתא דמעשרות וכו׳ וכיון למשנה ט׳ פ״ה דמע״ש). נ״מ גוביתך פי׳ תוך ביתך וכו׳ ע״ש.

פ״ך ה״ט בנציא בחבטיא. בכת״י רומי בוצינא ואת באבטיחיא. וכן ביפה מראה ואת בחבטיא. ובד׳ אמשט׳ ואת בחכמייא. ועי׳ בבבלי מגילה י״ב ע״א איהו בקרי ואתתיה בבוציני וע״ש בפירש״י.

פ״ך ה״ט דההוא גברא לאימיה הוא חכם. מדרש איכה פ״א. ובערוך ערך חכם בחלומות דמגילת איכה ההוא גברא חכים אימיה, והאדם ידע את חוה אשתו תרגום ירושלמי ואדם חכים ית חוה וכו׳.

פ״ך ה״ט תנורין את עבד. בכת״י רומי תנור וכו׳.

פ״ך ה״ט דאת מייתי איזייא. במוסף הערוך ירושלמי דמע״ש את מיית איזייא המפרש פי׳ קוצים ולי נראה מדורות אש.

פ״ך ה״ט חד פינקס דתרי עשר לוחין. במחזור ויטרי (צד 515) והפינקס פתוחה וכו׳ ומדרש איכה רבתי מוכיח דאטר ההוא חזית בפילמאי (בחילמא׳ צ״ל) חד פנקס דאית בה ד׳ לווחין.

פ״ך ה״ט אית בה י״ב מרקען. באיכה רבתי פ״א חמית בחלמי טעין-פנקס ואית ביה כ״ד לוחין ואנא כתיב מן הכא ומחיק מן הכא וכו׳. ובערוך ערך רקע בחלומות דמגילת איכה קמיץ שחיק אית לך ואית בה כ״ד מרקועין את חייט מן הכא ומתקטע מן הכא (ז׳ מלות אחרונות ליתא) פי׳ חלוק בלוי יש לך וכו׳ כ״ד טילואין אהה תופר מצד אחר ומתקרע מצד אחר. ובירושלמי עם יפה מראה י״ב מקרען וכו׳.

פ״ך ה״ט כרמיה דההוא גברא מסיק חסין. באיכה רבא פ״א בשנויים ובערוך ערך טרכסימון בחלומות דמגילת איכה חד קנה ובריש׳יה חד מיסרא דטרוכסימון. ולפנינו בירושלמי ליתא זה.

פ״ך ה״ט מיפוק בסים. במעריך פי׳ יינך נעשה חומץ ודרך ס״נ הוא.

פ״ך ה״ט בהדין סבא דיהוראי. נראה שר׳ ישמעאל בר׳ יוסי היה שנזכר לעיל. והיה לו תמיד ויכוחים עם הכותים.

פ״ך ה״ט אדרא ברא דתבנא, בר״א: אדרא דרא דתיבנא וכו׳. ובאיכה רבא פ״א בשנויים. ובערוך ערך אדר דתבן ואדר דעליה בחלומות דמגילת איכה. ועי׳ בהערות בערוך השלם.

פ״ך ה״ט תיניתא דביתא מיתברא. בב״ר פפ״ט שריתא דביתי הבירא· ובפירש״י שם תניתא דביתא פוקעת. ובמ״כ שם ובפי׳ רש״י גרס תנייתא וכו׳ וכן היא גי׳ הירושלמי במס׳ מעשרות פרק הכובש וכו׳. ועי׳ בשכל טוב ח״א (צד 252) ובברייתא דב״ר וכו׳. ובשלטי הגבורים סביב המרדכי שבת (ר״ל) שמעתי בשם רה״נ שאין אדם מתענה תענית חלום רק על נ׳ דברים וכו׳ ותקרות ביתו או שיניו נופלים.

פ״ך ה״ט אמר ר״י כל החלומות הולכין אחר פתרוניהן. בבבלי ברכות נ״ה ע״ב לקיים

לקיים. מה שנאמר כל החלומות הולכים אחר הפה. ועי' במבוא להסע"ר שלי צד 103. ובב"ר הנ"ל אר"י הכל הולך אחר הפתרון וכו'. וע"ש במ"כ.

פ"ד ה"ט רגלי מסובלא א"ל מועדא מייתי ואית לך קופד סגי. באיכה רבא פ"א דלא הוות ברגלי פשוט וכו' חנא אתי ואת משכח בשר שמן. ובערוך ערך פשוש בחלומות דמגילת איכה חמיתי בחלמא דלית ברגלו פשוש, ועי' בסוף הערוך.

פ"ד הי"א במשנה דלי"ת דמאי. בבבלי יבמות (קט"ו ע"ב) דלי"ת דמוע. ובשו"ת הרא"ש כלל פ"ו סי' א' דפרשינן דמע"ש ומייתי לה ביבמות וכו' מצא כלי וכתוב עליו ק' קרבן מ' מעשר ד' דימוע וכו' ע"ש שנויים ובמלאכת שלמה כאן. ובשו"ת הרשב"ץ הנ"ל. ובשו"ת גנת וורדים (יו"ד כלל ג' סי' י"א)

פ"ד הי"א במשנה שבשעת הסכנה וכו'. בתשב"ץ ח"ב סי' רע"א ואחר חרבן הבית היו כמה שמדים. כמו שמוכיח בתלמוד בסוף ברכות וכו' ובפ"ד דמע"ש וכו' שבכל אלו המקומות אומרים שעת שמד היה וכו'.

פ"ד הי"א במשנה ר' יוסי אומר וכולן שמות. בתוספתא מע"ש פ"ה וחכמים אומרים כלם שמות אדם הם. וגי' התוספתא יותר מחוורת כי בסמוך במשנה איתא א"ר יוסי אפילו מצא וכו'. ובשו"ת הרשב"ש סי' תקי"ד ואפי' לר' יונה (ר' יוסי) דאמר אפילו מצא חביות וכו' וגי' הדפוס ר' יוסי יותר נכונה כי ר' יונה תנא לא נזכר בשום מקום.

פ"ד הי"א במשנה שמות אדם הן. בערוך (קרבן ד"ר) וכולן שמות אנשים הן.

פ"ד הי"ב במשנה מאתים ומצא מנה הכל מעשר. בתוספתא (מע"ש פ"ה, הוצאות צ"מ) מאתים ומצא מנה מנה מינח המנה נוטל דברי רבי וחכ"א הכל חולין. וברמב"ם (מע"ש פ"ו ה"ג) הרי שם מאתים ונמצא מנה הרי הוא חולין. ובהשגות הראב"ד שם: המשנה אמרה הכל מעשר.

פ"ה ה"א במשנה וממחא ושופך. במאור עינים פמ"ה ופ"ב דמע"ש בסיד ממהה ושופך. ובערוך (מהה) ממהא ושופך פי' ממחה חתיכות של אדמה במים ושופך.

פ"ה ה"א במשנה ארשב"ג בד"א בשביעית. בבבלי ב"ק ס"ט ע"א אמר רשב"ג בד"א בשבי' דהפקר נינהו אבל בשאר שני שבוע הלעיטהו לרשע וימות (ט' מלות אחר' ליתא)

פ"ה ה"א במשנה והצנועי' וכו'. בכי"פ וצנועים וכו' ואומרין (ואומר). ובבבלי ב"ק ס"ח ע"ב דתנן הצנועין וכו' כל הנלקט מזה יהא (ליתא) מחולל על המעות האלו. ובאו"ז ח"א (שכ"ו) ואומרים כל הנלקט וכו'. ועי' מ"ש בדמאי פ"ו ה"ו.

פ"ה ה"א זונא שאל לר'. בבבלי ב"ב קס"ד ע"ב א"ל זונין לרבי. ועי' בד"ס שם. ובירושלמי נדה פ"ג ה"ב נפק זוגא לבר וכו' אתא שאל לרבי וכו' ובמלאכת שלמה: ובירושלמי גרסי' זוגא שאל לרבי וכו' אמר לון פוקי שאלון לר' יצחק (רובא) דבחנית ליה כל מתנייתא (מתניתא) פי' שבחנתי ודקדקתי עמו כל המשניות כמו שנמסרו וכו'. ועי' בתוי"ט. ובסדר הדורות (115) ר' זוגא שאל לר' וכו'.

פ"ה ה"א פקון שאלון לר' יצחק רובא דבחנת ליה כל מתניתא נפקון ושאלון ליה וכו'. ר' יצחק רובא זה הוא ר' יצחק בר אבדימי (עי' מבוא הירושלמי לרז"פ צד ק"ו) וכבר העירותי באצוי"ר לתרומות (צד 97) שמ"ש בבבלי בבא בתרא פ"ז ע"א כי סליק ר"א וכו' א"ל מי כאן תנא דאתנייה רב מדות, אחויה לר' יצחק בר אבדימי, שצ"ל דאתניה רבי מדות, ובחולין ק"י. ע"א איכא תנא דאיתנייה לרב כחל אחויה לרב יצחק בר אבדימי שצ"ל גם כאן האיתניה לרבי כחל, ופי' מי כאן שיודע, לדייק במשניות של רבי והראהו על ר' יצחק בר

אבדימי

אבדימי שבחן ודייק משניות של רבי. ובבבלי שבועות ל"ז ע"א כי אתא ר' יצחק תנא כדתנן אמר רב יוסף וכו' וכי אתא רב יצחק תני הכא ש"מ דוקא תנן וכו'. ואולי הוא ר' יצחק זה. ולפלא קצת על מ"ש בזבחים מ"ג ע"ב אמר רבא כל קרא דלא מפרש ליה רב יצחק בר אבודימי וכל מתניתא דלא מפרשא לה רב זעירי לא מפרשא, הכי אמר ר"י בר אבודימי הואיל ופתח הכתוב בלשון נקבה וכו'. ומשמע מכאן שר' יצחק ב"א לא בדק המשניות? ועי' אצוי"ר ברכות צד 127 שורה 24, וברה"ש צד 3.

פ"ה ה"א ר"ז מקבל. בכת"י רומי ר"ז שקל.

פ"ה ה"א בקוזזות אדמה שהוא לשעה. בב"ר פמ"ב והיה אוכל קוזזות אדמה וכו'. ובבבלי ב"ק הנ"ל סימנא כי אדמה מה אדמה איכא הנאה מינה אף האי נמי כי מפרקא שרי לאיתהנויי מינה. ובמלאכת שלמה ירושלמי וכו' שהוא לשעה שמחמת הגשמים הם נימוכין ומכירין שבאותה שנה יש היתר כגון ע"י פדיון. ועי' בערוך ערך חרס. ובבאור מהר"י קורקוס (מע"ש פ"ה ה"ז) ואמרו בירושלמי רבעי באדמה שהוא לשעה וכו'. ובשו"ת הרשב"ש סי' מ"ד ופי' קוזזות הוא אדמה אדומה.

פ"ה ה"א של עורלה כחרסית וכו'. בבבלי הנ"ל סימנא כחרס' מה חרסית שאין הנאה מינה אף האי דלית ביה הנאה מיניה. ובמלאכת שלמה הנ"ל של ערלה שאיסורו יותר ארוך בחיוורא שהוא עפר לבן וכו'. ובבאור מהר"י קורקוס הנ"ל ושל ערלה בחרסית (בחיוורא) שהוא יותר מכאן והכי פירושו וכו'.

פ"ה ה"א ושל קברות בסיד דו יותר מיכן. בבבלי הנ"ל סימנא דחיור כעצמות.

פ"ה ה"א ומכההין ליה די עבד, תמן דלא יתיר פירוי. בשביעית פ"ד ה"ד ומכהתין ליה דיעביר, אמרי תמן דלא יתן פירותיו, ברם הכא דיעביר בתחילה.

פ"ה ה"א חוט בחוט. בכת"י רומי חוגרו בשק.

פ"ה ה"א חוט של סיקרא וכו'. ברייתא דמלאכת המשכן פי"א וזבחים נ"ג ע"א וש"נ

פ"ה ה"א מניין לציון. בפי' הרא"ש מנין לציון מן התורה (ב' מלות ליתא).

פ"ה ה"א ר' ברכיה בר' יעקב. צ"ל ר' ברכיה ר' יעקב.

פ"ה ה"א ר"ח דברת חוורן. בכת"י ר' חוניא דבית חורין. ועי' אצוי"ר ליומא 49.

פ"ה ה"א ר' חזקיה. בד' אמשט' ר' יחזקאל.

פ"ה ה"א בריה דר' חוניא. בכת"י רומי נחוניא. ועי' אצוי"ר לשביעית 6 שורה ל'.

פ"ה ה"א מה קמצון. בד' אמשט' מת מצויין. ועי' אצוי"ר לשקלים 82.

פ"ה ה"א היה חרוש בנתיים. בערוך ערך חרש ובריש פ"ה במע"ש היה חורש בינתים.

פ"ה ה"א היו רושמין באפובלסמון. עי' מ"ש בשנוי הלשון בזה באצוי"ר לשקלים צד 37. ואצל פליניוס 4. 54. 12 נזכר העץ הצרי הגלעדי שממנו יקחו העסים הנקרא אפאבאלזאם. ואעיר למ"ש במשנה ה' פ"ב דמעשרות מעשה בגנה וורדים שהיתה בירושלים וכו' ובב"ק פ"ב ע"ב סגנות וורדים שהיו בה מימות נביאים הראשונים. שאולי להגנות האלה כיוון פליניוס (שם 1. 54) שהיו גנות עצי צרי בירושלים שהראו אותם לפומפיוס ואספסינוס והללו אותם שאין כמוהם ליופי בכל העולם. ובש"מ בב"ק: שהיא היתה צריכה לקטורת.

פ"ה ה"א כך דרשה ר"ח וכו'. מובא בב"ר פכ"ז וצ"ל כד דרשה וכו' וע"ש ובבבלי סנהדרין ק"מ ע"א דרש ר' יוסי בצפורי וכו'. וע"ש בפירש"י ובילקוט שמעוני איוב ר' תתק"מ.

פ"ה

**פ"ה** ה"א ר"ד אומר כל מה שילקטו. בסוכה פ"ד ה"ב דר"ד אמר בשחרית אדם צריך לומר (ד' מלות ליתא) כל מה וכו' ובתוספתא פאה פ"ב שחרית בעל הבית צריך שיאמר וכו'. ועי' בבלי ב"ק ס"ט ע"א ובתוס' ד"ה כל ובש' שם וע"ש ובשו"ת הרדב"ז ח"ב בלשונות הרמב"ם סי' קע"ט ובמרכבת המשנה ח"א ה' מע"ש פ"ט ה"ו שהאריך בזה. ובאצוי"ר לסוכה צד 119.

**פ"ה** ה"א משיכתו של מע"ש היא פדייתו אר"י והיינו וקם לו. בקדושין פ"א ה"ו לא הספיק להביא מנה עד שעמד במאתים מביא מאתים הדא ה"ד ויסף וגו' וקם לו הא אם יוסיף הרי הוא קם לו וכו'. ועי' מ"ש במבוא להסע"ר (צד 104) שבבבלי קדושין כ"ט ע"א משכו במנה וכו' שנאמר ונתן הכסף וקם לו.

**פ"ה** ה"א קשייתה לעיתוהי ערב. בד' אמשט' קשייתה למ"ד לעיתותי ערב.

**פ"ה** ה"ב במשנה כרם רבעי וכו'. בשנויים בבבלי ביצה ה' ע"א ורה"ש ל"א ע"ב ובכי"פ (פט"ב) כרם רבעי היה (ליתא) וכו' עלת (אילת) מן הדרום וכו' שיהא זה (ליתא) נפדה וכו'. וברדב"ז מע"ש פ"ט ה"ה כרם רבעי היה (כני' הכת"י) וכו'. ובאו"ז ח"א (שכ"ו) כרם רבעי היה מהלך לירושלים מהלך יום וכו'.

**פ"ה** ה"ב במשנה והירדן מן המזרח. בכפו"פ פי"א ומה שהזכירה המשנה והירדן מן המורח יש לומר שהוא ירדן יריחו.

**פ"ה** ה"ב במשנה ומשרבו הפירות. בכפתור ופרח פי"ג בשנויים.

**פ"ה** ה"ב במשנה היה הדבר. בד' אמשט' היה בדבר וכו' ותנאי היה (ליתא) וכו'.

**פ"ה** ה"ב אמר ר"ה וכו'. עי' בר"ש. וברדב"ז הנ"ל ובירושלמי אמר ר"ה בראשונה היו עושין בטהרה יין (יין בטהרה) לנסכים וכו' מהלך יום אחד (ליתא) לכל צד. וע"ש בכ"מ ובתוי"ט כאן. ובשרידי ירושלמי צד 106 שורה י"ב.

**פ"ה** ה"ב היה מעשר את השוק. צ"ל היה מעטר את השוק.

**פ"ה** ה"ב נקיי הוה שמש במגדל וצבעייא. בד' אמשטרדם נקיי היה שמש צבעיי. וצ"ל במגדל דצבעיי. עי' מ"ש באצוי"ר לשביעית צד 87 ע"ד דנקאי ספרא. ובערוך (ערך צמד) במגילת איכה גדר דרכי נקיי ספרא דמגדלא הוה צמיד עיית וכו' כלומר היה מטיב את הנרות וכו'. ובכת"י רומי במגדל צבעיה וכו' קנידלוי.

**פ"ה** ה"ב ואית דאמרין ספר הוה. באיכה רבה פ"ג פסוק גדר בעדי ואית דאמרי ספרא היה וכו'. ובמ"כ שם: ספרא פי' שמש ביה"כ וכן היו קורין את השמש ובירושלמי גרים והאי שמש וכו' עכ"ל. ואחד מתלמידים של הידוע היה שמו נקיי.

**פ"ה** ה"ב דמהלול. בכת"י רומי דמהללו.

**פ"ה** ה"ב בנות צפרי הוו סלקין שבתון וכו'. באיכה רבא הנ"ל הויין סלקן ושבחן בבית מקדשא וכו'. ובמ"כ שם ושבחן בירושלמי גרים ושבתן ומוכח התם וכו' כי כן עיקר ומ"מ גי' הספר אין למוחקו.

**פ"ה** ה"ב בנות לוד היו לשות וכו'. מלבד לוד בדרום א"י היה עוד עיר לוד קרוב לירושלים, שלעיר לוד זאת כוונו בירושלמי (תענית פ"ד ה"ח) איכן שרפה ר' אחא אמר במעברתא דלוד. ובפסיקתא ויללה מן המשנה זו לוד שהיא משנה לירושלים. ובאוצר טוב (ג' 37) ומשם באנו לכפר לור.

**פ"ה** ה"ב פסקת תורתי' קומוי וכו. באיכה רבה הנ"ל ערקת תורתיה נפק וגו'. ובמחזור ויטרי (צד 316) כי ההוא דהוה פרי בתר תורתיה במדרש איכה רבתי. ועי' בערוך ערך פר ד'. ובמתנות כהונה באיכה רבא שם: ובירושלמי גרים הכי פסקת תורתי קמיה הויה פרייה, והוא פרי עד דהשתכח.

יהיב

יהיב בבבל, א"ל אימת נפקת א"ל יומא דין, א"ל בהדיית' אתית' א"ל בדא, א"ל אתי חמי לן נפיק בעי מחמי לון ולא חכים בהדיא ע"כ (בירושלמי) והרואה יראה לעינים שטוב; להגיה כך עכ"ל. ולפנינו בשנויים.

פ"ה ה"ב ולא חכים בהיידא. בכת"י רומי בהיידא איסרטא.

פ"ה ה"ב מחילות היו וכו'. במעריך (ערך דרך) בירושלמי מחילות היו וכו' ע"ש.

פ"ה ה"ב זאת אומרת שב"ה עתיד להיבנות. וכו'. עי' תוי"ט. וכבר התעוררו כמה מהאחרונים בזה.

פ"ה ה"ג הילולים בקודש. בד"א: קדש הילולים הרי הוא (ב' מלות ליתא) וכו'.

פ"ה ה"ג תני מגיד. בפאה פ"ז ה"ז בד"א: תני קודש (ליתא) מגיד וכו'.

פ"ה ה"ג מתמנעין דרבנין. בכת"י רומי מתמנעין רבנין.

פ"ה ה"ג ואם גאל יגאל איש וגו'. בפי' ר"ש משאנץ לתו"כ קדושים פ"ה ה"ח ובג"מ מע"ש בפ' בתרא קאמר טעמא דב"ש דכתיב גאל יגאל איש ממעשרו חמישיתו וגו' פרט לנטע רבעי שאין חייבים עליו חומש.

פ"ה ה"ג על דעתיה דר' וכו'. בתוס' ר"י ספאריז בברכות ל"ה ע"א ואומר רבי שיש בענין זה בירושלמי דמע"ש פ"ה דקאמר התם וכו' ע"ד דרבנן וכו'. ועי' באצוו"ר בפאה צד 65 שורה מ"ב.

פ"ה ה"ג כן רי"א לא למדו נטע רבעי אלא ממע"ש בסוריא. צ"ל אלא ממע"ש כמה דתימר אין מ"ש בסוריא ודכוותה וכו'.

פ"ה ה"ג כמה דתימא אין מע"ש בשביעית. בתוס' ב"ק ס"ט ע"ב ד"ה קודש ורבינו חיים תירץ וכו' והביא ראיה מירושלמי דמע"ש פ"ה דקאמר מה דאת אמרת אין מע"ש ניהג בשביעית דכוותיה וכו' ע"ש. ובר"ן רה"ש סי' תתקל"ב אבל הרמב"ם ז"ל כתב בפ"י מה' מ"א שאין רבעי נוהגת בחו"ל כלל אפילו בכרם אלא אוכל פירות שנה רביעית בלא פדיון כלל ולמד הרב ז"ל דבר זה קל וחומר מסוריא שאעפ"י שמעשר ושביעית נוהגין בה מדבריהם אין רבעי נוהג בה וכ"ש בחו"ל וסוגיית הירושלמי בפ"ה ממע"ש מוכחת כדבריו עכ"ל.

פ"ה ה"ג חיפה שאל וכו' אלא ממעשר. צ"ל אלא ממעשר שני.

פ"ה ה"ג לא למדו תרומת תודה אלא מתרומת מעשר. במנחות ע"ז ע"ב. דנין הרומה וכו' וכתיב בתרומת מעשר ממנו תרומה תרומה לגז"ש וכו'.

פ"ה ה"ג ריבר"י וכו' אלא ממעשר. צ"ל אלא ממע"ש.

פ"ה ה"ג והיא בשיטת בני. בד' אמשט' והוא בשיטת אבוי.

פ"ה ה"ג בשיטת בני סוריא. בב"א: בשיטת אבוי, סוריא למידה וכו'.

פ"ה ה"ג כתיב ובשנה החמישית וכו' הרי את וכו' · לפלא מדוע לא נזכרה במס' מע"ש מהמחלוקת שנשנה בירושלמי סוטה פ"ח ה"ה אימתי הוא מחללו ברביעית ובחמישית, מסתברא בחמישית וכו' ורבנן דקיסרין אמרין לא מסתברא אלא ברביעית דכתיב ובשנה הרביעית וגו'? וידוע מה שהשיגו הראשונים על הבה"ג (הנדפס מכבר) ה' ערלה ופירי בשנת ד' בתר, דנפיק להו אסור למיכל מיניה עד דנפקא רביעית ואתיא חמישית. וסותר הבה"ג עצמו למ"ש לעיל (שם) ופירי דפרדיסי דארבעי שנין אסור למיכל מיניהו עד דפריק להו . וכ"ה בס' היובלים (ז', ב') וישמרהו עד השנה החמישית. ועי' בשאלתות סי' ק"א מכת"י ובעמק שאלה, שם.

פ"ה ה"ג אתיא דרי"ה כמה דר"י. בד"א: אתיא דרי"ה כר' יהודא כמה וכו'. ובכת"י רומי ליתא מן כמה וכו' עד הגלילי.

פ"ה ה"ג לא סוף דבר וכו'. בשו"ת מהרימ"ט ח"א סי' כ"ד כמו שאמר

בירושלמי דמע״ש פ״ה גבי פירות חמישית לא סוף דבר הלכה זו אלא כל הלכה שהיא רופפת בידך (בב״ר) וכו׳. ועיל לעיל פאה פ״ז צד 68.

פ״ה ה״ג אלו אמר כב״ש · מלת אמר ליתא בכתיי רומי.

פ״ה ה״ג כלום למדנו. בכתיי רומי כלום למדו.

פ״ה ה״ג אמר ר׳ יודה. בכת״י רומי אמר ר׳ יונה.

פ״ה ה״ד במשנה פודין נטע רבעי. בכתי״פ כרם רבעי ועי׳ באו״ז ח״א שכ״ו. ובאגודה כיצד פודין כרם רבעי וכו׳.

פ״ה ה״ד במשנה מניח את הסלע וכו׳. וכן הוא בד׳ אמשט׳. ובכתי״פ מניח את הסל וכו׳ להוציא הוצאות (יציאות) וכו׳. ובמתניתא דב״מ מניח את הסל וכו׳ יצאות סביתו וכו׳. ובס׳ כריתות (סי׳ פ״א) מניח הסל עפ״י שלשה וכו׳. וכ״ה באגודה ובשו״ת מהרי״ קולין סי׳ צ״ה.

פ״ה ה״ד במשנה הנלקט מזה · בשו״ת מהרי״ק הנ״ל על זה.

פ״ה ה״ד לפדות לו בסלע לוקח לו בסלע. בס׳ כריתות הנ״ל מצינו לשון פדיון שר״ל קנין וכו׳ לפדות לו בסלע ע״מ להוציא יציאות סביתו וכו׳ לפדות ר״ל לקנות כדמפרש בירושלמי. ובפי׳ ריבמ״צ גרסינן כן היא מתני׳ (ג׳ מלות ליתא) לוקח לו בסלע וכו׳· ועי׳ במשנה פסחים פ״ז ג׳ שאין מוכרין מע״ש בירושלים ושם בגמרא ביני מתניתא אין פודין וכו׳. ובאצוי״ר שם צד 97.

פ״ה ה״ד איסתוננסין. במוסף הערוך בל״ל טמונים על דברי העיר.

פ״ה ה״ה במשנה בין שהוא שלו. בקדושין נ״ד ע״ב בין משלו וכו׳.

פ״ה ה״ה כתיב מקצה וגו׳. ספרי (תבוא) בשנויים. ובפי׳ ר״נ גאון בברכות (ב׳ ע״א) ותנא בשאר ספרי דבי רב וכו׳. ובר״ש מע״ש (פ״ה ו׳) מפרש בירושלמי וכו׳ וברא״ש ירושלמי יכול כיון שהגיע רה״ש וכו׳ ע״ש. וברדב״ז (מע״ש פי״א ה״א) ומפרשים בירושלמי וכו׳ יכול כשהגיע ברה״ש השלישית (או קורא אני רה״ש יכול כיון ברה״ש, ובד׳ אמשטרדם: יכול ברה״ש כיון) את חייב לבער וכו׳ יכול בראשית של שביעית (רביעית) וכו׳. ועי׳ ביראים הנדפס מ[illegible] סי׳ רס״ד.

פ״ה ה״ה שאינו מעכב ודאי ברביעית. צ״ל שאינו מעכב וידוי.

פ״ה ה״ה ביני מתניתא בשנה ההיא. עי׳ בס׳ ספרי דבי רב (ר׳ רכ״ב ע״ב).

פ״ה ה״ה אין מוציאין. בכתיי רומי אין נותנין מעשר לכהונה.

פ״ה ה״ה בכ״ד מקומות נקראו הכהנים לויים. ירושלמי סוטה פ״ז ה״ד ובבלי בבמה מקומות. ובפירש״י יהושע ג׳ ג׳ הגי׳ במ״ה מקומות וכו׳. ובפיהמ״ש להרמב״ם בריש מדות הרי קורא הכהנים לויים במקומות רבים וכו׳. ועי׳ במבוא לסע״ר שלי צד 105 ובערוך ערך עשר שהלשון כ״ד לאו דוקא.

פ״ה ה״ה והכתיב והלוים יעלו את המעשר. לפנינו בנחמיה י׳ ל״ט והלוים יעלו את מעשר המעשר.

פ״ה ה״ה ר׳ יונה יהב מעשרוי וכו׳. בשטה מקובצת בב״מ י״א ע״ב דאמרינן בירושלמי ר׳ ינאי (ר׳ יונה) הוה יהיב מתנת׳ (מעשרוי) לר׳ אחא, לאו בגין דהוה עני (כהן) אלא דלעי באורייתא. תוס׳ חיצוניות.

פ״ה ה״ה ר׳ הונא לא נסב מעשר. בבבלי גיטין נ״ט ע״ב רב הונא קרי בכהנא וכו׳. ובמדרשים מצינו ר׳ הונא הכהן, ר׳ אבא הונא הכהן. עי׳ סדר הדורות.

פ״ה ה״ה ר׳ חייא בר בא הורי על גרמיה לצאת לחו״ל בגין דלא מיסב מעשר. בשביעית פ״ג ה״א סילני שאל לר״ח בר בא וכו׳ ר״ח אמר שרא ליה

והוון

והוון אמרין דו נסב מעשר והורי על גרמיה לצאת לחו"ל דלא למיסב מעשר ומ"ש כאן: שאל בר נש. אולי צ"ל משום בר נש.

פ"ה ה"ה לר"ש ב"נ שאל לר"י וכו' ומה דנפל לשבטך נפל לך. כעין זה בתרומות פ"ה ה"א ר"ש בר נחמן בעא קומי ר"י מהו להדליק א"ל אדליק ומה דנפיל לשבטך נפיל לך.

פ"ה ה"ה ר' ינאי מפקד לקריבוי כד תהווין חכרין ארע וכו'. בחלה פ"ד ה"ז לא חייב ר' ליעזר אלא בחכירי בתי אבות כגון מהלל דבית ר'. אבל באו"ז ח"א סי' ר"ן כגון מהלין דבית ר' ינאי וכו' מה נפיק מבינהון אריסים לשעה וכו'. ועי' באצוי"ר לחלה צד 148.

פ"ה ה"ה שאין מוציאין שלו מידו. בסמ"ג עשין קל"ה אמרינן בירושלמי דמס' מע"ש אין מוציאין המעשר מיד הלוים שנאמר כי תקחו מאת בנ"י את המעשר וכו'. ובשער המלך ה' מעשר (פ"א ה"כ) מודה שאין מוציאין מידם מ"מ תקחו וכו'.

פ"ה ה"ה דאמר ר' ליעזר כי תקחו וכו'. לעיל דמאי פ"ה ה"ט. ובבאור מהר"י קורקוס (מעשר פ"א ה"ד) דאין מוציאין מן הכהנים וכו' מדכתיב כי תקחו וכו' וההיא דרשה ככ"ע אתיא כדאיתא בהדיא בירושלמי דמע"ש.

פ"ה ה"ה איתפלגון ר' יהושע בן חנניא ור"ל ב"ע. בבבלי יבמות פ"ו ע"ב לא נזכר כלל מר' יהושע ב"ח. ובדבר זה אם נותנים מעשר לכהנים או ללוים מחולקים גם פילון ויוסף הכהן. יוסף (בחיי יוסף ובשאר מקומות מכפריו) יאמר שהמעשר לכהנים וללוים, ופילון (2 .336) סותר את עצמו בזה.

פ"ה ה"ה ואשה נכנסת לעזרה. בירושלמי קדושין פ"ב ה"ז ואשה נכנסת היא לעזרה? ובבבלי קדושין נ"ב ע"ב וכי אשה בעזרה מניין. וע"ש בתוס' ד"ה וכי ובבבלי יומא ס"ט ע"ב אמר רב חסדא בעזרת נשים. עי' ר"ס שם. ויוסף במלחמותיו (2. 5. 5) יאמר: אחד משני שערי מזרח התעתדו להנשים כי דרך השער ההוא תבואנה הנשים אל העזרה וכו' ודרך יתר השערים לא נתן להן רשיון לבוא וכו' והעזרה ההיא היתה בית תפלה לנשי ישראל וכו'.

פ"ה ה"ה א"ל אין שלח תלמידיה א"ל אתם כתיב. בסדר הדורות (62) ואמר בעל הגינה דלמא ישלח שלוחא שאינו כהן יכנס דרך פתח ההוא א"ל ר"ע שתאמר כתיב אתם ר"ל שיקח בעצמו לא ע"י שלוחו.

פ"ה ה"ה מרצעה דעקיבה בן יוסף בא לכאן. בבבלי יבמות פ"ו ע"ב נאמר שראב"ע אמר: עקיבא בתרמילו ואנא חיי. ובסה"ד הנ"ל שמע ראב"ע ואמר תחבולות ר"ע בא לכאן וכו'.

פ"ה ה"ה בשרותה בעיא וכו'. עי' מ"ש באצוי"ר ביצה צד 22.

פ"ה ה"ו במשנה ערב יו"ט הראשון של פסח. וכ"ה בד' אמשטרדם. אבל בכת"י פ"ב ובמתניתא דב"מ ערב יו"ט האחרון של פסח. וברמב"ם (מע"ש פרק י"א ה"ז) וערב יו"ט האחרון היה הביעור וכו'. וע"ש ברדב"ז. ובכסף משנה בפרק בתרא וכו' ובספרינו כתוב ערב יו"ט הראשון וכו'. ובשו"ע יו"ד (של"א סעי' קמ"ג) וערב יו"ט האחרון וכו'. ועי' בכפתור ופרח פרק מ"ב (צד תקס"א) ובתוי"ט וביראים הנדפס מכת"י סי' רס"ד.

פ"ה ה"ו במשנה ומעשר עני לבעליו. בכת"י פ"ב ומע"ש לבעליו. ובתוס' קדושין כ"ו ע"ב ד"ה מעשה וכן משמע במשנה (כצ"ל, ובתוספתא ליתא) דקתני כיצד מצות (ליתא) ביעור נותנין תרומה ותרומת מעשר לכהן (לבעליה) מע"ש ומעשר עני לעני (לבעליו) ומתבערין (מע"ש והבכורים מתבערים בכ"מ). ובתוס'

ב"מ י"א ע"א ד"ה עישר כדתנן בהך דמע"ש נותן תרומה ותרומת לכהן . ובח' הרמב"ן יבמות ע"ג ע"ב תרומה ותרומת מעשר לבעליו (לבעליה) וכו' ומעשר זכו' בכל מקום כלומר ושורפין או אוכלין קודם זמן וכו'.

פ"ה ה"ו במשנה רש"א הבכורין. בכי"פ רש"א אף (ליתא) בכורים נתנין וכו'.

פ"ה ה"ו הכל מודין בפת. עי' בר"ש . ובבאור מהר"י קורקוס (מע"ש פי"א ה"ו) בירושלמי הכל מודים בפת ושמן שצריך לבער, הבלין ויין שאין צריך לבערם (שהוא כמבוער). וברדב"ז שם: ביין והבלין שהם כמבוערים וכו'.

פ"ה ה"ו וצרת הכסף בלבד בידך. בר"ש ובראב"ש: ומפרש בירושלמי מ"מ דר"ש וצרת הכסף בידך ובלבד בידך. ובתוי"ט ונ"ל דהכי פירושו דבזמן שאתה מניחו בידך כלומר במקומך וכו'.

פ"ה ה"ו מהו מועיל. בר"ש מה מועיל וכו' ע"ש.

פ"ה ה"ו ר' הילא בשם שמואל זאת אומרת. בר"ש ובירושלמי פריך ולא טבל הוא כלומר דאפי' וכו' ומשני ר' זירא (ר' הילא) בשם שמואל יאות הוא אומר שטבל קרוי קודש וכו'. ובראב"ש: ומשני ר' שילא וכו'.

פ"ה ה"ו מעשה בר"ג והזקנים. וכ"ה בירושלמי סנהדרין פ"א ה"ג ובתוספתא שם פ"ב אבל בבבלי סנהדרין י"א ע"ב ליתא מלה והזקנים וע"ש ששם הגי' די"א משום ר"ש ב"ג וכו' וע"ז תא חזי מאי איכא בין תקיפאי קדמאי וכו'. זלפי הירושלמי אין מזה הוכחה. ובמדרש תנאים (צד 176) בהוספות.

פ"ה ה"ו יוחנן הכהן הסופר. בכל המקומות הנ"ל ליתא מלת הכהן.

פ"ה ה"ו הסופר הלז. בתוספתא הנ"ל הסופר הלה, ובכת"י אחר: הלך לפניהם.

פ"ה ה"ו מן מעטני זיתאי. במלאכת שלמה: ממעטני זיתיא.

פ"ה ה"ו וגוזלייא דקיקין. בירושלמי ובתוספתא ובבלי סנהדרין הנ"ל הוספה: זומנא דאביבא לא מטא. אבל בתוספתא שם מקודם: ר' ינאי אומר משום רשב"ג שהיה אומר בגוזלייא רכיכין ובאמריא דעדקין, ולא נזכר מזמנא דאביבא לא מטא.

פ"ה ה"ו תלתין יומין. בתוס' רה"ש י"ט ע"ב ד"ה אדר ובירושלמי דמגלה איכא פלוגתא דקאמרינן התם עוקבא אשכח תרין אגרין, בחדא כתיב ושפר זכו' תלתין יומיו ובחדא כתיב ושפר וכו' מוסיפין על שתא ירח יומין מ"ד תלתין יומין אדר הראשון תוספת וכו'. ועי' אצוי"ר במגלה צד 19.

פ"ה ה"ו איתפלגון ר' ירמיה ור' יוסי. בפיאה פ"ה ה"ו ר' יונה ור' יוסי והיה כתוב ר"י. ופתרו מעתיק אחד ר' ירמיה. וצ"ל ר' יונה. ועי' אצוי"ר לסוכה 90 שור' 27.

פ"ה ה"ו אם רצה להחזיר יחזיר. בפאה הנ"ל לא יחזיר וע"ש מ"ש בזה.

פ"ה ה"ו לצדדין. צ"ל היא מתניתא מתניתא פליגא וכו'.

פ"ה ה"ו דתנינן תמן עישור וכו'. מה זה תמן? הלא משנה מ' בפירקין היא?

פ"ה ה"ו עישור אחד וכו'. במשנה הנ"ל בשנויים. ומ"ש בתוס' ב"מ י"א ע"א ר"ה עישור כדאמרינן בירושלמי דמע"ש מצא פירות בשדה וכו'. לפנינו ליתא ורק איתא במעשרות פ"ג ה"ג.

פ"ה ה"ז במשנה שנת הביעור. בכי"פ שעת הביעור.

פ"ה ה"ז במשנה צריך לחללן. בכי"פ צריך לחללו על הכסף ובה"א אחד על הכסף (שהן כסף) ואחד על הפירות (שהן פירות). ובמתני' דב"מ צריך לחללו וכו'.

פ"ה ה"ז ויתודה בי"ט הראשון וכו'. בפי' ר"נ גאון בברכות ב' ע"א בגמ' דבני מערבא ויתודה ביום ראשון של פסח כדי שיהא לו לאכול בפסח (ברגל) זכו' ובילקוט שמעוני עה"ת ר' תתקל"ח במנחה ביו"ט (כר' אחרונים הגיהו:

האחרון

האחרון וזה כגי' המשנה הנ"ל) היו וכו' ויתורו (ויתודה) בי"ט וכו' ויתורה בשחרית עד המנחה מותר לאכול (ע"כ מצוה הוא לוכל) ועי' בר"ש ובראש וברדב"ז וכ"מ ה' מע"ש פי"א ה"ז.

**פ"ה** ה"ז מאן לא תנא ביכורין ר"ש. בפי' ריבמ"ץ דייקינן מדלא תנן במתני' בכורין מתני' רבנן ולא ר"ש רישא ר' שמעון וסיפא רבנן ומסתבר רבולה ר"ש וכו'. ולפנינו אינו מבואר זה יפה.

**פ"ה** ה"ז נשרף טיבלו. רמב"ם מע"ש פי"א הי"ג וע"ש ברדב"ז ובשו"ע יו"ד של"א.

**פ"ה** ה"ז אפילו הקדים תפילה של ראש וכו'. עי' מ"ש באצוי"ר לחגיגה צד 67.

**פ"ה** ה"ז חלה על כל. בחלה פ"א ה"י חלה על הכל.

**פ"ה** ה"ז אם להביא לו ארון ותכריכין וכו'. ספרי תבוא סי' ש"ג. ובספר המצות להרמב"ם (מצוה קנ"ב) ולשון ספרי ולא נתתי וכו'. ובתוס' יבמות ע"ג ע"א ד"ה נכסי וקשה דבירושלמי אמר בהדיא לא נתתי ממנו למת, מה אנן קיימין אם להביא לו ארון ותכריכין וכו' והא דדריש בירושלמי לא נתתי לסת ליקח לו ארון ותכריכים לחי נמי אסור אסמכתא בעלמא הוא וכו' ועי' בחירושי הרמב"ן ביבמות שם ובתוס' ב"מ נ"ג ע"א ד"ה והן. ובתוס' ע"ז ס"ב ע"ב ד"ה העלה והא דאיתא בירושלמי שאסור ג"כ לחי דומיא דמת ומפיק לה מקרא אסמכתא בעלמא הוא. ובתוס' הרא"ש קרושין נ"ו ע"א ובירושלמי דמס' מע"ש ובמס' שבת דריש לא נתתי וכו' אע"ג דהירושלמי קאי אקרא, אסמכתיה בעלמא נקטיה. ועי' אצוי"ר שבת צד 119.

**פ"ה** ה"ח במשנה אמר ר"י וכו'. עי' תוס' סנהדרין י"א ע"ב ד"ה מן.

**פ"ה** ה"ח ר' הונא בר אחא. לפני הראשונים הנ"ל הגי' אמר ר' מנא בר אבא. ולא נזכר במקום אחר. ובתנחומא הישן תצוה י"ג ר' מנא בר' וב"ה בס' והזהיר (ח"א ק') ואולי הוא ר' מנא בר אבא. וגם נזכר ר' מנא מקסרי ויק"ר פט"ז אות א' ואולי הוא ר' מנא ב"א. ולכל אלה אין זכר בהסדר הדורות.

**פ"ה** ה"ח ר' הונא בר אחא בשם ר"א. בבאור מהר"י קורקוס (מע"ש פי"א הט"ו) ואמרו בירושלמי אמר ר' מנא בר אבא בא וראה כמה גדול כחה של צדקה שכל השקפה שבתורה לרעה וזו לטובה (וי"ג מלות ליתא) וכו'. וכ"ה בר"ש (ד' ראשון) אבל בראש כגי' הדפוס.

**פ"ה** ה"ח שכל השקפה שבתורה ארורה וכו'. הלשון שכל השקפה וכו' זה שלא בדיוק. שיש השקפה בתורה בלשון ברכה. והלשון שכל השקפה שגרת הלשון הוא כמו שמצינו במדרש שמואל (פכ"ג) כל מקום שנאמר מים יין הוא.

**פ"ה** ה"ח השקפה שבתורה ארורה וזה בלשון ברכה. בסדר אליהו רבה פי"ח אין השקפה אלא ברכה שנאמר השקיפה ממעון קדשיך מן השמים וגו' ועי' בפירש"י דברים כ"ו ט"ו ובילקוט המכירי משלי ל' ד' ובמגן אבות להרשב"ץ (פ"א ג') ובירושלמי אמרו כמה גדול כח של צדקה שכל השקפה לשון ארור (ארורה) וכו' ועי' בר"ש ורא"ש.

**פ"ה** ה"ח ולא עוד אלא שכתוב בה היום הזה תניי יומא. עי' תנחומא הישן (הבוא) ובפסיקתא (קצ"ד ע"א) ובילקוט שמעוני עה"ת (ר' השפ"נ) אר"י בר"ם כתיב השקיפה ממעון וגו' ומה כתיב בתריה וכו' הקב"ה מרמז להן לישראל ואומר להם תמנין יומיא ואתם הדבקים וגו'. ועי' בו"ר שם.

**פ"ה** ה"ח ר' אבהו אמר אתפלגון וכו'. בבבלי ברכות י"ז ע"ב רב

ושמואל

ושמואל ואמרי לה ר' יוחנן ור' אלעזר וכו'. ומובא הירושלמי בילקוט המכירי זכריה (צד 48) ובישעיה צד 162 וע"ש.

**פ"ה** ה"ח רב הוה ליה כיתן. בחולין פ"ה ע"ב ר' חייא נפל ליה יאניבא בביתניה אתא לקמיה דרבי. ובילקוט המכירי ישעיה מ"ו י"ב ובכי' כת"י מקדמון אחד (מובא בדקדוקי סופרים חולין שם) הגי' רב הוי ליה פשתן (בילקוט: כיתן) ולקה ושאל לר"ח וכו'. ובירושלמי ב"מ פ"ה ה"ז ר"ח רובה הוי ליה כיתן וכו' ושם פ"ו ה"א ר"ח רובה אגר חמרין למיתא ליה כיתן וכו'.

**פ"ה** ה"ח א"ל נבילה ולמה לא א"ל טריפה. בחולין שם כי אתא רב דימי אמר צא וטרוף א"ל כי אתא רבין אמר צא נחור. ובילקוט הנ"ל א"ל נבליה, ולמה לא א"ל טרפיה וכו'.

**פ"ה** ה"ח דר' מאיר אמר. וכ"ה בילקוט הנ"ל אבל בכת"י הנ"ל בגין דר' אמי.

**פ"ה** ה"ח ורב כהדא. בילקוט הנ"ל ותייא כהדא, וגי' הילקוט ראיה שהמלה ורב מוספת למעלה: בזכות ר"ח הגדול ובניו ורב. ובמס' חולין ירושלמי הנדפס בימינו (ד' נ"ב ע"א) מובא כל המאמר מכאן כנוסח הדפוס.

**פ"ה** ה"ח שכל באי העולם באין בצדקה ואילו באין בזרוע. בילקוט המכירי הנ"ל כל העולם נזונין בצדקה ואלו נזונין בזרוע, וחד אמר כל העולם כלו נזון בזכותם וכו'.

**פ"ה** ה"ח כגון מר זוטרא. מר זוטרא היה חבר לרב אשי ומה שנזכר כאן ממר זוטרא אין זכר בבבלי. ונזכר בירושלמי נדרים פרק נערה ה"י ר' בא בר זוטרא.

**פ"ה** ה"ה תנו למחלוקת. בד"א: תני למחלוקת ניתנו. ובכת"י רומי תניא. ובמכות פ"ב ה"ז תני ר' יודה אומר למחלוקת ניתנו רבי אומר (צ"ל רב"י, ר"ת: ר' יוסי) לבית דירה ניתנו ועי' בסוטה פ"ט ה"ב.

**פ"ה** ה"ח אתיא דר' יודה כר' יוסי ודר' מאיר כדעתיה. במכות הנ"ל ותייא דר' יוסי כר' יודה ודר"מ כדעתיה דתנינן מעלות היו שכר ללויים דברי ר' מאיר (דברי ר' יודה וכן מפורש במשנה מ"ז במכות פ"ב) ר' יהודה אומר (ר' יוסי אומר, ובמשנה מכות הנ"ל מפורש ר' מאיר אומר, וכצ"ל) לא היו מעלות שכר ללויים. ועי' במלאכת שלמה ובשנות אליהו.

**פ"ה** ה"ט במשנה מי שהיו פירותיו. בתוס' קדושין [illegible] ע"ב ד"ה מעשה מו שהיה פירותיו צבורים (ליתא) ורחוקים (רחוקין) ממנו צריך לקרות להם (להן) שם וכו'. ובתוס' ריד"א בב"מ י"א הכי איתא רישא דמתני' בפ"ב דמע"ש מי שהיו פירותיו בעיר אחרת והגיע שעת הביעור (פירותיו רחוקין ממנו) צריך וכו'. ועי' בס' הישר לר"ת סי' תע"ח.

**פ"ה** ה"ט במשנה אמר רבן גמליאל. בס' התרומות (שער מ"ג) מעובדא דרשב"ג ור"י וכו'.

**פ"ה** ה"ט במשנה נהון ליהושע. בפי' רבינו חננאל בב"מ י"א ע"ב נתון ליהושע בן לוי. וסתם ר' ירושע הוא ר' יהושע בן חנניה. בן זמנו של רבן גמליאל. ובשו"ת הרשב"א (ח"א, סי' תתקל"ד) לרבי יהושע. ועי' ברא"ש ב"ב פ"ה סי' ט"ז.

**פ"ה** ה"ט במשנה נהון לעקיבה. לעיל פ"ד ה"ו לעקיבה בן יוסף. וכן בערוך (עקיבה) ובשו"ת הרשב"א (ח"א, אלף קמ"ה) לעקיבה ב"י וכו', נתון לר' (ליתא) אב"ע וכו'.

**פ"ה** ה"ט לא יאכלו בתרומה. במש' ו' ביבמות פ"ט לא יאכלו לא בתרו' ולא במעשר.

**פ"ה** ה"ט הוה הוא אומר. ביבמות פ"ט ה"ו הוי הוא דאמר.

**פ"ה** ה"ט ומעשר ראשון בפיתה. מלה אחרונה ליתא בכ' אמשטרדם.

**פ"ה** ה"ט ומע"ש בעון טבל. ברמב"ם (מע"ש פ"א הי"א) שמע"ש חמור

שהרי

שתרי הוא קרש וכו'. ובהשגות הראב"ד שם ואפילו אחר הרוב אין לילך באיסורי טבל אלא בדמאי פ"ה ממע"ש ירושלמי עכ"ל. ועי' ירושלמו מעשרות פ"ה ה"ב ע"ד דר"י דו אמר אין הטבל בטל ברוב וכו'.

פ"ה ה"ט עד השקיפה היו אומרים קול נמוך. בשרידי ירושלמי (222) השקיפה היו אומרין בקול גבוה מיכן והלך היו אומרין בקול נמוך.

פ"ה ה"ט ובהסרותם תלן עיני. במאירי לסוטה (מ"ז ע"ב) והוא שאמר ובתלמ' המערב ובהסרותם תלן עיני כלומר מלשון לינה כלומר שאני מסתיר פנים מהם כישן וכו'.

פ"ה ה"ט המזבח טריפות. בסוטה פ"ט הי"א את המזבח נבילות.

פ"ה ה"ט טבעות רחבות. מלת טבעות ליתא בכת"י רומי ועי' בפי' רבינו חננאל בסנהדרין מ"ח ע"א ירושלמי אילין דחבטין הורא וכו'.

פ"ה ה"ט לשאול על דמאי שהעמיד זוגות. בתוספתא סוטה פי"נ (הוצאת צ"מ) אף הוא גזר על הוידוי (בכת"י אחד: הוראי) וביטל את הדמאי וכו'. ובבבלי סוטה מ"ח ע"א אף הוא בימל את הוידוי וגזר על הדמאי וכו' ומהירושלמי שהעמיד זוגות נראה כגי' התוספתא שביטל את הדמאי לפי שע"י מעשה הזוגות שנזכרו להלן בירושלמי, לא היה שום דמאי. ויש שגורס: זוגות, ולא נראה.

פ"ה ה"ט שליש למכרי. בכת"י רומי לזכרי.

פ"ה ה"ט סליק למדין בירושלים עד דתלת איגדן וכו'. בסוטה הנ"ל סלק למידון וכו' איגרן. ובירושלמי כתובות פ"ט ה"י אנן משלחין בתריה תלת איגרן וכו'. ובתוס' כתובות פ"ח ע"א ד"ה ורבא ואיכא נמי בירושלמי וכו' דמשלחין בתריה ג' איגרין וכו'. ובהג"מ ה' מלוה פי"ג ה"א ובירושלמי וכו' דמשלחן בתריה תרתי תלת אגרין ובשו"ת מהר"י קולון סי' ק"י ואיכא נמי בירושלמי שלשה אגרות וכו'. ועי' ירושלמי שבועות פ"ו ה"מ. ובנדרים פ"ו ה"מ שלח ליה רבי (בשו"ת יוסף אומץ סי ל"ד נראה דגרסינן רבן גמליאל וכו' כמו שהביא הנוסחא בספר יוחסין וכו' תלת איגרן וכו'.) ובסנהדרין פ"ג ה"ט אדם ששלחו אחריו ב"ד שלשה פעמים ולא בא וכו'. ומובא בפי' ר"ח סנהדרין ל' ע"א.

פ"ה ה"ט אלעזר בן פחורה. בבבלי קרושין ס"ו ע"א אלעזר בן פועירה. ובמלאכת שלמה מביא מירושלמי כאן אלעזר בן פועירה. ובקול יהודה (בכורי מ"ג ס"ה) הגי' אלעזר בן פנטירה. ובד' אמשט' כאן: אלעזר בן פתורה. ובמלאכת שלמה: המעשרות בזרוע ולא היו מניחין השליש ליכנס לאוצר ונמנעו העם בראותם זה מלהביא את המעשר עוד אל בית האוצר (י"ז מלות ליתא) וכו' והיה ספק (ספיקן בידן) בירו של יוחנן וכו'.

פ"ה ה"ט ויהודה בן פתירה. בירוש' סוטה הנ"ל ויהודה בן פכורה. ובקדושין הנ"ל ויהודה בן גדידיה. ובקול יהודה הנ"ל ויהודה גרירא ובכת"י רומי ליתא לזה.

פ"ה ה"ט ר' חסידא שאל. אולי צ"ל ר' שמעון חסידא שנזכר בברכות פ"ד ה"ו ובפ"ו ה"א ובכ"מ. וגם לעיל בבכורים פ"א ה"ד (137) הראיתי שחסר שם ר' שמעון חסירא ויש בירושלמי (נדרים פ"ח ה"א) גם ר' בא חסידא.

פ"ה ה"ט דמאי דמי תקן, דמאי לא תיקן. בירושלמי שבת פ"ב ה"ו דמאי דמיתקן, דמאי לא תקן. ובעירובין פ"א ה"ו דמיי התקן לא תקן. ובסוטה פ"ט הי"א דמאי, דמי תקין ומי לא תקין, ובפי' ר"נ גאון בברכות מ"ו פי' בתלמוד א"י וכו', דמי תיקן ומי לא תיקן כלומר שיש בו ספק אם הוציא ממנו מעשר אי לא. ובערוך ערך דמאי ובגמ' דב"מ מפורש דמי תיקן דמי לא תיקן. ובסמ"ג עשין קל"ה (ד' רפ"ב) ומפרש בירושלמי דסוף מע"ש לשון

דמאי

דמאי דמי תיקן דמי לא תיקן. ובשו"ת בנימין זאב סי' תי"ד ופי' של דמאי הכי הוא דמי תיקן וכו' כדאיתא בירושלמי דמע"ש וכו' ושם (סי' ע"א ד' קל"ו) דפירשו דמי תיקן וכו' כדאיתא בירושלמי מע"ש וכו.

**פ"ה** ה"י במשנה במנחה בי"ט. במשנה שבמשניות במנחה בי"ט האחרון (ליתא). ובכפתור ופרח (פמ"ב) במנחה ביו"ט האחרון של פסח (ג' מלות ליהא). ובבאור מהר"י קורקוס במע"ש פי"א ה"א במנחה בי"ט האחרון וכו'. אבל בפי' רבינו חננאל בפסחים ל"ו ע"א כגי' דו"ו. וכ"ה ביראים הנדפס מכת"י סי' רס"ד.

**פ"ה** ה"י במשנה זה תרומה ותרומת מעשר. בפירש"י תבוא כ"ו ט"ו לרבות תרומה ובכורים: ועי' בתוס' יומא ל"ו ע"א ד"ה מעשר עני ובתו"י שם.

**פ"ה** ה"י במש' אינו יכול להודות. בספרי(תבא ש"ג)ובלקח טוב ובילק':אין בכך כלום

**פ"ה** ה"י במשנה ולא שכחתי מלברכך. בכת"י פ' לא שכחתי לא שכחתי מלברכך. ועי' בבלי ברכות מ' ע"ב ובגליון שם. ובפירש"י הנ"ל מלברכך על הפרשת מעשרות.

**פ"ה** הי"א במשנה באוני ממנו הא אם אכלו באנינה וכו'. וכן תרגמו יונתן ב"ע והירוש' בימי אבלא. וזה להוציא מדעת המתרגם השומרוני שתרגם: בממסכיניתא כאלו היה כתוב: בעוני. ועי' בבלי פסחים ל"ו ע"א ובפיר"ח שם.

**פ"ה** הי"א במשנה ולא נתתי ממנו למת ולא לקחתי. צ"ל לא לקחתי. ובחי' הרשב"א ביבמות ע"ד ע"ב ובספרי משמע דפליג בה תנאי דתניא התם ולא נתתי ממנו למת שלא לקחתי ממנו ארון ותכריכין למת דברי ר' אליעזר, ואיתא נמי במשנה מס' בכורים (צ"ל מע"ש) ולא מסיים בה דברי ר"א וכו' עכ"ל, וכדעת ר' אליעזר כן תרגמו יונהן ב"ע והירושלמי ועי' ביראים הנדפס מכת"י סי' שצ"ו. ובירושלמי שבועות פ"א ה"ב ראב"י אומר מתוך שאמר לא אכלתי באוני ממנו, יכול ישראל שאכל מעשר אונן או טמא יביא קרבן וכו'. ובירושלמי כאן לא נזכר מזה. ובסוטה פ"ה ה"ב אמר ר' יוסי ואפילו ראשון שבו אינו מחוור לא אוכל אין כתיב כאן אל אלא אכלתי אמר ר' אבא מרי מניין דכתיב בכל מצווהיך אשר צויתני כמי שאינו מחוור וכו'. וגם מזה לא נזכר כאן.

**פ"ה** הי"ב במשנה וברוחות. בכי"פ ובתניתא דב"מ ליהא. ובכפו"פ הנ"ל איתא.

**פ"ה** הי"ג במשנה שישראל וממזרים.בתוס' ר"י מפאדיו בברכות כ' ע"א ישראל ממזרין וכו'. ובילקוט עה"ת ר' תתקנט (מספרי) ישראל וממזרים מותרין וכו'. ועי' בז"ר שם.

**פ"ה** הי"ג במשנה אבל לא גרים. ברמב"ם ה' מע"ש פי"א הי"ז פסק כמשנתינו שגרים אינם מתודים שאין להם חלק בארץ והרי הוא אומר ואת האדמה אשר נתת לנו. אבל בה' בכורים פ"ד ה"ג הגר מביא וקורא וכו' וכבר האריך בזה בשו"ת שי למורא סי' צ"ד ד נ"ח ע"ד.

**פ"ה** הי"ג במשנה אף לא לכהנים וללוים בכתי"פ (הוצאת ידידי הרה"ח הר"ר י"ד מארקאן בהקדם ש"א) ובמתניתא דב"מ אף לא כהנים ולוים. וכ"ה בכפו"פ פמ"ב.

**פ"ה** הי"ג במשנה ערי מגרש. בכפו"פ הנ"ל: שדה מגרש ובירושלמי בכורים פ"ב ה"ב רי"א יש להן ערי מקלט.

**פ"ה** הי"ג במשנה העביר הודיית המעשר. במתניתא דבני מערבא בסוטה פ"ט משנה י"א העביר הוראת המעשר. אבל במתניתא דב"מ כאן: העביר הודית המעשר. ובאגודה (סוף סוטה) העביר וידוי המעשר.

**פ"ה** הי"ג במשנה את המעוררים ואת הנוקפים. בערוך (ערך נקף) בסוף מע"ש וכו' אף הוא ביטל את המעוררין ואת הנוקפין פי' היו מכין לפר בין קרניו כשבאין לשוחטו עדי שיפול.

פ"ה

פ״ה הי״ג במשנה עד ימיו. בערוך (פמיש) כל ימיו. ונוסחתינו יותר נוח. עי' בבלי מו״ק י״א ע״א עד ימיו היה פמיש וכו' עד ימיו אין מכאן ואילך לא וכו'. ולקמן בירושלמי בסוף הלכה ט' עד ימיו וכו' עד תחילת ימיו וכו' לא מסתברא עד סוף ימיו וכו'. ובער' (ערך בקר, בד' ראשון) ובפ״א דסוטה בגמ' ער פמיש.

פ״ה הי״ג במשנה ובימיו אין אדם וכו'. בכי״פ ועד ימיו אין אדם צריך לשאול על הדמאי. ועי' לקמן בסוף הלכה זו עד ימיו היה פמיש וכו' עד תחילת ימיו וכו'.

# מסכת ערלה.

פ״א ה״א במשנה אפילו אסר. מלה אחרונה ליתא בה״א לקמן שמובא המשנה.

פ״א ה״א כל עץ מאכל וכו'. עי' ברמב״ם מע״ש פ״י ה״ג. וברדב״ז שם: זגרסי' עלה בירושלמי וכו' אין אנו יודעים (אין יודעין) דבעץ (שבעץ) וכו' עץ (את) שהוא למאכל וכו' ובבאור מהר״י קורקוס שם את שנמעו (ליתא) למאכל וכו'. ובר״ש משאנץ בתו״כ קדושים פ״ג) ובגמרא קאמר טעמא ממשמע שנאמר וכו' אינו יודע וכו' לסייג ולקורות (ולעצים) פמור.

פ״א ה״א את שהוא למאכל חייב. באו״ז סי' ש״מ ירושלמי ר״י למד (ילמד) וכו' אלא (ליתא) כל (את) שהוא למאכל חייב. ובילקוט בק״א ר' יוסי למד (ר' יוסי ילמד) ובס' אדם וחוה (נתיב כ' ח״ב) בירושלמי ונטעתם וגו' כ״ש למאכל חייב ולא לקורות ולעצים. ובכת״י רומי ר״י למד.

פ״א ה״א אפי' חישב עליו לסייג. באו״ז ח״א סי' ש״ח חישב עליו לסייג יהא חייב פי' היכא שנטעו למאכל וחנם אפי' לאח״כ חישב עליו לעצים חייב דבתר נטיעה אזלי' ולא בהר מחשבתו דהאידנא.

פ״א ה״א ר' יונה למד. בילקוט הנ״ל ר' יורה למד.

פ״א ה״א תני רשב״ג וכו'. תוספתא ערלה. ובר״ש תניא וכו' ע״ש.

פ״א ה״א יאות אמר רשב״ג מ״ט דרבנין. בב״י (יו״ד סי' רצ״ד) ואמר רשב״ג מה טעמן דרבנין, וגי' הדפוס יותר נוח.

פ״א ה״א במשנה סדר נטיעתם. בפי' הראב״ד קדושים פ״ג מפרש בירושלמי במשנה סדר נטיעתם לכך לעצים ברוצף וכו' מקום שסייג (הסייג) מוכיח ברוצף שנוטע אותם רצופין זה אצל זה וכו'. ובפי' ר״ש משאנץ שם ובגמרא לעצים ברוצף פי' זה אצל זה שאין להם כח לגדל פירות וכו'. ובכת״י רומי ליתא מלת: במשנה. ובס' אדם וחוה (נתיב כ' ח״ב) בירושלמי שצריך שיהא ניכר בהן שנטעו לכך לעצים שנטען רצופין שלא הרחיק זה מזה כדרך שעושין לעץ מאכל, ולקורות שמשפה הענפים כדי שיתעבו ויהיו גסין ולסייג מקום הגדר וכו'. ועי' בב״ח ביו״ד סי' רצ״ד סעי' כ״ג.

פ״א ה״א ובא הלוי וגו' ממה שיש לך. ברדב״ז תרומה פ״ב ה״מ וילפינן פטורא דכל הני דגרסינן בספרי ובא הלוי וגו' בדבר שאין לו חלק ונחלה עמך הוא בא ונוטל וכו'.

פ״א ה״א הוא לקט היא שכחה היא פאה וכו'. בבה״ג (ר' ברלין צד 639) וכל מה דמחייב בפאה, מיחייב בלקט ובשכחה כוותיה וכו.

פ״א ה״א כך אנו אומרים עצים חייבין במעשרות. וכן הוא במעשרות

פ״א

פ"א סה"א. ובעיטור (ה' שיתוף) וכך אנו אומרים לשון אתמהא היא בגמרא דירושלמי בראי' בגמ' דערלה כך אומר עניים (עצים) חייבין במעשר.

**פ"א** ה"א אמר ר' מתיה מן דבתרהה. בד' קושט' מן דבתריתא. ובכת"י רומי אמר ר' מתנייה מאן דבתרה. ולשון זה במעשרות פ"ג ה"ג מן דבתרה לנכש וכו'. ובתרומות פ"י ה"ח מן דבתרה וכו' ובנדרים פ"ז ה"ז ובהוריות פ"א ה"ג שמע לה מן דבתרה וכו'. וכ"ה בכמה מקומות. וכאן באורו שמהסיפא שאמר אפילו מחצה משמרים ומחצה שאין משמרים, יוצא שבמקום שאין רוב משמרים אפילו חישב פטור: (כגי' כת"י רומי הנ"ל). ר' מתיה נזכר עוד בירושלמי יבמות פ"ח ה"א אמר ר' מתיה מכיון דכתיב וכל 'וגו'. ובכתובות פ"ג ה"א לגירסת תוס' הרא"ש (שם מ"ד ע"א) א"ר מתיא (לפנינו שם א"ר יוסי) מתניתין אמרה פחותה וכו'. והשם ר' מתיה הוא הקיצר מן ר' מתניה או ר' מתתיה. עי' בירושלמי ב"ב פ"ט ה"ו אמר ר' מתנייה ה"ד וכו'. ובריטב"א כתובות נ"ב ע"ב מובא זה בגי' אמר ר' מתיא בדין וכו'. ור' מתנייה, ור' מתתיה ור' מתיא הוא אחד. עי' ספר חסידים (ד' ברלין סי' תתהר"ו). ואצוי"ר ליומא צד 27 וצד 99 ואולי גם מזה השם ר' מנא. וכמו כן נתקצר מהשם ראובן, ר' בון. ר' אבין או ר' אבון. עי' אצוי"ר לסוכה (צד 75). ומהרז"פ ז"ל קבע מקום מיוחד במבוא הירושלמי לר' מתיה מן דבתרתה. וניבוער (265) כתב ג"כ שר' מתיה• נולד בבתרתה. ומהנ"ל נראה שמן דבתרתה אין זה שם מקום.

**פ"א** ה"א אפילו לא חישב פטור. בכת"י רומי אפילו חשב פטור, ר' אמי אפילו חשב פטור. ובפי' הקצר: ולא גרסינן אפילו לא חישב פטר וכו'.

**פ"א** ה"א בשנטען במקום יישוב. בפי' ר"ש משאנץ בהו"כ (קדושים פ"ג) תמן נטע לו במקום כרם הכא במקום חורשין.

**פ"א** ה"א במקום חורשין. ברמב"ם (מע"ש פ"י ה"ו) במקום מרשים, ועי"ש ברדב"ז ובכ"מ. ובס' אדם וחוה (נתיב כ' ח"ב) מפרש בירושלמי דוקא במקום יישוב אבל ביער וכו'. ובאו"ז סי' שי"ד גפן שעלתה (שעלת) במקום חורשין וכו'.

**פ"א** ה"א כדי טפילתה. וכ"ה ברמב"ם הנ"ל כדי טיפ... שמטפל בפירותיו. ובאו"ז ח"א סי' שי"ד. אבל בר"ש: כדי נפילתה. ועי' לעיל בפאה (צד 45 שורה 13). ובב"י יו"ד סי' רצ"ד פי' טפילתה כדי להיטפל בהן להביאן לישוב. ובס' אדם וחוה הנ"ל אם אינו עושה כדי טפלה ליטפל בהן להביאן לישוב פטור מהערלה. וכעין זה בירושלמי ביצה פ"ד ה"א במפול לה. ובתמים דעים הגי' בנופל לה. עי' אצוי"ר בביצה צד 32 שורה 36.

**פ"א** ה"א רב הונא ואמר אתרוג וכו'. ברמב"ם (מע"ש פ"י ה"ז) הנוטע למצוה כגון שנטע אתרוג ללולב או זית למנורה חייב בערלה. וברדב"ז שם ירושלמי אמר ר"ה אתרוג שנטעו למצותו חייב בערלה, וכן זית שנטעו למנורה (ד' סלות ליתא ואיתא לקמן) וכ"ש זית שנטעו לחנוכה שחייב בערלה עכ"ל וע"ש בכ"מ. וברא"ש ה' ערלה אם נטעו למצוה ללולב ולאתרוג חייב. וע"ש במעדני יו"ט. וכ"ה בס' אדם וחוה (נתיב כ' ח"ב).

**פ"א** ה"א כמה דתימר גבי שופר יום תרועה יהיה לכם מכל מקום. בסוכה פ"ג ה"א ברם הכא יום תרועה יהיה לכם מכל מקום. ועי' בשו"ת הרשב"א ח"ד סי' ר"ב שמובא הירושלמי.

פ"א ה"א כשם שהוא רוצה בפריו. בכת"י רומי תמן כשם. ובד' אמשט' כך הוא רוצה בעצמו (בעצו). ובאו"ז ח"א סי' שי"ד כשם שהוא רוצה בפריו ואינו רוצה בעצו (ג' מלות אחרונות ליתא) וכו'. ובילקוט בק"א כך הוא רוצה בעצים (בעצו) ברם הכא רוצה בפריו ואינו רוצה בעצים.

פ"א ה"א דאמר ר' חנינה פרי. לקמן בערלה פ"ב סה"א ר' חיננא פרי פרי גז"ש. ובד' קושט' א"ר חנניא אתיא פרי פרי לגז"ש. ונראה שצ"ל א"ר חנינא. ובכת"י רומי אם אומר את (ליתא) וכו'. וכן באו"ז הנ"ל.

פ"א ה"א אם אומר עצו אין אדם יוצא בה ידי חובתו בפסח. וכ"ה באו"ז ח"א סי' שי"ד. והגי' תמוה כי מפסח לא נזכר כלל. אולם בד' קושטנטינא הגי': אם אתה או' עצו אין אדם יוצא ידי חובתו בחג. ובד' אמשט' אם אומר עצמו (עצו) אין אדם יוצא י"ח בחג הסופות. ועי' במעדני יו"ט הנ"ל.

פ"א ה"א והעליון לסייג. בד' קושטנטינא והעליון לסייג מהו (ליתא).

פ"א ה"א אמר ר"י מביא ומודה ומסיים. בד' קושט' מביא ומורה ומסיים. וכ"ה בכת"י רומי. וברדב"ז (מע"ש פ"י ה"ג) אמר ר"י מסיים וכו'. ובאו"ז ח"א סי' ש"ט מביא ומורה ומסיים פי' ומסמן ע"כ וכו'. וכפי' הראב"ד בתו"כ (קדושים פ"ג) וצריך הוא לפיים את החייב ואת הפיטור כדי להפליג ביניהם והכי איתא בירושלמי.

פ"א ה"א צד התחתון למאכל וכו'. ברמב"ם (מע"ש פ"י ה"ג) או שיהיה הצד התחתון למאכל והעליון לסייג וכו'. וע"ש ברדב"ז שוכר הירושלמי ועי' בר"ש:

פ"א ה"א שאין גידולי איסור. בב"י יו"ד סי' רצ"ד שאין גידולי איסור (נ"א היתר) מעלין וכו' ע"ש ובנדרים נ"ז ע"ב אר"א אר"י אין גידולי היתר מעלין את האיסור וכו' ועי' אצוי"ר לכלאים 42.

פ"א ה"א וחישב עליו למאכל. ברמב"ם (מע"ש פ"י ה"ב) וברדב"ז מובא הירוש'.

פ"א ה"א נטעו שנה ראשונה. ב' מלות אחרונות ליתא בב"י יו"ד סי' רצ"ד.

פ"א ה"א מכיון שחישב. באו"ז הנ"ל מכיון שעירב בו וכו'.

פ"א ה"א אפילו הפנימי. באו"ז הנ"ל אפילו אמר (וכ"ה במשנה) הפנימי.

פ"א ה"א לסייג לעולם. באו"ז הנ"ל ליתא.

פ"א ה"א והכא עיקרו. בד' קושטנטינא והכא נמי (ליתא) וכו'.

פ"א ה"א כל שאין לו ערלה אין לו רבעי. בד' קושט' כל שאין לו ג' ערלה וכו'. ומובא ברמב"ם (מע"ש פ"י ה"ב) ובכסף משנה שם: ג"ז שם בירושלמי.

פ"א ה"א אין עיקר ערלה פחות שנים. בד' קושט' ובכתי"ר פחותה מג' שנים.

פ"א ה"א אילן שמקצתו וכו'. תוספתא מעשרות ספ"ב וע"ש ובבבלי גיטין כ"ב ע"א וש"נ תניא אילן מקצתו בארץ ומקצתו בחו"ל טבל וחולין מעורבין זה בזה (ה' מלות אחרונות נאמרו בירושלמי בסמוך בשם ר' אבהו אמר ר' יוחנן) וכו'. ועי' ברמב"ם (מע"ש פ"י ה"ד) וברדב"ז שם שוכר ירושלמי דילן.

פ"א ה"א רשבג"א צד הנטוע בארץ חייב הנטוע חו"ל פטור. בבבלי נדרים נ"מ ע"ב דתניא רשב"ג אומר הגדל בחיוב חייב הגדל בפטור פטור. וע"ש במפרשים.

פ"א ה"א מעורבין מזה על זה. בד' אמשט' וקראצ' מעורבין זה מזה ר"ז בשם ר' יוחנן נעשה כטבל וכמעושר מעורבין זה בזה (י"א מלות ליתא ובדו"ו חסר זה).

פ"א ה"א שורש פטור. בד' אמשט' שורש הפטור פוטר.

פ"א ה"א ר' יוסי בשם ר' יוחנן שרשים אין בהן ממש. וכ"ה בפרק זה ה"ד. ובבכורים פ"א ה"א הדא אמרה כשם שילדה חיה מן הזקינה כך הזקינה

חיה

חיה מן הילדה, אמר ר' יוחנן כולהן משום תורת הגוזלן ירדו להן וכו' אמר ר' מנה מילהיה דר' יוחנן מסייע לאבא וכו'. וממ"ש ר' יוחנן משום תורת הגוזלן ירדו להם פרושו דהואיל ויונק זה מתוך זה הרי הוא כגזלן. ומזה מוכח שר' יוחנן סובר ששרשים יש בהן ממש. ובבבלי בבא בתרא כ"ז ע"ב כי אתא רב דימי אמר בעא מיניה ריש לקיש מר' יוחנן אילן הסמוך למיצר בתוך מ"ז אמה מהו א"ל גזע הוא ואין מביאין ממנו בכורים כי אתא רבין אר"י אחד אילן הסמוך למיצר ואחד אילן הנוטה מביא וקורא וכו'.

**פ"א** ה"א א"ר זעירא לר"י בפירוש שמעתנה מן דר' יוחנן או בערלה הויתון קיימין ואתדכרת הדא מילתא בבכורין ואמר שרשים אין בהן ממש. ולקמן בהלכה ד' אמר ר"ז לר"י בפירוש שמעתנה מן ר' יוחנן או מן שיטתיה דאמר ר"י וכו'. ולי לבי אומר שמה שאמר ר"ז ואתדכרת הדא מילתא בבכורין וכו'. כיון למה שאמר בירושלמי ב"ב (פ"ג הי"ב) שמעון בר ווה אמר בשם ר' יוחנן כך משיב ר"י לחכמים וכו' אוף אנא אית לי יישוב העולם באילנות אמר ר' יוסי ויאות אמר שאם אומר שרשין עיקר הן לבכורים לא היה אדם יכול להביא ביכורים מעולם מפני ששרשין של זה יוצאין לתוך שרשיו של זה ושל זה בשל זה לפום כן אמר ר' יסא בשם ר' יוחנן אין שרשין לענין ביכורים כלום.

**פ"א** ה"א סיפקה לזקינה פטור. מלה אחרונה ליתא בר' קושט'.

**פ"א** ה"ב במשנה הנוטע לרבים וכו'. לקמן בפרק זה ה"ב בפסקא דמתני' נטעו לרבים וכו'. אבל בילקוט בקונדרס אחרון מובא הפסקא דמתני' הנוטע לרבים וכו'.

**פ"א** ה"ב במשנה והנכרי שנטע. בשו"ת מהר"י מטראני ח"א סי' מ"ג וכן קרה לו (להרמב"ם) במס' ערלה שפי' דמה ששנינו הנכרי חייב בערלה דוקא בשורע הנכרי לצורך ישראל וכו' והדבר מבואר הסתירה מכמה דוכתי וכבר חזר בו בחיבור בה' נטע רבעי פ"ט. ועי' בכ"מ ה' מע"ש פ"י ה"ה.

**פ"א** ה"ב ונטעתם וכו'. באו"ז ח"א סי' ש"י ובהרא"ש ה' ערלה סי' ג' ובתשובות הרא"ש כלל ב' אות א' ובר"ן קדושין סי' תרט"ו ירושלמי כי תבואו (ב' מלות ליתא) ונטעתם וכו' או יכול שאני מוציא את שנטעו משבאו לארץ ת"ל כל עץ מיכן אמרו נטעו גוים אע"פ שלא כבשו ישראל חייבין (כ"ג מלות אחרונות ליתא ועי' בתו"כ קדושים פ"ג ובתשובות הגאונים חמדה גנוזה סי' ב' וביראים החדש סי' ע"ה) וכו'. וכ"ה ברמב"ם (מע"ש פ"י ה"ט) ובכ"מ שם ובר"ש כאן בלא זכרון הירושלמי. ובשו"ת הרשב"א ח"ה סי' נ"ו וכדמפרש בירושלמי כל עץ מאכל מכאן אמרו נטעו גוים אעפ"י שלא כבשו ישראל חייב. ועי' בפרשת דרכים (דרוש ט' ד' כ"ב ע"ד) וגזירת הכתוב היא שתהא הנטיעה אחר הביאה וכדאיתא בת"כ ובירושלמי עכ"ל.

**פ"א** ה"ב רב הונא בשם ר' אבא. וכ"ה לקמן פ"ב ה"ג. ובסה"ד לא זכרו מכאן ושם.

**פ"א** ה"ב הדא אמרה וכו'. ברדב"ז (מע"ש פ"י ה"ט) דקושיא זו תירץ הירושלמי דאסרי' עלה ונטעתם וכו' ה"א שורש פטור פוטר כלומר שאם יצא גזע משורש האילן שנטעו גוים פטור מן הערלה.

**פ"א** ה"ב וכרבי ישמעאל דאמר וכו'. מובא בילקוט בקונטרס אחרון בשנוי. ובכפתור ופרח (פ"י) אבל בירושלמי פריך והא כל ביאות שנאמרו בתורה לאחר ז' שכבשו ושבע שחילקו כל דהוא (ב' מלות ליתא ואינם מובנים) וא"כ היכי אמר הכא נטעו אעפ"י שלא כבשו חייב? ומשני מודה ר' ישמעאל בחלה

ובערלה

ובערלה לפי ששינה הכתוב שינו חכמים חיובו עכ"ל ועי' בהערותי לסע"ר פרק י"א הערה י"ח.

**פ"א** ה"ב ותני כן בבואכם וכו'. בתוס' נדה מ"ז ע"א ד"ה ל"ג הכי איתא בספרי (שלח) ובספ"ק דקדושין מייתי לה (ליתא) משונה ביאה זו של חלה דבעלמא כתיב כי תבואו כי יביאך וכאן כתוב בבואכם וכו' ע"ש ובתוספת הרא"ש.

**פ"א** ה"ב היא שבירה היא נפיצה. בד' קושט' היא נתיצה. ועי' שדה יהושע שם. ובד' אמשט' היא הקטה היא שבירה היא נתיצה (נפיצה) וכו'. וידוע המאמר: היא שיבה היא ביאה.

**פ"א** ה"ב לירושלים שהיא לכל השבטים. במע"ש פ"ג ה"ה ירושלים עשו אותה כחצר בית שמירה וכו' שהן של כל ישראל. ובסוטה פ"ט ה"א פרט לירושלים שהיא לכל השבטים וכר"י וכו' ע"ש ובבבלי ב"ק פ"ב ע"ב ובתוס' שם ד"ה ואין ובאבות דר"נ פל"ה. ובס' אדם וחוה (נתיב כ' ח"ב) ובירושלמי מפרש שנוטע ברשות היחיד ואותו רשות הוא מהרבה בני אדם כגון בירושלים.

**פ"ב** ה"ב אלא ביהמ"ק. באו"ז סי' שי"א אלא ביהמ"ק בלבד (ליתא) וכו' שמועה דשמע (ליתא) אמר, ברם הכא בשם (ליהא) גרמיה אמרה.

**פ"א** ה"ב רשב"א וכו' עלה מאיליו פטור. ביראים הגדפס מכת"י (ע"ה) ותניא רשב"א אמר משמו של ר' יהודה העולה מאיליו לרבים פטור וכו'. ובאו"ז ח"א סי' שי"א תניא בתוספתא וכו' העולה מאליו לרבים (ליתא) פטור מן הערלה וכו'. ובברכי יוסף (יו"ד סי' רצ"ד אות י"ט) ובירושלמי וכו' עלה מאיליו לרבים פטור וכו'. ורחיד"א השתמש בירושלמי כת"י ראה בברכי יוסף יו"ד, רנ"ט) וראיתי בירושלמי כתיבת יד דנרים וכו'. ועי' בכ"מ ח' מע"ש פ"י ה"ה ובהערה שם.

**פ"א** ה"ב הנוטע לרבים חייב ברה"ר פטור. בדפוסי קושט' ואמשט' הנוטע לרבים ברה"ר פטור. (ואח"כ מפרש) הנוטע לרבים חייב בנוטע בתוך שלו לרה"ר פטור. ובבבלי פסחים כ"ב ע"ב לכדתניא (בתו"כ קדושים) לכם לרבות את הנטוע לרבים ר"א להוציא את הנטוע לרבים וכו'. ובירושלמי לא נזכר מזה.

**פ"א** ה"ב בנוטע בתוך שלו· ברמב"ם (מע"ש פ"י ה"ד) הנוטע לרבים בתוך שדהו חייב בערלה. וע"ש ברדב"ז ובכ"מ ובתוס' סוכה ל' ע"ב ד"ה וקרקע.

**פ"א** ה"ב לרשות הרבים פטור בשגזל קרקע. בד' קושט' לרה"ר פטור כשגזל קרקע. וכ"ה בר"ש כלאים פ"ז משנה ו' ובירושלמי וכו' ברה"ר פטור בגזל קרקע וכו' וכולה מלהא תמיהא דהא מתני' דהתם קתני הגזלן שנטע חייב וכו'. ובר"ש ערלה פ"א א' ברשות הרבים פטור כגון קרקע. ובאו"ז ח"א סי' שי"ב ירושלמי ברשות הרבים שגזל קרקע פטור וכו' וכולה מלתא דתמיהא וכו' וכ"ה בתוס' סוכה הנ"ל. וזהו מלשון הר"ש הנ"ל. ובב"י יו"ד סי' רצ"ד מובא הר"ש וטרח ליישב הירושלמי. ולע"ד המלות לרשות הרבים פטור מוסבות למעלה למאמר רשב"א וכו'. והמלות בשגזל קרקע מוסבות להפסקא דמתני' והגזלן שנטע חייב בערלה. ובזה אתי שפיר הכל על נכון. ואח"ב מצאתי כי בקצת מזה כבר העיר הפני משה.

**פ"א** ה"ב ויש קרקע נגזל. זהו מותד למ"ש בירושלמי ב"ק פ"י ה"ו אמר ר' יוחנן והלא אמרו אין הקרקע נגזלת וכו'. ועי' תוס' סוכה ל' ע"ב ד"ה קרקע ובתוס' ב"ב מ"ד ע"א ד"ה דדווקא ובהג"מ ה' גזילה ואבדה פ"ח הי"ג ובשו"ת חרשב"א ח"ה סי' נ"ו שהביאו הירושלמי בשנויים. ובב"י הנ"ל ויש קרקע נגזלת, אר"ה אעפ"י שאין קרקע נגזלת וכו'.

פ"א

**פ"א** ה"ב בנושיהן וכו׳. בירושלמי ב"מ פ"ח ה"ו בששטפן בנושיהן, ריב"ח א׳ שני ערלה ביניהן. ובבב"ב פ"ג ה"ג אמר רבי חנינא שני ערלה ביניהון. ובטס׳ ערלה לא נזכר כלל מזה.

**פ"א** ה"ב הני גוי שהרכיב וכו׳. בעין זה בכלאים פ"א ה"ד גוי שהרכיב אגוז וכו׳. וברמב"ם מע"ש פ"י ה"י גוי שהרכיב אילן מאכל וכו׳ וע"ש ברדב"ז וכ"מ שזכרו ירושלמי דילן.

**פ"א** ה"ב אעפ"י שאין ישראל רשאי לעשות כן. כ"ז ליתא בתוספתא ערלה. ובפי׳ ר"ש משאנץ לתו"כ קדושים פ"ז וכן תני בתוספתא מי (גוי) שהרכיב אילן מאכל ע"ג אילן סרק אעפ"י שישראל רשאי (אין רשאי) לעשות כן חייב בערלה וכו׳ באילן מאכל אין לאסור להרכבה משום ערלה וכו׳. ובר"ן רה"ש סי׳ התקל"ב ובהי׳ הר"ן לרה"ש ט׳ ע"ב ד"ה לפי ואעפ"י שאינו רשאי משום כלאים והכי איתא בירושלמי דתניא (תני) גוי וכו׳ אעפ"י שאין ישראל רשאי וכו׳. ובחי׳ הרמב"ן ברה"ש י׳ ע"א ומצאתי סוגיא ירושלמית וכו׳ אעפ"י שאין ישראל וכו׳ ושוב מצאתי נוסחא שכתוב בה אע"פ שאין (נראה של"ג מלה ואין) ישראל רשאי לעשות כן וכו׳ ושוב מצאתי בהו"כ הענין הזה מבואר (לפנינו ליתא בהו"כ קדושים) דתניא התם מנין שאין מרכיבין עץ סרק ע"ג עץ מאכל ולא עץ מאכל וכו׳ ונוסחא שלנו בירושלמי משובשת עכ"ל הרמב"ן ובשו"ת הרשב"א ח"א סי׳ השל"ד ירושלמי וכו׳ כגי׳ הדפוס, אבל בשו"ת הרשב"א ח"ה סי׳ נ"ו ועוד תניא בתוס׳ בפ"ה דתרומות (ליתא) גוי שהרכיב עץ מאכל ע"ג עץ סרק מאימתי מונה לו משעה נטיעתו וכו׳. ועי׳ בשו"ת יוסף אומץ להרחיד"א ז"ל סוף סי׳ פ"ב.

**פ"א** ה"ב ערלה מאימתי הוא מונה לו משעת נטיעתו. וכ"ה בד׳ אמשט׳. וכן נראה בתו"כ קדושים פ"ג בר"א בזמן שנטע לסייג וכו׳ ת"ל כל עץ, מאימתי הוא מונה לא משעת נטיעתו. אבל בירושלמי ד׳ קושט׳ הגי׳ גוי שהרכיב אילן וכו׳ חייב בערלה, מאימתי הוא מונה לו משעת נטיעתו, וקאי זה על ההלכה גוי שהרכיב אילן. וכ"ה בתוספתא (ערלה) גוי שהרכיב וכו׳ מאימתי מונה לו משעת נטיעתו. וכן בכת"י רומי ליתא מלת ערלה. וכ"ה בשם הירושלמי בחי׳ הרמב"ן ברה"ש י׳ ע"א, ובפי׳ הרא"ש בקדושין פ"א סי׳ ס"ב מכאן דקדק ר"ת דערלה וכו׳ נוהגין בשל גוים וכו׳ והניא נמי בתוספתא גוי שהרכיב וכו׳ מונין לו משעת נטיעתו וכו׳ (וזה סותר מעט למ"ש בס׳ הישר לר"ת סי׳ י"ז) ובתוס׳ הרא"ש קדושין ל"ז ע"א (בספר מעשה רק"ם) ובפ"ק דמס׳ ערלה הנן הנכרי מונין לו משעת נטיעתו. וזה כפי׳ הנוסח הירושלמי ד׳ קושט׳ הנ"ל. אולם ברמב"ם ה׳ מע"ש פ"ט ה"ח באחד בתשרי רה"ש לערלה ולרבעי ומאימתי מונין להם משעת נטיעה. ובה׳ מאכלות אסורות (פ"י ה"ט) הערלה כיצד כל הנוטע אילן מאכל וכו׳ משנטע הרי הן אסורין באכילה וכו׳. וברדב"ז וכ"מ שם: ירושלמי פ"ק דערלה, ערלה מאימתי מונה לו משעה נטיעה. וכ"ה בסמ"ג עשין קל"ז. וזה בנוסח הירושלמי ד׳ וויניציא הנ"ל. ולעיל הבאתי שהרשב"א בתשובות השתמש בשתי הנוסח׳ כבר׳ וויניציא וקושט׳.

**פ"א** ה"ב חבובי צלמונה. עי׳ אצוי"ר למעשרות צד 90 שורה כ"ד.

**פ"א** ה"ב שנה שלימה. מלה אחרונה ליתא בחי׳ הרמב"ן רה"ש י׳ ע"א.

**פ"א** ה"ב תני ר׳ יהושע אוניא. בכת"י רומי ר׳ אושעיא אומר.

**פ"א** ה"ב לית כאן מרכיב. בבבלי ע"ז מ"ח ע"ב ואמר רב יהודה אמר רב מודה ר׳ יוסי שאם נטע והבריך והרכיב מותר תניא נמי הכי שאם נטע וכו׳

זכו'. ובירושלמי אין זכר מזה.

**פ"א** ה"ב א"ר אבא מרי. בחי' הרמב"ן הנ"ל א"ר בא וכו' ואין פי' דברי ר' בא ברורין לי וכו'.

**פ"א** ה"ב ר' יצחק בר חקולה בשם חזקיה. בד' קושט' והנוטע בספינה (ב' מלות ליתא וקאי למשנתינו) וכו'. ובר"ש חלה פ"ב ב' ופירושלמי בפ' ג' (צ"ל א') דערלה משמע דחרס לא בעי נקיבה לאילן ולזרעים בעי נקיבה וזה לשון הירושלמי ר' יצחק ב"ח וכו'. ובחי' הרמב"ן לגיטין כ"א ע"ב ומצאתי במס' ערלה בירושלמי פ"א ר' חזקיה חקולה בשם ר' חזקיה וכו' ע"ש (לעיל צד 122 שורה 16 נזכר ר' חזקיה בר חזקיה) ובאו"ז ח"א סי' שי"ג והירוש' דשמעתא פליג וכו'.

**פ"א** ה"ב מפעפעין אותו. בר"ש הנ"ל מפעפעים אותן. ובחי' הרמב"ן הנ"ל כשהשרשין מפעפעין אותו.

**פ"א** ה"ב מפיק לשנה. בד' קושט' לשנא. ובר"ש הנ"ל ר"י מפיק לישני כ"ח עומד בפני שרשים (שרשין) וכו' מפיק לישני כלומר אומרה בלשון אחרת בתמיהה וכי יש כח בכלי חרס לעמוד בפני שרשי אילן. ובר"ש ערלה כאן אמרינן בירושלמי הנוטע וכו' מפעפעים אותו מפני שהוא כנקוב אצל האילן (ה' מלות אחרונות ליתא ורק מפרש הר"ש מעצמו) דאין כלי חרס וכו'. ועי' ברמב"ם מע"ש פ"י ה"ח וברדב"ז ובכ"מ שם ובמשנה למלך בכורים פ"ב ה"ט שהאריך בזה. וברא"ש ה' ערלה סי' נ' ומפרש בירושלמי שאין (ליתא) כלי חרס עומד וכו' ובדברי חמודות שם ומלת אתמהה אינו בירושלמי ולפי מה שהיה רגיל רבינו תם לפרש י"ל דבניחותא קאמר וכו'. ועי' תוס' גימין ו' ע"ב ד"ה עציץ ובחי' הרמב"ן הנ"ל ובס' אדם וחוה (נתיב כ' ח"ב) כדאמרינן בירושלמי שהשרשים מפעפעים דרך החרס ויונקים מהקרקע ואם היא ספינה של עץ צריך נקיבה. וע"ד הלשון מפיק לשנה עי' אצו"ר למעשרות צד 92.

**פ"א** ה"ב ר"י בעי נטע בו דלעת וכו'. במשנה למלך ובאו"ז הנ"ל ר' יונה (ר' ירמיה) בעי וכו'. ובר"ש הנ"ל ומסיק דהוא הדין שחשיב כנקוב אצל זרעים (לפנינו בלשון בעי) והגמ' שלנו אינו סובר כן. ובחי' הרמב"ן הנ"ל ר"י בעי נטע בו דלתות (דלעת) מאחר וכו' נקוב הוא אצל זרעים ומשמע דגמ' דידן לזרעים פשיטא להו דלאו כנקוב הוא.

**פ"א** ה"ב אילן שנטעו בתוך הבית וכו'. מובא בילקוט בקונדרס אחרון וברא"ש ה' ערלה סי' ג' ועי' במשנה למלך ה' שמיטה פ"א ה"א.

**פ"א** ה"ב ובשביעיה צריכה. מובא בילקוט בקונדרס אחרון.

**פ"א** ה"ב כיני מתניתא אם היה יכול וכו'. בדפוסי אמשט' וקושט' כתוב זה בהלכה ג', ולא בסוף ה"ב, וכצ"ל, כי זה קאי למשנה ג' אם יכול לחיות וכו'.

**פ"א** ה"ג במשנה אילן שנעקר. באו"ז ח"א סי' שט"ו וברדב"ז מע"ש פ"י הי"א אילן שנעקר וכו' שמטו נהר (ב' מלות ליתא) והסלע עמו וכו' או (ליתא) שזיעזתו וכו'. וכ"ה בד' קושט'. ובמשנה שבמשניות. ובאגודה אילן שנעקר והסלע עמו שמטו נהר והסלע עמו וכו'.

**פ"א** ה"ג במש' ויעזעתו המחרישה או שזיעזעתו. באגורה או זעזעהו המחרישה ועשו כעפר. ובמשנה שבמשניות: או שזעזתו המחרישה או שזעזעו וכו'. ועי' בארז הנ"ל.

**פ"א** ח"ג למה שעל כן, צ"ל למה שאל כן.

**פ"א** ה"ג א"ר אף כשאמרו. בשביעית פ"ג ה"ט כדתני ר' יהושע אומר וא"ר: ר"ת ר' יהושע ולפלא בעיני מדוע לא נשנה בגמרא כאן על המשנה

אילן

אילן שנעקר ונשתייר בו שורש פטור. מה שמובא בכלאים פ"ו ה"ב רשב"ג ר' יונתן בשם ר' ליעזר הגורם את כרמו פחות מטפח חייב בערלה מפני מראית העין דברי חכמים (כן בשרידי ירושלמי מכתי"ר וכן דגהתי כבר באצוי"ר לכלאים 46) עד שיגום מע"ה. ובשביעית ספ"א דארשב"ן ר"י בשם ר"ל בן יעקב הגומם וכו' ? .מרוע נפקדה ההלכה ההיא במס' ערלה ?

**פ"א** ה"ג שיש כמחט של מיתוי. בד' אמשט לנכון: מכיון שיש בו כבחט דבר.

**פ"א** ה"ג א"ר יורן בר' טריפון. בשביעית דנ"ל בט"ם: א"ר יורן בר טריפן לעוביה. וכ"ה בד' אמשט' בערלה כאן · וצ"ל ב"ר טריפן. עי' באצוי"ר שם צד 8 שורה 5 :

**פ"א** ה"ד במשנה וכמה יהי בשורש. ברדב"ז (מע"ש פ"י הי"ב) וכמה יהיה השורש (בשורש) רשב"ג (ר' גמליאל ובמתניתא דב"מ רשב"ג וב"ה בסה"ד בשם היוחסין) אומר משום ר' אלעזר (לעזר) בן יהודה איש ברתותא (בירתותא) כמחט של מיתון (מתון) ויש גורסים מיתוח וכו'. ובאו"ז ח"א סי' שט"ז וכמה יהא שורש רשב"ג וכו' של מיתון פי' בערוך יש ספרים שכתוב בהן מיתה ויש מתוח ויש מיתון והעיקר מן וימתחם וכו'. ובר"ש כלים פי"ג ה' ואית דגרסי למיחא, למתות, למיתוי, למיתון והכל אחד עכ"ל. ולקמן בפרק זה ה"ג (בדו"ז) כמחט של מיהוי ובד' אמשטרדם למחט של מיתן. ובבבלי ב"מ קי"ט ע"א והתנן נמי גבי ערלה כי האי גוונא אילן היוצא מן הגזע ומן השרשין חייב בערלה דברי ר"מ ר' יהודא אומר מן הגזע פטור מן השרשין חייב. ולפנינו בערלה במשנה ליתא ורק בתוספתא ערלה איתא בשנויים. ובשו"ת הרשב"א ח"ה סי' מ' כבר העיר ע"ז שבמשנה ליתא. ונפלא הדבר מרוע לא מובא בירושלמי לקמן בפ"א הלכה ד' ולעיל פ"א ה"א בהמחלוקת אם שרשים יש בהן ממש או לא, התוספתא הנ"ל שמפורש שיש מחלוקת התנאים בזה ? ועי' בירושלמי ב"ב פ"ה ה"ה.

**פ"א** ה"ד ר' חונא בשם ר' יוחנן · בסה"ד לא זכרו מכאן.

**פ"א** ה"ד שמון בריכה כמאן דאמר. צ"ל שמון ברכה כמה דכתיב.

**פ"א** ה"ד ר' בא וכו' ילדה שספקה לזקינה טהרה הילדה. בבבלי סוטה מ"ג ע"ב והאמר ר' אבהו ילדה שסיבכה בזקינה בטלה ילדה בזקינה ואין בא דין ערלה. ובנדרים נ"ז ע"ב דא"ר אבהו א"ר יוחנן ילדה שסיבכה בזקינה וכה פירות אעפ"י שהוסיפה במאתים אסור וע"ש במפרשים. ובחי' הרמב"ן ברה"ש י' ע"א עוד ראיתי שם (בירושלמי) וכו' א"ר מונא (ליתא) א"ר חנינא ילדה שספקה לזקנה טהרה הילדה וכו' · ובתוס' הרא"ש בסוטה הנ"ל (בספר מראה האופנים) אבל לא משמע כן בירושלמי דערלה וכו' דקאמר התם ילדה שסיכבה (שספקה) בזקנה טהורה (טהרה) הילדה אר"ח מתני' אמרה כן סיפוק דגפנים סיפוק אחר סיפוק אעפ"י שהרכיבן (שהבריכן) באיסור מותר וחש לומר וכו' תתאחתה (התאחה) לזקנה ומשני א"ר אסורי' (ר"ח ברי' דר"ה) ר"י היא וכו'. ובתוס' הרא"ש הנ"ל שנדפס בס' לשון חכמים (ליוורנו) בשינו' אחרים. ועי' בר"ש.

**פ"א** ה"ד שספקה לזקינה. באו"ז (ח"א סי' שי"ח) בירושלמי וכו' ילדה וכו' כגון שני אילנות הסמוכין יחד חד ילדה וחד זקינה וסיבכן זה בזה ונתאחו.

**פ"א** ה"ד א"ר חייה בר בא. בר"ש: א"ר חנינא בר בא · ובתוס' מנחות פ"פ ע"ב ד"ה דאמר ר' חנינא בר אבא. וגי' ישרה היא כי לעיל נזכר ר' חייה סתם והוא ר' חייא בר בא. ובהכרח בעל המאמר בכוון הוא אחר.

ר'

ר' חנינא ,בר אבא לא מצאתי זכרו במ"א.

**פ"א** ה"ד שלא תתאחה מן הזקינה. באו"ז הנ"ל עד שלא נתאחה לזקינה כלומר כיון שקדמה השרשה לאיחוי, אין הזקינה מתירתה ויש לאסור משום ערלה אלא ודאי מותר בכל ענין. ובפי' ר"ש משאנץ בתו"כ (קרושים פ"ג) עד שלא תתאחה בזקנה אר"ח בריה דר"ה מתאחה (דר"י היא וכו') עד שלא תשריש. ועי' בתוס' מנחות ס"ט ע"ב ד"ה דאמר. ובאגודה (מנחות סי' ל"ד) ובירושלמי מפרש דמיירי שנטע ילדה אצל זקנה והענפים שבכו זה בזה וכו'.

**פ"א** ה"ד ר' יוסי בשם ר' יוחנן. בר"ש ר' יוסי בשם ר' חנינא. ובר"ש משאנץ (קדושים פ"ג) ר' יוסי בשם ר' זעירא אמר שרשים אין בהם ממש כלומר כשמתאחה וכו'.

**פ"א** ה"ד שרשים אין בהן ממש. באו"ז הנ"ל כלומר אפי' כשתמצא לומר בעלמא דאין זקינה מתרת ילדה מקודם שספקה אח"כ בזקינה הכא שרי אפי' השרישה קודם דאין ממש בשרשים של גרופית זו שסיפקה. ובפי' ר"ש משאנץ הנ"ל כלומר כשמתאחה לזקנה הוי כל כוחה מן הזקנה.

**פ"א** ה"ד אר"ז לר"י בפירוש שמעתנה מן דר' יוחנן או מן ישמתיה. לעיל בפ"א ה"א אמר ר"ז לר"י בפירוש שמעתנה מן דר' יוחנן או בערלה הויתון קיימין ואתדכרון הדא מילתא וכו'. ועי' מ"ש לעיל. ובשביעית פ"ה ה"ו ר' זירא בעא קומי ר' יסא בפירוש שמעה מר' יוחנן או מטיליהיה. וכ"ה בכ"מ.

**פ"א** ה"ד ותני כן הקדיש ואחרי כך נטע פטור. בתוספתא ערלה (הוצאת צ"מ) חיב בערלה. ובאו"ז ח"א סי' שכ"ו תניא בתוספתא הקדיש ואח"כ נטע חייב בערלה. והמו"ל שם הגיהו: פטור. ועי' לעיל בפאה פ"ז ה"ח. ובמור ליתא הדין דהקדש פטור ר"ה הערלה.

**פ"א** ה"ד נטע ואח"כ הקדיש חייב. בתוספתא הנ"ל נטעו ואח"כ הקדישו ופדאו מאימתי מונה לו משעת נטיעתו. וכ"ה באו"ז הנ"ל. ובירושלמי ליתא מלת: ופדאו. וכן ליתא ברמב"ם פ"י ה' מע"ש ה"ז. וע"ש ברדב"ז ובב"מ.

**פ"א** ה"ד גבי זקינה ראוי. בד' קושט' גבי זקינה מיטר ראוי.

**פ"א** ה"ד וסיפקו לחבירו. בד' אמשט' לחבירו וחבירו בחבירו.

**פ"א** ה"ד נן קיימין בסתם. בריטב"א רה"ש י' ע"א ובירושלמי פי' חלא קשיא מבריך אמבריך כאן מעצמה כאן מאמה פי' בכשיונקת מאמה דינה במוה זלא נהגא בה ערלה וכשיונקת מעצמה ומתחילין למנות לה ג' שנים וכ"ז שפסקה מאמה ודאי יונקת מעצמה אבל קודם שפסקה מאמה אמר שם (בירושל') שכל זמן שעליה הפוכין שגבי עליה כל פי פני עלי האם יונקת מאמה וכו'.

**פ"א** ה"ד ר' ביבי בשם ר' חנינה. בסה"ד (82) לא זכרו מכאן. ועי' אצו"ר לסוכה צד 70. שורה 36 מ"ש על אודות ר' ביבי.

**פ"א** ה"ד ר' יונן בר חנין. בקרושין פ"ב סת"ו ר' יורן בי רבי חנין.

**פ"א** ה"ד סימנא דאכל מן הבריה וכו'. כעין זה בבבלי שבת ק"ד ע"א ומ"מ מהדר אפיה וכו' כי היכי דלא ליכסיף מיניה. וברדב"ז (פע"ש פ"י ה"ד) גבירושלמי אמרינן מאן מוכח? ומהדרינן מאן דאכיל דלאו דידיה בהית לאסתכולי ביה כלומר כשהיא יונקת מן האב הופכת עליה שלא יעמדו כנגד העלין של אב. ובאו"ז הנ"ל אמר ר' בון בר חנן (ר' יורן בר חנין) סימנא וכו'. ובר"ן רח"ש סי' תתקל"ב והכי מוכח מירושלמי ואמרינן התם מאן מוכח (ב מלות ליתא) ומהדרינן מאן דאכיל דלאו דיליה (מן חבריה) בהיל (וכ"ה

בארעות חיים ה' ערלה והר"ן מובא בבאר שבע בסוטה ס"ג ע"א ולפנינו: בהית) לאישתכולי ביה כלומר וכו'. ומובא זה בר"ח בה' ערלה (סי' ט"ז). ובר"ן ע"ז אלף רס"ח כגי' הדפים. ובריטב"א רה"ג הנ"ל ובריטב"א קדושין ל"ח ע"א תתנו משל בדבר היינו דאמרי אינשי מאן דאכיל דלא דידיה וכו'. וע' בתוס' קדושין ל"ו ע"ב ד"ה מכנים ובשו"ת מהרים"ט ח"א סי' א' ואיכא בושה דמאן דאכיל דלא דיליה וכו'.

פ"א ה"ד אמר ר"י אבוי דר"מ תפתר שנשרו העלין. לפי נסחתינו קשה להבין על מה קאי מאמר ר"י? אמנם בר' קושטנינא ונבדוק בעלין (ב' מלות ליתא) אמר ר"י וכו' תפתר שנשרו העלין. ובאו"ז ח"א סי' ש"ח בלומר אמאי נחלקו נבדוק בעלים אמר ר"י וכו'. וכ"ה בר"ש.

פ"א ה"ד אפילו אילן. באו"ז ח"א סי' שי"ט כלומר אילן זקן שנעקר זבו פירות וחזר ונטעו עם הפירות כך דינו. ובר"ש: בירוש' וכו' אלא אפילו אילן זקן וכו'

פ"א ה"ד דאמר ר' יסי בשם ר"י בצ"ל שעקרו ושתלו כיון שהשריש. בשביעית פ"ו ה"ג ר' יוסי בשם ר' יוחנן בבל שעקרו ושתלו מכיון שהשחיר (שהשריש) מתעשר לפי כולו. ובשו"ת הרשב"א ח"א סי' רפ"ז בהדיא בירוש' דגרסינן התם בצל וכו' מכיון שהשחיר מתעשר לפי כולו אבל הוריקו לא וכו' ע"ש.

פ"א ה"ד לר"י ולר' שמעון. בנזיר פ"ו ה"י ולר' שמעון בן לקיש. ובסדר הדורות (צד 137) מביא מכאן: שאל לר' יוסי ולרשב"ל.

פ"א ה"ד המחמץ וכו'. בד' קראט' במ"ס: המחבץ, והטעה את קאהוט ז"ל.

פ"א ה"ד ר"י בשם ריב"ל בשם ר' פדיה נ"ט אחד מס'. בכת"י רומי אחד ממאה. והמאמר קטיעא והגי' הנכונה בירושלמי נזיר פ"ו ה"י ר' יסא ריב"ל בשם בר פדייה כל נ"ט אחד ממאה ר' חייה בשם ריב"ל בשם בר פדייה כל נ"ט אחד מששים וכו'. ובד' קושט' בירושלמי כאן: ר' אסי בשם ריב"ל בשם ר' פדיה נ"ט אחד ממאה ר' חייא בר ווא בשם ריב"ל נ"ט אחד מששים א"ל ר"ש בר יצחק לר' חייא בר ווא הא ר' אסי פליג עלך וכו'. ובחולין צ"ח ע"א אמר ר"ח בר אבא אמר ריב"ל משום בר קפרא כל איסורין שבתורה בס' אמר לפני ר"ש בר רב יצחק רבי אתה אומר כן? הכי אמר רב אסי אמר ריב"ל משום ב"ק כל איסורין שבתורה במאה. ועי' במדבר רבה פ"י.

פ"א ה"ד כל המחבץ. צ"ל כל המחמץ.

פ"א ה"ד' כל האיסורין משערין אותן כילו כן, בד' קושטנטינא כל האיסורין שבתורה משערין אותם כאילו הן בצל וקפלוט וכ"ה לקמן פ"ב ה"ז זכ"ה במע"ש (פ"ה ה"א כדו"ו) משערין כילו בצל כילו קפלוט. וכ"ה בנזיר פ"ו ה"א ובחולין צ"ז ע"ב. ובר"ש תרומות פ"ה ח' ירושלמי בפ"ק דערלה וכו' כאלו הן בצל וקפלוט. ועי' ברא"ש חולין פ"ז סי' ל' ובאו"ז (ח"ד (ע"ו) סי' רע"ו) ששם מובא הירושלים בשנויים.

פ"א ה"ד אחד מששים, בד' קושטנטינא מוסיף: ושניהם למדין מאיל נזיר. ובחולין הנ"ל ושניהם לא למדוה אלא מזרוע בשלה וכו'. ובפירש"י זרוע של איל נזיר וכו'. וכ"ה בירושלמי נזיר וברא"ש הנ"ל.

פ"א ה"ד אחד מששים את עושה הזרוע אחד מששים. בר"ש תרומות הנ"ל מ"ד בס' אין (ליתא) את עושה הזרוע אחד מק' לאיל מ"ד בק' את עשה הזרוע א' במאה לאיל ועי' ברא"ש הנ"ל.

פ"א ה"ד אחד ממאה את מוציא העצמות מהזרוע. בחולין צ"ח ע"ב מ"ד

בששים סבר בשר ועצמות בהדי בשר ועצמות משערינן זהוה ליה בששים מ"ד במאה וכו'. ובאו"ז (ח"ד, פי' רצ"ז) ומוכח בירושלמי להדיא דבשר דזרוע בהרי בשר ועצמות דאיל משערינן.

פ"א ה"ד וכשם שאת מוציא את העצמות מן הזרוע כך הוציאם מן האיל. ובנז"ר הנ"ל וכשם וכו' כך את מוציא מן האיל. ובאו"ז הנ"ל ופריך התם כשם שאתה מוציא את העצמות מן הזרוע כך הוציא את העצמות מן האיל? ומשני לית יכיל שהמנופת של חולין מצט"ף עם החולין לבטל (העלות) את התרומה הכא נמי המנופת של בשר, דהיינו העצמות מצטרפין לבטל בשר הזרוע (י"א מלות אחרונות מהאו"ז בעצמו).

פ"א ה"ד דאמר רב חונה. בתרומות פ"ה ה"ט ושם פ"י ה"י יש עוד מאמר רב הונא קליפי איסור מעלין את ההיתר. וכאן ובנזיר הנ"ל לא נזכר מזה.

פ"א ה"ד קליפי אוסור מצטרפת להיתר. בר"ן חולין (תהל"ס) ובירוש' בפירקא קמא דערלה משמע תו דאף קליפי איסור מעלין את האיסור וכו'. ועי' באצוי"ד לתרום' צד44·

פ"א ה"ד תני רבי חייה כל וכו'. בכת"י רומי חני חזקיה. ובנזיר פ"ו ה"י תני ר' חזקיה כל מה שאסרתי לך במקום אחר התרתי לך כאן. לפי שבכל מקום מאה אסור מאה ועוד מותר, ובא אפילו מאה מותר. וכאן הגי' משובשת ובד' קושט': תורת כהנים תני ר' חייה וכו'. ולפנינו בספרא ליתא.

פ"א ה"ד ותוב. בד' קושט' ליתא, וכן ליתא בנזיר הנ"ל. ונראה בעיני שהסלה: והוב בירושלמי כמו היקו בבבלי. וקאי כאן על מאמר חזקיה כרם הכא אפילו מאה מותר. ועי' רש"י המורה י"ג ע"ב תיבעי לשון ירוש' כמו היקי בלשון בבלי עכ"ל. ובסנהדרין פרק הנשרפין ה"א ותובן ע"י יבום וכו' והובן לאחר מיתת אחותה.

פ"א ה"ד דבית ינאי. בכלאים פ"ה ה"ו דבי ר' ינאי. וכ"ה ברא"ש (ערלה סי' ה') דבי ר"י משערים בהדין ירבוזא (ירבוזה) כיצד הוא בודק (זורע) וכו' וע"ש במעדני יו"ט.

פ"א ה"ה במשנה והוא חיה ממנו. ברא"ש ה' ערלה שהיא חיה ממנו.

פ"א ה"ה במשנה חזרה זקינה. באו"ז (שי"ז) חזרה הזקינה

פ"א ה"ה במשנה ונפסקה מונה. בשו"ת ריב"ש (רפ"ג) מונה לו (ליתא).

פ"א ה"ה במשנה פיפוק על סיפוק וכו'. לקמן בפרק זה ה"ד מתניתא אמרה כן סיפוק נפנים (הגפנים) וכו' אע"פ שהבריכן לארץ (בארץ) מותר. גבאו"ז ח"א סי' שי"ח מתני' אמרה כן וכו' אע"פ שהבריכה בארץ וכו'. וכ"ה בתו"כ קדוש' פ"ג. ובתוס' רה"ש ט' ע"ב ד"ה מרכיב ותניא נמי בתו"כ וכו' ספיק גפנים וספוקן וכו'.

פ"א ה"ה והלא כל הנטיעות. בד' אמשט' וכי כל הנטיעות. ובר"ש וברדב"ז (ה' מ"א פכ"ו הכ"ה) ופריך בירושלמי וכי כל הנטיעות אינם כלאים ומשני בשהעביר (כשהבי') עצוין נקוב תחת הגפן והשתא לא ידיעא הי מנייהו והנטיעות קרוב להתערב וכו'. ובכ"מ שם וקאמר עלה בירושלמי דה"ק נטיעה של ערלה שנתערבה בנטיעות כלומר דאיכא חדא ערלה ולא ידיע אי זו היא או ערוגה של כלאי הכרם שנתערבה בערוגות כלומר דאיכא חדא ערוגה כלאי הכרם וכו'. וגירסתם משונה משלפנינו.

פ"א ה"ה כיני מהניתא ערוגה של כלאי הכרם. בפי' המשניות לה"מבי"ם ואמר בכלאי הכרם נטיעה בגמרא תקנו ערוגה וכאילו אמר נטיעה של ערלה שנתערבה בנטיעות וערוגה של כלאי הכרם שנתערבה בערוגות וכו'.

פ"א ה"ה אמר ר"י בי רבי מהניתא ערוגה של כלאי הכרם. י' מלות אלו נראה שהן למותר. ונראה שהן נכפלו מהמעתיק מהמאמר אמר ר"י בר"ב שנשני בסמוך.

פ"א

פ"א ה"ה נתפתחו מאה מותרות · צ"ל מאה מאה מותרות.

פ"א ה"ה שסיפקו מע"ח וידיין אינו מעלה. בכתי"ר שספיקו מעלה וודאו אינו מעלה.

פ"א ה"ה קרקע מעלה. בד' אמשט' ספק קרקע מעלה ודאי (ליתא). וכן לקמן.

פ"א ה"ה להיות מידל בגפנים, באו"ז ח"א סי' ש"ב כלומר הרואה אומר מדל הוא ואיני יודע דמדל היינו כשהגפנים נטועים רצופים מוציא מהן מבינתים שיתגדלו השאר בריוח ויעשו גדולים, אבל הבא אינו מלקט כ"א פירות ומניח הנטיעות, האיך יטעו ויאמרו שהוא מידל. ועי' בר"ש·

פ"א ה"ה תני אף יתכוין וכו'. הגי' הנכונה בתרומות פ"ה ה"ט מתניתא דר' יוסי דרי"א אף יתכוין וכו'. וכן היתה הגי' כאן באו"ז ח"א סי' ש"כ.

פ"א ה"ה שכן דרך הכהנים. בתרומות הנ"ל שכן דרך כהנים (באו"ז הנ"ל הטוחנים שטוחנין המדומע ועי' באצוי"ר תרומות צד 45) להיות טוחנין מדומע בבתיהן (לתוך בתיהן, ובאו"ז הנ"ל בבתיהן).

פ"א ה"ו במשנה ושל כלאי הכרם. לעיל ב הלכה ה' כפסקא דמתניתין נטיעה של כלאי הכרם.

פ"א ה"ו במשנה רי"א יתכוין וכו'. לקמן בפרק זה ה"ה בפסקא דמתנ'רי"א אף(ליתא) יתכוין וילקוט. וכ"ה בירוש' תרומות פ"ה ה"ט ובבלי גיטין נ"ד ע"ב אף המתכוין ללקט וכו'.

פ"א ה"ו רי"א סמדר וכו'. בירושלמי נזיר פ"ו ה"ב דר' יוסי אמר סמדר אסור בנזיר (ליתא) מפני שהוא פרי. וכן מוכח הגי' ממ"ש בסמוך: וקשיא אם אסור בנזיר וכו'. ובתוס' ריר"א ע"ז מ"ח ע"א (מהדורא ת') ואמרי' בירושלמי דר' יוסי אזיל לטעמיה דאמר הסמדר אסור מפני שהוא פרי וכו'. ובר"ש: יש מי ששונה בירושלמי דאנזיר קאי ופריך עליה דאם פרי הוא יהא אסור בכל. ועי' בר"ש בפרק א' בערלה משנה ט'.

פ"א ה"ו פרי אם. בכת"י רומי ליתא. ובאו"ז סי' שכ"א ירושלמי קשיא אם אסור וכו' דר' יצחק אמר שזה (שהוא) אסור בכל. צ"ע בירושלמי אחר עכ"ל.

פ"א ה"ו ר' יצחק שאל. בררב"ז מע"ש פ"י הכ"א ואמרינן בירושלמי ר"י שאל וכו'. ולכאורה תמוה הלא מפורש במשנתינו שזה דברי ר' יוסי? ואפשר שר' יצחק זה הוא ר"י בר אבדומי שכחן המשניות. והוא אמר שהגי' במשנתינו נאמנה שזה מאמר ר' יוסי.

פ"א ה"ו פרי את פודה. מובא באו"ז ח"א סי' שכ"ב ושכ"ה. ובסמ"ג עשין קל"ז ובירושלמי דערלה משמע שאסור לפדותו בוסר דקתני פרי אתה פודה ואי אתה פודה בוסר ולא פגין.

פ"א ה"ו פני תמרה שיקבירו. באו"ז סי' שכ"ה פגין תמרא שיקברו·

פ"א ה"ו לכל דביה קטף בטל ע"י שרפו. בכת"י רומי לכל בטל על גבי ואילן אינו בטל על גבי סרפו. אוכלי שביעית חלה עליהם אין קדושת וכו'

פ"א ה"ו ודמיה היא לכל רביה וכו'. בשביעית פ"ז ה"ו ודמיא היא כל רבה קטף בטל על גבי (על ידי) שרפו, אילן אינו בטל על גבי שרפו (ו' מלות אחרונות חסרות בערלה כאן) וכו'. ובר"ש (שביעית פ"ז ו') ודמיא היא כל דבר בטל ע"י סרפו אילן אינו בטל ע"י סרפו וכו' ודמיא היא כלומר וכי דמי אהדדי בתמיהא כל דבר בטל ע"י סרפו בההיא דערלה בטל שרף העלין והעיקרין אגב אילן ושרי, ואולן כלומר והנך דשביעית אינן בטל אגב אילן וכו'. ובמלאכת שלמה בשביעית הנ"ל ודמיא היא לכל שיש בה (ב' מלות ליתא) בתמיה והא לא דמי אהדדי כלל וכו'.

**פ"א** ה"ו למה שרף פרי פגין פרי. בשביעית הנ"ל למה וכו' ואין תיטר שרף פירי עשה כן בהרומה מותר, ואין תיסר פגין פרי עשה כן בתרומה אסור (מותר) וכו'· ובד' קושט' כאן: אין תימר שרף פרי עשה כן בתרומה אסור (מוהר) אין תימר פגין פרי עשה כן כהרומה מותר. ובר"ש הנ"ל אין תימר סרף (שרף) פרי עשה כן בתרומה אסור וכו' ע"ש ובפי' ר"י בן מ"צ איבעיא להו (בירושלמי) היכי תנן (במשנתינו) מפני שהשרף פרי או מפני שהפגין הוא פרי וכו' נ"מ שאם העמיד זר בשרף פגי תרומה אי אמרו שרף פרי הוא אסור, אי אמרת פגין פרי היא מוהר (כגי ד' קושט') שהנייה וכו' ואנן א־ווחנן בלישנא דגירסא די־וש' קטיעא טובא עכ"ל.

**פ"א** ה"ז במשנה העלים והלולבים. בשאלהות סי' ק"א וסי' כ"ד ובבה"ג (הוצאת מק"נ. 643) העלין והלולבין והקנוקנות (ליתא ולקמן במשנה ח' ענקוקלות וכו אסורין) מותרין באכילה וכו' וע"ש בהערות ובפי' הראב"ד בתו"כ פ' קדושים ענקוקלות הייתי סבור שהם קנוקנות של ענבים וכו' ובשו"ת מהר"י מטראני ח"ב סי' ל"ד כדתנן לולבי גפנים (ומי נפגים) וכו'. ועי' בערוך ובאו"ז ה' ערלה.

**פ"א** ה"ז במשנה רל"א המעמד בשרף הערלה אסור. בבבלי ע"ז ל"ה ע"ב כי האי תנא דתנן ר"א אומר המעמיד בשרף הערלה אסור מפני שהוא פירי (ג' מלות ליתא)

**פ"א** ה"ז במשנה בפירוש. מלה זו ליתא כשביעית פ"ז ה"ז.

**פ"א** ה"ו במשנה שמעמד בשרף העלים וכו' מותר. וצ"ל שהמעמיד. ובפי' רבינו חננאל בע"ז הנ"ל שמעתי בפירוש המעמיד בשרף הערלה (העלים)וכו'.ובאגודה שמעתי שהמעמיד בשדף העלין ובשרף הפגין אסור.ועי' בשו"ת הרשב"א חלק ה' סי' ל"ז.

**פ"א** ה"ז ענקוקלות. וכ"ה במשנה ובבאור מהר"י קורקוס (מע"ש פ"ט הי"ג) קנקוקלות.

**פ"א** ה"ז אמר ר"ח בר אדא. באו"ז ח"א סי' שכ"ג ר"ח בר אבא. וכ"ה בד' קושט'. ובפי' ר"ש טשאנץ בתו"כ (קדושים פ"ג) א"ר הונא בר אדא. וכ"ה בפי' ר"י בן מ"צ. ובפי' הר"ש במשניות. באן א"ר חייא בר יעקב. (ר' חייא בר יעקב מביאו הסדר הדורות רק מתנחומא עקב).

**פ"א** ה"ז לשון נוטריקון הוא. בתענית פ"ג הי"ב לישן גימטריון הוא.

**פ"א** ה"ז דלקי תלתיהון. וכ"ה בפי' המשניות להרמב"ם ובר"ש חנ"ל. ובפי' ר"י בן מ"צ ענבים דלקוין הרהיהון וכו' פ"א לגרוס תלתיהון וכו' בלשון נוטריקון שלקו שלישיתן. ובבאור מהר"י קורקוס הנ"ל דלקו תלתיהון.

**פ"א** ה"ח במשנה ענקוקלות. בפי' ר"ש משאנץ הנ"ל הקטלות וכו' ע"ש. וביראים הנד' מכת"י (ע"ה) יכול שאני מוצא עקלק' ובוסר והחרצנים והזפת והגפת וכו'.

**פ"א** ה"ח במשנה והתמר. בפי' ר"ש משאנץ בתו"כ (קדושים פ"ג) ויש גורסין בריש תמר ומפרשים בעין תמרה. דסוכה. ובההוצאות שלפנינו ובמתניתא דב"ם והתמר.

**פ"א** ה"ח רי"א אין נוטעין ייחור. וכ"ה בד' אמשט' אבל במשנה הגי' רי"א נוטעין ייחור. ובסמוך אמר ר' יוחנן עבר ונטע מותר ונראה שלפניו היתה הגי' במשנה רי"א אין נוטעין ייחור. אבל מבבלי ע"ז מ"ח: נראה מפיר"ש שהגי' רי"א נוטעין ייחור וע"ש. וכן פסק הרמב"ם. ובמשנת ח' פ"א דכלאים אין נוטעין ייחור של תאינת וכו'. ועי' בתוספתא ערלה.

**פ"א** ה"ח אגוז של ערלה שנטעו. בחי' הרמב"ן לע"ז מ"ח ע"ב ובירושלמי במקומה מצאתי שאם עבר ונטע אגוז לרבנן מותר משום שהוא כלה בארץ עד שלא יצמח, והוא טעם יפה עכ"ל. וברימב"ם שם ורבינו הרמב"ן] ז"ל פי' שמצא בירושלמי דלרבנן אגוז של ערלה מותר מפני שהוא כלה בארץ עד שיצמח וכו'.

פ"א

**פ"א** ה"ח אין אפשר. מלת אין ליתא בכת"י רומי. וגד' אמשמ' איך אפשר. ובע"ז פ"ג ה"ז היך אפשר לביצת ע"ז שתיעשה (שנעשי').

**פ"א** ה"ח הקנקילין. בכת"י רומי הקקלין תהא אסורה. ובע"ז הנ"ל הקינקי"ן ובתשובות הג' (ד' ברלין ל"ט ע"ב) וקלקלין כינויא דקלעים הוא וכו'. ועי' בבבלי ע"ז נ"א ע"ב. ובשער המלך ה' לולב שמצאתי בשיטת המאירי למס' ע"ז מכת"י וכו' והביא ראיה מן הירושלמי וכו' מן דקלקין וכו'.

**פ"א** ה"ח שנדר בה ע"ז. בע"ז הנ"ל שגירר בה לע"ז.

**פ"א** ה"ח אמר ר"ז לר' יוסי הא ר' יוחנן אמר. בע"ז הנ"ל אמר ר' זעירא קומי ר' יסא והאמר רבי (נראה שצ"ל רב"י בר"ת: ר' יוחנן) מותרת אף הוא אינו (ליתא) פודה בזמן זרעה (אוף היא פורח אותה, ובכת"י רומי כגי' בע"ז).

**פ"א** ה"ח ר' חנינא ור' יונה ור"ל. בכת"י רומי ר' חניתה בשם ר' פנחס ר"א.

**פ"א** ה"ט במשנה בכפניות של ערלה. בר"א: בנפניזת של ערלה.

**פ"ב** ה"א במשנה התרומה והרומת מעשר של דמאי. בדמאי פ"א ה"ב תמן תנינן התרומה ותרומת מעשר (ב' מלות ליתא) והרומת מעשר של דמאי וכו'.

**פ"ב** ה"א במשנה הערלה וכלאי הכרם. בבבלי ע"ז ס"ח ע"ב דתנן הערלה וכלאי הכרם מצטרפין רש"א אין מצטרפין. ובמשנה מעילה י"ח ע"א הערלה וכלאי הכרם מצטרפין זה עם זה רש"א אין מצטרפין. וזה קיצר מהמשנה שלנו ובתוס' בכורות כ"ז ע"ב ד"ה וכי דרך הש"ס לקצר ולהאריך כשמביא משניות מטהרות וזרעים וכו' וכן משנה במס' ערלה שמביא בהשוכר וכו' והיא שנויה באורך במס' ערלה וכו' כי אין לומר שאוהה משנה וכו'.

**פ"ב** ה"א במשנה מצטרפין זה עם זה ואינו צריך להרים. במתניתא דב"מ ובמשנה שבמשניות וצריך להרים. ובפי' ר"נ גאון בשבת קמ"ב ע"ב התרומה וכו' ואינו צריך להרים וכו' לפיכך אינו צריך להרים. ועי' בפי' הרא"ש תרומות פ"ה א'. ובאו"ז ח"א סי' תנ"ח כדתנן התרומה וכו' וצריך להרים ופריך בירושלמי לקמן (פרק זה ה"א) הכא את אמר צריך להרים וכו'. ובאו"ז ח"א סי' רי"ג כדתניא בתוספתא שתרומה צריך להרים ומפרש טעמא בירושלמי מפני גזל השבט פי' שלא יגזול בה הכהן וכו'. ובמגדל עז ה' מ"א פמ"ז ה"ז ופרכינן עלייהו בירושלמי הכא את אמר צריך להרים וכו' כלומר לגבי תרומה אע"פ שהיא קלה אמרה צריך להרים ולגבי ערלה אע"פ שהיא חמורה אמרת אינו צריך להרים וכו'. וכ"ה בתוס' ריד"א בע"ז (מהדורא קמא) ד' ע"ג ע"ב ועי' בתוס' בכורות כ"ב ע"ב ד"ה תעלה וברש"י כת"י שם מובא במלאכת שלמה בתרום' פ"ה ה"ב.

**פ"ב** ה"א במשנה ר' ליעזר אומר. בראב"ן (שי"א) ר' אלעזר אומר.

**פ"ב** ה"א במשנה ומצטרפין זה עם זה. ביראים הנדפס מכת"י (ע"ו) אין מצטרפים זה עם זה וכו'.

**פ"ב** ה"א למי נצרכה לר"ש. בתוס' שבת פ"ט ע"ב ד"ה תבלין וכן משמע בהדיא בירושלמי בריש פ"ב דמס' ערלה דקתני התרומה וכו' וקאמר עלה בגמרא לר"ש לא נצרכא אע"ג דאמר ר"ש אין שני שמות מצטרפין הכא (ליתא) מודה שכולם שם תרומה. ובתוס' ע"ז ס"ו ע"א ד"ה תבלין וכן משמע בירושלמי וכו'. ובראב"ן (שי"א) ובגמרא ירושלמי גרסינן וכו'.

**פ"ב** ה"א דר"מ מחמיר מדבריהן כדברי תורה. כ"ה בירושלמי פסחים פ"א ה"ח בשם ר' אבין. ועי"ש באהבת ציון וירושלים צד 19 ובפי' מהרי"ט אלגאזי לה' בכורות (סי' ס"ו) דראיתי בירושלמי שם בר"פ דערלה וכו'.

**פ"ב** ה"א והא אשכחן. בכת"י רומי והן אשכחן.

**פ"ב** ה"א כמה דתנינן חלה. בר"ש חלה פ"ד ז' ירוש' וכו' חלת ודאי ובסל' שלמה אי בנין דתנינן חלת ודאי לא תני חלת דמאי וכו'. ובבת"יר בגין דתנינן חלת דמאי ובשער המלך ה' מעשר פ"ט ה"ב ולמה לא תנינן החלה והדמאי (חלת דמאי) וכו'.

**פ"ב** ה"א ר"ח בר לוליבא. בכת"י רומי ר"ח בר לולייאני וגם בע"ז פ"ב ה"א הגי' (בד"ו) ר' חייה בר לולייני בשם ר' הושעיה. והרז"פ ז"ל במבוא הירושלמי (פ"ג ע"ב) הביא מע"ז ר"ח בר לוליבא. ובאמת אמורא בשם ר"ח בר לוליבא לא היה בעולם ועי' באצוו"ר לחלה צד 127 וביומא צד 23 ובשער המלך הנ"ל הגי' א"ל ר"ח לבר לוליבא.

**פ"ב** ה"א נוטל הוא. בר"ש הנ"ל אינו (ליתא) נוטל וכו' דמאי הן (הוא) וכו' ר"י שאל מנא (לגמליאל זוגא) וכו' עמי הא"ץ (העם) וכו' ע"ש. ובשער המלך הנ"ל כגי' הדפוס.

**פ"ב** ה"א ר' יוחנן שאל לגמליאל זוגא. בד"א: ר"י שרל לזוגא. וגי' ישרה היא.

**פ"ב** ה"א רוב העם מפרישין אותו לתיך בתיהן. בברכות פ"ז ה"א רוב עמי הארץ היו מכניסין לבתיהן.

**פ"ב** ה"א בצפון צפונו. מלה אחרונה ליתא בכת"י רומי.

**פ"ב** ה"א ותני עלה רשב"א אומר אם רצה נותן עיניו במקצתו וכו'. בבבלי שבת קמ"ב ע"א דתניא רשב"א אומר נותן עיניו בצד זה ואוכל מצד אחר וכו'.

**פ"ב** ה"א אמר ר"יר' יודה עבד כסוף הפ־שה. בבב"י שבה הנ"ל לא נזכר מהו.

**פ"ב** ה"א תמן אמר חזקיה. צ"ל ר' חזקיה וכו'.

**פ"ב** ה"א לית כאן לומר. המלה האחרונה למותר היא.

**פ"ב** ה"א אמר ר"י כתיב מכל חלבו וכו'. בר"ש תרומות פ"ה א' בירושלמי דערלה גרסי' אר"י וכו' ע"ש וברמב"ם ה' מ"א פט"ז הט"ז וברדב"ז שם שכיון לירושלמי דילן. ובפי' ר"ג גאון בשבת קמ"ב ע"ב ובגמ' דערלה בפ"ב מנין שהן עולין וכו'. ובתוס' ב"מ נ"ג ע"א ד"ה ועולה. ועי' באצוו"ר בתרומות צד 32.

**פ"ב** ה"א שאם יפול לתוכו וכו'. בתוס' ב"מ נ"ג ע"א ד"ה ועולה בספרי דרש וכו'. ובשו"ת הרשב"א ח"א סי' תל"ח ובספ־י מכחינן דתרומה עולה באחד ומאה מתרומתם וגו'. ועי' בספרי פ' קרח. ובאשכול (ח"ג, 84) במ"ש בספרי את מקדשו וכו' אסמכתא בעלמא הוא וכו'. ובראב"ן (קנ"ב ע"א) דבספרי ספ"ק ליה וכו'.

**פ"ב** ה"א שהות למדומע. בתרומות פ"ד ה"ז לדמוע והלכה כדבריו.

**פ"ב** ה"א לא כ"ש תרומה אחת. צ"ל לא כ"ש איה. ובאשכול הנ"ל ובירושלמי שנו חכמים חזבן דתרומה וכו' לפי אסמכתות שמצאו.

**פ"ב** ה"א פרוסה של לחם הפנים וכו'. ברמב"ם (ה' מ"א פט"ו הי"ג) וכן פרוסה של לחם הפנים וכו' וברדב"ז שם ירושלמי תני פרוסה וכו' במאה חתיכות (פרוסות) של חולין וכו' ובכ"מ שם ירושלמי וכו' במאה פרוסות של לחם (ליתא) חולין וכו'. ובתוס' ביבמות פ"א ע"א ד"ה דברי והא דפליגי בתוס' במס' תרומות בחתיכה של חטאת בין טהורה בין טמאה שנתערבה בחולין וכו' וע"ש בגליון.

**פ"ב** ה"א לא יעלו ר' יודה אומר יעלו. בתוספתא תרומות פ"ח תהיכה של חטאת וכו' וכן פרוסה של לחם הפנ' וכו' הרי אלו יעלו ר"י אומר לא יעלו. וכ"ה בבבלי יבמות פ"א ע"ב.

**פ"ב** ה"א יש לך קדשים שאינו אוכל בהן פרס לערובין וליתר ממאה. בד' קשט' יש לך קדשים שאינו אוכל פרס לערובין פחות ממאה ויש לך קדשים שהוא אוכל בהן פרס לערובין וביתר ממאה (י' מלות ליתא). ובתו"כ

אמור

אמור פ"ד יש לך קדשים שהוא אוכל וכו' יש לך קדשים שאינו אוכל בהם פרם לעירובים לפחות ממאה. ובפי' הראב"ד שם ולא יאכל מן הקדשים יש לך קדשים שהוא אוכל בהם והנוסחא הישנה שבספרים והשנויה בספרים בגמרא דמס' ערלה כך היא יש לך קדשים שהוא אוכל בהן פרם לערוב ולפחות ממאה וכו' ע"ש ובפי' ר"ש בשאנץ שם: וכן בגמ' דמס' ערלה וגרס ברישא לא יאכל מן הקדשים יש לך קדשים שהוא אוכל פרם לעירובין ולפחות ממאה פי' שבזה וכו' וכן בסיפא ואחר יאכל מן הקדשים יש לך קדשים שאינו אוכל פרם לעירובין וליותר ממאה שיאכל וכו' ע"ש.

פ"ב ה"א עולות בעולות. בד' קושט' אוכלי קדש באוכלי קדש אר"ח הדא דתימר עולות בעולות אבל עולה בחטאת (אבל חטאת בעולות) וכו'.

פ"ב ה"א מאן תנא אין מצטרפין וכו'. כל המאמר תמוה שהלא מפורש במשנתינו ר' שמעון אומר אינן מצטרפין. ובד' קושט' ומצטרפין זה עם זה (פסקא דמתניתין) מאן תנא מצטרפין זה עם זה ר' מאיר היא דאמר ר"א בשם ר"י לדברי ר' מאיר כל אסורין שבתורה מצטרפין ללקות עליהן בכזית משום לא תאכל כל תועבה ותנינן (עולה) מצטרפין זה עם זה בין לאסור בין להתיר כדי ליתן טעם דברי ר"מ. ובפי' ר"י בן מ"צ ובר"ש ובמלאכת שלמה ומצטרפים זה עם זה מפרש בירושלמי דר"מ היא ובין ללקות בין ליתן טעם וכו' והיה לפנירם הנוסח כבד' קושטנטינא.

פ"ב ה"א ר"א בשם ר"י דברי ר"מ. בבבלי ע"ז ס"ו ע"א ורבא אמר לך הא מני ר"מ היא דתניא רי"א משום ר"מ וכו'. ובר"ש כדקאמר בירושלמי דאר"א בשם ר"י בשם ר"מ כל וכו'. ובכפו"פ (פכ"ב) ירושלמי אמר ר"א בשם ר"י בשם ר"מ כל האיסורין וכו'. ובתוי"ט (מעילה פ"ד ו') פי הר"ש מהירוש' וכו'.

פ"ב ה"א בשם ר"י מפני גזל השבט. כעין זה בתרומות פ"א ה"ד ר"א בשם ר"י מפני גזל השבט וברמב"ם (מ"א פט"ו הט"ו) ולמה צריך וכו' שהתרומה ממון כהנים וכו'. ובהג"מ שם: כך מפרש טעמא בירושלמי מפני גזל השבט וע"ש בכ"מ וברדב"ז ובלח"מ ובשו"ת הרשב"א ח"א סי' תש"ל ובשו"ת המיוחסות להרמב"ן סי' קפ"ב ובאו"ז ח"א סי' תנ"ח ושם סי' רי"ג ומפרש טעמא בירושלמי מפני גזל השבט פי' שלא ינזול בה הכהן ובמרדכי ביצה (הרמ"ו) דאמר בירושלמי תרומה שנתערבה בחולין צריך לעלות אחת מפני גזל השבט. ובתוס' ב"מ נ"ג ע"א ד"ה באחד מפרש בירושלמי משום גזל השבט פי' כהן. בד' קראטאשין בירושלמי כאן במ"ס: מפני גיל השבט. ובערוך השלם (צר רפ"א) סגיה גזל השבט ולא ראה דו"ו.

פ"ב ה"א כתיב מליאה. בר"ש: בירושלמי מנין שהם עולים וכו' בכלאי הכרם כתיב המלאה ובבכורים כתיב מאלתך ודמעך (ח' מלות אחרונות סהר"ש בעצמו) מה מלאתך (מליאה) שנאמר להלן עולה וכו'.

פ"ב ה"א לפי שכפל הכתוב איסורו. בתוס' ב"מ נ"ג ע"א ד"ה ועולה בספרי דריש ממקדשו ממנו וכו' דמהוך שכפל איסורו כפל עלייהו ואסמכתא בעלמא הוא דמדאורייתא וכו.

פ"ב ה"ב במשנה ואח"כ נפלו וכו'. ני' שונות במשנה: בהשגות הראב"ד (ה' מ"א פט"ו ה"כ) שהניח חשבון המשנה שלשה קבין ערלה שנפלו למאה סאה של חולין ואח"כ נפלו שם סאה ועור של תרומה (י"ב מלות אחרונות ליתא) הרי הערלה מעלה את התרומה (וו היא שתתרומה וכו' והערלה את התרומה

התרומה) פי' שאותו ועוד אחד באותן, שלשה קבין של ערלה שנפלו שם וכו'. ובחי' הריטב"א בע"ז ע"ג ע"א והביא (הראב"ד) ראיה לדבריו וכו' ותנן נמי לעיל מינה התרומה מעלה את הערלה והערלה את התרומה ביצד סאה תרומה שנפלה למאה של חולין (ב' מלות ליתא) ואח"כ נפ"ו ג' קבין ועוד (ליתא) ערלה או ג' קבין ערלה למאה סאה של חולין ואח"כ נפלה סאה ועוד תרומה (י"ד מלות ליתא) וכו'. ובר"ן (ע"ז סי' אלף ש"ג) ותנן וכו' כיצד סאה של תרומה שנפל למאה סאה חולין ואח"כ נפלו ג' קבין ועוד ערלה או ג' קבין ועוד של כלאי הכרם שנפלו למאה סאה לחולין ואח"כ נפלה סאה ועוד הרומה וכו'. וכ"ז ליתא. ובחי' הרמב"ן לע"ז ע"ג ע"א ואכתוב בכאן פי' המשנה זו שבמס' ערלה שאין גי' הרב (הראב"ד) נכונה ובדקתי אחריה ואינה בכל הנוסחאות הספרדיות והבאות מא"י אלא ה"ג לה בכולה התרומה מעלה את הערלה (העורלה) וכו' או ג' קבין של כלאים (כלאי הכרם) וכו' זהו הגי' ופירושה בירושלמי וכו' ולפי פי' הירושלמי ל"ג במתני או ג' קבין אלא ה"ג וג' קבין וכו' ובתורה דבית להרשב"א (בית ד' שער ב') ותנן וכו' והערלה מעלה (ליתא) את התרומה כיצד סאה תרומה שנפלה למאה חולין ואח"כ נפלו ג' קבין ועוד ערלה או ג' קבין שנפלו למאה סאין חולין ואח"כ נפלה סאה ועוד הרומה וכו' ועי' בר"ש ובפי' ר"י בן מ"צ ובמגדל עז הנ"ל שהשיג לחנם על הראב"ד הנ"ל וגי' הס"ע כגי' הדפוס.

**פ"ב** ה"ב מה פליגין וכו'. במגדל עז (ה' מ"א פט"ז ה"כ) וכן מוכח בירושלמי דילה להדיא דגרסינן מה פליגין וכו' אבל אם נפלו שלשה קבין ועוד ערלה ושלשה קבין (ליתא) כלאי הכרם הותר הכל (הכרי) וכו'. ועי' במרכבת המשנה (חלק כ', ה' מאכלות אסורות פי"ד ה"ו) שמאריך בזה.

**פ"ב** ה"ב שנפלו ג' קבין ערלה. בכת"י רומי ג' קבין ערלה ועור. ובד' אמשט' ושלשת קבין של כלאי הכרם כאחת מהו כמו שנפלו שלשת קבין ועוד ערלה ושלשת קבין של כלאי הכרם או כמו שנפלו שלשת קבין של ערלה ואח"כ נפלו ואח"כ נפלו שלשת קבין כלאי הכרם.

**פ"ב** ה"ב אבל אם נפלו. בכת"י רומי הותר אבל אם לא נפלו.

**פ"ב** ה"ב נפלה סאה הרומה לתוך. בר"ש: נפלה ערלה להוך וכו'. וכן בר"א.

**פ"ב** ה"ב אמר ר' קורייס. בר"ש: אמר רב בירי' וכו' להעלות את הערלה (התרומה). וכ"ה בד' אמשט'. ובמגדל עז (מ"א פט"ז ה"כ) מכח הירושלמי דגרסינן א"ר קידים (קורייס) וכו' להעלות את הערלה.

**פ"ב** ה"ב סאה תרומה. שנפלה לתוך (במשנה ליתא) מאה. זהו ציון להמשנה.

**פ"ב** ה"ב לית כאן לתוך מאה. עי' בר"ש ובפי' ר"י במ"צ ובפי' המשנה להרמב"ם.

**פ"ב** ה"ג במשנה הערלה וכו'. בחי' הריטב"א ע"ז ע"ג ע"א דתנן וכו' ביצד סאה ערלה או כלאי הכרם (ג' מלות ליתא) שנפלה למאתים וכו' ועוד ערלה או כלאי הכרם הרי הוא מותר (ו' מלות ליתא) וכו'. ובתורת הבית להרשב"א (בית ד' שער ב') דתנן וכו' סאה ערלה או סאה של כלאי הכרם וכו'. ועי' בשו"ת הרשב"א ח"א סי' תשל"א כיצד סאה ערלה וכו'. ובשו"ת הרשב"א המיוחסות להרמב"ן קפ"ב דתנן בפ"ב דערלה הערלה וכו' עי"ש ובבאור מהר"י קורקוס להרמב"ם (ה' תרומות פי"ג ה"ו) והותה תוספתא אתרח שהקשה הר"א ז"ל זמנת נראה שנוסחא משובשת נזדמנה לו וכנוסחאות שלנו ערלה שנפלה

לק"ק

לק"ק גרסינן וכו' זהוא דין המשנה השנוייה פ"ב דערלה הערלה וכו' כיצד סאה של ערלה וכו' ע"ש שנויים.

פ"ב ה"ג ר' יוסי בשם ר' חילפיי. בד"א :בשם חילפיי ועי' באצוי"ד ביומא 20.

פ"ב ה"ג אבא בריה דרב נחמן. בירוש' שבת פ"ו ה"ג ר"א בשם ר' אבא בר רב נחמן.

פ"ב ה"ג שאובה ניכרת. בד' קושט' שאינה ניכרת.

פ"ב ה"ג תמן לא הוכח האיסור. בד' קושט' תמן הוכח האיסור.

פ"ב ה"ד ר"י בעי ולמה תנינן גריסין וכו'. כל האומר משובש. ובד' קושט' ר"י בעי ולמה לא (ליתא) תנינן גריסין שנתבשלו עם האורז אלא מתניתין כמ"ד נ"ט לפגם אסור (מותר) ואפי' כמ"ד נ"ט לפגם וכו'.וכ"ה בשם הירוש' בר"ש ובמל' שלמה.

פ"ב ה"ד גריסין של תרומה וכו'. בחי' הרמב"ן לע"ז ע"ג ע"א אבל בירוש' בפ"ב מצאתי גריסי תרומה שנתבשלו (שנפלו) עם העדשים (ערשים) חולין (של חולין) וכו' ע"ש. וכ"ה בר"ן חולין (תתס"ח) ובאשכול (גיד הנשה סי' ל"ב).

פ"ב ה"ד גריסין שנתבשלו וכו'. בשו"ת הרשב"א ח"א סי' רס"ב ויש לו (להרמב"ן) ראיה מגמרא דב"מ דגרס' ההם גריסין של הרומה (ב' מלות ליתא) שנתבשלו עם עדשים חולין ואין בהם נ"ט ריבה עליהם גריסין חולין מין מעורר מינו לאיסור (לאסור) פי' כתמיה וכי מין מעורר מינו לאסור לא תהא גדולה מיי"נ כמה דהימר ביין נסך את רואה את ההתר כמו שאינו ואותו (אותו) האיסור אם יש בו בנו"ט אסור ואם לאו מותר הדא אמרה ריבה עליהם גריסין תרומה אסור (מותר) אלמא לא אמרינן ראשון ראשון כטל עכ"ל וברימב"א ע"ז (ע"ג ע"א) מתלמוד א"י וכו' מין מעורר מינו לאסור פי' בתמיה כלומר הא ודאי פשיטא דמותר דהא הגדלו בהיתר הוא וכו' ואמרינן ה"א ריבה עליהן גריסין של תרומה אסור (כגי הרשב"א הנ"ל וכן בכת"י דומי הגי' אסור) הא לך ראיה ברורה שאפילו בתרומה כשנפלו איסור בזה אחר זה ואפילו בהפסק לא אמרינן ראשון ראשון בטל וכו'. וכ"ה בר"ן ע"ז אלף ש"ג אבל באשכול (גיד הנשה סי' ל"ב) כגי' הדפוס.

פ"ב ה"ה במשנה דוסתי איש כפר איתמה. במתניתא דב"מ כפר יתמי. ובכפתור ופרח פי"א דוסהא איש כפר דמן דמא במס' ערלה וכו'. ובסוף הקדמה לפיהמ"ש לחרמב"ם ורוסתאי איש כפר דמא וכו' ובנדרים (נ"ז ע"ב) ישמעאל איש כפר ימא ואמרי לה איש כפר דימא. וע"ש ברא"ש ור"ן.

פ"ב ה"ה במשנה היה מתלמידי שמאי. ביוחסין (ד' לונדון 77) שלאי הזקן בפ"ב דערלה וזהו בכתיבת הדפוס (ד' נעאפאל) ונראה שהוא טעות בספרים כי הוא שמאי הזקן וכו'. וכן מצאתי אח"כ בספר מדויק שאינו של דפוס.

פ"ב ה"ה הני חנניה בשם ר' יוחנן. על אודותו עי' אצוי"ר לביצה 7 שורה 29.

פ"ב ה"ה כל נ"טבין לפגם וכו'. הוספתא הרומות פ"ח. ועי' בל"מ מ"א פט"ו הכ"ח

פ"ב ה"ה ר' יוחנן אמר ל"ש היא השביח וכו' המחלוקת. בבבלי ע"ז ס"ח ע"א איבעיא להו בפוגם מעיקרא מחלוקת וכו' או דלמא בין בזו ובין בזו מחלוקת תיקו. וכאן נפשטה האיבעיא. ובאו"ז (ח"ד סי' רס"ט) ובירושלמי פשיטא ליה לר' יוחנן דבהרווייהו פליגי וכו'.

פ"ב ה"ה נתחמצה העיסה. בד' קושט' מוס"ף: והנינן (ע"ז פ"ה) נפל תרומה תחילה דברי הכל אסור.

פ"ב ה"ה מימיו מימיו. מלה אחרונה ליתא בכת"י דומי.

פ"ב ה"ה את רואה כמו שאינו. בד"א: את רואה את ההיתר כמי שאינו.

פ"ב ה"ו ניחא שני שמות. במרכבת המשנה (חלק ב' ה' מ"א פי"ד ה"ו) ובירושלמי

ובירושלמי ניחא ג׳ שמות והם מין א׳ ג׳ (ב׳) מינין והן (ליתא) שם א׳ אמר ר״א בשם ר״א והראב״ד גרים אמר חוקיה במיני מתיקה ע״ב (בירושלמי) וכו׳.

פ״ב ה״ו קדירה זו אינה חסרה וכו׳. בבבלי ע״ז ס״ו ע״א נ״ט לפגם שאמרו לא שיאמרו קדירה זו חסירה מלח יתירה מלח חסירה תבלין וכו׳ ואיכא דאמרי וכו׳. ונוסחת ר״ש סירילי כל שההדיוט טועמו ואומר קדירה זו אינה חסירה ונפל איסור לתוכה זו היא נ״ט לשבח ואסורה, קדירה זו חסירה מלח, חסירה תבלין זו היא נ״ט לפגם ומותרת, ואפילו אמר תבלין פלוני יש בקדירה זו זו היא נ״ט לפגם ומותר וכו׳.

פ״ב ה״ו ר״א בשם ר״י כל נ״ט אין לוקין עליהן עד שיטעום טעם ממשו של איסור. בנזיר פ״ו ה״א בשנויים. ובמאור פסחים ריש פ״ג ובנזיר ירושלמי פרק ג׳ מינין גרסינן ר״א בשם ר׳ יוחנן כל נותני טעמים אין לוקין עליהם עד שיטעום טעם ממשו של איסור וא״ר זירא כל נ״ט אין לוקין עליהם חוץ מנ״ט של נזיר ונזיר אפילו לא טעם וכו׳ ובסמ״ג לאווין קל״ח (ד׳ רפ״ב) והא לך בירושלמי שראיתי בנזיר וממנו תלמוד וכו׳ וכן כתב שם ר״ז אמר כל נותני טעמין אין לוקין חוץ מנו״ט דמנזיר פי׳ וכו׳. ובחי׳ מהר״ם חלאוה בפסחים ד׳ מ״ג ע״א ובירושלמי וכו׳. ובעיטור (הכשר הבשר) אר״ז כל נ״ט וכו׳. ועי׳ בשו״ת דברי אמת מהרב ר״י בכר דוד בקונטרסיו ד׳ קי״ח ע״ג וע״ד.

פ״ב ה״ו התיב ר׳ חמא בר יוסי. צ״ל ר׳ חייה בר יוסי.

פ״ב ה״ו וקבלה מהו וקבלה. בחי׳ הרמב״ן בחולין צ״ח ע״ב ובירושלמי וכו׳ וקבלה וא״ר אבין בר חייא קומי דר׳ זעירא (ח׳ מלוה אחרונות חסרות בערלה כאן ובנזיר פ״ו ה״א איתא) מהו וקבלה א״ל (ליתא) כאינש דאמר (דשמע מיליה ובנזיר הנ״ל כגי׳ הנכונה של הרמב״ן) בעל דיניה קבליה פי קבליה בבב״ח וכו.

פ״ב ה״ו כל נותני טעמים אין לוקין עליהן חוץ מנותני טעם של נזיר. בתוס׳ חולין צ״ח ע״ב ד״ה רבא והא דקאמר בירושלמי דערלה אמר ר״י כל נותני טעם אין לוקין עליהם חוץ מנותן טעם דנזיר י״ל דבהיתר מצטרף לאיסור איירי וכו׳ וקרי ליה בירושלמי נותן טעם וכו׳. ובתורת הבית להרשב״א (בית ד׳ שער א׳) ועוד דאמרינן בירושלמי וכו׳ כל נ״ט אין לוקין עליהן חוץ מנותן טעם של נזיר וכו׳ ובר״ש טבול יום פ״ב משנה ג׳ האריך בזה. ועי׳ בתוס׳ זבחים ע״ט ע״א ד״ה אמור ובשו״ת דברי אמת הנ״ל.

פ״ב ה״ו אמר ר׳ בא בר ממל. בעיטור הנ״ל אמר ר׳ אלעזר. וגירסתינו יותר נוחה.

פ״ב ה״ו אין א״ו מצטרפין. בחי׳ הרמב״ן הנ״ל אין התר מצטרף לאיסור וכו׳.

פ״ב ה״ו מה ת״ל וכל משרת. ראה ספרי נשא כ״ד ובהראשונים הנ״ל.

פ״ב ה״ו שאם שרה ענבים. בילקוט בק״א ובחי׳ הרמב״ן הנ״ל ענבים במים (ליתא).

פ״ב ה״ו היתר אחר איסורן. צ״ל לאיסורן.

פ״ב ה״ז במשנה ויש בהן בנ״ט. בשו״ת הרשב״א ח״א סי׳ נ״ג בין יש בהן בנ״ט וכו׳ ושם סי׳ תרצ״ח גריסין של תרומה (ב׳ מלות ליתא) וכו׳ אפילו אין בהם וכו׳ ע״ש ובראב״ן (ד׳ קנ״ב ע״א) גריסי׳ של תרומה (כגי׳ הרשב״א) שנתבשלו עם ערשים של חולין (ב׳ מלות ליתא) וכו׳.

פ״ב ה״ז חזקיה אמר וכו׳. בע״ז פ״ה הי״א חזקיה אמר הדא דתימר במקום שאין המים נסברין במדה אבל במקום שהמים נסברין במדה כיין ביין הן(י״ח מל׳ חסרות כאן)

פ״ב ה״ז ונפל איסור בסוף איסור. צ״ל אסור. ובע״ז שם כוס שמזגו מאיסור ומהיתר ונפל איסור בתוך איסור והיתר בתוך היתר. ובפראגמענט מכת״י

באוצד

באוצר הספרי כמו בפטרבורג הגי' ונפל איסור בסוף אסור. ובבבלי ע"ז ע"ב ע"ב אמר חזקיה הגדילו באיסור אסור הגדילו בהיתר מותר וכו' וע"ש בפירש"י ותוס'.

פ"ב ה"ז דר' ליעזר אמר אחר האחרון אני בא. בבכורות ז' ע"א בעלמא סבר ר' אליעזר זה וזה גורם אסור וכו'. ובע"ז הנ"ל אמר ר' שמואל דר' ליעזר היא. ובפראגמענט הנ"ל אמר ר"ש בר רב יצחק דר"ל היא. כמו שהוא כאן.

פ"ב ה"ז אמר ד"ז הרא דאת אמר וכולה וכו'. בע"ז פ"ה הי"א אמר ר' זירא הדא למעלן איתאמרת וכולה תיניין היך עבידא.

פ"ב ה"ז ר' יוסי בי רבי בון ר' אבהו בשם ר"י. באצוי"ר לשבת (צד 109) הובחתי ששני ר' יוסי ב"ר בון היו. הראשון אמר בשם ר' יוחנן ושמואל ורב ודשב"ל. והשני אמר בשם אמוראים מאוחרים.

פ"ב ה"ז ושל נחתומים בכרכים לאחר ג' ימים ושל נהתומין בכפרים לאחר ג' תנורים. בתוספתא פסחים פ"ב (הוצאת צ"ם) ושל נחתומין בכפרים עד שלשה ימים בכרכין עד שלשה תנורין. ובמס' כותים פ"ב (הוצאה ר"ק ז"ל) בשנויים גדולים.

פ"ב ה"ז כשאמרו של נחתומין בכרכין לאחר ג' ימים. בתוס' הנ"ל וכשאמרו של נחתומין בכפרים עד שלשה ימים אם נרחק ואפה וכו'. וכ"ה בירוש' ע"ז פ"ה הי"א(כדו"ו).

פ"ב ה"ז תני ר' שמעון בן אומר. צ"ל ר"ש בן אלעזר אומר.

פ"ב ה"ז כשאמרו של נהתומין בכפרים. בתוספתא הנ"ל כשאמרו של נחתומין בכרכין עד שלשה תנורין אסורין עד ג' ימים וכו'.

פ"ב ה"ז שלשה תנורים ביום אחד. בד"א: ג' תנורים בג' ימים זה אחר זה.

פ"ב ה"ז העיסה שנייא. בע"ז הנ"ל ובד' קושט' ואמשט' העיסה השניה וכו'.

פ"ב ה"ז נהור אתית אמר את. בע"ז הנ"ל נהירת דהויתון סרין את.

פ"ב ה"ז לא משום. בדפוס קושטנטינא אלא משום.

פ"ב ה"ז ולכל דבר, בע"ז הנ"ל ולכל דבה. וכפתיחה לר"ש סיריליו ולכולרבא פי' ולכולה ארבא וכו' וכן פי' ההיא דס"פ שני דער'. ועי' לעיל צד 102 שור' 26.

פ"ב ה"ח במשנה נפל שאור של תרומה. באגודה נפל לשאור של תרו' או לשאור וכו'.

פ"ב ה"ט שאור של תרומה וכו'. בתוס' תרומות פ"ה ובבלי ע"ז ס"ח בשנויים.

פ"ב ה"י במש' ב' ג' שמות. בריטב"א ע"ז סי' ע"א והוא (רש"י) ז' גורם או מין שלשה

פ"ב ה"י במשנה אסור ומצטרפין. המלה אסור ליתא בראב"ן שי"א. ובתוס' ע"ז ס"ח ע"ב ד"ה ר"ש הגי' אסורין ומצטרפין ובחי' הרמב"ן לע"ז ס"ז ע"ב ור"ח ז"ל פי' שנים ושלשה איסורין כגון ערלה וכלאי הכרם ותרומה וכו' ובירושלמי בא במס' ערלה לשון ר"ח ז"ל מפורש. וצ"ל ורבינו תם ז"ל פי'. עי' תוס' שבת פ"ט ע"ב ד"ה תבלין.

פ"ב ה"י במשנה רש"א שנים או ג' שמות. במתניתא דב"ם רש"א שני שמות וכו'. ועי' בתוס' מעילה י"ח ע"א ד"ה תני ובתוס' ע"ז ס"ח ע"ב ד"ה ר"ש ובירושלמי ב"ב פ"ו ה"א תמן ר"ש אומ' שני מינין הן ואין מצטרפין.

פ"ב ה"י שביעית אצל הכהנים מותרת. בד' קושט' שביעית אפילו אצל הכהנים אסורת וכו' וכן העתיק הירושלמי בשער המלך ה' חמץ ומצה (ד' פ' ע"א).

פ"ב הי"א במשנה הבין בסוף. צ"ל בין בסוף ובבבלי פסחים כ"ו ע"ב ובין שנפל איסור לבסוף וכו'. ובפי' רבינו חננאל שם לעולם אין אסור עד שיהא בשאור של תרומה (ג' סלות ליתא) וכו' ועי' במרדכי חולין סי' תש"ן.

פ"ב הי"א לא אמר אלא קדשים קלין. בנסח דש"ס לא אמרו אלא קדשי קדשים. ובס' קרבנת הס"ש (חלק ג' ה' מעשה הקרבנות פרק י' הי"ב) מאריך בזה וע"ש.

פ"ב

**פ"ב** הי"א נדבותיך זו תורה. עי' בבלי סכות י"ז ע"א.

**פ"ב** הי"ב במשנה יועזר איש הבירה. בפי' ר"י בם"צ יוהנן איש הבירה. ובמדרש תהלים (ג) נזכר ר' יוהנן איש הבירה. אולם שם נראה שהוא מוזן מאותר.

**פ"ב** הי"ב כ"ל תרומה מצטרפין. לעיל ה"א שכולהן לשם תרומה מצטרפין.

**פ"ב** הי"ב סבר ר"ש בן לקיש כהדא דתני בר קפרא · כעין זה בירושלמי (פסחים פ"י ה"ג) סבר ר"ש בן לקיש על הדא דבר קפרא. והנה בפסחים וגם כאן מניח ריש לקיש המשניות של רבי וסובר כמשניות של בר קפרא. ובבבלי ב"ב קנ"ד ע"ב שאל רשב"ל את ר"י זו ששנויה במשנת בר קפרא וכו' ע"ש. וכן הוא בכמה מקומות שרשב"ל היה בקיא במשנת ב"ק. ועי' באצוי"ד לכלאים צד 10.

**פ"ב** הי"ג במשנת כלים וכו' ר' ייעזר אומר אחר הראשון אני בא. בתוספתא הרומות פ"ח מוסיף: שהיה ר' אליעזר אומר יהא אדם סך את כליו שמן טמא והוזר וכבן שמן טהור וכו' ע"ש.

**פ"ב** הי"ד במשנה להוך עיסה. בתוס' ריד"א בע"ז ס"ו ע"ב להוך העיסה.

**פ"ב** הי"ד במש' ר"ש מהיר לזרים ולכהנים. בתוס' הרו' (פ"ח) ר"א בר"ש מתיר לז'

**פ"ב** הט"ז במשנה חתיכה של קודשי קדשים. בנוסח של רש"ס · חתיכה של פיגול ושל נוהר ושל קדשים שנהבשלו עם החתיכות אסור לזרים ומותר לכהנ' בשר קדשי קדשים ובשר קדש' קלין שנתבשלו עם בשר תאוה אסור לטמאים ומותר לטהורים

**פ"ב** הט"ז במשנה עם חתיכות. באגודה עם שאר חתיכות וכו'. ובתוס' ריד"א (מהד"ת) בע"ז ס"ו ע"א שנתבשלו עם החתיכות של חולין (ב' מלות ליתא) וכו'.

**פ"ג** ה"א במשנה בגד שצבעו בקליפי ערלה ידלק. בשו"ה הר"ן סי' ע' דתנן בגד שצבעו בקליפות ערלה הרי זה ידלק וכו'. וכפי' רבינו חננאל בביצה ג ע"ב בגד שצבעו בקליפי ערלה ונתערב באחרים כולן ידלקו וכו'.

**פ"ג** ה"א במשנה נהערב באחרים כלן ידלקו. בריטב"א ע"ז מ"ט ע"ב דהתם בסיפא קתני נתערב באחרים כו"ן אסורים (ידלקו) וכ.'. ובתוס' זבחים ע"ב ע"א דר"י נתערבו דהתם במס' ערלה גבי בגד שצבעו וכו' לא קתני נתערבו באחרים וכו'.

**פ"ג** ה"א אית תניי תני בסמוך לפידיו. עי' בר"ש ובר"י בן מ"צ.

**פ"ג** ה"א מ"ד בעורל את פרי' קליפין וגרעינין במשמע וכו'. בד' קושט' מ"ד בסמוך לפריו קליפין וגרעינין במשמע ומ"ד בעורל את פריו קליפין במשמע ולא גרעינין

**פ"ג** ה"א ר' אבהו בשם ר' לעזר. וכ"ה בחולין קי"ר ע"ב. וע"ש בגליון.

**פ"ג** ה"א כשם שפירש לך באבר מן החי' · בד' קושט' בבשר מן החי.

**פ"ג** ה"א ובשר בשדה טריפה לא תאכלו, כאן צ"ל וכי מי אסרו לכלב ·

**פ"ג** ה"א תהנגה ואכלה. בפסחים פ"ב ה"א מוסיף: או מכור לנכרי.

**פ"ג** ה"א וכי מה אסרו לכלב. המלות האלו אין כאן מקומן.

**פ"ג** ה"א מיעט איסור · בד' קושט כבר (ליתא) מעט אסור הנייה שבו.

**פ"ג** ה"א ר"א בשם ר' יוחנן העושה איספלנית משור הנסקל וכו' אינן לוקח. בבבלי פסחים כ"ד ע"ב א"ר אבהו א"ר יוחנן כל איסורין שבתורה אין לוקין עליהן אלא דרך אכילתן וכו' איכא דאמרי אד"א אמר ר"י כל איסורי שבתורה אין לוקין עליהן אלא דרך הנאתן למעוטי מאי אמר ר"ש ב"א למעוטי שאם הניח חלב של שור הנסקל ע"ג מכתי שהוא פטור וכו'.

**פ"ג** ה"א ומחמץ שעבר עליו הפסח. בעיטור (ביעור חמץ) ירושלמי בחלה העושה איספלנית מחמץ (מחמץ שעבר עליו הפסח, וזה תמוה שחמץ לאחר הפסח אסור בהנאה מדרבנן כמ"ש העיטור שם) וכו' שאין לית שלו מחמיר

(מחזור)

שחוור) וכו'. ועי' בבלי ב"ק צ"ח ע"ב חמץ ועבר עליו הפסח וכו' מאן תנא וכו' נפלגו בחמץ בפסח וכו'. ובשער המלך ה' יסודי התורה (פ"ה ה"ת, דף ג' ע"ד) דגרסינן התם וכו' משור הנסקל ומחמץ בפסח אינו לוקה וכו'. במרכבת המשנה (ח"ב שם) כגי' חרפוס וע"ש.

פ"ג ה"א דאמר ר"ח פן תקרש פן תוקד אש. בבלא' פ"ח ה"א מנין שהוא אסור בהנייה נאמר כאן פן תקדש ונאמר להלן פן תוק' בו וכו' וע"ש באצוי"ר שם ובבלי קדוש' נ"ו ע"א.

פ"ג ה"א מערלה צריכה וכו'. בעיטור הנ"ל ערלת צריכה וכו' ובגמרא דילן ערלה כשאר איסורין וכן תלכתא ועי' במרכבת המשנה הנ"ל.

פ"ג ה"א במתני' פליגא על ר"י. צ"ל מתני' פליגא וכו' והכוונה למכילתא משפט' פ"י.

פ"ג ה"א עד שלא נגמר דינו. בבבלי קדושין נ"ו ע"ב וש"נ לאחר שנגמר דינו, ובמדרש הגדול מגיד שאם שחטו משנגמר דינו אסור באכילה יכול אם שחטו עד שלא נגמר דינו יהא אסור באכילה וכו'.

פ"ג ה"א אין את הופס איסור הנייה כאיסור אכילה. בפסחים פ"ב ה"א מוסיף: לא תאכל לא יאכל א"ת תופס איסור הנייה כאיסור אכילה (י' מלות אחרונ' חסרות כאן)

פ"ג ה"א לא תאכל עליו חמץ למדנו שהוא אסור בהנייה. בד' קושט'. למדנו שהוא אינו (ליתא) אסור בהניה. ובשירי ירושלמי (307) מתניהא מסייעה לר' ליעזר (לר' יוחנן) לא יאכל חמץ וכו' ע"ש.

פ"ג ה"א הא מה ה"ל ולא וכו'. בש' המלך (ה' חמץ פ"א ה"ז) הא מה אני מקיים לא וגו'.

פ"ג ה"א מיכן שצבעו. בד"א: מובן שצב'. ובצ"ל. ובד' קראט' הניהו לחנם: מכיון.

פ"ג ה"א כיני סתניתא הגדולים. בתרומות פ"ד ה"ח כיני מתניתא עיגולי דבילה (קאי על המשנה תרומות פ"ד ח') הגדולים וכו'.

פ"ג ה"א דודרסין. עי' באהבת ציון וירושלים לכלאים 82 שורה 23.

פ"ג ה"א רי"א סממנין בסממנין וכו'. ברמב"ם (ה' מ"א פט"ז הכ"א) נתערבו סמני ערלה בסמני היתר יעלו באחר ומאתים, מי צבע וכו'. וברדב"ז שם: בירוש' אר"י סמנין (סממנין) בסמנין במאתים וכו'. ובכ"מ שם סממנין וכו'. ובתוס' ערלה ר"ש בן אלעזר אומר סמני ערלה עולה באחד ומאתים צובע בהן בכלול והולכ' אחר הרוב.

פ"ג ה"א הניית ערלה כמיבריא ברוב. בשו"ת הר"ן סי' ע' ועוד למדתי זה מדגרסינן בירושלמי וכו' הניית ערלה במלה (כמ"ס: במיבריא, ובד' אמשט' במילה) כרוב וכו' פתר לה קדירה (קריוה) בקדירות. נ"ל דמסיפא הוא דפרכינן עליה דר"א בר מטל וכו' נתערב באחרים יעלו באחד ומאתים (וחכ"א יעלו וכו') ופתר לה קרירה בקדירות כלומר דנתערב באחרים אקדירה קאי ומעמא משום דיש שבח עצים בקדירה וכו' ע"ש ובש' המלך ה' חמץ פ"ג סוף הלכה י"א.

פ"ג ה"א קריוה בקרירות. צ"ל קדירה בקדירות.

פ"ג ה"א מיי כדון וכו'. בשו"ת הר"ן הנ"ל ועוד מצאתי שם בירושלמי וכו' מאי כדין וכו והאיסור יש בו כדי לאסור (אותו האיסור שבו כדי לאסור) וכו' אם אין בו כדי לצבוע (לצבע) וכו' והאיסור אין בו כדי לאסור (אותו האסור) וכו'.

פ"ג ה"א כדי לצבע. בד' קושט' כדי לצבוע אפילו (ליתא) את רואה וכו'.

פ"ג ה"א ואיסורו איסור הנייה. בתוס' ע"ז פ"ה דברי ר' מאיר. וכצ"ל.

פ"ג ה"א מה נן קייטין וכו'. בהג"מ (ה' הגעלה) וראבי"ה הביא ראיה לדבריו דגרסינן בירושלמי בפ"ב דערלה תמן תנינן וכו' במה אנן קיימין אי (אם) בשנתנו בתבשיל ד"ה אסור ואי (אם) בשסכרו חוץ מדמי יין (יין נסך) שבו דברי הכל מותר, ומשום דפסקינן הלכתא כרשב"ג קרי ליה דברי הכל וכו'

וכו׳ . ובמרדכי ע״ז (סי׳ תתמ״א) פסק רשב״ם חביתא דאיסורא שנתערבה יוליך הנאה לים המלח וכו . ורבינו ברוב הביא ראיה לדבריו מירושלמי דפ״ב דערלה וכו׳ .

פ״ג ה״א מהו לסמוך בו כרעי המטה ר׳ לעזר אומר אסור ר׳ יוחנן אמר מותר . בבבלי ע״ז ל״ב ע״ב איבעיא להו מהו לסמוך בהן כרעי המטה וכו׳ דר״א ור׳ יוחנן חד אסר וחד שרי וכו׳. והירוש׳ מובא בתוס׳ ריד״א לע״ז(מהדורא קמא) שם.

פ״ג ה״א שמעית קליה דר׳ יעקב בר אחא . ע״ז פ״ג הט״ו בשנויים. ומובא בחי׳ הרמב״ן לע״ז מ״ט ע״ב ובמלחמות בפסחים פ״ב . ובתמים דעים לחראב״ד סי׳ רמ״ה ובר״ן ע״ז סי׳ אלף רס״ט ובחי׳ מהר״ם חלאוה בפסחים ד׳ כ״ו ע״ב ובתוס׳ ע״ז מ״ט ע״ב ד״ה ארג וברדב״ז (ה׳ מ״א פי״ג הי״ח) בשנויים .

פ״ג ה״א ותנינן רשבג״א וכו׳ . עי׳ בכורות ל״ז ע״א .

פ״ג ה״א חני קשתיה ר״ה קיימה. בד׳ קושט׳ רבי הני וכו׳ ליקח יין נסך (ליתא) ובקדושין פ״ג ה״ב לא יאות הוה ר״ה אמר לך קבל לחניי דחגיי אינשא סכורא הוא. ועל הלשון חני קשתיה וכו׳. ראה אצוו״ר לתרומות 56 שורה 6.

פ״ג ה״א תמן אין דרך. בתוס׳ זבחים ע״ב ע״ב ד״ה כולן ובירוש׳ פריך לה וכו׳ .

פ״ג ה״ב משנה הצובע וכו׳. בפי׳ רבינו חננאל בביצה ג׳ סע״ב האורג (הצובע) מלא הסיט הצובע (ליתא) בקליפי ערלה וארגו בבגד ונתערב באחרים (ב׳ מלות ליתא) ואין ידוע וכו׳. וכ״ה כערוך ערך דרך. ובחי׳ הרשב״א הנ״ל האורג (כגי׳ הר״ח) מלא היסט (היסט) בקליפי ערלה וכו׳ ולא קתני ביה נתערב באחרים וכו׳ .

פ״ג ה״ב מלא הסיט. בפי׳ רה״ג (כלים פי״ג ד׳) שיעור הסיט ד׳ אצבעות וכו׳ . ובחי׳ הרשב״א ביצה (ג׳ ע״ב) הצובע מלא היסט וכו׳ . וכ״ה שם להלן. ועי׳ בער׳ השלם ערך סט ובגנזי נסתר׳ (ג׳ 192) והסט הוא הנקרא וכו׳ וזהו שתי שלישית הזרת.

פ״ג ה״ב צמר וכו׳ איתיבי׳ וכו׳. בכתובות פ״ו ה״ו ואייתי ר״ח ציפורייא קומי ר׳ אמי לימ״א בשטנ׳ ולא הורי ליה דמר ר׳ יוסא לא מתנית׳ היא (ולא הודו אילולא דאמר ר״י ולא וכו׳). בנזרע ביהודה (מהדורא תנייני׳ סי׳ קצ״ג) מביא בזה דעת הפוסקים שגם בערלה בטיל ברוב ולא זכר מירושלמי דילן .

פ״ג ה״ב ר׳ חייא ציפוראה. כנראה שהוא ר״ה בר אבא .

פ״ג ה״ב א״ל אילו איתתבת תמן אית הוות יאות . נראה שהמאמר נתקצר כאן . ועיקרו בע״ז פ״ה הי״ג איסורי הנייה מהו מהי שיבטל בצירוף והתנינן שור הנסקל תיפהר בהתיכות וכו׳ כד מטון לערלה התיב ר׳ יעקב קומי ר׳ יוסי והתנינן האורג וכו׳ א״ל אילו אמר תנא קמן אתייהיבת יאות. ובגי׳ מתוקנת בחי׳ הרמב״ן לע״ז (ע״ד ע״א) וז״ל וכך אמרו בירושלמי ר״י בשם ר״ח בעי׳ איסור הנייה מהו שיבטלו בטרוף (בצירוף) והא תנינן שור הנסקל תפתר בתיכה (ליתא) בחתיכות . והא תנינן צפרי מצורע תפתר צפור בצפורין וכו׳ כד מטון לערלה התיב וכו׳ א״ל אלו אמר אנא תמן אתיביה יאות פי׳ כשהגיעו רבנן דבי מדרשא דלא מצו לסיפשט בעיין דמס׳ ערלה השיב ר״י קומי ר״י וכו׳ ע״ש.

פ״ג ה״ב תמן תנינן אלו הן הנשרפין וכו׳. ראוי היה לומר הכא תנינן וכו׳ . ונראה שהמאמר נעתק מירושלמי קדשים המורה פ״ז על המשנה ואלו הן הנקברין וכו׳. ושם נאמר תמן תנינן אלו הן הנשרפין. וכן נעתק כאן . ובבבלי תמורה ל״ד ע״א רמי ליה מבי לרב נחמן וכו. ועי׳ בתוי״ט תמורה הנ״ל והנה בא לידי ספר אבי העזרי וכו׳ ע״ש .

פ״ג ה״ב שק מצוי לחמט. וכ״ה בד׳ קושט׳ אבל בדפוסי אחרונים לחמט. ובתוי״ט (בתמורה פ״ז ד׳) והר״ש כתב שם בשם הירושלמי שהשק מצוי לחמם אחרין וכו׳.

פ״ג

פ"ג ה"ב ר"י בי ר' חנינא אומר כאן כנזיר טהור וכו'. בתמורה שם אמר ר' יוסי בר חנינא כאן בשק כאן בשער ר"א אומר כאן בנזיר טהור כאן בנזיר טמא וכו'.

פ"ג ה"ב אית דתני לה כשם ר"מ וכו'. בתוס' זבחים ע"ב ע"א ד"ה אלא ואורג מלא הסיט מצמר הבכור וכו' קאמר עלה בגמ' ראית תנא דתני במשנה דברי ר"מ ואית דלא תני דברי ר"מ מאן דתני דברי ר"מ אית ליה י' דברים מקדשים פי' שוו היא העשירית ומאן דלא תני דברי ר"מ סנא ליה. (מנן אית ליה) י' דברים מקדשים פי' אותן וכו' ומשני ר"ט כר"ע וכו' ושמא לא מיירי בירושלמי אלא באותם דברים השנויים במס' ערלה וכו'.

פ"ג ה"ג במשנה מצמר הבכור בבגד. בד' אמשט' משיער הבכור. ובאו"ז (ח"א סי' תנ"ח) בבגד מצמר בכור. ובתוס' הרא"ש ביבמות (פ"א ע"ב) וגם צובע (האורג) מלא היסט (עי' לעיל משנה ב' גי' הרשב"א) מצמר הבכור וכו'.

פ"ג ה"ג אבא בר ירמיה כהנא בר ירמיה בשם שמואל. בסדר הדורות (257) מביא כהנא בר ירמיה בשם שמואל ולא גלה המקור וכוונתו לכאן. ולדעתי צ"ל בירושלמי כאן: אבא בר ירמיה כהנא בשם שמואל. והמלות בר ירמיה נשנו באן ע"י ט"ס מט"ש אבא בר ירמיה ואח"כ נתחזקה השערתי שראיתי בירושלמי נדה פ"ב ה"ג אבא בר ירמיה כהנא בשם שמואל כל אשה וכו'. ואמורא כהנא בר ירמיה לא היה בעולם.

פ"ג ה"ג גידולי ערלה. בד' קושט' גחלי ערלה שעממו. ובתוספתא ערלה אפה ובשל בגחלים מותר ובבבלי פסחים כ"ז ע"א ר"י א"ש ור"ח ב"א א"ר יותנן חד אמר ל"ש אלא גחלים עוממות וכו' וחד אמר אפילו גחלים לוחשות וכו'.

פ"ג ה"ג אבנים מנוגעות שעשאן סיד. בס' המצות להרמב"ם בהשגות הרמב"ן מצוה עשה י"ד ובשלישי ממס' ערלה בגמרא דב"מ אמרו אבנים מנוגעות וכו' ע"ש שנויים. ובפי' הרמב"ן עה"ת (ויקרא י"ג נ"א) וכן מצאתי במס' ערלה ירושלמי אבנים המנוגעות (מנוגעות) וכו' עלו מידי (ליתא) טומאתן וכו'.

פ"ג ה"ג תן בו מאירה ואל יהנה ממנו. תו"כ תזריע פי"ד. ובערכין ל' ע"ב המשכיר בית לחבירו ונתנגע וכו' אומר לו הרי שלך לפניך וכו' ובתוס' שם ד"ה אע"פ אור"י דמהכא משמע דבית מנוגע המוחלט מותר בהנאה וכו' וקשה למורי מהא דאמר בתו"כ גבי בגדים צרעת ממארת תן לה מארה שלא יהנה ממנו משמע דאסור בהנאה וכו' ע"ש ובר"ש ובהרא"ש נגעים פי"א משנ' י"ב שמובא ג"כ התו"כ.

פ"ג ה"ג ר"א בשם ר"י כל הנשרפין אפרן מותר וכו'. בתמורה ל"ד דתניא כל הנשרפין אפרן מותר חוץ מעצי אשירה וכו' ועי' בתוס' תמורה ל"ג ע"ב ד"ה הנשרפין ובגליון שם.

פ"ג ה"ג אפר הבית. בד' קושט' אפר בית המנוגע. ובתוספתא ערלה עפר בתים שנתנגעו אסורין בהנאה. וברמב"ם (טומאת צרעת פט"ז ה"א) ואם שרפן ועשאן מהן סיד הרי זה אסור בהנאה שנא' צרעת ממארת וכו'. ובמשנה למלך שם שם בירושלמי פ"ג דערלה דמשמע דאליבא דכ"ע אסורין בהנאה דנמר נתיצה נתיצה מע"ז וכו' למה לא באר רבינו דין זה עכ"ל. ועי' בתוספתא ב"ק פ"י גזל עבדים וכו' בית ונתנגע ונתצו וכו' משלם כשעת הגזילה.

פ"ג ה"ד וכמה היא חבילה כ"ה זירין. בד' אמשט' עשרים וארבע זירין. ובמאירי (ביצה ג' ע"ב) דתנן מי שהיו לו חבילי תלתן ומפרש בירושלמי דמס' ערלה כמה היא כ"ה עירין (זירין). כלומר דבציר מהכי לא מיקרי חבילה ולא הוי דבר חשוב וכו' ועי' באצו"ר לסוכה צד 74.

פ"ג ה"ד אמר ר' יונה ארבע מינהן מיפה. בתרומות פ"י ה"ה אמר ר' ר' יוחנן וארבעה מינהן מיפה.

פ"ג ה"ה חד אמר דברי ר"מ עשרה דברים מקדשין. תרומות פ"ד ה"ז ובפי' רבינו חננאל בביצה ג' סע"ב זהו שכתוב במשנה (בפרק זה משנה ו') את שדרכו למנות (להמנות) שנינו מקדש, היה ריש לקיש שונה כל שדרכו לימנות מקדש וכיון ששונה במשנתינו (בערלה פ"ג) כל שדרכו וכו' והיינו אלו השנויין במשנתינו בלבד, והן עשרה דברים, דאשכחן בירושלמי במס' ערלה, דר' יוחנן ור"ל חד אמר דברי ר"מ עשרה דברים מקדשין, וחד אמר דברי ר"מ כל הדברים מקדשין, ש"מ דאליביה דר' מאיר חולקין ר"י ור"ל ואלו הן עשרה השנויין במשנה, ראשון, בנד וכו' באלו הנ' חלק ותוו לו על השאר, וע"ז שנינו שהיה רמ"א את שדרכו לימנות מקדש וכו'. וראינו רבותינו שחשבו תשלום העשרה שהזכירו בתלמוד א"י (הנ"ל) כל הזבחים שנתערבו וכו' ולא סמכנו על זה דחזינן בה פירכא, ולא השבנו על זה הפירוש שאין משיבין את הארי שלא בפניו עכ"ל. ובערוך ערך דרך א' מובא כ"ז בלא זכרון הר"ח. ובתוס' זבחים ע"ב ע"א ד"ה אלא וקצת קשה מירושלמי וכו' והכי איתא התם בפ"ב דמס' ערלה דר"י ור"ל איתפלגון חד אמר י' דברים מקדשין דברי ר"מ פי' י' דברים השנויים במשנה שכולם את שדרכו ואחרים אמרו וכו' ראותם י' דברים דקאמר ר' יוחנן היינו אותם ששה דברים דקאמרי רבנן וכו'. ועי' בתוס' יבמות פ"א ע"ב ד"ה ר"י ובתוס' הרא"ש שם.

פ"ג ה"ה דתנינן תמן אמר ר' יודה. בד' קושט' ליתא המלה ד"י שמר ובתוס' זבחים ע"ב ע"ב ד"ה נהערבו כדקתני בברייתא ר' יהודה אוסר רימוני בדן וכו' והא ר' יהודה סבר דלימרא קציעות לא בטלה וקתני לא הזכיר רמוני בדן וכו' וצ"ע בירושלמי בפרק בתרא דערלה וכדומה שיש שם פ"ס עכ"ל. ועי' באהבת ציון וירושלים לדמאי פ"ב ח"א צד 91.

פ"ג ה"ה ותריצי גבע. צ"ל וחצירי גבע.

פ"ג ה"ו במשנה נתערבו באחרים כולן ידלקו. בד' אמשט' ליתא זה. ובזבחים ע"ב ע"ב נתערבו באחרים ואחרים באחרים וכו' וע"ש בתוס' ד"ה נתערבו ר"ת ל"נ בשום מקום ואחרות באחרות בהך משנה ששנויה בסוף ערלה וכו' ע"ש ובס' הישר לר"ת סי' ע"ד ובר"ש (כלים פי"ז ד') דתנן וכו' רמ"א כולם ידלקו שהיה ר' אומר וכו'.

פ"ג ה"ו במש' יעלו באחד ומאתים. בר"ש תרו' פ"ה ב' דתנן מי שהיו וכו' יעלו בק"א.

פ"ג ה"ו במשנה שהיה רמ"א את שדרכו וכו'. בזבחים ע"ב ע"ב שהיה רמ"א כל שדרכו למנות וכ"ה בר"ן ספ"ז דחולין. ובגי' זו מחלוקת ר' יוחנן וריש לקיש בבבלי (בכ"מ) אם את שדרכו או אם כל שדרכו נשנה במשנה.

פ"ג ה"ו ר"י בעי הא שקידי פרך לא. במלאכת שלמה ירושלמי הא שקדי פרך אע"ג דנסין הן לא חשיבי כאגוזי פרך. ולפנינו אינו מבואר יפה ומפירוש' כאן נראה כפי' הערוך (באדן) ופירש"י יבמות (פ"א ע"ב) שפרך הוא שם מקום.

פ"ג ה"ז בפתוטה בין הפתוטות. ברמב"ם (ה' מ"א פט"ז ד') וכן חבית פתוטה של יין ערלה וכו' חביות סתומות וכו'. וברדב"ז פירשו בירושלמי שהיא סתומה ונתערבה בסתומות אבל אם נתערבה בפתוחות עולה וכו' עכ"ל. ועי' תוספתא תרומות פ"ה לענין תרומה לא אסרו אלא פתוטה בפתוטות וכו'.

פ"ג ה"ו כל אילין קירייא וקרוותא דאנן אכלין. בנדרים פ"ז ה"א כל אילין קרייא וכרוותא דאנן אכלין. ובפי' ר"י בן מ"צ כאן: כל אילן קריא וקרוצא וכו'

בד' ובנמוקי יוסף בנדרים הנ"ל גרסינן בירושלמי וכו' הלין קוריא וקרובתא רנן אכלין דלעת יונית אינון וכתב הריטב"א ז"ל ולפי הירושלמי הזה אפי' הנודר מן הירק סתם אסור בדלועין שלנו שמא הן דלעת יונית וכו'.

פ"ג ה"ו ולמה לי נן אמרין הראוי לתרומה. בתוס' זבחים ע"ב ע"ב ד"ה הראוי בירושלמי מדקדק אמאי לא תנא נמי הראוי לתרומה תרומה דבתרומה נמי כיון דחשיבי לא בטלי ואין עולין באחד ומאה ומשני משום דכולם ראוים לתרומה וכו'. ובמאירי ביצה ג' ע"ב ובירושלמי דמס' ערלה קא מקשו אמאי לא קאמר נמי הראוי לתרומה תרומה ומתרץ תרומה בכל ערלה וכלאי הכרם (ב' מלות ליתא) אין נוהגין בכל. ועי' תוס' יבמות פ"א ע"ב ד"ה הראוי. ובתוי"ט כתב הר"ש בירושלמי דייק אמאי וכו' ובסדר משנה בירוש' גרס במ"ו (במשנה ו') דלעיל הראוי לערלה וכו' ואהתם אתמר נמי דירוש' שכ' הר"ש עכ"ל. ולפנינו במ' ו' ליתא זה.

פ"ג ה"ו במשנה וקילחי אכרוב. בפר"ח ביצה ג' סע"ב ובר"ש כלים פי"ז ה' ובכ"מ (מ"א פט"ו ה"ג) וקולסי כרוב. ועי' בר"ש אהלות פ"ח א' ובראי"ש חולין פ"ו סי' ל"ו ובעוקצין פ"א ד' ובר"ש שם ובספרו של הרב ר"ע לעוו על הצמחים 214.

פ"ג ה"ז נפלו ואח"כ נתפצעו וכו' · בשו"ת הרשב"א ח"א סי' שב"ה נפלו ואח"כ נתפצעו אם רוצה לומר כלם או אפילו מקצתם וכו' עכ"ל. ובתוספתא תרומות פ"ה נפלו ואח"כ נתחתכו וכו'.

פ"ג ה"ז בין שוגג בין מזיד לא יעלו דברי ר' מאיר, ר' יודה אומר בין שוגג בין מזיד יעלו וכו'. בתוספתא תרומות פ"ה (הוצאת צ"מ ועם הרי"ף) נפלו וכו' לא יעלו דברי ר' מאיר, ר' יהודה ור' שמעון אומרים בין בשוגג בין במזיד יעלו וכו' ובבבלי גיטין נ"ד ע"א ורמי דר' יהודה אדרבי יהודה בודרבנן דתניא נפלו נתפצעו אחד שוגג ואחד מזיד לא יעלו דברי ר' מאיר ור' יהודה ר' יוסי ור' שמעון אומרים בשוגג יעלו, במזיד לא יעלו וכו'. ובתוס' שם ד"ה נפלו תימה דתניא בירושלמי בפרק בתרא דערלה נפלו ואח"כ נתפצעו בין בשוגג בין במזיד לא יעלו דברי ר"מ ור' יהודה אומר בין בשוגג בין במזיד יעלו ור' יוסי אומר וכו'. ואין כאן שום תימא ורק נוסחאות שונות הן להבבלי והירושלמי בהתוספתא הנ"ל · ועי' בתקונים בההוספתא הנ"ל צד 104.

פ"ג ה"ז קנסו בידו. בתוס' גיטין הנ"ל קנסו בידו פי' כבר נתקלקלו פירותיו בשעת פציעה ועל הלשון קנסו בידו עי' לעיל צד 121.

פ"ג ה"ז היו לפניו וכו'. לעיל פ"א ה"ה ותרומות פ"ד ה"ח וברדב"ז ה' מ"א פט"ז הי"א בירושלמי אמרו וכו' נתפתחו מאה מאה (ליתא) מותרות נ' אסורות והשאר לכשיתפתחו (לכשיפתחו וכני' הרדב"ז כ"ה בתרומות הנ"ל) יהו מותרות וכו' אלא לכשיתפתחו (לכשיפתחו) הא לפתוח (לפתח) וכו'.

פ"ג ה"ז שלקה במחותכת. בד' קושט' כיון (ליתא) שלקתה כמחותכת היא או לא (ב' מלות ליתא).

פ"ג ה"ח במשנה נתפצעו במשנה שבמשניות כיצד נתפצעו. ועי' ברע"ב ובתוי"ט.

פ"ג ה"ח במשנה נתפרשו, בפסקא דמתניתין בה"ז נתפרסו כברות (הככרות).

פ"ג ה"ח כרם של ערלה וכו' ובסוריא מותר. בד' קושט' מוסיף: ואיזהו ספק כלאי הכרם שהוא נטוע ירק וירק נמכר חוצה לו, בא"י אסור ובסוריא מותר אר"י אף זה ספקו אסור. ועי' בתוספתא סוף ערלה. ובמלאכת שלמה ובירושלמי תניא איזהו ספק ערלה (הערלה) נפן של ערלה בכרם (כרם של ערלה) וענבים וכו' ואיזהו ספק כלאים, כרם שהוא נטוע וכו' (במ"ש בדיק הנ"ל)

פ"ג

פ"ג ה"ח עוד היא בקדמייתא. בשו"ת פאר הדור להרמב"ם סי' ג' ואמרו בירושלמי כפי' המשנה ובלבד שלא יראנו לוקט דהיינו אומרם בקדמיתא בתחילת המשנה ספק הערלה בא"י אסור ובסוריא מותר ובח"ל יורד ולוקט ובלבד שלא יראנו לוקט וכו'. ובר"ש: ובתוס' רי"ד בקדושין ל"ט ע"א (תע"ה ברלין) והא דקתני גבי כלאים בח"ל יורד ולוקט אמרי' בירושלמי א"ר הונא כן הוא מתני יורד ולוקח ובלבד שלא יראנו לוקט כדקמייתא (לפנינו כל זה ליתא) · ובבלי בקדושין ל"ח ע"ב דאמר ליה שמואל לרב ענן תני או זה וזה יורד ולוקח או זה וזה יורד ולוקט וכו'. ובתוס' ריד"א הנ"ל בתרווייהו תנן יורד ולוקח ובלבד שלא יראנו לוקט והכי תני בירוש'. ועי' בשו"ת הרשב"א ח"ה סי' נ"ז.

פ"ג ה"ח שלא יראנו לוקט. בד' קושט' מוסיף: ואיה דאמרי זה וזה יורד ולוקט ובלבד שלא ילקוט ביד ור' יוחנן אמר ערלה דאורייתא חמירא כלאים דרבנן קילי. ובריטב"א קדושין ל"ו ע"ב ד"ה מתניתין וכן היא שנויה בפירוש במס' ערלה הערלה ובלאי הכרם שווים בין בגוים בין בישראל עב"ל ולפנינו ליתא זה.

פ"ג ה"ח מתניתא דר' לעזר. צ"ל דר' ליעזר.

פ"ג ה"ח בכל מקום בכל מושבותיכם. צ"ל בכל מושבותיכם בכל מקום.

פ"ג ה"ח בחדש שכן יצא בחוץ. בילקוט בק"א בחדש תשבו שיצא חו"ל ובד' קושט' בחדש שכאן שיצא בחוץ. ובירוש' קדושין פ"א ה"י (בדו"ז) בחדש שבו שיצא לחו"ל.

פ"ג ה"ח ולמה לא תנינן אף החלה עמהן. בסמ"ג לווין קמ"ו וגרסינן בירושלמי ר"י בעי למה לא תנינן אף החלה פי' אפילו היא מדרבנן שהרי שונה כלאים שהן מדרבנן ומתרץ שם אמר רב יוסף (ר' יוסי) לא נשנית משנתינו אלא בדברים הנוהגים בישראל ובגוים אבל חלה אין נוהגת בגוים הא למדת שערלה וכלאי הכרם וחדש נוהגין בח"ל אף בשל גוים · ועי' תוס' קרושין ל"ו ע"ב ד"ה כל וברא"ש קרושין פ"א סי' פ"ב ובר"ן שם סי' תרפ"ז ובראבי"ה ברכות סוף סי' ק' ובאגודה קרושין (ל"ד). ובפי' הראב"ד לתו"כ קדושים ובשו"ת מהר"ם בר"ב (הוצאת רנ"ר ז"ל) סי' קצ"ט וסי' תע"ג. ובלקוטים בס' בית נכות ההלכות (צד 54) וקשיא למורי הרב טובא אמאי לא תנא חלה בהדייהו וכו' והשם האיר עיני ואשכחית פירוקא במס' ערלה בגמד"ר ר"י בעי קסיה דר"י ולמה לא תנא אף חלה עמהון וכו'. ובשו"ת הרשב"א ח"ה סי' נ"ו ובריטב"א קדושין ל"ו ופריך בירושלמי אמאי לא תני חלה פי' וה"ה לתרומה ומעשרות ועי' בשו"ת חוות יאיר סי' י"ם והב"ח (בטור י"ד סי' רצ"ג) ותימא מאי ראיה מביא ר"י מהירושלמי דהא ודאי הוא דהא דפריך לשם אמאי לא תני חלה לאו אדברי ר"א דאמר אף החדש פריך אלא את"ק דקאמר חוץ מן הערלה והכלאים פריך אמאי לא תני חלה ומשני לפי שאינה נוהגת וכו' והשתא איכא למימר דחדש אינו נוהג לר"א אלא בשל ישראל וכו' ע"ש. ובשו"ת גאוני בתראי (סי' ב') השיג ע"ז התוי"ט. ובאמת התוס' קדושין ושארי ראשונים הנ"ל כיונו לירושלמי ערלה דילן ששם לא נזכר בהמשנה דברי ת"ק שאמר חוץ מן הערלה והכלאים. ואח"כ נפל יסוד הב"ח.

פ"ג ה"ח והערלה כהלכה. צ"ל והערלה הלכה. כי זה ציון המשנה.

פ"ג ה"ה שמואל אמר כהילכות המדינה ר' יוחנן אמר הלמ"מ. בד' קושט' כהלכות מרינה. ולעיל במעשרות פ"ב ה"ז משום הילכות מרינה. ובכת"י רומי שם הלכת המדינה ובמשנה ס' פ"ז כב"ם סהילכות מדינה. ובבבלי קרושין ל"ח ע"ב אמר רב יהודה אמר שמואל הלכתא מרינה עולא אמר ר"י הלכה למשה מסיני וכו'.

פ"ג

פ"ג ה"ח ר' יסא בעא קומי ר"י וכו' אמר אילו לא סלקת לארץ דישראל, אלא לשמוע דבר זה די. בבבלי ברכות מ"ז ע"א רב אמי ורב אסי וכו' אמרו ליה אילו לא באנו אלא לשמוע דבר זה דיינו.

פ"ג ה"ח תנתן וכו' אמרתה. בכת"י רומי נתתם וכו' אמרתה.

פ"ג ה"ח נהתון מערביא רתמן. עי' אצוי"ד לרה"ש צד 55. ובדרשת הרמב"ן לרה"ש: ומן הירושלמי לסדתיו וכו' דנחתין מערביא מן תמן וכו'.

פ"ג ה"ח קומי שמואל. בכ"י רומי קומי יוסה ואין להגי' שתר.

פ"ג ה"ח תנן גוביתא. בשבת פ"ה ה"ב תנן מגופתייה אמר קומי שמואל ועי' בבלי קדושין ל"ט ע"א רב חנן ורב ענן. הוי שקלי ואזלי באורחא חזיוה להחוא גברא וכו'. ובס' הישר לר"ת סי' תכ"ה הגי' רב חנן ורב נחמן וכ"ה בדא"ש ה' כלאים סי' א' ועכשיו ראיתי שכ"ה בכת"י מינכען בגמ' שם. ואפשר שהוא חנן גוביתא. ובירושלמי כאן אתי' עובדא קומי שמואל וקנסיה. והרש"ס הגיה וקלסיה, ומבבלי הנ"ל יראה הלומד כי הגי' וקנסיה הוא הישרה. וע"ד העיר גוביתא עי' באהבת ציון וירושלים לכלאים 78 בסוף העמוד.

פ"ג ה"ח אין עושין עם ישראל בכלאים. בר' קושט' אין עושין עם הגוי בכלאים. ובתוספתא כלאים פ"ב (הוצאת צ"מ) אין עושין עם ישראל בכלאים. אבל בהוספתא שעם הרי"ף אין עושין עם הגוי. ובבבלי ע"ז ס"ג ע"ב אין עודרין עם הגוי בכלאים וכו' וע"ש בתוס' ד"ה אין.

פ"ג ה"ח אין עושין עם הגוי וכו'. תוספתא שם אין עושין עם הגוי בכלאים ובעיירות המובלעות (בא"י) כגון בית ענה (באינה) אומה (ובאיסה) וחברותיה עושין עם הגוי (עמהן) בכלאים וכו'. ובתוספתא אהלות (פרק י"ח) עיירות המובלעות בא"י כגון סוסיתא וכו'.

פ"ג ה"ח בכלאי זרעים.בכת"י רומי בכלאיורעים אסור.וכד'קראמ' בכלאי זרעים מתר: תי' הכתי"ר עדיף דאם כגי' ד' קראמ' ר' יותנן כשמואל.והגהת בר' קראמ' מאיזה מגית:

פ"ג ה"מ במשנה ובחו"ל יורד ולוקח, בבבלי קדושין ל"מ ע"ב יורד ולוקח: ועי' בב"י יו"ד סי' רצ"ד. ובשו"ת הרשב"א (ח"ד סי' רצ"ב) יורד ולוקח ובלבד שלא ילקוט ביד (שלא יראנו לוקט).

פ"ג ה"מ במשנה ובחו"ל יותר ולוקח. באו"ז ח"א סי' שכ"ו ובדא"ש ה' כלאים סי' ד' בח"ל יורד ולוקח(ולוקט)וכו'. ובאגודה ובחו"ל יורד ולוקח ובלבד שלא יראנ' לוקט:

פ"ג ה"מ במשנה החדש אסור וכו'. וכ"ה סתם בתו"כ אמור פי"א. ובמשנת קדושין ספ"ק במחלוקת. ועי' להלן בפרק זה הלכה ח'. ובארחות חיים (סדר תפלת מוצ"ש סי' י') וסדר פטום הקטורת בגמ' דבריתות וכו' ואין שם פסקא לחצאין ולא משנת בר קפרא ולא ברייתא להקטיר כזית בחוץ ובירושלמי דורקים בסס' ערלה איתנהו עכ"ל ולפנינו בסס' ערלה אין רמז מזה.

# תקונים:

לצד 4 שורה 24 ובים של שלמה כתובות פ"ד סי' כ"ה וגרסינן בירוש' דפאה בעי ר"ג בר חנינא קמי ר' סגא מה חומש בכל שנה, לחמש שנים הוא מפסיד כולו וכו' והא דקא מתמה בירושלמי לה' שנים הוא נפסד כולו? לאו דוקא, אלא יותר, מרוב הוא נפסד וכו'.

לצד 6 שורה 32 מ"ש במשנה ות"ת כנגד כולן. העירני ידידי החכם הר"ד אליהו סופר מפה שצ"ל שוה קאי על מ"ש במשנה וגמ"ח ות"ת.

לצד 10 שורה 23 ובשערי צדק (שער ג' ל') ר' חנינא ור' נתן. ובכת"י מינכען בגמ' כתובות שם ר' יוחנן ר' חנינא ור' יונתן.

לצד 10 שורה 41 כבר הראיתי במקומות אחדים שבעל כפתור ופרח השתמש הרבה בשו"ת הרשב"א ואף בלא זכרון שמו ועפי"ז נבין שגירסאות הכפו"פ תמיד מתאימות לגי' הרשב"א (עי' אצוו"ר לפסחים 61) ולפעמים מביא בעל כפו"פ מאמרים שליתא בש"ס שלפנינו מחמת שלקח זה משו"ת הרשב"א כמו בפרק מ"ד (צד הריב הוצאת לונץ) ואמרינן אמרו ליה לרב פפא מה שמך וכו' אמר אם אין זר פיך, ולקח זה משו"ת הרשב"א חלק א' סי' פ"ד שלפניו היה זה בגמ' או במדרש. וכן מ"ש בפרק י' לתקן הגירסא בירושלמי כתובות פרק א' ה"ד ר"א שאל הבא על השפחה משומרת מהו ברי"ש גרסינן לא בדלית וכו' כ"ז לקוח משו"ת הרשב"א · ע"ש בגליון הירושלמי ד"ז.

לצד 11 שורה 33 ובבבלי יבמות ק"ט ע"ב אמר ר' אבהו וכו'.

לצד 11 שורה 12. ידידי החכם ר' אליהו סופר העירני שלדעתו כיון הילקוט במ"ש: א"ל אין, בלשון הן. (ושהלכה) כופין את הבן לזון את אביו, ולדעתי כיון הילקוט להלכה כפי מסקנת הגמ' בבלי (קדושין ל"ב ע"א) משל אב, ורק אפשר לכפות רק בתורת צדקה. ולא עפ"י דין. ראה באלפס ובר"ן אולם הירושלמי סובר כאן שההלכה שכופין. ובמרדכי כתובות פ"ד מובא בהג' אשרי שם סי' י"ד פר"ת בדברים בעלמא אכפייה וכו' ובירושלמי מפרש כל מצוה שמתן שכרת בצדה (כגון צדקה) אין ב"ד עונשין עליה משמע אם רוצים כופין והשתא לא קשה מהא דגרסינן בקדושין בירושלמי אר"י הלואי וכו' שכופין את הבן לזון את האב וכו'. ויש להעיר א') שלא הביאו הירושלמי מפיאה כאן. ב) שנראה שכוונו להירושלמי ב"ב פרק ה' הי"א אבל שם הגי' כל מצוה שמתן שכרה בצדה אין ב"ד נענשין עליה. ג') שמירושלמי בפאה ובקדושין פ"א מפורש שכופין עפ"י דין ולא אם רוצים כמו שהביאו הראשונים הנ"ל · ועי' בהג"מ פרק י"ב ה' אישות. וכן מ"ש בהרא"ש קדושין פ"א סי' נ' ומן הביא רבינו חננאל ז"ל ראיה מן הירושלמי מעובדא ר' יונתן וכו' ואין כ"כ ראיה משם דהתם בכותב נכסיו לבניו איירי ואהכי מייתי לה בפרק נערה שנתפתתה וכו' · וכוונת הרא"ש שבבבלי כתובות מ"ט סע"ב א"ל כותב נכסיו לבניו הוא ועשיתינהו לזניה. אולם באמת בירושלמי בפאה ובקדושין במעשה דר' יונתן אין זכר מזה. ולא עוד אלא שפלוגתא בזה בין הבבלי והירושלמי כי לפי מסקנת הבבלי (כתובות שם) אין הלכה כן אבל בירושלמי כתובות פ"ד ה"ח מפורש להלכה נמנו באושה בכותב נכסיו לבניו הוא ואשתו ניזונין מהן וכו'. ואם כן השגת הרא"ש על הר"ח אין השגה. ומ"ש הקרבן נתנאל שם ואהכי מייתי לה בפרק נ"ש בירושלמי שלפנינו לא נזכר בפרק זה לא מיניה ולא מקצתה וכו'. לא כיון יפה שכוונת הרא"ש לא להירושלמי רק להבבלי כתובות הנ"ל ועי' בשו"ת מהר"ם בר"ב (הוצאת בלאך צד 167 סי' מ"ו).

לצד 14 שורה 37 ובמדרש נשא פ"י את א' מובא בשנוים.

לצד 15 שורה 4 ובגנזי נסתרות (נ' 74) אל תקרי בגדותיך אלא בגיזותיך. ובשו"ת בגימטן ואב סי' קל"ב בירושלמי דמס' פאה הרי שהיה וכו'.

לצד 19 שורה 2 ובס' מים חיים להר"ח (ה' מ"ע פ"א א') ובירושלמי וכו'

וכו' דבר שאינו (כגי' ד' אמשט') שוה לשניהם אינו מלמד כלומר דהנחת פאה בכולן הוא שוה וכו' אבל לענין פרט, בכרם מיקרי פרט ובאילנות לא שייך שם פרט כי אם שם לקט וכו'.

לצד 20 שורה 26 ואולי ר' חנן אבוה דר"ש הנזכר בירושלמי כאן הוא אחד עם ר' שמעון בן יוחנן הנזכר בירושלמי ע"ז פ"א ה"ד ששאל לר' שמעון בן יוצדק?

לצד 25 שורה 2 ובס' סים חיים להפר"ח (ה' מ"ע פ"ג ה"מ) בירושלמי מה כותש בעלי במכתש או כותש ע"נ גדר מן קמה דמתניתין שער כותש אין תגדר כותש וכו' פי' מובעיא ליה אי סגיא וכו' והר"ש העלה פי' זר ורחוק וכו' עכ"ל. וגירסתו בירושלמי כאן מתוקנת.

לצד 25 שורה 32 ובילקוט המכירי עמוס (צד 32) מביא מירושלמי ע"ז פ"א ה"א דתני תנחום (נחום) המדי אומר יום אחד וכו'.

לצד 26 שרה 27 וביד רמה בב"ב ק"ל ע"ב וגרסינן בתחילת פאה (לפנינו הוא בפרק ב', ולא בתחילת חמס' אבל כן דרך הראשונים לציין בראש או בסוף חמס' ולפנינו הוא לא כן) בגמרא דבני מערבא ר"ז בשם ר' שמואל אמר אין למדין לא מהלכות ולא מאגדות ולא מתוספות ולא (אלא) מן התלמוד כלומר וכו'. ועי' בשו"ת בנימין זאב סי' קל"א ובאצוי"ר לחגינה 6.1.

לצד 28 שורה 6 ובמרכבת המשנה על הרמב"ם (ח"ג, מ"ע פ"ז המ"ז) אין מפרישין מן הקציר על הקמה (לא על הקציר ולא על הקמה) וכו' לשליש ולרביע אבל אם אמר לו שליש מה שאתה קוצר שלך מותר בלקט שכחה ופיאה ואסור במעשר עני (ט"ז מלות ליתא, ואיתא במשנה ד' פ"ה בפיאה) וכו'.

לצד 31 שורה 26 כעין דוגמא זו העירותי כבר באצוי"ר לתרים' 164 שורה ל'.

לצד 31 שורה 35 משנה ד' ובמלאכת שלמה כאן: מפרש בירושלמי ר ב אמר אמהות פרנונא פי' הרש"ם ז"ל לשון אם. ובכת"י רומי הגי' במעשרות הנ"ל דו ירים אינורה סן (שרידי ירושלמי צד 368).

לצד 32 שורה 24 ובס' סים חיים להפר"ח (מ"ע פ"ג המ"ז) מ"ש בירוש' אינו מפריש שבסוף וכו' הוא ט"ס וצ"ל מפריש שבסוף. וכיון לירוש' דילן ד' ויניציא.

לצד 32 שורה 32 ובשו"ת גנת ורדים (יו"ד כלל ב' סי' ב') מובא תשובה מהרב רש"ס בזה הלשון: תשובה שאלה להרב הגדול מהר"ר שלמה שריליו שעשה פי' על הירושלמי וכו' דדינו של מהר"ש שריליו וכו' ע"ש. ובחי' הרב המאירי למס' סוטה נמצאו הגהות מכת"י הרב ר' מרדכי בן מהר"ש סירילית ז"ל. ובשו"ת מהרשד"ם (אה"ע סי' קר"ט) וגם י"א שהח' מהר"ר שלמה שירילוו נר"ו וכו'.

לצד 34 שורה 32 ויש להעיר שפליניוס 2. 14. 5. קורא לאשקלון אשקאלא.

לצד 35 שורה 14 פ"נ ה"מ במשנה אעפ"י שלא כתב לה. בבבלי בבא בתרא קל"ב ע"ב תנן רי"א אם קבלה עליה אעפ"י שלא כתב לה, ובכת"י בגמ' שם: אעפ"י שלא כתב לה, כתב לה אעפ"י שלא קבלה עליה. ובריטב"א שם כך היא הגירסא הנכונה ויש שאין גורסין אלא די"א אם קבלה עליה אעפ"י שלא כתב לה וכו' ועכ"ז הגי' הראשונה יותר מחוורת וכו'. ועי' בפי' הרשב"ם שם ובתוספתא פאה פרק א'. ובעימורמתנת שכ"ם.

לצד 35 שורה 26 ובנמוקי יוסף בב"ב סי' התקי"נ והחילוק שיש בין המסוכן למצוה מחמת מיהה וכו' כדמשמע בירושלמי דמס' פאה דהתם מקשינן להא דמסוכן ממתניתין דקפץ עליו החולי והתם בשקפץ משמע דמדמינן ליה להא וכו' ע"ש וגירסתו משונה משלפנינו. ובחי' הרמב"ן נישין (ע"ב ע"ב)

והגאונים

הגאונים סמכו בזה על הירושלמי דמסוכן כל מי שקפץ וכו׳.

לצד 35 שורה 36 ובאוצר טוב (נ׳, 37) קבר חבקוק בכפר חקוק׳ ועי׳ בערוך(חק)

לצד 37 שורה 11 פ״ג ח״מ רב אמר במוכח על ירית. וכ״ה בכתובות פי״ב ה״ה ובבבלי ב״ב קל״ב ע״א אבל בירושלמי גיטין פ״ה בר׳ ווינציא רב אמר במוכר על ידה׳ ונירסא זו יש לה על מה לסמוך.

לצד 38 שורה 29 ואולי מטעם כי כולה נזיקין חדא מסכתא היא. ב״ק ק״א.

לצד 44 (שורה אחרונה) עי׳ באצוי״ר ליומא צד 111 שורה 5. ולפלא שלא נזכר בירושלמי כאן מ״ש במכילתא משפטים (פ״כ) לא תטה משפט אביון בריבו וכו׳ אבא חנן אומר משום ר׳ אליעזר בלקט שכחה ופאה הכתוב מדבר.

לצד 46 שורה 5 וכ״ה במאירי נדרים נ״ג ע״ב ובתלמוד המערב נראה וכו׳

לצד 49 שורה 29 ובמרכבת המשנה(ח״ג, מ״ע פ״ו הט״ו)ארבב״ח(אר״ח ב״ב) וגו׳.

לצד 51 שורה 6 ובס׳ מים חיים להפר״ח (מ״ע פ״ה א׳) בירושלמי וכו׳. היה עומד בעיר ואמר יודע אני שהפועלין שכחין עמרים שבמקום פלוני ה״ז שכחה (אינה שכחה) וכו׳. ונירסתו משונה. וכבר העירותי באהבת ציון וירוש׳ לפסחים 6 שהלפר״ח היה כתב יד מהירושלמי.

לצד 61 שורה 37 ובמרכבת המשנה (חלק ג׳ ה׳ מ״ע פ״א הי״ב) מאריך בזה.

לצד 61 שורה 26 ובמרכבת המשנה (ח״ג מ״ע פ״ה הכ״ב) הא וכו׳ עליה איתאמרית (ליתא) הא אם יש בו סאתים ושכחו אינו שכחה(ב׳ מלות ליתא) וכו׳ ע״ש.

לצד 68 שורה 9 ובירושלמי יבמות פי״ב (דו״ז 17. 3. 12) שאין חולצין במנעל וכו׳ והמנהג מבטל את ההלכה. ובמנהיג (צד ק״ט ד׳ ברלין) אין חולצין במנעל וכו׳ שכבר נהגו העם בסנדל. ירושלמי זאת אומרת (ב׳ מלות ליתא) מנהג מנעל (מבטל) הלכה ומנעל לכתחילה מ״ט לא וכו׳. ועי׳ בשו״ת הרשב״ש סי׳ הקס״ב ובשו״ת בנימין זאב סי׳ נ״ה כדאמרינן בירושלמי שאין ההלכה נקבעת עד שתהיה מנהג וכו׳ ע״ש ובסי׳ שס״א ד׳ תפ״ד ע״ב.

לצד 72 שורה 35 ובירושלמי סוטה פ״א ה״ז והצי תומן ואוכלא. ובגנזי נסתרות (נ׳, 191) וכמה עוכלא אחד מחמשה ברובע. ועי׳ ברשב״ם ב״ב פ״ס

לצד 74 שורה האחרונה. ובעין זה העירותי באצוי״ר לשבת 80 שמ״ש בירושלמי שבת פ״ז ה״ו בדפוסים האחרונים ר׳ אחא בר ר׳ בא בר ממל. שזה ג״כ ט״ס ובדפוס ווניציא שם הני׳ ר׳ אחא בשם ר׳ בא בר ממל.

לצד 76 שורה 32 ור׳ שמואל בן חפני (בדיני ההוצאה) מביא נ״כ המשנה ואינו זוכר מאפילו אלף נותנים לו באחת.

לצד 79 שורה 37 ומכאן נראה שר׳ מנא מפרש המשנה מנה דבילה שוה משקל ארבע ליטרין. ועפי״ז נבין מ״ש בירושלמי כתובות פ״ח הי״ב א״ר מנא ארבע ריטלין שר׳ מנא מפרש גם שם המשנה ונותן לה וכו׳ מנה דבילה, שוה משקל ארבע ליטרין ובלא ספק צ״ל שם א״ר מנא ארבע ליטרין. ודבילה יבישה נמכרת במשקל, עי׳ משנה נ׳ שביעית פ״א ככר דבילה משקל ששים מנה וכו׳. ובלקח טוב (תשא, צ״ט) מזכיר הרטל. וצונץ (צור געשיכטע 542) יאמר כי הריטל הוא מין מטבע או משקל שאינו ידוע לנו.

לצד 76 שורה 39 השו״ת מהר״ם בר״ב הנ״ל מובא במרדכי ב״ב סי׳ תע״ת.

לצד 78 שורה 30 ור׳ שמואל בן חפני (בהנ״ל) מביא המשנה כנוסחתינו.

לצד 83 שורה 36 ובס׳ הישר לר״ת סי׳ הצ״ג ואמרינן בדמאי וכו זבלבד שיחזור ויחללה נתושת על הכסף כי חוץ לירושלים וכו׳ ע״ש שזה שלא כנוסחתינו.

לצד

לצד 85 שורה 21 וכס' והזהיר (ח"א ק"ט) ל"ג במשנה ושם למר.

לצד 86 שורה 22 ובהקדמת המאירי לבית הבחירה וכן אמרו אם הראשונים וכו' ולא כחמורו של ר"ח בן דוסא ולא כחמורו של ר' פנחס בן יאיר.

לצד 87 שורה 28 וכן הוא ברדב"ז ה' תרומות פ"א ה"ח.

לצד 92 שורה 37 פ"ב ה"א ועד חזקיהו. במלאכת שלמה הנ"ל ועד צדקיהו.

לצד 93 שו' 4 ואפשר שבן מעזיה באורו שהיה מעיר מבריה כי מעו' בנודע נקר' טבר'

לצד 93 שורה 9 ובמשנה ה' פ"ב בתרומות תורמין בצלים מבני המדינה על הכופרים ולא כופרים על בני המדינה. ועי' באצחי"ר שם צד 21.

לצד 94 שורה 31 ובשו"ת בנימין זאב סי' תי"ד מבא נ"כ המשנה בשנוים.

לצד 96 שורה 8 ובשו"ת הר"ן (ד' ו' ע"ב) ואשכחן בתוספתא דמאה (פ"ד) וצריך להודיע שהוא מעשר עני (ג' מלות ליתא) ונותנים לחבר עיר במובת הנאה (מלה אחרונה ליתא בתוספתא ובירושלמי ליתא ה' מלות אחרונות).

לצד 100 שורה 10 וז"ל הרמב"ן בקדושין כ"ו. ואני מצאתי בירושלמי בב"ק ואייתי לה בפ"ד דמס' דמאי וכו' חזקיה אמר והוא שהפכה ע"מ לזכות בה וכו' מלתא דחזקיה אמרה מטלטלין נקנין בהפכה פי' הפכה למטה משלשה וכו' ובעי' המטלטלין מהו שיקנו במשיכה (בגרירה) וזה ליתא לפנינו ואח"כ בא לפני הפי' לירוש' ב"ק מהרב הג' מהר"י לוי נ"י בברעסלוי וראיתי שהאריך שם בטוב טעם ודעת.

לצד 105 שורה 29 ובספי"א דיבמות. וצ"ל בשני ימים טובים של גליות וכו'

לצד 107 שורה 91 והתשובה האשכנזית מר' שמחה נדפסה בשו"ת מהר"ם ה בסוף ס' שו"ת הרשב"א (חלק א', ליוורנו, ד' צ"ה ע"א בדפי הספר).

לצד 107 שורה 36 וכ"ה בתנחומא הישן והחדש סוף פ' ראה.

לצד 110 שורה 2 ועי' בבמדבר רבה פכ"א מעשה בבני אחד שזימן כל בני עירו לסעודה וכו'. ובפסיקתא דר"כ פ' החדש שאל ר"ד את ר' מאיר וכו' ובמדרש אסתר פסוק כהראותו.

לצד 110 שורה 24 ובס' הישר לר"ת סי' ס' אני אינו נאמן וכו'.

לצד 111 שורה 14 ובשו"ת הרשב"ש סי' קע"ו וטענה [illegible] כתבו המפרשים ז"ל להכשיר עד אחד באיסורין שאם לא תאמר כן לא [illegible] שמתארח אצל חבירו. ובשו"ת הר"ן סי' כ"ה ויש מי שאומר דכי [illegible] עד אחד נאמן. באיסורין רוצה לומר באיסורי דרבנן ודברי הבאי הם וכו'.

לצד 117 שורה 24 ובס' הישר לר"ת (צ"ח) ופר"ח וכו' וכן בירוש' גרסי' וכו'.

לצד 122 שורה 18 ובילקוט המכירי מיכה צד 20 מבא תוספתא דמאי פ"ה יותר על כן וכו' ולא עוד אלא שבקשו חכמים לקנסן להיות פירותיהן צריכין להפריש מהן תרומה משלהן (ה' מלות אחרונות ליתא בתוספתא ובירוש' שלפנינו) וכו'. וחידוש שבעל הילקוט הנ"ל לא זכר מהירושלמי.

לצד 126 שורה 5 וכים של שלסה ביבמות פט"ז סי' ט"ו וגי' כשהיה מוכר פירות וכו' של עריקא הן וכו'. ושם סי' תי"ח פירות של ערלה של ערקא וכו'.

לצד 135 שורה 36 ובמרכבת המשנה חלק ב' ה' לולב פ"ח ה"א נגלי זמורה ונמעה מהו (ליתא) ולא דמים וכו' לא (אלא) צריכא מצות כגבוה זק ופי' האיבעיא אי דין מצוות כדין הקדש וכו'.

לצד 137 שורה 27 פ"א ה"ד ר' חזקיה כשם ר"ח בר בא קיימה ב"א קמינן. נראה שצ"ל ר' חזקיה ר' חיית ב"א קיימה ר' זעירה קום' וכעין זה ביבמ' פ"ד ה"ב.

לצד 140 שורה 9 וכ"ה במרכבת המשנה חלק ג' בבכורים פ"ד ה"ג.

לצד

לצד 141 שורה 20 ובמרכבת המשנה חלק ג' ה' בכורים פ"ד הי"ג בירוש' תנ' אם השרישו קודם לעומר והן אסורין עד שיבא העומר ויתירם וכו'. לפנינו בשנויים.

לצד 145 שורה 7 ובשרידי ירושלמי (בפסחים פרק ב' צד 103) הלקוח בכסף מעשר שני שגימ' כר' יודה הואיל וכו'.

שם שורה 36 ובאשכול (ח"ג , 89) מובא ג"כ המשנה בשנויים.

לצד 147 שורה 22 וכ"ה בשם הירושלמי בחי' הרמב"ן ביבמות שם.

לצד 151 שורה 17 בחי' הרמב"ן יבמות מ"ו: בירושלמי מצאתי וכו' אפילו בבנו של אורכנוס.ויש לעיין בתוספתא גיטין פ"ח(הוצאת צ"מ)כתב לשם הירכנוס

לצד 152 שורה 13 וכן מובא הירושלמי בטור יו"ד סי' שס"א.

לצד 154 שורה 15 וגירושלמי שביעית פ"ו ה"א הא כתיב: וילכוד יהודה את עזה ואת נבולה ליתי עזה וכו'.

לצד 155 שורה 9 ובבבלי סוטה י"ד ע"ב לפני' ה' יכול בנ.ערב וכו'. ובמאירי שם והגרסא הנכונה מתוך שנאמר פני ה' ופני המזבח יכול יגישנה וכו' ע"ש.

לצד 164 שורה 17 ובמקח וממכר לרה"ג שער מ"א מובא הגמ' דב"ק וע"ש

לצד 187 שורה 21 בבבלי ב"מ צ"ט ע"א ביד שלוחו חייב ביד עבד פטור, ושם אמר שמואל (אמר ר' לעזר) בעבד עברי וכו' ע"ש.

לצד 190 שורה 13 וכן מובא הירושלמי ברא"ש יבמות שם.

לצד 204 שורה 15 ובירושלמי יבמות פ"ו ה"א בד' ווניציא אמר ר' מתנייא כה פליג' וכו'.ובחי הרמב"ן ביבמ' נ"ו ע"א אמר ר' מהתיה פתר וכו'ע"ש. ובירו' ריש הוריות, אמר ר' מתניה שנייה וכ'. ובחי' הרמב"ן לנדה מ' ע"א אמר ר' מתיא.

ספרי זה נשלם בע"ה בחדש אייר תרע"ז בווילנא (בימי המלחמה הגדולה ה' ירחם) ועם ספרי זה נשלמה מלאכתי לסדר זרעים ומדר מועד (לבד עירובין) מתלמוד ירושלמי.

# AHAWATH ZION WE-JERUSCHOLAIM.

Varianten und Ergänzungen des Textes des Jerusalemitischen Talmuds nach alten Quellen und handschriftlichen Fragmenten ediert, mit kritischen Noten und Erläuterungen versehen

VON

B. RATNER.

Traktate: Pea, Demai, Maaser Scheni, Orla & Bikkurim.

Subventionnirt von der Zunz-Stiftung in Berlin

WILNA.

Buchdruckerei F. Garber.

1917.